Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Bedae expositio in Lucam - Cod. Aug. perg. 64

[S.l.], [1. Drittel des 9. Jh.]

Beda Venerabilis: In Lucae Evangelium Expositio

urn:nbn:de:bsz:31-1401

Visual Library

Iste liber est ecclesie sancte Marie in Augia.

REVEREN TISSIMO

IN XPO FRATRI ET CON
SACERDOTI BEDA PRBO
ACCA PERPETUAM
IN DNO SALUTEM

Saepe quidem tuae scae fraterni
tati & absens scribendo & conlo
quendo praesens suggessi ut post
expositionem actuum apostoloru
in euangelium quoq; lucae scri
bere digneris. Quod ipse acte
nus uerecunda excusatione dif
ferre quam facere maluisti.
At testando te duas maxime ob
causas a temptando hoc opere
d&erritu. Quia uidelic& &
ipsum opus arduum a scissimo
ac doc tissimo anti stite ambro
sio sit praeoccupatum. Nec te
negotium uires tuas excedens sus
cipere ausum. Immo nec te opus
fore ab ullo rep&i quod a sum
mo ingenio constar& optime con
pl&um. Et esse laboris super
flui post fortissima tanti uiri dic
ta uel eadem aliter quasi conpila
torem dicere uel quasi minus doc
tu infirmiora uelle subire. Te
que multum timere ne inrepre
hensionem studii ueterum noua
condere puteris. Dicatur q; tibi
illud antiqui prouerbii in mare
quid pisces quid aquas in flumina
mittas larga sed indiguis munera
funde locis. Sed huic obiectioni
tuae breuiter respondeo. Quia
iuxta comicum nihil sit dictum
quod non sit dictum prius. Et quia
caritas omnia sustin&. Nec scis
umquam moris fuerit inuicem in
uidere inuicem prouocare sed
unumquemque in ornanda domo
dni pro uirib; suis obtulisse quod
potuerit. Neque enim uel beatus
papa gregorius timuit ne offen
der& patres. A quib; tot expositas
euangelii lectiones in suis ipse re
tractauit omeliis uel augustinus
aut qui lib& alius patrum ante
cedentium tractatorum intuitu.
Ne aut psalmos aut alia quae

HOFBIBLIOTHEK KARLSRUHE

rogabatur exponeret. aut quae ei
sibi uidebantur scriberet manum inbu
endo retraxit Quin etiam ut idem
augustinus ait. Ideo necesse est ut
plures a pluribus fieri libros diuerso
stilo sed non diuersa fide etiam de
quaestionibus eisdem ut ad plurimos
res ipsa perueniat ad alios sic ad
alios autem sic. Sunt autem quae
dam in expositione beati ambrosii
in lucam tam diserta simul et ex
celsa quod tuam quoque sanctitatem
uidisse non ambigo. Ut a doctori
bus solum intellegi queant. A ru
dibus uero fastidiosisue lectoribus
quales in praesenti aeuo plures
inuenies prae difficultate uel ad
sequendi quae diserta sunt uel capi
endi quae alta. Ne quaerenda qui
dem quasi te celsiora nec quasi te
fortiora putentur esse scrutanda.
Nec parum dedit indicii doctissimus
pater augustinus. qui ad paulinam
dei famulam de uidendo deo scribens
non aliis magis quam ex hoc opuscu
lo sumptis beati ambrosii testimoniis
utendum putauit. Et ea pariter

non solum ponenda simpliciter sed
etiam exponenda iudicauit. Adeo
ut ex paucissimis memorati tractato
ris sententiolis non paruum uolu
men retractando confecerit.
Quod ideo commemorandum putaui
ut et tua sancta fraternitas et legentes
simul agnoscerent. Uolo enim com
pleto a te per dei auxilium opere quod
postulo hanc simul epistulam in
capite praeponi. te non ab aliam
quam condiscensionis fraternae
gratiam in lucam scribere rogatum.
Ut qui obteneri [tudine] ingenii sub
limia uel difficilia intellectu ca
pere nequeant haec simpliciori stilo
exposita facilius adprehendant. Er
go age dilectissime memorato ope
ri sedulus insiste et beatum lucam
luculento sermone expone. Et quia
sanctus ambrosius quaedam indiscussa
praeterit quae illi quasi summe
eruditionis uiro plana nec quaesitu
digna uidebantur. Haec quoque per
spectis aliorum patrum opusculis di
ligentius uel tuis uel eorum dictis
explanare curato. Credo etiam

tuo uigilantissimo studio qui in
lege di meditanda dies noctesq;
ducis peruigiles nonnullis in locis
quae ab eis intermissa sunt quid sen
tiri debeat auctor lucis aperit. &
Iustum namque satis est & superne
pietatis atque aequitatis moderami
ni conueniens: ut qui neglectis ad
integrum mundi negotiis aeternu
uerumque sapientiae lumen indefes
sa mente persequeris. Et hic fructu
intellegentiae purioris adsequaris.
Et in futuro ipsum in quo sunt omnes
thesauri sapientiae & scientiae
absconditi. regem in decore suo
mundo corde contempleris. Intiman
dum sane tuae sanctitati credidi
quod mou& & quosdam. quare in ex
positione apocalypsis ubi ad quattu
or animalia uentum est noua inter
pretatione mattheum in leone mar
cum in homine designatum dixeris.
Cum nonnulli contra mattheum ho
mini quia quasi de homine scribere
incipiat. Marcum leoni in quo uox
in deserto rugientis audiatur adsig
nent Rogoque in hoc opere plenius
quid tibi de his uerius uideatur
insinues. Memorem nostri tuam
scam fraternitatem ds dilectionis
& pacis conseruare. ad consideran
da suae legis mirabilia semper in
lustrare dignetur

DOMINO BEATISSIMO ET NIMIUM DESIDERANTIS SIMO ACCA EPO BEDA HUMILIS PRBR IN DNO AETERNO SALUTEM

Mira uere est & uera mire
doctoris egregii sententia. Quia
caritas omnia credit omnia sperat.
Datis namque ad me epistulis ut
aliqua tibi scribam rogare te dicis.
Et interrogandam; necdumque
meae consensionis accepto respon
so quaesitis adhuc opusculis quasi
iam adquisitis ac perfecte consummatis
praefationis signaculum condis.
Nondum fundamine iacto non adlata
saltim materia ipse quasi complexo iam
tanti laboris aedificio. Claues quib;
introitus muniatur dirigis. Ut pude
at non cito subire opus quod cito sub
eundem citius explendum fides amica

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

praesumat. Non haec certe alia
quam indubitata mutui fiducia
facit amoris. Quae de amico pecto
re ut dictum est omnia dumtaxat
quae fieri possunt credit omnia
sperat. Unde et ego mox lectis tuae
dulcissime scitatis paginulis iniunc
ti me operis labori subposui. In
quo ut innumera monasticae ser
uitutis retinacula praeteream ipse
mihi dictator simul notarius et li
brarius existerem. Adgregatisq;
hinc inde quasi insignissimis ac
dignissimis tanti muneris artificib;
opusculis patrum. Quid beatus
ambrosius quid augustinus quid
deniq; gregorius uigilantissimus
iuxta suum nomen nostrae gentis
apostolus. Quid hieronimus sacrae
interpres historiae. Quid ceteri
patres in beati lucae uerbis sense
rint quid dixerint diligentius inspi
cere sategi. Mandatumq; conti
nuo scidulis ut iussisti uel ipsis eorum
syllabis uel certe meis breuiandi
causa sermonib; ut uidebatur edidi.
Quorum quia operosum erat
uocabula interserere per singula
et quid a quo auctore sit dictum no
minatim ostendere commodum
duxi eminus e latere primas nominum
litteras inprimere. Per quae has
uiritim ubi cuiusq; patrum incipiat.
Ubi sermo quem transtuli desinat
intimare sollicitus per omnia ne
maiorum dicta furari. Et haec
quasi mea propria conponere dicar.
Multumq; obsecro et per dominum legen
tes obtestor. Ut si qui forte nostra
haec qualiacumq; sunt opuscula trans
criptione digna duxerint memo
rata quoque nominum signa ut
in nostro exemplari repperiunt
adfigere meminerint. Nonnul
la etiam quae ut uerbis tuae
scitatis loquar mihi auctor lucis
aperuit proprii sudoris indicia
ubi opportunum uidebatur ad
nexui. Qui in lege diuinae medi
tatione et si non ut ipse scripsisti
dies noctesq; peruigiles ducere
sufficio. Non paruum tamen
studii me in scripturis impendis
se non dubito. Et ea solum quae

mihi auctor lucas aperire digna
tus est. Non in hoc tantum opus
culo sed in omni prorsus lectione
potuisse uidere. Id est recte senti
endo dinoscere. Quod uero ais
mouere quosdam quare in apoca
lypsi noua interpretatione mat
theum leoni, marcum homini ad
signarem. Intueri debuerant qui
cumque illi sunt quos mouet quia
non hoc mea noua sed antiqua pa
trum explanatione traditum dixi.
Neq; enim mihi a me ipso ita uisum
sed ita a beato augustino expositum
fuisse memoraui. Et paucis etiam
inde adfirmare adiunxi. Cuius
non abre est si ipsa quoque uerba
ponentes. Quid de euangelistis
uel typis eorum animalib; sense
rit ostendamus. Quib; et illud
nostrum opus ab iniusta uitupe
ratione saluetur et hoc praeposi
ta tanti doctoris auctoritate
firmetur. Cum ergo multa pul
chre et maxime de euangelistis
in libro de consensu eorum primo
praemisisset iungit inter cetera dicens.

Et quamuis singuli suum quendam
narrandi ordinem tenuisse uide
antur. Non tamen unusquisq; eo
rum uelut alterius praecedentis igna
rus uoluisse scribere repperitur.
Uel ignorata praetermisisse quae
scripsisse alius inuenitur. Sed si
cut unicuiq; inspiratum est non super
fluam cooperationem sui laboris ad
iunxit. Nam mattheus suscepis
se intellegitur incarnationem domini
secundum stirpem regiam et pleraq;
secundum hominum praesentem uitam
facta et dicta eius. Marcus eum
subsecutus tamquam pedisequus et
breuiator eius uidetur. Cum solo
quippe iohanne nihil dixit. solus
ipse perpauca. cum solo luca pauciora.
Cum mattheo uero plurima. et
multa pene totidem atq; ipsis uerbis
siue cum solo siue cum ceteris consonante.
Lucas autem circa sacerdotalem domini
stirpem atq; personam magis occu
patus apparet. Nam et ad ipsum
dauid non regium stemma secutus
ascendit. sed per eos qui reges non
fuerunt exit ad nathan filium dauid

qui nec ipse rex fuit. Non sicut
mattheus qui per salomonē re-
gem descendens. C&eros etiam
reges ex ordine persecutus est.
seruans in eis de quo postea loque-
mur mysticum numerum. Dns
enim ihs xps unus uerus rex &
unus uerus sacerdos. illud ad re-
gendos nos illud ad expiandos
has duas personas apud patres
singillatim commendatas suā
figuram egisse declarauit. Et
paulo post secundum hominem
quippe xps inquit & rex & sa-
cerdos effectus. Cui dedit ds
sedem dauid patris sui ut regni
eius non ess& finis. Et ess& ad in
terpellandum pro nobis mediator dī
& hominum homo xps ihs. Non au
tē habuit tamquam breuiatorē
coniunctum lucas. Sicut marcum
mattheus. & hoc forte non sine ali
quo sacramento quia regum non ē
sine comitatu obsequio. Unde ille qui regiā per
sonam xpi narrandā susceperat
Habuit sibi tamquā comitē adiunctū
qui sua uestigia quodā modo sequer&.

Sacerdos autē quia in scā scorū solus
intrabat. Propterea lucas cuius
circa sacerdotium xpi erat intentio
Non habuit tamquam socium subse
quentem qui suam narrationē quodā
modo breuiar&. Tres tamen isti euan
gelistae in his rebus maxime diuersa
ti sunt. Quas xps per humanā carnē
temporaliter gessit. Porro autē Io
hannes ipsam maxime diuinitatē
dni qua patri est aequalis intendit
Eamq; praecipue suo euangelio quan
tū inter homines sufficere credidit
Commendare curauit. Itaq; longe
a trib; istis superius fertur ita ut hos
uideas quodam modo in terra cum
xpo homine conuersari. Illū autem
transcendisse nebulam qua tegitur
omnis terra. & peruenisse ad li
quidum caelum. Unde acie mentis
acutissima atq; firmissima uider&
In principio uerbum dm apud dm
per quod facta sunt omnia. & ipsū
agnoscer& carnem factum ut ha
bitar& in nobis. Item post aliquan
ta. Unde mihi uidentur inquit qui
ex apocalypsi illa quattuor

animalia adintellegendos quat
tuor euangelistas interpretati sunt.
probabilius aliquid adtendisse
illi qui leonem in mattheo hominẽ
inmarco uitulum inluca aquilã
iniohanne intellexerunt. Quam
illi qui hominem mattheo aquilã
marco leonẽ iohanni tribuerunt.
De principiis enim librorum quandã
coniecturam capere uoluerunt.
Non detota intentione euangelis
tarum quae magis fuerat perscru
tanda. Multo enim congruentius
ille qui regiam xpi personã maxi
me commendauit perleonẽ signi
ficatus accipitur. Unde & apoca
lypsi cum ipsa tribu regia leo com
memoratus est. Ubi dictum est.
Uicit leo detribu iuda. Secundũ
mattheum enim & magi narran
tur uenisse aboriente adregẽ quae
rendum & adorandũ qui eis per
stellam natus apparuit. Et ipsẽ
rex herodes regem xpm formidat
infantẽ atque ut eum possit occi
dere tot paruulos necat. Quod
autem peruitulum lucas significatur

sit propter maximã uictimã sacer
dotis neutri dubitauerunt. Ibi enim
a sacerdote zaccharia incipit sermo
narrantis. Ibi cognatio mariae &
elisabeth commemoratur. Ibi sacra
menta primi sacerdotii ininfante
xpo impleta narrantur. & quaecũq;
alia possunt diligenter aduerti
quib; appareat lucas intentionẽ circa
personam sacerdotis habuisse. Marcus
ergo qui neq; stirpem regiam neq;
sacerdotalem uel cognationem uel
consecrationem narrare uoluit.
& tamen in eis uersatus ostenditur
quae homo xps operatus est. Tantũ
hominis figuram in illis quattuor
animalibus significasse uidetur.
Haec autem animalia tria siue leo
siue homo siue uitulus in terra gradi
untur. Unde isti tres euangeliste
in his maxime occupati sunt quae
xps incarne operatus est & quae
praecepta mortalis uitae exercen
dae carnem portantib; tradidit.
At uero iohannes supra nubila in
firmitatis humanae uelut aquila
uolat & lucem incommutabilis

ueritatis acutissimis atq; firmissimis oculis cordis intuetur

haec beati augustini pauca de pluribus excerpta testimonia ad repellendam querulorum calumniam epistulae praefationis inserui · Quae et prisco nostro operi · ut dictum est tutelam defensionis exhibeant · et praesenti signaculum non ignobile praefigant ·

Orantem pro nobis sanctam paternitatem uestram gratia superni adiutoris conseruare atq; ad defensionem ecclesiae suae scae semper corroborare dignetur

·I· PRAEFATIONE LUCAS theophilo euangelium indicat per ordinē descripturum ·

·II· Sacerdotium iusti zachariae refertur · et uisio in templo qua ei filius angelo reuelante promittitur nasciturus · Cuius etiam conceptio memoratur ·

III Missus angelus ad mariā nasciturum loquitur saluatorē quo mox concepto salutatur ab elisabeth · exultante in utero iohanne · Unde post tres menses reuersa est in domū suā ·

IIII Nato iohanne uox eloqui muto redditur patri · illico prophetanti puer in deserto est usq; in diem ostensionis suae ad israhel ·

V Refertur edictū caesaris et natiuitatis xpi pastoribus ab angelo nuntiat̄ · Cum quo caelestis militiae multitudo canit gloria in excelsis dō ·

VI Angelis discedentibus pastores profecti saluatorem in praesepio positū reppererunt dm̄ super his quae uidebant conlaudantes ·

VII Octaua dies circumcisionis eius et tricesima tertia purgationis eius

cū prophetia praesentis symeonis iusti
uel annae prophetissae narratur·

VIII Duodennis ipse remansit a suis in
templo quaerenti matri dicens in
his quae patris mei sunt oportet me eē

VIIII Anno quintodecimo tiberii caesaris
iohannis orta p̄dicatio dicitur qua
cunctos ad paenitentiam cohortat̄
& calciamentis dñi se fatetur indignū·

X· Herodes carceri dat iohannē &
triginta annorū baptizato dño
trinitatis in baptismo mysteriū de
claratur· Generationū septuaginta
septem a xp̄o sursum uersus usque
ad dm̄ ordo contexitur

XI· Quadraginta dierum ieiuniū
& trina temptatione diabolus
superatus ostenditur·

XII Fama egressi in galilaeam re
fertur & quod d isaiae librum ac
cipiens de se inpletum dixerit·
Nec habere prophetam honorē
in patria sua· relata etiam uidua
de sarepta uel leprosi nemansyri
mundatione· quod per medium
eorū qui eum de monte p̄cipitare
uolebant transierit indicatur

XIII Confitentē in synagoga daemo
nem pellit ex nomine·

XIIII Socrus petri & multorū infirmo
rum turba sanatur & confessio
daemonū prohibetur·

XV Duab; nauiculis captura piscium
in uerbo dñi repente conpletis timor
pauescentis petri sociorūq; ei edicitur·

XVI Leproso mundato multi uirtute dñi
curantur infirmi·

XVII Paralyticum nudato tecto
dimissum ante se & a peccatis
& a paralysi curat·

XVIII Leui qui & matheus de teloneo
uocatur murmurantes de publicano
rū conuiuio uel de ieiunio adhibita
sponsi & uestimenti ac uini com para
tione redarguit·

XVIIII Quaerentes de euulsione spicarū in
sabbatis relato dauid exemplo conuincit·

XX· In synagoga manum aridam sanat
repletis insipientia pharisaeis

XXI Pernoctans in oratione mane
duodecim apostolos nominat
Tangentes eum sanantur egroti

XXII Pauperes esurientes flentes per
secutione patientes uocat uae diuitib;

acridentib; dicens. & iam inimi
cos p̄cipit diligendos & percutienti
uel nu.lanti minime resistendum

XXIII Defestuca & trabe arbore quoq;
bona & mala atq; domo aedifican
da parabolam ponit·

XXIIII Centurionis seruum curat rogan
tib; pro eo seniorib; & amicis

XXV Filius unicus uiduę matris mortu
us iam ciuitate elatus defer& ro
suscitatur

XXVI Regressis iohannis nuntiis multa
de eius magnitudine loquitur &
pueris sedentib; in foro generationẽ
comparat iudaeorũ·

XXVII Discumbentis dñi pedes mulier la
crimis. & pharisaei cogitatio parabo
la duorum arguitur debitorum·

XXVIII Euangelizanti dño & discipulis
eius mulieres de suis dicuntur facul
tatib; ministrasse parabolã quoq;
seminantis fructuũq; p̄ponit atq; exponit·

XXVIIII Lucernã sub uase non p̄ponendã
& eos matrem fratresq; uocandos
ait qui patris fecerint uoluntatẽ

XXX Innaui dormiens excitatur
a periclitantib; & tempestatem
maris uerbo compescit

XXXI Hominẽ a daemoniis legione cu
rauit quos in porcos ire concessit

XXXII Pergens ad filiã iairi suscitandã
mulierẽ a profluuio sanguinis saluat·
resuscitatę puellę dari praecipit
manducare

XXXIII Conlatis uirtutib; mittit duo
decim p̄dicatores praeceptis
salutarib; institutos·

XXXIIII Famam eius herodes audisse
refertur & apostoli dicuntur
quae fecerant r&ulisse

XXXV Quinq; panib; & duob; piscib;
quinq; hominũ milia saturat·

XXXVI Interroganti discipulosq; eum
dicerent homines p&rus res
pondit xp̄m dĩ at ipse praenun
tiat se passurum

XXXVII Docet ut eum quisq; secuturus
abneg& sem&ipsum· & quosdam
non uisuros ait mortem donec uide
ant regnum dĩ mox infestur tras
figuratur in monte

XXXVIII Cuiusdam filiũ a daemonio incre
pata generationis incredulitate
curauit·

XXXVIIII Iterũ dicit se passurum fore &
de primatu cogitationes eorũ statuto
in medio puero ut &ans humilitate doc&
& non phiberi uirtutes in eius nomine
facientem.

XL Ignem de caelo super contempto
res petere uolentes discipulos incre
pat & dicenti sequar te uul per foueas
habere testatur inueni sequenti di
mittere mortuos tuos & tenentẽ ara
trum non respicere retro.

XLI Designatis & aliis septuaginta
duob; dat precepta quib; debeant
pdicare mox incredulas increpat ciui
tates septuaginta duob; reuersis atq;
gaudentib; pcipit non de subiectione
daemonum sed de suorum in caelo
nominum scriptione gaudere

XLII Confessio laudis in gaudio refer
tur ad patrem postquã infert priores
iustus quae uident discipuli non uidisse

XLIII Legis perito de uita aeterna
quaerente & quis eius esset proximus
sciscitante inducit parabolam uulne
rati cui conlato a samaritano mise
ricordiam pcipit imitandam.

XLIIII Querelam ministrantis marthę
de sorore non eam adiuuante optimã
eã partẽ elegisse dicendo compescit.

XLV Normam orationis quinq; pe
titionum rogatus discipulo tradit.

XLVI Amici tres panes media nocte
petiti parabolam ponens petendum
quaerendum pulsandumq;

XLVII Mutum daemoniacum res
tituto curat eloquio & in belzebub
talia eum posse dicentes de armato
fortiore deuicto & de spiritu inmundo
septem pliat in hominẽ regresso redarguit.

XLVIII Exclamanti mulieri beatum
esse uentrem qui eum portasset res
pondit esse eum beatum qui seruaue
rit uerbum di & de signo Ionae dicens
reginam austri commemorat

XLVIIII Lucernam dicens non esse sub
modio ponendam. oculum doc& simpli
cem esse debere.

L Apud pharisaeum prandere rogatus
cogitantem de iudaico baptismate
notans. & uae pharisaeis fecies dicens
multa eorum mala coarguit

LI Discipulis pcipit & a fermento hypo
crisis cauere & eos qui corpus occidunt
non m&uere nec in persecutione quid

locuturi sint cogitare·

LII Petenti quodam inter se et fratrem suum diuidi hereditatem parabolam ponit de diuite auaro mox et discipulis sollicitudinem cibi uestisque qua carent aues praecipit euitandam

LIII Pusillo gregi regnum promittens possidenda uel possessa propter elemosynam uendi· lumbosque praecinctos et lucernas ardentes esse debere iubet· Uigilandum quoque serui boni malique mentione facta praecipiens seruum scientem uoluntatem domini multis ignorantem uero paucis uapulare confirmat

LIIII Ignem in terram se dicit necessitudinum diuisione missurum et faciem caeli probantes debere tempus intellegere manifestum· atque consentiendum aduersario in uia pronuntiat·

LV Nuntiatis quibusdam a pilato occisis ait omnes nisi paenitentiam agant similiter perituros· uel sicut illi decem et octo ruina turris oppressi· parabolam de sterili arbore fici ponens indicat paenitentiam differentes et mulierem ab annis decem et octo curuatam erigens· De cura sabbati murmurantes exemplo bouis adaquandi refellit· gaudente populo de eius miraculis gloriosis·

LVI Regnum dei grano sinapis conparans et fermento· De angusta quoque uitae uia paucorum loquens erunt inquit primi nouissimi· et nouissimi primi·

LVII Herodem uulpem appellat et hierusalem increpat alis eius protegi respuentem

LVIII Hydropicum sabbato curans uelut de umoris puteo liberatum· murmurantes pharisaeos asini uel bouis in eo cadentis extractione confundit· humilitatem quoque sectandam docens in conuiuio primum accubitum praecipit non quaerendum nec diuites sed pauperes qui non retribuant esse pascendos

LVIIII Ponit parabolam de inuitatis qui se excusare studentes cena non fuerint digni

LX· Odituris necessitudines insuper et animam suam· et adsumpta cruce secuturis similitudinem aedificande turis· et de bello regum duorum exponit neue sit qui sal

infatuatum sed aures habeat audiendi ·

LXI Murmurantibus de peccatorum conuiuio parabolam ouis & dragme ponit inuentae commendans gaudium de paenitentium salute futurum ·

LXII Parabolam ponens defrugi & luxorioso filii reuersione prodigi ad patrem · salutem indicat paenitentiam

LXIII De uilico iniquitatis ex dissimilitudine qui debitum domini sui astu solertiore minuerat introducit

LXIIII Non posse deo seruire quemquam & mamone · auaros increpat pharisaeos · legemque dicens · uel prophetas usque ad iohannem baptistam · & quod dimittens quis uxorem moechatur ·

LXV In misericordem diuitem purpuratum & pauperem lazarum introducens ostendit qualia sint passuri raptores si sic merentur puniri tenaces

LXVI Vae dicitur scandalizanti · paenitenti uero fratri etiam septuagies septies praecipit remittendum

LXVII Augeri sibi petunt apostoli fidem & audiunt de translatione arboris facultatem · Positaque similitudine de seruo arante uel pascente docet ut inutile se etiam implentes quae praecepta sunt fateantur

LXVIII Decem leprosis mundatis unus tantum · & hoc alienigena ad gratias reuestitur referendas

LXVIIII Interrogatur de tempore regni dei respondit non cum obseruatione uenturum eumque fulgori comparans occaparans homines sicut in diebus noe & lot & debiti in lecto in mola & in agro singulos adsumendos & singulos pronuntiat relinquendos

LXX Ad semper orandum parabolam de uidua ponit · Ultionem de aduersario suo ab iniquo iudice postulante

LXXI Orationem pharisaei in templo & publicani proposita docet non iactanda merita sed confitenda peccata

LXXII Paruulos a se uetari prohibens humilitatem sub eorum nomine significat obtinendam

LXXIII Interrogans diuite de possidenda uita aeterna secunda responsione tristis abscedit. & relinquentibus propter nomen suum temporalia dominus aeterna promittit

LXXIIII Tradendum se hierosolymis passurumque praedicit

LXXV Iuxta hiericho caeco mendicanti lumen in praesenti restituit

LXXVI Perambulans hiericho zaccheum publicanum absoluit qui uenit saluum facere quod perierat

LXXVII Parabolam ponit seruorum accipientium a domino suo decem mnas ut negotiarentur ex eis & inimicos regni sui pronuntiat perimendos.

LXXVIII Super pullum asinae sedet: cunctis dicentibus; pax in caelo & gloria in excelsis & de increpandis discipulis suis ait. si hi tacuerint lapides clamabunt

LXXVIIII Videns ciuitatem fleuit super eam praenuntians euertendam de templo uendentes eicit scribis insidiantibus a populo libenter audiebatur.

LXXX Sciscitantes de potestate eius uicissim ab interrogante de iohanne baptismo conuincuntur

LXXXI Parabolam dicit de cultoribus uineae qui domini sui & seruos & filium occiderunt

LXXXII Temptantes de tributo caesaris reddendo denarii inscriptione conuincit.

LXXXIII Sadducaeis de septem fratrum uxore quaerentibus resurrectionem etiam mosi testimonio firmat

LXXXIIII Quaerit quomodo xps filius sit dauid cum dominus ab eo uocaretur in psalmo centesimo nono eleuationem quoque scribarum arguit. Viduam in gazaphilacium duo aera mittentem plus omnibus misisse confirmat

LXXXV Laudantibus aedificium templi praedicit ocius destruendum & interrogantibus de fine respondit mala plurima precessura nec precogitando quid tradita loquantur sed in patientia sua possideant animas suas

LXXXVI Circumdandam ab exercitu hierusalem & uae pregnanti bus gladium quoq; & captiuitatē signaq; caeli futura seq; uenturū in nube cum potestate magna & maiestate praedicit

LXXXVII Respicite inquit quia ad propinquat redemptio uestra Ab ebrietate quoque & curis huius uitae prohibens Uigilandum pcipit & orandum

LXXXVIII Iudas pascitur praemium parant discipuli pascha misterium cenae dominicae celebratur

LXXXVIIII Contentionem discipulorū seipsum illorum ministrum adstruens tollit· quib; regnum pro mittens ait post aliqua petro confirma fratres tuos·

XC Passionis gesta narrantur ubi inter cetera etiam auriculā quam puero petrus absciderat ipse manus suae tactu restituit

XCI Crucifigentib; ueniam á patre deposcens etiam unum ex latronib; crucifixum confitentē absoluit·

XCII Resurrexisse eum mulieres angelica reuelatione cognoscunt & petrus ad monumentum currens acuidens quod factum fuerat ammiratur

XCIII A duob; id est cleopa & socio eius cuius nomen tacetur euntib; in castellum quod tunc emmaus uocabatur post confabulationē prolixam in fractione panis agnoscitur·

XCIIII Conloquentib; discipulis adstans in medio dicit pax uobis· & adhuc pauentes spm que putantes ostensione transfixarum manuum pedumq; confirmat· edens coram ipsis partem piscis assi & fauum mellis instruit eos· promissum patris missurum se dicens ascendit in caelum

INCIPIT EX
POSITIONIS
IN LUCAM
LIBER PRIMUS.

BEATUS
EUANLISTA
LUCAS DE
OMNIBUS
QUAE COE
PIT IHS FA
CERE ET DOCE
RE USQUE IN DIEM
QUA ADSUMPTUS EST
SERMONEM FACTU
RUS PRIMO EORUM
QUI FALSA DE ILLO
SCRIPSERE REDARGU
ERE CURAUIT AUDACI
AM. LECTOREM
UIDELICET TACITE

ammonens ut non solum quae pre
dicat ipse sequenda, uerum quae ali
ter sonuerint nouerit penitus esse
detestanda, Et ne errorum forte
infirmis oriretur occasio superflua
passim scribentium lectionem
prorsus auersandam. Neque
enim de omnib; generaliter.
Sed de quibusdam specali fidei
uel scientiae uirtute praeditus
dici potuit. & si mortiferum
quid biberint non eos nocebit;
Sic ergo incipit lucas.

I. QUONIAM QUIDEM MULTI
CONATI SUNT ORDINARE NAR
RATIONEM QUAE IN NOBIS
COMPLETE SUNT RERUM.
SICUT TRADIDERUNT NOBIS
QUI AB INITIO IPSI UIDERUNT
ET MINISTRI FUERUNT SER
MONIS. UISUM EST ET MI
HI ASSECUTO A PRINCIPIO
OMNIBUS DILIGENTER EX
ORDINE TIBI SCRIBERE OPTI
ME THEOPHILE, UT COGNOS
CAS EORUM UERBORUM DE QUIB;
ERUDITUS ES UERITATEM.

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

Quo manifestissime prohe
mio significat eam sibi
maxime causam euangelii fu
isse scribendi. ne pseudo euan
gelistis facultas esset falsa
predicandi. qui ut eorum ho
die monimenta testantur.
sub nomine apostolorum per
fidię conati sunt inducere
sectas. Deniq. nonnulli
thomae. Alii bartholomei.
Quidam mathiae. Aliqui
etiam. xii. apostolorum ti
tulo repperiuntur. falso sua
scripta praenotasse. sed et
basilides atq. apelles. quorū
unus trecentos sexaginta quin
que caelos. alter duos inuicem
contrarios deos. inter alia nefan
da dogmatizabant. euangelia sui
nominis errore feda reliquisse.
Inter quae notandum quod dicitur
euangelium iuxta hebreos. non
inter apocriphas. sed inter eccle si
asticas numerandum historias.
Nam et ipsi sacrae scripturae
interpreti hieronimo pleraque

ex eo testimonia usurpare. et ipsum
in latinum grecumque usum est
transferre sermonem. Falsa uero
euangelia lucas prima mox
praefatione refellit. Quoniam
quidem multi inquit conati sunt
ordinare narrationem. multos
uidelicet eos non tam numerositatē.
quam hereseos multifariae
diuersitate commendans. qui non
spū sci munere donati. sed uacuo
labore conati. magis ordinarent
narrationem quam historiae
texerint ueritatem. Ideo aliis
conplendum opus in quo frus
tra sudauere reliquerint. illis
nimirum qui cum sint quattuor.
non tam quattuor euangelia
quam unum. quattuor librorū
uarietate pulcherrima consonū
ediderunt. Ediderunt enim
sicut tradiderunt illis qui
ab initio ipsi uiderunt et ministri
fuerunt sermonis. qua sen
tentia non solū lucas et marcus
qui presen tem in carne
dnm non uiderant. atq; ideo

quae scriberent auditu discere
debebant. Uerum mattheus
quoq; & iohannes apostoli sunt
designati & ipsi enim in multis
quae scriberent ab his qui infan
tiam pueritiam genelogiamq;
eius scire & gestis interesse
potuerant audire opus habebant.
Quod autem uisum & iam sibi
scribere dicit. Non quasi a se sibi
uisum sed spū scō instigante sibi
quoque uisum significat iuxta
quod in epistola sua dicunt aposto
li, uisum est enim spū scō & no
bis. Cuius nimirum gratia geri
tur ut id quod bonum est nobis
& iam bonum uideatur.
Et assecutum quidem se non pau
ca dicit sed omnia. Uerum asse
cuto omnia uisum est scribere
non omnia sed de omnibus que
ad fidem legentium confirman
dam crederet idonea. quia
nec ipse mundus si scriberentur
caperet omnia. Unde & iam con
sulto nonnulla quae ab aliis sunt
dicta praeterit. ut multifaria
in euangelio gratia refulgeret.
& propriis quibusdam singuli li
bri mysteriorū gestorumq; mira
culis eminerent. Theophilus in
terpretatur amans dm̄ uel amatur
a dō. Quisquis ergo amat dnm̄ siue
a dō se desiderat amari ad se scrip
tum putet euangelium. & ut sibi
datum munus sibiq; commendatū
pignus conseruet. Ne uidelicet
acceptam uerbi pecuniam uel tinea
delacerationis heretice uel sordide
cupiditatis erugo deuastet. Non
autem nouorum quorumlibet eidē
theophilo & uelut ignotorum ratio
pandenda. sed eorum de quib; eruditus
est uerborum promittitur ueritas
exprimenda. Scilicet ut quo quid
ordine de dño uel a dño gestum
dictumue sit agnoscere queat.
Neque enim qui perfectus esse cupit
solummodo in xp̄m credere sed &
fidem perpetuae diuinitatis & tem
poraneae dispensationis illius debet
ordine nosse.

FUIT IN DIEBUS HERO
DIS REGIS IUDAEAE SA

CERDOS QUIDAM NOMI
NE ZACHARIAS · DE UICE
ABIA · ET UXOR ILLI DE
FILIABUS AARON · ET NO
MEN EIUS ELISABETH ·

Sacrosc͞a precursoris d͞ni nobilitas
non solum a parentib; sed a proge
nitorib; gloriosa descendit. Quate
nus aduentus illius fidem non sub
ita inspiratione conceptam uer͞u
a uita magis propagatione suscep
tam liberius praedicaret. & q͞m qui
dem aaron primi in lege pontificis
cunctis ē nota dignitas. dicend͞u
paucis de abia. Cum dauid rex
& propheta magna deuotione p&e
ret ut inueniret tabernaculum d͞o
iacob. D͞ns autem magis hoc a sa
lomone fieri decerneret. atque
ideo dauid eidem salomoni omnia
quae ad inpensas domus perti
nebant praepararet. ipsius quoq;
domus per singulas mensuras &
descriptioné daret. ut crescente
extrinsecus statu. culturae &ia͞
deuotionis interius culmen auge
ret. diuisione nihilominus
sacerdotalium leuiticorumque
graduum in omnia opera domus
d͞ni distribuit. erant enim princi
pes sc͞uarii & principes d͞i Id est
summi sacerdotes. tam de filiis
eleazar. quam de filiis ithamar;
Quorum uices secundum ministeria
sua ut ingrederentur domum d͞i ·
uiginti quattuor sortib; distinxit ·
In quib; abia familiam · de qua
Zacharias ortus est. sors contigit
octaua; diuisit enim utrasque
inter se familias sortibus. unam
domum quae ceteris praeerat.
eleazar. & alteram domum
quae sub se habebat ceteros. itha
mar; lege uerba dierum; sed &
antiquitatum iosepi librum sep
timum ubi statim refert ut
utraque generatio iuxta ordiné
sortitionis ministraret d͞o per dies
octo sabbato usque ad sabbatum ·
ubi &iam de tribu leuitarum
XXIIII partes factas asserit ut
ipsi quoque eodem modo sortiti
iuxta morem sacerdotum octonis
dieb; ministrarent Non autem

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

frustra primus noui testamenti
preco in octaue sortis uice
nascitur quia sicut septenario
saepe numero propter sabbatū
uetus testamentum· sic nouum
aliquotiens octonario propter
sacramentum uel dominicae
uel nostrae resurrectionis ex
primitur Unde quia non aliter
quam per obseruantiam utriusq;
testamenti regni caelestis aula
pen&ratur· Recte & in templo
salomonis mysticus quindecim
graduum ascensus fuisse nar
ratur· & is qui ad dn̄m in tri
bulatione clamans exauditur
Totidem graduum psalmis
ad superna perducitur quo
tandem in atriis domus dı̄ posi
tus audire possit· benedicat
te dn̄s ex sion Tempus quo
que herodis alienigenae uide
lic& regis &iam ipsum
dominico adtestatur aduentui
Praedictum namq; fuerat
quia non defici& princeps
ex iuda neq; dux de femorib;
eius donec ueniat qui mitten
dus est Ex quo enim patres
aegypto exierunt suae gentis
iudicibus usq; ad samuhel pro
ph&am· Ac deinde regib; us
que ad transmigrationem baby
loniae regebantur· Post reditū
uero de babillone per pontifices
rerum summa gerebatur usque
ad hyrcanum regem simul &
pontificem quo fratris inuidia
multis calamitatib; uexato &
ad ultimum ab herode· cuius
patrem ipse de ignobili aduena
hoc est idumeo sublimem fecerat
& ciuem· ui fraudis interempto
Judeae regnum ipsi herodi ius
su caesaris augusti traditur
gubernandum. Cuius tricesi
mo primo anno· iuxta pro
phetiam supra dictam qui
mittendus erat aduenit·
ERANT AUTEM IUSTI
AMBO ANTE DM̄· INCE
DENTES IN OMNIBUS
MANDATIS· ET IUSTIFI
CATIONIBUS DNI SINE

querela ·

A Bene iusti ante dm̄ Non
enim omnis qui iustus est apud
hominem · iustus est ante dm̄
Aliter uident homines aliter
uid& ds̄ · Homines in facie ·
ds̄ in corde · & ideo fieri potest
ut aliquis affectata bonitate
populo iustus uideatur mihi ·
iustus autem ante dm̄ non sit ·
si iustitia non ex mentis simplicitate
form&ur sed adulatione simul&ur ·
Beatus autem ille · qui in conspec
tu dī iustus est Beatus autem
ille de quo dn̄s dignatur dicere
Ecce uere israhelita · in quo
dolus non est · Uerus enim israhe
lita qui dm̄ uid& · & uideri se
nouit a dn̄o & ipsi exhib& occul
ta cordis · Incedentes inquit in
omnibus mandatis & iustifi
cationibus dn̄i · prius mandatum
secunda est iustificatio · Cum
enim mandatis caelestibus oboe
dimus · in mandatis incedimus
dn̄i · Cum iudicamus & congrue
iudicamus tenere dn̄i iustifica
tiones uidemur · Plena igitur
laudatio quae genus mores officium
factum iudicium conpraehendit
genus in maioribus m ores in
aequitate officium in sacerdotio
factum in mandato in iustificatione
iudicium · quodq; addit sine querela
M Hoc est quod apostolus ait Proui
dentes bona non tantum coram dō
sed &iam coram hominib; & eccle
siastes ne sis inquit multum iustus
Quia plerumq; iustitia durior
hominum querellam prouocat
quae uero temperata est ipsa
suae dulcedinis gratia &iam in
iudice querimoniam uitat ·

ET NON ERAT ILLIS FILIUS
EO QUOD ESSET ELISABETH
STERELIS ET AMBO PRO
CESSISSENT IN DIEBUS
SUIS ·

Diuinitus est procuratum
ut prouectę a&atis diuque
coniugi fructu priuatis iohannes
parentibus nascer&ur · Quate
nus inopinato prolis ortu & ipsos
donum gratius deuotiores efficer& · & cete
ros miraculi stupor futuri pro
ph&ae parar& auditur Denique

posuerunt omnes qui audierant
in corde suo dicentes: quid putas
puer iste erit.

FACTUM EST AUTEM CUM
SACERDOTIO FUNGERETUR
IN ORDINE UICIS SUAE ANTE
DM SECUNDUM CONSUETU
DINEM SACERDOTII.

Per moysen quidem dns unum
constituit summum sacerdotem.
Cui mortuo unum per ordinem
succedere iussit Et hoc adda
uid usque tempora seruatum
est a quo plures fieri ut diximus
dno nihilominus agente decretu
est qui uicissim ministrantes
tempore uicis suae singuli
castimoniae studerent. Domumq;
suam omnino non tangerent.
Unde nunc zaccharias in ordi
ne uicis suae sacerdotio functus
asseueratur

SORTE EXIIT UT INCENSUM
PONERET INGRESSUS IN
TEMPLUM DNI ET OMNIS
MULTITUDO ERAT POPULI
ORANS FORIS HORA INCENSI.

Non noua nunc sorte lectus est
cum incensum esset adolendum
sed prisca tunc sorte praelec
tus cum primo ex ordine sui
pontificatus in uicem abia succe
deret. Incensum autem in sca
scorum a pontifice deferri ex
pectante foris templum omni
populo decima die septimi mensis
est iussum & hanc diem expia
tionis siue propitiationis uocari.
quae apud nos ob uarium lunae
discursum. A qua menses computant
hebrei modo in septembrem men
sem modo incidit in octobrem.
Quia scilicet mensis quo pascha
geritur & ordine conditionis
& edicto legis anni principium tenet
Dicente dno ad moysen. Mensis
iste uobis principium mensium
primus erit in mensibus anni.
Decima die mensis huius tollat
unusquisque agnum & cetera.
huius autem diei apostolus ad
hebreos scribens ita meminit
In priori quidem tabernaculo
semper introibant sacerdotes
sacrificiorum officia consum
mantes In secundo autem

semel in anno solus potifex non sine sanguine quem offert & cetera. Quibus diei huius misterium pandens ihm ostendit pontificē esse uerum. Qui consummatis officii sui dieb; hoc est in plet&a dispensatione carnis in sanguine proprio caeli secret&a subiit.

Ut propitium nobis faceret patrem. & interpellaret pro peccatis eorum qui adhuc praeforib; orantes expectant & diligunt aduentum eius. Pulchre igitur ea die discensio eius per angelū nuntiatur qua eius per legem ascensio figurabatur. Quia qui discendit ipse est & qui ascendit & ut psalmus ait. A summo caelo egressio eius & occursus eius usque ad summum eius

APPARUIT AUTEM ILLI ANGELUS STANS A DEXTRIS ALTARIS INCENSI.

Bene angelus & in templo & iuxta altare & a dextris appar& quia uidelic& & ueri sacerdotis aduentum & mysterium sacrificii uniuersalis & caelestis doni gaudium praedicat. Nam sicut per sinistram prite sentia sic per dexteram saepe bona praenuntiantur a&erna. Iuxta quod in sapientiae laude cantatur. Longitudo dierum in dextera eius. in sinistra illius diuitiae & gloria.

ET ZACCHARIAS TURBATUS EST UIDENS ET TIMOR INRUIT SUPER EUM. AIT AUTEM AD ILLUM ANGELUS NE TIMEAS ZACCHARIA QUONIAM EXAUDITA EST DEPRECATIO TUA.

Trementem zaccharian confortat angelus. Quia sicut humanae fragilitatis est spiritalis creaturae uisione turbari Ita angelicae benignitatis est pauentes de aspectu suo mortales mox blandiendo solari. At contra daemonicae ferocitatis quos sui praesentia territos senserit Ampliori semper horrore concutere. Quae nulla melius ratione quam fide superatur Intrepida.

ET UXOR TUA ELISABETH PARIET TIBI FILIUM ET UOCABIS NOMEN EIUS IOHANNEM

Deprecationem dicens exauditam. partum continuo promittit uxoris. Non quod ille qui pro populo oblaturus intrauerat. relictis publicis uotis: pro accipiendis filiis orare potuerit. Praesertim quia nemo orat quod se accepturum desperat; Adeo autem illeiam suae aetatis et infecundae coniugis memor. nasci sibi filios desperabat. Ut nec angelo hoc promittenti crederet.

Sed quod dicit. Exaudita est deprecatio tua. Pro populi redemptione significat; Quod uero adiungit. Et uxor tua pariet tibi filium. Eiusdem redemptionis ordinem pandit. quod uidelicet natus zacchariae filius. redemptori illius populi preconando sit iter facturus. Singularis autem meriti indicium datur. quoties hominib; a deo uel inponitur nomen uel mutatur; sicut abram. quia pater multarum gentium erat futurus. abraham est uocatus. Sic iacob. quia dominum uidit. israhel appellari meruit. Sic iosias rex ob eximiae uirtutis culmen. nominatus a deo est multo antequam natus. Iohannes ergo interpretatur. In quo est gratia. uel domini gratia. Quo nomine declaratur. primo parentib; eius gratiam quib; decrepitis filius nasceretur esse donatam. Deinde ipsi iohanni. qui magnus coram domino futurus et adhuc ex utero matris spiritus sancti sit munere ditandus. postremo etiam filiis israhel. quos ad dominum deum ipsorum erat conuersurus.

ET ERIT GAUDIUM TIBI ET EXULTATIO ET MULTI IN NATIUITATE eius GAUDEBUNT

Merito gaudet pater. quod uel in senecta natum uel talis

gratiae acceperit filium;
Gaudent & alii · quibus
inauditum eatenus regni
caelestis euangelizarit
ingressum; & notandum
quod nato praecursore multi
gaudent. Nato autem dn͞o
adnuntiat angelus gaudiu͞
magnum quod erit omni
populo; Quia uidelic& hic
salutem multis praedicare.
ille omnib; qui uelint ad
uenit donare·
ERIT ENIM MAGNUS CORAM
DN͞O ET UINUM ET SICERA͞
NON BIBET. ET SP͞U SC͞O RE
PLEBITUR ADHUC EX UTE
RO MATRIS SUAE·
Magnae coram dn͞o uirtu
tis est. praedicantem in deser
to caelestia gaudia · Terrenas
ex integro spreuisse delicias·
Sed & hoc coram dn͞o magnu͞
emin&. quamuis hominibus
uideatur esse despectum; Quod
is cui in natis mulierum ma
ior nemo est. lasciuientis obludu͞
puellae capite truncatus est;

Cuius ordinem magnitudinis.
ipse qui proposuit angelus sub
sequenter exponens;
Et uinum inquit & siceram
non bibet · Sicera. interpr&atur
ebri&as; quo uocabulo hebrei
omne quod inebriare potest
poculum. siue de pomis. siue
de frugib; siue de qualib& alia
materia confectum. significant;
Proprium uero in lege nazare
norum erat. uino & sicera tem
pore consecrationis abstinere;
Unde iohannes. samson. & hiere
mias. ceterique tales. ut semper
nazarei; id est sc͞i manere
possint. semper his abstinere
satagunt; Dec& enim uas
caelesti gratiae mancipatu͞·
a saeculi inlecebris castigari;
Nec uino in quo est luxuria · de
briari eum qui musto sp͞s sc͞i
desiderat impleri;
Unde recte cui uini ebri&as
tollitur. sp͞s gratia cumulatur;
Qua se tunc ut praedictu͞
erat ipse repl&um monstrauit;
Cum intrante beata maria.

In utero genetricis exultauit. & praecursionis suae cognoscens officium. Domini quantum adhuc potuit euangelizauit aduentum.

ET MULTOS FILIORUM ISRAHEL CONUERTET AD DOMINUM DEUM IPSORUM. ET IPSE PRAECEDET ANTE ILLUM IN SPIRITU ET UIRTUTE HELIAE.

Cum iohannes qui christo testimonium perhibens in eius fide populos baptizabat. Dicitur filios israhel ad dominum deum ipsorum conuertisse. Patet profecto christum esse dominum deum israhel; Si autem christus est. Immo quia christus est dominus deus israhel. Desinant arriani christum dominum deum esse negare. Erubescant fotiniani christo ex uirgine principium dare. Cessent manichei. alium populi israhel atque alium christianorum deum credere; Et quia iohannes praecedere ante illum dicitur. Uideant aeternum ante saecula deum. post hominem in saeculis natum. Ideo a suo praecursore modo uirum post se uenturum. modo dei filium esse nominatum. Qui bene in spiritu & uirtute heliae praecedere dicitur. quia sicut ille preco uenturus est iudicis. Ita hic preco factus est redemptoris. Unde & conuersatione prorsus simillima. Ambo deserta secuti. uictu frugi. Uestitu inculti. cinctu sunt despecti. Ambo regis & reginae uesaniam tolerant. Ille iordanem caelum petiturus diuisit. Hic ad lauacrum salutare quo caelum petatur conuertit. Hic cum domino uersatur in terris. ille cum eo manifestatur in gloria.

UT CONUERTAT CORDA PATRUM IN FILIOS ET INCREDIBILES AD PRUDENTIAM IUSTORUM. PARARE DOMINO PLEBEM PERFECTAM.

Corda patrum in filios conuertere est. spiritalem sanctorum antiquorum scientiam populis praedicando infundere. Prudentia uero iustorum est.

Non de legis operib; iustitiam
praesumere sed ex fide salutem
quaerere. Ut quamuis in lege
positi legis iussa perficiant. gra
tia se tamen dī per xp̄m saluan
dos intellegant. Iustus enim ex
fide uiuit. Et petrus de iugo legis
ait. Quod neque patres nostri
neq; nos portare potuimus.
Sed per grātiam dn̄i ihū credi
mus saluari quemadmodū & illi.
Qua prudentia quia diutius in
creduli & per iohannē imbuti &
per heliā sunt imbuendi. Recte
haec sententia quae per angelū
de iohanne dicta est. Hisdem pene
syllabis est de helia per malachi[am]
praedicta; Parare inquit dn̄o ple
bem perfectā. Quia enim zacchari
am pro plebe supplicantē dixerat
exauditum. Docet quo ordine
plebs eadem saluari & perfici
debeat. ad praedicationem uideli
cet iohannis p̄aenitendo. & credendo
in xp̄m

ET DIXIT ZACCHARIAS
AD ANGELUM. UNDE
HOC SCIAM. EGO ENIM
SUM SENEX. ET UXOR
MEA PROCESSIT IN
DIEBUS SUIS.

Ob altitudinem promissorū hesitans.
signum quo credere ualeat inquirit.
Cui sola angeli uisio uel allocutio.
pro signo sufficere debuerat; Unde
meritā diffidentiae tacendo poenā luit.
Cui taciturnitas eadem. & signum
fidei quod quaesiuit. & infidelitatis
erat & poena quam meruit.

II ET RESPONDENS ANGELUS
DIXIT EI. EGO SUM GABRIHEL
QUI ADSTO ANTE DM̄. ET MIS
SUS SUM LOQUI AD TE ET
HAEC TIBI EUANGELIZARE.
ET ECCE ERIS TACENS ET
NON POTERIS LOQUI USQUE
IN DIEM QUO HAEC FIANT.
PRO EO QUOD NON CREDI
DISTI UERBIS MEIS QUAE
IMPLEBUNTUR IN TEM
PORE SUO.

Vult intellegi. quia si homo talia
promitteret. inpune signum fla
gitare liceret. At cum angelus pro
mittat iam dubitari non deceat.
Datque signum quod rogatur.

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

Ut qui discredendo locutus est. iam tacendo credere discat. Ubi notandū quod angelus se & ante dm̄ adstare. & ad euangelizandum zacchariȩ missum esse testatur. Quia & cum ad nos ueniunt angeli sic exterius implent ministeriū. ut tamen numquā desint interius per contemplationē. Et mittuntur igitur & adsistunt. Quia & si circumscriptus est angelicus sps. summus tamen sps ipse qui dr̄ est circumscriptus non est. Angeli itaq; & missi ante ipsum sunt quia quolib& missi ueniunt intra ipsum currunt.

R ET ERAT PLEBS EXPECTANS ZACCHARIAM. ET MIRABATUR QUOD TARDARET IPSE IN TEMPLO. EGRESSUS AUTEM NON POTERAT LOQUI AD ILLOS. ET COGNOUERUNT QUOD UISIONEM UIDISSET IN TEMPLO. ET IPSE ERAT INNUENS ILLIS. ET PERMANSIT MUTUS; ET FACTUM EST UT IMPLERENTUR DIES OFFICII EIUS. ABIIT IN DOMUM SUAM

Hoc est quod dixi. quia uices suae tempore pontifices. templi tantū officiis mancipati. non solū a conplexu uxorū. sed ab ipso quoq; domorū suarū abstinerent ingressu. Ubi nostri temporis sacerdotib; quibus semper altari seruire iub&ur. perp&uo seruandae castitatis exemplum datur. Quia enim tunc sacerdotalis ex stirpe aaron successio quaerebatur. necessario tempus substituendae soboli procurabatur. At quia nunc non carnalis successio. sed perfectio spiritalis inquiritur. Consequenter sacerdotib; ut semper altari queant adsistere semper ab uxorib; continendū. semper castitas obseruanda praecipitur.

POST HOS AUTEM DIES CONCEPIT ELISABETH UXOR EIUS.

Post dies uidelic& officii zacchariȩ compl&os. huius sacratissime conceptionis. iohannes constantinopolitanȩ urbis antistes mentionē faciens. gesta sunt haec inquit mense septembrio octauo kalendas octobres. incipiente luna undecima. quando oport&bat iudaeos ieiunium scenopegiȩ celebrare.

Et inuentum est ipsa die octaua

kalendarum octobrium esse aequi
noctium. In qua est inchoatio noctis
maior quam lucis. Illum enim oportet
crescere inquit. me autem minui.
Minorata et enim fuerat lux a tene
bris. Cum iudaei secundum legem
et prophetiam sacrificia deo offe
rebant. In qua et iohannes concep
tus est. Haec sunt enim quae ante
pro peccatis populi offerebantur.
Quae iam cessare oportebat. Cum
iohannes id est baptistes concipe
retur. Et ideo zaccharias pater
eius sacerdos iudaeorum emutuit.
Quia iam cessare et emutescere
oportebat sacrificia eorum quae
pro peccatis populi offerebantur.
Veniebat enim solus sacerdos. qui
de agno suo proprio immolato. sa
crificium deo pro peccatis omnium
offerret. Quibus beati iohannis uerbis
edocemur. Prima mox die post
diem expiationis mutationem tunc
sacerdotalis uicis esse celebratam. Ideoque
in hac precursoris domini conceptionem
fieri. Quae non frustra die ieiuni
orum et afflictionis est ab angelo
praedicta. quia per ipsum erat hominibus
afflictio paenitentiae praedicanda.

ET OCCULTABAT SE MEN
SIBUS QUINQUE DICENS.
QUIA SIC FECIT MIHI DOMINUS
IN DIEBUS QUIBUS RESPE
XIT AUFERRE OBPROBRIUM
MEUM INTER HOMINES.

Quanta sanctis cura sit. ne quid
turpe de quo erubescere debeant
admittant. ostendit elisabeth. quae
et de ipsis quae accipere cupiebat donis
erubescit. Et licet de ablato gaudeat
obprobrio sterilitatis. de partu tamen
anilis uerecundatur aetatis. Sed pudet
onus matris. quamdiu latet honor
prolis. Nam quae occultabat se quia
conceperat filium. iam intrante beata
dei genitrice. clamosa exultauit. quia
partura erat prophetam.

Allegorice autem per zacchariam
sacerdotium iudaeorum. Per elisabeth
potest lex ipsa designari. quae sacer
dotum doctrinis exercitata. quasi au
xilio uirili fulta spiritales deo filios
gignere debebat. sed quasi ob steri
litatis iniuriam minime ualebat.

BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

Non quia non multi & ante legem & inlege perfectissime uitae fuerint. Sed quia neminem ad perfectũ adduxit lex quae regnum caelorũ reserare nisi xp̄o praecedente non potuit. Bene autẽ dicitur quia erant iusti ambo ante dm̄ quia sicut bona est lex & mandatum scm̄ & iustum & bonum. Ita & iam sacerdotium legale pro dispensatione temporis illius scm̄ bonum & iustum est. & quod sequitur quia ambo processissent in dieb. suis. Ita potest exponi quod legali deuotioni quasi adulescentia uel iuuentus ipsius moysi temporib. & deinceps efflorue rit. Incumbente autẽ saluatoris aduentu dira eam senectus incuruauerit. quando & sacerdotii ordo per ambitiones & contentiones pontificum confusus & ipsa lex per pharisaeorũ traditiones decisa minus habilis est ad gignendũ dō filios effecta. Ingreditur ergo zaccharias templũ quia sacerdotum est intrare in sanctuarium dī & intellegere in nouissima mysteriorũ caelestium. Erat foris multitudo. Quia qui secreta quaeq;

& mystica penetrare sublimiter nequeunt doctiorũ necesse est monitis humiliter intendant. Dum uero zaccharias altari thymiama inponit nasciturũ iohannem cognoscit. quia dum doctores ampliori flamma diuinae lectionis inardescunt gratiã dī per ihm̄ xp̄m uenturam & de interiori litterarũ medulla quasi de uulua elisabeth prodituram esse repperiunt & hoc bene per angelum quia & lex est ordinata per angelos in manu mediatoris. Sed qui audita credere dissimulat silentii poena multatur quia mutus est qui non sensum litteris intellegit inesse spiritalem. Nec talis iam uerba dare populo quasi magister nouit. sed quasi uerbi & rationis expers tacitis ut ita dicam nutib. innuit. Quale tunc erat sacerdotium iudaeorũ cum nec rationem sacrificiorũ nec dicta curaret scire prophetarum. Muto ergo permanente zaccharia concipit iohannem elisabeth. Quia non intellegant licet pontifices distinctionẽ fidei pharisaei amittant

& scribae. Ita ut nec ipsi intrent nec
auditores suos intrare permittant
Interiora tamen legis xp̄i sacramentis
abundant. Et bene conceptum suū
elisabeth quinq; mensib; occultat.
siue quia ipse legifer moyses quinq;
libris mysteria xp̄i parabolatim desig
nat seu quia tota ueteris instrumenti
series eandem xp̄i dispensationem
In quinq; mundi aetatib; per sc̄orum
facta uel dicta praefigurat. Et
ideo quia xp̄i incarnatio uel sexta
aetate saeculi futura uel adimpleti
onē legis erat profutura. Recte
sexto mense concepti iohannis mis
sus ad mariam angelus nasciturum
nuntiat saluatorem ut sequens ex
ordine lectio demonstrat.

III. IN MENSE AUTEM SEX
TO MISSUS EST ANGELUS
GABRIHEL A DŌ IN CI
UITATEM GALILAEAE
CUI NOMEN NAZARETH.

Idcirco angeli priuatis nominib; cen
sentur. Ut signetur per uocabula
etiam in operatione quid ualeant.
Neq; etenim in illa sc̄a ciuitate
quam de uisione omnipotentis dī plena
scientia perficit. Idcirco propria
nomina sortiuntur ne eorum persone
sine nominib; sciri non possint sed
cum ad nos aliquid ministraturi
ueniunt apud nos etiam nomina
a ministeriis trahunt. Ad mariam
ergo uirginem gabrihel mittitur
qui dī fortitudo nominatur. Illū
quippe nuntiare ueniebat qui ad
debellandas aerias potestates humi
lis apparere dignatus est. De quo
per psalmistam dicitur. Dn̄s fortis
& potens dn̄s potens in proelio. &
rursum. Dn̄s uirtutum ipse est rex
gloriae. Per dī ergo fortitudinem
nuntiandus erat qui uirtutum dn̄s
& potens in proelio contra potestates
aerias ad bella ueniebat.

Mensem autē sextum martium in
tellege. Cuius uicesimo & quinto die
dn̄s noster & conceptus traditur & passus.
Sicut & uicesimo quinto die mensis
decembris natus. Quod si uel hoc die
ut non nulli arbitrantur aequinoctiū
uernale [illegible] solstitium brumale
fieri credamus. Conuenit utique.

cum lucis incremento concipi uel nasci eum qui inluminat omnem hominē uenientem in mundum. At si quis ante dominicae natiuitatis & conceptionis tempus lucem uel crescere uel tenebras superare conuicerit. dicimus & nos quia & iohannes tunc ante faciem aduentus eius regnum caelorum euangelizabat. & nunc quoq; praedicatorib, imperatur. Iter facite ei qui ascendit super occasum.

Cur autē iohannes circa aequinoctium autumnale conceptus. circa sol stitium aestiuum sit natus. Doce& ipse qui uel ex sua uel ex uet&eris testamenti ut multi aūtum persona loquitur. Illū oposte& crescere. me autē minui.

AD UIRGINEM DESPONSATAM UIRO CUI NOMEN ERAT IOSEPH DE DOMO DAUID. ET NOMEN UIRGINIS MARIA.

Multas ob causas saluator non de simplici uirgine sed desponsata uoluit nasci. Primo uidelic& ut per generationem ioseph cuius maria cognata erat mariae quoque nosceretur origo. Neque enim moris est scripturae feminarum genelogiam texere. Nam & de utroque potest intellegi. quod dicitur de domo dauid. Deinde ne uelut adultera lapidar& a iudaeis. malens aliquos de suo ortu quam de pudore dubitare parentis; simul & uirginib; inpudicis occasionem tollens. Ne matrem quoq; saluatoris. dicerent falsis suspicionibus infamatam. Tertio. ut in aegyptum fugiens & rediens. haber& solacium uiri. Qui integerrimae uirginitatis custos pariter ac testis exister&. Quarto. ne partus eius diabolo pater&. Qui si eum de uirgine natum cognoscer&. forsitan quasi c&eris hominib, eminentiorem mortī tradere timer&.

Maria autem hebraice. stella maris. syriace uero domina uocatur. & merito quia & totius mundi dnm̄. & lucem saeculis meruit generare perennem.

ET INGRESSUS ANGELUS AD EA

Dixit. haue gratia plena. dn̄s te
cum. benedicta tu in mulierib;.
Bene gratia plena uocatur.
quae nimirum gratiam quā
nulla alia meruerat assequi.
ut ipsum uidelicet gratiae con
cipiat & generet auctorem.
Quae cum audisset. turbata ē
in sermone eius. & cogitabat
qualis esset ista salutatio.
Disce uirginem moribus.
disce uirginem uerecundia.
disce uirginem oraculo.
disce mysterio; trepida
re uirginum est. & ad om
nes uiri affatus uereri.
Discant mulieres propositum
pudoris imitari. sola in pe
netralibus. quam nemo
uirorum uideret. solus
angelus repperiret. sola
sine comite. sola sine teste.
Ne quo degeneri depravaretur
affectu. ab angelo salutatur.
Disce uirgo. uerborum uitare
lasciuiam. Maria etiam salu
tationem angeli uerebatur. erat
tam cogitans inquit qualis esset haec
salutatio. et ideo cū uerecundia quia
pauebat omīs uiri ingressus pauebat

cum prudentia quia bene
dictionis nouā formulā mi
rabatur. quae nusquā lecta ē.
nusquā ante comperta.
Et ait angelus ei. ne timeas
maria. inuenisti enim
gratiam apud dm̄.
Quā salutatione insolita
ut putaret quae ei sola seruabatur
uideret turbatā. quasi fami
liarius notā uocans ex nomine.
ne timere debeat iubet. & quā
gratia plenā uocauerat.
eandē gratiā astruit ple
nius & uberius explicat dicens.
Ecce concipies in utero
& paries filium. & uo
cabis nomen eius ihm̄
Ihs saluator siue salu taris in
terp̄tatur. Cuius sacramē
tū nominis ad loquens ioseph
angelus exposuit. Ipse enī
inquiens saluū faciet populū
suū a peccatis eorum; non ait.
populū istū. sed populū suū.
Hoc ē in unitatē fidei ex praeputio
& circūcisione uocatū.
quib; ex diuersa parte congre
gatis. fiet unum ouile
& unus pastor.

hic erit magnus & filius altis-
simi uocabitur. & dabit
illi dns ds sedem dauid
patris eius

Dictum est & de iohanne quia
erit magnus; sed ille quasi homo
magnus. hic quasi ds magnus.
ille enim magnus coram dno. hic
autem erit magnus inquit. &
filius altissimi uocabitur.
idem ergo filius altissimi qui in
utero uirginali conceptus & na
tus est. idem homo in tempore cre
atur ex matre qui ds est ante
tempora natus ex patre.

Sicut autem idem homo qui ds est. o
mittat nestorius hominem tan
tum dicere ex uirgine natum.
et hunc a uerbo dni non in unitate
personae sed in societate insepa
rabilem esse receptum. Alioquin
non unum xpm uerum dm & ho
minem sed duos quod dici nefas est.
asserere. Ac per hoc non trinitatem
sed quaternitatem praedicare
conuincitur. Catholica autem
fides sicut unumquemlibet ho
minem carnem & animam. ita
hominem & uerbum unum xpm
rectissime confitetur;

iuxta quod & angeli uerba significant.
quae danda m illi sedem dauid
patris eius asseuerant. Qui enim
eundem ipsum patrem habere
dauid. quem filium altissimi
uocari pronuntiat. in duabus
utique naturis unam xpi perso
nam demonstrat. Accepit
autem sedem dauid. ut nimirum
gentem cui dauid quondam & filii
eius temporalis regni gubernacula
praebuerunt. Ipse perpetuum
uocaret & ad regnum quod eis
paratum est ab origine mundi.

Et regnabit in domo iacob in
aeternum. & regni eius
non erit finis.

Et isaias ait. multiplicabitur ei
imperium. & pacis non erit
finis. super solium dauid & su
per regnum eius. ut confirmet
illud. & corroboret in iudi
cio & iustitia; non dixit in ad
quisitione gloriae gazarumque
terrestrium. non in uictoria
gentium plurimarum urbiumque
debellatione superbarum.
sed in iudicio & iustitia. Per haec
enim regnum xpi & in singulis
quibusque fidelibus & in uniuersa

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

per orbem multiplicatur pariter
& confirmatur ecclesia.
Domum namq; iacob totam ecclesiam
dicit. quae uel de bona radice
nata. uel cum oleaster erat.
merito tamen fidei in bonam
est inserta oliuam. quam post
triumphum passionis allo
quens psalmista ait. Qui ti
metis dñm laudate eum. uni
uersum semen iacob magnifi
cate eum. Non autem ideo futuri
temporis uerbis magnus exci
tatus ihs filius altissimi uocan
dus. sceptrum dauid accepturus.
& in domo iacob regnaturus
asseritur. Quia iuxta quod
heretici sapiunt atq; a ueritate de
sipiunt. xps ante mariam ñ fuerit. sed
quia homo assumptus in dm clari
ficatus e ea claritate quam uerbū
di habuit priusquam mundus
esset apud patrem. hoc est
ut idem filii nomen eandem xpi
personam homo cum dõ plenus
gratia & ueritate sortiretur.
Dixit autem maria ad an
gelum. quomodo fiet istud
quoniam uirum ñ cognosco.
Propositum suae mentis
reuerenter exposuit.
uitam uidelicet uirgina
lem se ducere decreuisse.
quae quia prima femi
narum tantae se uir
tuti mancipare curauit.
iure singulari prae ceteris fe
minis beatitate meruit ex
cellere. Quomodo inquit fiet
istud. ñ ait unde hoc sciam. sed
quomodo fiet inquit quoniam uirum
ñ cognosco. Ordinem uidelicet
obsequii cuius subdita inquirens. +
Neq; enim decebat electam generando
dõ uirginem dubiam diffidentia
sed prudentia cautam existere.
quia nec facile potentis homo
nosse misterium quod in dõ manebat
arcitus absconditum. quia
ergo legerat. ecce uirgo in ute
ro habebit & pariet filium sed
quomodo id fieri posset ñ le
gerat. Merito credula his quae
legerat. sciscitatur ab angelo quod
in propheta ñ inuenit.
Et respondens angelus
dixit ei. sps scs superueniet
in te. & uirtus altissimi
obumbrabit tibi.
Non uirili inquit quod

+ Non autem signum cui credat flagitans.

non cognoscis feminę.
sed sp̄s sc̄i quo impleris
opere concipies; erit in
te conceptio. libido n̄ erit.
Concupiscentiae non erit ar
dor. ubi umbr̄ faci& sp̄s sc̄s;
Uerum in eo q̄d ait. & uirtus
altissimi obumbrabit tibi
Potest & iā incarnati saluato
ris utraq; natura designari.
Umbra quippe a lumine sol&
& corpore formari & cum obū
brat lumine quidē t calore
solis quantū sufficit reficit.
sed ipse solis ardor ne ferri ne
queat. interposito t nubiculo
leui. t quolib& alio corpore
temperatur; Beata ergo uir
go quia quasi purus homo
omnē plenitudinem diuini
tatis corporaliter capere nequi
bat. uirtus ei altissimi obūbrauit.
id ē in corpore lux diuinitatis.
corpus in ea suscepit humanita
tis; de quo pulchre pph̄&a.
Ecce dn̄s inquid ascend& sup
nubem leuē. & ingredi&ur
aegyptū; quod est dicere.
Ecce uerbum di patri co&nū.
lumenq; de lumine coaetana
aū·

carnē in fine seclorum atq;
animam nullo peccati pondere
grauatam suscipi& & de utero
uirginali tamquam sponsus de
thalamo suo proced& in mundum
Ideoq; & quod nasc&ur
scm̄ uocabitur filius dī.
Ad distinctionē n̄re sci tatis.
ihs̄ singulariter sc̄s nascitu
rus asseritur. Nos quippe & si
sci efficimur. n̄ tamen nascimur.
quia ipsa naturae corruptibilis
condicione constringimur. ut
merito cum proph&a gementes
singuli dicamus. Ecce enī in iniqui
tatib; conceptus sū. & in delictis
peperit me mater mea. Ille autē
solus uere sc̄s ē. qui ut ipsā
condicionē naturae corrupti
bilis uincer& ex conmixtione
carnalis copule conceptus n̄ ē.
scm̄ inquid uocabit filius dī;
Quid hic dicis nestoriane qui bea
tā mariam dn̄i negans ee geni
tricem ac pestam niteris inpugna
re ueritatem. Ecce dm̄ dixit.
superuenturum dī filium nasci
turum. Quomodo ergo aut dī
filius dī non ē. aut quae dm̄
edidit quomodo theotocos. id est

di gen&trix non er& re potestat.
Et ecce elisab&h cognata
tua et ipsa concepit filium
in senecta sua et hic mensis
sextus ē illi quae uocatur
sterilis quia non erit
inpossibile apud dm̄
omne uerbum.
Ne uirgo se parerē posse diffi
d&. accipit exemplum ste
rilis anus parituræ. ut discat
omnia dō possibilia. &iam quae
naturae ordine uidentur esse
contraria; Si quem uero mou&.
quomodo beatae mariae cogna
tam dicat elisab&h. Cum haec
de domo dauid. illa de filiabus
aaron originem duxerit. anim
aduertat. proauos earum.
liberis inuicem nuptum tradi
tis. utramq: tribum potuisse
coniungere; Cui si haec exposi
tio forte non sufficerit. conten
tiosius insistenti quasi hoc con
tra interdictum legis fieri ne
quiuerit. legat exodum ubi
scriptum ē. Accepit autem
aaron uxorem elisab&h filiam
aminadab sororem naason.
quae peperit ei nadab & abiud.
& eleazar. & ithamar.
Uideatq: ante edictum legis su
b praeceptione sacerdotalem re
galiunctā iam fuisse ꝓgeniē.
uidelic& dn̄i ih̄u xp̄i quia secun
dū carnē uener& ut rex & sacerdos
erat futurus. ipsa quoq: carnē
de utraq: dauid scilic& & aaron
stirpe suscipere. unde & in hac u
traq: tribu chrisma per legem mys
tica celebrabatur. xp̄i nimirū
nominis pariter & generatio
nis pnuntiū. Et ipse quidē do
minum mundi ingrediens panētem &
gladiū quasi rex & sacerdos ac
cepit. illū uidelic& de suo semine
uenturū pfigurans. qui & pro
nr̄a libertate regis iure pug
nar&. & pro nr̄a absolu
tione panē suae carnis offerr&.
DIXIT AUTEM MARIA ECCE
ANCILLA DN̄I. FIAT MIHI
SECUNDUM UERBUM TUUM.
Quae tanta cum deuotione humi
litatis. quae & angeli promissū
optat impleri. & se ipsa quae
mater eligitur ancillā nun
cupat aptissime insinuans quā
nil sibi meriti uendic& in eo quod
dn̄i uirtute obsecund&. fiat ipsō qd.

sine uiri semine conceptus in uir
gine nascatur de spu sco integra
carne scm quod nascitur de
homine matre sine homine pa
tre uocatur di filius,

ET DISCESSIT AB ILLA ANGELUS,
EXSURGENS AUTEM MARIA
IN DIEBUS ILLIS ABIIT IN MON
TANA CUM FESTINATIO
NE IN CIUITATEM IUDA,

Accepto uirginis consensu mox
angelus caelestia repetit.
Illa petit montana festinat
inuisere elisabeth, Non quasi
incredula de oraculo aut dubia
de exemplo sed ut laeta pro uoto.
religiosa pro officio, ꝯtr picū
pariter exemplum tribuens:
quod omnis anima quae uerbū
di mente conceperit, uirtutum
statim celsa cacumina egressu
conscendit amoris. Quatenus
ciuitatem iuda id est confes
sionis & laudis arcem penetra
re. et usq: ad perfectionem
fidei spei & caritatis quasi trib;
in eadem mensibus ualeat
commorari,

ET INTRAUIT IN DOMUM ZACHA
RIE. ET SALUTAUIT ELISABETH,

Disce uirgo humilitatem mariae:
ut & corpore casta & pectore
portis est deuota; Uisitat iunior
seniorem. salutat uirgo uxorem,
Decet enim ut quo castior uirgo eo
sit humilior & senioribus defe
rens habitum castitatis pro coniugio
commendet humilitatis,
Aliter. maria ad elisabeth. dns uenit ad iohannem, haec ut spu sco
repleatur. illius ut baptismate
consecretur. Maiorumq: humi
litatio minorum est utiq: exal
tatio, Deniq: sequitur.

ET FACTUM EST UT AUDIUIT
SALUTATIONEM MARIAE
ELISABETH. EXULTAUIT INFANS
IN UTERO EIUS. ET REPLETA EST.
SPU SCO ELISABETH,

Uide distinctionem singulorumq:
uerborum proprietates; uocem
prior elisabeth audiuit, sed iohannes
prior gratiam sensit,
Illa naturae ordine audiuit.
iste exultauit ratione mysterii.
Illa mariae. iste dni sensit ad
uentum; iste gratiam loquun
tur. illi intus operantur.
pietatisq: mysterium maternis
adoriuntur profectibus.

duplicique miraculo prophetant
matres spiritu paruulorum.
exultauit infans et repletur
mater est. Non prius mater
repletur quam filius. sed cum
filius esset repletus
spiritu sancto. repleuit et matrem. +
Et exclamauit uoce mag
na. et dixit.
BENEDICTA TU INTER
MULIERES. ET BENEDICTUS
FRUCTUS UENTRIS TUI.
Notandum quod parem maria
de christo prophetiam non rerum
tantum miraculis sed et uerbo
rum proprietate complectitur.
Iste est enim fructus quid dauid
patriarche sub iureiurando
promittitur. De fructu uen
tris tui ponam super sedem meam.
simulque intuendum quod eadem
uoce maria ab elisabeth qua
a gabrihele benedicitur. quati
nus et angelis et hominibus uene
randa. et cunctis merito femi
nis praeferenda monstretur.
Et unde hoc mihi ut ueniat
MATER DOMINI MEI AD ME.
Non quasi nesciat perquirit quod
nimirum sciebat esse.

cognoscit. sed in delicet a matre
domini ad pignoris super fectum
salutari. sed miraculi noui
tate perculsa non hoc sui meriti
sed muneris fatetur esse diuini.
Ecce enim ut facta est uox +
SALUTATIONIS TUAE IN AU
RIBUS MEIS EXULTAUIT IN GAU
DIO INFANS IN UTERO MEO.
Erubescebat elisabeth onus
parentis quamdiu nesciebat
mysterium religionis. sed quae
occultabat se quia concepe
rat filium. iactare se coepit quae
generabat prophetam. et quae
ante erubescebat benedicitur. /
et quae dubitabat ante fir
matur. ECCE ENIM IN
QUIT UT UOX SALUTATI
ONIS TUAE FACTA EST IN
AURIBUS MEIS. EXULTAUIT IN
GAUDIO INFANS IN UTERO
MEO. Itaque magna uoce
clamauit. ubi domini sensit
aduentum. quia religiosum
credidit partum. Nulla
enim causa erat pudoris.
ubi prophetae ortus dicte non affec
tate fide generationis sacrae certeret. +
ET BEATA QUAE CREDIDIT. quoniam

pficientea quae dicta sunt ei a dno.
Uides non dubitasse mariam
sed credidisse di & ideo fructum fidei
consecutam; beata inquit quae
credidit; & uere beata quae sacer
dote praestantior. cum sacerdos ambi
gisset uirgo correxit errorem,
Nec mirum si dns redempturus mun
dum operationem suam inchoa
uit a matre. ut p quam salus om
nib; parabatur. eadem prima fruc
tum salutis hauriret ex pignore.,
pariterq; notandumq; quia & caeli
sub & hanimum gratia maria
ntimante dicitauit quae simul
de praeterito praesentiatq; futuro.
p pph & ie sps in lustrauit,
Dicens eni beata quae credidisti.
Apte indicat quia uerba angeli
quae dicta ad mariam fuerant
p sp magno uirtutq; subiungens
pficientur ea quae dicta sunt
tibi a dno. quae & iam eam ipsa futu
ro sequerentur praeuidit,
Matrem uero dni suum nominans.
quia redemptorem humani ge
neris in utero portare intellexit.
ET AIT MARIA; MAGNIFI
CAT ANIMA MEA DNM.
& exultauit sps meus.

in dō salutari meo;
Tanto inquit me dns tanq; inaudito
munere sublimauit quod nonullo
linguae officio explicari. sed ipso
uix intimi pectoris affectu
ualeat conprehendi,
Et ideo totas animae uires
in agendis gratiarum lau
dibus offero. Totum in contem
plandam magnitudine eius cui
ē finis quicquid uiuo sentio dis
cerno. gratulanter impendo.
Quia & eius ihm ihū id ē saluta
ris sps meus aeterna diuinitate
laetatur. cuius mea carne tem
porali conceptione fetatur,
Cui simile ē illud psalmistae.,
anima autem mea exultabit in dno.
& delectabitur super salutare
eius; et ipse enim patrem filiumq;
pari ueneratur amore.
QUIA RESPEXIT HUMILITA
TEM ANCILLAE SUAE. ECCE
ENIM EX HOC BEATAM ME DI
CENT OMNES GENERATIONES.
Cuius humilitas respicitur.
recte beata ab omnibus cogno
minanda gratulatur. si
cut e contrario cuius superbia
despecta condemnatur.

Eua· id·ē uae siue exclamitatis
nomine multata taceberit;
Decebat enim ut sicut p̄ superbiam
primae nostrae parentis
mors inmundum intrauit,
ita denuo per humilitatem ma
riae uitae introitus panderetur;
QUIA FECIT MIHI MAGNA
QUI POTENS EST· ET SCM̄
NOMEN EIUS,
Ad initium carminis respicit,
ubi dictum ē magnificat anima
mea dnm̄; sola quippe anima
illa cui dns̄ magna facere digna
tur· dignis eum p̄conus magnifi
care· & ad consortes eiusdem
uoti ac propositi potest· hoc hor
tando dicere, Magnificate dnm̄
mecum & exaltemus nomen ei(us)
in inuicem Nam qui dnm̄ quem
cognouit quantum in se ē mag
nificare & nomen eius scī fica
re contempserit minimus uoca
bitur in regno caelorum,
scm̄ autem nomen ei(us) uocatur,
quia singulari culmine poten
tiae transcendit omnem crea
turam atq: ab uniuersis
quae fecit longe segregatur;
quod greca locutione melius
intellegitur in qua ipsū uerbū
quod dicitur agion quasi extra
terram eē significat,
Cuius & nā nos imitatione p̄ mo
do nr̄o segregari prae
cipimur· ab omnibus qui n̄ s̄
sci nec dō dedicati dicente dō
sci estote quia & ego scs̄ sum;
Quicumq: enī se consecrauerit·
merito extra terram & extra
mundum uidebitur; potest enī
& ipse dicere super terram
ambulantes conuersatione
in caelis habemus·
ET MISERICORDIA EI(US) IN
PROGENIES ET PROGENI
ES TIMENTIBUS EUM;
A specialib; se donis ad generalia
dī iudicia conuertens·
totius humani generis statū
describit· et quid supbi· quid
humiles mereantur· quid
filii adae p liberum arbitriū·
quid filii dī sint p gratiā al
ternis uersib; explicat;
Non ergo inquid soli mihi fecit
magna qui potens ē sed &
in omni gente & p generatione;
qui timet eū & operatur
iustitiam acceptus ē illi;

FECIT POTENTIAM IN BRACHIO SUO. DISPERSIT SUPERBOS MENTE CORDIS SUI.

In brachio suo in proprio dei filio significat. Non quod deus pater figuram determinet carnis humane, eique filius tamquam membrum corporis hereat, sed quia omnia per ipsum facta sunt, ideo brachium domini dictus est. Sicut enim tuum brachium per quod operaris, sic dei brachium dictum est eius uerbum, quia per uerbum operatus est mundum;

Cur enim homo brachium uitali quod operetur extendit? Nisi quia non continuo fit quod dixerit. Sicut tamen illa potestate praeualeret, ut sine ullo motu corporis sui quod diceret fieret, brachium mei uerbum eius esset;

Cum ergo audiuimus brachium dei patris eundem filium, non nobis obstrepat consuetudo carnalis, sed quantum illo donante possumus dei uirtutem et sapientiam cogitemus per quam facta sunt omnia.

DEPOSUIT POTENTES DE SEDE. ET EXALTAUIT HUMILES. ESURIENTES IMPLEUIT BONIS. ET DIUITES DIMISIT INANES.

Quod dixit in brachio suo et quod praemisit in progenies et progenies, his quoque apo coinu per singula commutata est adnectendum uersiculis sequentibus, uidelicet per omnes seculi generationes et perire superbi et humiles exultari pariter iustaque diuinae potentiae dispensatione non cessarunt;

SUSCEPIT ISRAHEL PUERUM SUUM. MEMORARI MISERICORDIAE SUAE.

Pulchre puerum domini appellat Israhel quia ad saluandum susceptus, oboedientem uidelicet et humilem, iuxta quod osee dicit: quia puer israhel et dilexi eum; Nam qui contemnit humiliari non potest utique saluari, nec dicere cum propheta: ecce enim deus adiuuat me et dominus susceptor est animae meae; Quicumque autem humiliauerit se sicut paruulus hic est maior in regno caelorum;

SICUT LOCUTUS EST AD PATRES NOSTROS ABRAHAM ET SEMINI EIUS IN SECULA.

Semen abrahe non carnale

sed spiritale significat. id ē
non eis tantum carne proge
nitos. sed si ue in circumcisione
seu in praeputio fidei illius
uestigia secutos; Nā & ipse in
praeputio positus credidit & re
putatumq: ē ei ad iustitiam.
Atq: eius dē fidei signaculum
circumcisionem accepit. ut sic
utriusq: populi pater fier&
per fidem. iuxta quod apostolus
ad romanos plenissime
disseruit; Aduentus ergo red
uictoris abrahae ē & semini
eius in secula promissus.
hoc ē filius promissionis. qui
bus dicitur; si autem uos xpi
ergo abrahae semen estis secun
dū p̄missionem heredes;
Bene autē t dn̄i uel iohannis IIII
exortū matres pph&ando
praeueniunt. ut sicut peccatū
a mulieribus coepit. ita & iā
bona a mulieribus incipiant.
et quae per unius deceptionem
periit. duab; certatim praeco
nantib; mundo uita reddatur.
MANSIT AUTEM MARIA
CUM ILLA QUASI MENSIBUS
TRIB; ET REUERSA EST
IN DOMUM SUAM;
Tamdiu mansit maria donec
elisab&h partus tempore cō
pl&o. p̄cursoris dn̄i sui pp̄t
quā maxime uenerat natiuitatē uidér&; Dictū ē aut
supra. q̄d omnis anima casta.
quae spiritale uerbi desideriū
conciperit. alta mox necessitate xercitia celestis iuga subeat;
& quasi triū mensiū dieribi
dem demoratā. quousq: p
fecta principaliū uirtutū
luce radiatur. p̄seuerare
non desistat; quos sumirū
p̄fectissimi fulgoris menses.
describens apostolus ait;
Nunc autem manent fides. spes
caritas. tria haec. maior
autem his ē. caritas.
ELISABETH AUTEM
IMPLETUM Ē TEMPUS
PARIENDI ET PEPERIT FILIŪ;
Verbū impletionis. sca scriptu
ra in bonorū tantum ortu
uel obitu tactu ponere con
sueuit. quorū uita plenitudinē
p̄fectionis habere significat;
Deniq: elisab&h impl&um. ē
tempus pariendi. impl&i sunt.

dies mariae ut pareret; imple
uit salomon aedificare domum
dni; defunctus ē abrahā & dauid
aliquis patrū senex & plenus
dierum; et p̄ quam uenit ple
nitudo temporis misit ds̄ filiū
suum; at contra dies impioꝝ
inanes sunt & uacui; uiri enim
sanguinū & dolosi non dimi
diabunt dies suos.

ET AUDIERUNT UICINI ET
COGNATI EIUS QUIA MAGNIFI
CAUIT DNS MISERICORDI
AM SUAM CUM ILLA ET CON
GRATULABANTUR EI

Habet scōrū editio laetitiam
plurimorum quia commune
ē bonū; iustitiae enī commu
nis ē usus. et ideo in ortu
iusti futurae uitae insigne p
mittitur. et gratia secutura
uirtutis exultatione uicino
rū p̄figurante signatur;

ET FACTUM Ē IN DIE OCTA
UA UENERUNT CIRCUMCIDERE
PUERUM ET UOCABANT EUM
NOMINE PATRIS SUI ZACHA
RIAM; ET RESPONDENS MA
TER EIUS DIXIT NEQUAQUĀ.
SED UOCABITUR IOHANNES.

Mirer et euangelista p̄mittendum
putauit. qd̄ plurimi infantem
patris nomine zachariae appel
landū putarunt. ut aduertatur
matri non nomē alicuius displicu
isse degeneris. sed id scō insinuā
spū qd̄ ab angelo ante zachariae
fuerat praenuntiatum; et qui
dem ille mutus intimare uocabu
lum filii nequiit uxori. sed per
prophetiam elisabeth didicit.
quod non didicerat a marito;

ET DIXERUNT AD ILLAM QUIA
NEMO Ē IN COGNATIONE TUA
QUI UOCETUR HOC NOMINE;
INNUEBANT AUTĒ PATRI EIUS
QUEM UELLET UOCARI EUM;
ET POSTULANS PUGILLARĒ
SCRIPSIT DICENS, IOHANNES
Ē NOMEN EIUS, ET MIRA
TI SUNT UNIUERSI,

Iohannes ē inquit nomen eius;
hoc ē non ei nos nomen inponi
mus. quia iam a dō nomen accepit;
habet uocabulum suum quod
agnouimus. non quod elegimus;
Nec mireris. si nomen mulier
quod non audiuit adserit.
quando ei spūs scs qui angelo
mandauerat reuelauit;

Neq; poterat dñi ignorare præcenun
tium. quae propheta ueniret xpm̄;
et bene additur: quia nemo in
cognatione eius uocabatur hoc
nomine. ut intellegas nomen
non generis esse sed uatis;
Apertum est autem ilico
os eius et lingua eius et lo
quebatur benedicens dm̄. Et
factus est timor super
omnes uicinos eorum.
Quia uox clamantis in deserto ē
nata merito est lingua paren
tis soluta; neq; enim patrē
a laudibus silere decebat.
qui uerbi praecone sibi nato
gaudebat; Quippe quia labia
quae incredulitas uinxerat.
fides iam soluit; Uerum haec
etiam allegorice siquis perscru
tari desiderat. iohannis cele
brata natiuitas. gratiae noui
testamenti est inchoata subli
mitas; Cui uicini et cognati.
patris nomen quam iohannis
imponere malebant. Quia
iudaei qui legis ei obseruatio
ne qua sic affinitate iuncti
erant. magis iustitiam quae
ex lege ē sectari quam fidei
gratiam suscipere cupiebant;
sed iohannis. hoc ē gratiae
dī uocabulum. matern uerbis
patern litteris intimare sata
gunt. Quia et lex ipsa et psal
misq; ac prophetae apertis senten
tiarum uocibus gratiam xpi
praedicant et sacerdotium illud
uetus figuratis cerimonia
rum et sacrificiorum umbris
eidem testimonium perhibet.
Pulchreq; zacharias octaua
die proli redditę loquitur.
Quia per dñi resurrectionem
quae octaua die hoc ē post
septimam sabbati facta ē;
Occulta sacerdotii legalis ar
cana patuerunt. lingua q;
pontificum iudaeorum quam
diffidentię uincula strin
xerant. intellegentię ratio
nabilis ē uoce soluta.
Et super omnia montana
iudaeae diuulgabantur
omnia uerba haec,
et posuerunt omnes
qui audierant in corde
suo dicentes, quid putas
puer iste erit. et enim manus
dñi erat cum illo.

Magna opera dñi exquisita
in omnes uoluntates eius.
Ecce enim unũ zachariae si
lentium, ñ ipsi tantũ cum da
tũ ad poenã incredulitatis
& signũ credendi pficit sed &
cũ aufert, omnes uicinos eius mira
culo ac timore stupefacit.
Omnia circũquaq; montana
famã nati pph&ę pfundit.
Omnes qui audire potuerunt ad pqui
rendum diligentius pueri q
nascitur ẽ modum facti quoq; sol
licitat ut hi scilicet uidelic& istiq; hui
modi futurus xpi pph&a
cõmend& ac si praecursoris iterq;
ut ita dixerim praecursori
ueritatis pcurrentia sig
na praebeant.

ET ZACHARIAS PATER EIUS
IMPLETUS EST SPU SCO.
ET PROPHETAUIT DICENS
Benedictus dns ds isrl.
quia uisitauit & fecit
redemptionem plebis suae.

Quanta superni muneris
est largitas. si prompta
ad accipiendum nrae fidei
sit pi&as; et celo quelq; quae
sola ẽ ablata diffidenti.
cum sp̃u pph&iae ẽ restituta
credenti; Uisitauit autẽ dñs ple
bem suam quasi longa infirmi
tate tabescentẽ. et quasi uendi
tã sub peccato, unici filii sui sãgui
ne redemit; Id q(uod) quia beatus za
charias pxime faciendum
cognouerat pph&ico more
quasi iam factum narrat;
Et notandũ quod uisitasse &
redemisse plebẽ suam dicitur.
Non quia uidelic& hanc ueniens
suam inuenit sed quia uisitando
suam fecit; cui simile ẽ quod in
prouerbiorũ fine de eadem
plebe cantatur. Mulierẽ for
tem quis inueni&? neq; enĩ eun
dem mulierem uidelic& ecclam
fortem id ẽ fide deuotam in
uenit. sed sibi desponsando
fortem reddidit quia suae fidei
sublimitate perfecit.

ET EREXIT CORNU
SALUTIS NOBIS. IN DO
MO DAUID PUERI SUI.

Cornu salutis: firmã celsi
tudinem salutis dicit. Ossa si
quidem omnia carne inuolu
ta sunt. cornu excedit carnẽ
et ideo cornu salutis regnum

saluatoris xpi uocatur. Quo
mundo spiritalis & quae car
nis gaudia superat altitudo
nuntiatur; in cuius figuram
dauid uel salomon cornu olei
sunt in regni gloria consecrati.
SICUT LOCUTUS EST PER OS
SANCTORUM A SAECULO
PROPHETARUM EIUS.
A saeculo inquid quia tota ue
teris instrumenti scriptura p
phetia de xpo praecessit;
Nec solum hieremias daniel & esaias
ceteriq: tales qui & prophetae
specialiter appellati, & de eius
aduentu manifeste sunt
locuti; Uerum ipse pater
adam, abel & enoch & ceteri
patres factis quoq: suis eius
dispensationi testimonium
reddunt, Unde dns ipse iudeor
duritiam redarguens ait; Si
crederetis moysi, crederetis for
sitan & m. de me enim scripsit ille.
SALUTEM EX INIMICIS NRIS.
ET DE MANU OMNIUM
QUI ODERUNT NOS.
Iungendum e. a superiori
uersiculo; erexit nobis; id e
erexit nobis salutem
ex inimicis nris; cum enim
primo breuiter pmisisset
& erexit cornu salutis nob.
continuo quasi apertius quid
dixerit explanans; salutem
inquit ex inimicis nris & de ma
nu omnium qui oderunt nos;
Omnes autem qui oderunt nos.
t homines peruersos uel inmun
dos sps significat; De quorum
manu & interim spe salui
facti sumus. & in futuro
re ipsa saluandi.
AD FACIENDAM MISERI
CORDIAM CUM PATRIB;
NRIS. ET MEMORARI TESTA
MENTI SUI; IUSIURANDUM QUOD IU
RAUIT AD ABRAHAM PATREM
NRM DATURUM SE NOBIS
UT SINE TIMORE DE MANU
INIMICORUM NOSTRORUM
LIBERATI SERUIAMUS ILLI,
Dixerat dns iuxta eloquia
pphetarum in domo dauid
nasciturum. Dicit et unde
ad explendum testamentum
quod abrahae disposuit nos
esse liberaturum; quia uide
licet his praecipue patriar
chis de suo semine congregatio

gentium uel xpi e incarna
tio promissa e. quod matheus quo
que breuiter intimare uolu
it. Qui et euangelii sui princi
pium hoc modo coepit.
Liber generationis ihu xpi filii da
uid filii abraham. Ubi notandum
quod apud utrumque euan
gelistam dauid praefertur abrahae.
Quia & si temporis ordine poste
rior promissionis tamen e munere
maior. Abraham enim quia ad
huc in praeputio positus propria
dereliquit dominum cognouit.
fidei testimonium meruit.
fides tantum gentium & sacro scr
ecclesiae eo & ubi e promissus dicente
a deo domino atque in te benedicentur
uniuersae cognationes terrae.
Dauid autem oraculo sublimio
re quo de ipso xps secundum
carnem nasciturus e audiuit.
Cumque impleueris inquit di
es tuos et ut ea dormias cum patribus tuos.
suscitabo semen tuum post te
quod erit de filiis tuis & stabiliam
regnum ei. ipse aedificabit
mihi domum & firmabo solium
eius in aeternum. ego ero ei
in patrem & ipse erit mihi in filium.

IN SCITATE ET IUSTITIA CORAM
IPSO OMNIBUS DIEBUS NRIS
A peste & breuiter quomodo sit
dno seruiendum designat. id est deli
c& in scitate & iustitia & coram
ipso & omnibus diebus. Nam qui uel
carne mortem a bei seruitio dis
cedit. uel in inmunditia qualib&
siue iniustitia fidei siue sinceri
tatem commaculat. uel coram
hominibus tantum & non & iam coram
dno scr perdurare contendit &
iustus nec dum perfecte de manu
spiritalium inimicorum libe
ratus dno seruit. sed exemplo
uel erum samaritanorum diis
gentium pariter & dno
seruire conatur.
ET TU PUER PROPHETA AL
TISSIMI UOCABERIS PRAEI
BIS ENIM ANTE FACIEM DNI
PARARE UIAS EIUS.
Pulchre cum de dno loqueretur
ad propheta repente sua uerba
conuertit. ut hoc quoque be
neficium esse dni designaret.
Uerum quaerit quomodo octo
dierum alloquatur infantem.
sed qua ratione uocem patris
non audierit natus.

Qui salutationem mariae adhuc
utero clausus audiuit. Nisi forte
putandus ē zacharias propter
eos potius qui aderant instru
endos. futura sui filii munera
quae dudum per angelum didi
cerat mox ut loqui potuit prae
dicare uoluisse. Audiant sane
arriani & erubescant. Audiant
manichaei & laetentur. quod xpm
dnm quem iohannes prophetando
praeibat altissimum uocat. iuxta
quod & psalmista dm hominemque
perfectum in una persona conlau
dans ait; Mater sion dicet homo.
et homo factus est in ea. & ipse
fundauit eam altissimus. Eum
factum qui fundauit, eundem
hominem quem altissimum nuncupat.

ADDANDAM SCIENTIAM SALUTIS
PLEBI EIUS IN REMISSIONE
PECCATORUM EORUM.

Quasi ihū id ē saluatoris nomen
exponere ac diligentius commen
dare desiderans. salutis men
tionem frequentat. Cum cor
nu salutis erigendum. salutē
ex inimicis futuram. scientiam
salutis plebi dandam commemo
rat. sed ne temporalem
aeternalemque promitti salutē
putares. in remissione inquit
peccatorum eorum. Uerum iu
daei ideo non ihm xpm suscipe
re. sed antichristum malunt ex
pectare. quia non intus sed foris
saluari. non a peccati domi
nio. sed ab humanae seruitutis
cupiunt iugo liberari.

PER UISCERA MISERICOR
DIAE DI NRI. IN QUIBUS UISI
TAUIT NOS ORIENS EX ALTO.

Et propheta de dno loquens.
ecce uir inquit oriens nomen ei;
Qui ideo recte oriens uocatur.
quia nobis ortum uerae lucis
aperiens. filios noctis & tene
brarum lucis effecit filios. iuxta
quod beatus zacharias conse
quenter exponit dicens.

INLUMINARE HIS QUI IN TE
NEBRIS ET IN UMBRA MORTIS
SEDENT. AD DIRIGENDOS PE
DES NROS IN UIAM PACIS.

Sedentib; quippe in tenebris
& in umbra mortis dno inlu
minare ē. his qui in peccatis
& ignorantiae ꝑ caecitate uixerint.
agnitionis amorisque sui radios
infundere. qualibus dicit

apostolus: fuistis aliquando
tenebrae nunc autem lux in domino.
Pedes autem nostri in uiam pacis diri
gunt. Cum actionum nostrarum
iter per omnia redemptoris in
luminatorisque nostri gratiae
concordat. Congruo sane
ordine primo inluminanda cor
da et post opera dirigenda testatur.
quia nemo quam nec te didicerit
pacem ualet operari. Unde rec
te psalmista inquire inquit
pacem et sequere eam quod est dicere.
inluminare qui in tenebris
sedebas et uiam pacis a qua diu
tius exulabas ingredere.
PUER AUTEM CRESCEBAT
ET CONFORTABATUR SPIRITU.
ET ERAT IN DESERTIS USQUE
AD DIEM OSTENSIONIS
SUAE AD ISRAHEL.
Praedicator paenitentiae
futurus oportunum iustumque
est ut solitudinis aspera sequa
tur et quo liberius sitiuenis au
ditores suos a mundi inlecebris
erudiendo sustollat. Ipse etiam
primaeuam squalidus in de
sertis uitam transigat.
V· FACTUM EST AUTEM

IN DIEBUS ILLIS EXIIT EDICTUM
A CAESARE AUGUSTO UT DES
CRIBERETUR UNIUERSUS ORBIS.
Nasciturus in carne dei filius sicut
parentes sibi quos uoluit et lo
cum natiuitatis quem uoluit
elegit eosque ad ipsum locum prius
quam nasceretur quomodo uoluit
adduxit. Ita etiam tempore quo uo
luit. immo quo ipse una cum
patre et spiritu sancto a saeclis disposuerat.
per qu eora prophetarum prae
dixerat. mundum ut saluaret
intrauit. Quomodo enim
de uirgine matre natus. uirgini
tatis sibi gloriam et angelicum
castimoniae decus ostendit esse
gratissimum. sic quoque pacatis
simo saeculi tempore procreatus.
quia pacem magnopere quae
reret atque amaret edocuit.
quia pacis caritatisque sectatores
semper inuisere dignaretur indi
cauit. iuxta quod ipse fidelibus
promittens ait. Ubi enim sunt
duo uel tres congregati in nomi
ne meo. ibi sum in medio eorum.
Quod enim maius regni quietissi
mi et pulcherrime quantum
ad homines potuit esse pacis

indicium quā una totum orbem
discriptione concludi · eodem.
cunctos longe lateq; mundi fines
census numismate conprehendi.
Cuius auctor ac moderator
augustus. tanta iuxta fidem
historiarum duodecim annos.
circa tempus natiuitatis domi
nicae pace regnauit. ut tam
forinsecis quam ciuilib; bellis
toto orbe sopitis. spiritale
prophetiae praesagium etiā
ad litterā uideatur implesse;
Quiuidelicet propheta cum mi
sticam dispensationem xpī uoce
praecineret dicens; Et erit in
nouissimis diebus praeparatus
mons domus dnī in uertice mon
tium. et eleuabitur sup colles.
et fluent ad eum omnes gentes.
Post pauca etiam temporis
illius sacratissimi statum
describere curauit. et confla
bunt inquid gladios suos in uo
meres et lanceas suas in falces;
Non leuabit gens contra gente
gladium. nec exercebuntur ul
tra ad proeliū; domus iacob
uenite et ambulemus
in lumine dnī;

Non solum autem haec noua mun
di descriptio illius summi regis
aduentui testimoniū phibebat.
qui congregatos a mundi pla
gis omnib; electos suos caelestis ne
beatitudinis albo conscriberet.
Uerū etiā eiusdem regni duces.
qui et a summo de nex minis pace
iuuabat. Quia nimirū cōpres
sis a proeliorum turbine gentib;
uniuersis. pdicaturos orbi
xpī discipulos quolibet ppt
uerbū reuellent ab ingruen
entiū ferocitate seditionum.
Tremenda id temporis ut ita
dixerim romani nominis sum
bra ptegebat; Exiit ergo e
dictum a cesare augusto ut
censū pfiteretur uniuersus orbis.
Qui a nomine beatae dictū regis
xpī quo salutem consequeretur
uniuersus orbis. Qui uocabu
lū augusti pfectissime com
plens. ut potestate suos et augescere
desiderans. et ipse augere suf
ficiens. censorib; suae pfes
sionis non ablatione pecuniae
subiectos. sed fidei oblatio
ne signare pcipit. Eum tesin
quens in mundū uniuersū.

praedicate euangeliū
omni creaturę; qui crediderit
& baptizatus fuerit saluus erit.
HAEC DESCRIPTIO PRIMA
FACTA Ē P̄SIDE SYRIAE
CYRINO; ET IBANT OMNES UT
PROFITERENTUR SINGULI
IN SUAM CIUITATEM;
Hunc cyrini tēporib; habitū
censum & iā iosephus inlustris
hebreorū historiographus.
in octauodecimo antiquitatū
libro hoc modo memorat;
Cyrinus aut uir unus ex con
ses su curię romanę. p singu
los magistratus usq; ad gra
dū consulatus ascendens. p
c& erat quoq; honorabilis.
cū paucis syriā uenit. a caesare
iusdare gentib; missus & cen
sor simul patrimoniorū futu
rus; Itaq; qd dicit. haec discrip
tio prima facta ē p̄ preside
syriae cyrino. Significat hanc
discriptionē. t primā ēē ea
rumq; totum orbem conclu
serint quia pleraeq; iam par
tes terrarū saepe leguntur
fuisse discriptę. t cē ste primo
tunc coepisse. quando

cyrinus syriam missus est.;
Quomodo aut tunc imperante
augusti & cyrino p̄ presidente.
ibant om̄s ut censum p̄fiteren
tur. singuli in suam ciuitatē.
Ita & nunc imperante pectae
praesides id ē. doctores immo
suadente & praemia pollicente
xp̄o eamus om̄s. nullus excipia
tur a censu iustitie. Ueniamus
ad eum qui laboramus & onerati
sumus. & ipse reficit & nos.
Tollamus iugum eius super nos.
& discamus ab eo quia mitis est
& humilis corde. & inueniemus
requiem animabus nr̄is;
Haec ē enim nr̄a ciuitas & patria.
requies uidelic& beata &
caelestis animarum. ad quam
in saeculi nascentis exordio
a dō xp̄o creati. Ad quā ab ho
mine xp̄o sumus in fine rectorū
recreati. Ad quā nimirum
ciuitatē pacis & quia & isire. &
deuotū regi nr̄o thesaurū
ferre ē. crescentibus cotidie
uirtutis ac fidei profectibus.
supnae lucis quae sint gaudia
a&erna speculari. & probis
adquirendis. prosperare

mundi simul & ad uersa contemp
nere. et his adquisitis mundatos
nos ab omni inquinamento carnis
& sps. Preciosius aliquod dō munus
offerre. Quod si & iam genus
nūmismatis qđ caesari pendebat
diligentius inspexerimus. non
parum nobis deuotionis & ipsū
mandare probabimus.
Quod non aliunde melius quam
de ipso euangelio quaerere &
inuenire ualemus. ubi temptan
tibus sed & tributo caesari red
dendo dñs ait. Ostendite mihi
nūmisma census. at illi inquit
obtulerunt ei denarium. & ait
illis ihs. cuius ē imago haec &
super scriptio. Dicunt ei caesaris.
Tunc ait illis. reddite ergo quae sunt
caesaris caesari. & quae sunt
dī dō. Ubi primum notandum.
quod caesari denarius qui decem
nummos habebat. quod & iam
nomine prodit. imagine eius
& supscriptione titulatus
soluebatur. Deinde inferendū.
quia iubente dño quae caesaris
caesari. & quae dī sunt dō esse
reddenda. Nobis quoq; sollerter
intimatur. in similitudinem
denarii regi glis dō regi nrō
decalogū legis offerendū.
hoc ē amore dī & pximi
quorum unus trib; pceptis.
septem aliis complectitur.
integro ee corde seruandū.
In quo uidelic& scripturae sā
cre denario. decem mandatis
caelestib; quasi toti dē aureis
nūmis insignito. uultū nomē q;
q; regis & nī. hoc est agnitio
nē diuinę uoluntatis quisquis
intuerit nouit inueni & qđ &
in tabulis sui cordis quisq; per
fecte credit. sperat. diligit.
stilo seduli castigationis ex
arat. et hoc nobis cū denariū
quasi sacculo inclusū inuia
portamus. quando dicere scien
tes cum psalmista. signatū
ē sup nos lumen uultus tui dne.
dedisti laetitiam in corde meo.
Ipsū tam hactenus fidei sig
naculū gaudiumq; spei &
caritatis. in occulta nrae cons
scientiae meditatione serua
mus dō teste reconditum.
Uerum patria puenientes.
regi nrō cuius uisionem sitimus.
ad quē in suo decore contuendū.

toto nisu uirtutis toto mentis
intentione properamus. que
in terris laeuerimus in celis
coronanda mox bone conuer
sationis donaria proferemus.
quia quando que in tenebris diximus
in lumine dicentur & quod in aurem
locuti sumus in cubiculis predi
cabitur in tectis.

ASCENDIT AUTEM ET IOSEPH
A GALILAEA DE CIUITATE
NAZARETH IN IUDEAM CIUI
TATEM DAUID QUAE UOCATUR
BETHLEEM EO QUOD ESSET
DE DOMO ET FAMILIA DAUID
UT PROFITERETUR CUM MARIA
DESPONSATA SIBI UXO
RE PRAEGNANTE.

Superna dispensatione proces
sio census ita descripta est
ut suam quisque patriam ire iube
retur. Non tantum propter
misterium quod diximus.
uerum etiam ut dominus alibi conceptus.
alibi natus. insidiantis sibi he
rodis furorem facilius euaderet.
Qui si bethleemitis parentibus
nasceretur. fuga eorum subi
tam callidus scrutator potuisset
habere suspectam.

praesertim cum eos de stirpe dauid
unde xps erat futurus. cuncti
genus ducere nossent. Cum dauid
ipse suo & nomine & patria & of
ficio testimonium perhibet.
Dauid quippe manu fortis. siue
desiderabilis interpretatur.
Nomen quidem inde mutuatus.
quod & gigantem fortiter strauerit & pulcher aspectu decoroque
facie fuerit. Sed altiori mysterio illum de sua domo ac familia
nasciturum praefigurans. qui
singulariter mundi principem
debellaret. Speciosus forma
prae filiis hominum. & ipse in beth
leem natus esse & intellectualium
pastor ouium. hoc est simplicium
rector animarum. Cuius non prete
reuntur tanta atque benigna
est humilitas intuenda.
Qui non solum incarnari pro nobis.
sed & eo tempore dignatus est in
carnari quo mox natus censu caesa
ris adscriberetur. atque ob nostram
liberationem ipse seruitio subde
retur. Quum etiam nobis humili
tatis eius semitam neque enim con
dicione fuerit mutare sed animos.
Petrus insinuat. subditi inquiens

estote omnibus humanae creaturae
propter dm̄. siue regi quasi praecel
lenti. siue ducibus tamquam ab eo
missis; sed et apostolus eius
Paulus. Reddite inquit omnibus
debita. cui tributum. tributum.
cui uectigal. uectigal. cui timorē.
timorem. cui honorem. honorē.
Nemini quicquam debeatis.
nisi ut inuicem diligatis.
FACTUM EST AUTEM CUM
ESSENT IBI. IMPLETI SUNT
DIES UT PARERET. ET PEPE
RIT FILIUM SUUM
PRIMOGENITUM.
Bene non solum propter indicium
regalis stemmatis. sed et propter
nominis sacramentum. dn̄s
in bethleem nascitur; bethleē
namq: domus panis interpretatur.
Ipse namq: est qui ait.
Ego sum panis uiuus qui de caelo
discendi. Locus ergo in quo dn̄s
nasceretur. domus panis ante
uocatus ē. quia futurum pro
fecto erat. ut ille ibi per mate
riam carnis appareret.
Qui electorū mentes interna sati
etate reficeret; sed usq: hodie
et usq: ad consummationē scl̄i.

dn̄s in nazareth concipi nasci
in bethleē n̄ desinit. Cum quili
bet audientium uerbi flore
suscepto domū se et in panis
efficit; Cotidie in utero uir
ginali hoc ē in animo cre
dentium p fidē concipit. p bap
tisma gignit. Cotidie dī genet
trix eccla suū comitata doctorē.
de tota mundanae conuersa
tionis qđ galilea sonat. in ciui
tatē iuda confessionis uidelic&
et laudis ascendens. censū suae
deuotionis & nō regi persoluit.
Quę in exemplū beatae semp
uirginis mariae nupta simul
et immaculata. Concipit nos
uirgo de spū. parit nos uirgo
sine gemitu et quasi alii quidē
desponsata. sed ab alio fecun
data p singulas sui partes quę
unam catholicā faciunt.
Preposito sibi pontifici uisibi
lit iungitur. sed inuisibili
spīs sci uirtute cōmulatur;
Unde et bene ioseph auctus int
pretatur. indicans nimirū hoc
uocabulo. qđ instantia magis
tri loquentis nil ual& si n̄ aug
mtū supni iuuaminis

ut claudiatur acceperit; qd
aut filiũ suũ primogenitũ
mariã peperisse describit.
Non iuxta heluidianos acci
piendũ ē. alios quoq; filios eã
procreasse quasi nequeat pri
mogenitus dici nisi qui habeat
frs. sicut n̄ unigenitus nisi qui
car& fratrib; sol& appellari.
Sed & testimoniũ legis & accepta
ratio declarat. om̄s unigeni
& iam primogenitos.
tos. Non autem om̄s primogenitos.
& iã unigenitos posse uocari.
Hoc ē n̄ solũ ēē primogenitũ
post quē alii. sed omne ante quē
nullus eum uterũ processerit.
Deniq; quia omne masculinũ
qd aperit uuluã scm dño uo
cari pcipit. siue frs sequant
siue n̄ sequant. qd primum
de uulua nascit. primogenit ē.
iure consecrandũ. Uerũ altiori
ratione di filius in carne appa
rens & iuxta diuinitatis excellen
tiã unigenitus a patre. & iuxta fra
tnã soci&atē. primogenitus
est omnis creaturae
De hac dicitur. nam quos
praesciuit & praedes
tinauit conformes fieri
imaginis filii sui ut sit ipse primoge
nitus in multis fratrib; De illa aute.
& uidimus gloriam eius gloriam
quasi unigeniti a patre. EST
ergo unigenitus in substantia
diuinitatis. primogenitus in susceptio
ne humanitatis; primogenitus
in gratia unigenitus in natura.
Inde ē quod fratr̄ nuncupatur &
dns. frater quia primogenitus.
DNS. quia unigenitus est.
ET PANNIS EUM INUOLUIT.
ET RECLINAUIT EUM IN PRAE
SEPIO. QUIA NON ERAT EI t. est
LOCUS IN DIUERSORIO.
Quid r&ribuam dño pro omni
bus quae r&ribuit mihi;
Qui enim maior ē omni laude.
paruulus natus ē nobis. ut nos
uiri possimus esse perfecti.
Qui totũ mundum uario uestit
ornatu pannis uilib; inuoluitur.
ut nos stolam primam recipere
ualeamus; per quem omnia
facta sunt manus pedesq; cunis
astringitur. ut nrã e munus
ad opus bonum expeditae. nostri
sint pedes in uiam pacis directi;
Cui caelum sedis ē. duri p̄sepis
angustia contin&ur. ut nos

p caelestis regni gaudia dilat&;
Qui panis est angelorum in prae
sepio reclinatur. ut nos quasi
sca animalia carnis suae
frumento reficiat; Quia de ex
tentem patris sed& in diuersorio
loco peg& ut nob in domo patris sui
multas mansiones pparar&;
Quamuis hoc quod non in paren
tum domo. sed in diuersorio & in
uia nascitur. per significatio
nem intellegatur potest.
Ipse namq: ait. Ego sum uia & ueri
tas & uita; qui ergo per diuini
tatis essentiam. ueritas & uita
perman& per incarnationis
mysterium uia factus est.
qua nos ad patriam ubi ueritate
& uita frueremur adducer&.
ET PASTORES ERANT IN REGI
ONE EADEM UIGILANTES.
ET CUSTODIENTES UIGILIAS
NOCTIS SUPRA GREGĒ SUUM;
ET ECCE ANGELUS DNI STETIT
IUXTA ILLOS. ET CLARITAS
DI CIRCUMFULSIT ILLOS.
Pulcherrima ratione. dno
nato pastores uigilant.
gregemq: suum ab insidiis noc
tis custodiendo defendunt.

ut uidelic& & iam p hoc osten
dat illud adeē tēpus quod
uerus & solus bonus pastor
olim pmisit dicens; ecce ego ip
se requiram oues meas & uisitabo
eas sicut uisitat pastor gregē
suum & liberabo eas de omnib;
locis in quib dispsę fuerant.
in die nubis & caliginis; & paulo
post; & suscitabo sup eas pas
torē unū qui pascat eas seruū
meum dauid. & cessare fa
ciam bestias pessimas de terra;
& c&era quae mirabiliter
a proph&a praedicta mira
bilius adnō uidemus impl&a.
Meminit & michas pph&a
loci huius & tēporis dicens.
Et tu turris gregis nebulosa.
filiae sion usq: ad te ueniet.
& ueni& potestas prima
regnum filiae sion.
Turris quippe gregis. quae
hebraice turris ader uoca
t. mille circiter passib; a ci
uitate b&hleē ad orientē distat.
Quae uicinio sui nominis pastores
hos multo ante demonstrans.
ad quam usq: filiae sion.
angelica uidelic& potestates.

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

pastoribus apparendo uene
runt. Uigilantes itaque nato domino
pastores supra gregem ouium sua
rum significant dei dispensatione
manifestata uigilaturos in
ecclesia pastores animarum casta
rum. Quibus dicitur: pascite qui in
uobis est gregem dei. Bene autem uigi
lantibus pastoribus angelus
apparet eosque dei claritas circum
fulget. Quia illi prae ceteris uide
re sublimia merentur qui fidelibus
gregibus praeesse sollicite sciunt.
Dumque ipsi pie super gregem uigilant.
diuina super eos gratia largius
coruscat. Aliter angelus mariam.
angelus ioseph angelus pastores
instruit. et concipiendum et con
ceptum et natum caelicives dominum
testantur. ut et mortales suf
ficienter imbuantur et suum auc
toris seruitium incessanter impen
dant. Nam et in sequentibus
temptato. passuro. resurgenti.
atque ad caelos ascendenti saepe
adesse perhibentur.

ET TIMUERUNT TIMORE
MAGNO ET DIXIT ILLIS AN
GELUS NOLITE TIMERE EC
CE ENIM EUANGELIZO

UOBIS GAUDIUM MAGNUM
QUOD ERIT OMNI POPULO
Non omni populo iudaeorum.
quorum plurimi rebelles extitere.
sed omni fidelium populo
de cunctis tribubus. gentibus.
et linguis. in unam christi eccle
siam congregato. et aeternum
gaudium euangelizat et magnum
QUIA NATUS EST UOBIS HODIE
SALUATOR. QUI EST CHRISTUS
DOMINUS IN CIUITATE DAUID.
Haec est potestas prima hoc
regnum filiae sion. quod per psal
tem prophetae testimonio promis
sum est in turre gregis uenturum.
Ubi notandumque quod angelus qui
in nocte uigiliis pastores
affatur. non ait hac nocte.
sed hodie natus est uobis salua
tor; non aliam scilicet ob
causam. nisi quia gaudium
magnum euangelizare
ueniebat. Nam ubi tristitia
quaeque nocturnis temporibus
gesta uel gerenda significantur
ibi saepe nox adiungitur.
uel etiam sola nominatur
Ut est illud; Omnes uos scanda
lum patiemini in me in ista nocte.

Et alibi; amen dico tibi quia ... tu ho
die in nocte hac priusquā bis gallus
uocem dederit. ter me es negaturus.

Neq; enim frustra angelus
tanto lumine cinctus apparuit.
Ut claritas dī pastores cir
cum fulsisse. hoc est ex omni
parte illorum radios luminis
aspersisse dicatur. quod nun
quam in tota testamenti ue
ris serie. toties angelis apparen
tibus adiungitur. sed mystice
praemonuit. quod ap̄ls postea
monuit apostolus dicens.

Nox praecessit dies autem ap
propinquauit. abiciamus ergo
opera tenebrarum. & induamus
nos arma lucis. sicut in die
honeste ambulemus.

ET HOC UOBIS SIGNUM. INUENI
ETIS INFANTEM PANNIS
INUOLUTUM. ET POSITUM
IN PRAESEPIO.

Crebris infantia saluatoris
& angelorum praeconiis & euan
gelistarum nobis est inculcata
testimoniis. ut nostris altius
cordibus quid pro nobis sit
factus infigatur. Qui candelic &
uulneratus est propter iniqui
tates nrās. & infirmatus ē
propter peccata nrā.

Et notandū sollertius quod signū
natiuitatis saluatoris datur infantē
non tyrio exceptū ostro. sed
pannis squalentib; inuolutū.
nō in ornatis auro stratoris.
sed in p̄sepib; inueniendum.
hoc ē non tantū humilitatis
eū & mortalitatis. sed & pau
pertatis habitum suscepisse
pro nob. Quia cū diues esset &
paup factus ē pro nobis. ut nos
illius inopia ditaremur.

Cum esset & dns caelorum.
pauper factus ē in terris.
ut terrigenas edoceret & pau
pertate p̄r regnum adqui
rere posse caelorum

ET SUBITO FACTA Ē CŪ ANGE
LO MULTITUDO MILITIAE caelestis.
LAUDANTIUM DM̄ ET
DICENTIUM. GLORIA
IN ALTISSIMIS DŌ. ET
IN TERRA PAX HOMINI
BUS BONAE UOLUNTATIS

Unō euangelizante nuntio
natū in carne dm̄. mox multitu
do militiae caelestis aduolans con
sono in laude creatoris ore prupit.

ut et suis sicut semper obsequi in de
uotione xpo impendat et nos
suo pariter instituat exemplo.
Quotiens talia quis fratrum sacrae
eruditioni suae verbis insonuerit.
uel ipsi legenda siue audita quae
pie dicta sint ad mentem reduxe
rimus. deo statim laudes ore
corde et opere reddendas.
Et bene chorus aduenientis ange
lorum militiae caelestis uoca
bulum accipit qui et duci illo
potestati in proelio qui ad debel
landas aereas potestates ap
paruit humiliter obsecundat.
Et ipse potestates easdem contra
rias nemo tales tantum
temptare ualeant quantum
uolunt. fortiter armis caeles
tibus perturbat. Nam sicut
imperatoris optimi prouisione.
cuncta manu militari loca
aduersus hostilem muniunt
aduentum. ita et ds quia
in mundi pro pacis euer
sione ubique uersantur ad
tutelam nram constituit
exercitus angelorum quorum
praesentia et daemonum con
fringatur audacia et nob
pacis gratia ministretur.
Qui uero ds et homo nascitur
iure hominibus pax et deo gloria ca
nitur. glorificant angeli dm
pro nra redemptione incarnatum.
Qui dum nos conspiciunt reci
pi suum gaudent numerum re
pleri. Optant pacem hominibus.
quia quos infirmos prius abiectosque
dispexerunt. Nascente in carne
dno iam socios uenerantur.
Qui cum pace hominibus poscunt.
exponunt et quibus uidelicet
bonae uoluntatis. hoc est eis
qui suscipiunt natum xpm.
Non autem herodi pontificibus
et pharisaeis ceterisque antichris
tis. qui eius natiuitate audita
turbati sunt. eumque quantum
ualere gladiis insecuti.
Non est enim pax impiis dicit dns.
Pax autem multa diligentibus
nomen tuum dne. et non
est illis scandalum.
Quibus et hoc quod sequitur.
aptissime congruit. Expec
tabam salutare tuum dne.
hoc est uenturum xpi aduentum
longa uotorum praestolatione suspirabam.
BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

VI

ET FACTUM Ē UT DISCESSERUNT
AB EIS ANGELI IN CAELUM.
PASTORES LOQUEBANTUR
AD INUICEM; TRANSEAMUS
USQUE AD BETHLEEM. ET
UIDEAMUS HOC UERBUM
QUOD FACTUM EST. QUOD FE
CIT DNS ET OSTENDIT NOBIS.
Uerba pastorum quam sint ra
tionabilia. & pastoribus ec
clesiae digna. diligenter inspice.
Uere enim quasi uigilantes non
dixerunt. uideamus puerum.
uideamus quid dicitur. sed ui
deamus uerbum quod factum ē.
In principio erat uerbum. & uerbū
caro factum ē. Uerbū quod sem
per erat. uideamus quomodo
p nobis factum ē; quod fecit dns
& ostendit nobis; Uerbum hoc
ipsum se fecit. siquidem hoc ipsum
uerbum dns ē; Uideamus igitur
quomodo hoc ipsum uerbum hoc
est dns. ipse se fecerit & ostenderit
nobis carnem suam; quod enī
uidere non poteramus dum erat
uerbum. uideamus factum quia
caro est; Cui simile ē quod iohan
nes ait; quod fuit ab initio quod
audiuimus. quod uidimus oculis
nris quod pspeximus & ma
nus nrae contrectauerunt de uer
bo uitae. & uita manifestata ē.
et uidimus & testamur. & adnun
tiamus uobis uitam aeternā.
quae erat apud patrē. & ap
paruit nobis.
ET UENERUNT FESTINANTES.
ET INUENERUNT MARIAM &
IOSEPH ET INFANTĒ POSITUM
IN PSEPIO; UIDENTES AUTĒ.
COGNOUERUNT DE UERBO QD
DICTUM ERAT ILLIS DE PUERO HOC.
Festinant pastores xpi quem
cognouere tota mentis intentione
uidere aduentum desiderant.
Neq; enim cum desidia xpi ē que
renda psentia. & ideo forte
nonnulli quaerentes inuenire
non merentur. quia desidio
se xpm requirunt; Ideo pasto
res isti sine mora inuenerunt.
quia ad illū fide inficta curre
bant. Ad quē festinant ire. ē. p
pedū gressus accelerare. sed
in fide semp ac uirtute pro
ficere; Inuenerunt inquit
mariā & ioseph. & infantem
positum in psepio; sed & domi
nici gregis pastores quo crebrius

ac sui cuius in thui uitae tenebras
a caelestia tolluntur oraculo.
eo feruentius sublime patrum
praecedentium iter in qua panis
uitae semper & seruatur & reficit.
Quia si postea bethleem conte
plando subeunt; Nil q; in hac
aliud quam uirginalem catholi
cae ecclesiae pulchritudinem.
quae si maria, & uirilem spiritua
lium doctorum coetum quasi io
seph & humilem eductoris dei
& hominum hominis ihesu christi
aduentum scripturae sacrae
paginis insertum quasi in prae
sepio positum infantem christum in
prima uisione repperiunt.
De quo uidelicet sacrarum scriptura
rum praesepio. eximium illud
animal. & sacrosanctis
hostiis aptissimum pascebatur.
quod exultando proclamabat.
Dominus pascit me. & nihil mihi deerit.
In loco pascuae ibi me conloca
bit. Et paulo post. Parasti in cons
pectu meo mensam aduersus eos
qui tribulant me; Uidentes autem
inquit cognouerunt de uerbo quod
dictum erat illis de puero hoc.
quia enim mirum lustrem ordinis.

ut cognita amata & honore digno
celebrata uerbi incarnatione.
ad ipsam quandoq; uerbi gloriam
contuendam capacioris longo
exercitio mentis acumine
pertingatur.

ET OMNES QUI AUDIERUNT
MIRATI SUNT. ET DE HIS
QUAE DICTA ERANT
A PASTORIBUS AD IPSOS.

A pastorib; populus ad dei reueren
tiam cogitur; Non mediocre si
dei tibi hoc uideatur exemplum.
non uilis personae pastorum.
Certe quo uilior ad prudentiam.
eo pretiosior ad fidem. Non sapien
tes. sed simplices. qui fucare audi
ta nescirent. dominus sui praeco
nes elegit; Non rethores. sed
piscatores ad euangelizandum
destinauit; Denique & in ueteri tes
tamento praecipuos quosq;
succedis pensationis nuntios
pastores ordinauit; Proto
martyr abel. qui innocuam
pastoralis officii conuersatio
nem proprio sanguine dicauit.
Cuiusq; in figuram dominicae
passionis sanguis clamat de
terra. quasi doctissimus ac

primus opilionum primitias gregũ
suorum dño deuotus offerebat ;
Abraham pater fidei qui exultauit
ut uideret diem xpi. Et uidit
& gauisus est. Non aurime
talla quibus sui cultui orna
menta conquireret. sed aquarũ
fontes quibus pecora potaret.
inter inueniis fodiendo quae
sisse describitur. Iacob duodecim
tribuum pater. bis denis annis
in pascendis pecoribus aestu
urebatur & gelu. quorum ipse
figuram ueri pastoris habi
tum ostensa inter doctrinae
salutaris aquas iustitiam suarũ
uariis testatus sublimiore donabat ;
Legislator moyses qui prius
in typum ecclesiae septiformis
sorores septem pascentes ab insi
ruentium pastorum donec suas
oues adaquarent. improbitate
defendit ; Postmodum in t pas
cua deserti dnm uidere & alloqui
atq; in uirga pastorali signa
facere ac populum dĩ liberare
promeruit ; Ipse dauid cuius
dñs nr uocari & esse dignatus
est filius. arietem sui patris
de manu ursi et leonis eripiens.
ostendit eum de sua stirpe &
ciuitate nasciturũ. Cui similis ñ
ẽ. eripiens inopẽ de manu fortio
ris ei. egenũ & pauperẽ a ra
pientibus eum. Et ideo ñ ẽ
parui ducenda pastorum
adtestatio. qui tunc uigilare.
& angelicae exultationis hym
nũ audire meruer. Quan
do relictis in deserto nonaginta
nouẽ ouib; ad requirendã
ouẽ centesimã bonus pastor
apparuit. cui semp aduentũ
totus fidelium grex deside
rans implorat. Erraui sicut
ouis quae perierat. requi
re seruum tuum dne.
MARIA AUTẼ CONSERUA
BAT OMNIA UERBA haec.
CONFERENS IN CORDE SUO.
Quid uult hoc quod dicit confe
rens. debuit dicere conside
rabat in corde suo & conseruabat
in corde suo. Sed quia scas scrip
turas legerat & sciebat pphetas
conferebat ea quae secum s̄
acta de dño. cũ his quae noue
rat a pphetis scripta de dño.
& conpleta ad inuicẽ cognouit.
instar caelestiũ cherubim.

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

sociatus uultus luce concordia;
Dixerat enim gabrihel. ecce conci
pies in utero & paries filium.
Praedixerat esaias. ecce uirgo con
cipiet & pariet filium; Prae
dixerat micha filiae sion in tur
re gregis adventuram & potes
tatem primam tunc esse venturam;
Dicebant pastores. super nae
sibi civitatis in turre gre
gis apparuisse cohortes quae
natum canerent xpm;
Legerat maria, bos cognouit
possessorem suum & asinus
praesepe domini sui; Videbat in
praesepi dei filium uagientem.
qui homines saluat a cruciamen
tis; & in his singulis atque huiusmo
di conferebat quae legerat & com
parabat his quae audiebat & ui
debat. ET REUERSI SUNT
PASTORES GLORIFICANTES
ET LAUDANTES DOMINUM IN OMNI
BUS QUAE AUDIERANT ET UIDE
RANT. SICUT DICTUM EST AD ILLOS. VII
Glorificant pastores & laudant
dominum in omnibus quae audierant
ab angelis & uiderant in beth
leem. sicut dictum est ad illos. id est.
& in hoc glorificant. quod non aliud
uenientes inuenerant quam dictum est ad
illos. siue sicut dictum est ad illos gloria
domino laudes quae referunt. Et hoc enim illis
facere dictum est ab angelis. non quidem
uerbo imperantibus. sed for
mam suae deuotionis
offerentibus.
Cum domino in excelsis gloriam unani
mi exultatione resonarent.
Nam & qui dicit. euangelizo uobis
gaudium magnum quod erit omni
populo. ad glorificandum utique
dominum laudandumque prouocat;
Sed & magistri spiritalium gre
gum modo ad ea quae doctrinis;
contemplando caelestia subeunt.
Modo fidelium castra lustrando.
& probitatis exempla quaerendo
circueunt. Modo ad publicum
pastoralis officii docendo redeunt.
Ut memoriam abundantiae
suauitatis dei quam intrapublic&
intuendo gustauerant praedi
dicando proximis eructent.
ET POSTQUAM CONSUMMATI
SUNT DIES OCTO UT CIRCUMCI
DERETUR uocatum est nomen eius
IHS. QUOD uocatum est AB
ANGELO PRIUSQUAM
IN UTERO CONCIPERETUR.

Ritus & religio circumcisio
nis a beato abraham patriarcha
sumpsit exordium. Qui cum posi
tus adhuc in preputio perfecte
deo credidisset & reputatum
que ei esset ad iustitiam signum
accepit circumcisionis signacu
lum iustitie fidei que est in preputio.
A quo & iam octaua die circumcisionis suo
rum paruuli saptaret exortum est.
Quia & ipse cum testamentum a deo
circumcisionis acciperet & eadem
prius die cum sua coniuge nomi
nis augmentum promeruit. ut
qui hactenus abram. id est pater
excelsus uocabatur. Deinceps
ob meritum fidei abraham hoc est
pater multarum gentium nun
cuparetur. sarai quoque sarra di
ceretur. Erat autem circumcisio
nis tempus ac figura multifor
mis. Nam & signaculum ut dictum [data]
est iustitie fidei abrahe & semini
eius & indicium castigandi eos qui ad
hoc semen hancque fidem pertinerent.
ab omni inquinamento carnis
& spiritus & prophetia [prefiguratio] nasciturii de
hoc semine saluatoris qui nos

et in presenti per baptismum ab
omni mortifere actionis pol
lutione mundaret & et in futu
ro per resurrectionem ab uniuer
sa mortalis ipsius corruptione
in perpetuum liberaret & et precipue
donum remissionis quod solueret
a peccato preuaricationis ade
phanecideporis ministrari
eidem gratie legis quo lectori con
placuit. Qui enim nunc dicit
Nisi quis renatus fuerit ex aqua
& spiritu sancto non potest introire in
regnum dei. Ipse tunc dicebat
Masculus cuius preputii caro circumci
sa non fuerit peribit anima illa
de populo suo quia pactum meum ir
ritum fecit. Non pactum utique circumci
sionis quod dum infans qui discernere
needum ualuit, sed maiores qui id ser
uare nouerant potuerunt debuerant.
irritum fecerunt. Uerum pactum quod deus
primo homine dedit inuenit. quod omnes
quotquot in uisdie uita gessit in tar
preuaricasse cuncti atque ideo re
medio salutis aliquo opus haberent
ignorarent. Nam quod ante tempora cir
cumcisionis lex iam pro data circumcisione

de exteris gentib; extitere fideles sit exemplar patientie iob & amici liberi q; illius siue uictimis hostiarū se suos q; ab originali peccato seu certe sola fide saluabant. quia iustus ex fide uiuit. & sine fide impossibile ē placere dō. Uerū his atq; huiusmodi remediis egent quidē peccati nrī duce ppagati; in iniquitatib; concepti & in delictis nati.

Redēptor autē nr̄. qui uit peccata mundi tollere & sine peccato uenit in mundū sicut suo baptismate nob remedia pcurauit. Id ē nris abluendis sceleribus aquarū que subiit lauacrū consecrauit ita & iā circūcisione quā suscepit non sua que nulla erant ta d mmissa purgauit. sed ntrē in se naturē iusta tē docuit innouandā. & nunc uidelic& a mpse auitiorū labe purgandā. & in nouissima die significans ab ipsa multifaria e mortalitatis ac mortis peste penitus ēē restaurandam.

Unde congrue ihs octaua die circumcisus asserit. quod non facile inu& eri te stamento

de quo quā legimus factū. quāuis sepissime de omnib; iussum ubiq; solo dumtaxat isaac. qui quasi filius pmissionis primus octaua die circūcisione accepisse perhib&ur.

Bene in quā ihs octaua die circūcidit. Quia uidelic& utrq; hec nrā quā p̄ diximus hoc ē & moderna & futura & spr̄ & carnis innouatio e t in eīre surrectione pfigurata & in nrā ē quandoq; pficienda. Siquidē de prima nr̄a resurrectione que in terim uita e & fidei emen datione celebratur. apostolus ait. Quicumq; enim baptizati sum; in xp̄o ihū in morte ipsius bapti zati sumus. Ut quomodo surrexit xp̄s a mortuis p gloriam patris. Ita & nos in nouitate uitae ambulemus; De secunda aut que in fine speratur ītudic. Si enī credimus quod ihs mortuus ē & resurrexit ita & ds̄ eos qui dormierunt per ihm adduc& cum eo.

Octauum autē numerū resurrectionis glorie conuenire pene omnib; clar&. Nam & dns octaua die hoc ē p septimam

sabbati resurrexit; et ipsi post sex
huius s(e)c(u)li aetates & septima(m) sabbati
animarum quae nunc b(ea)t(o)ru(m)
in alia uita geritur quasi oc
tauo tempore resurgemus.
Tunc uerissime circumcisi hoc e(st)
ab omnib; carnalis concupiscen
tiae uitiis & corruptionib; in q(ui)b;
maxime luxuria regnat expo
liati. Uerissime p(er) p(r)aeputium circumcisi sum(us).
Quia sicut d(omi)n(u)s ait. filii saeculi
huius nubunt & tradunt ad nup
tias. Illi autem qui digni habe
buntur saeculo illo & resurrecti
one ex mortuis neq; nubent
neq; ducent uxores. neq; enim
ultra mori poterunt. aequales
enim angelis sunt & filii sunt d(e)i
cum sint filii resurrectionis.
UOCATUM E(ST) NOMEN EIUS
IH(ESU)S. QUOD UOCATUM E(ST) AB ANGE
LO PRIUSQUAM IN UTERO CONCIPERET(UR).
Ih(esu)s saluator interpretatur.
cuius nominis etiam fideles &
electi quiq; in utroq; sua de quo
satis dictum e(st) circumcisione
participes existere gaudent.
Ut sicut a xp(ist)o christiani. ita et iam
a saluatore saluati nuncupent(ur).
Nunc quidem spe salui facti p(er) fide(m).
Tunc autem re ipsa p(er)ceptionem
gloriae quae e(st) in xp(ist)o ih(es)u d(omi)no
n(ost)ro. quod illi sacrum uocabulu(m)
non solum priusquam in utero
ecclesiae p(er) fidem conciperent(ur).
sed & iam ante tempora secularia
uocatum e(st). Cuius sacrosancti
nominis non tantum & homo
logia sed & ipse que litteris
comp(re)hendit numerus p(er)petuae
uirtute salutis mysteria redolet.
Sex quippe litteris apud grecos
scribitur iesus. uidelicet [iota] I &
[eta] H & [sima] C & [o] O & [ypsilon] Y & [sima] C. quorum
numeri sunt X & VIII & CC [ducenti]
[septuaginta quadringenti ducenti] & LXX & CCCC & CC. qui fiunt
simul [octingenti octoginta octo] DCCCLXXXVIII. Qui p(er)
fecto numerus quia figuram
resurrectionis ad gaudet
satis e(st) sup(er) tractatum;
Nam quod octo simplicit(er) posita
hoc & p(er) eadem decem siue centum
multiplicata significant.
uel certe p(er)fectorum comulatio
numerorum firmitatis indicium
e(ss)e credendum e(st).

Possumus et ita dicere quod nomen
seductoris octo absolute con
tineat. Quia resurrectionis
hic se exemplum mortalibus octaua
die resurgendo praestiterit.
Contineat et decupla, quia decalogus legis quomodo debeat imple
ri, siue nos resurrectionis figuris
instituerit, pariter et iusserit.
Ut quomodo ipse surgens a mor
tuis, iam non moritur, mors illi ultra
non dominabitur. Ita et nos existime
mus nos mortuos quidem esse peccato,
uiuentes autem deo in christo iesu.
Contineat et iam centies ducta, quia
gloria suae resurrectionis
ostensa, quae nos in futurum
sequatur retributio, postenderit.
Centenarius namque numerus,
qui post tot in laeua cursu nume
rorum primus dexterae patet,
illius nimirum caelestis gaudii figu
randis aptissime congruit,
quando nouissima inimica destruitur mors. Quando nos qui uiuimus,
qui relinquimur, simul rapiemur
cum illis qui resurrexerint in nubibus ob
uiam domino in aera et sic semper cum domino erimus.

Unde pulchre inter patres omnium elec
torum primus promissionis filius
et centenario patre natus ac cir
cumcisus, et secundum domini praedictum
isaac, quod risum siue gaudium
sonat, est appellatus, illius poma
temporis dexterum felicitatem
praefigurans. De quo dominus ait: Iterum
autem uidebo uos, et gaudebit cor
uestrum, et gaudium uestrum nemo tollet
a uobis. Uerumquia de circumcisione
sermo est, libet inquirere quare
moses ipse qui legem circumcisionis
et patribus acceptam datam et sibi to
ties inculcatam refert, toto ducatus
sui tempore neminem circumcidi
uoluerit, praeter unum solummodo
filium suum, quem mater arrepta
petra acutissima, ne a domino feriretur,
circumcidit. Sed omnes qui in heremo
nati sunt, a iosue circumcidendos
reliquerit, morem iudaicae diui
nitus imperatum quadringentis
et sex annis obseruatum et ita
sibi successione contraditum
annis quadraginta continuis
intermittens. Nequaquam hoc
frustra, sed magno mysterio

factum crediderim. De quo saluo
maiorum intellectu dicam breuiter
ipse quod sentio. Moyses circum
cisionem praedicat. sed iosue per
ficit. Quia lex per mosen data est.
gratia autem et ueritas per ihesum
xpm facta est. Nihilque prodest
littera iubens. nisi quod fuerit
gratia iuuans. Moyse praedicante
praeputium crescit. quia sicut
apostolus ait ex operibus legis
non iustificabitur omnis caro co
ram illo. per legem enim cognitio
peccati. et alibi usque ad legem enim
peccatum erat in mundo. peccatum
autem non inputatur cum lex non est.
et iterum. lex autem subintrauit ut
abundaret delictum. Nam concupis
centiam nesciebam nisi lex diceret.
non concupisces. Occasione autem
accepta peccatum per mandatum.
operatum est in me omnem concu
piscentiam. sed iosue populo in terram
repromissionis inducto. praeputium quod
mose uiuente adcreuerat. cultris
petrinis incidit. Quia ubi abunda
uit peccatum superabundauit gratia.
Nam quare petrinis sed circumci
dendum iosue cultris fuit actum.
intellegit qui legit. quia petra
erat xps. et super hanc inquit petram
aedificabo ecclesiam meam.
Quod enim inpossibile erat legis.
in quo infirmabatur per carnem.
deus filium suum mittens in simili
tudine carnis peccati. et de peccato
damnauit peccatum in carne.
ut iustificatio legis impleretur
in nobis qui non secundum carnem
ambulemus sed secundum spiritum.
Haec autem xpi gratia non solum
noui testamenti fideles iustificat.
uerum quicumque in lege perfecti
fuere non ex operibus legis. sed ea
dem xpi in carne uenturi gratia
sunt salui facti per fidem. et hos
populos iosue circumcisus illos
mosi filius designat qui cum le
gis seueritatem coacti discerent
xpi gratiam flagitare. quasi
inpendentem domini gladium per re
circumcisione uitabant.
Petro autem attestante quidem iugo le
gis loquens ait. quod neque patres nostri
neque nos potuimus portare. sed per gra
tiam domini ihesu credimus saluari.

q Quemadmodū & illi & psalmista·
qui quasi carceʳᵃli legis custodia
conclusus & in uiam euadendi nul
lam nisi in gratia xpi repperiens·
exclamat; Dum anxiaretur cor
meum in petra exaltasti me·
Deduxisti me quia factus es spes mea·
turris fortitudinis a facie inimici·
Nemo sane cum circumcisionē pdicari
audierit· Unius solū membri
continentiam aut um & imperari·
quasi uel a fornicatione tantum·
ł licito matrimonio temperantē
utentem ł uirginitate gloriosū
existere· absq; aliarum uirtutum
adiectione sufficiat & non om
nium potius quos corde et corpore
gestamus sensuum castigationē
praecipi· Nam & moses mundissi
ma diuerba suscipiens incircūcisū
se labiis eē querebatur; Et ste
phanus iudaeis non credentib;·
Incircumcisi inquit cordib; & au
rib; uos semp spū sco restitistis·
Ille itaq; uerā circumcisionem mun
datus ē· qui obturat aures suas
ne audiat sanguinem· & cludit
oculos ne uideat malum·

Qui custodit uias suas ne delinquat
in lingua sua· & attendit sibi ne gra
uetur cor eius in crapula & ebrietate·
Qui donec supē habitus in eo & sps sci
in naribus eius· non loquitur labiis iniqui
tatem; Qui lauat inter innocentes
manus suas· & ab omni uia mala
prohibuit pedes suos· Qui super omnia
castigat corpus suum & seruituti
subicit· Omniq; custodia seruat
suum cor: qm ex ipso uita pcedit·
Ille uero per circumcisionem hierusa
lem adleuatus & dño oblatus est.
Qui iuxta eum qui dixit· Declina a ma
lo & fac bonum· postquam desiit
a peccatis· bonis coepit operib;
abundare· qui dicere potest· Oculi
mei semp ad dnm· Et circuibo altare
tuum dne· ut audiam uocē laudis tuae
Qui dicit· xpi bonus odor sumus dō·
& leuaui manus meas ad mandata
tua & conuerti pedes meos in testi
monia tua· Qui siue manducat
siue bibit siue aliud quid agit omnia
in gloriam dī facit· Et dicit·
quam dulcia faucib; meis elo
quia tua· Et ad extremum·
cor meum & caro mea exultauerunt

Indimuuum. sed & ipsa bona actio
sua quae in abscondito ē circum
cisione non minus indig& ut cum
ieiuno oro. elemosynam facio glo
riam intrinsecus quaerentem.
Nam si in angulis platearum sto.
faciem demolior. Tuba ante me
cano. ut uideat & laudet ab homi
nib; foris quidem circumcisus ap
pareo. sed inmundus in corde perma
nens. poenas insup simulatae sci
tatis incurro. In exemplum uidelic&
sichimitarum qui cum patriarcha
rum circumcisionem uiderentur
imitati. quia non ob dn̄i testam̄tū
sed ob causam fecere luxuriae.
Non modo nil adquisiere mercedis.
Uerum tertia die quando grauissi
mus uulnerum dolor ē. inter suae
ciuitatis periere ruinas.
Tales namq; obliti pph&icae ammoni
tionis circumcidimini dn̄o. & au
ferte praeputia cordium ur̄orū.
Ubi tempus resurrectionis ingru
erit. eiu ciuitatis quib; confidebant
uirtutib; in mortem mittentur aeṉā.
Quapropter & apostolus abscon
ditam corde circumcisionem
sedulo commendat. Cuius laus
non ex hominib; sed ex dō est.
ET POSTQUAM IMPLETI SUNT
DIES PURGATIONIS EIUS
SECUNDUM LEGEM MOYSI.
TULERUNT ILLUM IN HIERUSA
LEM UT SISTERENT EUM DNO.
Decr&um quidem legis erat.
paruulum p̄ tricesimum tertiū
circumcisionis diem ad templū
dn̄i deferri. dariq; hostiam p eo.
Primogenitum autem masculū.
scm̄ dn̄o fieri. Mystice sicut
diximus insinuans. neminem
nisi circumcisum uitiis. domi
nicis dignum ee̅ conspectibus.
Neminem nisi mortalitatis nexib;
absolutum supnae ciuitatis
gaudia pfecte posse subire.
Quia non habitabit inquit
iuxta te malignus. neq; perma
nebunt iniusti ante oculos tuos.
Et apls caro & sanguis regnū di
n̄ possidebunt. Neq; corruptio
incorruptelam possidebit.
Uerum si legis ipsius uerba diligen
tius inspexeris. pfecto repperies.
q̄ n̄ solū dn̄s incarnatus quantū

a peccati contagione. tantum a con
ditione legis fuerit liber. Quam
ob hoc magis suscipere dignatus est.
Ut et eam secundum iustam. ac bonam esse
probaret. & nos ab eius seruitute ac
timore. fidei gratia liberaret.
Sed & ea ipsa dei genetrix. sicut ab
admixtione uirili. sic & a legali
situ uere inmunis. Dicit enim moses.
Mulier si suscepto semine pepererit
masculum. inmunda erit septem
diebus iuxta dies separationis mens
truę. Et die octaua circumcidet in
fantulus. Ipsa uero triginta tribus
diebus manebit in sanguine purifica
tionis suę. Omne sanctum non tanget.
Nec ingredietur sanctuarium donec im
pleantur dies purificationis suę.
& cetera quę ad ritum parientis
pertinentia sequuntur. Nota ergo
quod non omnis mulier pariens. sed ea quę
suscepto semine pepererit desig
natur inmunda. Rituque legis
doctor esse mundanda. Ad dis
tinctionem uidelicet illius quę
uirgo concepit. & peperit filium.
& uocauit nomen eius emmanuhel.
quod est interpretatum nobiscum deus.

Non ergo filius qui cum homine deus est.
Non mater quę spiritu sancto operante
peperit. Uictimis hostiarumque quibus
purgaretur indigebat. sed ut nos
a legis uinculo solueremur. sicut
dominus christus. ita & beata semper uirgo
maria legi est sponte subiecta.
SICUT SCRIPTUM EST IN LEGE DOMINI.
QUIA OMNE MASCULINUM ADA
PERIENS UULUAM SANCTUM DOMINO UOCABITUR.
Quod dicit. Omne masculinum ad
aperiens uuluam. & hominis & pe
coris primogenitum significat.
quod utrumque sanctum domino uocari atque
ideo sacerdotis esse preceptum est ita
dumtaxat. ut pro hominis primoge
nito pretium acciperet. Et omne
animal inmundum redimi faceret.
Cuius inquit redemptio erit per unum
mensem siclis argenti quinque.
Ubi saluo subtiliore tractatu breui
ter intimandum. quod illa omnia
primogenita figuram fuerint eius
qui cum unigenitus esset dei filius.
primogenitus fieri dignatus est om
nis creaturę. Uere & singulariter
sanctus domino. qui peccatum non fecit
nec inuentus est dolus in ore eius.

Uel certe in nostrae fuerint deuotionis
indicium. Qui omnium bonae actionis
initia quae quasi corde gignimus;
domini gratiae deputare. Male autem
gesta redimere debeamus. dig
nos uidelicet paenitentiae fruc
tus per singulis quinque corporis
et animae sensibus offerentes.
Itaque quod ait adaperiens uuluam.
consuetae natiuitatis more lo
quitur. Non quod dominus noster sacrum uentris
hospitium quod ingressus sanctificauit.
egressus deuirginasse credendus
sit iuxta hereticos qui dicunt
beatam mariam uirginem usque
ad partum non uirginem esse post partum.
sed iuxta fidem catholicam clau
so uirginis utero quasi sponsus
suo processisse de thalamo. De quo
pulchre propheta et conuertit me
inquit ad uiam portae sanctu
arii exterioris quae respiciebat
ad orientem et erat clausa.
Et dixit dominus ad me porta haec
clausa erit non aperietur.
et uir non transiet per eam quoniam
dominus deus israhel ingressus est per eam.
Eritque clausa principi. prin
ceps sedebit in ea ut comedat panem
coram domino. Quamuis possit etiam
mystice designari. Nullum preter
dominum ecclesiae uirginis uterum
per aquam et spiritum sanctum ad generan
dos deo filios posse reserare.
Ideoque hunc masculum incompa
rabili dignitate domino sanctum uocari.
ET UT DARENT HOSTIAM SE
CUNDUM QUOD DICTUM EST
IN LEGE DOMINI PAR TURTURUM
AUT DUOS PULLOS COLUMBARUM.
Dictum est in lege ut pro infante
si masculus sit ut predixi qua
dragesimo si femina octogesimo
die natiuitatis agnus anniculus
inmaculatus in holocaustum.
et turtur siue pullus columbinus
offeretur pro peccato. Sin autem
non inuenerit inquit manus eius.
nec potuerit offerre agnum.
sumet duos turtures uel duos pullos
columbae unum in holocaustum
et alterum pro peccato. Dominus ergo
Ihesus Christus cum diues esset pauper
factus pro nobis. Pauperem
pro se hostiam uoluit dari.
ut uidelicet in ea sua paupertate

nos & hic diuites in fide & illic
fiant & heredes regni quod
repromisit deus diligentibus se.
Moraliter autem siue forte quis
operit seu creauerit infirma.
quae masculi ac feminae uoca
bulo distinguuntur. ut haec legi
time domino uideant consecrari.
Quem necesse est innocentiae &
turturem pariter siue columbam
compunctionis offerat.
Quia enim uolucres hae pro cantu
gemitus habent. non inmerito
lacrimas humilium designant.
quibus plurimum in ipsis & iam
bonis operibus indigemus. quia
& si bona esse quae agimus noue
rimus. qua tamen districtione
a domino examinanda. quaue nobis
perseuerantia sint consummanda
nescimus; Qui uero diuitias iusti
tiae non habendo. de quibus ad corin
thios apostolus ait. quia in omnibus diuites
facti estis in illo in omni uerbo &
in omni scientia. agnum uitae in
nocentiae in actuum suorum grege
non inuenerit. duos saltim turtures
aut duos columbae pullos offerat.
hoc est ad lacrimarum flagitanda
suffragia confugiat, et bene duos.
unum pro peccato & alterum in holo
caustum. Holocaustum namque totum
incensum dicitur. Quia duo sunt nimirum
genera compunctionis; dum namque
sitiens anima prius timore compun
gitur. post amore. Prius enim sese in
lacrimis afficit. quia dum malorum
suorum recolit. pro his perpeti sup
plicia aeterna pertimescit. At uero
cum longa meroris anxietate
fuerit formido consumpta. quaedam
iam de praesumptione ueniae secu
ritas nascitur. & in amore cae
lestium gaudiorum animus
inflammatur; Contemplatur
& enim mens qui sint illi ange
lorum chori. quae ipsa societas
beatorum spirituum. quae maie
stas aeternae uisionis dei. & am
plius plangit. quia a bonis
perennibus deest. quam flebat
prius cum mala aeterna metuebat.
Qui ergo prius flendo educe
retur ad supplicium turturem
pro peccato offerebat; De alte
ro facit holocaustum.

Cum primo dum flere amarissime
incipit· quia discessit a regno·
Columbam pro peccato offert qui la-
borat in gemitu suo lauat per singu-
las noctes lectum suum· hoc est per
singulas pulsantis culpae tenebras·
opera sua bona in quib(us) requiescere
debeat lacrimis abluere non cessat·
Columbarum pullos in holocaustum
ferunt qui patriae caelestis absen-
tiam deflentes aiunt· Super flumi-
na babylonis illic sedimus & fle-
uimus dum recordaremur tui sion·
Sicut enim columbae super fluenta
residere delectantur· ut accipitris
aduentum umbra e cursu per aquas
prouidere simul & euadere ~~delectant~~ queant·
Sic perfecto sic animae pauperum spiritu·
fluctus saeculi mente transcenden-
tes· quo plurimi in hac babylone qua-
si suis gemitib(us) pascuntur· maligni
hostis exempla conspiciunt· eo
crebriores ad aeterna sui desiderii
pennas sustollunt· Hoc sane
inter turturis & columbae signifi-
cantiam distat· quod columba
quae gregatim conuersari uolare·
& gemere consueuit· Actiuae
uitae frequentiam demonstrat·
De qua dicitur· multitudinis autem
credentium erat cor & anima una·
Nec quisquam eorum quae possi-
debant· aliquid suum esse dicebat·
sed erant illis omnia communia·
Turtur uero qui singularitate
gaudet· adeo ut si coniugem
casu perdiderit· solus exinde
permaneat· speculatiuae
uitae culmina denuntiat·
Quia & paucorum est ista uir-
tus & his singillatim attributa·
solus Isaias dominum exercituum
uidet· laudes seraphim contem-
platur· et quia male tacuerit·
quasi turtur singularis ingemit·
Moses pauente procul populo
solus ascendit ad dominum· & ne
idem populus feriatur la-
crimosis precibus impetrat·
Solus fugientibus sociis daniel
inter angelos remanet·
Solus ezechihel quadrigas che-
rubim & supernae ciuitatis
aedificia celsa miratur·
Solus paulus ad delicias para-
disi & ad secunda caeli tertii

secr&a rapiatur. Item cum intrans
cubiculum clauso ostio oro patrē
in abscondito, turem offero;
At cum eidem operis compares quae
ro canendo cum pph&a. Uenite
adoremus & pcidamus ante dm̄.
ploremus coram dn̄o qui fec̄ nos.
Columba ad altare deposita.
et quia aeque utraque condi
tori accepta est hostia.
Consulte lucas utrum turtures.
an pulli columbarum pro dn̄o
sint oblati non dixit. Ne unū
alteri uiuendi ordine pferr&.
sed utrumq; sequendum. Utrūq;
diuinis cultib; docer& offerendū.
Igitur quia de purgatione lon
gior se sermo protraxit.
Quid ipse dierum purgationis
numerus contineat mysterii.
& quare idem in femine genitri
ce purganda geminari sit iussus.
In leuitico congruentius explanabit.
ET ECCE HOMO ERAT IN HIE
RUSALĒ. CUI NOMS SYMEON. ET
HOMO ISTE IUSTUS ET TIMORATUS.
EXPECTANS CONSOLATIONĒ ISRL.
ET SPS SCS ERAT IN EO

Nato in carne dn̄o, non solum angeli
de caelis. sed & omnis aetatis mortaliū.
& utriq; sexus testimonium reddit.
Decebat enim omnium seductorē.
sicut uenturum in carne omnium
toto saeculi tempore fidelium
facto uel dicto pnresagari. ita & iā
uenientem commun omnium laudi
depraedicari. Impl&a pph&ia
quae dicit. Laudate dnm̄ de caelis
& c&era usq; quo ait. Iuuenes &
uirgines. seniores cum iuniorib;
laudent nom dni. quia exalta
tum ē nomen eius solius. Confes
sio eius sup caelum & terram.
Iustus inquit & timoratus. quia
difficile iustitia sine timore cus
toditur. Non illum dico timorē
qui sub lege poenalis tēporalia
bona sibi subtrahi phorrescit.
quem pfecta dilectio foras mittere
consueuit. sed timorem dn̄i scm̄.
qui pman& in sclm scli. Quo ius
tus dm̄ suum quanto ardentius
diligit. tanto sollertius offendere cau&.
ET RESPONSUM ACCEPERAT
A SPU SCO. NON UISURUM SE
MORTĒ NISI PRIUS UIDERET

XPM DNI. ET UENIT IN SPU IN TEMPLUM;

Uide locutiones scripturarum; mortem uideri dixit; quomodo uidetur. quib; ue oculis. Quae ueniendo ipsos oculos claudit ne aliquid uideant, sed uideri mortē. experiri significat. Multumq; felix mortem uidebit carnis qui cumq; xpm dnm prius oculis cordis uidere satagerit. conuersationem habendo in caelesti hierusalem. Templi di limina frequentando. Hoc ē piorum scōrum in quib; dns inhabitat exempla sectando. suspirando Cum psalmista; unā petii a dno hanc requiram. ut inhabitem in domo dni omnib; [diebus] uitae meae. Ut uideam uoluntatem dni, sic enim & ipse uerbum di in manib; accipere. & fidei caritatisq; suae brachiis merebitur amplecti,

[uel de simeone]

Quod autem ait. & uenit in spu in templum significat eum [simeon] eadē sps gratia qua olim uenturum praecognouerat. & iam nunc uenientem. & iam iamq; á se uidendum cognouisse saluatorē.

ET CUM INDUCERENT PUERUM IHM PARENTES EIUS UT FACERENT SECUNDU CONSUETUDINĒ LEGIS PRO EO. ET IPSE ACCEPIT EUM IN ULNAS SUAS.

Magna quidem dni potestia. sed non minor clara & humilitas. Ut qui caelo terraq; non capitur. grandaeui hominis gestat totus in ulnis; sed & tropice accipit symeon xpm u&entius infantem. ut doceat nos exuere u&erē hominem qui corrumpitur cum actib; eius & renouatos spū mentis nrae. Induere eum qui secundū dm creatus ē in iustitia & sctitate & ueritate.

Hoc ē deponentes mendacium. loqui ueritatem. et cetera que ad noui hominis statum ptinent. ore. corde. & opere pficere

Accipit senior iustus secundū legem & timoratus puerū ihm in ulnas suas. ut significet iustitiam operum quae ex lege erant,

Quis enim nesciat opera per manus & brachia solere figurari.

Humili quidem sed salutari

fidei euangelicae gratiam mu
tandā· Accipit senior infantē
xp̄m ut in sinu & hoc sc̄lm qua
si senio iam & longaeuitate
defessum ad innocentiā & ut
ita dixerim infantiā xp̄ianae
conuersationis rediturū & sicut
aquile iuuentutem illius eē
renouandam· ET BENEDIX
DM ET DIXIT; NUNC DIMITTIS
SERUUM TUUM DN̄E SECUNDŪ
UERBUM TUUM IN PACE·:
Vides non solum noui sed & ueteris
testamenti iustos spe futurae
uitae desiderium habuisse dissol
ui a corpore· immo pacis suam
deputasse sarcinā deponere ter
restrē· ut puta qui se in sinu abra
hae requiem n̄ dubitarent habi
turos eē p̄p̄ causā; Deniq; & ithi
dun hoc ē transilitor cupiditatū
saecularium· P̄ quam multa
diu tacitus mundi mala contē
platus sint na secum cordis
meditatione concaluit. tun
dē locutus in lingua sua & quid
intus egerit promens. Notū
inquit mihi fac dn̄e finē meū·
& numerū dierū meorum quis ē ut
sciam quid desit mihi; ecce ueteres
posuisti dies meos; Quib; absq; dubio
uerbis aperit quam maximum se sibi
p̄sentium calamitatū incessiturū sperat
in fine solacium quem tantis per
aduenire desiderat·
QUIA UIDERUNT OCULI MEI SALU
TARE TUUM QUOD PARASTI
ANTE FACIEM OMNIUM POPULORUM.
Beati oculi qui uident quae sym̄eon
uidit· beati qui n̄ uiderunt & crediderunt.
Illud ipsum inquit quod omnib;
p̄ modum gentib; populis & linguis
mente ac fide conspiciendum
paras· sp̄e ac dilectione quae
rendum p̄ pater audisti· Ipse diu
desideratum nunc & carnis & cordis
oculis tuum salutare contēplor.
LUMEN AD REUELATIONEM
GENTIUM ET GLORIAM
PLEBIS TUAE ISRAHEL.
Lumen quidem utriq; populo
salutare dī id est xp̄s a dō
patre paratur· qui tamen
gloria magis israhel·
Cui diu speratus & ex quo patre
nuntiatus aduenit gentium·

uero dicit esse reuelatio quarum
mentis oculos profunda iam cae
citate demersos. Neque ulla spe
aduentus dominici erectos.
Ipse uisitare pariter. reuelare.
atque inlustrare dignatus est.
Et bene reuelatio gentium. israhel
helis gloria praefertur.
Quia cum plenitudo gentium in
troierit. tunc omnis israhel saluus fiet.
Quomodo et psalmista cum diceret.
Notum fecit dominus salutare suum.
ante conspectum gentium
reuelauit iustitiam suam.
subiunxit atque ait. Memor fuit
misericordiae suae iacob. et ue
ritatis suae domui israhel.
ET ERAT PATER EIUS ET MATER
MIRANTES SUPER HIS QUAE
DICEBANTUR DE ILLO;
ET BENEDIXIT ILLIS SYMEON;
Patrem saluatoris appellat
ioseph. non quo uere iuxta
fotinianos pater fuerit eius.
sed quo ad famam mariae con
seruandam pater sit ab omnibus
aestimatus. Neque enim obli
tus euangelista. quod eam
de spiritu sancto concepisse et uirginem
peperisse narrat. sed opinionem
uulgi exprimens. quae uera histo
riae lex est. patrem ioseph nuncu
pat christi; Quamuis et eo modo pater
illius ualeat dici. quo et uir mariae
recte intellegitur. sine commix
tione carnis. ipsa copulatione
coniugii. Multo uidelicet coniunc
tius quam si esset aliunde adoptatus.
Neque enim propter ea non erat appel
landus ioseph pater christi. quia
non eum concumbendo genuerat.
quandoquidem recte pater esset
etiam eius quem non ex sua con
iuge procreatum alicubi adoptasset.
ET DIXIT AD MARIAM MATREM
EIUS; ECCE POSITUS EST HIC
IN RUINAM ET IN RESURREC
TIONEM MULTORUM IN ISRAHEL.
ET IN SIGNUM CUI CONTRADICETUR.
Bene in resurrectionem quia
lumen est. quia gloria plebis
israhel. qui ait: ego sum resur
rectio et uita. qui credit in me.
etiam si mortuus fuerit uiuet.
et omnis qui uiuit et credit in
me non morietur in aeternum.

Quomodo autem in ruinam nisi
quia et lapis offensionis est et petra
scandali id est ruinae his qui of
fendunt uerbo nec credunt.
De quibus ipse dicit: Si non uenissem
et locutus eis fuissem peccatum non
haberent; Nunc autem excusa
tionem non habent de peccato suo.
Qui non in se ipso tantum sed in suis
quoque praedicantibus in ruinam posi
tus est et resurrectionem multorum.
Testante apostolo qui ait: Christi bonus
odor sumus deo in his qui salui
fiunt et in his qui pereunt;
Qui enim praedicante apostolo uerbum
quod audit amando sequitur,
bono odore resurgit et saluatur.
Qui odiendo insequitur eodem ip
so bono odore corruit et moritur,
Signum autem cui contradicetur
fidem dominicae crucis accipe.
De qua apostolo Paulo dicunt iudaei;
Nam de secta hac notum est nobis
quod ubique ei contradicitur;
Et apostolus ipse: Nos enim inquit prae
dicamus Christum crucifixum
iudaeis quidem scandalum
gentibus autem stultitiam,

ET TUAM IPSIUS ANIMAM PERTRANSIBIT GLADIUS
Nulla docet historia beatam ma
riam ex hac uita gladii occi
sione migrasse. praesertim
cum non anima sed corpus fer
ro soleat interfici. Unde restat
intellegi gladium illum de quo
dicitur: et gladius in labiis eorum;
hoc est dolorem dominicae passionis
eius animam pertransisse. quae et
si Christum ut pote dei filium sponte
propria mori mortemque ipsam non
dubitaret esse deuicturum, ut sua ta
men carne procreatum non sine dolo
ris affectu potuit uidere crucifigi,
Nam et ferrum quod animam
ioseph pertransisse canitur,
Nullum melius quam durae
tribulationem mentis intellegitur.
UT REUELENTUR EX MULTIS
CORDIBUS COGITATIONES.
Incertum erat quondam qui
iudaeorum gratiam Christi quam
uenturam utique nouerant reci
pere, qui autem respuere mallent;
ad eius natiuitate audita.
reuelatis mox cordium cogita
tionibus herodes rex turbatus est

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

& omnis hierosolyma cum illo.
Pastores cum timore & gaudio
dño laudem resonant· hominib;
pacis nuntium pandunt· eius
doctrina & uirtute diffamata·
alii ad eum quasi magistrum
ueritatis confluunt. alii ab eo
quasi seductore refugiunt. eius
signo crucis erecto· hi quasi iuste
morti datū blasphemantes irri
dent· illi quasi uitae auctorē
mori acriter dolent. Sed & usq;
hodie· & usq; ad consummationē
saeculi praesentis ecclesiae
animā gladius durissimae tribu
lationis pertransire non cessat.
Cum signo fidei· ab improbis
contradici· cum audito dī
uerbo. multos cum xpo resur
gere. sed plures a credulitate
ruere gemebunda perstractat.
Cum reuelatis multorum cor
dium cogitationib; Ubi opti
mū euangelii seuit semen. ibi
zizania uitiorū. uel plus iusto
praeualere. uel &iam quod dic
tu graue est. sola germinare
ac regnare conspicit.

ET ERAT ANNA PROPHETISSA
FILIA PHANUHEL DE TRIBU ASER·
HAEC PROCESSERAT IN DIEBUS MULTIS.
ET UIXERAT CŪ UIRO SUO ANNIS
SEPTĒ A UIRGINITATE SUA· ET HAEC
UIDUA USQ; AD ANNOS OCTOGINTA
QUATTUOR QUAE NON DISCEDEBAT
DE TEMPLO IEIUNIIS ET OBSECRATIONIB;
SERUIENS NOCTE AC DIE·
Iuxta historiā deuotae conuer
sationis & uenerandae pariter
aetatis digna q; per omnia que
dño incarnato testimonium
ferr& anna fuisse doc&. Iuxta
intellectū uero mysticū quia
ecclesiam significat. quae in
praesenti quasi sponsi dñi q;
sui est morte uiduata; numerus
&iam annorū uiduitatis eius.
tempus ecclesiae designat. quo
in corpore constituta peregrinat
a dño. Magnae q; deuotionis
affectu. caelestis templi
limina seruans. Cotidianū
illum dñi prestolatur aduen
tum. De quo dicit. Ueniem̄
& mansionem apud eū faciem̄.
Septies quippe duodeni octoginta

quattuor faciunt. Et septe(m) quide(m) ad huius saeculi cursum qui dieb; septe(m) uoluitur. Duodecim uero ad perfectione(m) doctrinae apostolicae ptinent. Ideoq; siue uniuersalis ecclesia seu quaelib& anima fidelis. quae totu(m) uitae suae tempus apostolicis mancipare curat institutis. quasi septem per duodecim multiplicare. & terpicis. octoginta quattuor LXXXIIII annis dno seruire laudatur. Sicut & ui tempus septe(m) annoru(m) quo cu(m) uiro suo manserat dominicae incarnationis te(m)pori decentissime congruit. septenario namq; ut dixi numero perfectio sol& temporis indicari. sed ibi propt(er) dominicae priuilegium maiestatis quo in carne uersatus docuit. simplex septe(m) annoru(m) e(st) numerus expressus. Hic ob apostolicae culmen dignitatis. septe(m) anni per duodecim multiplicantur. Ad id& autem ecclesiae mysteriis. quod anna & gratia eius interpretatur. & filia e(st) phanuhel. qui facies di dicitur. Cum psalmographo decantans signatu(m) e(st) super nos lumen uultus tui dne. & de tribu aser hoc est beati descendit. qui int(er) patriarchas duodecim ordine nascendi e(st) octauus. De quo numero quia nouo testamento sit sacer. crebrius est inculcatum.

ET HAEC IPSA hora SUPERUENIENS CONFITEBATUR DNO ET LOQUEBATUR DE ILLO OMNIB; QUI EXPECTABANT REDEMPTIONEM HIERUSALEM.

Proph&auit simeon. proph&auerat copulata coniugio. proph&auerat uirgo. debuit &iam uidua. ne aliqua aut professio de ess& aut sexus. & ideo anna & stipendiis uiduitatis & moribus talis inducitur. ut digna plane fuisse credatur quae redemptore(m) uenisse omniu(m) nuntiar&.

ET UT PERFECERUNT OMNIA SECUNDUM LEGEM DNI. REUERSI SUNT IN GALILAEAM IN CIUITATE(M) SUAM NAZARETH.

Praet(er)misit hoc loco lucas quae a mattheo satis exposita nouerat. dnm uidelic& post haec ne ab herode necandu(m) inueniretur. aegyptum a parentibus e(ss)e delatum. defunctoque herode.

sic demum galilaeam reuersum.
nazareth ciuitatem suam inhabitare
coepisse; solent enim euangelistae
singuli sic omittere quaedam.
quae uel ab aliis commemorata uidessent
: uel ab aliis commemoranda
: in spiritu praeuiderint. Ut continu
ata suae narrationis serie. quasi
nulla praetermisisse uideantur;
Quae tamen alterius euange
listae considerata scriptura.
quo loco transilita fuerint.
diligens lector inueniat.
PUER AUTEM CRESCEBAT
ET CONFORTABATUR PLENUS
SAPIENTIA ET GRATIA DEI ERAT IN ILLO.
Notanda distinctio uerborum.
quia dominus ihesus christus in eo quod puer
erat. id est humanae habitum
fragilitatis induerat. crescere
& confortari habebat.
In eo uero quod & iam
uerbum dei & deus aeternus
erat. nec confortari indigebat.
nec habebat augeri. Unde
rectissime plenus sapientia per
hibetur & gratia; sapientia qui
dem quia in ipso habitat omnis ple
nitudo diuinitatis corporaliter.

gratia autem. quia eidem media
tori dei & hominum homini ihesu christo
magna gratia donatum est.
Ut ex quo homo fieri coepisset.
perfectus esset & deus; Cui simile est
quod iohannes scribit eum plenum
gratia & ueritate. Eandem ipse
diuinitatis excellentiam ueritatis.
quam lucas sapientiae nomine
commendans.
ET IBANT PARENTES EIUS
PER OMNES ANNOS IN HIERU
SALEM IN DIE SOLLEMNI PASCHAE.
Uides hunc euangelistam inter
animalia quattuor non frustra
uitulo comparatum. qui quasi
hostiis deputati animalis circa
templum maxime & hierosolymam.
narrationis suae diuersatur in
cessu; siquidem in principiis sacer
dotem collocat ad aram orantem
populi multitudinem templi
sistit in atriis. mariam mox domino
concepto hierosolymam mittit.
domum pontificis intromittit.
ibi & baptistam natum refert.
& dominum post natiuitatem conti
nuo cum hostia transfert.

Eundem illo singulis annis cum
parentibus ducit & duodennem
In templo doctorum choris inserit;
Ubi inter alia sapientiae stupenda
dicit. quia in his quae patris mei
sunt oport& me esse; & post
cetera talia laudantes dominum in tem
plo discipulos in euangelii sui
fine concludit.

VIII Et cum factus fuisset
annorum duodecim ascenden
tibus illis in hierosolymam
secundum consuetudinem diei
festi. consummatisque diebus
cum redirent. remansit pu
er ihesus in hierusalem.

Qui a natiuitate. immo a concep
tione humana. manifestissimi
raculorum quia deus sit est adpro
batus indiciis ipse & iam mox
ubi tempus aetatis congruebat.
utramque suam reuerentiae
pandere coepit atque aperire
substantiam. & quid uidelic& pa
tri iuxta ueritatem diuinae ma
iestatis. & quid iuxta adsumptionis
humanae fragilitatem debeat matri.

Nec absque prouidentia duodennis
prima suae fidei rudimenta reue
labat. quae duodecim apostolorum
ministerio cunctum erat reuelan
da & elucidanda per orbem.

Possumus & hoc dicere. quia sicut
septenario sic & duodenario numero
qui multiplicatis inter se inuicem septe
narii partibus constat. uel rerum
uel temporum uniuersitas ac perfectio
design&ur. atque ideo quo omnia
loca uel tempora deceat occupa
ri. Recte a duodecimo numero
iubar sumat exordium. Non igitur
otiose suorum perhib&ur immemor
extitisse parentum. sed ut nos ins
truat quia non solum antequam pa
rentes ipsi fuerunt & iam antequam
abraham fier& ipse est. In ciuitate
potius ac templo dei quasi paterno
iure residere delect&.

Et non cognouerunt parentes
eius existimantes autem illum esse
in comitatu uenerunt iter diei
et requirebant eum inter cog
natos et notos. et non inueni
entes. regressi sunt in hie
rusalem requirentes eum.

Quaerit aliquis quomodo dei

filius tanta parentum cura nutritus:
his abeuntib; potuerit obliuiscendo
relinqui; cui respondendum quia
filiis israhel moris fuerit ut tempo
rib; festis uel hierosolyma conflu
entes uel ad propria redeuntes;
seorsum uiri seorsum autem feminae.
choros ducentes incederent. infan
tesq; uel pueri cum quolib& parente
indifferenter ire potuerint. Ideoq;
beata maria uel ioseph uicissim
putasse puerum ihm quem se (t. secum)
comitari non cernebant. cum
altero parente reuersum

ET FACTUM EST POST TRI
DUUM. INUENERUNT ILLUM
IN TEMPLO SEDENTEM IN MEDIO
DOCTORUM. AUDIENTEM ILLOS
ET INTERROGANTEM EOS.

Quasi fons sapientiae. doctorum
medius sed& sed quasi exem
plar humilitatis. audire prius
& interrogare doctores quam
instruere quaerit indoctos; Ne
& enim paruuli a senioribus eru
bescant discere. & ipse ob ae&atis
humanae congruentiam hominib;
auscultare non erubescit.

Ne infirmus docere quis audeat
& ille puer doceri interrogando
uoluit. Qui per diuinitatis potentiam
uerbum scientiae ipsis suis doctorib;
ministrauit.

STUPEBANT AUTEM OMNES QUI
EUM AUDIEBANT SUPER PRUDENTIA
ET RESPONSIS EIUS. ET UIDENTES ADMIRATI SUNT

Nota distinctionem uerborum. &
tuae saluationis ac fidei mysteria
sedulus intuere; Stupebant qui
eum audiebant. & uidentes admi
rati sunt. & eo amplius stupebant
super prudentia responsionum.
quo paucitatem uidentes con
temnebant annorum; diuinam
lingua sapientiam prodebat.
sed infirmitatem a&as praetende
bat humanam; Uerum haec
doctores iudaeorum quasi noua
stupebant. Interq; alta quae
audiunt. & infirma quae uident.
dubia admiratione turbantur;
Nos autem scienter hunc esse de
quo olim propheta gratulabundus
exultabat. Paruulus natus est
nob. filius datus est nob. & uo
cabitur nomen eius admirabilis.

consiliarius ds fortis. Nequaquam miremur eum. qui sic paruulus factus est homo. ut nihilominus quod erat semper ds ac fortis permaneret. modo diuinitatis suae. modo humanitatis his quos erudire cupiebat indicia dedisse. Sed digna fide. spe. et caritate. agamus illi gratias. Quia qui magnus erat et laudabilis nimis. sed nos non cognoscebamus. Paruulus natus est nobis. ut crescendo et proficiendo inter paruulos paulatim eos ad capessenda suae uirtutis ac magnitudinis arcana proueheret.

ET DIXIT MATER EIUS AD ILLUM; FILI QUID FECISTI NOBIS. ECCE PATER TUUS ET EGO DOLENTES QUAEREBAMUS TE; ET AIT AD ILLOS; QUID EST QUOD ME QUAEREBATIS. NESCIEBATIS QUIA IN HIS QUAE PATRIS MEI SUNT OPORTET ME ESSE.

Non ioseph. qui nil in eius generatione praeter ministerium praestitit et affectum. Unde et pro fideli ministerio. et ab euangelista et ab ipsa maria pater appellatur. Uel ipse xps suum negat esse parentem. sed simpliciter et aperte quis sit uerus sibi pater. nobis pariter et illis insinuat. Non quod eum quasi filium quaerunt uituperat. sed quid ei potius cui aeternus est filius debeat. cogit oculos mentis adtollere; Quia enim ds et homo est. nunc excelsa deitatis. nunc infima praefert humanae fragilitatis. quasi homo seniores interrogat. quasi ds quae seniores et docti mirentur respondet. quasi di filius in templo di commoratur. et quasi filius hominis. cum parentibus quo iubent regreditur.

ET IPSI NON INTELLEXERUNT UERBUM QUOD LOCUTUS EST AD ILLOS. ET DESCENDIT CUM ILLIS ET UENIT NAZARETH. ET ERAT SUBDITUS ILLIS.

Quantum pietatis simul in dno et humilitatis exemplum; parentes eius non intellegunt uerbum. quod de sua diuinitate loquitur ad illos. et tamen ipse humanae illorum erga eum sedulitatis non ingratus. quo praecipiunt descendit. et subditur illis; Quid

enim magister uirtutis. nisi officiũ
pietatis impleret. quid inter nos ali
ud quam quod a nobis agi uellet
ageret. deferebat homini. defere
bat ancillae; Ipsa enim dicit,
ecce ancilla dñi. deferebat simu
lato patri. deferebat dõ uero
patri. & utiq; matrem natus
uirginem conseruarat & castam
utique a patre non uoluntate.
non opere. non tempore distabat.
ut eius uidelic& exemplis ammo(d)
niti. quid parentib; debeamus.
qui tanta pro nobis patiebantur
agnoscamus. Solent autem
dicere arriani. inperfectum
esse filium. quia dixerit. pater
maior me est; sed quid mirum.
si ex humana susceptione minorẽ
se patre asserit in caelo. ex qua
subditus erat & tã parentib; in terra.

5 ET MATER EIUS CONSERUABAT
OMNIA UERBA HAEC IN CORDE SUO.

Siue quae intellexit. seu quae
necdum intellegere uerba euan
gelii potuit. Omnia suo pariter
in corde. quasi ruminanda &
diligentius scrutanda recondebat.

Dicamus ergo scãe uirginis
in omnib; castitatem. quae non
minus ore pudica. quam corpo
re. argumenta fidei conserua
bat in corde. Et si illa ante
praecepta apostolica tac&. Cur
tu post apostolica praecepta magis
cupis docere quam discere.

ET IHS PROFICIEBAT SAPIEN
TIA ET AETATE ET GRATIA APUD
DM̃ ET HOMINES.

Hic locus manicheos pariter
& appollonaristas expugnat.
ostendens dnm̃ ueram carnem.
ueram habere & animam.
Nam sicut carnis est aetate.
sic est animae sapientia proficere
& gratia. quae tamen in sapientia
nullatenus proficer&. si naturalẽ
intellegentiam quae hominib;
rationis causa concessa est non
haber&. Non quia hoc susceptor
ds̃ eguit. Praesertim cum supra
plenus sapientia puer fuisse
describatur. sed quia hoc pro
remedio nostrae salutis effec
tus piae susceptionis elegit.
Uerum caro & anima rationalis

á dō suscipitur. utraque pariter
saluarētur.

VI. ANNO AUTEM QUINTO DE
CIMO IMPERII TIBERII CAE
SARIS PROCURANTE PONTIO
PILATO IUDAEĀ TETRARCHA
AUTĒ GALILAEAE HERODE PHILIP
PO AUTĒ FRATRE EIUS TETRARCHA
ITUREAE ET TRACHONITIDIS REGIO
NIS ET LYSANIA ABILENAE TETRARCHA.
Herodes philippus & lysanias.
qui cum pilato praeside romano
iudeam regebant. filii sunt
herodis illius sub quo dns natus
est; Inter quos & ipsum herodē.
archelaus frater eorū decim
annis regnauit. Qui a iudaeis
ob intolerabilem animi feroci
tatē apud augustum criminatus.
a&erno apud uiennam disperit
exilio. Regnum uero iudaeae
quo minus ualidū fier& idem
augustus per tetrarchias discin
dere curauit. Porro pilatus
duodecimo anno tiberii caesaris
iudaeam missus. procurationem
gentis suscepit. atq; inibi per
decim continuos annos usq; ad ipsū
pene finem tiberii perdurauit.

SUB PRINCIPIBUS SACERDOTUM
ANNA ET CAIPHA FACTUM EST UER
BUM DNI SUPER IOHANNĒ ZACCHA
RIAE FILIUM IN DESERTO.

Ambo quidem incipiente prae
dicationē iohannis. Id est annas & cai
phas principes fuere sacerdotii. sed
annas illum annū. caiphas uero eum
quo dns crucem ascendit adminis
trauit. & quidē tribus aliis in medio
pontificatu perfunctis. Uerū his
maxime qui ad dni passionē pertine
rent. ab euangelista commemoratis.
Legalib; namq; tunc praeceptis
ui & ambitione cessantibus. nulli
pontificatus honor uitae uel generis
merito reddebatur. sed romana
potestate. alius nunc. item alius sum
ma sacerdotii praestabatur. Denique
iosephus refert in hunc modum
dicens. Ualerius gratus anna sacer
dotio deturbato ismahel &m pon
tificē designauit. filium baffi. sed
& hunc non multo post abiciens.
eleazarū ananiae pontificis filiū.
pontificatui subrogauit. Post annū
uero & hunc arc& officio.

& simoni cuidã canrfi filio. ponti
ficatus tradidit ministerium. Quo
non amplius & ipse quam unius
anni spatio perfunctus. Ioseppũ
cui & caiphas nomen fuit, accepit
successionem. Ac per hoc omne tem
pus quo dñs noster in terris docuisse
describitur. intra quadriennii
spatia coartatur. In quo quattu
or iste quas ioseppus memorat
successiones pontificum descri
buntur uix per annos singulos
ministrate. Quia ergo iohan
nes illũ praedicare ueniebat qui
& ex iudea quosdam, & multos
ex gentibus redemptu
rus erat. per regem gentium.
& principes iudaeorum, praedica
tionis eius tempora designantur.
Qui autem gentilitas colligenda
erat. & iudaea pro culpa perfidiae
dispergenda. ipsa quoq; descriptio
terraeni principatus ostendit.
qm & in romana republica unus
praefuisse describitur. & in iude
ae regno. per quartam partẽ plu
rimi principabantur; Uoce enim
nri redemptoris dicitur; omne regnũ

in se ipsũ diuisum desolabitur.
Liqu& ergo quod ad finem regni
iudea peruenerat. quae tot regib;
diuisa subiacebat, A pte quoq;
non solum quib; regib; sed quib;
& iam sacerdotib; actum sit
demonstratur. Ut quia illum
iohannes baptista praedicar&.
qui simul rex & sacerdos exister&.
Lucas euangelista praedicatio
nis eius tempora per regnũ
& sacerdotium designauit,

VII ET UENIT IN OMNEM REGIONẼ
IORDANIS. PRAEDICANS BAPTISMU
PAENITENTIAE IN REMISSIONẼ
PECCATORUM.

Cunctis legentib; liqu& quia
iohannes baptismũ paenitentiae
non solũ praedicauit. uerũ & iam
quibusdã dedit. sed ta m baptis
mũ suũ in remissionẽ peccatorũ
dare non potuit; Remissio & enĩ
peccatorũ in solo nobis baptismo
xpo tribuitur; Notandũ itaque
quod dicitur. praedicans baptismũ
paenitentiae in remissionẽ pecca
torũ. Qm baptismũ quod peccata
soluer& quia dare non poterat.

praedicabat. Ut sicut incarnatū uerbū patris praecurrebat uerbo praedicationis ita baptismū paenitentiae quo peccata soluuntur: praecurrer& suo baptismate quo peccata solui non possunt.

SICUT SCRIPTU EST IN LIBRO SERMONU ESAIAE PROPHETAE; UOX CLAMANTIS IN DESERTO. PARATE UIAM DNI. RECTAS FACITE SEMITAS EIUS.

Isdem uero iohannes baptista requisitus quis ess& respondit; Ego uox clamantis in deserto; qui ideo uox proph&a uocatus est quia uerbum praeibat; qui &iā in deserto clamat. quia derelictae ac destitutae iudaeae solacium redemptionis adnuntiat; Quid autem clamar& aperitur cum subditur; parate uiam dni. rectas facite semitas eius; Omnis qui fidem rectam & bona opera praedicat. quid aliud quam uenienti dno ad corda audientiū uiā parat. ut haec uis gratiae penetr& & lumen ueritatis illustr&. ut rectas dō semitas faciat dum mundas in animo cogitationes per sermonē bonae praedicationis format.

OMNIS UALLIS IMPLEBITUR ET OMNIS MONS ET COLLIS HUMILIABITUR

Qui hoc loco uallium nomine. nisi humiles? qui montium & colliū. nisi superbi homines designantur; In aduentu igit redemptoris. ualles impl&ae. montes uero & colles humiliati sunt. Quia iuxta eius uocem. omnis qui se exaltat humiliabitur. & omnis qui se humiliat exaltabitur; Uallis & enim impl&a crescit. mons autē & collis humiliatus decrescit. Quia nimirū in fide mediatoris dī & hominum hominis ihu xpi. & gentilitas plenitudinem gratiae accepit. & iudaea per errorē perfidiae. hoc unde tumebat perdidit.

ERUNT PRAUA IN DIRECTA. ET ASPERA IN UIAS PLANAS;

Praua in directa fiunt. cū malorū corda per iniustitiā d&orta ad iustitiae regulā diriguntur; & aspera in uias planas immutantur. cum inmites atq; iracundae mentes per infusionem supernae gratiae. ad lenitatē mansu&udinis redeunt.

quando enim uerbum ueritatis ab iracunda mente non recipitur, quasi asperitas itineris gressum pergentis repellit; Sed cum mens iracunda per acceptam mansuetudinis gratiam correptionis uel exhortationis uerbum recipit, ibi planam uiam praedicator inuenit. Ubi prius pro asperitate itineris pergere, id est praedicationis gressum ponere non ualebat,

ET UIDEBIT OMNIS CARO SALUTARE DI.

Quia omnis caro accipitur omnis homo, salutare di uidelicet xpm in hac uita omnis homo uidere non potuit; Ubi ergo in hac sententia propheta prophetiae oculum, nisi ad extremi iudicii diem tendit. Ubi cum apertis caelis ministrantibus angelis, consedentibus apostolis, in sede maiestatis suae xps apparuerit, Omnes hunc et electi et reprobi pariter uidebunt. Ut et iusti de munere retributionis sine fine gaudeant, et iniusti in ultione supplicii in perpetuum gemant;

Nam quia hoc ista sententia intendit quod in extremo examine ab omni carne uidebitur, recte subiungit,

VIII DICEBAT ERGO AD TURBAS QUAE EXIEBANT UT BAPTIZARENTUR AB IPSO, GENIMINA UIPERARUM, QUIS OSTENDIT UOBIS FUGERE A UENTURA IRA.

Uentura enim ira est, animaduersio ultionis extremae; Quam tunc fugere peccator non ualet qui nunc ad lamenta paenitentiae non recurrit. Et notandum quod malae subboles malorum parentum actiones imitantes, genimina uiperarum uocantur, quia per hoc quod bonis inuident, eosque persequuntur, quod quibusdam mala retribuunt, quod lesiones proximis exquirunt, quoniam in his omnibus priorum suorum carnalium uias sequuntur, quasi uenenati filii de uenenatis parentibus nati sunt. Sed quia iam peccauimus, quia usu malae consuetudinis inuoluti sumus, dicat quid nobis faciendum sit ut fugere a uentura ira ualeamus.

FACITE ERGO FRUCTUS DIGNOS PAENITENTIAE.

In quib; uerbis notandū est. quod non solum fructus paenitentiae. sed dignos paenitentiae ammon& esse faciendos; Aliud namq; est fructum facere. aliud dignū paenitentiae facere; Neq; enim par fructus esse boni operis deb& eius qui minus. & eius qui amplius deliquit. aut eius qui in nullis. & eius qui in quibusdam facinorib; cecidit; Per hoc ergo quod dicit. facite fructus dignos paenitentiae. unius cuiusq; conscientia conuenitur. Ut tanto maiora quaerat bonorū operū lucra per paenitentiā quanto grauiora sibi intulit damna per culpam;

Sed iudaei de generis nobilitate gloriantes. idcirco se agnoscere peccatores nolebant. quia de abrahae stirpe descenderant. quibus recte dicitur;

ET NE COEPERITIS DICERE. PATREM HABEMUS ABRAHAM; DICO ENIM UOBIS. QUIA POTENS EST DS DE LAPIDIBUS ISTIS SUSCITARE FILIOS ABRAHAE.

Quid enim lapides. nisi corda gentilium fuerunt. ad intellectum dī omnipotentis insensibilia. Sicut & iam quibusdā ex iudaeis dicitur; auferam cor lapideum de carne uestra. Nec inmerito lapidum nomine gentes significatae sunt. quae lapides coluerunt, Unde scriptum est, Similes illis fiant qui faciunt ea. & omnes qui confidunt in eis; De quib; nimirū lapidib; filii abrahe suscitati sunt. Quia dum dura corda gentilium in abrahae semine id est in xpo crediderunt. eius filii facti sunt cuius semini sunt uniti, Unde & eisdem gentibus per egregium praedicatorem dicitur. si autem uos xpi ergo abrahae semen estis; si igitur nos per fidem xpi abrahae iam semen existimus. iudaei propter perfidiā abrahae filii esse desierunt

IAM ENIM SECURIS AD RADICEM ARBORIS POSITA EST.

Arbor huius mundi est uniuersū genus humanū. securis uero est redemptor noster. quę uelut ex manubrio & ferro ten&ur ex humani

tate. sed incidit ex diuinitate; quae
uidelicet securis iam ad radicem ar-
boris posita est. quia etsi per pati-
entiam expectat. uidetur
tamen quid factura est

OMNIS ERGO ARBOR NON FACIENS
FRUCTU [bonũ] EXCIDETUR ET IN IGNEM
MITTETUR

Quia unusquisq; peruersus paratã
citius gehennae concremationẽ
inuenit. qui hic boni operis fructũ
facere contemnit. Et notandũ
quod securem non iuxta ramos
positam sed ad radicem dicit. Cum
enim malorũ filii tolluntur.
quid aliud quam rami infructuosę
arboris abscidunter. Cum uero
tota simul progenies cum parente
tollitur. infructuosa arbor a ra
dice abscisa est. Ne iam remaneat
unde praua iterũ suboles succres
cat; In quib; iohannes baptistae
uerbis constat. quod audientiũ
corda turbata sunt. cum pro
tinus subinfertur

ET INTERROGABANT EUM TURBAE
DICENTES. QUID ERGO FACIEMUS.

Percussae enim terrore fuerant.
quae. consilium quaerebant

RESPONDENS AUTEM DICEBAT
ILLIS; QUI HABET DUAS TUNICAS.
DET NON HABENTI. ET QUI HABET
ESCAS. SIMILITER FACIAT

Per hoc quod tunica plus est
necessaria usui nostro quam
pallium. ad fructum dignum pae
nitentiae pertinet. Ut non solũ
exteriora quaeq; et minus neces
saria. sed ipsa ualde nobis neces
saria diuidere cum proximis
debeamus. scilicet uel escam qua
carnaliter uiuimus. uel tunicã
qua uestimur; Quia enim in lege
scriptũ est. Diliges proximum
tuum tamquã teipsum. Minus
proximum amare conuincitur.
quia non cum eo in necessitate
illius etiam ea quae sibi sunt ne
cessaria partitur; Idcirco ergo
de diuidendis cum proximo duab;
tunicis datur praeceptum.

Quia hoc de una dici non potuit.
qm̃ si una diuiditur. nemo uestitur.
In dimedia quippe tunica. et nudus
remanet qui accipit. et nudus qui
dedit; inter haec autem sciendũ est.

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

quantum misericordiae
opera ualeant. cum ad
fructus dignos paenitentiae
ipsa praeter & per praecipiuntur;
hinc &iam per semet ipsam ueri
tas dicit; date elemosinam &
R ecce omnia munda sunt uobis

UENERUNT AUTĒ ET PUBLICANI
UT BAPTIZARENTUR ET DIXE
RUNT AD ILLŪ MAGISTER QUID
FACIEMUS. AT ILLE DIXIT AD EOS;
NIHIL AMPLIUS QUAM CONS
STITUTUM Ē UOBIS FACIATIS.

Quantum beati baptistae sermo
uirtutem habuerit. Quantumq;
mentes concusserit audientium
hinc probatur. cum &iam pu
blicanos & milites ad consilium
salutis suae coegerit inquiren
dū; quib; ipse non aliter quā
turbis iuxta congruum sibi
modum misericordiam suad&
agendam; Praecipit ergo
publicanis. ne ultra praescriptū
exigant; publicani &enim sicut
&iam nomine probant appel
lantur hi. qui uectigalia publica
exigunt. siue qui conductores sunt
uectigalium fisci. uel rerum publi
carum. nec non & hi qui saeculi
huius lucra per negotia sectantur.
eodem uocabulo censentur; Quos
omnes pariter in suo quemq; gradu.
ab agenda fraude cohered.
Ut dum primo se ab alienarum
temperarent app&itu tandem
ad propria cum proximis com
municanda pertingerent.

INTERROGABANT AUTEM ILLUM
ET MILITES DICENTES; QUID
FACIEMUS ET NOS. ET AIT ILLIS;
NEMINEM CONCUTIATIS. NEQUE
CALUMNIAM FACIATIS. ET CONTENTI
ESTOTE STIPENDIIS UESTRIS.

Iustissimo doctor eximius mode
ramine praemon&. ne ab eis calum
niando praedam requirant. quib;
militando prodesse debuerant.
Docens idcirco stipendia constitu
ta militiae. Ne dum sumptus
quaeritur. praedo grass&ur.
Nullum ergo officium. nullū
ab agenda misericordia genus
excipitur. quae plenitudo uirtu
tum est. & sola a morte liberat.
uitamq; conferet aeternam.

ipso iudice adtestante. qui se dicturum esse promisit, Uenite benedicti patris mei. percipite regnum; esuriui enim & dedistis mihi manducare & c&era.

EXISTIMANTE AUTEM POPULO. ET COGITANTIBUS OMNIBUS IN CORDIB; SUIS DE IOHANNE. NE FORTE IPSE ESSET XPS. RESPONDIT IOHANNES. DICENS OMNIBUS

Quomodo respondit eis. qui existimabant de illo. & secr&o in corde quia xps ess&. cogitabant. nisi quia non solum cogitabant. sed &iam sicut alius euangelista declarat. missis ad eum sacerdotibus ac leuitis. an ess& xps inquirebant. Unde pat&. iudaeis tunc fuisse notissimum secundum scripturas, incarnationis dominicae tempus adesse; sed mira caecitas. quod in iohanne sponte credebant. hoc in saluatore tantis signis ac uirtutibus adprobato. & ipso &iam iohanne adtestante. non credere uolebant.

EX. EGO QUIDEM AQUA BAPTIZO UOS. UENIET AUTEM FORTIOR ME. CUIUS NON SUM DIGNUS SOLUERE CORRIGIAM CALCIAMENTORUM EIUS

Iohannes non spu sed aqua baptizat. quia peccata soluere non ualens. baptizatorum corpora per aquam lauat. sed mentem per ueniam non lauat; Cur ergo baptizat. qui peccata per baptisma non relaxat. nisi ut praecursionis suae ordinem seruans. qui nasciturum nascendo praeuenerat. baptizaturum quoque dnm baptizando praeuenir&. & qui praedicando factus est praecursor xpi. baptizando &iam praecursor eius fier& imitatione sacramenti. Mos autem apud ueteres fuit. ut si quis eam quae sibi conpeter& accipere uxorem noll&. ille ei calciamentum soluer&. qui ad hanc sponsus iure propinquitatis uenir&; Quid igitur inter homines xps. nisi scae ecclesiae sponsus apparuit; de quo & isdem iohannes dicit, Qui hab& sponsam sponsus est; Sed quia iohannem

homines xp̄m esse putauerunt. quod idem iohannes negat. Recte se indignū esse ad soluendū corrigiam eius calciamenti denuntiat; Ac si aperte dicat; Ego redemptoris uestigia denudare non ualeo. quia sponsi nomen mihi immeritus non usurpo; Quod tamen intellegi & aliter potest; Quis enim nesciat. quod calciamenta ex mortuis animalib; fiant. Incarnatus uero dn̄s ueniens. quasi calciatus apparuit. qui in diuinitate sua mortalicina nostrae corruptionis adsumpsit. sed huius incarnationis mysteriū. humanus oculus penetrare non sufficit; Inuestigari enim nullatenus potest. quomodo corporatur uerbum. Quomodo summus & uiuificator sp̄s. intra uterum matris animatur. quomodo is qui initium non habet. & existit & concipitur; Corrigia ergo calciamenti est. ligatura mysterii.

Iohannes itaq; soluere corrigiam calciamenti eius non ualet. quia incarnationis mysteriū. nec ipse inuestigare sufficit.

Qui hanc per prophetiae sp̄m agnouit.

IPSE UOS BAPTIZABIT IN SP̄U SC̄O ET IGNI.

Hoc est & purgatione sc̄ificationis. & probatione tribulationis; Potest autem idem sp̄s sc̄s etiā nomine ignis significatus intellegi. Quia & incendit per amorem. & per sapientiam corda quae replet inluminat; Unde et illi quibus dictum est. quia iohannes quidē baptizauit aqua. uos autem baptizabimini in sp̄u sc̄o. Idem baptisma sp̄s. in ignis uisione perceperunt. Sunt qui ita exponunt. quod in praesenti in sp̄u. & in futuro baptizemur in igni. Ut uidelicet sicut nunc in remissionem omnium peccatorum ex aqua & sp̄u renascimur. Ita et tunc deleuib; quibusdā peccatis quae hinc nobis euntib; adheserint. Purgatorii ignis ante ultimū iudicium baptisma te permundemur. Dicente apostolo. Siquis super aedificauerit super hoc fundamentū. aurū. argentum. lapides pretiosos. ligna. fenum. stipulam.

Uniuscuiusque opus quale sit ignis probabit; si cuius opus manserit quod super aedificauit mercedem accipi&; si cuius opus arserit, d&rimentum pati&ur. ipse autem saluus erit. sic tamen quasi per ignem;

Quod quamuis & de igne tribulationis in hac nobis uita adhibito possit intellegi. tamen si quis hoc de igne futurae purgationis accipiat. pensandum sollicite est. quia illum dixit posse per ignem saluari. Non qui super fundamentum xpi ferrum aes uel plumbum aedificat. Id est peccata maiora & duriora atque tunc iam insolubilia. sed lignum. foenum. stipulam. Id est peccata minima atque leuissima. quae ignis facile consumat; Hoc tamen sciendum est. quod illic saltim de minimis nil quisque purg[ationis] omn[ino] obtinebit nisi bonis hoc actibus in hac adhuc uita positus ut illic obtineat promereatur.

CUIUS UENTILABRUM IN MANU EIUS. ET PURGABIT AREAM SUAM.

Per uentilabrum. id est. palam discretio iusti examinis. per aream uero. praesens ecclesia figuratur. in qua procul dubio quod lugubre satis est. multi sunt uocati. pauci uero electi. & pauca grana supernis recipienda mansionibus in comparatione loliorum. quae flammis sunt mancipanda perp&uis; Cuius areae purgatio. & nunc uiritim geritur. cum quisque peruersus uel ob manifesta peccata de ecclesia sacerdotali castigatione reicitur. uel ob occulta post mortem diuina districtione damnatur. & uniuersaliter in fine perfici&ur. quando mitt& filius hominis angelos suos. & colligent de regno eius omnia scandala; Uentilabrum itaque dns in manu. Id est iudicii discrimen hab& in potestate. quia pater non iudicat quemquam. sed iudicium omne dedit filio.

ET CONGREGAUIT TRITICUM IN HORREUM SUUM. PALEAS AUTEM CONBURET IGNI INEXTINGUIBILI.

Et ipse dns parabolam boni

seminis. cui super seminauit ini
micus homo zizania: ita termina
uit ut diceret: & in tempore messis
dicam messoribus meis. colligite pri
mum zizania. & alligate ea fascicu
los ad comburendum. Triticum autem
congregate in horreum meum.
Nimirum docens. impios & pecca
tores gehennae igni tradendos.
sanctos uero caelesti gloria coronan
dos; Uerum hoc inter paleas
& zizania distat. quia paleae
non alioquam tritici semine pro
deunt. quamuis a radicis boni no
bilitate degenerent; Zizania
autem non fructus solum meri
to discrepant. sed & diuersa pror
sus origine procreantur. quod
paleae sunt illi. qui eiusdem cum
electis fidei mysteriis inbuuntur.
sed ab eorum solida perfectione
uel operum leuitate. uel perfidiae
uacuitate dissentiunt; Zizania
uero. qui ne audire quidem
fidei uerba dignantur. Ideoque
a bonorum sorte & opere simul
& professione secernuntur; &
ita in agro mundi istius. unus

electorum. & duo sunt fructus reprobo
rum. quia & omnia quae inimicus
seminat flammis obnoxia sunt. & quod
est grauius. plurima ex his quae bonus
sator iacit. aut a uolatilibus rapta. aut
sole arefacta. aut spinis suffocata. aut
certe in paleas uersa depereunt; Soli
autem de terra bona creatum. & pa
tientia digna probatum triticum
electorum. caelestis uitae reconditur
in horreum; Quomodo iuxta aliam
parabolam. non solum pisces qui
apostolicae fidei retia declinant.
imis peccatorum obscuri resident
in undis. Uerum multi ad litus usque
discretionis extremae. inter bonos
adtracti. Tunc obsuae nequitiae
noxam. exteriores mitti merentur
in tenebras; Ignem autem gehennae.
bifaria ratione inextinguibilem uocat.
Id est quia neque ille perpetuo possit ex
tingui. Neque eos quos cruciat. umquam
extincturus. sed in mortali ut ita dixerim sit
morte plecturus. Ad distinctionem uidelicet
illius sacratissimi ignis. quo electos Christi
baptizandos esse praemiserat; De quo
& psalmista. igne nos examinasti. sicut
igne examinatur argentum; & paulo post.

& non hesimus in aeternū. sed transiui
mus inquit per ignem & aquam.
& induxisti nos in refrigerium.
Introibo in domū tuam in holocaustis.
Id est deuictis pressurarū angoribus.
in gratiarum actione. regni tui
caelestis atria pen&rabo.

XII X HERODES AUTEM TETRARCHA
CUM CORRIPERETUR AB ILLO
DE HERODIADE UXORE FRATRIS
SUI. ET DE OMNIBUS MALIS QUAE
FECIT HERODES. ADIECIT ET HOC
SUPRA OMNIA. ET INCLUSIT
IOHANNEM IN CARCEREM.

Plenius haec á mattheo comme
morantur & marco. Iohannem
uidelic&. herodiadis insidiis non
modo uinculatum. sed & iam capite
caesum. quod non his diebus. sed
iuxta euangelium iohannis. post
aliquot anno signa patrata eiusq;
iam baptisma diffamatū. sciendū est
esse gestum. Uerū ab hoc euange
lista. propter exaggerendam herodis
malitiam. praeoccupando commemo
ratum. Qui cum ad praedicationem
iohannis. imperitum uulgus conflu
er& militer crederent. publicani
paeniterent. Totus in commune
populus baptisma susciper&.
Ipse. e contrario illum. non solū
contemnere. sed & occidere non
dubitarit. Altioris autē ratione
mysterii. quia iohannes euangelista
de diuinitate xpi. tres autē alii de
eius humanitate ministerium susce
pere scribendi. Baptista uero
iohannes. legis u&eris quae prae
cursor est gratiae typum ten&.
Pulchre iohannes euangelista.
praedicante adhuc & baptizante
dñi praecursore. Ipsum dñm plures
discipulos facere & baptizare tes
tatur. Mystice docens. eum prius
quā in carne nascer&ur. aeternū
per saecula dm. & fidelium per legē
doctorem fuisse populorū. Pul
chre & euangelistae alii. post
traditum carceri iohannem. do
minicę praedicationis exordiū
sumunt. Quorum officiū erat.
post corruptam á iudaeis legē.
& quasi tenebris carceris. ignoran
tia caeca. sequaq; traditione foe
datam. dñi in carne apparentis.
ac per carnem operantis. quasi

aduenientis ingalilea. caelestem
pandere doctrinam

FACTUM EST AUTEM CUM
BAPTIZARETUR OMNIS POPU
LUS. ET IHU BAPTIZATO. ET
ORANTE APERTUM EST CAELUM.

Baptizatus est dns. non ipse
aquis mundari. sed ipsas mun
dare cupiens aquas. quae ablu
tae per carnem eius. peccati
utique nesciam. baptismi ius
induerent & quod tam innume
ra sub lege baptismata non po
terant. contra praeuaricationis
malum. uim regeneratiue scifi
cationis conciperent. Unde bene
cum baptizatum dicer& omnem
populum. nihil magni addidit.
Ihu autem baptizato & orante,
apertum est inquit caelum.
Quia dum corporis humilitate
dns undas iordanis subiit
diuinitatis suae potentia caeli
nobis ianuas pandit. Dumque
caro innoxia frigentib; tingui
tur aquis. opposita quondam
noxiis romphea restinguitur ignea.
Quid enim? numquid ei tunc caelum

apertum est. Cuius oculi. caelorum
interiora cernebant. sed uirtus ibi
baptismatis ostenditur. De quo quisq;
cum egreditur. regni caelestis ei
ianua declaratur. Sicut & illud.
quod ihs cuius omnia quae patris
sunt. baptizatus orasse memoratur.
Ad nos informandos actu non dubitatur.
Quibus post lauacrum baptismatis.
ut aula caeli pandatur. Non otiose
uiuendum. sed ieiuniis. praecib; atque
elymosinis est insistendum. Quia & si
peccata sunt omnia in baptismo laxata.
Non adhuc tamen est carnis fragilitas
solidata. Nam quasi transito mari
rubro. necatos quidem gratulamur
aegyptios. sed in deserto mundanae
conuersationis. hostes occurrunt
alii qui duce & cooperatrice xpi
gratia nostro sudore uincantur.
donec promissam uitae aeternae
perueniamus ad patriam.

ET DESCENDIT SPS SCS CORPORALI
SPECIE. SICUT COLUMBA IN IPSUM.

Bene corporali specie. quia in
natura diuinitatis a mortalib;
uideri non potuit; bene sicut co
lumba: quia disciplinae effugi&

fictum. Nec habitabit in corpore
subdito peccatis; & qui ad exem
plum simonis in felle amaritudinis.
& iniquitatis obligatione perdu
rant: sortem in eo partemq; habere
nullatinus possunt; Unde cum mun
di crimina quondam in figura
baptismi diluuio purgarentur.
non corui sed columbae ore dela
tus oliuae ramus: pacem saeculo
redditam nuntiauit; mystice docens.
solis eis qui in cordis simplicitate
baptizati sunt. unctionem sci sps
adfuturam. Nemo enim put&
dnm. post baptisma primum sps
sci gratia per unctum. aut ali
quem diuinae naturae per tem
pora gessisse profectum. sed nouerit
potius a primo conceptus humani
tempore. quem uerum hominem (cernit.) eun
dem & dm existere uerum; Aduen
tu autem (i. sps sci) columbae demonstratum (s. nouerit)
quod in corpore eius id est ecclesia.
praecipue baptizati accipiunt spm scm.

ET UOX DE CAELO FACTA EST.
TU ES FILIUS MEUS DILECTUS.
IN TE CONPLACUIT MIHI;

Merito iohannes inter natos
mulierum nulli secundus est.
cui se baptizandum credit xps.
se uidendum inuisibilis exhib&
sps suum de caelo filium commen
dat pater; Neque enim ipsi fi
lio quod optime nouerat. sed uel
iohanni uel c&eris qui aderant
quod nossent indicabatur; Unde
notandum quod idem iohannes
qui eatenus uirum se fortiorem
& xpm euangelizabat. Exinde
iam uel descensione sps uel patris
adtestatione praemonitus: aper
te di filium praedicauerit. hic
est inquit de quo dixi. post me
uenit uir qui ante me factus est.
quia prior me erat. & ego nesciebam
eum; Itemq; de columba. & ego uidi
& testimonium perhibui. quia
hic [est] filius di; Itaq; mysterium
trinitatis in baptismo saluatoris
ostenditur. Ut & nos in eius nomine
baptizandos esse doceatur; Quod
autem dicit. in te conplacuit mihi.
tale est ac si dicat. in te placitum
meum constitui. hoc est per te
gerere quod mihi plac&; Quod
uero secundum mattheum dicitur.

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

in quo mihi conplacuit. ita exponitur: quod omnis qui paenitendo corrigit aliqua quae fecit. eo ipso quo paenitet se sibi displicuisse indicat. qui emendat quod fecit; Et quia omnipotens pater. sicut intellegi ab hominibus poterat humano modo locutus est de peccatoribus dicens. Paenitet me fecisse hominem super terram. quasi sibimet ipsi displicuit in peccatoribus quos creauit; In solo autem sibi unigenito domino nostro ihesu christo complacuit. Quia hunc inter homines hominem creasse non paenituit. in quo peccatum nullum omnino inuenit; sicut de illo per psalmistam dicitur; Iurauit dominus et non paenitebit eum. tu es sacerdos in aeternum.

XIIII

Et ipse ihesus erat incipiens quasi annorum triginta ut putabatur filius ioseph;

Ihesus annorum triginta baptizabatur. et tunc demum incipit signa facere et docere. legitimum uidelicet et maturum tempus ostendens aetatis his qui omnem aetatem. uel ad sacerdotium. uel ad docendum. putant opportunam; Qui etiam ut supra lectum est anno duodecimo aetatis suae. in medio doctorum sedens in templo. Non docens sed interrogans uoluit inueniri; Ut enim non auderent homines in infirma aetate praedicare. Ille duodennis interrogat homines in terra. qui per diuinitatem suam. semper angelos docet in caelo; Nec contra haec mouere quempiam debet. quod hieremias atque danihel prophetiae spiritum pueri perceperunt. quia miracula in exemplo operationis non sunt trahenda;

Omnipotens enim deus. et linguas infantium facit disertas. Et ex ore infantium et lactantium perficit laudem; sed aliud est. quod nos doctrinae usu discimus. aliud quod de miraculo scimus; Potest autem tricennalis baptizati saluatoris aetas etiam nostri baptismatis intimare misterium. Propter fidem scilicet sanctae trinitatis. et

operationem decalogi legalis. qui nimirum decalogus. reuelata fidei gratia. quo sublimius intellegitur. eo et deuotius impletur; quasi enim quoddam sacrosanctum triennii tempus baptizandos habere docuit qui ait; Ite docete omnes gentes. baptizantes eos in nomine patris et filii et spiritus sancti; quasi hoc idem triennium. per decem multiplicari praecepit. cum subiunxit; docentes eos seruare omnia quaecumque mandaui uobis; in cuius etiam figuram. mare aeneum. in quo sacerdotes templum intraturi lauabantur. et xxx. cubitorum funiculo circuiri exterius. et intus tria milia metretas capere potuisse narratur. Quia corde creditur ad iustitiam. ore autem confessio fit ad salutem. Cui sensui suffragatur. quod apostoli. percepta sancti spiritus gratia. primo animarum tria milia baptizant; Et quia maris aenei mentio incidit. libet et in ceteris quomodo baptismi regulae congruat inquirere; A labio inquit usque ad labium cubitorum decem; Quia non terrena nos sollicitudine coangustari. sed caelestis denarii oportet expectatione dilatari; Labium eius. quasi labium calicis. uel folium repandi lilii; quorum uno. poculum dominicae passionis. Altero patefacta resurrectionis eius claritas exprimitur; Nam quod ait apostolus. qui cumque baptizati sumus in Christo Iesu in morte ipsius baptizati sumus. Ad labium calicis pertinet; quod uero subiungit. ut quomodo surrexit Christus a mortuis per gloriam patris. ita et nos in nouitate uitae ambulemus. ad florem repandi lilii respicit; Grossitudo eius trium unciarum. Ut omne baptizatorum robur fidei. spei. caritatisque perfectione solidetur; quinque cubitos habebat altitudinis. quia quicquid uisu. auditu. gustu. olfactu uel tactu delinquitur. totum unda regenerationis abluitur; Boues qui portant. singulas caeli plagas terni aspiciunt. ut in fide

scae trinitatis. orbis baptizetur
uniuersus; stabat autem in
latere dextro atrii sacerdotū
contra orientem ad meridiem.
quia flante noui testamenti
gratia. datum est per eum.
qui uisitauit nos oriens ex alto,
Sed et innumeris scripturae.
scae locis. tricennarius numerus
xpi. et ecclesiae sacramentis
aptatus inuenitur; Nam et
ioseph qui in figuram resurre
ctionis nouiq; testamenti. octo
ginta annis aegyptios a fame
defendit. Tricennarius ablutis
ergastuli sordib; regni guber
nacula suscepit; et dauid ea
dem aetate. regnum quod
septuagenarius hoc est perpe
tua quiete dignus compleret
inchoauit; Et ezechihel tri
ginta annorum. apertis sibi
caelis prophetiae dona prome
ruit; et quia per fidem et aduer
sa longanimiter ferri. et subli
miter debent praemia sperari.
Et arcae uel templi altitudo. et
tabernaculi longitudo xxx cubitis
mensuratur; Ut putabatur inquit
filius ioseph, Hoc uerbum propter
illos posuit. qui eum ex ioseph sicut
alii homines generantur rebantur
esse progenitū; Unde si quem mouet
cū maria de spū scō genuerit xp̄m.
Et ioseph illius non uere sed putatiue
pater appelletur. Cur non mariae
potius quam ioseph. quae nihil ad eū
pertinere uidebatur generatio
describatur. Sciat primum non
esse consuetudinis scripturarum.
ut mulierum in generationib; ordo
texatur; Deinde ex una tribu fuis
se ioseph et mariam. Unde et lege
eam accipere cogebatur ut pro
pinquam; et quod simul censentur
in bethleem. ut de una uidelicet stir
pe generati. atq; ideo per generatio
nē ioseph. origo quoq; mariae
monstretur; Pulcherrime sane lu
cas genelogiam xpi dicturus. ipsum
patrē praemisit loquentem. Tu es
filius meus dilectus. Ut eundē uerum
dī filium diuina adtestatione. quem
uerum hominis filiū. humanae suc
cessionis ordine comprobaret;
Qui fuit heli.

QUI FUIT MATTHAT.
QUI FUIT LEUI; ET CETERA.

Merito mouet quomodo ioseph duos patres ex diuersa proauorū stirpe uenientes. unum quem lucas. Alterum quem mattheus commemorat. habere potuerit; Dicit enim mattheus; matthan autē genuit iacob. Iacob autem genuit ioseph uirum mariae; Sed huius nodum quaestionis africanus de consonantia euangeliorum scribens. apertissime soluit; Matthan inquit & matthat. diuersis temporib; de una eademq; uxore estha nomine. singulos filios procrearunt; Quia matthan qui per salomonem descendit. uxorem eam primus acceperat. & relicto uno filio iacob nomine defunctus est; Post cuius obitum. quoniam lex uiduam alii uiro non uetat nubere. Matthat qui per nathan genus ducit. Cum esset ex eadem tribu. sed non ex eodem genere. relictam matthę accepit uxorem. ex qua & ipse accepit filium nomine heli. per quod ex diuerso patrum genere efficiuntur iacob & heli uterini fratres;

Quorum alter idest iacob. fratris heli sine liberis defuncti. uxorem ex mandato legis accipiens. genuit ioseph. Natura quidē germinis suum filiū. propter quod & scribitur. Iacob autem genuit ioseph. secundū uero legis praeceptū heli efficitur filius. Cuius iacob quia frater erat. uxorem adsuscitandū fratri semen acceperat; & per hoc rata inuenitur atque integra generatio. & ea quam mattheus enumerat dicens. Iacob autem genuit ioseph. Et ea quam lucas competenti obseruatione designat dicens; Qui putabatur esse filius ioseph. qui fuit heli; Qui & ipse subsonante eadem distinctione. heli esse filius putabatur. qui fuerat matthat. Quia legalem hanc successionem. quae uelut adoptione quadam erga defunctos constat. magis quā germinis ueritatem competenti satis per hoc designauit indicio; Obseruans euangelista. ne omnino in huiuscemodi successionib; genuisse

aliquem nominar& per quod
digna distinctione non descendens·
sed ascendens usque ad adam· &
ad ipsum usque peruenit dm̄;
Haec autē non nobis ad subitū
repesta· aut absque ullis auctorib;
commentata sunt. sed ipsi haec
saluatoris nostri secundum car
nem propinqui. seu studio tanti
seminis demonstrandi. seu docendi
quae secundum ueritatē gesta
sunt tradiderunt; Haec afri
canus his ipsis syllabis profest·
Excepto quod pro matthat.
posuit melchi· Quia forstasse
uel codex illius sic habuit·
uel in historia in qua haec dē
dicerat. eundem matthat inue
nit esse dronimum; Quia ergo
mattheus regalem· Lucas
sacerdotalem dn̄i personam
suscepere taxandam· Unde
& in quadriga cherubim. hunc
leo fortissimus bestiarum· illū
uitulus sacerdotum uidelic&
hostia designat· Eandem uter
q; sui operis intentionem. In
genelogia quoque saluatoris

texenda seruauit; acute nan que
animaduersum est. mattheum qui
regiam in xp̄o instituerat insinuare
personam. excepto ipso xp̄o. quadra
ginta homines in generationum
serie nominasse; Numerus autem
iste. illud tempus significat. quod
in hoc saeculo & in hac terra· gi nos
oport& a xp̄o. secundum disciplinam
laboriosam qua flagellat dš. ut
scriptum est. omnē filiū quem recipit;
Neque enim quadraginta duae·
quo facuint ter quaterni & deni·
sed propter unum iechoniam bis
numeratum. quadraginta una gene
rationes fiunt· si & ipsum xp̄m ad
numeremus. qui huic regendae uitae
nostrae temporali atq; terrenae.
tamquā numero quadragenario
regaliter praesid&; Nam quia nu
merus iste laboriosi huius temporis
sacramentū est. quo sub disciplina
regis xp̄i. aduersus diabolū dimicamus·
&iam illud declarat. quod xl; dierū
ieiunium. hoc est humiliationē animae
consecrauit. & lex & proph&ae per
moysen & helian qui quadragenis
dieb; ieiunauerunt. & euangelium

per ipsius dn̄i ieiunium; Quibus dieb;
quadraginta etiam temptabatur
a diabolo' quid aliud . quam per
omne huius saeculi tempus temptatio
nem nostram in carne sua quam de
nostra mortalitate adsumere digna
tus est praefigurans; Idcirco autem
iste numerus' hanc temporalem uitā
terrenamq; significat' quia & tem
pora annorum quadripertitis uicib;
currunt . & mundus ipse quattuor
partib; terminatur; Quadraginta
autem . quater habent decem; porro
ipsa decem . ab uno usque ad quattuor
progrediente numero consummantur;
Ad istam itaq; mortalitatem nobis
cum participandam . quia descenden
tē xp̄m uoluit significare mattheus'
Ideo ipsas generationes ab abraham
usq; ad ioseph . & usq; ad ipsius xp̄i
natiuitatē descendendo commemo
rauit ab initio euangelii sui;
Lucas autem non ab initio euangelii
sui, sed a baptismo . xp̄i generationes
enarrat . Nec descendendo sed ascen
dendo . tamquam sacerdotem in expi
andis peccatis magis adsignans' Ubi eū
uox de caelo declarauit' Ubi testimoniū

iohannes ipse perhibuit dicens'
Ecce qui tollit peccata mundi .
Ascendendo autem transit &
ad abraham & peruenit ad dm̄'
cui mundati & expiati reconcili
amur; Merito & adoptionis
originem ipse suscepit quia
per adoptionem efficimur
filii dī . credendo in filium dī;
per carnalem uero generatio
nem . filius dī potius filius homi
nis factus est, satis autem de
monstrauit . non se ideo dixis
se ioseph filium heli . quod de
illo genitus . sed quod fuerit
adoptatus' Cum & ipsum adā
filium dī dixit' Cum sit factus
a dō . sed per gratiam quam
postea peccando amisit'
Tamquam filius in paradiso
constitutus sit, qua propter in
generationib; matthei significa
tur nostrorum susceptio pecca
torū a dn̄o xp̄o' In generationib;
autem lucae significatur abolitio
nostrorum peccatorum a dn̄o xp̄o'
Ideo eas ille descendens enarrat .
iste ascendens; Quod enim dicit

apostolus. Misit d(eu)s filium suu(m)
in similitudine carnis peccati.
Haec est susceptio peccatoru(m);
quod autem addit. ut de pecca
to damnar& peccatum in car
ne. Haec est expiatio peccatoru(m);
proinde mattheus ab ipso da
uid per salomonem descendit.
in cuius matre ille peccauit;
Lucas uero ad ipsum dauid
per nathan ascendit. per cuius
nominis proph&am. d(eu)s peccatu(m)
illius expiauit.

QUI FUIT INQUIT NATHAN.
QUI FUIT DAUID.
QUI FUIT IESSE.

Iste quoque numerus quem
lucas exsequitur. certissime
prorsus abolitionem indicat
peccatorum. de quo suo loco
uidebis; Nec mireris. si lucas
a dauid usq(ue) ad xp(istu)m plures
successiones. mattheus pauciores.
hoc est iste. xl. iii. ille uiginti
octo posuit. Cum per alias
personas generatione(m) fatearis
esse decursam; Potest enim
fieri. ut alii longaeuam
transegerint uitam. Alterius
uero generationis uiri. in matura
a&ate decesserint. Cum uideamus
complures senes cum suis nepotibus
uiuere. alios uero uiros statim
filiis obire susceptis.

QUI FUIT SELA.
QUI FUIT CAINAN.
QUI FUIT ARFAXAT.

Nomen & generatio cainan. iux
ta hebraicam ueritatem. neque
in genesi. neq(ue) in uerbis dierum in
uenitur. sed arfaxat sela uel sale
filium. nullo inter posito genuisse
perhib&ur; sic enim habes; porro
arfaxat uixit triginta annos. &
genuit sale; Item que in paralipemenon
Arfaxat autem genuit sala. qui
& ipse genuit heber; scito autem
beatum lucam hanc generatione(m)
de. LXX. interpra&um editione
sumpsisse. ubi scriptum est. quod
arfaxat. CXXXV annoru(m) genuerit
cainan. & ipse cainan. cum. CXXX.
fuerit annorum genuerit sela; sed
quid horum sit uerius. aut si utrumq(ue)
uerum esse possit. d(eu)s nouerit.
Nos simpliciter ammonemus

lectorem. tantam inter utrosque
codices in serie temporū esse dis
crepantiam. ut a diluuio usq; ad nati
uitatem abrahae. in hebraica uerita
te. anni ducenti nonaginta duo CCXCII in septuaginta si uero inter
pratum translatione septu
aginta. VII. repperiantur esse com
praehensi. & quod quidam chrono
graphi medii horū incedentes. Ab
lata tantum cainan generatione.
nec c&eris annis ad hebraeum exem
plar emendatis. Nongentos quadra
ginta duos annos eiusdē describant a&atis.
QUI FUIT MATHUSALAE.
QUI FUIT ENOCH.

Pulchrae generationum ordo.
a baptizato di filio usque ad dm̄
patrem ascendens. septuagesimo
gradu enoch hab&. qui dilata mor
te translatus est in paradisum. ut
signific& eos qui in gratiam adop
tionis filiorum. ex aqua & spū scō
regenerantur. interim post absolu
tionem corporis. a&ernam suscipiendos
in requiem. septuagenarius quippe
numerus. propter septimam sabbati
ad requiem eorum significandam.
qui iuuante xpi gratia decalogum
sedul legis impleuerint. aptissi
me congruit. & in tempore re
surrectionis. inde mutabili di
sapientiae contemplandae.
per saecula monstr& esse iungendos.
QUI FUIT SETH.
QUI FUIT ADAM.
QUI FUIT DI.

Quia xpi aliqua iniquitas
qui nulla habuit. non est utiq;
coniuncta iniquitatib; hominū
quas in sua carne suscepit. Ideo
numerus penes mattheum. ex
cepto xpo est quadragenarius;
quia uero iustitiae suae patrisq;
nos expiatos ab omni peccato
purgatos coniungit. ut fiat
quod ait apostolus. qui autem
adher& dn̄o unus sps est. Ideo
In eo numero qui est penes lu
cā. & ipse xps a quo incipit enu
meratio. & ds ad quem peruenit
connumerantur. & fit numerus.
septuaginta septe.
LXX. VII. quo significatur om
nium prorsus remissio & abolitio
peccatorum. Nam & huius
numeri mentionē dns fecit.
Cum eum p&rus de dimittendis

peccatis fratris interrogas suu
s&c; ait enim. non solum septies
sed septuagies septies esse dimit
tendum; Unde recte creditur.
commemoratione huius numeri.
omnia peccata iussisse dimitti.
Nec temere dns & frustra sep
tuagensima & septima genera
tione uenit ablaturus omnia
peccata. Nisi quia in illo nume
ro aliquid lat& quod ad signi
ficationē pertineat omnium
peccatorum; Hoc autem in
un denario numero. & septe
nario considerandum est. qui
numeri per se multiplicati ad
tantum perueniunt Nam
undecies septeni. uel septies
undeni. LXXVII fiunt. Undeci
autem transgressionem dena
rii significant; At si in denario.
perfectio beatitudinis significa
tur; Unde est &iam illud.
quod omnes conducti ad uineā.
denario remunerantur; quod
fit. cum septenaria creatura.
trinitati creatoris adiungitur.
Manifestum est. quod trans

gressio denarii. peccatū significat.
per superbiam plus aliquid habere
cupientis. & integritatē perfectionemq;
amittentis; Hoc autem septies prop
terea ducitur. ut motu hominis
facta signific&ur illa transgressio.
Ternario enim numero. incorporea
pars hominis significatur; Unde
est. quod ex toto corde. & ex tota
anima. ex tota mente diligere iube
mur dm. Quaternario uero. corpus.
multis enim modis. quadripertita
inuenitur natura corporis.
Ex his ergo coniunctis homo constans.
Non absurde septenario numero
significatur; Motus autem innu
meris non exprimitur. Cum dici
mus. unum. duo. tria. quattuor. & cetera.
sed cum dicimus. semel. bis. ter. quater.
quapropter ut dixi, non septem
& undecim. sed septies undecim
significatur transgressio. quae
motu facta est hominis peccantis.
hoc est perfectionis suae stabilitatē
transgredientis. cupiditate amplius
aliquid habendi; Conuenienter
igitur undenario septies multiplicato.
ad numerū septuagesimū & septimū.

cuncta peccata perueniunt. In
quo numero etiam fit plena remis
sio peccatorum. Expiante nos
carne sacerdotis nostri a quo nunc
iste numerus incipit. et reconcili
ante nos deo ad quem nunc iste nu
merus peruenit. Per spiritum sanctum qui
columbae specie in hoc baptismo.
ubi numerus iste commemoratur
apparuit. Uerum praemissae supe
rius expositioni. si quis resultare
uoluerit dicendo mattheum non
quadraginta unam. sed quadragin
ta duas generationes posuisse. quia
iuxta fidem paralipomenon. iecho
nias pro duabus personis. patre scilicet
et filio debeat computari. Intelle
gat eundem nihilominus numerum
praesens ecclesiae tempus quod domino
cooperante in spem futuri sabbati.
laborat intimare. Septies enim seni.
quadraginta duo faciunt. et sex
quidem ad opera. septem uero
ad requiem significandam pertine
re rarus qui dubitet. Unde bene
populus de terra aegypti saluatus.
XL. quidem annos moratur in deserto.
sed quia sub spe intrandi in requiem
sedulus exercetur. septies sena.
id est quadraginta duo. uiae
astutissime castrametatur. quorum
ultimo. dum iesum ducem suscepit.
mox apesto iordane. promissas
olim sedes deuictis hostibus adit.
Sicut et dominus ihesus. quadragesima
secunda generatione. ex qua
mundus caecitatis priscae tenebras.
abraham credente discussit.
Adueniens in carne. baptismi
nobis lauacro caeli ianuas pandit.
et ipsi perfecto uirtutum cursu.
in quo quod non uidemus spe
rantes. per patientiam expec
tamus. sub eiusdem ut dictum est
numeri sacramento. post sic
catum xpo duce loeti fluui
um. promissa patriae caeles
tis perueniemus ad regna. qui
quoniam ipso quod tricennari
us inchoauit baptismo. totus sit
ecclesiae sordes expiaturus. eo
rundem quoque numerorum mystica
cognatio declarat. quia uidelicet
triginta aequalibus suis partibus
computata. pariunt amplius duode
cim. qui est patriarcharum et apostolorum

numerus & fiunt. xlii; habent enim partes. tricesimam unum. quintam decimam duo. deci mam tria. sextam quinque. quintam sex. tertiam decem. dimidiam quindecim. quae simul iuncta quadraginta duo consummant; Ubi mystice ut diximus innuitur: totam ecclesiae perfectionem in xpi fide & gratia consistere. quae a patriarchis primo agnita apostolorum est latius uoce diffamata. Nec esse nomen aliud sub caelo in quo oporteat nos saluos fieri. quomodo in quadraginta duobus nulla est particula. quae non aequalibus tricennarii numeri contineatur in partibus. Tricennarius ergo numerus. suis partibus quadragesimum complet & secundum. quia dns ecclesiam sui baptismatis sacramentis. & nunc laborantem temporaliter munit. & finitis laboribus ad requiem aeternaliter perducit.

XV / XI IHS AUTEM PLENUS SPU SCO. REGRESSUS EST AB IORDANE. ET AGEBATUR IN SPIRITU IN DESERTUM DIEBUS QUADRAGINTA

Haec baptizato dno confestim facta mattheus marcusque designant. quorum unus descripto eius baptismate. mox ita subiunxit. Tunc ihs ductus est in desertum ab spu ut temptaretur a diabolo. Alter ita. & statim sps expulit eum in desertum. & erat ibi quadraginta diebus & xl noctibus. & temptabatur a satana. Uerum ne cui ueniret in dubium. a quo eum spu ductum siue expulsum dicerent in desertum. Consulte lucas primo posuit. quia ihs plenus spu sco regressus est ab iordane. Ac deinde intulit. & agebatur in spu in desertum. ne quid contra eum ualuisse sps putaretur inmundus. qui plenus spu sco quo uolebat gradiendo quaeque uolebat agebat. Nam & infra ubi manifeste a diabolo adsumptus siue statutus asseritur. Non eius inbecillitas sed inimici superbia. qui uoluntatem saluatoris.

necessitatem putat, arguitur.
Non ergo instinctu sps mali ihs
agitur in desertum. sed uoluntate
sui sps boni. locum certaminis quo
aduersarium sternat deuictoria
certus ingreditur; Ubi nobis parit̃
ordinem recte conuersandi prae
monstrat. ut post acceptam uide
lic& in baptismo remissionem
peccatorum. spsq; sci gratiam.
astus contra nouas antiqui hostis
insidias accingi. mente saeculũ
deserere. & quasi manna deser
ti. sola aeternae uitae gaudia
discamus esurire.

XVI. ET NIHIL MANDUCAUIT
IN ILLIS DIEBUS. ET CON
SUMMATIS ILLIS ESURIIT.

Quadragesima ieiuniorum.
hab& auctoritatem & in
u&erib; libris ex ieiunio moysi
& heliae. & ex euangelio. quia
totidem dieb; dns ieiunauit.
Demonstrans euangeliũ non dissen
tire a lege & proph&is; in persona
quippe moysi lex in persona heliae
proph&ae accipiuntur. inter quos
in monte gloriosus apparuit. ut
euidentius eminer& quod de illo
dicat apostolus; testimoniũ habens
a lege & proph&is; in qua autem
parte anni congruentius obseruatio
quadragesimae constituer&ur.
nisi confinis atq; contigua domi
nicae passionis. quia in ea signifi
catur haec uita laboriosa cui
opus est continentia. ut ab ipsius
mundi amicitia ieiun&ur. Aliter
ieiunauit dns cum temptar&ur
ante mortem. cibo adhuc indigens.
Manducauit autem & bibit. cũ glo
rificar&ur post resurrectionem
iam cibo non indigens; hic enim
ostendebat in se nostrum laborẽ.
illic autem in nobis suam consola
tionem. quadragenis dieb; utrumq;
definiens; Quo numero quadra
gesimae. huius saeculi significare
uid&ur excursus. In his qui uocãtur
per gratiam ad eum qui non uenit
legem soluere sed adimplere;
Decem namque praecepta sunt
legis. iam gratia xpi diffusa
per mundum. & quadripertitus
est mundus. & decem quadrupli
cata. quadraginta faciunt.

Qm qui redempti sunt a dno de regionib; congregauit eos. A bori ente. & occidente. & aquilone. & mari; Ieiunans itaq; xl. dieb; ante mortem carnis. uelut clamabat. Abstin&e uos a desideriis huius saeculi; Manducans autem & bibens xl. dieb; post resurrectionem carnis. uelut clamabat Ecce ego uobiscu sum usq; ad consummatione saeculi; Ieiunium quippe in tribulatione e certaminis. qm qui in agone est. ab omnibus abstinens est, Cibus autem in spe pacis. quae perfecta non erit. nisi cum corpus nostrum cuius expectamus redemptionem. Induerit inmortalitatem. quod non dum adipiscendo gloriamur. sed sperando iam pascimur;

Utrumque apostolus simul nos agere ostendit dicens. spe gaudentes. in tribulatione patientes; tamquam illud esse& in cibo. hoc In ieiunio; simul enim cum uiam dni carpimus. & a uanitate praesentis saeculi ieiunamus. & futuri promissione reficimur. hic non apponentes cor. illic pascentes sursum cor;

Quod autem dns consummatis ieiunii diebus esuriit. Cum de morse uel helia ieiunantib; nihil tale sit scriptum. Ideo factum est. ne ab eo temptando pauens hostis aufuger&. quem cum tot signis caelestibus praeconatum ... & iam uiris excellentissimis in abstinendo uider& aequatum; esuriit enim humilis dr homo. ne inimico innotescat sublimis homo ds.

DIXIT AUTEM ILLI DIABOLUS. SI FILIUS DI ES. DIC LAPIDI HUIC UT PANIS FIAT.

Antiquus hostis. redemptorem humani generis debellatorem suum. in mundum uenisse cognouit. Unde & per obsessum hominem dixit. Quid nobis & tibi fili di. uenisti huc ante tempus torquere nos; Qui tamen prius cum hunc passibilem cerner&. Cum posse mortalia perp&i humanitatis uider&. Omne quod de eius diuinitate suspicatus est. ei fastu suae superbiae in dubium uenit. Nihil quippe nisi superbum sapiens. dum esse hunc humilem conspicit. dm esse dubitauit. Unde & ad

temptationum se argumenta con
uestit; sed non sicut nos qui puri homi
nes sumus irruente saepe temptatio
ne concutimur. Ita redemptoris
nostri anima, temptationis est neces
sitate turbata; hostis namque
noster & si in excelsum montem eu͂
permissus assumpsit. si daturum
se regna mundi perhibuit. si quasi
in panem uertendos lapides ostendit.
Mentem tamen mediatoris di͂ &
hominum temptatione quassare
non ualuit; Sic enim dignatus est
haec exterius cuncta suscipere. ut
tamen eius mens interius diuinitati
suae inherens inconcussa permaner&;
Qui & si quando turbatus spu͂ infre
muisse dicitur. Ipse diuinitus dispone
bat; quantum ipse humanitus
turbar&ur.

ET RESPONDIT AD ILLUM IHS.
SCRIPTUM EST. QUIA
NON IN PANE SOLO UIUIT HOMO.
SED IN OMNI UERBO DI.

Ideo sic respondit dn͂s. quia pro
positum ei erat humilitate diabolu͂
uincere non potentia; simulq; ani
maduertendum. quod nisi ieiunare
coepiss& dn͂s. Temptandi occasio
non fuiss& diabolo; secundum illud.
fili accedens ad seruitutem di͂.
praepara animam tuam ad tempta
tionem; sed & ipsa responsio salua
toris. hominem fuisse indicat
qui temptatus est. Non in pane
solo uiuit homo. sed in omni uerbo
di͂; si quis ergo non uescitur uerbo
di͂. iste non uiuit.

Aliter hostis noster adhuc in
hac uita nos positos. quãto magis
nos sibi rebellare conspicit.
Tanto amplius expugnare contendit;
eos enim pulsare neglegit quos
quieto iure possidere se sentit;
Contra nos uero eo uehementius
incitatur. quo ex corde nostro
quasi ex iure propriae habitationis
expellitur; Hoc enim in se ipso
dn͂s sub quadam dispensatione
figurauit. qui diabolum non nisi
post baptisma se temptare permisit.
Ut signum nobis quoddam futu
rae conuersationis innuer&.
quod membra eius postquam ad
dm͂ proficerent. Tunc acriores
temptationu͂ insidias tolerarent;

ET DUXIT ILLUM DIABOLUS. ET OSTENDIT ILLI OMNIA REGNA ORBIS TERRAE IN MOMENTO TEMPORIS.

Cum ductus a diabolo d(eu)s homo narratur. mens refugit humana. hoc audire aures expauescunt. Cui tamen non esse incredibilia ista cognoscimus. si in illo & alia facta pensamus.

Certe iniquorum omnium diabolus caput est. & huius capitis membra sunt omnes iniqui.

Quid ergo mirum si se permisit ab illo in montem duci. qui se pertulit & iam a membris illius crucifigi. Non est ergo indignu(m) redemptori nostro quod temptari uoluit qui uenerat occidi.

Iustum quippe erat. ut sic temptationes nostras suis temptationibus uinceret. sicut mortem nostram uenerat sua morte superare.

Bene autem in momento temporis saecularia & temporalia monstrantur. Non enim tam conspectus celeritas indicatur. quam caducae fragilitas potestatis exprimitur.

In momento enim cuncta illa praetereunt. & saepe honor saeculi abiit antequam uenerit.

Quid enim saeculi potest esse diuturnum. cum ipsa diuturna non sint saecula.

ET AIT EI. TIBI DABO POTESTATEM HANC UNIUERSAM ET GLORIAM ILLORUM. QUIA MIHI TRADITA SUNT ET CUI UOLO DO ILLA. TU ERGO PROCIDENS SI ADORAUERIS CORAM ME. ERUNT TUA OMNIA.

Arrogans & superbus & iam hoc de iactantia loquitur.

Non quod in toto mundo habeat potestatem ut possit omnia regna dare diabolus. cum sciamus pleros que s(an)c(t)os uiros a d(e)o reges factos. Si inquit procidens adoraueris coram me. Ergo qui adoraturus est diabolum. ante corruit.

ET RESPONDENS IH(ESU)S DIXIT ILLI. SCRIPTUM EST D(OMI)N(U)M D(EU)M TUUM ADORABIS. ET ILLI SOLI SERUIES.

Dicens diabolus saluatori. si procidens adoraueris me.

Econtrario audit, quod ipse magis
adorare eum debeat dnm & dm
suum; quaerit forte aliquis
quomodo conueniat quod hic
praecipitur dno soli seruiendum.
Apostoli uerbo qui dicit. sed per
caritatem seruite inuicem; sed huic
facile grecae linguae, ex qua scriptu
ra translata est origo satis facit.
in qua seruitus duobus modis ac di
uersa significatione solet appellari.
Dicitur enim latria dicitur & dulia.
sed dulia intellegitur seruitus
communis. hoc est siue dō siue homi
ni siue cuilibet rerum naturae
exhibita. a qua etiam seruus
id est dolas grece nomen accipit.
Latria autem uocatur seruitus
illa quae soli diuinitatis cultui
debita. neq; ulli est participanda
creaturae. Unde & idolatrae
nuncupantur hi qui uota preces
& sacrificia quae uni dō debu
erant idolis inpendunt. Iubemur
ergo per caritatem seruire in
uicem. quod est grecae duleuin.
Iubemur uni dō seruire quod est
grece latreuin. Unde dicitur

& illi soli seruies quod est grece
latreusis. & iterum. Nos enim su
mus circumcisio spiritu dī seruientes.
quod est in greco latreuontes.

ET DUXIT ILLUM IN HIERUSALĒ
ET STATUIT EUM SUPER
PINNAM TEMPLI.

Ut quem gula uel auaritia
superare non poterat. temptet
& uana gloria si forte illū uel
ipsa uictoriae suae iactantia
deicere queat

ET DIXIT ILLI SI FILIUS DI
ES. MITTE TE HINC DEORSUM.

In omnibus temptationib; hoc agit
diabolus. ut intellegat si filius di
sit. sed dns sic responsionem tem
perat ut eum relinquat ambiguū.
Mitte te deorsum uox diaboli.
qua semper omnes deorsum cadere
desiderat, mitte te inquit per
suadere potest. praecipitare
non potest.

SCRIPTUM EST ENIM QUOD
ANGELIS SUIS MANDAUIT
DE TE UT CONSERUENT TE.
ET QUIA IN MANIBUS (tollent) TE NE
FORTE OFFENDAS AD LAPIDEM

PEDEM TUUM.

Hoc in nonagesimo psalmo legimus. Uerum ibi non de xpo sed uiro sco prophetia est. Male ergo interpraetatur scripturas diabolus. certe siuere de saluatore scriptu nouerat debuerat et illud dicere quod in eodem psalmo contra se sequitur. Super aspidem et basiliscum ambulabis. et conculcabis leonem et draconem. De angelorum auxilio quasi ad infirmu loquitur. De sui conculcatione quasi tergiuersator tacet.

ET RESPONDENS IHS AIT ILLI DICTUM EST NON TEMPTABIS DNM DM TUUM

Falsas de scripturis diaboli sagittas ueris scripturarum frangit clipeis. Et notandum quod neccessaria testimonia de deuteronomio tantum protulerit. Ut secundae legis sacramenta monstraret. Non temptabis inquit dnm dm tuum. suggerebatur enim tamqua homini ut signo aliquo exploraret ipse quantus esset. id est quam multu apud dm posset. quod uitiosum fit. cum fit. pestinet namque ad sanam doctrinam quando habet quod faciat homo non temptare dnm dm suum. Neque enim et ipse saluator non poterat tueri discipulos suos. Quib; tamen ait. si uos persecuti fuerint in una ciuitate fugite in aliam. Cuius rei prior exemplum praebuit. Nam cum potestatem haberet ponendi anima suam. Nec eam poneret nisi cum uellet. in aegyptum tamen infans portantib; parentibus fugit. et ad diem festum non euidenter sed latenter ascendit. Cum alias pala loqueretur iudaeis irascentibus et de inimicissimo animo audientibus nec tamen ualentib; in eum mittere manus. quia nondum uenerat hora eius. Qui ergo palam docendo et arguendo. et tamen inimicorum rabiem ualere in se aliquid non sinendo. di demonstrabat potestatem. Idem tamen fugiendo et latendo. hominis instruebat infirmitatem. Ne dm temptare audeat. quando habet quod faciat ut quod cauere oportet euadat.

ET CONSUMMATA OMNI
TEMPTATIONE DIABOLUS RE
CESSIT AB ILLO USQ; AD TEMPUS.

Uides ipsum diabolū non esse in stu
dio pertinacem. cedere uerae
solere uirtuti. & si inuidere non
desinat, tamen instare formidat.
quia frequentius refugit triumphari.
Audito itaq; dñi nomine recessit
inquit usque ad tempus. postea
enim non temptaturus sed a peste
pugnaturus aduenit. Quamuis
saepe antiquus hostis. postquam
menti nostrae temptationū certa
men inflixerit. Ab ipso suo certa
mine ad tempus recedit. Non ut
inlatae malitiae finem praebeat.
sed ut corda quae per quiętem secura
reddiderit. Repente rediens
facilius inopinatus inrumpat.
Notandum autem. quod tribus
solum temptatoris fraudib; exposi
tis. omnem temptationem dicit
esse consummatam. quia uidelic&
his omnium uitiorum origines
amplectuntur & fontes. iohanne
attestante qui ait. quia omne
quod in mundo est. concupiscentia
carnis est & concupiscentia
oculorum. & superbia uitae. &
in euangelica parabola tribus
solum reprobi negotiis ab aeternae
uitae dapibus excluduntur.
Primus inquit dixit. uillam emi
& necesse habeo exire & uidere
illam. & alter dixit. iuga boum
emi quinque & eo probare illa.
& alius dixit. uxorem duxi ideo
non possum uenire. Uxoris quip
pe appetitus sicut & gula ad con
cupiscentiam carnis pertin&. Uillae
emptio. quae auaritia non car&.
ad superbiam uitae respicit. Proba
tio quinq; iugorum id est corpora
lium rerum curiositas quae est
uana gloria ad concupiscentiam
refertur oculorum. Nam per ocu
los maxime curiositas praeual&.
Et his quidem dñs quasi fortior
facie ad faciem temptatur. Nos
uero cum & ipsi percepto baptismatae
gratia sp̄s heremum uirtutum
adimus. Cum ieiunium quadragesi
male suscipimus id est ab inlecebris
saecularibus toto uitae nostrae
tempore continere disponimus.

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK Baden-Württemberg

uel tacitis appetimur insidiis uel aliquando etiam proximiore pulsamur. quicum blandiens dicit. homo fortis es manduca et bibe et similis mane. Uidendum est ne nobis serpentis antiqui nescius uenena propinet. Dicendumque non in pane solo uiuit homo sed in omni uerbo di. Uerum multi concupiscentia carnis deuicta mox auaritia pulsantur. et aliquotiens etiam superantur. adeo ut pro oblatis muneribus diabolum adorare non metuant. Quorum ubi plurimi continentiam laudant. Maiores etiam personae honorant dona tribuunt. Fit ut uoluptatum uictores filargyria uincantur. et crescente per tempus insania diuites quosque quos per aperta facinora daemone plenos agnoscunt non modo non exsecrentur et arguant sed et flexo ceruice adorent et suscipiant. Unde dicit apostolus. Auaritiam simulacrorum esse seruitutem. Qui si et hanc saluatoris exemplo triumpharint. Dnm uidelicet

dm suum adorando et pro aeternis gaudiis illi soli seruiendo. Aderit etc tertia uanae gloriae pestis. quae uitiorum praecedentium uictores de uiis uiribus extollat. Ut quasi in instituium culmine positos ulterius se iam cadere non posse praesumant. Et hoc plane curiosis oculis dm temptare est desuis quempiam meritis gloriari. Contra hoc quod ipse fidem discipulis augens ait. cum per feceritis omnia quae praecepta sunt uobis dicite serui inutiles sumus quae debuimus facere fecimus. Quicum alibi praeciperet ne iustitiam nostram coram hominibus faciamus in eiusdem definitione ieiunium tantum elemosinam atque orationem subiunxit. Triplici scilicet hostis telo totidem arma defensionis obponens. Ut ieiunio concupiscentia carnis. Elemosinis auaritia praecibus iactantia pellatur meritorum. Haec de principiis euangelistae dispensationis uno libello dixisse

sufficiat. Uerum quae sequuntur gesta uel dicta saluatoris. non solum nostrae quiĕ. sed & legentium commodo consulentes. ab alio magis intueamur exordio. Nescio quo enim modo ut augustinus ait ita libri termino reficitur lectoris intentio. sicut labor uiatoris hospitio.

EXPOSITIONIS IN LUCAM LIBER PRIMUS EXPLICIT

INCIPIT LIBER SECUNDUS.

ECCLESIASTICA NARRAT HISTORIA BEATISSIMUM IOHANNEM APOSTOLUM USQUE AD ULTIMUM PAENE UITAE SUAE TEMPUS ABSQUE ULLIUS SCRIPTURAE INDICIIS EUANGELIUM PRAEDICASSE

Sed cum trium inquit euangeliorum etiam ad ipsum notitia peruenisset. probasse quidem dicitur fidem & ueritatem dictorum; deesse tamen uidit aliqua. & ea maxime quae primo praedicationis suae tempore dns gesserat. Certum est enim quod in superioribus tribus euangelistis. haec uidentur sola contineri. quae in eo gesta sunt anno quo iohannes baptista. uel inclusus est in carcerem. uel punitus. Denique si obserues. statim initiis narrationum. posteaquā refert mattheus de quadraginta dierum ieiunio. & de temptatione eius. continuo subiecit dicens

Audiens autem quia iohannes baptista traditus est. secessit.

a iudaea & uenit in galilaeam ·
sed & marcus similiter · Posteaquā
inquit traditus est iohannes uenit
ihs in galilaeam · Lucas uero
etiam priusquam incipiat aliquid
de actib; referre ihu · dicit · quia
adiecit herodes super omnia mala
quae gesserat · & incluserat iohan
XII nē in carcerem · Quia inquam
ab his haec uidebantur omissa ·
Rogatus dicitur iohannes aposto
lus · ut ea quae praeterierant
priores ante traditionem iohan
nis · saluatoris gesta describer& ·
Et ideo dicit in euangelio · haec fecit
initio signorum ihs · iterum in
alio loco indicat dicens · Nondum
enim iohannes missus fuerat in
carcerem · Ex quibus constat
quod ea quae antequam iohannes
trader&ur · ab ihū fuerant gesta
describit · His memoratae
historiae dictis initium huiusce ·
hoc est secundi nostri in lucam
libelli praemunire curauimus ·
ne quis legentium putar& ·
ea quae per ordinem sunt
exponenda · Post dierum
quadraginta ieiunium confestim
facta · sed post aliquot a dn̄o
miracula uel in iudaea uel in gali
laea patrata potius animaduerte
r& esse secuta

XVI XII ET REGRESSUS EST IHS
IN UIRTUTE SPIRITUS
IN GALILAEAM ET FAMA
EXIIT PER UNIUERSAM
REGIONEM DE ILLO ET IPSE
DOCEBAT IN SYNAGOGIS
EORUM ET MAGNIFICABATUR
AB OMNIBUS

Uirtutem spiritus signa miracu
lorum dicit · sicut & alibi iudaei
admirantes · Unde inquiunt huic
sapientia haec & uirtus · Sapientiā
uidelic& ad doctrinam · uirtutem
uero ad opera referentes · Quae
utraq; pariter & in hoc loco iungun
tur · dum ihs & in uirtute sps ingres
sus esse & in synagogis eorum
docuisse perhib&ur · Unde merito
& magnificatur a praesentibus ·
& per absentes quosque fama

uulgatus asseueratur quod non
utiq; nisi praecedentibus factorum
dictorumue fieri poss& indiciis
sed horum tempus & ordinem in
Iohannis ut dictum est euangelio
quisque quaesierit inueni&.
Cuius ut c&era pra&ermittens
unum solummodo testimonium
ponam. Cum uenisс& inquit
in galilaeam exceperunt eum
galilaei cum uidissent omnia
quae fecit in hierosolymis in die
festo. Notandum sane quod
primo ihm uirtutem sps demons
trasse. & post doctrinae gratiam
ministrasse. Primo de uirtutibus
famam egressam & sic doctrinā
magnificatam esse commemorat
iuxta ordinem uidelic& quem
& in actibus apostolorum breui
ter commendare curauit.
Quae coepit ihs facere &
docere. Prius enim facere
& postea posuit docere.
Ne qui doctor auditoribus
suis quae nondum factis
ipse patrarit imperare
praesumat.

XVIII ET UENIT NAZARETH UBI
ERAT NUTRITUS ET INTRAUIT
SECUNDŪ CONSUETUDINEM
SUAM DIE SABBATI IN SYNA
GOGAM

Sinagoga grecae latinae dicitur
congregatio. Quo nomine non
solū adfluentium turbarum con
uentū. sed & domum qua ad audi
endum dicendumue di uerbum
conueniebant iudaei appellare
solebant. Unde dns ad annam
pontificem. Ego semper inquit
docui in synagoga & in templo
quo omnes conueniunt iudaei;
sicut & nos ecclesias fidelium
& loca & choros uocitamus.

Uerum differt inter synagogā
quae congregatio & ecclesiam
quae conuocatio interpra&atur.
quod ueteris instrumenti populus
utroq; uocabulo. Noui autē tantū
ecclesia nuncupatur. quia uidelic&
& pecora & inanimae quaeq; res
congregari in unum possunt. Con
uocari autē non nisi ratione utentia
possunt. Ideoq; nouae gratiae populū
quasi maiori dignitate praeditum.

rectius conuocatū inunitatem
fidei quā congregatum dicere. Id ē
ecclesiam quā synagogā nominare
apostolicis scriptorib; & doctoribus
uisum est. Confluebant autē die
sabbati insynagogis. Ut iuxta
quod dns praecipit. Uacate & uidete
qm̄ ego sum ds. feriatis mundi nego
tiis ad meditanda legis monita
quieto corde residerent.

Cuius eo die deuotionis agendae
hactenus inecclesia perdurat indiciū.
quae ad memoriam prisce relegio
nis canticū deuteronomii inquo
uniuersus ueteris populi status
quid uidelic& offenso quid propi
tio dō meruerit contin&ur
nonnullis inlocis sabbato dicere
consueuit. alioquin ess& prae
posterum ut priorib; septimanae
dieb; proph&arum dictis carminib;
moysi ultimum dicer&ur. Intra
uit ergo ihs die sabbati insyna go
gam. Ut ritum legis mosaicae
cumulo gratie caelestis adimpler&.

ET SURREXIT LEGERE ET
TRADITUS EST ILLI LIBER
PROPHETAE ESAIAE.

Indicium quidem humillimae
dispensationis est qua ds inter ho
mines ministrare non ministrari
uenerat. quod &iam lectoris sus
cipere non dedignatur officium
sed altiore prouidentia lucas
a lectione & explanatione pro
ph&ae gesta dni scripturus in
choauit. Quia silic& omnis pro
ph&iae scriptura ad ipsum usq;
pertingens. per ipsum nobis aperien
da & in ipso constiterit adimplenda.
Unde & utrumq; hoc in euangelii
sui fine manifestius explicat
cum posito prius dicto saluatoris
qm̄ necesse est impleri omnia
quae scripta sunt in lege moysi
& proph&is & psalmis de me. mox
ipse subiunxit Tunc aperuit
illis sensum ut intellegerent scrip
turas. Surrexit igitur legere ihs
ut quos noua signorum operatio
ne non conuerterat uel proph&icae
lectionis adtestatione corriger&.

ET UT REUOLUIT LIBRUM
INUENIT LOCŪ UBI SCRIPTŪ ERAT

Pulchrae librum proph&ae
clausum accipit sed reuolutū legit

quia misterium incarnationis suae
prophetarum uoce praescriptum.
et prius suscepit exhibendum. et
post intellegendum mortalib; aperuit.
SPIRITUS DNI SUPER ME
PROPTER QUOD UNXIT ME
EUANGELIZARE PAUPERIB;
MISIT ME PRAEDICARE
CAPTIUIS REMISSIONEM
ET CAECIS UISUM
Loquens supra deuotione gentium et ecclesiae confirmatione per prophetam saluator cum inter cetera diceret Ego dns in tempore eius subito faciam istud. Confestim hoc quod hic lectum est intulit. Sps dni super me non quo dns ds habeat dnm dm. sed quo iuxta dispensationem carnis adsumptae dicat ea quae humilia sunt. Ad quem psalmista iam dixerat. Dilexisti iustitiam et odisti iniquitatem. propterea unxit te ds ds tuus oleo laetitiae prae consortibus tuis. Quando enim consortes nominantur naturam carnis intellege qua ds consortes substantiae suae nos habet; et quia erat unctio spiritalis et nequaquam humani corporis ut fuit in sacerdotibus iudaeorum idcirco prae consortib; id est ceteris sanctis unctus esse memoratur. Cuius unctio illo expleta est tempore quando baptizatus est in iordane. et sps sanctus in specie columbae discendit super eum et mansit in illo.
Unctus est igitur oleo spiritali et uirtute caelesti ut paupertatem conditionis humanae thesauro resurrectionis rigaret aeterno. Captiuitatem mentis auerteret et caecitatem inluminaret animorum. Beati inquiens pauperes quia uestrum est regnum di. Et iterum. Si uos filius liberauerit uere liberi eritis. Et iterum. Qui sequitur me. non ambulauit in tenebris sed habebit lumen uitae.
DIMITTERE CONFRACTOS
IN REMISSIONEM PRAEDI
CARE ANNUM DNI ACCEP
TUM ET DIEM RETRIBUTIONIS.
Sacrificium inquit do sps contribulatus. cor contritum et humiliatum ds non spernit.

Atque ideo missum siue unctum
se dicit ad medendum confractis
siue contritis corde. iuxta quod
& psalmista de illo qui sanat inquit
contritos corde & alligat con
tritiones eorum. Uel certe dimit
tere confractos in remissionem
eos qui legis pondere graui atq;
inpostabili fuerant depressi
releuare atque in remissionem
uenit gratiae spiritalis admittere
Et hoc ipsum est praedicare
annum dñi acceptum.
Tunc enim uerus iobelei id est
libertatis annus aderat.
Tempus uidelic& ecclesiae quo
in corpore uersata peregrinatur
a dño. De quo psalmista canit.
Benedices coronã anni benigni
tatis tuae. Neque enim ille quo
dñs praedicabat solus fuit ac
ceptabilis. sed &iam iste quo
praedicat apostolus dicens. Ecce
nunc tempus acceptabile. ecce
nunc dies salutis. Post annum
sane dñi acceptabilem &iam diẽ
retributionis extremae praedicat
dicens. Filius enim hominis uenturus
est in gloria sua cum angelis
suis. & tunc redd& unicuiq;
secundum opus eius. Ad cuncta
igitur haec euangelizanda uel
agenda ideo se dicit missum. quia
sps dñi est super eum.

ET CUM PLICUISSET LIBRUM
REDDIDIT MINISTRO ET SEDIT.
Librum dñs omnib; qui ad
erant audientibus legit
Lectum uero ministro reddidit
quia sicut ipse alibi testatur
Cum ess& in mundo palam
locutus est mundo. semper
docens in sinagoga & in templo
quo omnes iudaei conuenire
consueuerant. sed ad caelestia
regressurus his qui ab initio ipsi
uiderunt & ministri fuerunt
sermonis euangelizandi officiũ
tradidit. Et bene stans quidem
legit sed libro reddito resedit.
Stare enim operantis sedere
quiescentis uel iudicantis est. quia
dñs ihs xps ut uiam nobis scientiae
quae de se erat scripta patefacer&
ad tempus in carne dignatus
est operari. Peracto autẽ piae

dispensationis officio discipulos suae doctrinae sequaces elegit. seque supernae quietis solio restituit. Unde & nunc occulto iudicio cuncta dispens&. & in fine totius saeculi iudex manifestus appareat simul exemplum mysticae proponens ut uerbi quisq; praedicator eiusdem sit etiam factor Surgat legat & resedeat hoc est oper&ur praedic& & sic praemia quietis expect&. & notandum quia librum ipse reuolutũ legit Ministro autem plictum reddidit. quia & ecclesiam suã misso a patre spiritu ueritatis docuit in omnem ueritatem. & tamen non omnibus omnia dicenda sed pro captu audientium uerbum doctori dispensandum suo praemonebat exemplo Cũ ait multa ~~habeo uobis~~ habeo uobis dicere sed non potestis illa portare modo

ET OMNIUM IN SYNAGOGA OCULI ERANT INTENDENTES IN EUM COEPIT AUTEM DICERE AD ILLOS QUIA HODIE IMPLETA EST HAEC SCRIPTURA IN AURIBUS UESTRIS.

In eo utique impl&a quia sicut illa praedixerat & magna faciebat & maiora dñs euangelizabat Quod igitur maius quaerimus testimonium quam quod se fuisse qui locutus est in proph&is propria uoce signauit remouens sacrilegia perfidorũ. qui alium dm̃ dicunt ueteris testamenti alium noui. Uel qui initium xp̃i dicunt esse de uirgine Quomodo enim coepit ex uirgine qui ante uirginem loquebatur

XXI ET OMNES TESTIMONIUM ILLI DABANT ET MIRABANTUR IN UERBIS GRATIAE QUAE PROCEDEBANT DE ORE ILLIUS,

Testimonium illi dabant adtestando illum uere ut dixerat. eum esse de quo cecinerat propheta. uere sps sci gratia perunctum. uere se pauperes caecos captiuos atque confractos illius per omnia indigere muneribus.

ET DICEBANT, NONNE HIC EST FILIUS IOSEPH

Quanta nazarenorum caecitas

qui eum quem in uerbis factisq;
xpm esse cognoscunt / ob
generis tantum notitiam con
temnunt / quorum tamen error
salus nostra est / & hereticorum
condempnatio; Iutantum enim
cernebant hominem ihm xpm /
& hunc filium ioseph · & iuxta
alias euangelistas / fabrum uel
fabri clamarent filium ;
Inter quae intuendu / quare xps
in carne apparens / fabri filius immo
faber appellari uoluerit; · sanoq;
intellectu sentiendum / quod etiam
per hoc se eius ante saecula filiu
esse docuerit · qui fabricator omni
um in principio In principio
creauit ds caelum & terram ,
Nam & si humana non sunt
comparanda diuinis · Typus
tamen integer est / quia pater
xpi igni operatur & spiritu; ·
Unde & de ipso tamquam de
fabri filio / praecursor suus ait ,
Ipse uos baptizabit in spu sco
& igni · qui in domo magna huius
mundi / diuersi generis uasa fa
bricat · Immo uasa irae spiritus

igne molliendo / in misericordiae
uasa commutat; Unde bene mala
chias cum ex persona patris diceret /
Ecce mittam angelum meum
& praeparabit uiam ante faciem
meam · / & statim ueniet ad templu
suum dominator quem uos quae
ritis / Post pauca subiunxit atque ait,
& sedebit conflans & emundans
argentum / & purgabit filios leui; /
Et conflabit eos quasi aurum &
quasi argentum , sed huius sacra
menti iudaei ignari / diuinae uir
tutis opera / prosapiae , Carnalis
contemplatione dispiciunt /
sicut non solum ex praecedentib;
ipsorum sed etiam ex subsequentib;
dni uerbis appar& cum subditur,
XX Et ait illis, utique dicitis
mihi hanc similitudinem,
Medice / cura te ipsum ·
Quanta audiuimus facta
in capharnaum / fac et hic
in patria tua ·
Quorum insana perfidia / sanam
lic& nesciens fidem confitetur /
quae dnm xpm fabrum
cognominat & medicum,

Faber est enim uerus quia omnia
per ipsum facta sunt;
Medicus est quia omnia per ipsum
restaurata sunt in caelis & in terra,
Et sicut de se ipse testatur Non ha
bent opus sani medico sed male haben
tes; Et quia diximus quo instrumen
to fabricandi dicamus & quo utatur
genere medicandi; Praeteriens
uidit caecum a natiuitate expuit
in terra & fecit lutum de sputo
leniuitq; super oculos eius & dixit
ei, uade laua in natatoria siloae
quod interpraetatur missus; abiit
ergo & lauit & uenit uidens.
Agnosce igitur magnae modū
medicinae & gaude quia per
hanc inluminari meruisti,
Lutum de terra caro xpi est.
sputum de ore diuinitas eius est
quia caput xpi ds; sputum luto
inmixtum nos inluminat in nata
toria siloae baptizatos quia uer
bum caro factū est & habitauit
in nobis & uidimus gloriam
eius quam prius tenebris arcen
tibus conpraehendere non po
teramus; Per fabrum ergo xpm.

creatus es ut esses per medicum
xpm recreatus es ut post uulne
ra sanus esses., Qui ab inriden
tibus quidem ciuibus se ipsum
curare hoc est in sua patria
uirtutes facere monetur sed
non otiose ab euangelista
alio excusatur quia non pote
rat ibi uirtutem ullam facere
nisi paucos infirmos inpositis
manibus curauit, Et miraba
tur propter incredulitatem
illorum. Ne forsitan quis uilio
rem nobis fieri debere patriae
putaret affectum, Amabat
itaque ciues sed ipsi se caritate
patria qui libuere priuabant.

xxi AIT AUTEM AMEN DICO UOBIS
QUIA NEMO PROPHETA
ACCEPTUS EST IN PATRIA SUA.

Prophetam dici in scripturis
dnm xpm & moyses testis est.
Quia ait prophetam uobis suscita
bit ds uester de fratrib; uestris
tam quam me ipsum audietis;
Non solum autem ipse qui
caput & dns est prophetarum
sed & helias hieremias ceteriq;

proph&ae minoris in patria
quam in exteris ciuitatibus habiti
sunt. quia propé modum natu
rale est ciues semper ciuib;
inuidere. Non enim considerant
praesentia uiri opera; sed fra
gilem recordantur infantiam.
quasi non & ipsi per eosdem
a&atis gradus ad maturam
a&atem uenerint,

XXII IN UERITATE DICO UOBIS
MULTAE UIDUAE ERANT
IN DIEBUS HELIAE IN ISRAHEL
QUANDO CLAUSUM EST
CAELUM ANNIS TRIBUS
ET MENSIBUS SEX. CU FACTA
ESSET FAMES MAGNA IN
OMNI TERRA. ET AD NULLA
ILLARUM MISSUS EST HELI
AS NISI IN SAREPTA SIDONIAE
AD MULIEREM UIDUAM.

Non inquit hoc quod diuina
fastidiosis ciuibus beneficia sub
traho prophetarum gestis aduer
satur. quia sicut fame quondam
omnem terram premente ne
mo est in iudaea reppertus heliae
dignus hospitio. sed exter a egentis
est uidua quaesita. quae ob fidei
gratiam á tanto propheta uisitari
deber&. & sicut multis ibidem leprosis
neman tantum syrus, quia deuote
quaesierat ab helisaeo propheta cu
rari promeruit. sic & uos non
alia quam inuidiae perfidiaeq;
causa superno munere priuabit.
Quorum si facta prophetarum
etiam allegorice discusseris.
inuenies profecto dnm in patriae
suae aquare ceptus non est per
fidia superbiam notasse iudaeorū.
Nomine uero capharnaum quae
ager consolationis interpretatur
gentium praedicasse salutem.
Ubi maiora cotidie signa per
apostolos apostolorumq; successo
res. Non tam in corporū quam in
animarū sanatione patiuntur;
Igitur uidua ad quam helias missus
est gentium designat ecclesiam.
quae á suo diutius conditore deserta
populum rectae fidei nescium quasi
pauperē filium egena sti pe nutri
bat. Id est uerbo fructus expertem
docebat. Donec adueniens sermo
propheticus qui exsiccato uellere

israhelis/ ut pote clausa caeli ianua
fame periclitabatur in iudaea
pasceretur ibi simul & pasceret/
& receptus uidelic& a credentib;/
& reficiens ipse credentes;
Unde bene haec eadem uidua/
de sarepta sidoniae dicitur erre
morata: Sidonia quippe uenatio
inutilis sarepta uero incendium/
uel angustia panis interpr&atur/
Quia ubi abundauit peccatum/
super abundauit gratia. Ubi reb;
superuacuis adquirendis/ quasi
aucupandi cura inpendebatur/
ubi dirae sitis incendium/ panis
que spiritalis antea fiebat an
gustia/ ibi farina oleumque
ore proph&ico benedicitur/ id ē
fructus & hilaritas caritatis/
siue gratia corporis dominici/
& chrismatis unctio indefectiuo
uerbi caelestis munere
fecundatur; Cuius hactenus
inuasis oleum gaudii spiritalis
& benedictionis farina non
defecit/ c&eris quae non cre
dunt gentibus/ inopia panis
diuini miseris & uenatui debitis

inutili; Nam & ipsa pulcherrime
mysticum sibi priusquam mor
r&ur panem factura/ duo se ligna
colligere uelle testatur; Non
solo ligni nomine/ sed &iam
numero lignorum signum cru
cis exprimens/ quo nobis est panis
uitae praeparatus a&ernae;

ET MULTI LEPROSI ERANT
IN ISRAHEL SUB HELISAEO
PROPHETA/ ET NEMO EORUM
MUNDATUS EST NISI NEEMAN
SYRUS

Quia nota est historia/ de myste
rio necesse est paucis intimemus;
& neman ergo iste syrus/ qui inter
pr&atur decor/ populum demons
trat nationum/ quondam per
fidiae scelerumq; lepra maculosū/
sed per sacramentū baptismatis
ab omni mentis & corporis foedi
tate purgatum/ qui captae con
silio puellae/ hoc est inspirationis
supernae gratia/ quam iudaeis
conseruare non ualentibus
gentes rapuere salutem
sperare commonitus/ septies
lauari iub&ur/ Quia nimirū

solum baptismi genus quod ex
spiritu sancto regenerat saluat;
Unde iure caro eius post
lauacrum uelut caro pueri
parui apparuisse memoratur/
siue quia cunctos in xpo
baptizatos/ in unam parit
gratia mater infantiam./
seu magis ille sit intellegen
dus puer/ de quo dictum est/
, Paruulus natus est nobis/
, filius datus est nobis./
Cuius corpori per baptismum
tota credentium suboles
adunatur; Et ut cuncta hic
baptismi scires sacramenta
praemonstrata/ in quo abre
nuntiare satanae/ fidem con
fiteri praecipimur/ Negat se
neman ultra diis alienis litaturũ/
soli per omnia dño seruiturus;
Pastem quoq; terrae sanctae
secum tollere gaudet/ quia bapti
zatos oportet dominici quoq; cor
poris participatione confirmari;
Merito igitur neman/ cuius dum
aqua corpus alluitur/ fide pec
tus abluitur/ id est populus
gentium./ iudaeis lepra con
tumaciae squalentib; antefertur/
Merito uidua sareptena id est
ecclesia/ ligno crucis refici
desiderans/ iudaeis fame uerbi per
euntib;/ pane sacrosancti corporis
& uiuificis spiritus unctione
recreatur/ probaturq; dñs non
obsuam inpotentiam ciuibus/ sed
ob eorũ inuidentiam uirtutum
dona negasse/ atque hoc exemplo
totam postremo gentem/ non quia
non amaret/ sed quia ipsa se amari
non amaret/ abeo derelictam/
doctorib; scilicet inde ob saluationẽ
gentium toto orbe dispersis/
sed quod dñs uerbo de iudaeis/
hoc ipsi de se iudaei facto testan
tur, Nam sequitur,
ET REPLETI SUNT OMNES
IN SYNAGOGA IRA. HAEC
AUDIENTES/ ET SURRE
XERUNT ET EICERUNT ILLũ
EXTRA CIUITATEM,
Sacrilegia quippe iudaeorum/
quae multo ante dñs praenunti
auerat per prophetam dicens/
, retribuebant mihi mala pro bonis.

In euangelio doc& esse compl&a,
Nam cum ipse per populos
beneficia diffunder& illi iniurias
inrogabant; Nec mirum si
perdiderunt salutem qui eice
runt de suis finibus salutarem;
Moralis enim dñs & qui
docuerit exemplo sui aposto
los suos omnib; omnia fieri.
Nec uolentes repudiat nec inui
tos alligat nec eicientib; reluctat
nec rogantibus deest sic gera
senos alibi cum uirtutes eius sus
tinere non possent quasi infir
mos & ingratos reliquit.
Simul intellege non ex necessita
te fuisse sed uoluntariam corpo
ris passionem Nec captum á iu
daeis sed á se oblatum; & enim
quando uult capitur quando
uult labitur quando uult suspendi
tur quando uult non ten&ur
ET DUXERUNT INQUIT ILLUM
USQUE AD SUPERCILIUM
MONTIS SUPRA QUEM CIUITAS
ILLORUM ERAT AEDIFICATA
UT PRAECIPITARENT EUM IPSE
AUTEM TRANSIENS PER MEDIUM
ILLORUM IBAT;
Opeior magistro discipulorum
hereditas diabolus uerbo dñm
temptat iudaei facto; ille dicit
mitte te; Isti adoriuntur ut
mittant, Et quidem dñs super
cilium montis praecipitandus
ascenderat. sed per medium illorũ
mutata subito uel obstupefacta
furentium mente discendit. quos
adhuc sanare quam perdere
malebat. Ut cassata uidentes suae
coepta nequitiae a poscenda dein
ceps eius morte desisterent,
Nec dum enim uenerat hora pas
sionis quae non quo lib& sabbato
sed in parasceue paschae futura
extiterat, Nec dum locum pas
sionis qui non in nazar&h sed hie
rosolymis hostiarum sanguine
figurabatur adierat. sed nec hoc
genus mortis qui crucifigendus
á saeculo praeconabatur elegerat,
Non igitur á nazareis praecipitari.
non ab hierosolymitis lapidari.
Non inter pueros b&hleemitas ab
herode perimi non alia uel alia
uoluit morte consummari; Quod

enim tali morte / regiae potestatis
indicium / quo fidelium frons ar
maretur emineret · / sed solum crucis
expectatum est uexillum / cuius
figura & celerrimo dexterae
motu contra maligni hostis
temptamenta depingi / & ipsa
nihilominus figura monarchiae
singularis potuisset typus haberi /
Ut quomodo triumphum crucis
exponens apostolus ait / In nomi
ne ihu xpi omne genu flectatur /
caelestium & terrestrium & in
fernorum · Hoc est enim quod eius
dem crucis cacumina caelos
tendunt · ima petunt / infer or
XIII cornua terram tegunt

XXIII ET DESCENDIT IN CAPHARNAUM
CIUITATEM GALILAEAE ET IBIQUE
DOCEBAT ILLOS SABBATIS,

Uide clementiam dni saluatoris;
Nec indignatione commotus nec
scelere offensus nec iniuria uiolatus
Iudaeam deserit · quin &iam inmemor
iniuriae / memor clementiae ·
Nunc docendo / nunc liberando /
nunc sanando infidae plebis
corda demulcet; Quod autem
sabbatis maxime medicinae
doctrinae et suae dona frequentat /
docet se non sub lege esse sed su
pra legem · qui eandem quoque
legem adimplere · non autem
soluere uenerit · Nec iudaicum eli
gere sabbatum / quo uel ignem
accendere · uel manum pedemque
mouere non liceat · sed uerum
sabbatum dilectamque dno esse
requiem · si saluti studentes ani
marum / ab opere seruili · id est
a cunctis contineamur inlicitis.

ET STUPEBANT IN DOCTRINA
EIUS QUIA IN POTESTATE
ERAT SERMO IPSIUS

Sermo doctoris in potestate fit
cum ea quae docet operatur; Nam
qui actis ipse sua dicta destruit ·
contemnitur; Cui contra docto
rem instituens Apostolus ait;
Nemo adulescentiam tuam contemnat;
Singulariter autem dns ac princi
paliter solus ex potestate bona locu
tus est · quia ex infirmitate mala
nulla commisit · Ex diuinitatis
quippe potentia habuit / id
quod nobis per humanitatis suae

Innocentiam ministrauit.

Aliter in potestate erat sermo ipsius. siue ut alius euangelista dicit. Erat docens eos sicut potestatem habens & non sicut scribae. quae per legem didicerant praecepta populis dabant, Ipse uero quasi auctor impl&orq; legis uel mutando uel augendo quae minus uidebantur libere agendo substituit.

LXXV ET IN SYNAGOGA ERAT HOMO HABENS DAEMONIUM INMUNDUM.

Bene in synagoga homo erat. qui spm inmundum habebat. quia spm scm amiserant, Introierat enim diabolus unde xps exierat. sicut &iam nunc quidam dicunt se iudaeos esse. & non sunt. sed sunt sinagoga satanae.

ET EXCLAMAUIT UOCE MAGNA DICENS, SINE QUID NOBIS ET TIBI IHU NAZARENE.

Paululum inquit a me uexando quiesce cui nulla est cum nostra fraude soci&as; Et uere, quae enim participatio luci ad tenebras. quae communicatio xpi ad belial

UENISTI PERDERE NOS, SCIO TE QUI SIS SCS DI,

Non uoluntatis ista confessio est quam praemium non sequitur confitendi. sed necessitatis extortio quae cogit inuitos; Et uelut si serui fugitiui post multum temporis dominum suum uideant. nihil aliud nisi de uerberibus depraecantur. sic & daemones cernentes dnm in terris reppente uersari. ad iudicandos se uenisse credebant, Praesentia saluatoris tormenta sunt daemonum,

ET INCREPAUIT ILLUM IHS DICENS, OBMUTESCE ET EXI AB ILLO,

Quoniam inuidia diaboli mors intrauit in orbem terrarum. Ideo contra ipsum mortis auctorem primo debuit medicina salutis operari. Primo lingua serpentina ne ultra uirus sparger& obcludi. Ac deinde femina quae prima seducta est a carnalis concupiscentiae febre curari. Tertio uir qui male suadentis dicta

coniugis audiuit ab erroris sui lepra castigari. Et ipse apud hunc euangelistam ess& ordo restaurationis qui fuerat & casus

ET CUM PROIECISSET ILLŪ DAEMONIUM IN MEDIUM EXIIT AB ILLO NIHILQUE ILLI NOCUIT

Diuina permissione liberandus a daemone homo proicitur in medium. ut uirtus patefacta saluatoris plures ad fidem uiamque salutis inuit&, sed quod dicitur nihilq; illum nocuit uidetur repugnare marco qui ait, Et discerpens sps inmundus & exclamans uoce magna exiuit ab eo, Nisi intellegamus hoc dixisse marcum discerpens eum quod lucas dixit & cum proiecisset illum in medium. ut quod secutus ait nihilq; eum nocuit intellegatur quia iactatio illa membrorum atq; uexatio non eum debilitauit sicut solent exire daemonia &iam quibusdam membris amputatis aut euulsis, Unde merito protam integra restitutione sanitatis qui aderant pauentes tam & si nondū credentes ad inuicem dicebant.

F XIIII

QUIA IN POTESTATE ET UIRTUTE IMPERAT SPIRITIBUS INMUNDIS ET EXEUNT.

Expellere enim daemonia & homines scī sed in uerbo dī possunt. ipsum autem dī uerbum propria potestate uirtutes operatur.

SURGENS AUTEM DE SYNAGOGA INTROIUIT IN DOMUM SIMONIS. SOCRUS AUTEM SIMONIS TENEBATUR MAGNIS FEBRIBUS.

Uirum a daemonio liberatum moraliter animum ab inmunda cogitatione purgatum significare diximus. Consequenter femina febribus tenta sed ad imperium dn̄i curata carnem ostend& a concupiscentiae suae feruore per continentiae praecepta frenatam. Omnis enim amaritudo & ira & indignatio & clamor & blasphemia spiritus inmundi furor est. fornicationē uero

In mundiciam· libidinem· concu
piscentiam malam· & auaritiam·
quae est simulacrorum seruitus·
febrem inlecebrosae carnis intellege.
ET ROGAUERUNT ILLUM PRO
EA; ET STANS SUPER ILLAM·
IMPERAUIT FEBRI· ET DIMI
SIT ILLAM;
Modo saluator rogatus· mo
do ultro curat aegrotos·
Ostendens se contra peccatorum
quoque passiones· & praecib; sem
per adnisere fidelium· & ea quae
ipsi minime inse intellegunt· uel
intellegenda dare· uel &iam non
intellecta dimittere· Iuxta quod
psalmista postulat; Delicta quis
intellegit ab occultis meis munda
me dñe;
ET CONTINUO SURGENS·
MINISTRABAT ILLIS,
Naturale est febricitantib;·
incipiente sanitate lassescere· &
aegrotationis sentire molestiam;
Uerum sanitas quae dñi con
fertur imperio· simul tota redit·
Non solū ipsa redit· sed & tanto
robore comitante· ut eis continuo
quise adiuuerant· ministrare
sufficiat· & iuxta leges tropo
logiae· membra quae seruierant
inmunditiae ad ini quitatem· ut
fructificarent morti· seruiant
iustitiae in uitam aeternam,
CUM SOL AUTEM OCCIDISSET·
OMNES QUI HABEBANT IN
FIRMOS UARIIS LANGUORIBUS·
DUCEBANT ILLOS AD EUM, AT
ILLE SINGULIS MANUS INPO
NENS· CURABAT EOS
Solis occubitus· passionē mortemq;
significat illius qui dixit; quamdiu
in mundo sum· lux sum mundi; &
sole occidente· plures daemoniaci·
quam ante plures sanantur aegroti·
Quia qui temporaliter in carne
uiuens· paucos iudaeorū docuit·
Calcato regno mortis· omnib; per
orbem gentib; fidei salutisq; dona
transmisit; cuius ministris quasi
uitae lucisq; praeconib; psalmista
canit; Iter facite ei qui ascendit su
per occasum; super occasum quippe
dñs ascendit· quia unde in passione
occubuit· inde maiorem suam
gloriā resurgendo manifestauit;

XXVII. EXIEBANT ETIAM DAEMONIA A MULTIS CLAMANTIA ET DICENTIA: QUIA TU ES FILIUS DI; ET INCREPANS NON SINEBAT EA LOQUI. QUIA SCIEBANT IPSUM ESSE XPM;

Daemonia filium di confitebantur. & attestante euangelista sciebant ipsum esse xpm. Quia quem dierum quadraginta ieiunio fatigatum diabulus hominem cognouerat nec temptando ualebat an & di filius ess& experiri. Iam nunc per signorum potentiam uel intellexit uel potius suspicatur est esse filium di; Non igitur ideo iudaeis eum crucifigere persuasit. quia xpm siue di filium non esse putauit. sed quia se morte illius non praeuidit esse damnandum; Uere enim de hoc misterio a saeculis abscondito dicit apostolus: Quod nemo principum huius saeculi cognouit; si enim cognouissent numquam dnm gloriae crucifixissent; quare autem daemonia dns se loqui prohibeat psalmista manifestat. Qui ait; Peccatori autem dixit ds; quare tu enarras iustitias meas & c&era. Ne quis dum praedicantem audit sequatur errantem; Improbus enim magister est diabolus qui falsa ueris saepe permisc&. Ut specie ueritatis testimonium fraudis obtexat; Alias autem non soli daemones qui inuiti confitebantur iubentur silere de xpo. Sed & illi qui ab eo sanati sponte confiteri uolebant. Immo ipsi apostoli qui eum post resurrectionem toto erant orbe praedicaturi. ante passionem eius praecipiuntur omnino reticere de illo. Ne diuina uidelic& maiestate praedicata passionis dispensatio differ&ur. & dilata passione salus mundi quae per hanc futura erat negar&ur;

XXVIII. FACTA AUTEM DIE EGRESSUS IBAT IN DESERTUM LOCUM ET TURBAE REQUIREBANT EUM ET UENERUNT USQUE AD IPSUM; ET CETERA.

Si occasu solis dni mors exprimitur. quare non die redeunte resurrectio illius indic&ur. Cuius manifestata luce

a credentium turbis inquiritur,
& ingentium deserto inuentus
ne abeat detinetur. maxime cum
haec prima sabbati quo resurrectio
caelebrata e egressio. quaesitio & in
uentio contigerit;

XV xxviii FACTUM EST AUTEM CUM
TURBE INRUERENT IN EUM UT
AUDIRENT UERBUM DI ET IPSE
STABAT SECUS STAGNUM
GENNESARETH;

Stagnum gennesareth idem
dicunt esse quod mare galilaeae
uel mare tiberiadis; sed mare gali
lilaeae ab adiacente prouintia
dictum. mare tiberiadis a proxima
ciuitate quae olim chennereth uoca
ta sed ab herode tetrarcha instau
rata in honorem tiberii caesa
ris tiberias est appellata;
Porro gennesar a laci ipsius
natura qua crispantibus aquis
de se ipso sibi excitare auram
perhibetur. greco uocabulo
quasi generans sibi auram
dicitur; Neque enim in stagni
morem sternitur aqua sed
frequentibus auris spirantibus
agitatur haustu dulcis & ad
potandum habilis; sed hebreae
linguae consuetudine omnis
aquarum congregatio siue
dulcis siue salsa mare nuncupatur;
Qui lacus inter fluente iordane
CXL stadiis in longitudinem &
XL extenditur in latitudinem;
Quia ergo stagnum siue mare
praesens saeculum designat
dns secus mare stat. Postquam
uitae labentis mortalitatem
deuincens in ea qua passus est
carne stabilitatem perpetuae
quietis adiit;
Turbarum conuentus ad eum
gentium in fide concurrentium
tipus est. De quibus isaias
, Et fluent inquit ad eum omnes
, gentes & ibunt populi multi & dicent
, Uenite & ascendamus ad montem dni;

ET UIDIT DUAS NAUES STANTES
SECUS STAGNUM;

Quae naues secus stagnum
positae. circumcisionem &
praeputium figurant;
Quas bene ihs uidisse perhibetur
, quia in utroque populo nouit dns

qui sunt eius / eorumque cor
á fluctibus saeculi huius / ad futurae
uitae tranquillitatem / quasi ad
soliditatem litoris uidendo. hoc est
misericorditer uisitando prouehit;
PISCATORES AUTEM DESCEN
DERANT ET LAUABANT RETIA.
Piscatores sunt ecclesiae docto
res / qui nos r&e fidei conpre
hensos / & de profundo ad lumen
elatos / quasi pisces litori / sic terrae
uiuentium aduehunt; quasi
enim quaedam r&ia piscantium /
sunt conplexae praedicantium
dictiones / quae eos quos ceperint
in fide / non amittant. Unde &
r&ia / quasi r&inentia sunt uoca
ta; sed haec r&ia / modo laxantur
in capturam / modo lota plicantur.
quia non omne tempus est habile
doctrinae / sed nunc exerenda
lingua doctori non sum& cura
gerenda.
ASCENDENS AUTEM IN UNAM NAUEM
QUAE ERAT SIMONIS / ROGAUIT
EUM A TERRA REDUCERE PUSILLUM.
ET SEDENS DOCEBAT DE NAUICU
LA TURBAS;

Nauis simonis / est ecclesia
primitiua / de qua paulus ait;
Qui enim operatus est p&ro
in apostolatum circumcisionis /
operatus est & mihi inter gentes;
bene una dicta / quia multitudi
nis credentium erat cor & anima
una / de qua docebat turbas / quia
de auctoritate ecclesiae / doc&
usque hodie gentes;
XXX UT CESSAUIT AUTEM LOQUI.
DIXIT AD SIMONEM DUC IN
ALTUM ET LAXATE RETIA UES
TRA IN CAPTURAM;
Quod primo rogauit simonem
nauem á terra reducere pusillum
significat uel temperate utendum
uerbo ad turbas / ut nec terrena
eis praecipiantur; Nec sic á terre
nis in profunda sacramentorum rece
datur / ut ea paenitus non intellegant
uel prius in proximis regionibus gen
tibus praedicandum / ut quod dicit item
petro / Duc in altum / & laxate
r&ia uestra in capturam /
Ad remotiores gentes / quibus
postea praedicatum est
pertinet;

ET RESPONDENS SIMON DIXIT
ILLI; PRAECEPTOR PER TOTAM NOCTEM
LABORANTES NIHIL CEPIMUS IN
UERBO AUTEM TUO LAXABO RETE;
Nisi dns aedificauerit domum
in uano laborant qui aedificant
eam; Nisi dns cor inlustrauerit
auditorum. doctor in nocte
laborat. nisi in uerbo gratiae
supernae laxata fuerint instru
menta disputationum frustra
uocis suae praedicator iaculum
mittit. Quia fides populorum
non sapientia uerbi compositi sed
diuinae uocationis munere prouenit;
ET CUM HOC FECISSET CON
CLUSERUNT PISCIUM MULTI
TUDINEM COPIOSAM; RUMPEBATUR AUTEM RETE EORUM
Prae multitudine piscium
Rete rumpebatur. quia nunc
ad confessionem fidei etiam
cum electis reprobi tanti
intrant. qui ipsam quoque
ecclesiam heresibus scindant;
Rumpitur autem rete.
sed non labitur piscis.
Quia suos dns etiam inter
persequentium scandala seruat;

ET ANNUERUNT SOCIIS QUI
ERANT IN ALIA NAUE UT UENIRENT
ET ADIUUARENT EOS;
Alia nauis ut praediximus
est ecclesia degentibus quae
et ipsa non sufficiente una
nauicula piscib; impletur electis
quia nouit dns qui sunt eius.
Et apud ipsum certus est suorum
numerus electorum;
Dumque tot in iudaea credituros
non inuenit quot ad fidem
[illegible] uitamque praedistinatos
nouit aeternam. Quasi aliae
nauis receptacula piscib; quae
rens suis corda quoque gentium
fidei gratia replet; Et bene rupto
rete socia nauis aduocatur. quoniam
ante iudas proditor ante simon
magus pisces nequissimi capti
sunt. ante annanias et saphira.
fidei rete subdole temptabant ingredi
ante ut iohannes testatur.
multi discipulorum eius abie
runt retro etiam non cum illo
ambulabant; Ac deinde barna
bas et paulus ad gentium sunt
apostolatum segregati

ET UENERUNT ET IMPLEUERUNT AMBAS NAUICULAS ITA UT MERGERENTUR.

Harum implætio nauium usq; in finem saeculi crescit· sed quod implæt merguitur· hoc est in submersione praemuntur. Non enim submersa sed tamen sunt periclitata. Apostolus exponit dicens: In nouissimis dieb; erunt tempora periculosa· & erunt homines seipsos amantes & cætera. Nam mergi naues est homines in saeculum ex quo elati per fidem fuerant morum prauitate relabi. Quales & ipse pætrus adhuc in infirmitate positus hoc loco demonstrat. Unde sequitur.

xxxi· QUOD CUM UIDERET SIMON PETRUS PROCIDIT AD GENUA IHU DICENS; EXI A ME QUIA HOMO PECCATOR SUM DÑE.

Quia carnales quiq; in ecclesia regimen spiritaliū in quib; maxime xpi persona eminæt a se quodā modo repellunt. Non enim hoc uoce linguae dicunt bonis ministris dĩ ut eos a se repellant sed uoce morum & actuum suorum suadent a se recedi ne per bonos regantur & eo uehementius quo deferunt eis honorem· & tamen factis suis a se recedere ammonent. Ut honorificentiam eorum significauerit pætrus cadens ad pedes dñi. mores autem in eo quod ait, Exi a me dñe quia peccator homo sum. Quod tamen quia non fecit dñs non enim recessit ab eis sed eos subductis nauib; ad litus perduxit. significat in bonis & spiritalibus uiris non esse oportere hanc uoluntatem ut peccatis turbarū commoti quo quasi securius tranquilliusq; uiuant munus ecclesiasticum deserant.

xxxii ET AIT AD SIMONEM IHS. NOLI TIMERE.

Confortat dñs timorē carnaliū animosq; fragiliū consolando erigit. Ne quis uel de suae conscientiae culpae tremens uel de aliorū innocentia stupens sc̃itatis iter formidæt adgredi, quod autē sequitur.

EX HOC IAM HOMINES ERIS CAPIENS.

Ad ipsum petrum specialiter perti
net exponit enim ei dominus quid haec
captura piscium significet quod
uidelicet ipse sicut nunc per retia
pisces sic aliquando per uerba sit
capturus homines totusque facti
huius ordo quid in ecclesia cuius
ipse typum tenet cotidie geratur
ostendat; quod uero subiungitur

ET SUBDUCTIS AD TERRAM NAUIBUS RELICTIS OMNIBUS SECUTI SUNT EUM. XVI XXVIII

Potest significare finem tem
poris quo ab huius mundi salo qui
christo inheserint penitus recessuri
sunt. Sciendum est autem hanc
eadem non esse lectionem qua
mattheus et marcus binos de na
uiculis piscatores primo petrum
et andream deinde filios zebedei
a domino narrant esse uocatos,
Non enim lucas nunc a domino uoca
tos sed tantum petro fuisse prae
dictum quod homines esset cap
turus insinuat. Quod non ita
dictum est quasi iam pisces num
quam esset capturus; Nam
et post resurrectionem domini
legimus eos esse piscatos.
Unde datur intellegi eos ad
capturam piscium ex more remeas
se ut postea fieret quod mattheus
et marcus narrant quando eos
binos uocauit. Tunc enim non
subductis ad terram nauibus tamquam
cura redeundi sed ita eum secuti
sunt tamquam uocantem ac iu
bentem ut sequerentur

ET FACTUM EST CUM ESSET IN UNA CIUITATUM ET ECCE UIR PLENUS LEPRA ET UIDENS IHESUM ET PROCIDENS IN FACIEM ET ROGAUIT EUM DICENS, DOMINE SI UIS POTES ME MUNDARE,

Bene ubi leprosus mundatur
certus non exprimitur locus
ut ostendatur non unum populum
specialis alicuius ciuitatis
sed omnium populos fuisse
sanatos. Et quia dominus ait
non ueni soluere legem sed
adimplere. ille qui exclude
batur a lege. purgari se
domini potestate praesumens non
ex lege sed supra legem
esse gratiam iudicabat.

Quae leprosi maculam possit abluere. Uerum ut in dno potestatis auctoritas ita in illo fidei constantia declaratur ille in faciem procidit quod humilitatis est & pudoris. Ut unusquisq; de suae uitae maculis erubescat. sed confessionem uerecundia non repraesit. Ostendit uulnus remedium postulauit. & ipsa religionis & fidei plena confessio est. Si uis inquit potes me mundare in uoluntate dni tribuit potestatem. De uoluntate autem dni non quasi pietatis incredulus dubitauit. sed quasi conluuionis suae conscius non praesumpsit.

ET EXTENDENS MANU TETIGIT ILLUM DICENS UOLO MUNDARE ET CONFESTIM LEPRA DISCESSIT AB ILLO.

Nihil medium est inter opus di atq; praeceptum. Quia in praecepto est opus; denique dixit & facta sunt. Uides igitur quod dubitari non potest quia uoluntas di potestas est; si ergo uoluntas eius potestas ē. qui unius uoluntatis asserunt. unius utiq; asserunt potestatis. Itaq; quasi habens potestatem sanandi. & iubendi auctoritatē. operandi testimonium non refugit. Uolo enim dicit propter fotinum. imperat propter arrium. tangit propter manicheum. Et lex quidem tangi leprosos prohibet; Sed qui dns legis est non obsequitur legi sed legem facit. Non ergo ideo tetigit quia sine tactu mundare non poterat sed ut probaret quia subiectus non erat legi. Nec contagium timebat ut homines sed quia contaminari non poterat qui alios liberabat lepra tactu dni fugaretur quae solebat contaminare tangentem. simulq; illud mirabile quod eo sanauit genere quo fuerat obsecratus Si uis potes me mundare uolo inquit mundare. habes uoluntatem habes etiam pietatis effectum.

ET IPSE PRAECEPIT UT NEMINI DICERET

Quare praecipitur nemini dicere. nisi ut doceret non uulganda nostra beneficia sed premenda.

ut non solum a mercede absti
neamus pecuniae, sed etiam gratiae ~

SED UADE OSTENDE TE
SACERDOTI ET OFFER PRO EMUN
DATIONE TUA SICUT PRAECEPIT
MOYSES IN TESTIMONIŪ ILLIS.

Ostendere se sacerdoti iube
tur, ut intellegeret sacerdos
eum non legis ordine sed gratia
dĩ supra legem esse curatum;
Offerre autem sacrificium ut
ostenderet dñs quia legem non
solueret sed impleret. Qui secundū
legem gradiens supra legem
sanaret eos quos remedia legis
non sanauerant, Et bene addi
dit in testimoniū illis. Hoc est
si dō credant si impietatis lepra
discedat; Quod si quem mouet
quomodo dñs mosaicum uidea
tur approbare sacrificium cum
id non receperit ecclesia. Me
minerit nondum esse coepisse
sacrificium scm̄ scōrum quod
corpus eius est. Nondum enim
obtulerat in passione holocaus
tum suum. Non autem oporte
bat auferri significantia
sacrificia, priusquam illud quod
significabatur confirmatū esset
contestatione apostolorum
praedicantium et fide credenti
um populorum; Quia uero
typice uir iste peccatis langui
dum genus designat humanū,
Recte non solū leprosus sed et
plenus lepra describitur;
Omnes enim peccauerunt et
egent gloriam dĩ; Illam scilicet
ut extenta manu saluatoris hoc
est incarnato dĩ uerbo huma
namq; contingente naturam
ab erroris prisci uarietate mun
dentur. Possintq; cum apostolis
audire. Iam uos mundi estis
propter sermonem quem locu
tus sum uobis. Et qui diutius
abhominabiles a populi dĩ erant
castris secreti. Iam aliquando
templo redditi sacerdoti queant
offerri. Illi utiq; cui dicitur
Tu es sacerdos in aeternū; Audi
entes ab apostolo, Templum
enim dĩ scm̄ est quod estis uos,
Offerantq; pro emundatione
sua sicut praecepit moses

Id est exhibeant corpora sua hos-
tiam uiuentē scām dō placentē.

XXXIIII. PERAMBULABAT AUTEM
MAGIS SERMO DE ILLO ET
CONUENIEBANT TURBAE MULTE
UT AUDIRENT ET CURARENTUR
AB INFIRMITATIBUS SUIS.

Unius perfecta saluatio multas
ad dnm cogit turbas. Ut enim
ipse se exterius interiusq; docer&
esse sanatum. Nequaquam per-
ceptum beneficium uel ab ipso
a quo acceperat iussus tac&.
Quin potius ut marcus narrat
euangelistae functus officio mox
egressus coepit praedicare & dif-
famare sermonem. Ita ut iam
non poss& manifeste in ciuitatem
introire. Sed foris in desertis
locis esse & conueniebant ad eū
undique. Unde merito quaeri-
tur quidnam sit quod dns non
nulla quae gessit abscondi
iussit. & nec ad horam potuerunt
abscondi. Numquid enim uni-
genitus filius patri & spiritui
sancto coaeternus hac in re uelle
habuit quod implere non potuit.

Sed notandū quod redemptor noster
per mortale corpus omne quod egit
hoc nobis in exemplo actionis
praebuit. Miraculum namque
faciens ut taceri iussit. & tamen
taceri non potuit. Ut uidelic&
electi eius exempla doctrinae
illius sequentes in magnis quae
faciunt latere quidem in uolun-
tate habeant. Sed ut prosint aliis
prodantur inuiti. quatenus
& magnae humilitatis sit quod
sua opera taceri app&unt. Et
magnae sublimitatis sit quod
eorum opera taceri non possunt.
Non ergo dns uoluit quicquā
fieri & minime potuit. Sed quid uel-
le eius membra debeant quid ue-
de eis &iam nolentib; fiat doctrinae
magisterio exemplum dedit.

XXXV. IPSE AUTEM SECEDEBAT IN
DESERTUM ET ORABAT.

Quod secedit orare non ei naturae
tribuas quae dicit. Uolo mundare
& curat ab infirmitatib; sed quae
extendens manū t&igit leprosum.
Non quo iuxta nestoriū gemina sit
filii persona. Sed quo eiusdem psonae.

sicut naturae sic & operationes
sint duae. Aliter quod in urbe
miracula facit in deserto uero uel
in monte ut infra legitur orando
pernoctat. Utriusq; uitae nobis
& actiuae scilic& & contemplatiuae
documenta praemonstrat. Ut nec
contemplationis studio quis proxi
morū curam neglegat. nec cu
ra proximorum inmoderatius
obligatus contemplationis studia
derelinquat. Quatinus nec amo
rem dī praepediat amor proximi.
nec amorem proximi quia trans
cendit abiciat amor dī; In monte
quippe orare est relictis infi mo
rū cogitationum curis tota mente
quem lib& ad ae&erna supernae
contemplationis gaudia festinare.
In deserto secedere & orare est
excurgentē intrinsecus strepitum
terrenorū desideriorum premere.
& quoddam sibi cū dn̄o intra se
secr&um quaerere. ubi cū illo
exteriore cessante tumultu.
per interna desideria silenter
loquatur.

XVII ET FACTUM EST IN UNA DIERU
XXXVI ET IPSE SEDEBAT DOCENS ET ERANT
PHARISAEI SEDENTES ET CET.
Ubi dn̄s sedens docuerit quando
scribis & pharisaeis consedentib; pa
ralyticum curauit; Lucas bre
uiandi gratia praeterit. sed
mattheus & marcus qui narrant.
quaestionem facere uidentur.
Qm̄ quidem mattheus in ciuitate
sua . marcus in capharnaum
hoc eum fecisse testantur.
Quae difficilius solueretur. si mat
theus etiam Nazar&h nominar&;
Nunc uero uel ipsa galilaea in qua
erat Nazar&h intellegenda est dicta
ciuitas xp̄i ad distinctionem
uidelic& regionis transmarinae
gerasenorum. de qua transfr&an
do sicut mattheus scribit uene
rat galilaeam. Uel certe ipsa
capharnaum ciuitas xp̄i est dicta
Quam non nascendo. sed uirtutib;
inlustrando suam ipse fecerat.
XXXVII ET ECCE UIRI PORTANTES
IN LECTO HOMINĒ QUI ERAT PARA
LYTICUS. ET QUAEREBANT EUM INFER
RE ET PONERE ANTE EUM.

Curatio paralytici huius animae post diuturnam inlecebre carnalis inertiam · ad xpm suspirantis indicat saluationē.
Quae primo omnium ministris qui eam subleuent & xpo adferant · id est bonis doctoribus qui spem sanationis opemq; intercessionis suggerant indig&. Qui bene marco narrante quattuor fuisse repperiuntur siue quia quattuor euangelii libris omnis praedicantium uirtus omnis sermo firmatur · Seu quia quattuor sunt uirtutes quibus ad promerendam sospitatem fiducia mentis erigitur ·
De quib; in a&ernae sapientiae laude dicitur Sobri&atem enim & sapientiam doc& & iustitiā & uirtutē. Quibus utilius nihil est in uita hominib; quas non nulli uersis nominib; prudentiā fortitudinē temperantiā & iustitiā appellant ·
ET NON INUENIENTES QUA PARTE ILLUM INFERRENT PRAE TURBA ASCENDERUNT SUPRA TECTUM PER TEGULAS

Disiderant paralyticum xpo offerre · sed turba interposita ab omni parte recluduntur Quia saepe anima post infimi corporis desidiam ad dm̄ resipiscens supernaeq; gratiae remedio cupiens innouari · Priscae consuetudinis obstaculo retardatur, Saepe inter ipsas orationes secr&ae dulcedinis & quasi suaue cum dn̄o conloquium · Turba cogitationum interueniens aciem mentis ne xps uideatur intercludit ·
Et quid inter haec agendū; Non utiq; in infimis exterius qua turbae tumultuantur remanendū sed tectum domus in qua xps doc& ascendendum · id est sacrae scripturae sublimitas est app&enda Lex dn̄i cum psalmista die noctuq; meditanda; In quo enim corrigit iuuenior uiam suam in custodiendo inquit sermones tuos.
ET SUMMISERUNT ILLUM CUM LECTO IN MEDIUM ANTE IHM
Pate facto tecto eger ante ihm summittitur · Quia reseratis

scripturarum mysteriis adno
titiam xpi peruenitur
hoc est ad eius humilitatem fidei
pietate descenditur. & bene
domus ihu tegulis contecta
describitur. Quia sub contem
tibili litterarum uelamine si
adsit qui referet doctor diuina
spiritalis gratiae uirtus inueni
etur. Quod autem cum lecto
deponitur significat ab homine
mista carne adhuc constituto
xpm debere cognosci.

QUORUM FIDEM UT UIDIT
DIXIT HOMO REMITTUNTUR
TIBI PECCATA TUA

Hominem dns a paralysi cura
turus primo peccatorum uin
cula dissoluit ut ostenderet
eum ob nexus culparum artuum
dissolutione damnari. Nec nisi
his relaxatis membrorum posse recu
peratione sanari. Sic et illi para
lytico qui iuxta probaticam pis
cinam diu motum aquae frustra
praestulabatur sanato a dno
dicitur. Ecce sanus factus es iam
noli peccare. Ne deterius tibi

aliquid contingat. & bene cui is
peccata dimittebantur homo
uocatur. qui hoc ipso quod homo
erat non posset dicere non pecca
ui. simul etiam ut ille qui homini
dimittebat intellegeretur ds.
Intuendum sane quanti pro
pria cuiusque fides apud dm
ualeat ubi tanti ualuit aliena
ut totus homo repente id est
exterius interiusque iam saluatus
exsurgeret. Aliorumque merito
aliis laxarentur errata.

ET COEPERUNT COGITARE
SCRIBAE ET PHARISAEI
DICENTES. QUIS EST HIC QUI
LOQUITUR BLASPHEMIAS.
QUIS POTEST DIMITTERE PEC
CATA NISI SOLUS DS.

Uerum dicunt scribae quia
nemo dimittere peccata nisi
ds potest qui per eos quoque
dimittit quibus dimittendi tribuit
potestatem. & ideo xps uere ds
esse probatur. quia dimittere
peccata quasi ds potest. Uerum
do testimonium reddunt sed per
sonam xpi negando falluntur.

Erant itaq; iudaei qui cum xpm & dm esse & peccata dimittere posse credant. Ihm tamen xpm esse non credunt. sed multo dementius errant arriani. qui cum ihm & xpm esse & peccata posse dimittere euangelii uerbis deuicti negare non audeant
Nihil ominus tamen dm negare non timent. At ipse perfidos saluare desiderans & occultorum cognitione & uirtute operum dm se esse manifestat

RESPONDENS ENIM DIXIT AD ILLOS. QUID COGITATIS IN CORDIBUS UESTRIS

Eidem namq; do qui dicit. ego sum ego sum ipse qui deleo iniquitates tuas. Sapientissimus adorator ait. Tu enim solus nosti corda omnium filiorum hominu. Eadem ergo inquit maiestate & potentia qua cogitationes uestras intueor possu & hominib; delicta dimittere ex uobis intellegite quid paralyticus consequatur

QUID EST FACILIUS DICERE DEMITTUNTUR TIBI PECCATA AN DICERE SURGE ET AMBULA

Utrum sint paralytico peccata dimissa solus nouerat qui demittebat Surge autem & ambula tam ille qui surgebat quam hi qui surgentem uidebant adprobare poterant. fit igitur carnale signum ut probetur spiritale

UT AUTEM SCIATIS QUIA FILIUS HOMINIS POTESTATEM HABET IN TERRA DIMITTERE PECCATA

Si & ds est iuxta memoratum isaiae testimoniu qui delet iniquitates nostras. & filius hominis potestatem habet in terra dimittendi peccata Ergo idem ipse & ds & filius hominis est ut & homo xps per diuinitatis suae potentia dimittere peccata possit & idem ds xps per humanitatis suae fragilitatem pro peccatoribus mori.

AIT PARALYTICO TIBI DICO SURGE TOLLE LECTUM TUU ET UADE IN DOMU TUA

Spiritaliter delecto surgere est anima se a carnalib; desideriis ubi egra quiescebat abstrahere
Lectum uero tollere est ipsam quoq; carnem per continentiae

frena correptam spe caelestium
praemiorum deliciis priuare terrenis.
ipse est enim lectus qui per singu
las noctes lauatur a dauid id est
pro uniuscuiusque noxae maculis
digno paenitentiae fluminae
castigatur. Sublato autem lecto
domum ire ad paradisum redire est.
Ipsa est enim uera domus quae
hominem prima suscepit. Non
iure amissa sed fraude tandemque
restituta per eum qui fraudulento
hosti nihil debuit. Aliter sanus
qui languebat lectum reportat domum
cum anima peccatorum remis
sione accepta ad internam sui
custodiam cum ipso se corpore
refert. Ne post ueniam quid unde
iterum iuste feriatur admittat.
ET CONFESTIM SURGENS CORAM
ILLIS TULIT IN QUO IACEBAT ET ABIIT
IN DOMUM SUAM MAGNIFICANS DEUM ET CETERA.
Mira diuinae potentiae uirtus
ubi nulla temporis interuenien
te morula iussa saluatoris salus
festina comitatur. Merito
qui adfuerant damnatis blas
phemiae iaculis ad laudem
tantae maiestatis stupentia
corda conuertunt.

XVIII xxxviii

ET POST HAEC EXIIT ET UIDIT
PUBLICANUM NOMINE LEUI SEDEN
TEM AD TELONEUM ET AIT ILLI
SEQUERE ME.
Idem leui qui mattheus est sed
lucas marcusque propter uerecun
diam et honorem euangelistae
noluerunt nomen ponere uulgatum.
Ipse autem mattheus iuxta illud
quod scriptum est iustus accusa
tor sui est in primordio sermonis
Mattheum se et publicanum no
minat ut ostendat legentibus
nullum debere conuersum de
salute diffidere. Cum ipse de
publicano in apostolum et de telo
neario in euangelistam sit reppen
te mutatus.
ET RELICTIS OMNIBUS SURGENS
SECUTUS EST EUM.
Intellegens mattheus quid sit
ueraciter dominum sequi relictis
omnibus sequitur. Sequi enim
imitari est ideoque ut pauperem
Christum non tam gressu quam affectu
consectari posset et reliquit

propria qui rapere solebat aliena
perfectamq; nobis abrenuntiationis
saeculi formam tribuens. Non solū
lucra reliquit uectigalium sed &
periculum contempsit quod eueni
re poterat á principib; saeculi quia
uectigalium rationes inperfectas
atq; inconpositas reliquerit. Tanta
enim cupiditate sequendi dnm
ductus est ut in nullo prorsus
huius uitae respectum uel cogi
tationē sibimet reseruauerit.
Propter quod iusta mercede dum
humana sedulus negotia deserit.
Dominicorū fidelis dispensator
meruit esse talentorum.

xxxviii. ET FECIT EI CONUIUIUM
MAGNUM LEUI IN DOMO SUA

Qui domicilio xpm recipit inter
no maximis delectationibus ex
uberantium pascitur uoluptatū.
Itaque dns libenter ingreditur
& in eius qui crediderit recumbit
affectu. & hoc est bonorū ope
rū spiritale conuiuium quo et di
ues populus eget & pauper epulatur.
ET ERAT TURBA MULTA PUBLICA
NORŪ ET ALIORŪ QUI CUM ILLIS
ERANT DISCUMBENTES

Uiderant publicanū á peccatis
ad meliora conuersum locum inue
nisse paenitentiae. & ob id etiam
ipsi non desperant salutem.

ET MURMURABANT PHARISAEI
ET SCRIBAE EORUM DICENTES AD
DISCIPULOS EIUS QUARE CUM PUBLICANIS
ET PECCATORIBUS MANDUCATIS ET BIBITIS.

Conuiuantib; cum dño publicanis
pharisaei murmurantes de ieiunio
gloriantur. Ubi primo inter emulos legis &
gratiae quanta sit distantia de
claratur. quia qui legem sequuntur
ieiunae mentis famem patiantur
aeternam. Qui uero uerbum
in interiorib; animae receperunt
alimenti caelestis & fontis ubertate
recreati esurire & sitire non possunt.
Deinde retributionis futurae
species praefiguratur quando
epulantib; cum xpo electis per
fidia superborum ieiuna torque
bitur. quibus dicitur meretrices
& publicani praecedunt uos in regno
dī. Quod si per matthei electionē
fides gentium quae prius mundi
lucris inhiabant sed nunc corpus xpi

sedula deuotione reficiunt
exprimitur. Profecto superciliū
pharisaeorū iudaeorū inuidiam
qua degentium salute torquentur
insinuat.

XL ET RESPONDENS IHS DIXIT AD
ILLOS NON EGENT QUI SANI SUNT
MEDICO. SED QUI MALE HABENT.
NON UENI UOCARE IUSTOS SED PEC
CATORES IN PAENITENTIAM;

Suggillat scribas & pharisaeos
qui iustos se putantes pecca
torum consortia declinabant;
se ipsum namque medicū dicit.
qui miro medicandi genere uul
neratus est propter iniquitates
nostras & liuore eius sanati sumus;
Sanos autem & iustos appellat
eos qui ignorantes dī iustitiam
& suam uolentes constituere iusti
tiae dī non sunt subiecti. qui ex
lege praesumentes euangelii
gratiam non quaerunt; Porro
male habentes & peccatores uocat
eos qui suae fragilitatis conscientia
deuicti. Nec per legem iustifi
cari posse uidentes xpi se gratiae
paenitendo submittunt;

Ubi simul ostenditur quod non
in pristinis uitiis permanentes
ut pharisaei & scribae murmura
bant sed paenitentiam agentes
publicani uenerint ad ihm; Et
ipse quoq; ibi conuiuia peccatorū
ut occasionem haberet docendi
& spiritales inuitatorib; suis prae
beret cibos adire dignatus sit;
Deniq; cum frequenter pergere
ad conuiuium describatur
nihil refertur aliud nisi quid ibi
fecerit quid docuerit ut & hu
militas dni eundo ad peccatores
& potentia doctrinae eius in paeni
tentiū conuersione monstretur;

AT ILLI DIXERUNT AD EUM QUARE
DISCIPULI IOHANNIS IEIUNANT
FREQUENTER ET OBSECRATIONES
FACIUNT SIMILITER ET PHARISAEORUM
TUI AUTEM EDUNT ET BIBUNT.

Mattheus refert ipsos iohannis
discipulos haec dixisse saluatori;
Unde patet utrosq; coniunctos
hac eum quaestione pulsasse;
Ubi iohannis maxime reprachen
dendi discipuli. non solum de sui
iactantia ieiunii uerum quia

calumniabantur quę sciebant ...
a magistro p̄dicatū & iungebantur
pharisęis quos ab eo nouerant condem
natos ,

Spiritaliter autē discipuli iohannis
& pharisaeorū ieiunant / xpi autē
edunt & bibunt / quia siue opera
quis legis seu traditiones sequatur
hominū / siue ipsum etiam xpi
praeconium aure tantū percipiat
corporis: spiritalib; abstinens
bonis ieiuno corde tabescit ; Qui
uero xpi membris fideli incorpo
ratur amore / Non potest ieiunare /
quia carne ipsius epulatur &
sanguine ; Aliter / iohannes
uinū & siceram non bibit / Dn̄s cū
publicanis & peccatorib; manducat
& bibit / quia ille abstinentia meri
tū aug& cui potentia nulla na
turae ; Dn̄s autem cui naturaliter
subpetebat delicta donare / Cur
eos declinar& quos abstinentibus
poterat reddere puriores ; sed ie
iunauit & xp̄s ne praeceptum de
clinares ; Manducauit cū peccato
rib; ut gratiā cerneres & agnosceres
potestatem .,

QUIBUS IPSE AIT, NUMQUID PO
TESTIS FILIOS SPONSI DŪ CUM
ILLIS EST SPONSUS / FACERE IEIUNARE /
UENIENT AUTEM DIES ET CUM ABLATUS
FUERIT AB ILLIS SPONSUS / TUNC IEIUNA
BUNT ILLIS DIEBUS ,

Sponsus xps / sponsa ecclesia
est de hoc sc̄o spiritaliq; conubio /
apostoli sunt creati ; Unde bene
marcus euangelista / filios eos appel
lat nuptiarum / Non tantum
sponsi / sed etiam sponsae uolens
intellegi / Quia per lauacri rege
nerationē / inius diuinae generationis
adsumpti sunt / Qui ieiunare ac
lugere non possunt / quamdiu spon
sum in thalamo uident & ipsum
sciunt esse cum sponsa ; Quando
uero transierint nuptiae & passionis
ac resurrectionis tempus aduenerit /
Tunc sponsi filii ieiunabunt ; Quod
autem lucas non ait ut ceteri /
Numquid possunt filii sponsi aut
nuptiarū ieiunare uel lugere / sed
numquid potestis filios sponsi face
re ieiunare / . Eleganter intima
uit eosdem ipsos qui loquebantur
fuisse facturos ut lugentes ieiunarent

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

filii sponsi / Qm ipsi essent sponsu occisuri, Notandum uero hunc luctum absentiae sponsi non nunc tantum id est post mortem resurrectionemq; eiusdem sponsi / sed & ante incarnationem illius / per totum huius saeculi tempus esse celebratum, Prima quippe tempora ecclesiae ante uirginis partum scos habuere qui desiderarent incarnationis xpi aduentu / ista uero tempora ex quo ascendit in caelum / scos habent qui desiderent eius manifestationem ad uiuos & mortuos iudicandos;
Neque hic desiderabilis ecclesiae luctus requieuit aliquantum / nisi quam diu hic cum discipulis in carne uersatus est. Iuxta leges autem tropologiae sciendum / quo quam diu sponsus nobiscum est & in laetitia sumus nec ieiunare possumus nec lugere, Cum ille autem propter peccata a nobis recesserit & auolauerit / tunc indicendum ieiuniu tunc recipiendus est luctus;
DICEBAT AUTEM ET SIMILITUDINE AD ILLOS / QUIA NEMO COMMISSURAM A UESTIMENTO NOUO INMITTIT IN UESTIMENTUM UETUS, ALIOQUIN ET NOUUM RUMPIT ET UETERI NON CONUENIT COMMISSURA A NOUO,
Cum interrogatus esset dns cur discipuli eius non ieiunarent / Respondit carnales adhuc quosque / & necdum passionis resurrectionisq; suae fide solidatos / non posse seueriora ieiunia & continentiae sustinere praecepta /
Ne per austeritate nimia & iam credulitatem quam habere uidebantur amittant;
Ipsos ergo adhuc discipulos tamquam uetera uestimenta dicit. quibus inconuenienter nouus pannus assuitur id est aliqua particula doctrinae / quae ad nouae uitae temperantiam pertinet;
Quia si hoc fiat. & ipsa doctrina quodammodo scinditur. Cuius particula quae ad ieiunium ciboru ualet inoportunae traditur. /
Cum illa doceat. generale ieiunium non a concupiscentia ciboru tantu. sed ab omni laetitia temporalium delectationum; Cuius quasi pannum.

Id est partem aliquam quae ad
cibos pertin& dicit. non oportere
hominib; adhuc ueteri consuetu-
dini deditis impertiri.
Quia & illinc quasi conscissio
uid&ur fieri & ipsi uetustati
non conuenit.
ET NEMO MITTIT UINUM NOUUM
IN UTRES UETERES ALIOQUIN
RUMPIT UINUM NOUUM UTRES ET
IPSUM EFFUNDITUR ET UTRES
PERIBUNT. SED UINUM NOUUM IN UTRES
NOUOS MITTENDUM EST ET
UTRAQUE CON SERUANTUR;
Eosdem quoq; ueterib; comparat
utrib; quos uino nouo id est
spiritalib; praeceptis facilius
disrumpi quam id posse conti-
nere dicit; Erunt autem iam
utres noui cum post ascensum
dni desiderio consolationis eius
orando & sperando innouantur;
Tunc enim acceperunt spm scm.
quo impl&i cum linguis omnib;
loquerentur.
A iudaeis nescientib; sed tamen
uere adtestantib; dictum est.
quia musto pleni sunt isti;

Nouum enim uinum iam nouis
utribus uenerat hoc est sps sci fer-
uor. spiritalium corda repleuerat;
Aliter cauendum doctori ne
animae nondum renouatae.
sed in uetustate malitiae perdu-
ranti nouorum mysteriorum
secr&a committat.
ET NEMO BIBENS UETUS STATIM
UULT NOUUM; DICIT ENIM.
UETUS MELIUS EST
Iudaeos significat quibus uitae
ueteris saliua imbutis nouae
gratiae praecepta sorduerant.
Quia profecto maiorum tradi-
tionib; commaculati dulcedinem
spiritalium uerborum percipere
nequaquam ualebant.
XVIIII
XL FACTUM EST AUTEM IN SABBATO
SECUNDO PRIMO CUM TRANSI-
RENT PER SATA UELLEBANT DISCI-
PULI EIUS SPICAS ET MANDUCABANT
CONFRICANTES MANIBUS;
Hoc est quod marcus ait quia
discipuli propter nimiam eorum
qui ueniebant ut curarentur
inportunitatem. ne mandu-
candi quidem spatium habebant.

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

&ideo quasi homines esuriebant, quod autem spicas seg&um manib; confricant & inediam consolantur. Uitae austerioris indiciũ est non praeparatas aepulas sed cibos simplices quaerentiũ; & nota quod primi apostoli saluatoris litteram sabbati destruunt. Aduersum hebionitas quicum c&eros recipiant apostolos Paulum quasi transgressorem legis repudiunt. Unde bene lucas diem quo sabbati littera solui coeperat deuteroproton hoc est secundo primum sabbatũ nuncupat. Uolens intimare sabbati legalis obseruantiam cessare uera debere & naturalis sabbati libertatem quae ad morsi usque tempora c&erarum dierum similis erat oportere restitui. Ut sicut ecclesiam non circumcisio uel ceremoniae legis sed fides abrahae qua in praeputio iustificatus est per dilectionem operata saluat. ita hanc &iam non aliud quam spiritale sabbatum. quo & ipse abraham semper a seruilj. id est noxia uacabat actione.

per septiformem spr̃ sci gratiã dõ commend&.

Huius itaque temporis sabbatum. quo sicut in c&eris diebus utilia quaeque lic& operari. Ad distinctionẽ iudici sabbati. quo non iter facere non ligna colligere non alia quaelib& necessaria facere licebat, Secundo primum appellat. primũ uidelic&. hoc ac secundo praelatã siue temporis ordine. quia per innumera ante legem saecula. quomodo nunc agitur a patribus agebatur. seu certe gratiae munere significans ut nil aliud secundo primum. quam inferiori superius intellegas esse sabbatum. Nam & primus homo d& erra terrenus. secundus homo de caelo caelestis; Nec tamen errat. si quis dñm ihm xpm secundo primum adam uelit appellare. qui merito scilic& & gratia. non humanae natiuitatis ordine. Primum praecesserit adam. iuxta quod de illo praecursor suus ait, qui post me uenit ante me factus est. quia prior me erat; Potest &iam in sabbato

secundo primo dictum intellegi.
Ut unum idemq; noui testamenti
sabbatum. & secundum & primum
sit: secundum quia post legale
sabbatum a nobis obseruatur.
primum quia & ante decr&a legis.
a iustis obseruabatur antiquis.
Mystice autem discipuli per sata
transeunt illa uidelic& de quib;
dns ait; Leuate oculos uestros. &
uid&e regiones. quia albae sunt
iam ad messem. & qui met&it mer
cedem accipit; & ideo nihil
melius esurire quam salutem
intelleguntur hominu quam
ipse messoru primus quondam
inter praeces esuriens mox
ostensis quas cupiebat dapib;
audit; Surge p&re. occide &
manduca; & mira sacramenti
concordia. Quia & ibi mactari
& manducari iubentur animalia.
& hic confricari. & nihilominus
manducari spicae referuntur;
Hoc est enim mortificate membra
uestra quae sunt super terram.
& exuite uos ueterem hominem
cum actibus eius. Quia non aliter
quisq; transit in corpus xpi. non
aliter doctorem profectus sui fruc
tib; pascit; Uellere itaque spicas
est homines a terrena intentione
qua solum mentis quasi radicem
fixerant eruere; Fricare autem
manib; exemplis uirtutum ab ipsa
&iam carnis concupiscentia quasi
folliculis atq; integumentis aristaru
puritate mentis exuere; Grana uero
manducari est emundatum quemq;
ab omni inquinamento carnis &
sps. per ora praedicantium ecclesiae
membris incorporari; & bene haec
discipuli apud marcum dnm prae
gredientes egisse referuntur. Quia
doctoris necesse est sermo praecedat.
& sic cor auditoris gratia supernae
uisitationis inlustr&;

QUIDAM AUTEM PHARISAEORUM
DICEBANT ILLIS; QUID FACITIS QUOD
NON LICET IN SABBATIS.

Haec alii euangelistae narrant
ipsi dno fuisse magis obiecta. sed
siue illi siue discipulis eius. siue
per plures passim criminantes
utrisque sint dicta. Neque enim
ullus euangelista falsum scribere

potuit. Tamen quia quicquid
a discipulis agitur. ad eum respicit.

Cuius in agendo magisterium
sequuntur. Confestim ille iuxta
quod isaias ait. Et argu& in aequi
tate pro mansu&is terrae.

Falsos legis defensores ueris scorū
deuincit exemplis; Ait enim;

NEC HOC LEGISTIS QUOD FECIT
DAUID CUM ESURISSET IPSE
ET QUI CUM EO ERANT QUOMODO
INTRAUIT IN DOMU DĪ ET PANES
PROPOSITIONIS SUMPSIT ET MAN
DUCAUIT ET DEDIT HIS QUI CUM IPSO
ERANT QUOS NON LICET MANDUCA
RE NISI TANTUM SACERDOTIBUS.

Regum narrat historia beatū
dauid insidias saulis uitantem.
ad abimelech sacerdotem uenisse
in nobe. sibi suisq; cibos p&isse;
At sacerdotem panes communes
non habentem. cum solum primo
discer& mundos a mulierib; ab
heri & nudius tertius fuisse pueros.
Panes consecratos ei dare non
dubitasse melius arbitratum
proph&a dicente. Misericordiā
uolo & non sacrificium. De famis
periculo homines liberare
quam dō offerre sacrificium;

Hostia enim dō placabilis homi
num salus est; Obponit ergo
dn̄s pharisaeis calumniantib; &
dicit. Si & dauid scs̄ est. & abime
lech pontifex a uobis non re
praehenditur. sed legis uterque
mandatum probabili excusatione
transgressi sunt. & famis in causa est.

Cur eandem famem non probatis
in apostolis. quam probatis in c&eris.

Quamquam & in hoc multa distan
tia sit. Isti spicas in sabbato manu
confricant. Illi panes comedere
leuiticos. & ad sabbati solemnitatē
accedebant. Coquebantur enim
panes propositionis ante sabbatū.
& sabbato mane oblati sunt supra
sacram mensam. ponebantur
bisseni ad alter utros conuersi.
duab; pateris aureis superpositis
ture plenis quae permanebant
ad aliud sabbatum. & tunc pro
illis alii depostabantur. illi uero
sacerdotib; exhibebantur &
ture incenso in igne sacro in quo.
In quo omnia holocausta fieri solebant.

Aliud tur super alios xii panes adiciebatur; Qua hora superueniens dauid panesq; consecratos accipiens. Ostendit figurate sacerdotalem cibum ad usum transiturum esse populorum. siue quod omnes uitam sacerdotalem debemus imitari. siue quia omnes filii ecclesiae sacerdotes sunt. Unguimur enim in sacerdotium scm̄. offerentes nosm&ipsos dō hostias spiritales.

ET DICEBAT ILLIS QUIA DN̄S EST FILIUS HOMINIS ETIAM SABBATI;

Si inquit dauit rex sacerdotali cibo pastus excusabilis est. Et iuxta alterius euangelii fidem. sacerdotes sabbatum per templi ministerium uiolantes crimine carent. quanto magis filius hominis. qui uerus rex & uerus sacerdos. & ideo dn̄s est sabbati. euulsarum sabbato spicarū noxa non ten&ur.

xx [xx] [xLii]

FACTUM EST AUTEM ET IN ALIO SABBATO UT INTRARET IN SYNAGOGAM ET DOCERET ET ERAT IBI HOMO. ET MANUS EIUS DEXTERA ARIDA;

Sabbatis praecipue dn̄s in synagoga doc&. operaturq; uirtutes. Non solum propter insinuandum spiritale sabbatum. sed & propter celebriorem eo die populi conuentum. Cui tunc ex antiqua patrum institutione mos erat. Quia uacare a labore per legē iubebatur. legendis audiendisq; scripturis operam dare. iuxta quod in actibus apostolorum iacob; loquitur; Moyses enim a dieb; antiquis hab& qui eum praedicent in synagogis. ubi per omne sabbatū legitur; Nam sicut hi quibus uenandi ars est. ubi feras. pisces & uolucres plus abundare dedicerint. ibi sua maxime r&ia tendunt. Ita & dn̄s semper docuit in synagoga & in templo quo omnes iudaei conueniebant. Uolens omnes saluos fieri. & ad agnitionē ueritatis uenire; Homo sane qui manum habebat aridam. humanum genus indicat. infecunditate boni operis arefactum. sed dn̄i miseratione curatum. cuius dextera quae in primo

parente. dum uetite arboris poma decerpere& a ruerat. Per redemptoris gratiā dni insontes manus incrucis arbore tendere&. bonorū operum sucis est restituta saluti; & bene insynagoga manus erat arida. Quia ubi scientiae donum maius sibi grauius est inexcusabilis noxae periculū.

OBSERUABANT AUTEM SCRIBAE ET PHARISAEI SI SABBATO CURARET. UT INUENIRENT ACCUSARE ILLUM.

Quia destructionem sabbati quā indiscipulis arguebant. Probabili magister excusauerat exemplo. Nunc ipsum obseruando magistrum calumniari uolunt. Ut si sabbato cure& transgressionis. si non cure& crudelitatis aut inbecillitatis arguant;

IPSE UERO SCIEBAT COGITATIONES EORUM. ET CET.

Hoc est quod legimus. dns nouit cogitationes hominum. qm uanae sunt. & quod sequitur. Beatus homo quem tu erudieris dne. & de lege tua docueris eum. De illis dictum est qui legem per xpm ad impl&ant. nec nobis carnale per hanc. sed spiritale sabbatum dedicerunt esse praeceptū;

AIT AUTEM AD ILLOS IHS. INTERROGO UOS SI LICET SABBATO BENEFACERE AN MALE.

Praeueniens dns calumniam iudaeorū. quam sibi perfida mente parauerant arguit eos quia legis praecepta praua interpraetatione uolarint aestimando insabbato &iam a bonis operibus feriandum cum lex a malis abstinere iubeat dicens. Omne opus seruile non faci&is in eo idest peccatum. Omnis enim qui facit peccatum seruus est peccati. Eodem praecepto simul & futuri saeculi formam inpraesentib; adumbrans. Ubi qui per sex saeculi huius a&ates bona fecerunt. Inseptima qui&e malorum tantummodo Non autem & bonorum sint ferias habituri. Nam lic& saecularia opera conquiescant. Non otiosus tamen boni operis actus est. In dī laude quiescere.

ANIMAM SALUAM FACERE
AN PERDERE

Hoc est hominem curare an non idem est quod praemiserat benefacere an male Non quod deus summe bonus auctor mali nobis aut perditionis esse possit. sed quod eius non saluare scripturae consuetudine perdere dicatur. sicut dicitur Indurasse cor pharaonis. Non quod molle obdurauerit sed quod meritis praecedentib; obduratum misericorditer emollire noluerit; & nos cum rogamus ne nos inducat In temptationem protinus addendo sed libera nos a malo Manifeste docemur eius inducere in temptationem non esse aliud quam non liberare a malo. Eius perdere animam esse a perditione saluam non facere. si quem uero mou& quare dominus cum corpus ess& curaturus de animae saluatione Interrogauerit. Intellegat uel animam more scripturarum pro homine positam. Sicut dicitur. Hae sunt animae quae exierunt de femore Iacob. Uel quod illa miracula propter animae salutem faciebat. uel quod ipsa manus sanatio salutem animae significabat. quae a bonis ut praedixi cessans operibus aridam quodam modo dexteram habere uidebatur.

ET CIRCUMSPECTIS OMNIBUS DIXIT HOMINI EXTENDE MANUM TUAM ET EXTENDIT ET RESTITUTA EST MANUS EIUS

Sananda manus arida iub&ur extendi quia infructuosae debilitas animae nullo melius ordine quam elemosinarum largitate curatur. Unde iohannes baptista turbis sciscitantib; quid facerent ut non uelut arbores aridae mitterentur in ignem. hoc solum praecepit qui hab& duas tunicas d& non habenti. & qui hab& escas similiter faciat. Et in ecclesiastico dicitur Fili non sit manus tua ad accipiendum porrecta & ad dandum collecta. Frustra enim manus ad dominum pro peccatis rogaturus expandit qui non has ad uiduam rogantem beneficum laturus extenderit.

IPSI AUTEM REPLETI SUNT INSAPIENTIA ET CONLOQUE AD IN

uicem · quidnam facerent ihu

Magna utique insipientia eos qui salute plurimum indigebant de nece saluatoris agere consiliū. Qui quantū nequitiae studeant ostendit. Cum & hoc in crimen reputant quod ad uerbum illius saluam qui languebat extenderit dexterā quasi non eorum quisque maiora sabbatis egerit cibos postando porrigendo calicem c&eraq; quae uictui necessaria sunt exsequendo Neq; enim qui dixit & facta sunt sabbato laborasse poterat conuinci.

XXI

xliii. FACTUM EST AUTEM IN ILLIS DIEBUS EXIIT IN MONTEM ORARE

Non omnis qui orat ascendit in montem Est enim oratio quae peccatum facit sed qui bene orat qui dm̄ orando quaerit hic a terrenis ad superiora progrediens uerticem curae sublimioris ascendit Qui uero de diuitiis aut de honore saeculi aut certe de inimici morte sollicitus obsecrat ipse in infimis iacens uiles ad dm̄ preces mittit

Orat autem dn̄s non ut pro se obsecr& sed ut pro me inpe&r& Nam & si omnia posuerit pater in potestate filii · filius tamen ut formā hominis impler& obsecrandū patrem putat esse pro nobis quia aduocatus est noster Aduocatū enim inquit habemus apud patrē ihm̄ xpm̄; si aduocatus est deb& pro meis interuenire peccatis Non ergo quasi infirmus sed quasi pius obsecrat Uis scire quam omnia quae uelit possit & aduocatus & iudex est · in altero pi&atis officiū in altero insigne est potestatis.

ET ERAT PERNOCTANS IN ORATIONE DI

Forma tibi praescribitur quam debeas aemulari Quid enim te pro salute tua facere opor& quando pro te xps̄ in oratione pernoctat · Quid te facere conuenit cum uis aliquod officium pi&atis adoriri quando xps̄ missurus apostolos prius orare curauit Uis scire quam mihi non sibi orauerit.

xliiii. ET CUM DIES INQUID FACTUS ·

ESSET UOCAUIT DISCIPULOS SUOS ET ELEGIT XII EX IPSIS

Ubi notandum quod euangelica & apostolica scriptura non solum illos duodecim appellat discipulos xpi sed & omnes qui in eum credentes magisterio eius ad regnum caelorum erudiebantur. Discipuli quippe adiscendo sunt uocati ex quorum multitudine quos ipse uoluit elegit.

QUOS ET APOSTOLOS NOMINAUIT

Apostoli grece latine missi dicuntur. cuius sacramentum nominis exponens euangelista marcus ait. Et fecit ut essent duodecim cum illo & ut mitter& eos praedicare euangelium, & ipse dns dicit, sicut misit me pater & ego mitto uos. Qui bene duodeci sunt electi ut uidelic& mundi salutẽ quam uerbo praedicarent. suo quoq; numero mistice commendarent. Ter enim quaterni decus dipundius. hinc est enim quod & superius dixi quia cum in tēpo ecclesiae salomon dño templum condert & fecit & mare aeneum in quo sacerdotes lauarentur duodecimq; illud boum clunis inposuit. quorum tres aquilonem tres occidentẽ tres meridiem & tres aspicerent orientẽ. Figuraliter insinuans qm apostoli apostolorũq; successores cunctas orbis quadrati plagas fide & confessione scae trinitatis essent a peccatorum labe purgaturi

SIMONẼ QUEM COGNOMINAUIT PETRU ET ANDREAM FRATRE EIUS

Non nunc primum simoni p&ri cognomen indidit. sed longe ante cum fratre andrea ad se adductũ intuitus dixit Tu es simon filius iohanna tu uocaberis cephas quod interpra&atur p&rus. Sed cum uolens lucas nomina duodecim apostorũ enumerare. necesse haber& p&rum dicere breuiter innuere uoluit quod non hoc ante uocar&ur. sed ita eum dns cognominauerit quamuis non tunc sed quando iohannes ipsa dni uerba posuit intentos uidelic& reddens auditores Nam si hoc ante uocar&ur

Non ita uideret mysterium

petrae. Putans eum casu sic

uocari non prouidentia di

Ideo uoluit eum prius aliud

uocari. Ut ex ipsa commutatio

ne nominis sacramenti uiuacitas

commendaretur. Idem ergo lati [grece siue]

nae petrus quod syriace cephas

et in utraque lingua nomen a pe

tra diriuatum est. Haud dubiu

quin illa de qua paulus ait.

petra autem erat xps. Nam

sicut lux uera xps donauit apos

tolis ut lux mundi uocentur

sic et simoni qui credebat in petra

xpm petri largitus est nomen.

cuius alias adludens aethimolo

giae dixit. Tu es petrus et super

hanc petram aedificabo eccle

siam meam. Violenter ergo

quidam latino uel greco nomi

ni haebream quaerentes aethi

mologiam dicunt petrum dis

soluentem siue discalciantem

uel agnoscentem interpraetari.

Cum et expositio iohannis euange

listae cuius memini et ipsa lingua

hebraea quae p litteram omnino

non sonat haebreum hoc nomen

non esse testetur abusiue enim fetrum

propetro: sicut et faulum et filatum

pro pilato. et paulo scribentes uio

lenter ficto nomini falsam inter

praetationem subnectunt Simon

autem oboediens interpraetatur.

Porro andreas grecum nomen est

et apo tu andros: hoc est

a uiro uirilis appellatur quibus recte

uocabulis apostolorum primi deco

rantur. qui mox agnum di a iohan

ne cognouerunt eum uidere et

audire curauerunt Quod uero

simon ponens merorem uel audi

ens tristitiam interpraetatur

illi tempori congruit. quando

post resurrectionem uiso dno

uel mostis illius uel suae nega

tionis merorem deposuit. sed suae

confestim mostis tristitiam audi

uit dicente dno: Cum autem senu

eris extendes manus tuas et alius

te cinget et ducet quo non uis.

IACOBUM ET IOHANNEM PHILIP

PUM ET BARTOLOMEUM MATTHEUM

ET THOMAM

Pulchrae ac reuerenter lucas

In catalogo apostolorũ usitato nomine mattheum in prima uero de teloneo uocatione ut superius ammonui leuin appellare maluit. Ipse uero mattheus iuxta quod scriptum est. Dicito iniquitates tuas ut iustificeris. Et manifeste mattheum de teloneo uocatum & in ordine se apostolorũ publicanũ cognominat. thomae : sed & compari suo cum ac & ceris euangelistis sit praelatus se in ordine subponit. Iacobus sane & iohannes qui ob eximium uirtutis & animi culmen filii tonitrui hoc est boanerges siue ut emendatius scribitur banereem sunt a dño cognominati. Nec frustra quorum unus e caelestib; intonans uocem illam. theologicam quã nemo prius edere nouerat emisit In principio erat uerbum & uerbum erat apud dm̃ & ds̃ erat uerbũ. & c&era qua&anto robore grauida reliquit. Ut si aliquanto plus intonare uoluiss&. Nec ipse capere mundus poss&; sed & ambo saepe seorsum & in montẽ a dño duci & aliquando sonum de nube terrificum percipere meruerunt hic est filius meus dilectus. Prisca quoq; nomina meritis aptissima gestarunt. Iacob enĩ subplantator. Iohannes in quo est gratia uel dñi gratia dicitur. Nam ille & carnis curam dño uocante subplantare & ipsam carnem herode trucidante gauisus est contemnere. Iste ob amoris praecipui gratiam quam uirginali gloria meruerat super redemptoris sui pectus in cena recubuit. Philippus os lampadis interpra&atur. Et recte quia & uocatus a dño mox inuento nathanaheli lumen quod agnouerat praedicauit dicens. Quem scripsit moyses in lege & proph&ae inuenimus ihm filium ioseph a nazar&h; & postmodum quod se de lumine minus scire sentiebat suppliciter quaesiuit. Dñe inquiens ostende nobis patrẽ & sufficit nobis. Bartholomeus syrũ est non hebreum & interpr&atur filius suspendentis aquas hoc est filius dĩ qui praedicatorum suorũ

mentes ad caelestia contemplanda
suspendit ut quo celsa liberius per
uolant eo terrenorum corda
feracius dictorum suorũ guttis
inebrient. Unde bene moyses
de ecclesia mystice disserens ait
, Quia non est terra ad quam ingre
, dimini possidendam similis terrae
, aegypti de qua existis Ubi iacto
, semine in hortorũ morem aquae
, ducuntur inriguae sed de caelo
& spectans
) pluuias quam dñs tuus inuisit omni
tempore. Saecularis enim sapi
entia quasi coluber per humum
serpit. Diuina autem de caelestib;
intonat Mattheus donatus dicit(ur)
uidelic& quia magno dñi munere
de teloneario & publicano in aposto
li est & euangelistae delegatur
officium. Thomas abyssus uel ge
minus. Unde & grece didymus
appellatur. Quia quo c&eris
diutius dubitauit eo dominicae
resurrectionis ueritatem altius
didicit. De quo pulchrae paulinus
nolane antestis cecinit. hic dubius
gemino didymus cognomine
thomas ad iac& hunc xp̄s pauidae

cunctamine mentis. pro nostra
dubitare fide permisit ut & nos hoc
duce firmati dñm que dm̄q; tre
mentes uiuere Post mortem uero
fateamur ihm corpore. uiua suae
monstrantem uulnera carnis.

IACOBUM ALPHEI ET SIMONEM
QUI UOCATUR ZELOTES

Hos cum addita mentẽ posuit
ad distinctionem iacobi zebedaei &
simonis p&ri uel &iam iudae tradi
toris Nam & hunc simonem
fuisse dictum iohannes ostendit
, qui ait. & cum intinxiss& panem
, dedit iudae simoni scariothis Et
iacobus quidem alphei ipse est qui
in euangelio frater dñi nominatur.
Quia maria uxor alphei soror fuit
mariae matris dñi quam mariam
cleophae iohannes euangelista cog
nominat fortasse. quia uel idem
alpheus &iam cleophas est dictus.
Uel ipsa maria defuncto post natum
iacobum alpheo cleophae nupsit.
Cui simeonem filium genuisse,
eumq; consobrinũ dñi existentem
eo quod cleophas frater fuerit ioseph
hierosolymae post iacobum rexisse

ecclesiam historia ecclesiastica tra
dit · siue hic apostolus simon seu qui
lib& alius symeon fuerit · Quia
uero iacob merito filius alphei
idest docti sit cognominatus ipsi testan
tur apostoli · Qui eum post dn̄i pas
sionem statim hierosolymorum
ordinauerunt episcopum · quia
& ante sanguinis effusionem uerus
&iam ipse carnalis desiderii sit sub
plantator · Testatur hegesippus
uicinus apostolorū temporum histo
ricus Suscepit inquiens ecclesiam
hierosolymae post apostolos frater
dn̄i iacobus cognomento iustus ·
Multi quidem iacobi uocabantur ·
hic de utero matris sc̄s uocatus
fuit · Uinum & sicera non bibit ·
Carnem nullam comedit Numquā
attonsus est · neq; unctus est
unguento · neque usus est balneo
huic solitum erat ingredi sc̄a
scōrum · siquidem uestib; laneis
non utebatur sed lineis · solus in
grediebatur in templum & fixis
genib; pro populo depraecabatur ·
in tantum ut camelorum duritiā
traxisse eius genua crederentur

Simon autem zelotes ipse est
& simon cananeus de uico galilaeę
cana ubi aquas dn̄s conuertit
in uinum Cana quippe zelus ·
cananeus zelotes interpra&ur.

IUDAM IACOBI ET IUDAM SCA
RIOTH QUI FUIT PRODITOR

Et horum distinctionis gratia
nomina duplicauit · Quorum
unus ut ipse in catholica scribit
epistola frater est iacobi qui & iā
thaddheus uocabatur · Alter
aut a uico in quo ortus est aut
ex tribu issachar praesagum suae
condempnationis uocabulum
sumpsit Issachar quippe quod
dicitur est merces pra&ium
proditionis insinuat scarioth
autem quod memoria mortis
interpra&atur · Arguit eum
non repente persuasum sed me
ditatum diutius dominicae tra
ditionis subisse piaculum Qui
non per inprudentiam sed per
prouidentiam inter apostolos
eligitur quanta enim est ueritas
quam nec aduersarius minister
infirmat · quanta moralitas dn̄i

qui periclitari apud nos iudiciũ
suum quam affectũ maluit.
Susceperat enim hominis fragi
litatem & ideo nec has passes recu
sauit infirmitatis humane. Uoluit
deseri uoluit prodi uoluit ab apos
tolo suo tradi. ut tu a socio desertus
a socio proditus moderate feras
tuum errasse iudicium perisse
beneficium.

xl. ET DESCENDENS CUM ILLIS
STETIT IN LOCO CAMPESTRI
ET TURBA DISCIPULORUM
EIUS. ET MULTITUDO COPIO
SA PLEBIS.

Electurus apostolos dñs in
montana subit. Turbas uero
docturus ad campestria redit
quia non nisi in humili xp̄m tur
bae uidere sufficiunt. Nam hec
est norma quam secutus aposto
lus ait. Non potui uobis loqui
quasi spiritalib; sed quasi carnalib;
quasi paruulis in xp̄o lac uobis
potum dedi non escam. Nondũ
enim poteratis sed ne nunc quidem
potestis. Apostoli autem ipsi secundũ
mattheum quasi perfectiores

& in monte & a pesto saluatoris ore
docti esse narrantur. Ubi si qui diligen
tius utrumq; uelit euangelistam
perscrutari potest intellegi cum
in monte duodecim discipulos
elegit e pluribus; quos & apostolos
nominauit quod mattheus prae
termisit tunc illum habuisse ser
monem quem mattheus interpo
suit & lucas tacuit hoc est in monte
Ac deinde cum descendisset in loco
campestri habuisse alterum si
milem de quo mattheus tac&
lucas non tac& & utrumq; sermo
nem eodem modo esse conclusũ.

AB OMNI IUDEA ET HIERUSA
LEM ET MARITIMA ET TYRI
ET SIDONIS. ET CET.

Maritimam multitudinem
non a proximo mari galilaeae
Neq; enim hoc miraculi loco
poner&. sed a mari magno reor
esse cognominatam in qua & ia
tirus & sidon conpraehendi po
terant. Uerum quia gentium
ciuitates sunt. Iudaeis quidem sorte
datae sed non ab eis possessae
eo quod hostes exterminare.

nequirent. Consulte nominatim
ponuntur. Ut quanta sit fama
uirtusque saluatoris intimetur, quae
exteras etiam ad sanitatem doc
trinamque capessendam ciuitates
accersiat. Ubi notandum quia
dominus etsi uenientibus ad se gentilibus
misertus sit. Unde et puerum
centurionis et chananeae filiam
adprobata petentium fide
curauit. Non tamen eorum
ciuitates intrasse repperitur.
Ne uidelicet occasionem querelae
Iudaeis calumniantibus suggereret
sed perfectam potius salutem
gentium passionis et resurrec
tionis suae tempori reseruaret
quo imminente tempore genti
bus eum uidere quaerentibus ait.
Nisi granum frumenti cadens
in terram mortuum fuerit
ipsum solum manet. Si autem mortuum
fuerit multum fructum adfert.

ET OMNIS TURBA QUAERE
BAT EUM TANGERE QUIA
UIRTUS DE ILLO EXIEBAT ET
SANABAT OMNES

Et supra leprosus domino tangente
mundatur et hic omnis turba quae
eum tangere potuit spiritus illius uirtute
sanatur. Tactus ergo saluatoris
opus est salutis quem tangere est
fideliter in eum credere a quo tan
gi est eius munere firmari. Sed
unusquisque in suo sensu abundat.
Turbae quae de longe ad audien
dum confluunt descendentis in
campum domini curantur ad tactum. Discipuli
qui in minoribus iam sunt instituti in
montis cacumine ad maiora proue
huntur. E quibus etiam eliguntur
qui eum transfiguratum secreto in
monte speculentur. Unus prae om
nibus quasi sublimioris sapientiae fonte
debriandus magistri recumbit in pec
tore. Raroque uspiam uel turbas dominum
ad altiora sequi uel quempiam debilem
inuenies in monte curari. Sed extincta
febre libidinum accensaque scientiae
luce pedetemtim quemque ad culmen
subire uirtutum. Nam et in ueteri testa
mento moyses solus cum iosue montem
dei ascendens ad regendum uulgus
in campo donec redirent aaron
ordinauit et hur. Aaron quippe
qui interpretatur mons fortitudinis

singularem dominicae incarnatio
nis excellentiam· Hus uero qui
ignis dicitur donum scī spīs insinuat
Quia plures in ecclesia paruuli & si
comitum magistros ad penetranda
summe diuinitatis arcana nequeunt·
dominicae tamen incarnationis
sacramentis redimi & spīs scī possunt
ardore signari·

XXII
xlvi
ET IPSE ELEUATIS OCULIS
IN DISCIPULOS SUOS DICEBAT·
BEATI PAUPERES QUIA UESTRUM
EST REGNUM DĪ

Etsi generaliter omnib; loqui
tur specialius tamen oculos
saluator in discipulos leuat ut his
qui uerbum intenta cordis aure
percipiunt latius saporis intimi
lumen aperiat Cui simile est
quod mattheus ait, & cum sedis
set accesserunt ad eum discipuli
eius & aperiens os suum docebat
eos dicens beati pauperes spū
Nam quib; os in monte sedens
aperit ut magna sublimiter audi
ant in eos oculos stans in campo
dirigit ut audita patenter intelle
gant Beati itaque pauperes
Non utiq; omnes sed illi tantūmodo
qui omne praesentis saeculi tam
& si altum uideatur pro nihilo
culmen ducunt Qui merito reg
ni caelestis perhibentur munere
digni· quia delectationis huma
nae probantur cupiditate nudati·
Qualem se rex dauid pauperem
sustinuisse declarans ait Ego
uero egenus & pauper sum;· &
alibi non modo terrestria sed &
ipsa pro dn̄o supercaelestia parui
pendens dicensq; Quid enim mihi
restat in caelo & a te quid uolui
super terram· Mox ubi spei suae
fixisset anchoram subdendo ma
nifestat· Mihi autem adherere
dō bonum ē ponere in dn̄o dō spem meā
Alioquin nonnulli miserrima
conditione paupertatis & hic saeculi
gaudiis ob inopiam rerū & ibi
regno dī ob meritorū nequitiā carent·
BEATI QUI NUNC ESURITIS·
QUIA SATURABIMINI·
Quid esurire beati quid sitire
debeant mattheus exponit·
Uidelic& iustitiam; a pestissime
nos instituens numquā nos satis

iustos aestimare debere · sed coti
dianis iustitiae semper amare
immo ardere profectū Cuius
perfectam saturitatē non in hoc
saeculo sed in futuro posse proue
nire supernorū desiderio psalmista
flagrans ostendit qui ait· Ego
autem cū iustitia apparebo in cons
pectu tuo satiabor dū manifes
tabitur gloria tua Potest & sim
pliciter accipi beati qui nunc esuri
tis Qui castigatis corpus uestrū
& seruituti subicitis qui in fame
& siti uerbo operam datis quia
caelestium tunc gaudiorū hab&is
ubertate perfrui

xlviii. BEATI QUI NUNC FLETIS
QUIA RIDEBITIS

Non temporalium damna com
modorum sed uirtutē d&rimenta
spiritalium qui flent· A&erna
beatitudine consolabuntur·
Ubi non nostra solum sed & proximi
iub&ur commissa deflere· quem
si ut nos diligimus consequenter
illius & profectu nos gratulari
& defectu necesse est tribulari·
Nec solum tribulari uerū ad lacrimas
usq; succendi; sic enim samuhel &
dauid peccatum saulis & interitū
lugent· sic peccatricem dns ipse
fleuit super ciuitatem & mestis con
passus sororib; lazarum quem diui
na erat maiestate resuscitaturus
humana prius miseratione deflebat
Mystice significans eos qui peccati
morte sopiuntur ut reuiuescere
queant a proximis esse plangendos;
quod autem nunc flentes risuros
esse promittit· Non pueriliter
accipiendum sed scripturae more
risus nomine mentis exultatio &
affectus quidam la&ior intellegen
dus est esse designatus Sicut sa
ra; risum inquid mihi fecit dns·
Et in iob dictum est· Os autem
ueracium replebitur risu· Per quae
ut dixi nomina gaudium animae
figuratur interius

xlviiii. BEATI ERITIS CUM UOS ODE
RINT HOMINES ET CUM SEPA
RAUERINT UOS ET EXPRO
BRAUERINT

Qui propter diuitias hereditatis
xpi inscii propter panem uitae
a&ernae propterq; spem caelestium

gaudiorum fl&us esuriem pau
pertatemq; pasti desiderat beatus
est. Multo autem beatior qui
has inter aduersa uirtutes seruare
non trepidat quia odiant lic&
homines corde nefando dilectū
cor xpo ledere nequeunt. sepa
rent & synagoga depellant xps
inuenit & confirmat. Expro
brent nomen crucifixi ipse con
mortuos sibi conresuscitat & con
sedere facit in caelestibus.

ET EIECERINT NOMEN UESTRŪ
TAMQUAM MALUM PROP
TER FILIUM HOMINIS.

Nomen uestrum quod dicit
nomen christianorum significat.
quod a gentilibus iudaeisq; saepis
sime quantum ad ipsos memoriae
abrasum & ab hominib; est eiectū.
Nulla tam existente causa odii
nisi propter filium hominis Quia
uidelic& nomen xpi credentes
suum uoluerint facere cogno
men. Atq; ideo nominis summi
persecutores hominū non inmerito
nomine notantur. Beati inquit
eritis cum uos oderint homines
docens eos ab hominib; insectandos
sed ultra homines esse beandos.

GAUDETE IN ILLA DIE ET EX
ULTATE. ECCE ENIM MERCES
ŪRA MULTA IN CAELO.

Non hoc a quolib& patiente
sed ab eo qui supernae tantū
mercedis intuitu patitur. Prae
ceptū potest impleri ut scilic&
inter odia cordium inter probra
linguarum inter ipsas persequen
tium manus aequali immo la&iori
adhuc corde uers&ur. Non ad hoc
nostri similes ualent sed eorum
qui ibant gaudentes a conspectu
concilii qm̄ digni habiti sunt pro
nomine ihū contumeliam pati.
Qui ergo multa in terris pro xpo
sustin& aduersa. multa in caelis
a xpo recipi& dona. C&erū quanta
ab helia uerborū iacula falsi sus
tinuere proph&ae. quos deridens
aiebat. Clamate uoce maiore
ds enim est baal & forsitan loquitur
aut in diuersorio est aut in itinere
aut certe dormit ut excit&ur. quan
tam dedere stragem qui octingenti
simul & quinquaginta sunt interempti

Uerumquia babal &non xps in causa erat Nec inrisi gaudebant nec occisi palmam sedpoenam meruere perennem

SECUNDUM HAEC ENIM FACIEBANT PROPHETIS PATRES EORUM·

Bene exemplo adhostatus est quia uera dicentes solent persecutionē pati Nectamen ideo proph&ae antiqui timore persecutionis aueritatis praedicatione defecerunt· Notandum sane quia sicut mattheus per octo quas posuit beatitudines octauam spei nostrae perfectionē quae resurrectionis gloria dedicatur insinuat· Ita lucas per quattuor uirtutes amplectitur cardinales· Beati enim pauperes qui pestemperantiā ámundi refrenantur Inlecebris Beati esurientes qui sua fame commoniti esurientib; esse miserendū &ipsi periustitiā miserentur utualent. Nam elemosinā quaxpo nonnostra donamus sed sua reddimus· Iustitiam recte dicitestatur psalmista Quia dispersit dedit pauperib; iustitia eius manet insaeculum saeculi· Iustitia est enim qua sua cuiq; tribuimus· Nemini quicquam debentes nisi ut inuicem diligamus. Beati qui per prudentiam Interbonum dinoscentes &malum· Occidua flere & ada&erna norunt anhelare Beati qui perfortitudinē fidei omnia ualent molesta tolerare Igitur qui necdum consummatae uirtutis artem conscendere ualent Generalis interim perfectionis sunt beatitudine perfouendi Quatenus ábonis paulatim admeliora progressi· dum consistenti In planitie dño libenter auscultant. Adhunc quandoq; inmonte sedentem sublimiter ascendant· Nam quorum adhuc e domandis Instruendisq; cordib; insistit· hos quasi stans quisitur est laborantis affatur quosuero longo studii spiritalis exercitio promptos Iamq; acdociles inuenit his libe state ac dignitate magistri quasi qui&us saluator residens mystica quaeq; desupernis intimat. Quae spiritalium differentia

profectuum In israhelitica
plebis est habitu pulcherrimis ex
praeterea figuris ubi uulgus omne
quib; lib& uestibus utens in quat
tuor angulis palliorū iacintinas
sibi fimbrias est facere praeceptū
sacerdotes quattuor habere uestes
totidem mysticis colorib; mira uari
&ate distinctas. pontifices & ea quae
sacerdotes & alia quattuor indumentis
genera colorū quidem eorumdem
sed sublimioris gratia dignitatis &
auro inter lucente corusca & patri
archarum atque ipsius dn̄i nomine
redimita gestare quae per singula
uel exponere uel solum proponere
proprii industriā spectat operis.

VERUMTAMEN UAE UOBIS DIUITIBUS QUI HABETIS CON SOLATIONEM UESTRAM

Quod sit uae diuitib; adfuturū
a contrario melius intellegitur
ubi pauperum dicitur esse
regnum dī. a quo se regno per
omnia qui hic consolari quaerunt
alienant audituri a iusto iudice. fili
recordamini quia recepistis bona
in uita uestra. Ubi notandum

quod non tam diuitiae quam diui
tiarum amor in culpa est Non enim
omnis qui hab& diuitias sed ut eccle
siastes ait. Qui amat diuitias fructus
non capi& ex eis. quia qui habita
temporalia uel animo contem
nere uel pauperi nescit erogare.
Usu quidem horum delectatur
ad praesens. sed fructu quem
dando poterat adquirere
carebit in posterum. Et alibi
legimus. Beatus diues qui in
uentus est sine macula qui post
aurum non abiit nec sperauit
in pecunia & thesauris.

UAE UOBIS QUI SATURATI ESTIS QUIA ESURIETIS

Saturatus erat diues ille
purpuratus quando epulabatur
cotidie splendide sed dirum
uae sustinebat esuriens quando
de lazari quem dispexerat
digito guttam aquae quaerebat
Aliter si beati sunt illi qui
iustitiae semper esuriunt opera
infelices e contrario sunt aesti
mandi qui sibi in desideriis placentes.
Nullā ueri & inconcussi

boni famem patiuntur·
Satis serati beatos si non ad tempus
sua uoluptate priuentur·

UAE UOBIS QUI RIDETIS NUNC QUIA LUGEBITIS ET FLEBITIS

Et salomon ait risus dolori
miscebitur & extrema gaudii
luctus occupat & iterum cor
sapientium ubi tristitia est & cor
stultorum ibi laetitia·
Manifeste docens stultitia riden
tibus prudentiam ut supra
docuimus flentibus semper
adscribendam

V. UAE CUM BENE UOBIS DIXERINT OMNES HOMINES

Hoc est quod psalmista deplorat·
Qm laudatur peccator in
desideriis animae suae & qui
iniqua gerit benedicitur·
Cui non minima poenae pars
est sua scelera non modo non
argui· sed insuper quasi
bene gesta laudari· Unde
prouide dns non ait uae quia
bene uobis dicunt homines quasi
distante aliquantu tempore
culpam tardius poena sequatur.
sed uae inquit cum bene uobis dixerint
omnes homines Quia ipsa peccati
nutrix adulatio· sicut oleum
flammis· sic in culpa ardentibus
solita ministrare fomentum·
Maxima est utique poena peccantiu·
Nam quomodo pauperes esuri
entes & flentes malorum
dec& inprobitate probari·
Ita diuitiis epulis risuq; uacantes
per districti iudicis iram male ob
sequentium cliente la maiorem
fouentur ad poenam

SECUNDUM HAEC ENIM FACIEBANT PROPHETIS PATRES EORUM

Pseudo· proph&as significat
qui & ipsi saepe in scriptura
sacra proph&ae solent appellari·
eo quod ob captandum uulgi
fauorem futura praefari· id est
praeloqui conentur·
Unde dicit hiezechiel·
Uae proph&is insipientib; qui sequun
tur spm suum & nihil uident·
quasi uulpes in deserto proph&ae
tui israhel erant· Itaque dns in
monte beatitudines solum modo

proborũ in campo uero & iam
ue describit re p borum. Quia
rudes adhuc auditores minis
necesse ẽ ac terroribus ad bona con
pelli p̄fectos autem sat ẽ p̄ mis
inuitari. SED UOBIS DICO QUI
AUDITIS DILIGITE INIMICOS
UROS BENEFACITE HIS QUI UOS ODERᴿ
Quia dixerat supra quid ab
inimicis pati possint.
Nunc qualiter ipsi cum eisdẽ
inimicis agere debeant ostendit.
Multi autem putant sufficere
uirtutib; non odisse inimicos.
C&erum diligere plus praecipi
quam humana natura patiatur
non uidentes quia & moses samu
hel & stephanus pro inimicis ora
bant et mortuos dauid planxit
inimicos. Neq; enim dns inpos
sibilia sed perfecta iubet &c.
Non deficientes ergo dum tem
pus ẽ operemur bonũ ad omis.
maxime autem ad domesticos fidei.
BENEDICITE MALEDICENTI
BUS UOBIS. ORATE PRO
CALUMNIANTIBUS UOBIS
Et haec se sui q; similes egisse

testatur apostolus qui ait.
Maledicimur & benedicimus.
blasphemamur & obsecramus
sed hic merito mouet quomodo
huic p̄cepto dn̄i non sit aduersũ
qd̄ & in pph&is inueniuntur.
Multae inprecationes aduersus
inimicos quae maledictiones pu
tantur. sicuti ẽ illud Fiat men
sa eorũ coram ipsis in laqueũ &
c&era quae ibi dicuntur. Et io
hannes apts ait. Qui scit fratrẽ
suum peccare peccatum non
ad mortem p&&. & dabitur ei
uita peccanti non ad mortem
Est peccatum ad mortẽ non p
illo ut rog& quis. Ubi primo
uidendum quia pph&ae p inp
cationem quid ess& futurũ
cecinerunt. Non optantis uoto
sed spũ p̄uidentis. Qui maxime
solent figuris inp̄cantis futura
praedicere sicut figuris p̄teriti
temporis ea quae uentura erant
saepe cecinerunt. Deinde in
apostoli uerbis intellegendũ ẽẽ
quosdam fratres p quib; orare
non nob p̄cipitur. Cum dns & iã.

persecutoribus nostris orare nos iu-
beat. Quae solui quaestio non po-
test nisi fateamur esse aliqua
peccata in fratribus inimicorum
persecutione grauiora fratres autem
xpianos significari multis
diuinarum scripturarum do-
cumentis probari potest.
Peccatum ergo fratris ad mor-
tem puto esse. Cum post agnitio-
nem dei per gratiam domini nostri ihesu xpi quae data est
quis oppugnat fraternitatem.
et aduersus ipsam gratiam qua re-
conciliatus est deo inuidentiae faci-
bus agitatur. Peccatum autem non ad
mortem est si quis non amo-
rem a fratre alienauerit sed
officia fraternitatis debita per
aliquam infirmitatem animi non
exhibuerit. Quapropter et dominus in
cruce ait. Pater ignosce illis
quia nesciunt quid faciunt.
Nondum enim gratiae spiritus sancti participes
facti societatem sanctae fraternita-
tis inierant. Et beatus stepha-
nus orat pro eis a quibus lapidatur.
quia nondum xpo crediderant
neque aduersus illam communem

gratiam dimicabant. Et apostolus paulus
propterea credo non orat pro alexan-
dro quia iam frater erat et ad mortem
id est inuidentia fraternitatem
oppugnando peccauerat. Pro his
autem qui non abruperant amorem
sed amore succubuerant orat
ut eis ignoscatur. Sic enim dicit
Alexander aerarius multa ma-
la mihi ostendit. reddet illi dominus
secundum opera illius quem et tu deui-
ta. ualde enim restitit nostris ser-
monibus. Deinde subiungit pro qui-
bus orat ita dicens In prima mea
defensione nemo mihi adfuit.
sed omnes me dereliquerunt.
Non illis inputetur. Ista differentia
peccatorum iudam tradentem a petro
negante distinguit.
EI QUI TE PERCUTIT IN MA-
XILLAM PRAEBE ET ALTERAM
Non ait eum qui te percutit noli re-
percutere. quamquam hoc
etiam magnum praeceptum sit
sed ait paratum te adhuc percuti
quod ad misericordiam pertinere
hi maxime sentiunt qui eis
quos multum diligunt tamquam

filiis uel quib; lib& dilectissimis suis
egrotantib; seruiunt t paruulis t
freneticis. A quib; multa saepe pa
tiuntur. et si eorum salus id exigat.
praebent se etiam ut plura pati
antur. donec uel aetatis uel mor
bi infirmitas transeat;
Quos ergo dns medicus animarū
curandis pximis instruebat.
quid eos aliud docere potuit nisi
ut eorum quorum saluti consule
re uellent inbecillitatē aequo
animo tollerarent. Omnis namq;
inpbitas ex imbecillitate animi uenit;
Quia nihil innocentius ē eo qui in
uirtute pfectus ē. Multi autē
alteram maxillam praebere no
runt. Diligere uero illum a quo
feriuntur ignorant. At uero
ipse dns qui utiq; praecepta quae
docuit primus impleuit. pcuti
enti se in maxillam ministro
sacerdotis non pbuit alteram.
sed insup dixit; si male locutus
sum. testimonium phibe de malo;
si autem bene quid me cedis.
Non tam ideo paratus corde n fuit.
Non solum in alteram maxillam
cedi pro salute omnium sed
etiam toto corpore crucifigi;
ET AB EO QUI AUFERET TIBI
UESTIMENTŪ ETIĀ TUNI
CAM NOLI PROHIBERE.
Quod de uestimento et tunica
dictum ē. Non in eis solis sed in
omnib; faciendum ē. quae
aliquo iure temporaliter nra ee
dicimus; si enim de necessariis
hoc imperatum ē quanto magis
sup flua contēpnere conuenit.
OMNI AUTEM PETENTI TE TRIBUE;
Omni petenti inquid non omnia
petenti. ut id des quod dare
honeste et iuste potes; Quid si
enim pecuniam petat. qua in
nocentem conetur opprimere.
Quid si postremo stuprum petat.
sed ne multa psequar quae sunt
innumerabilia. id profecto
dandum ē. quod nec tibi nec al
teri noceat. quantum sciri aut
credi ab homine potest; Et cui
iuste negaueris quod petit. indi
canda ē ipsa iustitia. ut non eū
inanem dimittas. Ita omni
petenti te tribues. quamuis non

semper idquod p&it tribues;
Et aliquando melius aliquid
tribues cum p&entem iniusta correxeris;
ET QUI AUFERET QUAE TUA
SUNT NE REPETAS ·
De ueste dom a fundo iumento
& generaliter omni pecunia dicit;
Utrum autem & de seruis accipi
endum sit magna quaestio est;
Non enim xpianum oport& sic possi
dere seruum quomodo equum
aut argentum quamquam fieri
possit ut maiore pretio ualeat equus
quam seruus & multo magis ali
quid aureum uel argenteum; sed ille
seruus si rectius & honestius & ad
deum colendum accommodatius abs
te deo educatur aut regitur
quam ab illo potest qui eum cupit
auferre. Nescio utrum quisquam
dicere audeat ut uestimentum
eum debere contemni. hominem namque
homo tamquam se ipsum diligere
deb& cui a domino omnium & iam
/ xxiii ut inimicos diligat imperatur.
/ lmi ET PROUT UULTIS UT FACIANT
UOBIS HOMINES ET UOS
FACITE ILLIS SIMILITER

Quia caritas patiens est benigna est.
Non tantum iniurias inimicis for
tissime suffert sed amicis quoque gra
tiam benignissime praeuenit
Nam redamare amantem cunctos
natura docuit. Non amantem uero
beneficiis ad amorem cogere xpi
solum doctrina perfectos instituit.
Qui cum nos priores prout nobis fieri
uelimus aliis facere iuber& eun
dem mox sensum latius adstruendo
firmauit dicens.
ET SI DILIGITIS EOS QUI UOS DILI
GUNT QUAE UOBIS EST GRA
TIA. NAM ET PECCATORES
DILIGENTES SE DILIGUNT ET CETERA.
Si etiam peccatores publicani & aet
nici erga dilectores suos natura
duce norunt esse benefici.
Quanto uos inquid quibus ut gra
dus perfectionis eximior ita cura ne
cesse est situm uirtutis uberior latior
sinu dilectionis amplecti deb&is & iam
non amantes. Unde quaesitu dignum
uid& quomodo cum dominus eos qui dili
gentes se solum diligunt benefaci
entibus sibi benefaciunt amicis
faenerentur. Non modo perfectam

non habere caritatē uerum pec
catorib; aequiperentur est & ut
Ille pectoris dō & si inimici recu
bitor epistolam dedi & pximi di
lectione consummans non usquā
inimicos mouerit ēē diligendos
sed absolute dixerit· Quia si di
ligamus inuicem dš in nob manet
& caritas dī in nobis perfecta ē.
Quod si quē mouet scire cum nī de in
imicorum amore tacuisse sed
& illos fratrum nomine conphen
disse fraternaq; amoris intuitu
diligi & pe eis praecipisse oportet·
scilicet ut nō semp inimici remane
ant sed resipiscant ad iobolila
queis nobisq; germano foedere soci
entur· Nec durum uideatur quod
nondum credentes propter spē
tamen credendi fratres appel
lari posse dicimus; Nam idem
iohannes eos & iam filios dī uoci
tari legitur; Quia ihs inquit
moriturus erat pro gente &
non tantum p gente sed ut filios
dī qui erant dispsi congregaret in unū
Quamdiu enim dispersi nondum
filii sunt dī sed conueniendo in unū
iam efficiuntur filii·
UERUMTAMEN DILIGITE
INIMICOS UESTROS ET BENE
FACITE ET MUTUUM DATE
NIHIL INDE SPERANTES·
Quia dilectionem beneficium
mutuumq; peccatorum infruc
tuosa redarguit· Nunc qua
liter haec a fidelib; fructuose
fieri debeant ostendit· Mutu
atur autem omnis qui accipit
& iam si non ipse soluturus ē
Cum enim misericordib; dš
plura restituat· Omnis qui be
neficium pstat foeneratur
Aut si non plus & accipere mu
tuantem misi eum qui accipit red
diturus; Intellegendū ē dnm
ipsa duo genera pstandi ēē
complexum; Namq; aut do
namus quod dicimus beniuole
aut redditurо commendamus
Quia enim multi ut scriptum ē
quaestum inuentionem aestimauer
foenus & molestiā pstiter his qui se
adiuuauer· Multa nē cura nequi
tiae n foeneratis sed fraudari
gratis timuer· huic & iam

infirmitati diuina med& aucto
ritas dicens: Et mutuum date nihil
inde sperantes. id est non in homine
spem mercedis figentes; Qui siue
reddat quod commodastis siue redd&
& deus quod illo iubente fecistis.
siue non reddat hereditas sunt in
aeternum erit. Mutuatur
enim peccator & non soluit. iustus
autem miser&ur & commodat. quoniam
benedicentes eum possidebunt
terram; et alibi cum dicer&.
Iocundus homo qui miser&ur &
commodat. continuo subiunxit
In memoria aeterna erit iustus.
ET ERIT MERCES UESTRA MULTA.
ET ERITIS FILII ALTISSIMI;
Nulla maior potest esse merces
quam filios hominum terri
genas effici filios altissimi
qui in caelis est; Itaque quod ait
Et eritis filii altissimi ex illa xxiiii;
regula est intellegendum qua & lvi
iohannes dicit; Dedit eis potestatem
filios dei fieri; Unus enim natura
liter filius est qui nescit omnino
peccare. Nos autem potesta
te accepta efficimur filii in

quantum ea quae ab illo praecipiuntur
implemus; Unde apostolica dis
ciplina ad h. sc. optione appellat
qua in aeternam hereditatem uocamur
ut coheredes esse possimus; Igitur
non ait facite ista quia estis filii
sed facite ista & eritis filii; Cum
autem ad hoc nos uocat per ipsum uni
genitum ad similitudinem suam
nos uocat; QUIA IPSE BENIGNUS EST
INQUIENS SUPER INGRATOS ET MALOS ET CETERA
Benignus est deus super ingratos
& malos tam multiplici scilic& sua
misericordia qua & iam mundana
saluat: temporalia bona largi
endo: uel caelestia dona sin
gulari gratia qua electos solum
glorificat inspirando. sed siue
hoc siue illud siue utrumque in
tellegas magna dei bonitas sit
quae nobis imitanda praecipitur si
filii dei esse uolumus.
NOLITE IUDICARE ET NON
IUDICABIMINI NOLITE CON
DEMNARE ET NON CONDEMNABIMINI
Hoc loco nihil aliud nobis prae
cipi existimo nisi ut ea facta
quae dubium est quo animo fiant

In meliorem (p̄tem) interpretetemur.

Quod enim scriptum ē Ex fructib; eorum cognoscetis eos. De manifestis dictum est quae non possunt bono animo fieri sicuti sunt stupra t blasphemiae t furta uel ebrietas & si qua sunt talia. De quib; nob iudicare pmittitur. De genere autē ciborū quia possunt bono animo & simplici corde sine uitio concupiscentiae. Quicūq; humani cibi indifferenter sumi. Prohib& apostolus iudicari eos qui carnib; uescebant & uinum bibebant ab eis qui se ab huius modi alimentis temperabant. Qui manducat inquit ñ manducantem non spernat. Et qui ñ manducat manducantē non iudic&. Ad hoc ptin& &iam illud qd alio loco dr. Nolite ante tēpus quicquam iudicare quo adusq; ueniat dns & inlumin& abscondita tenebrarum & manifestabit cogitationes cordis. Sunt ergo quaedam facta media quae ignoramus quo animo fiant. q. & bono & malo fieri possunt.

De quib; temerarium ē iudicare. Maxime ut condemnemus. hor autē ueni& tempus iudicent. Cum dns inluminabit abscondita tenebrarum & manifestabit cogitationes cordis. Duo sunt autē in quib; temerarium iudicium cauere debemus cum incertum ē quo animo quidq; factum sit uel cum incertum ē qualis futurus sit qui nunc t malus t bonus appar&.

DIMITTITE ET DIMITTIMINI. DATE ET DABITUR UOBIS.

Dimittere nos iniurias dare beneficia iub& ut & nob peccata dimittant. & uita d&a& na. Quae sententia breuissima cuncta quae l&tissime de conuersando cum inimicis mandauerat conphendendo cōcludit.

MENSURAM BONAM CONFERSAM ET COAGITATAM ET SUPEREFFLUENTEM DABUNT IN SINUM UESTRUM.

Huic simile ē quod alibi dr. ut & ipsi recipiant uos in a&na tabernacula.

Non enim pauperes ipsi sed xps
mercedem his qui elemosinam
fecere redditurus est. Qua tamen
in sinum dare dicuntur quia promerenda
e illius occasionem dedere
cum uel egentes misere uel improbe
saeuientes fortiores sunt & tolerantia
ti paciencia & beneficientia sustentati
& ad ipsam aliquotiens fi
dem dulci gratia prouocati.

EADEM QUIPPE MENSURA
QUA MENSI FUERITIS
REMETIETUR UOBIS.

Et apostolus ad elemosinam
corinthios hortans inter alia L[uiii]
dicit Hoc autem dico qui parce seminat
parce & metet et qui seminat in
benedictionibus de benedictionibus
& metet Potest autem & de omnibus
quae mente manu lingua gerimus
accipi. Qui cuique reddet singulis
inquit secundum opera eorum

L. DICEBAT AUTEM ILLIS ET SI
MILITUDINEM NUMQUID
POTEST CAECUS CAECUM DUCERE
NONNE AMBO IN FOUEAM CADENT.

Sensus huiusce sententiae pen
det ex superioribus ubi de dan
da elemosina & iniuria demitten
da praecipit Si te inquit iniur contra
uiolentum & contra petentem
filargyria caecauerit numquid
tua mente uitiata uitium eius cu
rare poteris aut ille solus qui iniu
riam fecit & non tu etiam qui fer
re nesciebas reus deputaberis.
At si mitem te tranquillique pecto
ris eius inprobitas inuenerit & ille
ad paenitentiam mouebitur &
tu pacientiae praemio donaberis.
Quia caecum uidente oculo hoc est
corde sereno ducere curabas ad lumen.

NON EST DISCIPULUS SUPER
MAGISTRUM PERFECTUS
AUTEM OMNIS ERIT SI SIT
SICUT MAGISTER EIUS.

Si magister quiuitque quasi dominus po
tuit non suas ulcisci iniurias sed
ipsos maluit insecutores pati
endo reddere mitiores eam
dem necesse est discipuli qui
puri homines sunt regulam
perfectionis sequantur.

[uiiii] QUID AUTEM UIDES FISTUCAM
IN OCULO FRATRIS TUI TRA
BEM AUTEM QUAE IN OCULO TUO

EST NON CONSIDERAS.

Et hoc ad superiora respicit.
Ubi ait eum ac ut eo educi id est pec-
cantem a peccatore castigare
non posse praemonuit. Multi
enim superbia uel odio si lae-
gritia uel auaritia uel alio quo-
lib& crimine praeuenti. Leuia
haec aut nulla iudicantes acer-
rime corripiunt eos quos subi-
ta uiderint inturbato oculum
mentis a solito puritatis statu
quasi fistuca inruente mutasse
atque inmemores dominici praecep-
ti quo ait. Nolite condemnare
& non condemnabimini.

Magis amant uituperare & da-
nare quam emendare atque corrigere.

ET QUOMODO POTES DICERE
FRATRI TUO FRATER SINE EICIAM
FISTUCAM DE OCULO TUO IPSE
IN OCULO TUO TRABEM NON UIDES.

Hoc cum fratre agis si uerbi gra-
tia quod in ille peccauit tu
odio reprehendis. quantum autem
inter fistucam & trabem qua-
si tantum inter iram distat
atque odium. Odium est enim ir-
a inu&erata quasi qu& uetustate
ipsa tantum acceperit ut merito
appell&ur trabes. fieri autem potest
ut si irascaris homini uelis eum
corrigi. si autem oderis hominem
non potes eum uelle corrigere. &
ideo inpossibile dicit ut fistucam
fratris oculo demat quis in
trabem gestat in oculo.

HYPOCRITA EICE PRIMUM
TRABEM DE OCULO TUO ET TUNC
PERSPICIES UT EDUCAS FIS-
TUCAM DE OCULO FRATRIS TUI.

Id est primo abs te expelle odium.
& deinceps poteris iam eum
quem diligis emendare.

Et est uere multum cauendum
& molestum hipocritarum
id est simulatorum genus. Qui cum
omnium uitiorum accusationes
odio & liuore suscipiunt & iam
consultores uideri se uolunt.

Et ideo pie cauteque uigilandum est
ut cum aliquem reprehendere et obiur-
gare necessitas coegerit. Primo
cogitemus utrum tale sit uitium quod num-
quam habuimus. tum quoniam caruimus. &
si numquam habuimus. cogitemus & nos

homines esse & habere potuisse. si uero habuimus & non habemus, tangat memoriam communis infirmitas ut illam reprehensionem aut obiurgationem non odium sed misericordia praecedat ut siue ad correctionem eius propter quem id facimus siue ad peruersionem ualuerit. nam incertus est exitus. nos tamen de simplicitate oculi nostri securi simus. Si autem cogitantes nos metipsos inuenerimus in eo esse uitio in quo ille quem reprehendere parabamus. Non reprehendamus neque obiurgemus sed tamen congemescamus. Et non illum ad obtemperandum nobis sed ad pariter conandum inuitemus. Raro ergo & magna necessitate obiurgationes adhibendae sunt. ita tamen ut & iam in his ipsis non nobis sed deo ut seruiamus instemus. Ipse est enim finis ut nihil duplici corde faciamus. Auferentes trabem de oculo nostro inuidentiae uel maliciae uel simulationis ut uideamus eicere festucam de oculo fratris.

lx NON EST ENIM ARBOR BONA QUAE FACIT FRUCTUS MALOS NEQ: ARBOR MALA FACIENS FRUCTUM BONUM.

Contra hypocritam quae ecce operarii ex sequitur. si uera inquit & non fictam uis habere iustitiam quam uerbis ostentas, & iam factis conpensare curato, ut bona existens arbor bonis orneris & fructibus. quia & si se fingat hypocrita non est bonus qui facit opera mala. Et si reprehendat insontem non ideo malus est qui facit opera bona.

UNAQUAEQ: ENIM ARBOR DE FRUCTU SUO COGNOSCITUR.

Quis sit fructus quo malum bonumue dinosci debeat arborum apostolus ostendit dicens: Manifesta autem sunt opera carnis quae sunt: fornicatio inmunditia luxoria idolorum seruitus ueneficia inimicitiae contentiones aemulationes irae rixae dissensiones hereses inuidiae homicidia ebrietates comesationes & his similia quae praedico uobis sicut praedixi quoniam qui talia agunt regnum dei non consequentur. Fructus autem spiritus est caritas gaudium pax longanimitas.

bonitas. benignitas fides modes
tia continentia; Cetera uero de mori
na uel oratio et ieiunium fructus
quidem est proprie bonorum sed non
numquam simulate etiam usur
patus a malis; De quibus dominus ait
Quia receperunt mercedem suam;
Et alibi adtendite a falsis prophetis
qui ueniunt ad uos in uestimentis
ouium intrinsecus autem sunt lupi ra
paces; Sed non ideo debent oues
odisse uestimentum suum quod
plerumque illo se occultant lupi
dum aliud ostendant ad decipien
dum aliud exerunt ad depredan
dum uel interficiendum eos qui sub is
to uestitu ouino lupos uidere non pr
Hic ergo non est fructus de quo cog
nosci arborem monet; sed ille
qui est supra monstratus.
NEQUE ENIM DE SPINIS COLLI
GUNT FICUS NEQUE DE RUBO UINDEMIANT
UUAM; Spinas reor et rubum
scelicumes et punctiones esse uitiorum.
De quibus peccanti homini dic
tum est Terra tua spinas
et tribulos germinabit tibi.
Ficus uero et uuam dulcedine conuer
sationis nouae quam dominus in nobis esurit
et feruorem dilectionis qui laeti
ficat cor hominis; De quibus euan
gelio coruscante. Uox turtu
ris in terra longe lateque reso
nabat. ficus protulit grossos
suos. uineae florentes dederunt
odorem. Non autem de spinis
ficus. non uua de rubo colligitur.
Quia mens adhuc ueteris homi
nis consuetudine depressa si
mulare potest. sed fructus no
ui hominis ferre non potest.
Quod si quis obicere uoluerit ac
dicere quod et moyses de rubo uin
demiarit uuam quando a cognato
gentili consilium utile suscepit.
Et de spinis colligerunt ficus hi
quibus dictum est de phariseis quae
dicunt facite. quae autem faciunt
facere nolite. Scit et quia sicut
ferax non numquam palmes sepi in
uoluta recumbit. Postanque fruc
tum spina non suum usibus seruat
humanis sic dicta uel actus
malorum si quando bonis prosunt.
Non hoc ipsi faciunt mali sed
fit dei illis super nos prouidente consilio;

LXII BONUS HOMO DE BONO THESAU
RO CORDIS SUI PROFERT BONUM ET
MALUS HOMO DE MALO
PROFERT MALUM.

Idem thesaurus cordis quod ante dixerat
arboris, et quod de corde profertur
idem est quod arboris fructus.
Qui ergo thesaurum in corde pa
tientiae perfectique habet amoris
optimos nimirum fructus effundens.
Diligit inimicum, benefacit odienti,
Benedicit maledicenti, orat pro
calumniante, percutienti seu uel
dispolianti non reluctatur.
Omni petenti tribuit, sua abla
ta non repetit. Non iudicare
non condemnare desiderat,
Errantem patienter amanterque
corrigit, et cetera quae supra
saluator edocuit. At qui ne
quam thesaurum corde seruat, odit
amicum, malefacit diligenti, ma
ledicit benedicenti, et cetera que
dominicus sermo redarguit.
Bono thesauro contraria peragit,
quae sibi frustra blandiri et ex eo
quod sequitur. EX ABUNDAN
TIA ENIM CORDIS OS LOQUITUR.

Quasi non fructus arboris sed
folia: hoc est uerba solum et non
magis opera ut ueri christiani uel
hypocritae quaerantur, con
sequenter dominus adiungit.

LXIII QUID AUTEM UOCATIS ME DOMINE DOMINE
ET NON FACITIS QUAE DICO.

Ac si clarius uerbis ita diceret:
quid folia recte confessionis
uos germinare iactatis,
qui nullos operis boni fructus osten
ditis? Unde apostolus pretiosum a ui
li separans ait: Hoc est bonum
thesaurum a malo, bonam arbo
rem a mala, perfectum boni ma
gistri discipulum ab hypocrita.
Ducem uidentem a caeco secernit. Ue
rum ait: Ueniam autem ad uos si dominus
uoluerit, et cognoscam non sermo
nem eorum qui inflati sunt sed uir
tutem. Non enim in sermone
est regnum dei sed in uirtute.
Per oris ergo locutionem dominus
uniuersa quae tacta uel facta
uel cogitata de corde profe
rimus insinuat, quae magis
quam hominibus dicta nuda
et aperta sunt oculis eius.

Nam & moris ē scripturarum uer
ba pro rebus ponere. Unde ps(al)
mista dicit inquid animae meae.
salus tua ego sum; Et hiezechias.
non fuit uerbum quod d(omi)n(u)s ostende
rit eis quia utiq(ue) rerum & n(on) uerbo(rum)
chaldaeis reuelant ardua.
Item q(ue) apostolus; & nemo dicit
d(omi)n(u)m ih(esu)m nisi in sp(irit)u s(an)c(t)o. pro eo
ut diceret & nemo d(omi)n(u)m ih(esu)m intel
lectu cernit. nemo uoluntate
amplectitur nisi p(er) gratiam sp(iritu)s s(an)c(t)i.

LXIII OMNIS QUI UENIT AD ME ET
AUDIT SERMONES MEOS ET
FACIT EOS OSTENDAM UOBIS
CUI SIMILIS SIT. SIMILIS Ē HO
MINI AEDIFICANTI DOMUM

Multa d(omi)n(u)s supra de ap(er)te bonis
malisue. multa de uere acri
mulate bonis disputans quib;
trib; p(er)sonis omne opinor hom
num genus conprehendi.
Totum suum sermonem terri
bili simul & amabili auditores
diabolo alios xp(ist)o ad simul &
qui uterque suam in hominu(m)
subiectione domum p(er) totum
huius saeculi temp(us) aedificare

parabola concludit qua alio uerbi

ppondesint. Itaq(ue) qui sermo
nes xp(ist)i audit & facit. com
paratur xp(ist)o. Qui ac sicut
xp(istu)s uarus hominib; p(er)omis
unam sibi ecclesiam catholi
cam construit. erudit. & gu
bernat. in uitam quandoq;
dedicaturus ad & nam sic &
auditor utilis iuxta p(ro)priu(m)
modulu(m) uarus institutum stu
diis ad sup(er)na p(ro)ficiens habita
tionem sibi p(ro)p(ri)a & ue mansionis
aedificat; Cui in p(rae)senti qua
si quadratandis poliendis cari
tatisq; glutino copulandis
lapidib; insist& sed in futuro
cu(m) xp(ist)o dedicatione laet& ur.

QUI FODIT IN ALTU(M) ET POSUIT
FUNDAMENTA SUP(ER) PETR(AM)

Fundam(en)ta quando plurali t(er)
in ecclesiae mysterio ponuntur.
doctores significant; De quib;
dicitur. Fundam(en)ta eius in
montib; s(an)c(t)is; Quando uero
singularit(er) fundamentum.
ipse doctor doctor(um) & funda
mentum fundam(en)tor(um) expri
mitur xp(istu)s. De quo dicitur;

Fundamentum aliud nemo potest
ponere p̄ter id quod positum ē
quod ē ihs xps. Haec ergo fun
damenta non sup terram
sed sup petram. sapiens ar
chitectus locutus. Quia inter
sublimium virorum n̄ in terrenis
desideriis xps sed insuperabili
sua fide spe & caritate consti
tuit. Petrus aut̄ inquit erat xps.
Qui fodit in altum quia p̄ceptis
humilitatis terrena omnia
fidelium de cordibus eruit.
Ne p̄pter aliquid infimum t
commodum tēporale dō serviant.
Moraliter aut̄ fundamenta do
mus ipse sunt intentiones bo
nae conversationis quae pfec
tius verbi auditor exhaustis
humilitate christiana sup
ervacuarum fragiliumq; cogi
tationum ruderib; inadim
plendis xpi mandatis firmit̄
inserit. Hoc videlic& in se ipse
xpo cooperante specialit̄ agens.
qd in universali ecclesia xps ge
neralit agit. Gaudensq; cum
psalmista. Qui eduxit me de
lacu miseriae & de luto fecis. Et
statuit supra p&ram pedes meos. & cet.

INUNDATIONE AUTĒ FACTA IN
LISUM EST FLUMEN DOMUI
ILLI ET NON POTUIT EAM MO
UERE. FUNDATA ENIM ERAT
SUPRA PETRAM.

Fluminis inundatio quam alibi
portas inferi nuncupat dicens.
Quia tu es p&rus & sup hanc p&rā
aedificabo ecclesiam meam.
& portae inferi non praeva
lebunt adversum eam.
Ipsa ē cuius supra meminit.
Beati eritis inquiens cū vos oderint
homines & cum separaverint
vos & exprobraverint vos & ie
cerint nomen vrm tamquā malū.
quae firmo ecclesiae angulos
& si innuere non tam diruere
potuit. Qr gaudebant in illa die
& exultabant. Itaque se invicem contra
undarum urbiem cohostantes.
Ecce beatificamus eos qui sustinu
erunt. pacientiam iob audistis
& finem dni vidistis. & iterū
Fluminis imp&us laetificat
civitatem dī. scificavit ta

bernaculum suum altissimus.
Deus in medio eius non commouebitur.
Sed et iuxta legem tropologiae
singulae nostrae domus cotidie
inmundorum spirituum et inpro-
borum hominum uel ipsarum ue-
mentis aut carnis inquietudi-
ne pulsentur. et quantum pro pro-
priis uiribus fidunt inclinantur.
Quantum uero inuictissime illi
petrae adherent labefactari nequeunt.
QUI AUTEM AUDIUIT ET NON
FECIT SIMILIS EST HOMINI AE-
DIFICANTI DOMUM SUAM SU-
PER TERRAM SINE FUNDAMENTO.
Domus diaboli mundus est
qui in maligno positus est non
creatoris dignitate sed magni-
tudine delinquentis uocatur.
Quam super terram aedificat quod obsequen-
tes sibi de caelestibus ad terrena detrahit;
sine fundamento aedificat quod omne
peccatum fundamentum non habet quod
non ex propria natura subsistit.
Malum quippe sine substantia
est quod tamen utcumque sit
in bonis naturis coalescit; quia
uero a fundo dicitur funda-
mentum. Possumus etiam fundamentum
profundum positum non inconueni-
enter positum sicut auditus
ab audire dicitur. Et tamen plerumque
ipsa auris auditus
nomine designatur. Sicut
ergo qui in puteo mergitur
putei fundo retinetur. Ita cor-
ruens quasi in quodam fundi
loco consistere et anima
si semel lapsa in aliqua se peccati
mensura retineret. sed cum
peccato in quo labitur non potest esse
contenta dum cotidie ad deteri-
ora deicitur quasi in puteo quo
cecidit fundum non inuenit quo
figatur. Unde bene alibi dicitur.
Peccator cum uenerit in profundum
malorum contemnit redire.
Namque dissimulat quod misereri
sibi posse desperat, sicut desperan-
do amplius peccat quasi si puteo suo
fundum subtrahit ne ubi retineri
possit inueniat. Ergo qui audit
sermones Christi et non fecerit siue ini-
tiatus misteriis Christi seu in toto
alienus a Christo qui se ipsum male aedificat.
similis est homini stulto de quo dicitur.

Inimicus homo hoc fecit·
INQUA INLISUS Ē FLUUIUS ET
CONTINUO CECIDIT ET FACTA Ē
RUINA DOMUS ILLIUS MAGNA·
Manifestū ē quin grues se qua
lib& tēptatione mox & uere
mali & ficte boni peiores fiunt·
Donec ad extremū pp& uā la
bant in poenā; Porro moni
li dicendum quunquisq: tēp
tat a concupiscentia sua abs
tractus & inlectus; Dehinc con
cupiscentia cū coeperit parit
peccatū peccatū aut cū consūma
tū fuerit generat mortem·;
Potest & iā pimp& ū fluminis ex
tremi iudicii discrimi intellegi·
Quando utraq: domu consūmata·
Omnis q se exaltat humiliabit·
& q se humiliat exaltabit; Ibi utq:
impii n solū homines s& congre
li qui ccd diaboli domum ptinebant in supplicium a& nū·
iusti aut in uitam a& nam·

LXV CUM AUTEM IMPLESSET
OMNIA UERBA SUA IN
AURES PLEBIS INTRA
UIT IN CAPHARNAUM

Hic intellegendum ē cum implesse
s& quidem omnia uerba sua
in aures plebis intrasse xpm
ca pharnaum· qui ccnante [hoc ē]
quam haec uerba terminars&
intrauit sed n ē expressū pquan
tum temporis in tua illu custos
sermones terminass& intrauit
ca pharnaū; Ipso quippe intuallo
lepro sus ille mundatur est;
Que loco suo mattheus inter
ponit iste aut a se ā poccupat;
CENTURIONIS AUT CUIUS DĀ
SERUUS MALE HABENS ERAT
MORITURUS Q ILLI ERAT PTIOSUS.
Quaerit forte aliquis uel plurs
ut in ueniat tim piius ut re
phendat qua ratione euan
gelista serui quin mortuus
sed senectus sub infert· Dixe
rit e ē morturum; Cui bre
uiter respondendū quia re
uera erat moriturus si non
domini sui fide de pcan ter·
& xpi pi& te misereretur·
fuis s& redditus uitae·;
Sic & hiezechias rex iuxta
quendā ncaturae humanae

modum erat moriturus. Cum ueracis prophetae uerbis audiuit, Dispone domui tuae quia morieris tu et non uiues. Sed occulto diuinae prouidentiae iudicio. quae omnia in mensura et numero et pondere disposuit. quindecim adhuc annorum uitam. lacrimis praecibusque nacturus.

ET CUM AUDISSET DE IHU MISIT AD EUM SENIORES IUDAEORUM. ROGANS EUM UT UENIRET ET SALUARET SERUUM EIUS

Superna dispensatione factum est ut seniores iudaeorum mitterentur ad dnm. hisque adstantibus qui languerat sanaretur. Quo inexcusabiles forent. si credente uiro gentili non crederent. Uerum quaeritur quomodo conueniat quod lucas centurionem nuntios missise. mattheus autem ipsum accessisse narrat ad dnm. Sed pie quaerentib; facile patet. Quod mattheus breuitatis causa dixerit ipsum accessisse. cuius desiderium et uoluntas ad dnm ueraciter aliis licet deferentibus est perlata. Mystice etiam nobis commendans hoc quod scriptum est; Accedite ad eum et inluminamini. Nam quia fidem centurionis qua uere acceditur ad ihm. ipse ita laudabit ut diceret; Non inueni tantam fidem in israhel; ipsum potius accessisse ad xpm dicere uoluit prudens euangelista. quam illos per quos uerba sua miserat. Porro autem lucas ideo totum quemadmodum gestum sit aperuit. ut ex hoc intellegere cogeremur. quemadmodum accessisse dixerit. Alius qui mentiri non potuit. Sicut enim illa mulier quae fluxum sanguinis patiebatur. quam uis fimbriam uestimenti eius tenuerit. magis tamen quia credidit tetigit dnm. quam illae turbae a quibus praemebatur. Ita et centurio quo magis credidit. eo magis accessit ad dnm.

DILIGIT ENIM GENTEM NOSTRAM ET SYNAGOGAM IPSE

AEDIFICAUIT NOBIS

Qui aedificatam sibi a centurione narrant synagogam · euidenter ostendunt · Quia sicut nos ecclesiam sic etiam illi synagogam non conuentum solummodo fidelium · sed et locum quo conueniebant sint appellare soliti · iuxta quod et supra docuimus ·

IHS AUTEM IBAT CUM ILLIS ·

Magna dni sublimitas qui solo uerbo curare ualebat; sed non minor humilitas qui seruum dignatur est uisitare languentem ·

Nam quasi potens et benignus et rogatus saluare pergebat · et itineris medio rogatus dicto saluauit; Ne uidelicet ob inpotentiam uirium et non ob humilitatis exemplum corporaliter ire putaretur; Alibi ad sanandum reguli filium uenire noluit ·

Ne diuitias honorasse uideretur hic ne conditionem spreuisse seruilem · ad centurionis famulum mox ire consensit ·

ET CUM IAM NON LONGE ESSET A DOMO MISIT AD EUM CENTURIO AMICOS DICENS DNE NOLI UEXARI; NON ENIM DIGNUS SUM UT SUB TECTUM MEUM INTRES ·

Propter uitae gentilis conscientiam grauari se magis dignatione putauit dni quam iuuari; Nec posse habere hospitem xpm cuius et si fide praeditus non dum tamen erat sacramentis imbutus; sed quia quae nostra infirmitas non praesumit diuina gratia dare nouit; et alius centurio qui sicut et iste credentem ex gentib; populum praefigurat ·

Magnae fidei et iustitiae merito sps sci donum priusquam baptizaretur accepit; et iste necdum chathecizatus et fidem suam laudari a dno et famulum saluari promeruit; De quo pulchrae per allegoriam dicitur · quia ihm non longe haberet a domo · Tamet si sub tectum suum inuitare non auderet · quia prope timentib; eum salutare ipsius; et qui naturali lege recte utitur quo bona quae nouit operatur ·

Eo illi qui uere bonus est adpro
piat; Atqui errori gentilitatis
etiam crimina iunxerunt.
his aptari potest quod conflu
entib; ad se turbis alibi dns ait.
Quidam enim ex his & de longe
uenerunt.
PROPTER QUOD ET ME IPSUM
NON SUM DIGNUM ARBITRA
TUS UT UENIREM AD TE,
Et nos qui de gentib; credimus
non ipsi ad dnm uenire possumus
que nunc in carne uidere nequa
quam ualemus. sed quicumque
passiones nostrae seruitutis ag
nouimus. ad residentem in dextera
patris. iam per fidem accedere
debemus; iam seniores iudaeorū
mittere. hoc est summos ecclesiae
uiros. qui nos ad dnm praecesserunt.
suppliciter obsecrando patronos
adquirere. Qui nobis testimoniū
reddentes. quod diligamus ecclesiā
& quantum in nobis est aedificare
curemus. Pro nostris apud dnm
nostrorumq; peccatis intercedant.
SED DIC UERBO ET SANABI
TUR PUER MEUS.

Magna fides centurionis
qua uerbi opus in xpo confit&
& nostrae sanationis accommoda
mysteriis; qui & si noueramus secundū
carnem xpm. sed iam nunc non
nouimus.
NAM ET EGO HOMO SUM
SUB POTESTATE CONSTITUTUS.
HABENS SUB ME MILITES
Hominem se esse potestati uel
tribuni uel praesidis subditum
dicit. Imperare tamen posse mino
rib; ut subaudiatur eum multo
magis. qui ds sit & super omnia
potens. innumeram uirtutis angelicę
quae ad imperata obtemper&
habere militiam;
ET DICO HUIC UADE ET UADIT.
ET ALIO UENI ET UENIT ET SER
UO MEO FAC HOC ET FACIT,
Uult ostendere dnm quoque
non per aduentum tantum cor
poris. sed per angelorū ministeria
posse implere quod uell&; Re
pellendę enim erant uel infirmi
tates corporū uel fortitudines con
trariae. quib; homo ad debilitatē
saepe conceditur. & uerbo dni

& ministerium angelorũ. Aliter milites & serui qui centurioni oboediunt. uirtutes sunt naturales. Quare non minimam copiam. multi ad dñm uenientes. secum deferunt; De quib; in cornelii centurionis laude dicitur; Quia erat uir iustus & timens dm̃ cum omni domũ sua. faciens elemosinas multas plebi. & deprecans dñm semper;

QUO AUDITO IHS MIRATUS EST.

Miratur est quod uidit centurionem. suam intellegere maiestatem; sed quis in illo fecerat ipsã fidem uel intellegentiam. Nisi ipse qui eam mirabatur; Quod si & alius eam fecisset. quid mirar&ur qui praescius erat. Notandum ergo quia quod miratur dñs nobis mirandum esse significat. Quibus adhuc opus est sic moneri; omnes enim tales motus cum de dõ dicunt. Non perturbati animi signa sunt. sed docentis magistri

ET CONUERSUS SEQUENTIBUS SE TURBIS DIXIT; AMEN DICO UOBIS NEC IN ISRAHEL TANTÃ FIDEM INUENI.

Non de omnib; retro patriarchis & prophetis. sed de praesentis aeui loquitur hominib; quib; ideo centurionis fides antefertur. quia illi legis prophetarumq; monitis edocti. hic autem nemine docente. sponte credidit.

LXVI ET REUERSI QUI MISSI FUERANT DOMUM INUENERUNT SERUUM QUI LANGUERAT SANUM.

Probatur fides domini. & serui sanitas roboratur; potest ergo meritum domini etiam famulis suffragari; Non solum fidei merito. sed etiam studio disciplinae; Plenius sane haec explicat mattheus quod dicente dño centurioni uade & sicut credidisti fiat tibi. sanatus sit puer ex illa hora; sed beato lucae moris est. quae plene uiderit ab aliis euangelistis exposita breuiare. uel etiam de industria praeterire.

Quae uero ab eis omissa. uel breuiter cognouerit adtacta. dilucidare solestuus. Mystice ut dixi centurio cuius fides israhelis

praefertur. electos nimirum
ex gentibus ostendit; qui quasi
centenario milite stipati uirtu
tum spiritalium sunt perfec
tione sublimes. Nilque a dño
terrenum. sed sola aeterna salu
tis gaudia sibi suisq; requirunt.
Numerus enim centenarius.
qui de leua transfertur ad dex
teram. in caelestis uitae signifi
catione poni consueuit; Unde
est quod arca noe centum
annis fabricatur; Abraham
centenarius filium promissionis
accepit; se[illegible]uit isaac & in ue
nit in ipso anno centuplum.
Atrium tabernaculi centum
cubitos longum est; In cente
simo psalmo. Misericordiā
& iudicium cantabo tibi dñe.
cantatur; & cetera huiusmodi.
talis ergo meriti uiri pro
his necesse est dño supplicent.
qui adhuc spū seruitutis in timore
praemuntur. quatinus eis paulatim
ad sublimiora prouectis. perfecta
XXV dilectio foras mittit timorem.
LXVII ET FACTUM EST DEINCEPS.
IBAT IN CIUITATEM QUAE
UOCATUR NAIM;
Naim ciuitas est galilaeae.
In secundo miliario thabor
montis contra meridiem iuxta
aendor qui est uicus grandis.
In quarto miliario eiusdem mon
tis ad meridiem;
ET IBANT CUM ILLO DISCI
PULI EIUS. ET TURBA COPIOSA;
CUM AUTEM ADPROPIN
QUARET PORTAE CIUITATIS.
ECCE DEFUNCTUS DEFERE
BATUR FILIUS UNICUS MATRIS SUAE;
Defunctus hic qui extra portam
ciuitatis. multis est intuentib;
elatus. significat hominem letali
criminum funere soporatum.
Eandemq; insuper animae mortem
non cordis adhuc cubili tegentem.
sed ad multorum notitiam
per locutionis operisue indicium.
quasi per suae ciuitatis ostia
propalantem; Qui bene filius
unicus matris suae fuisse per
hibetur. quia licet e multis collecta
personis. una sit perfecta & in
maculata uirgo mater ecclesia.

singuli quique tamen fidelium ·
uniuersalis sanctae ecclesiae filios
rectissime fatentur;

Nam et electus qui libet quando
ad fidem imbuitur filius est.
quando alios imbuit mater; An
non materno erga paruulos
agebat affectu · Qui ait;
Filioli mei quos iterum parturio.
donec formetur xps in uobis;

Portam ciuitatis qua defunctus
efferebatur puto aliquem de
sensibus esse corporeis; Qui enim
seminat inter fratres discordias
qui iniquitatem in excelsum
loquitur per oris portam extra
hitur mortuus; Qui uiderit
mulierem ad concupiscendum
eam per oculorum portam suae
mortis indicia profert; qui fabu
lis otiosis obscenisue carminibus
uel detractationibus aurem
libenter aperit hanc animae
suae portam mortis efficit; cete
rosque qui non seruat sensus mortis
sibi ipse reddit auditus; Obsecro
domine ihesu ut cunctas meae ciuitatis
portas iustitiae facias ut ingressus
in eas confitebor nomini tuo ·
tuaeque maiestati · Cum ministris
caelestibus eam crebrius in
uisentibus · non fetor elati cadaue
ris occurrat sed occupet salus
muros illius et portas eius laudatio ·

ET HAEC UIDUA ERAT
ET TURBA CIUITATIS MUL
TA CUM ILLA ·

Uiduam esse ecclesiam ·
omnis anima quae sponsi ·
dominique sui se morte redemptam
meminit agnoscit; Diuino autem
nutu · multa dnm turba multa
uiduam comitabatur ut uiso
tanto miraculo · multi testes ·
multi di fierent laudatores;

QUAM CUM UIDISSET DNS
MISERICORDIA MOTUS
SUPER EAM DIXIT ILLI
NOLI FLERE;

Desiste inquit quasi mortuum
flere quem mox uiuum resur
gere uidebis; Ubi mystice
nouati dogma confunditur.
Qui de sua munditia superbe
gloriatur humilem paenitentium
mundationem euacuare conatur.

Ueram que matrem ecclesiam
denatorum suorum spiritali ex
tinctione plorantē spe uitae
redonandae negat consolari
debere; & pulchre euangelista
dn̄m prius misericordia motum
esse super matrem ac sic filium
suscitare testatur; Ut in uno
nobis exemplum imitandae
pietatis ostenderet in altero fidem
mirandae potestatis adstrueret.

ET ACCESSIT ET TETIGIT
LOCULUM; HI AUTEM QUI
PORTABANT STETERUNT.

Loculus in quo mortuus effer
tur male secura desperati pec
catoris conscientia est; Qui uero
sepeliendum portant uel in
munda desideria quae hominē
rapiunt in interitum uel leno
cinia blandientium sunt uene
nata sociorum; Quae peccata
nimirum dum fauoribus tol
lunt accumulant peccantesq;
contemptu quasi aggere ter
rae obruunt; De quibus alibi
dicitur; Dimitte mortuos
sepelire mortuos suos.

Mortuos quippe mortui se
peliunt cum peccatores quiq;
sui similes alios nociuo fauore
demulcent congestaq; pessime
adulationis mole nequa ali
quando spe resurgendi potian
tur opprimunt; Dn̄o ergo loculū
tangenti funeris baiuli steterunt
Quia superni formidine iudi
cii adtacta conscientia & car
nalium saepe affluentiam
uoluptatum & iniuste laudantiū
turbam cohercens ad se ipsam
reuestitur uocanti que ad uitā
festina respondet saluatori.
Unde recte sequitur.

ET AIT ADULESCENS TIBI
DICO SURGE; ET RESEDIT QUI
ERAT MORTUUS ET COEPIT
LOQUI ET DEDIT ILLUM
MATRI SUAE.

Residet quippe qui erat
mortuus cum interna con
punctione reuiuiscit peccator;
incipit loqui cum reducis in
dicia uitae cunctis qui peccatū
luxerant ostendit; redditur
matri cum per sacerdotalis

decreta iudicii communioni
sociatur ecclesiae

ACCEPIT AUTEM OMNES TIMOR ET MAGNIFICABANT DOMINUM DICENTES; QUIA PROPHETA MAGNUS SURREXIT IN NOBIS.

Quanto desperatior animae mors ad uitam reuocatur, tanto plures eodem corriguntur exemplo; Uide dauid prophetam. uide apostolum petrum. Quorum quo gradus altior. eo casus grauior; Quo autem grauior casus. eo pietas erigentis gratior; Quo uero gratior in eis domini pietas apparuit. Eo certior cunctis paenitentib; spes salutis apparuit. ut iure omnes qui audiunt dicant.

QUIA DEUS UISITAUIT PLEBEM SUAM.

Non tantum modo uerbum suum semel incorporando. sed etiam nostra hoc ut suscitari debeamur. semper in corda mittendo;

XXVIIII ET NUNTIAUERUNT IOHANNI DISCIPULI EIUS DE OMNIBUS HIS.

Non simplici corde ut opinor sed inuidia stimulati discipuli iohannis ei. christi uirtutes et miracula narrant; Nam alibi ita apud eum questi esse produntur; Rabbi qui erat tecum trans iordanen. cui tu testimonium perhibuisti.
, Ecce hic baptizat et omnes ueniunt
, ad eum; quib; tunc respondit
, iohannes; quia non potest homo
, accipere quicquam, nisi fuerit
, ei datum de caelo et cetera; Quib;
et se purum hominem. et christum dei filium manifeste declarat;

Uerum quia mansit inuidiae uirus; nequibat expelli quid pro eis corrigendis optimus magister adhuc egerit attende

XXVI ET CONUOCAUIT DUOS DE DISCIPULIS SUIS IOHANNES ET MISIT EOS AD DOMINUM DICENS: TU ES QUI UENTURUS ES AN ALIUM EXPECTAMUS.

Uidelicet ut per hanc saltim occasionem. uidendo signa quae faciebat. crederent in eum. et magistro interroganter sibi discerent; Ergo non ait. Tu es qui uenisti. sed tu es qui uenturus es; et est sensus; manda mihi quia inter ficiendus ab herode et ad inferna descensurus

sum. Utrum te & in inferis debeam nuntiare qui nuntiaui superis. annon conueniat filio di ut gustet mortem. & alium ad haec sacramenta missurus es;

IN IPSA AUTEM HORA CURAUIT MULTOS A LANGUORIBUS. ET PLAGIS. ET SPIRITIBUS MALIS. ET CAECIS MULTIS. DONAUIT UISUM

Iohannes interrogauerat per discipulos. tu es qui uenturus es an alium expectamus. xps signa demonstrat. non ad ea respondens quae interrogatus fuerat. sed ad scandalum nuntiorum.

EUNTES INQUIT RENUNTIATE IOHANNI QUAE UIDISTIS ET AUDISTIS; QUIA CAECI UIDENT. CLAUDI AMBULANT. LEPROSI MUNDANTUR. SURDI AUDIUNT. MORTUI RESURGUNT

Et quod his non minus est,

PAUPERES EUANGELIZANTUR.

Uel pauperes spu. uel certe opib; pauperes. ut nulla inter nobiles & ignobiles. inter diuites & egenos in praedicatione distantia sit haec magistri rigorem haec praeceptoris conprobant ueritatem. quando omnis apud eum qui saluari potest aequalis est; Quod autem.

ET BEATUS EST QUICUMQUE NON FUERIT SCANDALIZATUS IN ME.

Et nuntios iohannis qui eum esse xpm non crediderant. a perfidiae scandalo castigat.

Et eidem iohanni quod quaerebat exponit; Quia dr saluos faciendi & dni exitus mortis;

Uisis enim tot signis tantisq; uirtutibus. non scandalizari quisque potuit sed ammirari; sed infideliu mens graue in illo scandalum pertulit. Cum eum & post tot miracula morientem uidit.

Quid est ergo dicere beatus est qui non fuerit scandalizatus in me. Nisi aperta uoce abiectionem mortis suae humilitatem q; signare;

Ac si patenter dicat; mira quidem facio. sed abiecta perpeti non dedignor; Quia ergo moriendo te subsequor. Cauendum ualde est

hominib; ne in me mortem despici
ant qui signa uenerantur,
ET CUM DISCESSISSENT
NUNTII IOHANNIS COEPIT IHS
DICERE DE IOHANNE AD
TURBAS,
Quia turba circumstans interrogationis misterium nesciebat & putabat iohannem dubitare de xpo quem ipse monstrauerat ut intellegerent iohannem non sibi interrogasse sed discipulis suis. Dignis eum laudib; accumulat,
QUID EXISTIS IN DESERTUM
UIDERE HARUNDINEM UENTO
MOUERI
Quod uidelic& non asserendo sed negando intulit; harudinem quippe mox ut aura contigerit in partem flectit; & quid per harundinem nisi carnalis animus designatur. qui mox ut fauore uel detractatione tangitur in partem quam lib& inclinatur; Si enim ab humano ore aura fauoris flauerit hilarescit extollitur. totamq; se quasi ad gratiam inflectat; sed si inde uentus d&ractationis erumpit, unde laudis aura ueniebat mox hunc quasi in partem alteram ad uim furoris inclinat; Sed harundo uento agitata iohannes non erat. Quia hunc nec blandum gratia nec cuius lib& ira asperum faciebat; Nec prospera hunc erigere nec aduersa nouerunt inclinare;
SED QUID EXISTIS UIDERE
HOMINEM MOLLIBUS
UESTIMENTIS INDUTUM.
ECCE QUI IN UESTE PRAETIO
SA SUNT ET DELICIIS IN DO
MIBUS REGUM SUNT;
Camelorum &enim pilis uestitus iohannes fuisse describitur; Non ergo caelesti inquit sed terreno regno militant hi qui pro do perp&i aspera fugiunt, sed solis exteriorib; dediti praesentis uitae mollitiem & delectionem quaerunt; Nemo ergo existim&, in fluxu atq; studio uestium peccatum deesse; Quia si hoc culpa non esse&, nullo modo iohannem dns de uestimenta

sui asperitate laudaris. quam uis hoc quod iohannes non esse uestitus mollibus dicitur. per significationem intellegi aliter potest;

Mollib; enim uestitus non fuit. quia uitam peccantium non blandimentis fouit. sed uigore asperę inuectionis increpauit dicens. genimina uiperarum. quis uobis demonstrauit fugire a uentura ira.

SED QUID EXISTIS UIDERE. PROPHETAM. UTIQ; DICO UOBIS. ET PLUS QUAM PROPHETAM;

Prophetae quippe ministerium est uentura dicere. non etiam demonstrare; Iohannes ergo plus quam propheta. quia eum quem praecurrendo prophetauerat. etiam ostendendo nuntiabat.

LXX. HIC EST DE QUO SCRIPTUM EST; ECCE MITTO ANGELUM MEUM ANTE FACIEM TUAM. QUI PRAEPARAUIT UIAM TUAM ANTE TE,

Quod grecae angelus. hoc latinae nuntius dicitur; Rectae ergo qui nuntiare supernum iudicem mittitur. angelus uocatur. ut dignitatem seruet in nomine. quam explet operatione; Altum quidem nomen est. sed uita nomine inferior non est.

Sed et omnes qui sacerdotii nomine censentur. angeli uocantur. propheta adtestante qui ait.

Labia sacerdotis custodient scientiam. et legem requirent ex ore eius. quia angelus domini exercituum est.

Necnon etiam unusquisq; fidelium. in quantum sufficit. in quantum gratiae supernae aspirationis accipit. si a prauitate proximum reuocat. si ex hortari ad bene operandum curat. si aeternum regnum uel supplicium erranti denuntiat.

LXXI. DICO ENIM UOBIS; MAIOR INTER NATOS MULIERUM PROPHETA IOHANNE BAPTISTA NEMO EST.

Inter mulierum inquit natos. his ergo praefertur hominibus. qui de mulierib; nati sunt. et de concubitu uiri. et non ei qui est natus ex uirgine et spiritu sco.

quamquam in hac sententia non ceteris prophetis et

cum uerba sibi adnuntiationis inpendit. perfecto angelus existit.

patriarchis cunctisq; hominib;
Iohannem praetulit. sed iohanni
ceterosq; exaequauit ;
Non enim statim sequitur. ut si alii
maiores eo non sunt. ille maior aliorum sit.
Uerum ut aequalitatem habeat
cum ceteris sanctis.

QUI AUTEM MINOR EST.
IN REGNO DI MAIOR EST ILLO.

Haec sententia duob; modis potest
intellegi; aut enim regnum di appel
lauit quod nondum accepimus & in
quo nondum sumus; Unde in fine
dicturus est; Uenite benedicti
patris mei percipite regnum; &
quot ibi sunt sci angeli qui lib&
angeli minores sunt archangelis in eis minor. maior est utiq; quo
lib& sco & iusto. post ante corpus
quod corrumpitur & aggrauat
animam; aut si regnum di intel
legi uoluit huius temporis eccle
siam. cuius filii sunt omnes
ab institutione generis humani
usque quo quot iusti & sci esse
potuerunt. Profecto seipsum
dns significauit. quod nascendi
tempore minor erat iohanne.
maior autem diuinitatis
aeternitate & dominica potestate
proinde secundum priorem
expositionem. ita distinguitur.
Qui autem minor est in regno
di. ac deinde subinfertur. ma
ior est illo; secundum posterio
rem ita; qui autem minor est.
ac deinde subinfertur. in reg
no di maior est illo ;

LXXII ET OMNIS POPULUS AUDI
ENS ET PUBLICANI IUSTIFICA
UERUNT DM. BAPTIZATI
BAPTISMO IOHANNIS

Iustificatur ds ipse per bap
tismum. dum se homines peccata
propria confitendo iustificant.
sicut scriptum est; Dicito
iniquitates tuas ut iustificeris.
& iustificatur in eo. quia per con
tumaciam refutatur. sed per
iustitiam di munus agnoscitur.
Iustus enim dns & iustitiam dile
xit; In eo ergo iustificatio di est.
si non ad indignos & noxios.
sed ad innocentes per ablutio
nem factos uideatur & iustos.
sua munera transtulisse ;
Dauid quoq; dicit; Tibi soli

peccaui & malum coram te
feci ut iustificeris in sermonib;
tuis & uincas dum iudicaris.
Ergo is qui peccat & confite
tur dō peccatum iustificat dm̄.
Caedens ei uincenti & abeo
gratiam sperans; In baptisma
te igitur iustificatur ds̄. In quo
est & confessio & uenia pec
catorum.

PHARISAEI AUTEM ET
LEGIS PERITI CONSILIUM
DĪ SPRAEUERUNT IN SEMET
IPSOS NON BAPTIZATI AB EO;

Quod dicit in sem& ipsos. uel con
tra sem& ipsos significat.
Quia qui gratiam dī respuit
contra sem& ipsum facit. uel ad
sem& ipsos missum dī consilium.
stulti & ingrati uituperantur no
luisse recipere; Consiliū ergo
dī est quo per passionē & mortem
dn̄i ihū mundū saluare decreuit;
sed hoc pharisaei & legis periti
spraeuerunt. Respuentes secr&ū
& salubre mysteriū cuius auspitia
& iohannis praedicatione baptis
moq; praecesserunt, sed tamen
eidem consilio nesciendo ac
nolendo seruientes; iuxta quod
apostolus p&rus de dn̄o loquens ait.
Hunc definito consilio & praesci
entia dī traditum per manus ini
quorum adfigentes interemistis.

CUI ERGO SIMILES DICAM HOMINES GENERATIONIS
HUIUS ET CUI SIMILES SUNT SI
MILES SUNT PUERIS SEDENTIBUS
IN FORO ET LOQUENTIBUS AD INUICĒ
ET DICENTIBUS CANTAUIMUS UOBIS
TIBIIS ET NON SALTASTIS LAMEN
TAUIMUS ET NON PLORASTIS.

Generatio iudaeorum conpa
ratur pueris sedentib; in foro.
quia doctores olim proph&as accipie
bat de quib; dicitur; Ex ore infantiū
& lactantium perfecisti laudem.
Et alibi; Declaratio sermonum
tuorum inluminat me. & intellec
tum dat paruulis. Id est humilib;
spū. forum autem dominicum uel
synagoga. uel ipsa est hierusalem.
In qua praeceptorū caelestium iura
condebantur. ubi ad inuicem isti pue
ri. siue iuxta mattheum ad coaequa
les suos loquebantur. quia generis

gentisque suae populis patria
cotidie uoce solebant exprobrare.
Quod nec psalmis primo dauiticis
allecti nec threnis postea correpti
uoluerint adnuere prophaeticis.
Quotiens uictoria de hoste uel futura
praecinebatur uel facta recolebat.
nec adu[...] opera consentiebant
adsurgere. Nam saltationis uer
bo non his triuiicis motib; sinuati
corporis rotatus. sed inpigri deuo
tio cordis & religiosa membrorum
designatur agilitas. Quotiens ex
cidia uel facta ab hoste uel fienda
prophaetarum lamenta resonabant.
Et nec sic auditores ad paenitentiae
remedia confugere curabant.
Canit psalmista; Exultate deo ad
iutori nostro. Iubilate deo iacob.
Sumite psalmum. & date timpanum
& cetera. Sed quid sequitur.
Et non audiuit populus meus uocem
meam & israhel non intendit mihi.
Clamat prophaeta; Haec dicit dominus;
conuertimini ad me in toto corde
uestro in ieiunio & in fletu & in planc
tu & scindite corda uestra & non
uestimenta uestra; Et iterum;

Uentrem meum uentrem meum
doleo sensus cordis mei conturba
ti sunt in me; Non tacebo quoniam uocem
bucinae audiuit anima mea clamo
rem proelii; & paulo post; quia stul
tus populus meus me non cognouit.
filii insipientes sunt & uaecordes.

UENIT ENIM IOHANNES
BAPTISTA NEQUE MANDUCANS
PANEM NEQ; BIBENS UINUM
ET DICITIS DAEMONIUM HA
BET; UENIT FILIUS HOMINIS
MANDUCANS ET BIBENS ET DI
CITIS ECCE HOMO DEUORATOR
ET BIBENS UINUM AMICUS PUBLI
CANORUM ET PECCATORUM

Sicut inquit tunc sic & nunc
utramq; salutis uiam respuitis.
Nam quod ait. Lamentauimus &
non plorastis ad iohannem pertinet.
Cuius abstinentia a cibis & potu luc
tum paenitentiae significabat.
Quod autem ait. Cantauimus tibiis
& non saltastis. Ad ipsum dominum
qui utendo cum ceteris cibo & potu
laetitiam regni figurabat; At illi
nec humiliari cum iohanne. Nec
cum christo gaudere uoluerunt.

dicentes illũ daemonium habere.
Istũ uoracẽ & ebriosum & amicũ
publicanorũ & peccatorum; quod
autem subiungit.

ET IUSTIFICATA EST SAPIENTIA AB OMNIBUS FILIIS SUIS.

Ostendit filios sapientiae intellegere nec in abstinendo nec in manducando esse iustitiam. sed in aequanimitate tolerandi inopiã & temperantiã per abundantiam; Non se corrumpendi. át oportune sumendi uel non sumendi ea. quorum non usus sed concupiscentia repraehendenda est; Non est enim regnũ dĩ esca & potus sed iustitia & pax & gaudium; & quia solent homines multũ gaudere de carnalib; epulis addidit in spũ scõ; Aliter iustificata est sapientia ab omnib; filiis suis. Id est dĩ dispensatio atq; doctrina quae superbis resistit humilib; autẽ dat gratiã. iustẽ fecisse a fidelib; suis conprobata est; Ex quorum numero sunt & illi de quib; supra dicitur. & omnis populus audiens & publicani iustificauerunt dm̃. AMEN.

EXPOSITIONIS IN LUCAM LIB SECUNDUS EXPL.
INCIP LIB TERTIUS.
LEGE FELICIT

SANCTISSIMAE MARIAE

Udalscalc

Spaenitentis historia quae textu nostri in lucam caput est libri., & si ob laborem legentium minuendum á nouo inchoatur exordio. rerum tamen nec [illegible]tura secundi libri finem respicit; Nam quia superius. siue ex persona euangelistae. siue ex dñi saluatoris ut quibusdam placuit dictum fuerat. & omnis populus audiens & publicani iustificauerunt dm̃ baptizati baptismo Iohannis; Quod si a dño dictum interpraeteris. audiens Iohannem populus intellegitur esse designatus; si ab euangelista interpositũ.

audiens ipsum dnm de iohannis
magnitudine disputantē restat
intellegi; Pharisaei autem &
legis periti consilium dī sprae
uerunt in sem& ipsos non baptiza
ti ab eo; pergit idem euangelista.
quae uerbis proposuerat & iam
factis astruere; Iustificatam
uidelic& sapientiā ab omnib; filiis
suis id est & iustis & post [iniustitiam] paeniten
tiam [bus] paenitentibus decentissi
mo comprobans exemplo;

XXVII ROGABAT AUTEM INQUIT
ILLUM QUIDAM DE PHARISAE
IS UT MANDUCARET CUM ILLO;
ET INGRESSUS DOMUM PHARI
SAEI DISCUBUIT; ET ECCE MU
LIER QUAE ERAT IN CIUITATE
PECCATRIX UT COGNOUIT QUOD
ACCUBUIT IN DOMO PHARISAEI
ATTULIT ALABASTRUM UNGENTI;

Alabastrum est genus marmoris
candidi uariis coloribus
intertincti quod ad uasa
unguentaria cauare solent
eo quod optime seruare ea
incorrupta dicitur;
Nascitur circa thebas aegyptias
& damascum syriae. ceteris
candidius; probatissimum
uero in india;

Quidam dicunt hanc eadem
non esse mulierem quae
inminente dominica passi
one caput pedesque eius
unguento perfudit;
Quia haec lacrimis lauerit
& crine pedes terserit & mani
feste peccatrix appell&ur;
De illa autem nihil tale
scriptum sit nec potuerit
statim capite dni mer&rix
digna fieri; Uerum qui
diligentius inuestigant inue
niunt eandem mulierem mariā
uidelic& magdalenam soro
rem lazari; Sicut iohannes
narrat bis eodem functam
fuisse obsequio;
Semel quidem hoc loco cum
primo accedens cū humilitate &
lacrimis remissionē meruit pecca
torum; Nam & iohannes hoc
quamuis non ut lucas quomodo
factum sit narrauerit Tamen
ipsam mariam commendans

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

Commemorauit. Ubi deresuscitando .. fratre eius,
coepit loqui; Erat autē quidā
Inquiens languens lazarus
ab&hania. decastello mariae &
marthae sororis eius; Maria
autē erat quae unxit dnm
unguento & extersit pedes
eius capillis suis; Secundo autē
In b&hania; Nā prius in galilaea
factum est; Non iam peccatrix
sed casta. scā. deuotaq; xpo mulier.
non solum pedes sed & caput
eius unxisse repperitur; Quod
& regulis allegoriae pulcherrimae congruit. Quia & una
quaeq; fidelis anima. prius ad
dni pedes humiliata. peccatisq;
absoluenda curuatur; Dein
augescentib; per tempora meritis. lae&ae fidei flagrantia
dni quasi caput odore perfundit
aromatum; Et ipsa uniuersalis
ecclesia xpi. in praesenti quidem
Incarnationis eius. quae pedum
nomine designatur. mysteria
celebrando. deuota redemptori
suo reddit obsequia; Infuturo
autem & humanitatis ei gloriā.
& diuinitatis eius a&ernitatem.
quia caput xpi ds simul intuendo.
perp&uis confessionū laudib;
quasi pistica nardo glorificat;
attulit ergo inquit alabastrū unguenti;

ET STANS RETRO SECUS
PEDES EIUS LACRIMIS COEPIT
RIGARE PEDES EIUS ET CAPILLIS CAPITIS SUI TERGEBAT.
ET OSCULABATUR PEDES EIUS
ET UNGENTO UNGEBAT.

Liqu& omnibus quod inlicitis
actibus. prius mulier intenta.
ungentum sibi pro odore suae
carnis adhibuit; quod ergo sibi
turpiter exhibuerat hoc iam
dō laudabiliter offerebat;
Oculis terrena concupierat.
sed hos iam per paenitentiam
conterens flebat;
Capillos ad conpositionem uultus
exhibuerat. sed iam capillis lacrimas tergebat;
Ore superba dixerat. sed pedes
dni osculans. hoc in redemptoris
sui uestigia figebat; Quot ergo
In se habuit oblectamenta tot de se

Inuenit holocausta; conuertit
ad uirtutum numerum numerū
criminum. ut totum seruir&
dō in paenitentia quicquid ex se
dm̄ contempserat in culpa

UIDENS AUTEM PHARISAE
US QUI UOCAUERAT EUM.
AIT INTRA SE DICENS; HIC
SI ESSET PROPHETA SCIRET
UTIQ; QUAE ET QUALIS MU
LIER ESSET QUAE TANGIT EU.
QUIA PECCATRIX EST.

Ecce pharisaeus ueraciter apud
se superbus. & fallaciter iustus.
egram reprahendit de egritu
dine medicum de subuentione.
Qui ipse quoq; de elationis uulne
re egrotabat & ignorabat.
Unde necesse semper est ut cum
peccatores quosq; conspicimus.
nosm& ipsos prius in illorum
calamitate defleamus. Quia
fortasse in similib; aut lapsi sumus.
aut labi possumus. Si lapsi
non sumus. & si censura
magisterii deb& semper
iustitiae disciplinae uitia
persequi. Oport& tamen
ut sollicite discernamus. quia
districtionem debemus
uitiis. conpassionem naturae.
Sed iam iste superbus & arro
gans. qua sententia conuinca
tur audiamus.

DUO INQUIT DEBITORES ERANT
CUIDAM FENERATORI. UNUS DE
BEBAT DENARIOS QUINGENTOS.
ALIUS QUINQUAGINTA. NON
HABENTIBUS ILLIS UNDE RED
DERENT DONAUIT UTRISQUE.
QUIS ERGO EUM PLUS DILIGET.
RESPONDENS SIMON DIXIT
AESTIMO QUIA IS CUI
PLUS DONAUIT.

Qua in re notandum est quia
dum sua sententia pharisaeus
conuincitur. quasi freneticus
funem portat ex quo ligetur. Enume
rantur bona peccatricis. enu
merantur mala falsi iusti cum
dicitur.

INTRAUI IN DOMUM TUAM.
AQUAM PEDIBUS MEIS NON
DEDISTI. HAEC AUTEM LACRI
MIS RIGAUIT PEDES MEOS. ET
CAPILLIS SUIS TERSIT. ET CET.

Post enumerationem uero sub infertur sententia.

PROPTER QUOD DICO TIBI REMITTENTUR EI PECCATA MULTA QUONIAM DILEXIT MULTUM.

Quid erse dilectionem credimus nisi ignem. & quid culpas nisi rubiginem. Unde nunc dicitur. Remittentur ei peccata multa quia dilexit multum. Ac si aperte diceretur. Incendit plene peccati rubiginem quia ard& ualde per amoris ignem. Tanto namque amplius peccati rubigo consumitur quanto peccatoris cor magno caritatis igne concrematur. Ecce ea quae ad medicum uenerat egra sanata est. sed de salute eius adhuc alii egrotant. Nam sequitur.

ET COEPERUNT QUI SIMUL DISCUMBEBANT DICERE INTRA SE QUIS EST HIC QUI ETIAM PECCATA DIMITTIT.

Sed caelestis medicus egros non respicit quos &iam de medicamento fieri d&eriores uid&. eam quam sanauerat per pi&atis suae sententiam confirmat dicens.

FIDES TUA TE SALUAM FECIT UADE IN PACE.

Fides &enim saluam fecit quia hoc quod petiit posse se accipere non dubitauit. sed ipsa quoque spei certitudinem iam ab illo acceperat a quo per spem &iam salutem quaerebat. In pace autem ire praecipitur ut a ueritatis itinere in uiam scandali ulterius non deriu&ur. Haec historica expositione dicta sint.

Nunc mystici intellectus secr&a uideamus. Quem namque pharisaeus de falsa iustitia praesumens nisi iudaicum populum. quem peccatrix mulier sed ad uestigia domini ueniens & plorans nisi conuersam gentilitatem designat. Rogabat autem pharisaeus dominum ut manducar& cum illo. quia populus idem quem uenientem credere noluit. uenturum sperare non desiit. Immo uotis precatoris ut ueniat optare dicens. Excita potentiam tuam

&ueni · ut saluos facias nos;

Dno quippe cum pharisaeo man
ducare est de credentis populi
deuotione mentis gaudia suscipere;
Unde ipse alibi credituta samaria
discipulis ait; Ego cibu habeo man
ducare quem uos nescitis; Illisque
hesitantib; quid diceret. Exponens
ait; Meus cib; est ut faciam uo
luntatem eius qui me misit ut
perficiam opus eius; Et ingres
sus inquit domum pharisaei
discubuit; Domus pharisaei ipsa
legis proph&arumq; custodia e.
In qua se populus iudaeorum
mansionem continuae conuer
sationis habere gloriabatur.
quam dns ingressus est. Quia
temporaliter incarne apparens.
non uenit soluere legem aut
proph&as. sed adimplere discu
buit autem quia qui in sublimi
tate suae maiestatis intellegi
non poterat formae seruilis
humilitatem qua uideri poss&
adsumpsit; Cognouit itaque
mulier quae erat inciuitate
peccatrix quod accubuit in domo
pharisaei quia gentilitas in mun
dis prius actib; in saeculi conuersa
tione deuincta fama sermonis
apostolici didicit quod misit ds
filium suum factu ex muliere.
factu sub lege. ut eos qui sub lege
erant redimer&; Atque in domo
pharisaei non pharisaeus sed illa
iustificatur. Dum populus iudaeo
rum litteram tantum legis.

Nos autem & gratiam spr in lege
sequimur; Ille ihm non esse pro
ph&am eo quod peccatores reci
piat aestimat. Nos uero hunc
&iã dm uerũ qui peccatores iusti
ficare possit agnoscimus; Attu
lit autẽ mulier alabastrum un
genti; Quid in ungento nisi bonus
odor opinionis exprimitur; Unde
& paulus dicit; Xpi bonus odor
sumus do in omni loco; Si igitur
recta opera agimus quib; opinio
nis bonae odore ecclesiã res
pergamus. Quid in cdni corpore.
nisi ungentũ fundimus; sed secus pedes muli
er st⁢ Contra pedes enim dni
st&imus cum in peccatis positi
eius ... itinerib; renitebamur;

sed si aduersam paenitentiā post
peccata conuestimur. Iam retro
secus pedes stamus: quia eius uestigia
sequimur. quae inpugnabamus;
Lacrimis mulier pedes rigat; quod
nos quoq; ueraciter agimus: si quib;
lib& ultimis membris dni per con
passionis affectum inclinemur.
si scis eius in tribulatione conpati
mur. Si eorum tristitiā nostrā
putamus; Capillis mulier pedes:
quos rigauerat tersit; Capilli quip
pe superfluunt corpori; & quid
abundans terrena substantia nisi
capillorum speciem ten&; Quae
dum ad usum necessitatis super
fluit: &iam abscisa non sentit.
Capillis ergo pedes dni tergimus:
quando scis eius quib; ex caritate
compatimur: &iam ex his quae
nobis superfluunt. miseremur;
Quatenus sic mens per compassionē
doleat. ut &iam manus larga
effectum doloris ostendat;
Osculatur mulier pedes quos tersit;
Quod nos quoq; plene agimus: si
studiose diligimus: quos ex lar
gitate continemus; Ne grauis

nobis sit necessitas proximi. Nec
ipsa eius indigentia. quae susten
tatur fiat honerosa; & cum ma
nus necessaria tribuit animus a
dilectione torpescat;
Potest quoq; per pedes ipsū mys
teriū incarnationis eius intellegi.
quo diuinitas terram t&igit quia
carnem sumpsit; Uerbum enim
caro factum est & habitauit in nobis;
Osculamur igitur pedes redempto
ris cum mysterium incarnationis eius
ex toto corde diligimus; Unguento
pedes ungimus cum ipsam huma
nitatis eius potentiam sacri elo
quii bona opinione praedicamus;
Sed hoc pharisaeus uid& & inuid&.
quia cū Iudaicus populus gen
tilitatē dm praedicare conspicit.
sua apud se malitia tabescit;
Sed redemptor noster facta ei
mulieris. quasi bona gentilitatis
enumerat. ut in quo malo iaceat
agnoscat; Intraui in domū tuā.
aquam pedib; meis non dedisti.
Haec autem lacrimis rigauit
pedes meos; Aqua quippe exteri
or est. lacrimarū umor interior;

quia uidelic& infidelis ille po
pulus nec ea quae extra se erant.
um quam pro dño tribuit; Conuer
sa autem gentilitas pro eo non solu
rerū substantiā sed &iam sanguine
fudit; Osculum mihi non dedisti.
haec autem ex quo intrauit.
non cessauit osculari pedes meos;
Osculum quippe dilectionis est
signum; & infidelis ille populus
dō osculū non dedit. Quia ex
caritate eum amare noluit.
cui ex timore seruiuit; Uocata
autem gentilitas redemptoris
sui uestigia osculari non cessat.
quia in eius amore continuo sus
pirat; Oleo caput meum non un
xisti; si pedes dñi misterium in
carnationis accipimus. Congrue
per caput illius ipsa diuinitas
designatur; Unde & per aposto
lū dicitur; Caput xpi dš; in dō
quippe & non se quasi in homine
credere. iudaicus populus fatebatur;
sed pharisaeo dicitur; oleo caput meū
non unxisti; Quia ipsam quoq;
diuinitatis potentiam in qua se
iudaicus populus credere

spopondit. digna laude prae
dicare neglexit; haec autem
ungento unxit pedes meos; Quia
dum incarnationis eius misteriū
gentilitas credidit. summa
laude &iam eius ima praedica
uit; Duo quoq; debitores de
quib; simoni paradigma ob
ponitur. Utrūq; populū iudae
orum scilic& & gentium desig
nant; Qui uno feneratori. i. dest
suo creatori. non materialem
pecuniam sed propriae salutis
nummū debebant; Conditor
&enim noster. quos ad imagi
nem & similitudinem suam
creauit. quasi commodato ad
seruandum sublimauit denario;
Nam denarius sol& regis imagine
ac nomine formari; Omni autē
cui multū datū est. multū quae
r&ur ab eo; & cui multū commen
dauerunt. plus p&unt ab eo. Et
quidē utriusq; populi debitum.
per quinarium nūmerū multiplicat.
Quia uidelic& quinq; sunt sensus.
quib; in hac uita utentes. imaginē
quam accepimus nostri conditoris

excolere debemus; sed minus deb& populus. cui legis decalogus per seruum datus est; Amplius autem cui gratia uitae aeternae per filium commissa; Ideoq; huius per denariu. illius per centenariu numerum fenus accumulatur; Quem ad regni caelestis quod dexteris dabitur significatione pertinere nemo qui dubit&; Neque enim frustra eodem flexu digitorum quod denarius in leua ipse figuratur in dextera. Nisi quia & nunc opera decalogi quae littera non poterat fides perficit; Et in futuro redd& unicuiq; secundum opera eius; His quidem qui secundu patientiam boni operis gloria & honorem & incorruptione quaerentib; uitam aeternam.

Uerum quia neutri nostris uirib; sed illius gratia salui facti sumus per fidem. Rectae dicitur non habentib; illis unde redderent. Donauit utrisq; & quia plus diligit cui plus donatur; cui autem minus dimittitur minus diligit; quia siue bona perficiendae quam incurrimus insipientiae uel is

XXVIII

LXXV

intellegere. Multo utiq; plus ecclesiae qua synagogae donatur; quae & fediori quondam utpote qua nullus doctor prohibuit idolatriae sordae corrupta est. Sed ubi abundauit peccatu superabundauit gratia; & maiori nunc est perfectioris euangelicae sublimata praeconio. Cui dicitur; quia multi proph&ae & iusti cupierunt uidere quae uos uid&is & non uiderunt; & audire quae auditis & non audierunt.

Congruit sane huic loco quod numerorum historia refert diuisis aequaliter caesorum madianitaru spoliis; Eos quidem qui depugnauenerunt quin gentesimum de sua portione caput; c&eros utro quinquagesimum dno dedisse. quia & magna offert qui se in castris institutum exercendo tutum ab incursione conseruat hostili; sed maiora utiq; qui gladium uerbi uibrando innumeras aduersarii exercitus copias sternit;

ET FACTUM EST DEINCEPS ET IPSE ITER FACIEBAT PER

quam accepimus scientiae seu uitandae.

CIUITATEM ET CASTELLUM PRAEDICANS ET EUANGELIZANS REGNUM DEI ET DUODECIM CUM ILLO.

Uidemus in christi discipulis impletum quod de antiquo illo hebraeorum populo legimus dictum; Nec mirum quia unus utriusque testamenti dominus ipse per filium benedictionem dabit qui legem dedit per famulum; Sicut inquit aquila prouocans ad uolandum pullos suos & super eos uolitans. Expandit alas suas & adsumpsit eum. & portauit in umeris suis.

Nam sicut mox nati pulli donec plumescant aera uolando superare non ualent. Ita quique fideles ut ad caelestia peruolanda sufficiant in nido prius fidei necesse est uirtutum penna se uestiant; Ita ipsi fidelium doctores apostoli pedetemtim ad sublimia quatenus & alios erudiendis praefici possint ascendunt;

Prius siquidem dominus doc& in synagogis; Miracula facit famam ubique dispergit. Conuenienter ad se turbas suscipit curat instruit; hinc discipulos facit in sponsi nuptiis reficit per sata ducit atque a calumniatoribus pharisaeis quasi teneros aquila pullos a serpentinis morsibus ad lato a&ate defendit; Ex his duodecim quos apostolos nominat eligit; sed & hos primo praesente turba doc& comitante cum eis turba solita miseris beneficia reddit;

Postmodum uero ut in praesenti lectum est per ciuitates & castella praedicans solos secum qui eum familiarius audiant r&in&; solis mysterium regni dei quae ceteris parabolatim dixerat exponit; Ac sic demum uirtutum suarum ostensione quasi alarum protectione firmatis dat & illis potestatem curandi mittitque praedicare regnum dei.

ET MULIERES ALIQUAE QUAE ERANT CURATAE AB SPIRITIBUS MALIGNIS ET INFIRMITATIBUS; MARIA QUAE UOCATUR MAGDALENAE DE QUA DAEMONIA SEPTEM EXIERANT;

Maria magdalene ipsa est
cuius tacito nomine proxima
lectio paenitentiam narrat;
Nam pulchrae ac reuerenter
euangelista ubi eam cum domino iter
facere eique de facultatibus suis minis
trare commemorat; Noto hanc
uocabulo manifestat. ubi uero
peccatricem sed paenitentem
describit mulierem. generaliter
dicit. Ne uidelic& tantae nomen
famae quo per omnes hodie uene
ratur ecclesias prisci erroris
nota fuscar&. De qua d[...]
daemonia septem exisse refe
runtur. Ut innumeris immo
uniuersis uitiis plena fuisse
monstr&ur. Nam quia septe
nis diebus saecula currunt. sep
tenario saepe numero sol& in s
cripturis uniuersitas intimari;
Unde & sancti quoque spiritus gratiam
proph&a septem uirtutum
distinctione complectitur.

ET IOHANNA UXOR CHUZA
PROCURATORIS HERODIS.

Si mariam mundatam a sorde
uitiorum. ecclesiam de gentibus
insinuat. Cur non iohanna
eandem designat ecclesiam; Quondam
quidem idolorum cultui subditam
sed iam nunc xpi pi&ate redemptam;
Nam qui lib& malignus spiritus ad de
ceptionem generis humani propter
dum pro regno diaboli facit quasi
herodis impurissimi procurator existit.

ET SUSANNA ET ALIAE MUL
TAE QUAE MINISTRABANT
EIS DE FACULTATIBUS SUIS

Consu&udinis iudaicae fuit.
nec ducebatur in culpam
more gentis antiquo ut mulieres
de substantia sua uictum atque
uestitum praeceptoribus ministra
rent. Hoc quia scandalum facere
poterat in nationibus paulus se ab
iecisse memorat. Numquid non
habemus potestatem sorores mu
lieres circumducendi sicut &
c&eri apostoli faciunt. Ministra
bant autem domino de substantia sua.
ut m&er& eorum carnalia cuius
ille m&ebant spiritalia. Non
quo indiger& cibis dominus creaturarum
sed ut typum ostender& magistro
rum quod uictu atque uestitu ex discipulis

deberent esse contenti; Interpraetatur autem susanna lilium aut gratia eius [illegible] sed melius si feminino nomen figuretur. ei lilio. Credo propter odiferum caelestis uitae candorem, aurosamq; internae dilectionis ardorem; Johanna dni gratia eius uel dni misericors. uidelicet qui ex eius est omne quod uiuimus.

Maria amarum mare. propter utiq; insitum paenitentiae rugitum, quo uel ipsa maria [illegible] uel nos singuli uitia prisca deflemus ut ad gratiam splendoremq; peruenire mereamur aeternum;

Magdalenae turris. sed melius sicut a monte montanus ita turrensis a turre dicatur; Illa scilicet cui psalmista canit; Deduxisti me quia factus es spes mea. turris fortitudinis a facie inimici.

LXVI. CUM AUTEM TURBA PLURIMA CONUENIRET ET DE CIUITATIB; PROPERARENT AD EUM, DIXIT PER SIMILITUDINEM; EXIIT QUI SEMINAT SEMINARE SEMEN [illegible] SUUM

Hanc parabolam dns ideo per seipsum exponere dignatus est ut figurata se loqui innotesceret. Rerumq; significationes in his etiam quae per semet ipsum noluit explanare. doceret esse quaerendas. Sed quia semen. quod uerbum di sit terramq; uariam quod diuersum cor auditorum significet. ipse dns aperuit. satorem quem nobis [illegible] quaerendum reliquit. Nullum melius quam filium di intellegere possumus; Qui exiit seminare semen suum. quia de sinu patris. qua creaturae non erat accessus egrediens. ad hoc uenit in mundum. ut testimonium perhiberet ueritati; Unde bene iuxta euangelistas alios hanc parabolam dicturus; De domo exisse. mare adisse. nauem conscendisse perhibetur. Ipsum nimirum situm corporis quod processu sermonis insinuans.

ET DUM SEMINAT ALIUD CECIDIT SECUS UIAM ET CONCULCATUM EST. ET UOLUCRES CAELI COMEDERUNT ILLUD.

Quae dns exposuit pia fide

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK Baden-Württemberg

suscipienda sunt. quae autē tacita nostrae intellegentiae dereliquit. perstringenda sunt breuiter.
Semen quod secus uiam cecidit. duplici lesura disperiit. & a uiantib; scilic& conculcatū & a uolucrib; raptum. Uia est ergo cor. sedulo malarū cogitationū transitu attritū atq; arefactum. ne uerbi semen excipere ac germinare sufficiat. Atq; ideo quicquit boni seminis uicinia talis uiae contingit. per sime cogitationis meatu conculcatū a daemonib; rapitur. qui uolucres caeli. siue quia caelestis spiritalisq; sint naturae. seu quia per aera uolitant appellantur.
ET ALIUD CECIDIT SUPER PETRAM ET NATUM ARUIT QUIA NON HABEBAT UMOREM.
P&ram dicit durū & indomitū cor. ac nullo uerae fidei uomere pen&ratum. Hoc est autem ad humor radicē seminis quod iuxta aliam parabolam oleū ad lampades uirginum nutriendas. Id est amor & pseuerantia uirtutis.

ET ALIUD CECIDIT IN TERRAM BONAM ET ORTUM FECIT FRUCTUM CENTUPLUM.
Fructū centuplū fructū perfectū dicit. Nam denarius numerus. pro perfectione sep accipitur. quia in decim praeceptis legis custodia contin&ur. Actiua enim & contemplatiua uita. simul in decalogi mandatis coniuncta est. Quia in eo & amor dī. & amor seruari proximi iub&ur. Amor quippe dī ad contemplatiuam. amor uero proximi. pertin& ad actiuam.
Denarius autem numerus per se m& ipsum multiplicatus. in centenarium surgit. Unde recte per centenariū magna perfectio designatur. sicut de illo qui sua pro dn̄o terrena relinquit dicit. Centuplū accipi& & uitam a&ernam possidebit. Quia quisquis pro dī nomine. temporalia atq; terrena contemnit. & hic perfectionem mentis recipit. ut iam ea non app&at quae contemnit. & in sequenti saeculo ad a&ernā uitae gloriam peruenit.

Terra ergo bona fructu centuplo
fecundatur. Quando cor docile
uisitatu spiritalium profectione donatur;
HAEC DICENS CLAMABAT;
QUI HABET AURES AUDIENDI
AUDIAT.
Quoties haec admonitiuncula
uel in euangelio uel in apocalyp
si Iohannis interponitur, mysticum
esse quod dicitur quaerendumque
a nobis intentius ostenditur;
INTERROGABANT AUTEM EUM
DISCIPULI EIUS QUAE ESSET
HAEC PARABOLA.
Nemo putet finita mox parabola
discipulos haec interrogasse salua- his sunt
torem. sed ut marcus ait; Cum esset
singularis interrogauerunt eum
hi qui cum eo erant duodecim parabolas;
Et dicebat eis; Uobis datum est nosse
mysterium regni dei. et cetera
CETERIS AUTEM IN PARA
BOLIS UT UIDENTES NON UI
DEANT ET AUDIENTES NON
INTELLEGANT
Marcus ita dicit; illis autem qui
foris sunt in parabolis omnia fiunt;
Ideoque et nos cum discipulis christi
intremus in secretarium dei; ut
intellegamus in nouissima mys
teriorum regni dei; Nam qui
adpropinquant pedibus eius
accipient de doctrina illius; Dicentes
cum psalmista; Reuela oculos
nostros et considerabimus mirabilia
de lege tua; Recte itaque in pa
rabolis audiunt et in aenigmate
qui clausis sensibus cordis neque
intrare neque curant cognosce
re ueritatem; Obliti dominicae
praeceptionis. qui habet aures
audiendi audiat.
QUI AUTEM SECUS UIAM SUNT
QUI AUDIUNT DEINDE UENIT
DIABOLUS ET TOLLIT UERBUM
DE CORDE EORUM NE CRE
DENTES SALUI FIANT
De hoc semine marcus ita scribit;
hi autem sunt qui circa uiam
ubi seminatur uerbum et cum
audierint; confestim uenit sata
nas et aufert; Mattheus ita;
Omnis qui audit uerbum regni
et non intellegit; uenit malus
et rapit; Ex quo manifeste doce
tur eos circa uiam seminatos

qui uerbum quod audiunt nulla fide nullo intellectu nulla saltim temptante utilitatis occasione percipere dignant;

Porro [s]uper petrosa & in spinis ut dns exponit seminantur. hi qui auditi quidem uerbi & utilitatem probant & desiderium gustant. sed ne ad id quod probant perueniant. huius uitae eos uel aduersa terrendo. uel prospera blandiendo retardant;

Contra quae utraq; damna semen quod acceperat tutari curabat. Qui ait, per arma iustitiae a dextris & a sinistris. per gloriam & ignobilitatem. per infamiam & bonam famam. ut seductores & ueraces. hi ergo tribus terrae generib; scito omnes qui uerbum auditu non faciunt esse designatos;

A quib; omnibus qui semen acceptum seruat terra bona est. excipiuntur sane iudaei & gentiles qui ne audire quidē merentur;

QUOD AUTEM IN SPINIS CECIDIT HI SUNT QUI AUDIERUNT ET SOLLICITUDINIB; ET DIUITIIS ET UOLUPTATIB; UITAE EUNTES SUFFOCANTUR ET NON REFERUNT FRUCTU[M]

Mirum quomodo dns spinas diuitias interpraetatus sit. cū illae pungant. istae dilectent. & tamen spinae sunt. quia cogitationum suarū punctionib; mentem lacerant. & cum usq; ad peccatum pertrahunt. quasi inflicto uulnere cruentant. Quos bene hoc in loco alio euangelista testante; Nequaquā dns diuitias. sed fallaces diuitias appellat. Fallaces sunt quae mentis nostrae inopiam non expellunt solae autem diuitiae uerae sunt quae nos diuites uirtutib; faciunt

Notandum uero est quod exponens dns dicit; Quia sollicitudines & uoluptates & diuitiae suffocant; Suffocant enim quia inportunis cogitationib; suffocantur mentis strangulant. & dum bonum desiderium intrare ad cor non sinunt. quasi aditum flatus uitalis necant;

hi Fallaces enim sunt quae nobiscū diu permanere non possunt;

Notandum etiam quod duo sunt
quae diuitiis iungit. Sollicitudi
nes uidelicet et uoluptates.
Quia profecto et per curam mentem
opprimunt et per affluentiam
resoluunt. Re enim contraria
possessores suos et afflictos et lu
bricos faciunt. Sed quia uolup
tas conuenire cum afflictione
non potest.
Alio quidem tempore per
custodiae suae sollicitudinem
affligunt atque alio per abundan
tiam ad uoluptates emolliunt.

QUOD AUTEM IN BONAM
TERRAM HI SUNT QUI IN
CORDE BONO ET OPTIMO
AUDIENTES UERBUM RE
TINENT ET FRUCTUM AFFE
RUNT IN PATIENTIA

Bona terra ut praediximus omni
bus tribus terrae nequam uarieta
tibus contraria facit. et libenter
uidelicet semen uerbi suscipiendo
et quod suscipit inter aduersa
et prospera patienter ad fructus usque
tempora seruando. Aliter bona
terra fructum per patientiam reddit.
quia scilicet nulla sunt bona
quae agimus si non aequanimiter
etiam proximorum mala toleramus.
quanto enim quisque altius profe
cerit tanto in hoc mundo inuenit
quod durius portet. quia dum
a praesenti saeculo mentis nostrae
dilectio deficit eiusdem saeculi
aduersitas crescit. Hinc est enim
quod plerosque cernimus et bona
agere et tamen sub graui tribu
lationum fasce desudare. sed
iuxta uocem domini fructum per
patientiam reddunt. Quia cum
humiliter flagella suscipiunt
post flagella ad requiem sub
limiter suscipiuntur. Quod uero
secundum mattheum dicitur et
fructum adfert et facit. Aliud
quidem centum aliud sexaginta
porro aliud triginta. triginta
referuntur ad nuptias. Nam
et ipsa digitorum coniunctio
et quasi molli osculo se complec
tans et foederans maritum pingit
et coniugem. sexaginta ad uiduas
eo quod in angustia et tribulatione
sint positae. Unde et in superiore

digito deprimuntur; Quantoq; maior est difficultas ex parte quondam uoluntatis inlecebris abstinere tanto maius & praemiū. Porro centesimus numerus quaeso diligenter lector adtendeas sinistra trans fertur ad dexteram & hisdem quidem digitis. sed non eā de manu quib; in leua maritae nuptae significantur & uiduae circulū faciens exprimit uirginitatis coronam. Aliter fructum tricesimum uerbum profert quod fidem scae trinitatis aedificat. sexagesimū quod operis perfectionem doc& quia sex dies sunt in quib; oport& operari; Centesimum quod ad dexteram regni uitam praedicat a&ernam

XXVIIII
lxxviiii

Nemo autem lucernam accedens operit eam uaso aut subtus lectum ponit sed supra candelabrū ponit ut intrantes uideant lumen.

Quia supra dixerat apostolis; Uobis datū est nosse mysterium regni dī c&eris autē in parabolis: Nunc ostendit per eos aliquando &iam c&eris idem mysteriū esse reuelandū. Et pectus omnium qui domum dī errent intraturi fidei flammis inlustrandum; Quib; &iam uerbis tripicē fiduciā doc& praedicandi; Ne qui timore carnaliū incommodorū lucē scientiae quam nouit abscondat; Uasi enim & lecti nomine carnem lucernae autē uocabulo uerbū designat. Quod qui ob m&ū ut dixi carnaliū incommodorū occultat ipsam carnē utiq; praeponit manifestationi ueritatis & ea quasi operit uerbū quod praedicare trepidat. Supra candelabrū autē ponit lucernam qui corpus suū ministerio dī subicit ut superior sit praedicatio ueritatis & inferior seruitus corporis. Per ipsam tamen corporis seruitutem excelsior luceat doctrina quae per officia corporalia. Idest per uocem & linguā & c&eros corporis motos in bonis operib; insinuatur discentib; Super candelabrū ergo ponit lucernā. Cū dicit apostolus; Non sic pugno

tam quã aerem cedens· sed castigo
corpus meũ & seruituti subicio·
ne forte aliis praedicans· ipse
reprobus inueniar·

NON ENIM EST OCCULTUM
QUOD NON MANIFESTETUR·
NEC ABSCONDITUM QUOD
NON COGNOSCATUR ET
IN PALAM UENIAT·

Nolite inquit erubescere euangeliũ dĩ· sed inter tenebras persecutorũ lumen uerbi supra uestri corporis candelabrum leuate· fixa mente r&inenter illum r&ributionis extremae diem· Quo inluminabit d̃s abscondita tenebrarũ & manifestabit cogitationes cordium Tunc enim & uos a dõ laus· & aduersarios ueritatis poena man& a&erna·

UIDETE ERGO QUOMODO
AUDITIS

Instanter nos doc& uerbo auscultare· quatenus & nostro illud pectore continue ruminare & alieno ructare sufficiamus auditui·

QUI ENIM HABET DABITUR ILLI·
ET QUICUMQ; NON HABET
ETIAM QUOD PUTAT SE HA
BERE AUFERETUR AB ILLO·

Tota inquit intentione uerbo quod auditis operam date· Quia qui amorem hab& uerbi dabit̃ illi & sensus intellegendi quod amat· At qui uerbi amorẽ non hab& audiendi &iã si uel naturali ingenio uel litterario se callere putarit exercitio; Nulla uerae sapientiae dulcedine gaudebit; Quod &ñ specialiter de apostolis quib; caritate fideq; potitis· Datum est nosse mysterium regni dĩ & de perfidis iudaeis· qui in parabolis uidentes non uidebant· & audientes non intellegebant· Quod uidelic& litterã legis in qua gloriabantur· amissuri essent dictum uideat̃· Potest tamen & generaliter accipi Quia nimirum saepe lector ingenio suo neglegendo se priuat sapientia· quã simplex sed studiosus elaborando degustat· Idcirco autẽ saepe & desidiosus ingenium accipit· Ut de neglegentia iustius puniat̃ quia quod sine labore adsequi potuit· scire contemnit;

& idcirco non numquam studio
sus tarditate intellegentiae prae
mitur. Ut eo maiora praemia
retributionis inueniat quo magis
studio inuentionis elaborat.

lxxxi VENERUNT AUTEM AD ILLUM
MATER ET FRATRES
EIUS ET NON POTERANT
ADIRE AD EUM PRAE
TURBA.

Fratres dñi non filii beatae
semper uirginis mariae iux
ta heluidiũ nec filii ioseph de
alia uxore iuxta quosdã putan
di sed eorũ potius intellegendi
sunt esse cognati sicut & supra
disseruimus. Sane quod dñs ad
matrem fratresq; rogatus ab
officio uerbi dissimulat egredi.
Non maternae refutat obsequia
pietatis cuius praeceptũ est honora
patrẽ & matrem. sed paternis
se mysteriis amplius quã mater
nis affectib; debere demonstrat.
Idẽ nobis exemplo quod uerbo
commendans qui amat patrẽ aut
matrẽ plusquã me non est me dig
nus. Non iniuriose fratres contemnit.
sed opus spiritale carnis cognationi
praeferens religiosiorẽ cordiũ copu
lã doc& esse quam corporum.
Mystice autem haec lectio superi
ori concinit ubi de iudaeis lit
teram solum legis intuentib;
dicitur. & quicũq; non hab& & iã
quod putat se habere auferetur ab illo.
Nam mater & fratres ihũ synago
ga ex cuius carne est editus &
populus est iudaeorũ qui salua
tore intus docente uementer
intrare nequeunt. Cuius spiritale
intellegere dicta neglegunt.
Praeoccupans enim turba eius in
greditur domum. Quia differente
iudaea gentilitas confluxit ad xpm.
atq; interna uitae mysteria
quanto fide uicinior tanto mente
capacior hausit. Iuxta quod
psalmus ait. Accedite ad eum
& inluminamini.

ET NUNTIATUM EST
ILLI MATER TUA ET
FRATRES TUI STANT
FORIS UOLENTES TE
UIDERE

Intus uerbum. intus est lumen

Unde supra utintrantes inquit ui
deant lumen Si ergo foris stantes
nec ipsi agnoscuntur parentes &
propter nostrum forsasse non ag
noscuntur exemplu̅ quemadmodu̅
nos agnoscemur si foris stemus; foris
enim stantes uolunt d̅n̅m uidere
qui spiritalem inlege sensum non
quaerentes sese adcustodiam litterae
foris fixerunt; Et quasi xp̅m
potius adcarnalia docenda cogunt
exire quam se addiscenda spiri
talia consentiunt intrare;

QUI RESPONDENS DIXIT
AD EOS MATER MEA ET
FRATRES MEI HI SUNT
QUI UERBUM D̅I AUDI
UNT ET FACIUNT.

Tota uitae caelestis perfectio
duob; his conpraehenditur·
Uerbu̅ scilic& d̅i audire & facere;
Unde supra d̅n̅s parabola̅ seminis
exponens ait eos qui auditu tantu̅
uerbum susceperint terra̅ esse
reprobam bonam uero eos qui
incorde bono & optimo uerbu̅
quod audiunt r&ineant & fruc
tum adferant inpatientia·

Qui mater d̅n̅i uocantur eo quod
illu̅ cotidie suo uel exemplo uel dicto
quasi pariant inmente proximoru̅.
fratres quoq; sunt eius cum & ipsi
faciunt uoluntatem patris eius
qui in caelis est.

XXX

LXXXIII.

FACTUM EST AUTEM
INUNA DIERUM ET
IPSE ASCENDIT INUNA
NAUICULA ET DISCIPULI
EIUS ET AIT AD ILLOS
TRANS. FRETEMUS
TRANS STAGNUM ET
ASCENDERUNT·

In hac nauigatione d̅n̅s utra̅q;
unius eiusdemq; suae personae
naturam dignatur ostendere·
Dum is qui ut homo dormit in
naui furorem maris ut d̅s uer
bo coherc&; Porro iuxta alle
goriam mare siue stagnum
quod cum suis transire desiderat
Tenebrosus amarusq; saeculi
praesentis accipitur aestus;
Nauicula aute̅ qua̅ ascendunt
nulla melius qua̅ dominicae pas
sionis intellegitur arbor; Cuius
beneficio quiq; fideles adiuti

emensis mundi fluctib; habitationē
patriae caelestis quasi stabilitatē
securi litoris obtinent; Quod autē
ipse in unā naviculā cum discipulis
salvator ascendit. Alibi quid sig
nific& aperit cū praenuntiato
suae passionis resurrectionisq;
mysterio mox dicebat ad omnes.
Si quis uul post me uenire abneg&
seipsū & tollat crucem suam
cotidie. & sequatur me.

NAVIGANTIBUS AUTE
ILLIS OBDORMIUIT.

Discipulis nauigantib; xp̄s
obdormiuit. quia calcantib;
saeculum fidelib; futuriq; regni
qui&em animo meditantib; &
uel secundo sp̄s sc̄i flatu uel
proprii remigio conatus insidos
mundi fastus cestatim post ter
ga iactantib; tempus subito
dominicae passionis aduenit.
Unde bene marcus hoc inminente
noctis tempore gestū fuisse
perhib&. Ut ueri solis occubitū
non sola dn̄i dormitio sed & ipsa
decedentis lucis hora signific&.

ET DESCENDIT PRO
CELLA UENTI IN STAGNU.
ET COMPLEBANTUR ET
PERICLITABANTUR,

Dn̄o puppim crucis qua somnū
mortis carper&. ascendente
fluctus blasphemantium per
secutorū daemoniacis excitati
procellis adsurgunt; quib; tamen
non ipsius patientia turbatur.
sed discipulorū inbecillitas con
cutitur trepidat periclitatur;

ACCEDENTES AUTEM
SUSCITAUERUNT EUM
DICENTES PRAECEPTOR
PERIMUS

Suscitant dn̄m discipuli ne eo
dormiente fluctuum feritate
disperent quia cuius mortem
uiderant maximis uotis resurrec
tionē quaerebant. Ne si diutius
ipse morte carnis sopir&ur. Eorū
mens spiritali in p̄p&uū morte
perir&; Unde bene sequitur.

AT ILLE SURGENS INCREPAUIT
UENTUM ET TEMPESTATEM
AQUAE ET CESSAUIT. ET FACTA
EST TRANQUILLITAS,

Ventum quippe surgens increpuit.

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

quia resurrectione celebrata
diaboli superbiam strauit.
Dum per mortem destruxit eum
qui habebat mortis imperium.
Tempestatem quoque aquae
surgens cessare fecit quia
uesanam iudaeorum rabiem
quae caput quatiens clamauerat; si filius dei est descendat
nunc de cruce & credimus ei;
De sepulchro surgendo labefecit.
Ubi iuxta litteram notandum
quod omnes creaturae sentiant
creatorem. quibus enim increpatur & imperatur sentiunt
imperantem; Non errore hereticorum qui omnia putant
animantia sed maiestate conditoris quae apud nos insensibilia illi sensibilia sunt.

DIXIT AUTEM ILLIS UBI EST FIDES UESTRA

Recte arguuntur qui praesente
xpo timebant. cum utique
qui ei adheserit perire non possit;
Cui simile est quod post mortis
somnum discipulis apparens exprobrauit incredulitatem illorum
& duritiam cordis quia his qui
uiderant eum resurrexisse non
crediderunt; Itemque dixit ad eos.
O stulti & tardi corde ad credendum
in omnibus quae locuti sunt prophetae
nonne haec oportuit pati xpm
& ita intrare in gloriam suam.
Ac si per metaphoran nauigii
diceret nonne oportuit xpm
soporari; Undis nauem in qua
quiescebant hinc inde uerrentibus
& ita sedatis extimplo tumidis
gurgitum cumulis diuinitatis
suae cunctis patefacere potentiam.

QUI TIMENTES MIRATI
SUNT DICENTES AD INUICEM
QUIS PUTAS HIC EST QUIA ET
UENTIS IMPERAT ET MARI ET OBOEDIUNT EI

Mattheus ita scribit porro
homines mirati sunt dicentes
qualis est hic & cetera Non ergo
discipuli sed nautae & ceteri qui
in naui erant mirabantur; Si autem
quis contentiose uoluerit eos
qui mirabantur fuisse discipulos.
Respondemus recte homines
appellatos qui nec dum potentiam

nouerant saluatoris.
Et nos quoque singuli cū signo
dominicae crucis inbuti saeculū
relinquere disponimus. Nauem
profecto cum ihū conscendimus.
stagnum transfretare conamur.
Sed qui non dormitabit neque
obdormiet custodiens semper israhel.
Nobis tamen saepe nauigantib;
quasi inter aequoris fremitus ob
dormit. Quando crebrescente
inter medios uirtutū nisus uel in
mundorū spirituum uel hominū
prauorū uel ipsorū nostrarū cogi
tationū impetu. fidei splendor
obtenebrescit. spei celsitudo con
tabescit. amoris flamma refri
gescit. Uerum inter huiusmo
di procellas ad illū necesse est
gubernatorem curramus illū
seduli excitemus qui non seruiat
sed imperet uentis. Mox tem
pestates compescet refundet
tranquillitatem portum salutis
indulgebit. Libet inter haec
paucis discursa apostolicae naui gi
uarietate qualiter bonos suū se
cretū iuuet malorumue permixtio

turbet intueri. Ecce enim uita
perfectiorib; inchoemus. post
celebrata dominicae
resurrectionis solemnia septem
electi discipuli nauem piscaturi
ascendunt. Et quia non longe
a terra perpetuae quietis sed quasi
cubitis ducentis aberant.
Hoc est tantum mundo animū
quantum gemina dilectio
porcebat adposuerant. Quia se
petrus negotiis saecularib; exuerat.
Iam dñm in litore inmortalitatis
stantem cernere. Iam cum illo
aepulari. Iam mane supernae
lucis aspirante mystico magno
rum piscium numero sua retia
impleta nec tamen rupta susci
pere atque infimis saeculi fluc
tib; extrahere merentur.
Alibi petrus ut supra legitur
iubente dño retia laxat in captu
ram piscium q; conpraehendit
multitudinē copiosam. sed quia
ipse fragilis adhuc animi fuerat.
ita ut xpo tremens diceret.
Exi a me quia homo peccator
sū dñe et retia tunc rupta sunt

& si non socii adiuuassent. Nauer & iam mersae subsiderent. Item hoc loco discipuli cum dño nauē conscendunt. mare adeunt.
Sed quia inter erat & iudas. & dñs in puppi qua sedes erat gubernandi dormisse. & uentus pontusq; deforis saeuisse perhibentur.,
Nam & si multa illic discipulorū merita nauigabant tantū adhuc eam perfidia proditoris agitabat. & qui suis meritis firmi fuere turbantur alienis.
Itē paulus cum fratrib; hierosolyma nauigans & diem penticosten ibi spsq; sci gaudia celebrare festinans. Recto cursu cuncta peragrat.
Porro ab hierosolymis romam religatus. quia cum infidelib; iter agit mare furit. uenti refragantur. imber imminet frigora fatigant. astra obnubilant. terra negatur. triticum in mare iactatur. nauis armamenta tolluntur. ipsa postremo nauis arenis inlisa dissoluitur; Nautae quam non agnoscunt terram natando pereunt. & qui saeculi undas onerati cupiditatib; subi erant eodem aduersante saeculo uix nudi euadunt. Iuxta quod idem apostolus ait. Ipse autem saluus erit sic tamen quasi per ignem.

XXXI

ET NAUIGAUERUNT AUTEM AD REGIONEM GERASENORUM QUAE EST CONTRA GALILAEAM.

Gerasa est urbs insignis arabiae trans iordanen iuncta monte galaad quā tenuit trib; manasse non longe a stagno tiberiadis. in quod porci praecipitati sunt, significat autē nationē gentiū quā post passionis somnū resurrectionisq; siue gloriam missis praedicatorib; saluator est uisitare dignatus. Unde bene gerasa siue gergesi ut quidā legunt colonū eiciens. uel aduena propinquans interpraetatur.
Uidelicet insinuans quia gentiū populus & eum a quo nequiter incolebatur hostem suis decordib; eicerit. & qui erat longe factus sit prope in sanguine xpi.

ET CUM EGRESSUS ESSET
AD TERRAM OCCURRIT
ILLI UIR QUIDAM QUI
HABEBAT DAEMONIUM IAM
TEMPORIBUS MULTIS.

Vir iste figuram populi gen
tilis accipit qui multis tempo
rib; hoc est ab ipso paene mundi
nascentis exordio uexabatur furore
dementiae.

ET UESTIMENTO NON INDU
EBATUR;

Quia integimentum naturae suae
& uirtutis amisit. Hoc enim fidei
& caritatis indumento primi pa
rentes nostri postquam peccauere
nudati esse leguntur. Hac stola
prima filius luxoriosus postquam
paenitens ad patrem rediit induitur.

NEQUE IN DOMO MANEBAT
SED IN MONUMENTIS.

Quia in conscientia sua non re
quiescebat sed in mortuis operib;
hoc est in peccatis delectabatur.
Quid enim sunt corpora perfi
dorum nisi quaedam defunctorum
sepulchra. In quib; non dei habitat
sermo sed anima peccatis mortua
concluditur.

ISU UT UIDIT IHM PROCIDIT
ANTE ILLUM, ET EXCLAMANS
UOCE MAGNA DIXIT, QUID
MIHI ET TIBI EST IHU FILI
DI ALTISSIMI.

Quanta arriu uaesania ihm
creaturam & non dm credere
quem filium di altissimi daemones
credunt & contremescunt. Quae
impietas iudaeorum eum dicere in
principe daemoniorum eiecisse
quae ipsa daemonia
daemonia; fatentur nihil secum
habere commune qui hoc ipsum quod
tunc per daemonia exclamauere
furorem. Post in delubris idolorum
dicere & confiteri non desinunt.
Ihm uidelic& esse xpm filium di
altissimi nec se aliquid cum illo
pacis aut societatis habere.

OBSECRO TE NE ME TORQUEAS;
PRAECIPIEBAT ENIM SPIRITUI
INMUNDO UT EXIRET AB
HOMINE, MULTIS ENIM TEM
PORIBUS ARRIPIEBAT ILLUM;

Hostis humanae salutis non exiguum
sibi ducit esse tormentum ab homi ndo
nis laesione cessare; Quo q; hunc diutius
possidere solebat eo difficilius

dimittere consentit. Unde
studendum summopere est ut
& si quando ut homines a diabolo
superemur. mox eius laqueos euita
re satagamus. Ne si tardius eius
iuri resistat laboriosius quandoq;
pellatur.

ET UINCIEBATUR CATE
NIS ET COMPEDIB; CUSTODITUS;

Catenis & compedib; graues &
durae leges significantur gen
tium quib; & in eorum re publica
peccata cohibentur;

ET RUPTIS UINCULIS AGE
BATUR A DAEMONIO IN DESERTO

Quia etiam ipsis transgressis legib;
ad ea scelera cupiditate ducebatur
quae iam uulgarem consuetudinem excederent.

INTERROGAUIT AUTEM ILLUM
IHS DICENS; QUOD TIBI NO
MEN EST; AT ILLE DIXIT
LEGIO QUIA INTRAUERUNT
DAEMONIA MULTA IN EUM;

Non uelut inscius nomen in
quirit. sed ut confessa coram peste
quam furens tolerabat. uirtus curan
tis gratior emicaret; Sed & nostri
temporis sacerdotes qui per exor
cismi gratiam daemones eicere
norunt. solent dicere. patientes
non aliter ualere curari. Nisi quan
tum sapere possunt omne quod
ab inmundis spiritib; uisu auditu
gustu tactu uel alio quolib&
corporis uel animi sensu uigi
lantes dormientesue pertulerint
confitendo patenter exponant
& maxime quando uel uiris
in specie feminea uel in uirili
habitu feminis habitu feminis
apparentes; quos daemones
galli dusios uocant; infando
miraculo. spiritus incorporei
corporis humani concubitum p&ere
se ac patrare confingunt
& nomen daemonis quo se cense
ri dixerit & degerandi modos
quib; amoris sui foedus alteru
trum pepigerint prodendos esse
praecipiunt; Quae mendacio
simillima res sed adeo uera &
plurimorum est adtestatione no
tissima. Ut quidam uicinus mihi
praesbyter retulerit. se quandam
sanctimonialem feminam a daemo
nio curare coepisse. sed quamdiu

rer latebat· nihil apud eam profice
re potuisse; Conversso autem quo
molestabatur fantasmate· mox &
ipsum orationib; ceterisq; quae opor
tebat purificationū generib; effu
gasse· & eiusdem feminae corpus
ab ulcerib; quae daemonis tactu
contraxerat medicinali studio·
adiuncto sale benedicto curasse;
Sed dum unum de ulcerib; quod
altius lateri infixum repperat·
nullatenus posset· quin continuo
panderetur obducere· ab eadem
ipsa quam sanare uolebat con
silium quo sanaretur accepisse;
Si inquit oleum pro infirmis
consecratum· eidem medicamento
asperseris· sicque me perunxe
ris· statim sanitati restituar.
Nam uidi quondam per spm̄
in quadam longius posita
ciuitate· quā numquā corpo
ralib; oculis uidi puellam
quandā paricalamitate laborantē.
taliter á sacerdote curatā;
Fecit ut illa suggesserat statiq;
ulcus remedium quod ante res
puerat accipere consensit;

Haec contra fraudes daemoniū
paucis explicare curaui· Ut quā
non frustra dn̄s nomen eius quē
expulsurus erat spr̄ interroga
rit intellegas; Quod uero dae
monia multa hominē intrasse
memorantur· significat populū
gentium non uni cuilib& sed
innumeris ac diuersis idolatriis cultib;
esse mancipatū; cui contra
scriptum est· quod multitudinis
credentium erat cor & anima una;
Unde bene in babyllonia lingua
rum unitas scissa· In hierosoly
ma est linguarū uari&as ad
unata, & illa confusio· haec
uisio pacis interpra&atur· quia
uidelic& electos in plenisq; linguis
& gentib; una fides ac pi&as
pacificando confirmat; Reprobos
autem plures sectae quam linguae
dissociando confundunt;
ET ROGABANT EUM NE
IMPERARET ILLIS UT IN
ABYSSUM IRENT
Sciebant daemones aliquando
futurū ut per dn̄i aduentū
mittantur in abyssum.

Non ipsi futura praedivinantes.
sed prophetarum de se dicta re
colentes; Ideoque dominici adventus
quam mirabantur gloriam ad suam
verebantur tendere perniciem.

ERAT AUTEM IBI GREX POR
CORUM MULTORUM PASCEN
TIUM IN MONTE. ET RO
GABANT EUM UT PERMIT
TERET EIS IN ILLOS IN
GREDI. ET PERMISIT ILLIS.

Ideo permisit quod petebant
daemonibus ut per interfectionem
porcorum hominibus salutis occasio
praeberetur; Pastores enim
ista cernentes statim nuntiant
civitati. Erubescat manicheus
si de eadem substantia et ex eodem
auctore hominum bestiarumque
sunt animae. Quomodo ob unius
hominis salutem duo milia porcorum
suffocantur; In quorum tantum
interitu figuraliter homines in
mundi vocis et rationis expertes
indicantur qui in monte superbiae
pascentes lutulentis oblectantur
in actibus; Talibus enim perculsus
idolorum possunt daemonia dominari.
Nam nisi quis porci more vixerit
numquam accipiet in eum diabolus
potestatem. Aut ad probandum tantum
non autem et ad perdendum accipiet.

EXIERUNT ERGO DAEMONIA
AB HOMINE ET INTRAVE
RUNT IN PORCOS ET IMPE
TU ABIIT GREX PER PRAE
CEPS IN STAGNUM ET
SUFFOCATUS EST

Significat quod iam clarificata
ecclesia et liberato populo gentium
a dominatione daemoniorum in abdi
tis agunt sacrilegos ritus suos
qui Christo credere noluerunt.
Caeca et profunda curiositate
submersi. Et notandum quod spiritus
inmundi nec in porcos irent nisi
hoc illis deus benignus ipse salvator
petentibus quos ceteros in abyssum por
set religare concederet; Rem neces
sariam docere nos volens. Ut sci
licet noverimus eos multo minus pos
se sua potestate nocere hominibus
qui nec pecoribus qualibuscumque potu
erunt; Hanc autem potestatem
deus bonus occulta iustitia nobis
dare potest iniusta non potest.

QUOD UT UIDERUNT FACTŪ
QUI PASCEBANT FUGERUNT.
ET NUNTIAUERUNT IN CIUI
TATEM ET IN UILLAS.
Quod pastores porcorū fugien
tes ista nuntiarunt significat
quosdā &iam primates impiorum.
quamquā xpianam legem fugiant
potentiā tamen eius pergentes
stupendo & mirando praedicare.
EXIERUNT AUTĒ UIDERE
QUOD FACTŪ EST ET UENERUNT
AD IHM ET INUĒERUNT HOMI
NEM SEDENTĒ A QUO DAE
MONIA EXIERANT UESTI
TUM AC SANA MENTE
AD PEDES EIUS ET TIMUE
RUNT ET CETERA
Significat multitudinem uetusta
sua uita delectatam honorare
quidē sed nolle pati christianā legē
Dum dicunt quod eam implere
non possint admirantes tamen
fidelē populū a pristina perdita
conuersatione sanatū; sedere namq;
ad pedes dnī est rationali quem piū
mentis examine subnixum uesti
gia saluatoris quae sequatur intueri.
Uestitum resumere est uirtutū
studiis quae deceptus amiserat ornari.
ET ROGAUERUNT ILLUM
OMNIS MULTITUDO REGIONIS
GERASENORUM UT DISCE
DERET AB ILLIS QUIA TIMORE
MAGNO TENEBANTUR
Conscii fragilitatis suae geraseni.
praesentia se dnī iudicabant
indignos non capientes dī uerbū
nec infirma adhuc mente pondus
sapientiae sustinere ualentes.
Quod & petro ipsi uiso piscium
miraculo contigisse legitur.
Et uidua sarepthena beati heliae.
cuius se sensit hospitio benedici
Nihil ominus se putauit praesentia
grauari; Quid mihi & tibi inquit
uir dī. ingressus es ad me ut reme
morentur iniquitates meae &
occideres filium meum.
lxxxiiij. IPSE AUTEM ASCENDENS
NAUEM REUERSUS EST.
Dixerat supra dnm relictis nauē
ascendisse parentib; Compressisq;
unā cum uento fluctib; egressum.
mox occurrentem sibi curasse dae
moniacū. Quod significare docuimus

eum relictis iudaeae populis ex
qua carnis duxit originem.
Transacta suae passionis tempestate
gentium procurasse salutem,
his ita gestis patriam reuestitur.
quia caecitas ex parte contigit
in isra hel donec plenitudo gen
tium intraret et sic omnis israhel
saluus fieret. Ascendit autem
in nauim sed neque ipse somno prae
mitur neque nauis procella pulsatur
Quia xps surgens a mortuis iam
non moritur mors illi ultra
non dominabitur; Cuius tamen
tropheum passionis resurrec
tionisque gloria crediturus
iudaeae tribubus intimabitur.
et cum praedicato mortis suae
quo mortem uicit uexillo credi
ab hebreis coeperit quasi repetita
in qua dormierat naui patriam
regreditur.

ET ROGABAT ILLUM UIR
A QUO DAEMONIA EXIERANT
UT CUM EO ESSET; DEMISIT
AUTEM EUM IHS DICENS; REDI
DOMUM TUAM ET NARRA
QUANTA TIBI FECERIT DS.

Haec ex illa apostoli sententia
recte possunt intellegi. Cum ait
dissolui et esse cum xpo multo
magis optimum; Manere in car
ne necessariu propter uos. Ut
sic quisque intellegat post remissio
ne peccatorum redeundu esse
sibi in conscientia bonam et ser
uiendu euangelio. Propter
aliorum etiam salutem. Ut
deinde cum xpo requiescat.
Ne cum praepropere iam uult
esse cum xpo neglegat minis
terium praedicationis fraterne
redemptionis accommodatum.
Quod uero mattheus duos dicit
a daemonum legione curatos;
Marcus autem et lucas unu
commemorant; Intellegas
unum eo fuisse personae alicu
ius clarioris et famosioris quem
regio illa maxime dolebat et
pro cuius salute plurimu satagebat.
Hoc uolenter significare duo
euangelistae solum commemoran
du iudicauerunt de quo facti
huius fama latius praeclariusque
flaglauerat sed et allegoriae

summa concordat. Quia sicut unus
a daemonio possessus. sic & duo
gentilis populi typum non incon
uenienter exprimunt. Nam cum
tres filios noe generauerit.
Unius solum familia in possessio
ne adscita est dei. Ex duobus
reliquis diuersarum nationum quae
idolis manciparentur. procreati
sunt populi.

lxxxv. FACTUM EST AUTEM
XXXII CUM REDISSET IHS EX
CEPIT ILLUM TURBA.
ERANT ENIM OMNES
EXPECTANTES EUM.

Et superius dixi quod in fine
saeculi dns sit ad iudaeos
clementer rediturus atque ab eis
per fidei confessionem libenter
excipiendus. Nam quod
erant omnes expectantes eum.
hoc est nimirum quo deidem
synagogae per prophetam
loquitur. Dies multos expectabis
me non fornicaberis & non eris uiro.
Nunc enim nec uiro xpo subdita.
nec fornicata cum idolis expecta
tione longissima sponsi sui
prioris hoc est dni xpi quandoque
per gratiam uenturi praestulatur
amplexum.

ET ECCE UENIT UIR CUI NO
MEN ERAT IAIRUS ET IPSE
PRINCEPS SYNAGOGE ERAT

Priori lectioni quam de ab
iectione synagogae fideque eccle
siae atque iterum instauratione
synagogae sumus interpraetati
consequenter archisynagogi
filia moriens subiungitur. quam
dum suscitare properat dns
praeoccupat a emorousa mulier
& praeripit sanitatem. fitque ut post
ueniens prior saluti potiatur.
Aethiopia praeueniet (enim) manus
eius deo. Et cum intrauerit pleni
tudo gentium tunc omnis israhel
saluus fiet. Princeps itaque synagoge
nullus melius quam ipse moyses in
tellegitur. Unde bene iairus id est
inluminans siue inluminatus uocatur.
Quia qui accepit uerba uitae dare
nobis & per haec ceteros inluminat
& ipse a spu sco quo uitalia mone(ta)re
scribere uel docere possit inluminatur.

ET CECIDIT AD PEDES IHU

ROGANS EUM UT INTRA
RET IN DOMUM EIUS ·

Si caput xpi ds. pedes consequenter incarnatio · qua terram nostrae mortalitatis tetigit accipiendi sunt; cecidit igitur archisynagogus ad pedes ihu quia legislator cum tota patrum progenie · xpm in carne apparentem longe sibi dignitatis gloria praeferendum esse cognouit. Illud apostoli sedula deuotione protestans Quia
, quod infirmum est di fortius est
, hominib; Rogauit eum intrare in domum eius Quia continuis gaudiorum uotis eius uidere
, desiderabat aduentu; Anima
, autem inquit mea exultauit in dno · & delectabitur super ihu eius.
Omnia ossa mea dicent · dne quis similis tibi Et hoc est ad pedes ihu cadere eum super omnes singulariter magnu pia fide fateri ·

QUIA FILIA UNICA ERAT ILLI FERE ANNORU DUODECIM ET HAEC MORIEBATUR

Ipsa synagoga quae sola legali institutione conposita quasi unica mosi nata erat quasi duodecimo aetatis anno · hoc est tempore pubertatis adpropinquante moriebatur; Quia nobiliter a prophetis educata · Postquam ad intellegibiles annos peruenerat. Postquam spiritales dno fructus gignere debebat · subito erroru languore consternata spiritalis uitae uias ingredi disperabiliter omisit · & si non a xpo succurreretur · horrendam per omnia corruis & in mortem

ET CONTIGIT DU IRET A TURBA COMPRIMEBATUR

Ad puellam pergens sananda dns a turba conprimitur · quia genti iudaeae salutaria monita praebens · quib; egram uitiis eius conscientiam erigeret noxia carnalium populoru est consuetudine grauatus.

ET MULIER QUAEDAM ERAT IN FLUXU SANGUINIS ANNIS DUODECIM

Mulier sanguine fluens ecclesia est ex gentibus congregata ·

Quae ingenito carnalium delecta
tionum polluta fluxu atq; a coe
tu iam fuerat segregata fideliu(m);
sed dum uerbum di iudaeam
saluare decerner& illa paratam iam
promissam q; alius praeripuit
spe cesta salutem; Notandu(m)q;
quod & archisinagogi duodeni
nis sit filia & mulier haec ab annis
duodecim sanguine fluxerit.,
Hoc est eodem quo haec nata
sit tempore illa coeperat infir
mari; Una enim pene eadem q;
saeculi huius aetate & sinagoga
in patriarchis nasci & gentilium
natio per orbem coepit idolatriae
sanie fedari; Nam & geminus
fluxus sanguinis hoc est & sup
idolatriae prostitutione & super
his quae carnis ac sanguinis ob
lectatione patrantur potest
intellegi; Unde pulchre sacra
refert historia; Tempore quo da
uid adhuc puer goliath gigante(m)
strauit philistim in finib; dommim
idest sanguinu(m) fuisse castrame
tatos; Quia uidelicet dns ad debel
landu(m) mundi principe(m) humilis

apparens; Non modo operib; in
fructuosis sed & relioni spurcissime
deditos gentilium populos inuenit.
Ergo quam diu sinagoga uiguit
laborauit ecclesia; defectus illius
huius est uictus quia illoru(m) de
licto salus gentibus.,

QUAE IN MEDICOS EROGA
UERAT OMNEM SUBSTAN
TIAM SUAM NEC AB ULLO
POTUIT CURARI.,

Medicos siue falsos intellege theologos siue
philosophos legum q; doctores
saecularium qui multa de uirtutib;
uitiisq; subtilissime disserentes
utilia se uiuendi credendi instituta
mortalib; dare promittebant;
seu certe ipsos spr inmundos signi
ficat qui uelut hominib; consulen
do se iam pro do colendos ingere
bant; Quib; uicissim audiendis
gentilitas quanto magis naturalis
industriae uires expenderat.
Tanto minus potuit ab iniquitatis
suae sorde curari; Unde bene
marcus de hac muliere scribens
ait; Et fuerat multa perpessa
A conplurib; medicis & erogauerat.

omnia sua. Nec quicquā pro
fecerat sed magis d&erius habebat;
Sed haec ubi populū iudaeorum
aegrotare. uerumq; de caelo cog
nouit adesse medicū. coepit &
ipsa languoris sui sperare pariter
& quaeritare remedium.

ACCESSIT RETRO ET TETI
GIT FIMBRIAM UESTIMEN
TI EIUS ET CONFESTIM STETIT
FLUXUS SANGUINIS EIUS

Accedit & dnm tangit ecclesia.
quia ei per fidei ueritatem ad
propinquat. Accedit autem
r&ro siue iuxta id quod ipse ait.
Siquis mihi ministrat. me sequatur.
& alibi praecipitur. Post dnm
dm tuū ambulabis; siue quia
praesentem in carne dnm non
uidens. peractis temporariae dis
pensationis sacramentis. eius
iam per fidem coepit uestigia
subsequi. Tangit autem fimbriā
uestimenti & undam restringit
sanguinis. Quia beatus & uere
mundandus qui uel extremā
uerbi partem fidei manu contigerit.
Nam rarus ualde qui eius uel

·i· idē incarnatio
nis eius

in pectore recumbere uel caput
mereatur pistica nardo perun
gere; Cum & ille magnus
fuerit qui se indignum ducebat
eius calciamenta portare; mag
na & illa quae unguere pe
des eius & capillis suis tergere
promeruit.

ET AIT IHS. QUIS EST QUI
ME TETIGIT.

Non ut ipse quae nesciat doceat
sed ut iustus fidei quam nouerat
immo quam ipse dederat in muli
ere declar&ur. Interrogat.

NEGANTIBUS AUTE OMNIB;
DIXIT PETRUS ET QUI CU ILLO
ERANT; PRAECEPTOR TUR
BE TE CONPRIMUNT ET ADFLI
GUNT ET DICIS QUIS ME TETIGIT.

Quem turbae passim comitantes
conprimunt. Una credula muli
er dnm tangit. quia qui diuer
sis inordinate glomerantiū
(·i· sue partis moribus)
heresib; adfligitur. Solo catho
licae ecclesiae fideliter corde
quaeritatur; Nā sicut quidā ui
dentes non uident. & audientes non
audiunt. Ita & tangentes

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

non tangunt quia non fideliter
xpm tangunt; Unde cuidam
amanti quidem sed non dm ple
ne credenti dicit; Noli me tan
gere nondum enim ascendi ad
patrem meum; A peste docens quid
sit eum ueraciter tangere.
patri scilicet aequalem credere;
ET DIXIT IHS TETIGIT ME
ALIQUIS NAM EGO NOUI UIR
TUTE DE ME EXISSE ET CET
Dicat pelagius si placet se suo
conamine saluari; Dicamus
autem nos quia uana salus homi
nis in do faciemus uirtutem.
Nam et ipse uirtutem quae pro
piciatur omnibus iniquitatibus
nostris et sanat omne languores
nostros non ex nobis ipsis sed de
se nouit exire Non ergo latet
eum qui fimbriam tetigerit id
est incarnationis mysteria donec
ad maiora capienda perueniat
perfecto animando crediderit
AT IPSE DIXIT ILLI FILIA
FIDES TUA TE SALUAM
FECIT UADE IN PACE;
Ideo filia quia fides tua te
saluam fecit Nec dixit fides
tua te saluam factura est.
sed saluam fecit. In eo enim
quod credidisti iam salua
facta es.
ADHUC ILLO LOQUENTE
UENIT AD PRINCIPEM
SYNAGOGE DICENS EI
QUIA MORTUA EST FILIA TUA
NOLI UEXARE ILLUM
Saluata a profluuio sangui
nis muliere mox filia principis
mortua nuntiatur.
Quia dum ecclesia a uitiorum labe
mundata et ob fidei meritum
filia est cognominata continuo
synagoga perfidiae simul
inuidiaeq; loco soluta est.
Perfidiae quidem quia in xpo
credere noluit. Inuidiae uero
quia ecclesiam credidisse doluit;
Scriptum est enim in actibus apos
tolorum. sequenti autem sabbato
pene uniuersa ciuitas conuenit
audire uerbum dni Uidentes
autem turbas iudaei repleti sunt
zelo et contradicebant his quae
a paulo dicebantur maledicentes.

uiam coram multitudine;
Noli uexare illū per eos hodieq;
dicitur qui a deo destitutum
synagogae statum uident.
Ut restaurari posse non credant;
Ideoq; pro resuscitatione illius
supplicandum esse non aestiment.
Sed quae inpossibilia sunt apud ho
mines possibilia sunt apud dm.
Unde sequitur.

IHS AUTEM AUDITO HOC
UERBO RESPONDIT
PATRI PUELLAE NOLI TIME
RE CREDE TANTUM ET SAL
UA ERIT.

Pater puellae coetus doctorū
legis accipitur. De quo dns ait.
Super cathedrā mosi sederunt
scribae & pharisaei Qui si credere
ipse uoluerit. &iam subiecta
ei synagoga saluaerit.
ET CUM UENISSET DOMŪ
NON PERMISIT INTRARE
SECUM QUEMQUAM NISI
PETRUM IACOBUM ET IOHAN
NEM ET PATREM ET MATREM
PUELLAE.

Supra publice uiduae filius
suscitatur. Hic remouentur
plures arbitri Puto ergo quod
in eo quoq; pietas ibi dni declaret
quia uidua mater unici non patie
batur moras. & ideo ne amplius
afficeretur maturitas; additur
est &iam forma sapientiae. In ui
duae filio cito ecclesiam crediturā.
In archi synagogi filia credituros
ros quidem iudaeos sed ex pluri
b; pauciores.

FLEBANT AUTEM OMNES
ET PLANGEBANT ILLAM

Numquit possunt inquit
filii sponsi lugere quamdiu
cū illis est sponsus. Uenient
autem dies cum auferetur
abeis sponsus. Et tunc ieiunabunt
Igitur synagoga quia sponsi
la&itiam qua uiuere posset
amisit. quasi plangentes inter
mortua iacens. ne hoc quidem
ipsū quare plangatur intellegit.
AT ILLE DIXIT NOLITE FLERE
NON EST MORTUA SED DORMIT
Hominib; mortua qui susci
tare nequierant. Dō dormiebat
in cuius dicione & anima recepta

uiuebat & caro resuscitanda
quiescebat. Unde mos xpianus
obtenuit ut mortui qui resur
recturi esse non dubitantur
dormientes uocentur.
Sicut apostolus Nolumus
inquit uos ignorare fratres
de dormientib; ut non contristemi
ni sicut & ceteri qui spem non
habent; sed & in parte allegoriae
cum anima quae peccauerit
ipsa moriatur. Tamen ea quae
resuscitari a xpo meruerit
nobis quidem mortua fuisse.
sed ei obdormisse dici potest;

ET DERIDEBANT EUM
SCIENTES QUIA MORTUA
ESSET

Quia uerbum resuscitantis
deridere quam credere
malebant merito foras
indigni qui miraculum
excluduntur: surgentis uiderent.

IPSE AUTEM TENENS MA
NUM EIUS CLAMAUIT DI
CENS PUELLA SURGE

In marco scriptum est ait illi.
talitha cumi. quod est inter
pra&atum puella tibi dico surge
& confestim surrexit.
Ubi diligens lector inquirat quare
uerax euangelista dictum sal
uatoris exponens interposuerit
de suo tibi dico. Cum in syro ser
mone quem posuit non plus sit
dictum quam puella surge.
Tenens ergo manum puellae
ihs sanauit eam.
Quia nisi prius mundatae fue
rint manus iudaeorum quae
sanguine plenae sunt synagoga
eorum mortua non consurgit.

ET REUERSUS EST SPS EIUS
ET SURREXIT CONTINUO

Marcus ita dicit. & confestim
surrexit puella & ambulauit
spiritaliter insinuans quia quis
quis a morte animae xpo sibi
manum confortante resipiscit
non modo a sordib; exsurgere
uitioru sed & in bonis continuo
proficere deb& operibus.

ET IUSSIT ILLI DARI MANDUCARE;

Ad testimoniu quidem uitae
resuscitatam manducare prae
cipit ut non phantasma sed ueritas
creder&ur; sed & si quis a spiritaly

morte resurrexit· caelesti neces se est mox pane satietur & diuini scilicet uerbi & sacrosancti alta ris particeps effectus· Nam iuxta moralem intellectu tres illi mortui quos saluator in corpo rib; suscitauit Tria genera re surrectionis animarū significant; siquidem non nulli consensum malae delectationi praebendo latente tantum cogitatione peccati sibi mortē· consciscunt sed tales se uiuificare significans; saluator suscitauit filiam archisynagogi nondum foras elatam sed in domo mortuā quasi uitiū secreto in corde tegen tem· Alii non solū noxiae de lectationi consentiendo sed & ipsum malum quod delectantur agen do mortuum suum quasi extra portas efferunt & hos se paeni teant resuscitare demonstrans Suscitauit iuuenem filiū uiduae· extra portas ciuitatis ciuitatis elatum· & reddidit matri suae; Quia resipiscentem a peccati tenebris animam unitati resti tuit ecclesiae sicut & supra.

docuimus Quidam uero non solum cogitando uel faciendo inlicita· sed & ipsa peccandi con suetudine se quasi sepeliendo corrumpunt Uerum ne ad hos erigendos minor sit uirtus & gratia saluatoris; si tamen adsint cogitationes sollicitae quae super eorum salute uelut deuotae xpo sorores inuigilent Nec adhoc intimandum resus citauit lazarum quattuor dies iam in monumento habentē & sorore adtestante iā fetentē. Quia pessima noxios accursio & fama comitari· Notandum autem quod quanto grauior animae mors ingrue rit· tanto acrior necesse est ut resurgere mereatur paenitentis feruor insistat; Quod occultae uolens ostendere dns iacentem in conclaui mortuam modesta leuiq; uoce resuscitat dicens; Puella surge· quam & ob facilitatem resuscitandi iam mortuam fuisse negauerit;

Delatum autem foras iuuenē
pluribꝫ ut reuiuiscere debeat
dictis corroborat. Cum ait:
Iuuenis tibi dico surge; Quatri
duanus uero mortuus ut longa
prementis sepulchri claustra
deponere poss&: Fremuit
spū ihs turbauit seipsum
lacrimas fudit. rursum fre
muit: Ac magna uoce
clamauit; lazare ueni foras
& sic tandem qui erat des
peratus discusso tenebrarū
pondere uitae luciq; reddi
tur; sed & hoc notandum
quod quia publica noxa
publico eg& remedio. leuia LXXVII
autem peccata leuiori & LXXIII
secr&a queunt paenitentia
deleri. Puella in domo iacens
paucis arbitris exsurgit eisdē
ne miraculum uulgarent
indicitur;

ET STUPUERUNT INQUID
PARENTES EIUS QUIBUS
PRAECEPIT NE ALICUI
DICERENT QUOD FACTU ERAT

Iuuenis extra portam turba
multa comitante atq; intuente
suscitatur. lazarus de monumento
uocatus in tantū populis innotuit.
ut ob eorum qui uidere testimo
nium plurimae dño turbae cum
palmis occurrerent. & multi
propter illū abirent ex iudaeis
& crederent in ihm; Quartum
uero mortuum dñs nuntiante
discipulo agnoscit. sed quia qui
pro eius ereptione dñm precaren
tur uiui defuerant. Dimitte
inquit ut mortui sepeliant mortuos
suos. id est mali malos noxiis
laudibꝫ grauent. & quia non ad
est iustus qui corripiat in misericordia.
Oleū peccatoris inpingu& caput eorū

CONUOCATIS AUTEM
DUODECIM APOSTOLIS
DEDIT ILLIS UIRTUTEM ET
POTESTATEM SUPER OMNIA
DAEMONIA & UT LANGUORES CURARENT.
ET MISIT ILLOS PRAEDICARE
REGNUM DĪ ET SANARE
INFIRMOS,

Concessa primum potestate
signorum misit praedicare
regnum dī ut promissorum

magnitudini. adtestar&ur & tanta
magnitudo factoris fidemq;
uerbis dar& uisus ostensa. & noua
fecerent. qui noua praedicarent;
Unde nunc quoq; cu fidelium
numerositas excreuit intra scam
ecclesiam. multi sunt qui uitam
uirtutu tenent & signa uirtutu
non habent. quia frustra mira
culum foras ostenditur. si de
est quod intus oper&ur.
Nam iuxta magistri gentium
uocem. linguae in signum sunt
R non fidelibus sed infidelibus.
LXXXVII ET AIT AD ILLOS, NIHIL TU
LERITIS IN UIA NEQUE UIR
GAM NEQUE PERAM NEQUE
PANEM NEQUE PECUNIAM.
NEQUE DUAS TUNICAS
HABEATIS,
λ. Sol& quaeri. quomodo mattheus
& lucas commemorauerint
dixisse dnm discipulis ut nec
uirgam ferrent. Cum dicat
marcus, & praecepit eis nequid
tollerent in uia nisi uirgam
tantum. quod ita soluitur.
ut intellegamus sub alia
significatione dictam uirgam,
quae secundum marcum ferenda
est. & sub alia illam quae secun
dum mattheum & lucam non
est ferenda. sicut sub alia sig
nificatione intellegitur tempta
tio de qua dictum est, ds nem
nem temptat. & sub alia de
qua dictum est. Temptat
uos dns ds uester. ut sciat si
diligitis eum. illa seductionis
est. illa (haec) probationis. Utruq;
ergo accipiendum est a dno
apostolis dictum. & ut nec
uirgam ferrent. & ut non
nisi uirgam ferrent. Cum
enim secundum mattheum
dicer& eis. Nolite possidere
aurum neq; argentum & c&era
continuo subiecit. dignus est
enim operarius cibo suo.
Unde satis ostendit. cur eos
haec possidere ac ferre noluerit.
Non quo necessaria non sint
sustentatione huius uitae. sed
quia sic eos mittebat. ut eis
haec deberi monstrar& ab illis
quib; euangelium credentib;

adnuntiarent; Clar& autem
haec non ita praecepisse dnm.
tam quã euangelistae uiuere
aliunde non debeant quam
eis praebentib; quib; adnuntiant
euangelium, Alioquin contra
hoc praeceptũ fecit apostolus.
qui uictum de manuum suarũ
laboribus transigebat, Ne cui
quã grauis ess&. sed potes
tatem dedisse. in qua scirent
sibi ista deberi, Cum autem
a dño aliquid imperatur: nisi fiat. in
oboedientiae culpa est;
Cum autem potestas datur.
lic& cuiq; non uti. & tamquã
de suo iure cedere, hoc ergo
ordinans dns. quod eum
ordinasse dicit apostolus,
his qui euangelium adnuntiant
de euangelio uiuere. Illa
apostolis loquebatur. ut
securi non possiderent. neque
portarent huic uitae necessa
ria. nec magna nec minima
ideo posuit. nec uirgam osten
dens a fidelib; suis omnia
deberi ministris suis nulla
super flua requirentib; ac per
hoc addendo, Dignus est enim
operarius cibo suo, Prorsus
aperuit & inlustrauit unde
haec omnia loquer&ur,
Hanc ergo potestatem uirgae
nomine significauit. cum dicit.
ne quid tollerent in uia nisi uirgã
tantum, ut intellegatur quia
per potestatem a dño acceptã.
quae uirgae nomine significata
est. &iam quae non portantur
non deerunt, hoc & de duob;
tunicis intellegendũ est!
Ne quisquam eorum praeter
eam quam ess& indutus aliã
portandam putar&. sollicitus
ne opus ess& cum ex illa potestate
poss& accipere,
Quod uero secundum marcũ
non portari uel haberi duas tuni
cas. sed expressius indui prohib&
dicens. & ne induerentur duab;
tunicis. quid eos mon&. nisi non y.
dupliciter sed simpliciter ambu
lare. Aliter in duab; tunicis H.
uid&ur mihi duplex ostendere
uestimentum. non quo in locis.

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

scythiae. & glacialis niue rigen
tib; una quis tunica debeat
esse contentus. sed quo in tunica
uestimentū intellegamus.

R Ne alio uestiti. aliud nobis
futurorum timore seruemus;

ET IN QUAMCUMQ; DOMU
INTRAUERITIS. IBI MANETE
ET INDE NE EXEATIS.

A Dat constantiae generale
mandatū. ut hospitalis necessi
tudinis iura custodiant;
Alienum a praedicatore regni
caelestis adstruens cursitare
per domos. & inuiolabilis hospitii
iura mutare; Nec otiosae secun
dum mattheum domus quam
ingrediantur apostoli legenda
decernitur. ut mutandi hospitii
necessitudinisq; uiolandae
causa non suppetat;

Lxxviii ET QUICUMQUE NON RECE
M PERINT UOS. EXEUNTES
DE CIUITATE ILLA. ETIAM
puluerem PEDUM UESTRORUM EX
CUTITE IN TESMONIUM
SUPRA ILLOS.

H Puluis excutitur de pedibus
in testimonium laboris sui. quod
ingressi sint in ciuitatem.
Et praedicatio apostolica ad illos
usque peruenerit; Siue excutitur
puluis ut nihil ab eis accipiant
ne adiuctum quidem necessariū
qui euangelium spreuerint;

R Allegorice autem qui uerbo R
humiliter intendunt. siquib;
ut homines terrenae leuitatis
neuis obscurantur. per ea
mox quae recipiunt euange
licae praedicationis uestigia
purgantur. Qui uero perfi
dia uel neglegentia uel etiā
studio contemnunt.
Horum uitanda communio
fugienda synagoga cens&ur
excutiendus pedum puluis
ne gestis inanib; & pulueri
comparandis mentis castae
uestigium polluantur.

Lxxxviiii EGRESSI AUTEM CIRCUM
IBANT PER CASTELLA
EUANGELIZANTES ET
CURANTES UBIQUE

Quid euangelizarent uel
quomodo curarent apostoli

Marcus exponit plenius: prae
dicabat inquit ut paenitentiā
agerent & unguebant oleo
multos aegrotos & sanabant.
Dicit & iacobus infirmatur
quis in uobis inducat praesbyte
ros ecclesiae & orent super ipsū
unguentes eum oleo in nomine
dni · & si in peccatis sit dimittentur
ei Unde pat& ab ipsis apostolis
hunc scāe ecclesiae morem
esse contraditum · ut ponti
ficali benedictione consecrato
oleo per unguantur aegroti·
Praedicabant autem ut paeni
tentiā agerent Et supra
misit illos inquit euangelizare
regnum dī Quia uidelic&
utrumq; iuxta iohannis
baptistae uel ipsius saluatoris
exemplū praedicabant.
Paenitentiā agite adpropin
quabit enim regnū caelorū·
Regni enim caelorum ianuis
propinquare est debis quemq;
quibus ab eo discesserat
paenitere.

XXXIIII. AUDIUIT AUTE HERODES
TETRARCHA OMNIA
QUAE FIEBANT AB EO
ET HESITABAT EO QUOD
DICERETUR A QUIBUSDAM
QUIA IOHANNES SURREXIT
A MORTUIS

Quanta iudaeorum in
uidia, qui contra dnm
malitia e furor exciterit, ex
omnib; pene locis euangelii
docemur; Ecce enim iohanne
de quo dictū est quia signū fecit
nullum, a mortuis surgere
potuisse, nullo adtestante
credebant; Ihm autem uirum
adprobatum a dō uirtutib; & signis.
Cuius mortem elementa
tremuerunt, resurrectionē
uero · atq; ascensionē · angeli ·
apostoli · uiri · ac feminae · testatum
praedicabant · Non resurrexisse
sed furtum fuisse ablatū credere
maluerunt; Nec repugnare putan
dum est quod lucas perhib& hero
dem hesitasse eo quod dicer&ur
a quibusdam · quia iohannes
surrexit a mortuis. Cum mattheus
marcusq; referant ipsū herodem

audita fama ihu dixisse
pueris suis hic est iohannes.
hic est iohannes baptista ipse
surrexit a mortuis & ideo
uirtutes operantur in eo;
sed intellegendū post hanc
hesitationem eū confirmasse
in animo suo quod ab aliis
dicebatur

ET AIT HERODES IOHANNĒ
EGO DECOLLAUI · QUIS AUTĒ
ISTE DE QUO AUDIO EGO
TALIA · ET QUAEREBAT
UIDERE EUM

Haec uerba sunt hesitantis
herodis de quib; supra
memorat. Qui eum quem
fama magnū comperit & iam
uidere desiderat si forte an
ipse sit iohannes agnoscere
possit. Cuius ordinem causamq;
decollationis qm alii euange
listae plenissime describunt.
lucas more suo commemorare
potius ob statum temporis inti
mandum quae abunde dicta
uiderat quam replicare curauit;
Uerum quia decollationis iohannis
mentio est. Notandum quod
idem iohannes & dns suum
quisq; statum & tempore
natiuitatis & passionis ordine
declarant. Nam iohannes
capite minutus. dns est in cruce
sublimatus. Iohannes cum minui
inciperent dies. Dns cum cres
cere natus. Ut etiam per haec
appareret quid sit illū oportet
crescere me autem minui
hoc est illū qui propheta puta
batur xpm (oportet) agnosci agnosci;
Et me qui xps aestimabar quod
eius sim praecursor intellegi

ET REUERSI APOSTOLI
NARRAUERUNT ILLI QUAE
CUMQUE FECERUNT

Non solum quae ipsi fecerunt
& docuerunt apostoli dno
narrant.
Sed etiam quae iohannes eis (passus)
in docendo occupatis sit. uel
sui uel eius de iohannis ei dis (sic matheus)
cipuli renuntiant insinuat
Unde quod sequitur

ET ASSUMPTIS ILLIS
SECESSIT SEORSUM.

IN LOCUM DESERTUM
QUI EST BETHSAIDA

Non timore mortis egit ut
quidam arbitrantur. sed
parcens inimicis suis ne homi
cidio homicidium iungerent
simul & oportunum suae pas
sionis tempus expectans.
Nam plusquam anni spatio
Iohannis & dni passiones dis
tare qui diligenter euangelia
inuenit
legerit · siquidem miraculu
panum dns trib; consentientib;
eangelistis. post decollatione
qt iohannes miraculu de
Iohannis impleuit. scripturus
praemisit esse proximum
pascha diem festum iudaeoru.
& post haec ad diem festum
eorum scenopegiae ihm dicit
ascendisse. Ubi docentem
in templo quaerebant eum
inquit eum adprehendere
& nemo misit in illum manus
quia non du uenerat hora eius.
Ac deinde proximi paschae
tempore crucis consummasse
tropaeum. quod occisso Io
hanne tempus expectans secessit
seorsum in locum desertum
qui est bethsaida. Mystice
docens quia derelicta iudaea
quae prophetiae sibi non credendo
caput abstulerat. in deserto
ecclesiae quae uirum non ha
bebat uerbi esse pabula
largiturus.
Unde pulchrae bethsaida domus
fructuum interpretatur.
Ipsa est enim de qua isaias ait.
Laetabitur deserta & inuia
& exultabit solitudo & florebit
quasi lilium. & paulo post
ipsi uidebunt gloriam dni
& decorem di nostri.
Est autem bethsaida in galilaea
ciuitas andreae & petri & philippi
apostoloru prope stagnum
gennesareth ut in locoru libris
inuenimus.

QUOD CUM COGNOUISSENT
TURBAE SECUTAE SUNT ILLU
ET EXCEPIT ILLOS ET LOQUE
BATUR ILLIS DE REGNO DI ET
EOS QUI CURA INDIGEBANT
SANABAT

Temptat dns fidem turbarum

&probatam digno premio
re conpensat. P&endo enim
so li tudinem an sequi curent
explorat; Illae sequendo & non
in iumentis uehiculisue diuersis.
sed ut alii produnt euangelistae
proprio labore pedum iter
arripiendo desesti. quantam
salutis suae curam gerant
ostendunt. Rursum ipse ut
potens piusq; saluator ac medicus
excipiendo fatigatos. docendo
inscios. sanando aegrotos. refici
endo ieiunos. quantum deuotione
credentium delect&ur insinuat
Iuxta uero leges allegoriae
p&entem desiderat gentium xpm.
multae fidelium cateruae relictis
moenib; priscae conuersationis
neglectoq; uariorum dogmatum
munimine sequuntur. & qui
prius notus in iudaea ds. postquam
dentes iudaeorum arma & sagitte
& lingua eorum machera acuta
contra illum facta est.
Exaltare inquit super caelos ds.
xciii. & super omnem terram gloria tua

xxxv. DIES AUTEM COEPERAT
DECLINARE ET ACCEDEN
TES DUODECIM DIXERUNT
ILLI DIMITTE TURBAS UT
EUNTES IN CASTELLA UILLAS
QUE QUAE CIRCA SUNT DI
UERTANT ET INUENIANT
ESCAS

Die declinata turbas salua
tor reficit quia uel fine saecu
lorum propinquante uel cum
sol iustitiae pro nobis occubuit.
A diutina spiritalis inaediae
sumus tabe saluati.

AIT AUTEM AD ILLOS UOS
DATE ILLIS MANDUCARE

Prouocat apostolos ad frac
tionem panis ut illis se non
habere testantib; magnitudo
signi notior fiat
Simul insinuans quia per eos
cotidie ieiuna nostra sunt
corda pascenda; Quid enim
ait p&rus. cum per epistolas
loquitur Nisi ut uerbi pabulo
corda nostra male ieiuna
satientur; Quid paulus. quid
iohannes per epistulas loquen
tes operantur nisi ut mentes

nostrae caelestia alimenta
percipiant & inaediae suae
fastidium quo moriebantur
uincant.
R̅ AT ILLI DIXERUNT NON
SUNT NOBIS PLUSQUAM
QUINQUE PANES ET DUO
PISCES
Nondum erant apostolis
plusquam quinque panes
mosaicae legis & duo pisces
utriusq; testamenti. quae
diutius abdito mysteriorū
latentium quasi undis abyssi
tegebantur atq; alebantur
occulta. bene autem iuxta
euangelium iohannis panes
qui legem designant ordiacii
fuisse referuntur;
Qui iumentorū maxime
rusticorumq; est cibus seruo
rum. quia incipientibus
necdumq; perfectis auditorib;
asperiora & quasi grossiora
sunt committenda praecepta
Animalis enim homo non
percipit ea quae sunt sp̄s d̄i
Atq; ideo dn̄s pro suis cuiq; uirib;
dona tribuens semperque
ad perfectiora prouocans.
Primo quinq; panib; quinque
milia. secundo septem panibus
quattuor hominum milia reficit
Tertio discipulis suae carnis &
sanguinis mysterium credit.
Ad ultimum magno munere
dat electis ut aedant & bibant
super mensam suā in regno
ERANT AUTEM FERE UIRI
QUINQUE MILIA
Quia quinq; sunt exterioris
hominis sensus; quinq; milia
uiri dn̄m secuti. designant
eos qui in saeculari adhuc
habitu positi. exteriobus quae
possident bene uti nouerūnt;
Qui recte quinque panib; alun
tur Quia tales necesse est legali
b; adhuc praeceptis instrui;
Nam qui mundo ad integrum
renuntiant. & quattuor sunt
milia & septem panib; refecti.
hoc est & euangelica refectione
sublimes & spiritali sunt gratia docti;
Cuius significatio(n)ae distantiae
causa mystice reor in introitu

quidem tabernaculi quinq:
columnas deauratas.
Ante oraculũ uero id est scã
scõrum quattuor fieri iussas
Quia uidelic& incipienter per
legem castigantur ne peccent
Perfecti autem per gratiam ut
deuotius dõ uiuant admonentur
AIT AUTEM AD DISCIPULOS SUOS· FACITE ILLOS DISCUMBERE PER CONUIUIA QUINQUAGENOS ET ITA FECERUNT
Diuersi conuiuantium discubitus diuersos per orbem conuentus ecclesiarum·
Quae unam catholicam faciunt designant; qui bene non solum quinquageni· sed adtestante marco & centeni discubuerunt.
Nam quia quinquagesimus paenitentiae psalmus est.
Centenarius autem numerus de leua transit in dexteram.
Quinquageni ad conuiuium dñi discumbunt· qui adhuc in paenitentia commissorum positi· uerbi auditũ percipiunt.
Centeni autem qui iam praesumpta ueniae spe de solo uitae aeternae desiderio suspirant.
ACCEPTIS AUTEM QUINQUE PANIBUS ET DUOBUS PISCIBUS· RESPEXIT IN CELUM ET BENEDIXIT ILLIS ET FREGIT· ET DISTRIBUIT DISCIPULIS SUIS UT PONERENT ANTE TURBAS·
Turbis esurientib; saluator non noua creat cibaria sed acceptis his quae habuerunt discipuli benedixit· quia ueniens in carne non aliaquam praedicta sunt praedicat· sed prophetiae dicta mysteriis gratiae grauida demonstrat
Respicit in caelum· ut illuc dirigendam mentis aciem ibi lucem scientiae doceat esse quaerendam; frangit & ante turbas ponenda distribuit discipulis· quia clausa legis & prophetiae sacramenta eis qui per mundum praedicent patefacit·
ET SUBLATUM EST QUOD SU

PERFLUIT ILLIS FRAGMENTO
RUM COPHINI DUODECIM

Quod turbis super est
a discipulis sustollitur.
quia sacratiora misteria
quae a rudib; capi nequeunt
non neglegenter omittenda
sed sunt inquirenda perfectis
Nam per cophinos duodecim
apostoli & per apostolos omnes
sequentium doctorum chori
figurantur. foris quidem
hominib; despecti sed intus
salutaris cibi reliquiis ad alen
da humilium corda cumulati;
Constat enim cophinis opera
seruilia geri solere. sed ipse
cophinos panum fragmentis
impleuit qui infirma huius
mundi ut fortia confunderet
elegit.

CXIIII
XXXVI
ET FACTUM EST CUM
SOLUS ESSET ORANS ERANT
CUM ILLO ET DISCIPULI

Adherant discipuli dno seque
bantur illum in uia ut marcus
indicat. sed ipse patrem solus
orauit. quia possunt sci dno
fidei amorisq; societate coniungi
Discretum eum a ceteris mortalib;
diuinae gloria maiestatis
intueri. Uiam quoq; quam
uersatus in carne docuit patrib;
humilitatis insequi. sed incon
praehensibilia paternae dispo
sitionis arcana solus nouit filius
penetrare

Nusquam enim ni fallor cum
discipulis orasse repperitur
ubiq; solus obsecrat quia di
consilium humana uota non
capiunt. Nec quisquam potest
interioru participes esse cu xpo.

ET INTERROGAUIT ILLOS
DICENS QUEM ME DICUNT ESSE
TURBAE AT ILLI RESPONDE
RUNT ET DIXERUNT IOHANNE
BAPTISTAM ALII AUTEM
HELIAM ALII QUIA PROPHE
TA UNUS DE PRIORIBUS
SURREXIT

Pulchrae dns fidem discipu
lorum exploratus. prius turba
rum sententiam interrogat.
ne illoru uidelicet confessio
non ueritatis agnitioni probata

sed uulgi uideatur opinione firmata. Nec competta crede re sed instar herodis de auditis haesitare putentur. Unde & p&ro se xpm confitenti secundū mattheum dicit quia caro & sanguis non reuelauit tibi·

Hoc est doctrina humanae fidei te ueritatē non docuit; Pulchre &iam qui diuersam de dn̄o sententiam ferunt Turbarū nomine notantur quarum semper dubius instabilis uagusq; sensus & sermo est a quib; uictos distinguat protinus infest.

UOS AUTEM QUEM ME ESSE DICITIS

Non sunt enim discipuli xpi d&urba Non sunt d&urba qui cum dn̄o gr̄ae soli gradiuntur. qui eum secr&ius orantem uidere merentur sed & si quis d&urba xpm crediderit iam mox desin& esse d&urba.

RESPONDENS SIMON PETRUS DIXIT XPM DI

Lic& c&eri apostoli sciant p&rus tamen respondit pr̄e c&eris. Complexus est itaq; omnia qui & naturam & nomen expressit in quo summa uirtutū est. &iam ne nos de generatione di serimus quaestiones. Cum paulus iudicauerit nihil se scire nisi xpm ihm & hunc crucifixum·

P&rus nihil amplius quam di filium putauerit confitendum· Nos & quando & quomodo natus sit & quantus sit humanae infirmitatis contemplatio nec rimamur. Finis ergo fidei meae xps est. finis fidei meae di filius est. Non lic& mihi scire generationis seriem Non lic& tamen nescire generationis fidem.

.xcv. AT ILLE INCREPANS ILLOS PRAECEPIT NE CUI DICERENT HOC DICENS QUIA OPORTET FILIUM HOMINIS MULTA PATI ET CET.

Idcirco se ante passionem & resurrectionē noluit praedicari. Ut compl&o postea sanguinis sacramento opostunius apostolis dicer&

Euntes doc&e omnes gentes
baptizantes eos innomine patris
&filii &spr sci·
Quia nonproderesset eum publice
praedicari &eius uulgari inpo
pulis maiestatē· quem post paulu
lū flagellatum uisuri sint &
crucifixum· multa pati a senio
ribus & scribis & principibus
sacerdotum·
Et notandū quod eum qui
multa pati &occidi & resur
gere debeat filiū hominis appellat·
Quia passio incarne xp̄o diuini
tas inpassibilis mansit·
Notandum &iam quod ipse se
filium hominis Petrus autē
xp̄m dī filium confit&ur
ut exhoc utroq; uerus dṡ
xcvi. atque homo prob&ur·
XXXVII DICEBAT AUTE ADOM
NES SI QUIS UULT POST
ME UENIRE ABNEGET
SEIPSUM·
Pulchre posuit ad omnes
quia superiora quae adfide
dominicae natiuitatis uel
passionis pertinent cum solis
seorsum discipulis egit
Tunc autem nosm&ipsos abnega
mus cum uitamus quod per
u&ustatem fuimus &adhoc
nitimur quod per nouitatem
uocamur· Dicat ergo ueritas
dicat siquis uult post meuenire
abneg& seipsum· Quia nisi
quis a sem&ipso deficiat adeū
qui super ipsum est non adpro
pinquabit Nec ual& adpraehen
dere quod ultra ipsum est si
nescierit mactare quod est·
sediam quis sē cuius abnegat·
Exquirendae eius uirtutes sunt
inquib; crescat· Nam protinus
adiungitur
ET TOLLAT CRUCEM SUAM
COTIDIE ET SEQUATUR ME·
Duobus &enim modis crux
tollitur· cum aut per
abstinentiam afficitur corpus
aut per conpassionem proximi
adfligitur animus Pensemus
qualiter utroq; modo paulus
crucē suā tulerit qui dicebat
Castigo corpus meū & inseruitu
tem redigo· Ne forte aliis p̄dicans

ipse reprobus efficiar.
Ecce in afflictione corporis audiuimus crucem carnis.
Nunc in conpassione proximi audiamus crucē mentis ait.
Quis infirmatur & ego non infirmor. quis scandalizatur & ego non uror. Sed in utraq; crucis baiulatione notandum quod hanc & cotidie tollere & ea sumpta dn̄m sequi iubemur:
QUI ENIM UOLUERIT ANIMAM SUAM SALUĀ FACERE PERDET ILLAM. NAM QUI PERDIDERIT ANIMAM SUĀ PROPTER ME SALUAM FACIET ILLAM
Sic dicitur fideli qui uoluerit animam suā saluam facere perd& eam. & qui perdiderit animam suam propter me saluam faci& eam. Ac si agricolae dicatur frumentū si seruas perdis si seminas renouas Quis enim nesciat quod frumentū cum in semine mittitur perit ab oculis in terra deficit sed unde putrescit in puluere inde uiri descit in renouatione
Quia uero sc̄a ecclesia aliud tempus hab& persecutionis atq; aliud pacis. Redemptor noster ipsa eius tempora designauit in praeceptis. Nam persecutionis tempore ponenda est anima.
Pacis autē tempore ea quae amplius dominari possunt frangenda sunt desideria terrena.
Unde & nunc dicitur
QUID ENIM PROFICIT HOMO SI LUCRETUR UNIUERSUM MUNDUM SE AUTEM IPSUM PERDAT ET DETRIMENTUM SUI FACIAT.
Cum persecutio ab aduersariis deest ualde uigilantius cor custodiendū est. Nam pacis tempore quia lic& uiuere lib& & iam ambire Plerumq; autem labentia cuncta despicimus sed tamen adhuc humanae uerecundiae usu praepedimur Ut rectitudinem quam seruamus in mente nondum exprimere ualeamus in uoce. Sed huic quoque uulneri congruum

subungitur medicamentum cum dns dicat

NAM QUI ME ERUBUERIT ET MEOS SERMONES HUNC FILIUS HOMINIS ERUBESCET CUM UENERIT IN MAIESTATE SUA ET PATRIS ET SCORUM ANGELORUM ·

Sed ecce nunc apud se homines dicunt Nos iam dnm & sermones eius non erubescimus· quia ape sta eum uoce confitemur· Quib; ego respondeo quod in hac plebe xpiana sunt nonnulli qui xpm ideo confitentur quia cunctos xpianos esse conspiciunt· Non ergo ad probationem fidei uox suffi cit professionis quā defendit a uerecundia professio generalitatis Est tamen ubi se quisq; interrog& ut in confessione xpi se ueraciter prob&· Certe enim persecutionis tempore erubescere poterant fideles substantiis nudari· dedignitatib; deici· uerberibus adfligi·

Pacis autem tempore quia haec a nostris persecutionib; desunt· Est aliud ubi ostendamur nobis Ueremur saepe a proximis despici· Dedignamur iniurias uerbi tolerare· si contingat iurgium fortasse cum proximo· erubescimus priores satis facere·

Cor quippe carnale dum huius uitae gloriam quaerit humilitatem respuit

xcvii· DICO AUTEM UOBIS UERE SUNT ALIQUI HIC STANTES QUI NON GUSTABUNT MORTEM DONEC UIDEANT REGNUM DI·

Regnum di hoc loco praesens ecclesia uocatur· & quia nonnulli ex discipulis usque adeo in corpore uicturi erant ut ecclesiam di constructā conspicerent· & contra mundi huius gloriam erectam· consolatoria promissione nunc dicitur· sunt quidam de hic stantib; qui non gustabunt mortem donec uideant regnū di·

Sed cum tanta dns subeundae mortis praecepta eder& quid

necessarium fuit ut ad hanc
subito promissionem ueniret
nisi quia discipulis rudibus
etiam de praesenti uita aliquid
promittendum fuit ut possent
robustius in futura solidari.
quibus uidendum regnum di
promittit in terra. Ut hoc
ab eis fidelius in caelo praesu
matur. Quod si regnum di
in hac sententia futuram in
caelis beatitudinem uelimus
accipere. Et hoc quidam de
adstantib; non post multos
dies in monte uiderunt. scili
cet ut manentis gaudii con
templatione tam et si raptim
delibata modestius instantia
saeculi transeuntis aduersa
tolerarent decentissimo sane
uerbo scos mortem gustare
testatur.

A quibus nimirum mors cor
poris libando gustatur uita uero
animae possidendo tenetur.

FACTUM EST AUTEM POST
HAEC UERBA FERE DIES OCTO
ET ADSUMPSIT PETRUM
ET IACOBUM ET IOHANNEM

Octaua die dns promissam
futurae beatitudinis gloriā
discipulis manifestat. Ut et
ostensa caelestis uitae dulce
dine cunctorum qui haec audi
re possint corda refoueat.
Et octonario dierum numero
uerum tempore resurrectio
nis gaudium doceat esse uentu
rum. Nam et ipse octaua die
id est post sextam sabbati
qua crucem ascendit et septi
mam sabbati qua in sepulchro
quieuit a mortuis resurrexit.
Et nos post sex huius saeculi
aetates in quib; pro dno pati
et laborare gaudemus
et septimam qui etiam animarū
quae interim in alia uita
geritur. Quasi octaua aetate
resurgemus. Nam quod
mattheus dnm marcusq; post
sex dies transfiguratū dicunt.
Nec temporis ordine nec mis
terii ratione resultat.
Quia et illi medios tantū posuerunt
dies. Unde et absolute post

sex dies factum dicunt.
Hic primum adiungit & ulti
mum ideoq; temperatius fere
dies octo commemorat. & illi
post sex mundi aetates scis
a labore quiescendum hic uero
tempore octauo designat
esse resurgendū. Unde &
pulchre sextus psalmus pro
octaua scribitur. Cuius initiū
est D(omi)ne ne in ira tua arguas
me. Quia nimirum per sex
aetates quib; operari lic&
praecib; est instandum. ne
in octauo retributionis tempo
re a iudice corripiamur irato.
Quod & ipse d(omi)n(u)s hoc loco
uoluit nos ostenso suae
orationis ex(em)plo docere
de quo subditur

ET ASCENDIT IN MONTEM
UT ORARET.

In montem namq; oraturus
& sic transfigurandus
ascendit. Ut ostendat eos
qui fructum resurrectionis
expectant qui regem in deco
re suo uidere desiderant

Mente in excelsis habitare.
& continuis praecibus incum
bere debere Tres solummodo
secum discipulos ducit.
Quia multi sunt uocati pauci
uero electi. & qui hic fidem
qua inbuti sunt s(an)c(t)ae trinitatis
incorrupta mente seruauerint
illic eius aeterna merentur
uisione laetari.

ET FACTUM EST DUM ORA
RET SPECIES UULTUS EIUS
ALTERA ET UESTITUS EIUS
ALBUS REFULGENS

Transfiguratur saluator
non substantiam uerae carnis
amisit. sed gloriam futurae
uel suae uel nostrae resur
rectionis ostendit. Qui qualis
tunc apostolis apparuit. talis
post iudicium cunctis apparebit
electis. Nam in ipso tempore
iudicandi & bonis simul &
malis in forma ser(ui) uidebitur
Ut uidelic& impii quem spre
uere iudaei quem negauere.
Milites quem crucifixere.
Pilatus herodesque quem iudicauere.

queant agnoscere iudicem

Uestitus autem dni scorum illius chorus accipitur.

Quem glorificans apostolus ait. Quotquot in xpo baptizati estis. xpm induistis Qui uidelic& habitus dno in terris consisten te dispectus aliorumq; similis uidebatur. sed illo montem petente nouo candore refulg&.

Quia nunc quidem filii di sumus & nondum apparuit quod erimus. scimus quia cum apparuerit. similes ei erimus. Uidebimus enim eum sicuti est.

Unde bene marcus haec uesti menta describens ait. Qualia fullo super terram non potest candida facere. Nam quia ille hoc loco intellegendus est fullo. quem paenitens

Psalmista precatur amplius lauame ab iniustitia mea & a delicto meo munda me.

Non potest suis fidelib; interra dare claritatem quae eos con seruata man& in caelis.

ETECCE DUO UIRI LOQUEBAN TUR CUM EO. ERANT AUTE MOYSES ET HELIAS UISI IN MAIESTATE

Moyses & helias quorum unum mortuum alterum in caelis raptum legimus uisi in maiestate cum dno. futura omnium scorum gloriam significant qui uidelic& tempore iudicii uel uiui in carne repperiendi uel ab olim gustata morte resusci tandi: pariter sunt cum illo regnaturi. Teste enim apos tolo mortui qui in xpo sunt resurgent primi deinde nos qui uiuimus qui relinqui mur simul rapiemur cum illis in nubibus obuiam dno in aera & sic semper cum dno erimus.

Aliter moyses & helias id est legis lator & proph&arum maximus apparent & loquun tur cum dno. Ut ostendant ipsum esse quem cuncta legis & proph&iae scripta promis serunt Apparent autem

non in infimis sed in monte cum illo.
quia soli qui mente superna
petierint maiestatem scae
scripturae quae in dno est ad
impleta perspicient.
Denique et iudaei uidere moysen
sed ad dnm in montana subeundem
sequi non merentur. ad se quoque
reuersum non sine uelamine
uident. Heliam nouere sed solus
triumphum ascendentis cum
filiis prophetarum contempla
tur helisaeus quia multi partim
scripturae uerba legimus sed
quam celsa in xpi mysteriis
splendeat per pauci intellegimus.

ET DICEBANT EXCESSUM
EIUS QUEM COMPLETURUS
ERAT IN HIERUSALEM

Et usque hodie lex et prophetae
quoscumque in uerae fidei
cacumine repperierint dis
pensationis dominicae myste
rium mutuis uocibus docent.

PETRUS UERO ET QUI
CUM ILLO GRAUATI ERANT
SOMNO ET UIGILANTES UIDE
RUNT MAIESTATEM EIUS
ET DUOS UIROS QUI STA
BANT CUM ILLO.

Non fortuito casu sed mysterii
ratione grauati erant somno
discipuli scilicet ut resurrectio
nis speciem post corporis quiete
uiderent. Cuius excitati ad
gloriam sci eo uerius maiesta
tem dni uidebunt. quo etiam
suae carnis in qua mortem uin
cerant inmortalitate gaudebunt.
Tunc moysen et heliam specula
buntur in gloria quia melius in
tellegent quomodo iota unum
aut unus apex non praeterierit
a lege. nec dns soluere legem
uel prophetas sed adimplere
aduenerit.

ET FACTUM EST DUM DIS
CEDERENT AB ILLO AIT PE
TRUS AD IHM PRECEPTOR
BONUM EST NOS HIC ESSE
ET FACIAMUS TRIA TABER
NACULA UNUM TIBI ET UNUM
MOYSI ET UNUM HELIAE.
NESCIENS QUID DICERET.

O quanta felicitas uisioni deita
tis inter angelorum choros adesse

per p&uo·sitantum transforma
ta xpi humanitas duorūq; soci
&as scorum·adpunctum uisa
delectat·ut eos nediscedant.
&iam obsequio p&rus sistere
uelit· qui &si prohumana con
dicione nesciat quid dicat·in
sititamen sibi dat ardoris Indiciū;
Nesciebat enim quid dicer&· qui
oblitus est regnum scis adnō
non inaliquo terrarum loco.
sed incaelis esse promissum·
se suosq; coapostolos mostali
adhuc carne grauatos inmor
talis uitae statum subire non
posse· & in illo saeculo domū
manufactam non esse neces
sarium· sed &usque nunc im
peritiae notatur quisq;· legi·
proph&is & euangelio· tria
tabernacula facere cupit;
Cum haec nequaquam ualeant
ab inuicem separari· Unum
habentia tabernaculū· hoc est
ecclesiam dī

HAEC AUTEM ILLO LOQUEN
TE ET FACTA EST NUBS ET
OBUMBRAUIT EOS

Qui materiale tabernaculum
quaesiuit· nubis accipit umbra
culū· ut discat inresurrectione
non tegmine domorū sed spš sci
gloria scos esse protegendos
De qua psalmista· Filii autem
hominū in protectione alarū
tuarum sperabunt· Et in apo
calipsi sua iohannes· & templū
Inquit non uidi in ea; Dns enim
omnipotens templū illius est
& agnus

ET TIMUERUNT INTRAN
TIBUS ILLIS IN NUBEM
ET UOX FACTA EST DE
NUBE DICENS HIC EST
FILIUS MEUS DILECTUS
IPSUM AUDITE

Humana fragilitas conspectū
maioris gloriae ferre non sus
tin&· Ac toto animo & corpore
contremescens ad terrā cadit;
quanto quis ampliora quaesi
erit tanto magis ad inferiora
conlabitur ~~fugio~~ si ignoraue
rit mensuram suam; Uox sane
de caelo patris loquentis audi
tur quae testimoniū perhibeat

filio · & petrum errore sublato
doceat ueritatem immo in petro
ceteros apostolos: Hic est · ait
filius meus dilectus; huic facien
dum est tabernaculum · huic
obtemperandum; hic est filius.
illi serui sunt moyses & helias.
debent & ipsi nobiscum in penetra
libus cordis sui dno tabernaculu
praeparare; & nota sicut dno
in iordane baptizato · sic & in
monte clarificato totius scę tri
nitatis mysterium declarari.
quia gloriam illius quam in bap
tismate confitemur: in resurrec
tione uidebimus; Nec frustra
sps ac scs hic in lucida nube.
illic apparet in columba;
Quia qui nunc simplici corde.
fidem quam percipit seruat
Tunc luce apertae uisionis
quod crediderat contemplabitur
Ipsaque qua inlustrabitur in perpetuu
gratia protegetur.
ET DUM FIERET UOX INUEN
TUS EST IHS SOLUS.
Ubi coepit filius designari.
mox serui discesserunt ne ad illos
paterna uox emissa putaretur;
Aliter cum fieret uox super filiu
inuentus est ipse solus: Quia cu
manifestauerit seipsum electis:
erit ds omnia in omnibus; immo
ipse cum suis unus per omnia xps.
id est caput cum corpore splen
debit; Propter quam unitatem
alibi dicebat; & nemo ascendit
in caelum · nisi qui de caelo discendit
filius hominis qui est in caelo
ET IPSI TACUERUNT ET NE
MINI DIXERUNT IN ILLIS
DIEBUS QUICQUAM EX HIS
QUAE UIDERANT
Futuri regni praemeditatio
& gloriam triumphantis
ostensa fuerat in monte;
Tacent ergo discipuli · & im
perante dno nemini dicunt
uisionem · donec filius hominis
a mortuis resurgat ·
Ne & incredibile sit pro rei
magnitudine · & post tantam
gloriam apud rudes animos
sequens crux scandalu faciat.
xcviii FACTUM EST AUTEM ET
lxxx viii IN SEQUENTI DIE DESCEN

TIBUS ILLIS DE MONTE OC
CURRIT ILLI TURBA MULTA.
ET ECCE UIR DE TURBA EX
CLAMAUIT DICENS MA
GISTER OBSECRO TE RES
PICE IN FILIUM MEUM
QUIA UNICUS EST MIHI

Locarebus congruunt; In mon
te dns orat. transformatur.
discipulis arcana suae maiestatis
aperit; In inferiora descendens.
turbae occursu excipitur. mise
rorum fl&u pulsatur; Sursum
discipulis mysteria regni rese
rat. deorsum turbis peccata
infidelitatis exprobrat; sursum
patris uocem his qui sequi se
poterant pandit. Deorsum
sps malos ab his qui uexabantur
expellit; Qui &iam nunc
pro qualitate meritorum. aliis
ascendere. aliis descendere non
desinit; Nam terrenos ad
huc & incipientes quasi ima
p&ens. confortat. doc& castigat;
perfectos autem quorum con
uersatio in caelis est. sublimius
extollendo glorificat. liberius
de aeternis instruit & saepe
ea quae a turbis ne audiri
quidem ualeant doc&.

ET ECCE SPS ADPRAEHENDIT
ILLUM. ET SUBITO CLAMAT. ET
ELIDIT ET DISSIPAT EUM
CUM SPUMA. ET UIX DISCE
DIT DILANIANS EUM

Daemoniacum hunc quem
discendens de monte dns
sanauit. mattheus lunaticum.
marcus surdum. mutumque
describit; significat autem eos
de quib; scriptum est; stultus ut luna
mutatur; qui numquam in
eodem statu permanentes. nunc
ad haec. nunc ad illa uitia
mutati crescunt atque
decrescunt; muti non confitendo
fidem. surdi nec ipsum aliquatinus
fidei audiendo sermonem.

ET ROGAUI DISCIPULOS
TUOS UT EICERENT ILLUM
ET NON POTUERUNT.

Latenter hoc dicto accusat
apostolos. Cum inpossibilitas curandi
interdum non ad imbecillita
tem curantium. sed ad eorum

qui curandi sunt fidem referatur; dicente dño fiat tibi secundum fidem tuam

RESPONDENS AUTEM IHS DIXIT O GENERATIO INFIDELIS ET PERUERSA. USQUE QUO ERO APUD UOS ET PATIAR UOS.

Non quo taedio superatus sit mansuetus ac mitis.

Qui non aperuit sicut agnus coram tondente os suum.

Nec in uerba furoris erupit sed quo in similitudine medici. si aegrotum uideat contra sua praecepta se gerere. dicatusq; quo accedam ad domũ tuã. quousque artis perdam industriam; Me aliud iubente & te aliud perpetrante; In tantũ autem non est iratus homini sed uitio. & per unum hominẽ iudaeos arguit infedilitatis. ut statim intulerit.

ADDUC HUC FILIUM TUU ET CUM ACCEDERET ELISIT ILLUM DAEMONIUM ET DISSIPAUIT.

Adpropinquante ihu. puerum elidit daemon & dissipat.

Quia saepe conuersi ad dm post peccata maioribus nouisq; antiqui hostis pulsamur insidiis; Agentis uidelic& ut uel odium uirtutis incutiat uel expulsionis suae uindic& iniuriã; Unde est ut de specie transeamus ad genus. quod ecclesiae primordiis tot grauissima intulit certamina. quot suo regno doluit subito inlata dispendia.

ET INCREPAUIT IHS SPM INMUNDUM. ET SANAUIT PUERŨ ET REDDIDIT ILLUM PATRI EIUS.

Non puerum qui uim patiebatur. sed daemonium qui inferebat increpat;

Quia qui peccantem emendare desiderat. uitium utiq; arguendo & odiendo depellere. sed hominem deb& amando refouere. donec sanatum spiritalibus ecclesiae possit reddere fratribus.

OMNIBUSQUE MIRANTIB;
FCI INOMNIBUS QUAE FACIEBAT.
T XXX VIIII DIXIT AD DISCIPULOS SUOS;
PONITE UOS IN CORDIBUS
UESTRIS SERMONES ISTOS;
FILIUS ENIM HOMINIS
FUTURUM EST UT TRA
DATUR IN MANUS
HOMINIS;

Inter magnalia diuinae potentiae crebrius inculcat & replicat humanae passionis abiecta.

Ne repente ueniens terreat sed praemeditata mente feratur. sane quod ait; Ponite uos. expraessius & ui intentiore legendum; Uos qui meo discipulatu familiarius adherętis. Quibus incesta & occulta sapientiae meae manifestius aperui;

Cęteris diuina tantum facta mirantib; sanguinis quoque praetiosi quo mundus est redimendus euentum mente recondite.

AT ILLI IGNORABANT
UERBUM ISTUD.

Haec ignoratio discipulorum non tam d&arditate quam de amore pronascitur. qui carnales adhuc & mysterii crucis ignari. quem dominum uerum cognouerunt. moriturum credere nequiuerunt; & quia per figuras eum saepe loquentem audire solebant & iam quae de sua traditione loquebatur figurate aliud significare putabant.

INTRAUIT AUTEM COGITATIO IN EOS QUIS EORUM MAIOR ESSET

Quia uiderant petrum iacobum & iohannem seorsum ductos in montem secr&umque eis ibi aliquod esse creditum. sed & petro superius claues regni caelorum promissas ecclesiamq; super eum aedificandam rati sunt uel ipsos tres c&eris uel omnib; apostolis petrum esse praelatum;

sunt qui putant hanc cogita
tionem discipulis ex eo motã
quod dñs iuxta mattheum
staterem de ore piscis sumptum
his qui tributa exigebant pro
se & p&ro quasi c&eris eminen
tiore dederit; Ut pôte qui
ipsi dño sit in tributi redditio
ne comparatus.
Sed diligens lector hanc inter
eos quaestionem & ante didrag
ma redditum inueni& fuisse
uersatam; Deniq; mattheus
hoc in capharnaum memorat
esse gestum.
, Dicit autem marcus. & uene
, runt capharnaum. Qui cum
, domi essent interrogabat
, eos quid in uia tractabatis.
At illi tacebant
Siquidem inter se in uia dispu
tauerunt quis ess& illorum
maior. uerum siue hac siue
illa siue utraque fuerint
occasione commoti.
Uidens ihs cogitationes eorũ
& causas errorum intellegens.
ulti desiderium gloriae
humilitatis contentione sanar&
ADPRAEHENDENS IN
QUIT PUERUM STATUIT eum
SECUS SE ET AIT ILLIS QUICUM
QUE SUSCEPERINT PUERŨ
ISTUM IN NOMINE MEO
ME RECIPIT
Vel simpliciter pauperes
xpi ab his qui uellint esse
maiores. pro eius doc& honore
suscipiendos. Uel certe malitia
paruulos ipsos esse suad&.
Ut instar innocentiae pue
rilis simplicitatem sine adro
gantia; caritatem sine inuidia.
deuotionem sine iracundia
conseruent; Unde bene cũ
dicer&. Quicumq; susceperit
puerum istum. addidit inno
mine meo. Ut uidelic& formã
uirtutis quam natura duce
puer obseruat. ipsi pro nomi
ne xpi iuuante rationis in
dustria sequantur. sed quia
se in puero suscipi docebat.
uidelic& quia & ipse puer
natus est nobis. ne putar&ur
hoc esse solum quod uidebatur

adiunxit atque ait.
ET QUICUMQUE ME RE
recipit
CIPIT EUM QUI ME
MISIT
Talem se utique ac tantum
credi uolens. qualis et quan
tus est pater; usque adeo enim
nihil distat inquit inter eum
et me. ut qui me recipit reci
piat eum qui me misit.
ciii RESPONDENS AUTEM
IOHANNES DIXIT PRAE
CEPTOR UIDIMUS QUEN
DAM IN NOMINE TUO
EICIENTEM DAEMONIA
ET PROHIBUIMUS EUM
QUIA NON SEQUITUR
NOBISCUM
Iohannes praecipua deuotio
ne dominum amans ideoque reda
mari dignus excludendum
beneficio putauit eum qui
non utitur obsequio sed
docetur neminem a bono quod
ex parte habet arcendum sed
ad hoc potius quod non dum
habet esse prouocandum
ET AIT INQUIT AD ILLUM
IHS NOLITE PROHIBERE
QUI ENIM NON EST AD
UERSUM UOS PRO UOBIS
EST
Hac doctus sententia dicit
apostolus. Sed siue occasione
, siue ueritate xps adnuntietur
, et in hoc gaudeo sed et gaudebo.
Sed licet ille gaudeat etiam de
his qui xpm adnuntiant non
sincere. et tales aliquando
in nomine xpi signa facientes
ob aliorum salutem censeantur
non esse prohibendi.
Non tamen ipsis per alia signa
secura sua conscientia redditur
quin potius in illa die cum dixerint
, Domine domine non ne in nomine tuo
, prophetauimus et in tuo nomine
, daemonia eicimus et in tuo
, nomine uirtutes multas feci
, mus. Responsum accipient.
, Quia numquam noui uos. disce
, dite a me qui operamini iniqui
tatem. Itaque in hereticis et
malis catholicis non sacramen
ta communia in quibus nobiscum
sunt et aduersum nos non sunt

sed diuisionem paci ueritatiq;
contrariam · quia aduersum
nos sunt & dnm non sequuntur
nobiscum detestari & prohibere
debemus

CXIII XL FACTUM EST AUTEM
CUM COMPLERENTUR
DIES ADSUMPTIONIS
EIUS ET IPSE FACIEM
SUAM FIRMAUIT UT
IRET HIERUSALEM

Dies adsumptionis tempus
passionis dicit quo inminente
pedetemtim hierosolymis adue
hitur. Cessent ergo pagani
quasi hominem irridere
crucifixum quem & tempus suae
crucifixionis constat quasi
dm praeuidisse · & quasi
crucifigendū locūque:
sponte: crucifigendus erat
firmata facie id est obsti
nata atq; inperterrita men
te perisse.

ET NON RECEPERUNT
EUM QUIA FACIES EIUS
ERAT EUNTIS HIERU
SALEM

Quia hierusalem ire
conspiciunt samaritae
dnm non recipiunt · Non enim
coutuntur iudaei samarita
nis. ut euangelista iohannes
ostendit ·

CUM UIDISSENT AUTE
DISCIPULI EIUS IACOBUS
ET IOHANNES DIXERUNT
DNE UIS DICIMUS UT IG
NIS DESCENDAT DE CAE
LO ET CONSUMMAT ILLOS
ET CONUERSUS INCRE
PAUIT ILLOS ET DIXIT
NESCITIS CUIUS SPS ESTIS

Magni & sci uiri qui iam
optime scirent mortem istam
quae animam dissoluit
a corpore non esse formidan
dam secundum eorum tamen
animum qui illam timerent
nonnulla peccata morte
punierunt ·

Quo & uiuentib; utilis metus
incuteretur · & illis qui morte
puniebantur non ipsa mors
noceret · sed peccatum quod
augeri posset si uiuerent non
temere illi iudicabant

Quibus tale iudicium donauerat
ds. Inde est quod helias
multos morte affecit. Et
propria manu & igne diuini
tus imp&rato. In cuius exem
plum cum uoluissent apostoli
p&ere de caelo ignem ad con
sumendum eos qui sibi hospi
tium non praeberent.
Reprehendit in eis dns non
exemplum proph&ae sci
sed ignorantiam uindicandi
quae adhuc erat in rudib;
animaduertens eos non amo
re correptionem sed odio
desiderare uindictam.
Itaque posteaquam eos docu
it quid ess& diligere proxi
mum tamquam se ipsum.
Infuso &iam spu sco. Non
defuerunt tales uindictae
quamuis multo rarius
quam in u&ere testamento.
Ibi enim ex maiore parte
seruientes timore preme
bantur. Hic autem maxime
dilectione liberi nutriebantur
Nam & uerbis apostoli p&ri

annanias & uxor eius ex
animes ceciderunt.
Nec resuscitati sunt sed sepulti.
Et paulus dicit de quodam peccatore
Quem tradidi satanae in inte
ritum carnis ut anima salua sit.
FILIUS HOMINIS NON UENIT
ANIMAS PERDERE SED
SALUARE
Et uos ergo inquit cuius
spu signati estis
eius & acta
sectamini. Nunc pie
consulentes sed in futuro
iuste iudicantes.
FACTUM EST AUTEM
AMBULANTIBUS IN UIA
DIXIT QUIDAM AD ILLU
SEQUAR TE QUOCUMQUE
IERIS ET CETERA
Miranda simul & tremenda
iusti dispensatio secr&i
iudicii Samaritae dnm
recepere p&untur nolentesq;
feriri prohibentur iste sequi
respond& & remou&ur
Alter primo patrem
sepelire desiderat ~~[illegible]~~

& ad euangelizandū cogitur.
Alius dn̄m secuturus hoc ipsum
domi renuntiare cupit nec
permittitur.
Quidam xp̄m non sequens
in xp̄i nomine uirtutes
operatur & non prohiberi
iubetur. Sed in his singulis
illud nobis apostoli dicendū
O altitudo diuitiarum
sapientiae & scientiae dī.
quam inconprehensibilia
sunt iudicia eius & inuesti
gabiles uiae eius. Et cum
samuhele homo uidet ea quae
parent dn̄s autem intuetur cor.
ET AIT ILLI IHS UULPES
FOUEAS HABENT ET
UOLUCRES CAELI NIDOS
FILIUS AUTEM HOMINIS
NON HABET UBI CAPUT
RECLINET
Ex dn̄i uerbis ostenditur
hunc qui obsequium pro
mittit ob hoc repudiatum.
quod signorum uidens
magnitudinem sequi
uoluerit saluatorem ut lucrat
ex operum miraculis quaereret.
hoc idem desiderans quod & simon
magus a p&ro emere uoluerat.
Talis ergo fides iuste sententia
dn̄i condemnatur. & dicitur
ei quid me propter diuitias
& saeculi lucra cupis sequi.
Cum tantae sim paupertatis
ut ne hospitiolum quidem
habeam & non meo utar tecto.
Aliter intellegitur mirabilis
dn̄i commotus propter in
anem iactantiam eum sequi
uoluisse. Quam significant
aues finxisse autem discipuli
obsequium quae fictio
uulpium nomine significata
est. Reclinatione uero capi
tis humilitatem suam signi
ficauit quae in illo simula
tore ac superbo non
habebat locum.
AIT AUTEM AD ALTERŪ
SEQUERE ME ILLE AUTĒ
DIXIT DNE PERMITTE
MIHI PRIMUM IRE ET
SEPELIRE PATREM MEUM
Non discipulatum respuit

sed expletа primum paterni funeris pietate liberior hunc adsequi desiderat. Dignus per omnia in quo filius hominis caput reclinet. Hoc est in cuius humili pectore diuinitas familiari quadam mansione quiescat.

DIXITQ(UE) EI IHS SINE UT MORTUI SEPELIANT MORTUOS SUOS TU AUTEM UADE ADNUNTIA REGNUM DI.

Notandum in hac sententia quia aliquando in actionibus nostris minora bona praetermittenda sunt pro utilitate maiorum. Nam quis ignoret esse boni operis meritum mortuum sepelire. Et tamen ei qui ad sepeliendum patrem se dimitti poposcerat dictum est, Sine ut mortui sepeliant mortuos suos. Tu autem uade adnuntia regnum di. Postponendum namque erat obsequium huius ministerii officio praedicationis. Quia illo carne mortuos in terram conderet. isto autem mortuos ad uitae resurrectionem suscitaret. anima. Quomodo autem mortui mortuos sepelire queunt. nisi geminam intellegas mortem unam naturae alteram culpae. Unam qua anima a carne alteram qua ds separatur ab anima. Siue mortuos non credentes dicit. Mortuos suos autem qui nihilominus sine fide de corpore exirent.

sequitur ET AIT ALTER SEQUAR TE DNE SED PRIMUM PERMITTE MIHI RENUNTIARE HIS QUI DOMI SUNT

Si secuturus dnm discipulus quia uel hoc domui renuntiare uelit arguitur. quid fiet illis qui nulla utilitatis nulla fidei aedificandae gratia saepius suorum quos in mundo reliquere domus reuisere non timent.

ET AIT AD ILLUM IHS NEMO MITTENS MANU

SUAM IN ARATRUM
ET ASPICIENS RETRO
APTUS EST REGNO DEI.

Manum cui lib& in aratrū mittere est.
Quasi quodam conpunctionis instrumento ligno & ferro dominicae passionis duritiem sui cordis adterere atque ad proferendos operum bonorū fructus aperire.
Quam siquis excolere incipiens cum uxore loth ad ea quae reliquerat uitia respicere delectatur. futuri iam regni munere priuatur.

cvii. xli. POST HAEC AUTEM
DESIGNAUIT DNS ET
ALIOS SEPTUAGINTA
DUOS

Sicut duodecim apostolos formam episcoporum exhibere simul & praemonstrare nemo qui dubit&. sic & hos septuaginta duos figuram praesbyterorum. id est secundi ordinis sacerdotum gessisse sciendum est.
Tam&si primis ecclesiae temporib; ut apostolica scriptura testis est.
Utrique praesbyteri utriq; uocabantur episcopi.
Quorum unum sapientiae maturitatem. aliud industriam curae pastoralis significat. Bene autem septuaginta duo mittuntur siue quia totidem mundi gentibus euangelium praedicandum erat. ut quomodo duodecim primo propter duodecim tribus israhel. ita & hi propter exteras gentes destinarentur imbuendas.
Seu quod ipso praedicantium numero totus orbis per euangelium summae & indiuiduae trinitatis inlustrandus intimabatur. sicut solem hunc constat triduanum suae lucis ambitum mundo per septuaginta duas horas adflare solitum. Nam & dns ipse se diem. suos uero apostolos horas appellat dicens.

Nonne duodecim horae sunt diei.
Si quis ambulauerit in die
non offendit. & in psalmis
praecipitur. Bene adnunti
ate diem de die salutare eius.
Hoc est lumen de lumine dm̄
uerum de dō uero. sed & mul
tis scāe scripturae locis per
tres dies misterium trinita
tis ostenditur.
Praecipuae quia dn̄s tertia
die resurrexit amortuis. sed
& in ueteri testamento popu
lus ad montem sinai perueni
ens die tertia legem accepit.
Idem fluuium iordanen
quo baptismi gratia commen
data est tertia quā adierat
die transiuit.

ET MISIT ILLOS BINOS ANTE FACIEM SUAM IN OMNEM CIUITATEM ET LOCUM QUO ERAT IPSE UENTURUS.

Quia duo sunt praecepta
caritatis di̅ uidelic& amor
& proximi. & minus quam
inter duos haberi caritas
non potest. Nemo enim pro
prie ad seipsum habere
caritatem dicitur sed dilec
tione se in alterum tendit.
ut esse caritas possit.
Binos ad praedicandum dis
cipulos dn̄s mittit. quatenus
hoc nobis tacitus insinuat.
quia qui caritatem erga
alterum alterum non hab&
praedicationis officium
suscipere nullatinus deb&.
Bene autem dicitur. Quia
misit eos ante faciem suam
in omnem ciuitatem & locū
quo erat ipse uenturus.
Praedicatores enim suos dn̄s
sequitur quia praedicatio
praeuenit. & tunc ad mentis
nostrae habitaculū dn̄s uenit.
Uerba exortationis prae
currunt atque per haec
ueritas in mente suscipitur.

ET DICEBAT ILLIS. MESSIS QUIDEM MULTA OPERARI AUTEM PAUCI. ROGATE ERGO DNM MESSIS UT MITTAT

OPERARIOS IN MESSEM
SUAM

Messis multa populorum
significat multitudinem.
operarii pauci penuriam
magistrorum; Isti sunt operarii
de quibus psalmista loquitur.
Qui seminant in lacrimis in gaudio
metent. Euntes ibant et fle-
bant. portantes semina sua.
Uenientes autem uenient in exulta
tatione portantes manipulos suos.
Et ut apertius loquar. messis
multa omnis turba credentium
est. operarii pauci apostoli
et imitatores eorum qui
mittuntur ad messem

CVIII. ITE ECCE EGO MITTO UOS
SICUT AGNOS INTER LUPOS

Lupos scribas et pharisaeos
uocat qui sunt clerici iudaeorum.

CX NOLITE PORTARE SAC
CULUM NEQUE PERAM
NEQUE CALCIAMENTA.
ET NEMINEM PER UIAM
SALUTAUERITIS.

Tanta praedicatori debet in deo
esse fiducia ut praesentis uitae
sumptus quam uis non praeui
deat tamen sibi hos non de
esse certissime sciat.
Ne dum mens eius occupatur
ad temporalia minus aliis
praeuideat aeterna. Cui
etiam per uiam neminem
salutare conceditur. Ut sub
quanta festinatione iter
praedicationis pergere
debeat ostendatur;
Quae si quis uerba etiam per
allegoriam uelit intellegi
in sacculo pecunia clausa est.
pecunia uero clausa est:
sapientia occulta; Qui igitur
sapientiae uerbum habet. sed
hoc erogare proximo neglegit
quasi pecuniam in sacculo
ligatam tenet. Et scriptum
est sapientia abscondita et
thesaurus absconditus quae
utilitas in utrisque;
Quid uero per peram nisi onera
saeculi. et quid hoc loco per
calciamenta nisi mortuorum
operum exempla signantur.
Qui ergo officium praedica
tionis suscepit dignum non est.

ut onus saecularium nego
tiorum post&. Nedum hoc
eius colla deprimit ad prae
dicanda caelestia non ad
surgat; Nec deb& stultoru
operum exempla conspice
re ne sua opera quasi ex
mortuis pellib; credat munire;
Omnis uero qui salutat in uia.
ex occasione salutat itineris
non ex studio obtinendae
eiusdem salutis; Qui igitur
non amore a&ernae patriae
sed praemiorum ambitu
salutem audientib; praedicat.
quasi in itinere salutat. quia
ex occasione & non ex
intentione salutem audien
tib; exoptat;

IN QUA CUMQUE DO
MUM INTRAUERITIS
PRIMUM DICITE
PAX HUIC DOMUI ET SI
IBI FUERIT FILIUS PACIS
REQUIESCIT SUPER ILLA
PAX UESTRA SIN AUTE
AD UOS REUERTITUR.

Pax quae ab ore praedicatoris
offertur. aut requiescit in
domo. si in ea fuerit filius pacis
aut ad eundem praedicatore
reuertitur. quia aut erit
quisq; praedestinatus ad uita
& caeleste uerbum sequitur
quod audit aut si nullus
audire uoluerit ipse prae
dicator sine fructu non erit
quia ad eum pax reuertitur.
Qnm ei a dno pro labore sui
operis reconpensatur.
Ecce autem qui peram &
sacculum portari prohibuit
sumptus & alimenta ex eadem
praedicatione concedit
Nam sequitur

IN EADEM AUTEM DOMO
MANETE EDENTES ET
BIBENTES QUAE AP[UD]
ILLOS SUNT

Si pax nostra recipitur dig
num est ut in eadem domo manentes
edentes & bibentes quae
apud illos sunt. Ut a beis
terrena stipendia conse
quamur quibus praemia
patriae caelestis offerimus.

Unde &iam paulus haec ipsa
pro minimo suscipiens dicit;
Si nos uobis spiritalia seminaui
mus magnum est si uestra
carnalia m&amus. & notan
dum quod subditur
DIGNUS EST ENIM
OPERARIUS MERCE
DE SUA.
Quia iam de mercede sunt
operis ipsa alimenta
sustentationis. Ut hic merces
de labore praedicationis
incho&ur quae illic de ueri
tatis uisione perficitur;
Qua in re considerandum est
quod uni nostro operi duae
mercedes debentur. una in uia altera
in patria una quae nos in
labore sustentat alia quae
nos in resurrectione remu
nerat;
cxiii ET IN QUAMCUMQUE
CIUITATEM INTRAUE
RITIS ET SUSCEPERINT
UOS MANDUCATE
QUAE APPONUNTUR
UOBIS ET CETERA.

Descripto diuersae domus
hospitio quid &iam in ciui
tatibus agere debeant docetur.
uidelic& in omnibus commu
nicare ab impiorum uero
per omnia soci&ate secerni
IN QUAMCUMQUE CIUITATE
INTRAUERITIS ET NON
RECEPERINT UOS EX
EUNTES IN PLATEAS EIUS
DICITE ETIAM PULUERE
QUI ADHESIT NOBIS DE
CIUITATE UESTRA EX
TERGIMUS IN UOS
Aut ad contestationem
laboris terreni quem pro
illis inaniter suscepissent. aut
ut ostenderent usque adeo
se ab ipsis nihil terrenum
quaerere. Ut &iam puluerem
de terra eorum non sibi pate
rentur adherere. Aliter pedes
discipulorum ipsum opus incer
sumq; praedicationis significant;
Puluis uero quo asperguntur
terrenae leuitas est cogitatio
nis. A qua ipsi &iam summi
doctores inmunes esse nequeunt.

Cum pro auditoribus sollicitj
salubribus curis incessanter
Intendunt. & quasi per itinera
mundi immo uix calcaneo
terrae puluerem legunt.
Qui ergo receperint uerbum
ipsi adflictiones curasq;
doctorum quas pro se
tolerabant inargumentū sibi
uestiunt humilitatis. qui uero
spreuerint doctrinā docen
tium, sibi labores & pericula
tediumq; sollicitudinum
adtestimonium damnationis
inflectunt, et ipse est puluis
qui in euangelii contempto
res extergi & a quo per bonos
auditores euangelistarum
iubentur pedes ablui. immo
per ipsum saluatorem nar
rantur abluti.
DICO AUTEM UOBIS QUIA
SODOMIS IN DIE ILLA
REMISSIUS ERIT QUAM
ILLI CIUITATI.
Sodomitae quidem inter tot
carnis animaeque flagitia
inquibus insatiabiliter ardebant.
In hospitales quoq; hiezechiel
adtestante fuerint. sed nulli
apud eos tales hospites. quales
apud iudaeos prophetae. quales
apostoli re pesti sunt & loth
quidem aspectu & auditu iustus
erat. non aliquid tamen
docuisse nulla ibi fecisse
signa perhibetur. Atq; ideo
cui multum datum est multū
quaeretur ab eo potentesq;
potenter tormenta patientur.
UAE TIBI CORAZAIN
UAE TIBI BETHSAIDA.
Corazain bethsaida & ca
pharnaum. tiberias quoq;
quam iohannes nominat.
ciuitates sunt galilaeae sitae
in litore laci gennesareth.
qui iordane fluente efficitur
& ab euangelistis etiam
mare galilaeae uel mare
tiberiadis appellatur.
Plangit ergo dns ciuitates
quae post tanta miracula
atq; uirtutes non paenitue
rint. Peioresq; gentilib;
qui naturale solummodo

ius dissipabant. Post des
criptae legis contemptum
filium quoque di conculcare
gratiamq; ingratis spernere
non timuerunt.

QUIA SI IN TYRO ET SIDO
NE FACTAE FUISSENT
UIRTUTES QUAE IN UOBIS
FACTAE SUNT OLIM IN
CILICIO ET CINERE SEDEN
TES PAENITERENT

Impletum uidemus hodie
dictum saluatoris. quia
scilicet corazain et bethsaida
praesente dno credere nolu
erunt. Tyrus autem ac sidon
et quondam dauid ac salomo
ni amicae fuere. et post
euangelizantib; xpi credide
re discipulis. tantaque fide
deuotione susceperunt.
Ut paulum apostolum tyro
abeuntem cuncti ciues
cum uxoribus et filiis usq;
foras ciuitatem proseque
rentur. Pulcherrimoq;
spectaculo tanta hominu
multitudo paucissimo hospiter

sed pro xpi fide carissimos
ad naues usque uale factura
deduceret; sed quare non
olim his qui credere potue
runt. Uerum iudaeis qui
credere noluerunt sit euan
gelizatum ipsius est scire
cuius uniuersae uiae mise
ricordia et ueritas; sane quod
dns ait. In cilicio et cinere
sedentes paeniterent; In cilicio
quod de pilis caprarum contexi
tur. asperam peccati pungen
tis memoriam. Qua in die
iudicii sinistrae pars est indu
enda significat; In cinere autem
mortis considerationem. Per
quam tota humani generis
massa in puluerem est redi
genda demonstrat;
Porro in sessione humiliationem
propriae conscientiae designat.
Unde qua psalmista. Surgite
postquam sederitis. Quod est
dicere humiliamini subpo
tenti manu di ut uos exaltet
in tempore uisitationis.
ET TU CAPHARNAUM

USQUE IN CAELUM EXALTATA USQUE AD INFERNUM DEMERGERIS

Duplex in hac sententia sensus est. Uel ideo ad infernum demergeris quia contra praedicationem meã superbissime restitisti.

Uel ideo quia exaltata es usq: ad caelum meo hospitio ex meis signis atq: uirtutibus tantum habens priuilegium. Maioribus plecteris suppliciis quod his quoq: credere noluisti; Et ne quis putar& hanc increpationem illis tantũmodo ciuitatib: uel personis quae dñm incarne uidentes spernebant. & non omnibus quae hodieque euangelii uerba despiciunt conuenire. consequenter adiunxit dicens.

QUI UOS AUDIT ME AUDIT ET QUI UOS SPERNIT ME SPERNIT.

Ut in audiendo quisque uel spernendo euangelii praedicatore. non uiles quasque personas sed dñm saluatorem immo ipsum patrem spernere sẽ uel audire discer&. Nam sequitur.

QUI AUTEM ME SPERNIT SPERNIT EUM QUI ME MISIT

Quia proculdubio in discipulo magister auditur & in filio pater honoratur. Potest & ita intellegi qui uos spernit me spernit. qui non facit misericordiam uni de fratribus meis minimis nec mihi facit; Quia & ipse pro his formam serui & pauperis habitum suscepi; Qui autem me spernit nolens credere dm̃ & filium di conculcans spernit eum qui me misit. Quia ego & pater unum sumus

cxvii. REUERSI SUNT AUTEM SEPTUAGINTA DUO CUM GAUDIO DICENTES DNE ETIA DAEMONIA SUBICIUNTUR NOBIS IN NOMINE TUO

Bene quidem confessi sunt deferentes honorẽ nomini xpi

Sed quia infirma adhuc fide gaudebant in uirtutibus uidequid audiunt.

ET AIT ILLIS UIDEBAM SATANAN SICUT FULGUR DE CAELO CADENTEM

Non modo uideo sed prius uidebam quando corruit; Quod autem ait sicut fulgur uel praecipitem desuper in ima lapsum significat. Uel quia deiectus adhuc transfigurat se in angelum lucis; Quia ergo discipulos de signorum operatione uidit elatos. Exemplo eos terret atque ad humilitatem reuocat eius qui primus superbiendo cecidit. Ut qui hunc ob superbiam caelo recordarentur eiectum. Multo magis sed et terra editos si superbierint humiliandos agnoscant;

ECCE DEDI UOBIS POTESTATEM CALCANDI SUPRA SERPENTES ET SCORPIONES ET SUPRA OMNEM UIRTUTEM INIMICI ET NIL UOBIS NOCEBIT.

Hoc est omne genus inmundorum spirituum de obsessis corporibus eiciendi. Quamuis et ad litteram rectissime possit accipi; Denique et paulus a uipera inuasus nil aduersi patitur. Et iohannes ut historia tradit hausto ueneno non leditur; Hoc sane inter serpentes qui dente et scorpiones qui cauda nocent distare arbitror. quod serpentes aperte saeuientes scorpiones clanculo insidiantes uel homines uel daemones significent. serpentes qui inchoandis uirtutib; uenena prauae persuasionis obiciunt scorpiones qui consummatas uirtutes ad finem uitiare contendunt;

UERUMTAMEN IN HOC NOLITE GAUDERE QUIA SPS UOBIS SUBICIUNTUR

De subiectione spirituum cum caro sint gaudere prohibentur quia sps eicere

sicut & uiś tutes alias facere.
Interdum non eius est meri
ti qui operatur. sed inuocatio
nominis xpi hoc agit ad
condemnationem eorum
qui inuocant. Uel ob utilita
tem eorum qui uident &
audiunt conceditur. ut lic&
homines despiciant signa
facientes. tamen dm̄ honorent.
Ad cuius inuocationē fiant
tanta miracula;
Nam & in actibus apostolorū.
filii sceuae uidebantur eice
re daemones. & iudas
apostolus cum animo pro
ditoris multa signa inter
ceteros apostolos fecisse
narratur.

GAUDETE AUTEM QUOD NOMINA UESTRA SCRIPTA SUNT IN CAELIS

Si satanas inquit per superbiā
caeli sedem cum sociis amisit.
Non opost& uos de illorum
humiliatione. sed de uestra
sublimatione gaudere. qua
tinus unde illi ruere subleuati
uos humiles ascendatis
Non autem pueriliter sapien
dum quasi ds̄ ad remedium
obliuionis bonos in caelis. ma
los scribat in terris. Dicente
hieremia. Uniuersi qui dere
linquunt te confundantur.
recedentes a te in terra scribantur.
sed salubriter intellegendum
quod siue caelestia seu terres
tria quis opera gesserit. per
haec quasi litteris adnotatus
apud dm̄ memoriam sit aeter
naliter adfixus

CXVIII / A II

IN IPSA HORA EXULTAUIT SPU SCO ET DIXIT; CONFITEOR TIBI PATER DNE CAELI ET TERRAE;

Confessio non semper
paenitentiam. sed & grati
arum actionem significat.
Ut in psalmis saepissime
legimus; audiant qui salua
torem non natum sed crea
tum calumniantur. quod
patrem suum uoc& caeli
autem & terrae dnm̄; si
enim & ipse creatura est.

& creatura conditorem suum patrem appellare potest stultum fuit non & sui & caeli acterrae dnm· uel patrem similiter appellare;

QUOD ABSCONDISTI HAEC A SAPIENTIBUS ET PRUDENTIBUS ET REUELASTI EA PARUULIS

Gratias agit & exultat in patre· quod apostolis aduentus sui aperuerit sacramenta· quae ignorauerint scribae & pharisaei· qui sibi sapientes uidentur· & in conspectu suo prudentes· iustificata sapientia a filiis suis; Ubi pulchre sapientibus & prudentib;· non insipientes & hebetes· sed paruulos idest humiles obposuit· ut probar& se tumorem damnasse non acumen; Quia haec est clauis· de qua alibi dicit; Tulistis clauem scientiae· hoc est humilitatem fidei xpi· qua ad diuinitatis eius agnitionem peruenire poteratis· spernentes· abicere maluistis.

ETIAM PATER QUIA SIC PLACUIT ANTE TE.

His dni uerbis exempla humilitatis accipimus· ne temere discutere superna consilia de aliorum uocatione aliorum uero repulsione praesumamus; Cum enim intulisset utrumq: non mox rationem reddidit· sed sic do placitum dixit; hoc uidelic& ostendens· quia iniustum esse non potest· quod placuit iusto; Unde & in uinea mercedem laborantibus reddens· cum quosdam operarios inaequales in opere aequar& in praemio· & plus in mercede quaerer&· qui labori amplius insudasse erat; Non ne ex denario conuenisti mecum. Uolo autem & huic nouissimo dare sicut & tibi· Aut non lic& mihi quod uolo facere; In cunctis ergo quae exterius disponuntur· apesta causa rationis est occultae iustitia uoluntatis;

cxviii. OMNIA MIHI TRADITA SUNT A PATRE MEO.

Cum omnia legis omnipotentem agnoscis non decolorem non degenerem patris.

Cum tradita legis filium confiteris. cui per naturam omnia unius substantiae iure sunt propria. non dono conlata per gratiam.

Omnia autem quae sibi tradita dicat non mundi elementa. quae ipse creauit intellegenda sunt. sed hi quibus paruulis spu sacramenta filii pater reuelauit. & de quorum salute idem filius cum haec loqueretur. spu sco exultauit. De quib; omnibus alias dicit. Omne quod dat mihi pater ad me ueniet.

ET NEMO SCIT QUI SIT FILIUS NISI PATER. ET QUI SIT PATER NISI FILIUS. ET CUI UOLUERIT FILIUS REUELARE.

Non ita intellegendum est. quasi filius a nullo possit sciri nisi a patre solo. Pater autem non solum a filio sed ab eis &iam quibus reuelauerit filius. sed ad utrumq; referendum est quod ait, & cui uoluerit filius reuelare. Ut & patre intellegamus. & ipsum filium per filium reuelari.

cxx. ET CONUERSUS AD DISCIPULOS SUOS DIXIT; BEATI OCULI QUI UIDENT QUAE ~~UOS~~ UIDETIS

Non oculi scribarum & pharisaeorum. qui corpus tantum dni uidere. sed illi beati oculi qui eius possent cognoscere sacramenta. De quibus dicitur; & reuelasti ea paruulis; beati oculi paruulorum. quibus & se & patrem filius reuelare dignatur;

DICO ENIM UOBIS QUOD MULTI PROPHETAE ET REGES UOLUERUNT UIDERE QUAE UOS UIDETIS ET NON UIDERUNT ET AUDIRE QUAE AUDITIS ET NON AUDIERUNT.

Abraham exultauit ut uideret diem xpi. & uidit & gauisus

est. Isaias quoque & micha
& multi alii proph&ae uiderunt
gloriam dni. Qui & propte
rea uidentes sunt appellati.
sed hi omnes a longe aspicien
tes & salutantes per speculum
et in aenigmate uiderunt.
Apostoli autem in praesentiarum
habentes dnm. conuescentesq;
ei & quaeque uoluissent
interrogando discentes.
Nequaquam per angelos.
aut uarias uisionum species
opus habebant doceri.
Quos uero lucas multos pro
ph&as & reges dicit.
Mattheus apertius proph&as
& iustos appellat. ipsi sunt
enim reges magni quia
temptationum suarum
motib; non sentiendo succum
bere. sed regendo prae esse
nouerunt.
lxxxi xliii ET ECCE QUIDAM LEGIS
PERITUS SURREXIT TEM
TANS EUM ET DICENS MA
GISTER QUID FACIENDO UI
TAM AETERNAM POSSIDEBO.

Legis peritus qui de uita
a&erna dnm temptans
interrogat. occasionem
ut reor temptandi de ipsis
dni sermonibus sumpsit.
ubi ait; gaud&e autem
quod nomina uestra scripta
sunt in caelis; sed ipsa sua
temptatione declarat quam
uera sit illa dni confessio
qua patri loquitur. quod
abscondisti haec a sapientib;
& prudentibus & reuelasti
ea paruulis
AT ILLE DIXIT AD EUM;
IN LEGE QUID SCRIPTUM
EST. QUOMODO LEGIS. ILLE
RESPONDENS DIXIT.
DILIGES DNM DM TUUM.
EX TOTO CORDE TUO.
ET EX TOTA ANIMA TUA.
ET EX OMNIBUS UIRIB;
TUIS ET EX OMNI MENTE
TUA ET PROXIMUM TUUM
SICUT TE IPSUM.
Dum legis perito respond&
perfectum nobis saluator
iter uitae caelestis ostendit.

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

Cui primo dedi lectione
dī & proximi legis scripta
proponenti dicit·
RECTE RESPONDISTI·
HOC FACE ET UIUES·
Deinde post inductam pa
rabolam respondenti illū
fuisse proximum uulnerato·
qui fecit misericordiam in
illū adicit; uade & tu fac
similiter id est tali miseri
cordiae studio proximum
tuum necesse habentem
diligere & sustentare me
mento· apertissime declarans·
solam esse dilectionem· &
ipsam non uerbotenus osten
tatam· sed operis exsecutione
probatam· quae perpetuam
ducat aduitam
ILLE AUTEM UOLENS
IUSTIFICARE SE IPSUM
DIXIT AD IHM; ET QUIS EST
MEUS PROXIMUS·
Quanta inanis gloriae de
mentia legis peritus ob uulgi
fauorem captandū quo
sapienter respondisse

iactar&ur· Primum se legis
fat&ur ignorare mandatum·
Uere iuxta saluatoris sententia
sapiens & prudens in lege·
sed quia non humiliari cum
paruulis xpi· sed se ipsum
iustificare desiderat· Beatos
oculos columbarum inno
centiae lacte lotarum· quib;
xpi arcana uidere poss&
accipere recusans· Cui profec
to dns ita responsū temperauit
suum· Ut & omnem qui mise
ricordiam facer& cuilib&
proximum docer&· & tamen
haec eadem parabola specia
liter di ipsius filium qui nobis per
humanitatem proximus
fieri dignatus est designar&
Neque enim ita proximum·
quem sicut nos diligere iu
bemur· super xpo interprae
tari debemur· Ut moralia
mutuae fraternitatis ins
tituta sub allegoriae regulis
extenuare & aufere conemur
SUSPITIENS AUTEM IHS
DIXIT; HOMO QUIDAM

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

DESCENDEBAT AB HIERUSALEM IN HIERICHO

Homo iste adam intellegitur in genere humano. Hierusalem ciuitas pacis illa caelestis. a cuius beatitudine lapsus. in hanc mortalem miseramq; uitam deuenit. Quam bene hiericho quae luna interpraetatur significat. uarius uidelic& defectuum laborib; erroribusq; semper incertam.

ET INCIDIT IN LATRONES.

Latrones diabolum & angelos eius intellege in quos quia descendebat incidit.

Nam nisi prius intus intumesceret. foris temptatus tam facile non caeder&. Uera est enim satis sententia quae dicit. Ante ruinam enim exaltatur cor.

QUI ETIAM DESPOLIAUERUNT EUM

Gloria uidelic& inmortalitatis & innocentiae ueste priuarunt. haec est enim prima stola qua iuxta aliā parabolam luxoriosus filius per paenitentiam rediens ornatur. & qua protoplasti amissa cognouerunt esse se nudos. Tunicasq; pellicias naturae mortalis induti sunt

ET PLAGIS IMPOSITIS ABIERUNT SEMIUIUO RELICTO

Plagae peccata sunt quib; naturae humanae integritatem uiolando seminarium quoddam ut ita dicam augendę mortis fersis indidere uisceribus

Abierunt autem non abinsidiis aliquatinus cessando sed earundem insidiarum fraudes occultando semiuiuum reliquerunt quia beatitudinem uitae inmortalis exuere sed non sensum rationis abolere ualuerunt.

Ex qua enim parte sapere & cognoscere dm̄ potest uiuus est homo ex qua uero peccatis contabescit & miseria deficit mortuus idem lo&iferoq;

est uulnere foedatus.
ACCIDIT AUTEM UT SACERDOS QUIDAM DESCENDERET EADEM UIA ET UISO ILLO PRAETERIUIT.
SIMILITER ET LEUITA CUM ESSET SECUS LOCUM ET UIDERET EUM TRANSIIT
Sacerdos & leuita qui uiso saucio transierunt sacerdotium & ministerium ueteris testamenti est. Ubi per legis decreta mundi languentis uulnera monstrari tantum non autem curari poterant. quia inpossibile erat. Ut apostolus ait. Sanguine uitulorum & agnorum & hircorum auferri peccata.
SAMARITANUS AUTEM QUIDAM ITER TRANSIENS UENIT SECUS EUM ET UIDENS EUM MISERICORDIA MOTUS EST
Samaritanus qui interpretatur custos dominum significat. Cui rectissime propheta ne hos latrones possit incurrere supplicat; Custodi me inquiens a laqueo quem statuerunt mihi & ab scandalis operantibus iniquitatem; Qui propter nos homines & propter nostram salutem descendens de caelo. uitae praesentis iter arripuit. & uenit secus eum qui uulneribus tabescebat inflictis. Idest in similitudinem hominum factus & habitu inuentus ut homo. conpassionis nostrae susceptione finitimus. & misericordiae factus est conlatione uicinus.
ET APPROPIANS ALLIGAUIT UULNERA EIUS INFUNDENS OLEUM ET UINUM.
Peccata quae in hominib; inuenit. redarguendo cohibuit. spem ueniae paenitentibus. terrorem poene peccantibus incutiens; Alligat enim uulnera dum praecipit. paenitentiam agite. Infundit oleum dum addit. adpropinquauit enim regnum caelorum; infundit & uinum

dum dicit · Omnis arbor quae
non facit fructum bonum
excid&ur & in ignem
mitt&ur;
ET IMPONENS ILLUM
IN IUMENTUM SUUM
DUXIT IN STABULUM ET
CURAM EIUS EGIT
Iumentum eius caro in qua
ad nos uenire dignatus est.
In quo saucium inposuit. quia
peccata nostra portauit in
corpore suo super lignum;
Et iuxta aliam parabolam
Inuentam quae errauerat
ouem humeris suis inpositam
reportauit ad gregem; Itaq;
Inponi iumento est in ipsam
Incarnationem xpi credere;
Eiusq; mysteriis initiari simul
& ab hostis incursione tutari;
Stabulum autem est ecclesia
praesens. ubi reficiuntur
uiatores de peregrinatione
hac in a&ernam patriam
redeuntes; & bene iumento
Inpositum duxit in stabulu͞
quia nemo nisi baptizatus
nisi corpori xpi adunatus
ecclesiam intrabit;
ET ALTERA DIE PROTULIT
DUOS DENARIOS ET DEDIT
STABULARIO ET AIT CU
RAM ILLIUS HABE
Altera dies est post dn͞i
resurrectionem; Nam
& ante quidem per euangelii
sui gratiam inluminauerat
his qui in tenebris & in umbra
mortis sedebant sed potior
resurrectione celebrata
perp&uae lucis splendor
effulsit; Duo denarii sunt
duo testamenta In quibus
a&erni regis nomen & imago
contin&ur; Finis enim legis
xps qui altera die prolati
dantur stabulario. Quia
tunc aperuit illis sensum
ut intellegerent scripturas;
Altera die stabularius dena
rios quorum prae&io uulnera
tu͞ curar& accepit quia sps sc͞s
adueniens docuit apostolos
omne͞ ueritate͞. quo gentib; erudi
endis instare atq; euangelium

praedicare sufficerent.
ET QUODCUMQUE SUPER
EROGAUERIS EGO CUM
REDIERO REDDAM TIBI
Super erogat stabularius quod in duob; denarius non accepit. Cum dicit apostolus; De uirginib; autem praeceptum dn̄i non habeo consilium autem do; ite͂q; & dn̄s ordinauit his qui euangelium adnuntiant de euangelio uiuere sed non usi sumus hac potestate ne quem uestrū grauaremus;
Cui rediens quod promiserat debitor redd&. Quia ueniens in iudicio dn̄s dicit;
Quia super pauca fuisti fidelis super multa te constituam intra in gaudiū dn̄i tui.
QUIS HORUM TRIUM
UIDETUR TIBI PROXIMUS
FUISSE ILLI QUI INCIDIT
IN LATRONES AT ILLE
DIXIT QUI FECIT MISE
RICORDIAM IN ILLUM
Iuxta litteram manifesta est dn̄i sententia. nullum nobis amplius quam qui misereatur esse proximum;
Si hierosolymitae cui non sacerdos non leuita ex eadem gente immo in eadem urbe nati & nutriti sed externae gentis accola. Quia magis misertus est factus est proximus; sacratiore autem intellectu. qm̄ nemo magis proximus quam qui uulnera nostra curauit; Diligamus eum quasi dn̄m dm̄ nostrum diligamus quasi proximū. nihil enim tam proximum quam caput membris;
Diligamus &iam eum qui imitator est xp̄i hoc est enim quod sequitur
ET AIT ILLI IHS UADE ET
TU FAC SIMILITER
Id est ut uere te proximum sicut te ipsum diligere manifestes. Quicquid uales in eius uel corporali uel spiritali necessitate subleuanda deuotus operare

XL IIII FACTUM EST AUTEM DUM IRENT ET IPSE INTRAUIT IN QUODDAM CASTELLUM ET MULIER QUAEDAM MARTHA NOMINE EXCEPIT ILLŪ IN DOMUM SUAM ET HUIC ERAT SOROR NOMINE MARIA

Haec lectio superiori pulcherrima ratione conectitur. Quia uidelic& illa dilectionem dī & proximi uerbis & parabolis. Haec autem ipsis rebus & ueritate designat; Duę quippe istae dn̄o dilectae sorores. Duas uitas spiritales quibus in praesenti sc̄a exerc&ur ecclesia demonstrant; Martha quidem actualem qua proximo in caritate sociamur. Maria uero contemplatiuam qua in dī amore suspiramus; Actiua enim uita est panē esurienti tribuere. Uerbo sapientiae nescientem docere. Errantem corrigere. ad humilitatis uiam superbientē proximum reuocare. infirmantis curam gerere; Quae singulis quibusq; expediant dispensare. & commissis nobis qualiter subsistere. ualeant praeuidere; Contemplatiua uero uita est caritatem quidem dī & proximi tota mente r&inere. sed ab exteriori actione quiescere. soli desiderio conditoris inhaerere. ut nil iam agere libeat sed calcatis curis omnibus ad uidendam faciem sui creatoris animus inardescat; Ita ut iam nouerit carnis corruptibilis pondus cum merore portare. Totisq; desideriis app&ere illis hymni dicis angelorū choris interesse. admisceri caelestibus ciuibus de a&erna in conspectu dī incorruptione gaudere;

QUAE ETIAM SEDENS

148

SECUS PEDES DNI AUDI
EBAT UERBUM ILLIUS.
MARTHA AUTEM
SATAGEBAT CIRCA FRE
QUENS MINISTERIUM

Haec utriq; uitae congrue
re nemo qui dubit&: & con
templatiuae quidem uni
formis perfectio e ex utam
mentem a cunctis habere
terrenis eamq; quantum
humana inbecillitas sinit
unire cum xpo; Actiue
uero quam frequens sit
ministerium gentium
magister edoc&. qui cre
berrimis epistolarum dictis
suos pro xpo terra marique
labores sua pericula com
memorat. Inquib; &iam
uisiones & reuelationes dni
commendans. non minus
se in speculatiua uirtute
quod per paucis est Imitabile.
consummatum fuisse signi
ficat; Unde dicit. siue enim
mente excedimus dō siue
sobrii sumus uobis.

QUAE STETIT ET AIT. DNE
NON EST TIBI CURAE
QUOD SOROR MEA RELI
QUIT ME SOLAM MINIS
TRARE DIC ERGO ILLI
UT ADIUUET ME.

Ex illorum persona loqui
tur qui adhuc diuinae
contemplationis ignari.
solum quod didicere frater
nae dilectionis opus dō
placitum ducunt; Ideoq;
cunctos qui xpo deuoti
esse uelint huic mancipan
dos autumant. & bene mar
tha st&isse. maria secus
pedes dni sedisse describitur.
Quia uita actiua laborioso
desudat incertamine.
Contemplatiua uero pacatis
uitiorum tumultibus optata
iam in xpo mentis quie&e
perfruitur.

ET RESPONDENS DIXIT ILLI
DNS MARTHA MARTHA
SOLLICITA ES ET TURBARIS
CIRCA PLURIMA. PORRO
UNUM EST NECESSARIUM

Et beatus dauid solum hoc necessarium homini esse definiens do iugiter inherere desiderat dicens.
Mihi autem adherere do bonum est. ponere in dno do spem meam. Et alibi.
Unam petii a dno hanc requiram. ut inhabitem in domo dni omnib; dieb; uitae meae.
Ut uideam uoluntatem dni. & uisitem templu scm eius;
Una ergo & sola est theoria idest contemplatio di cui merito omnia iustificationu merita uniuersa uirtutum studia post ponuntur.
MARIA OPTIMAM PARTE ELEGIT QUAE NON AUFERETUR ABEA.
Ecce pars marthae non reprahenditur. sed mariae laudatur. Neq; enim bona elegisse mariam dicit sed optimam. Ut etiam pars marthae indicaretur bona. Quare autem pars mariae sit optima sub infertur. cum dicitur. quae non auferetur abea; Actiua etenim uita cu corpore deficit
Quis enim in aeterna patria panem esurienti porrigat. ubi nemo esurit. quis potum tribuat sitienti. ubi nemo sitit. Quis mortuum sepeliat ubi nemo moritur.
Cum praesenti ergo saeculo uita auferetur actiua.
Contemplatiua autem hic incipitur. ut in caelesti patria perficiatur
Quia amoris ignis qui hic ardere inchoat. cum ipsu quem amat uiderit in amore amplius ignescit;
Contemplatiua ergo uita minime auferetur Quia subtracta praesentis saeculi luce perficitur

PARS CXXIII

ET FACTUM EST CUM ESSET IN LOCO QUODAM ORANS UT CESSAUIT DIXIT UNUS EX DISCIPULIS EIUS AD EUM DNE DOCE NOS ORARE

SICUT ET IOHANNES DOCUIT DISCIPULOS SUOS.

Post historiam sororum. quae duas ecclesiae uitas signauerunt. Non frustra dn̄s & ipse orasse & discipulos orare docuisse describitur. Quia & oratio quam docuit utriusq; insē uitae contin& & mysteriū. & ipsarum perfectio uitarum nostris non uirib; est optinenda sed precib;. & quia crebro lucas saluatorem descripserat orantem. Quid orando egerit qui utiq; non pro se. sed pro nobis supplicabat insinuat. Cum finita oratione discipulos refest qualiter orare debeant sciscitari

ET AIT ILLIS CUM ORATIS DICITE. PATER SCIFICETUR NOMEN TUUM ADUENIAT REGNUM TUUM. PANĒ NOSTRUM COTIDIANU DA NOBIS HODIE ET DIMITTE NOBIS PECCATA NOSTRA SIQUIDE ET IPSI DIMITTIMUS OMNI DEBENTI NOBIS ET NE NOS INDUCAS IN TEMPTATIONEM

Apud euangelistam mattheum septem petitiones continere dominica uid&ur oratio; Quarum in tribus a&erna poscuntur. Reliquis quattuor temporalia. quae tamen propter a&erna consequenda sunt necessaria; Nam quod dicimus scific&ur nomen tuum aduemat regnum tuum. fiat uoluntas tua sicut in caelo & in terra. Quod non absurde quidā intellexerunt in spū & corpore omnino sine fine retinenda sunt. & hic inchoantur Quantūcumq; proficimus augentur in nobis; Perfecta uero quod in alia uita sperandū est semper possidebuntur; Quod uero dicimus panem

nostrum cotidianum da nobis
hodie & dimitte nobis debi
ta nostra · sicut & nos dimit
timus debitoribus nostris·
& ne nos inducas in tempta
tionem · sed libera nos a malo·
Quis non uideat ad praesentis
uitae indigentiã pertinere;
In illa itaque uita aeterna
ubi nos semper speramus
futuros · & nominis dĩ
sc̃ificatio · & regnum eius
& uoluntas eius · in nostro
spũ & corpore perfecte atq;
inmortaliter permanebunt;
Panis uero cotidianus ideo
dictus est · quia hic est
necessarius quantus animae
carniq; tribuendus est·
siue spiritaliter siue cor
poraliter siue utroque
intellegatur modo; Hic est
etiam quam poscimus
remissio ubi est omnis com
missio peccatorum hic
temptationes quae nos
ad peccandum uel alliciunt
uel impellunt; Hic denique;

malum unde cupimus
liberari · illic autem nihil
istorum est; Euangelista
uero lucas in oratione domi
nica petitiones non septem
sed quinque complexus est·
nec ab isto utique discrepauit·
Sed quomodo ista septem sint
intellegenda ipsa sua breuitate
commonuit; Nomen quippe
dĩ sc̃ificatur in spũ · dĩ autem
regnum in carnis resurrec
tione uenturum est; Osten
dens ergo lucas tertiam
petitionem duarum supe
riorum esse quodam
modo repetitionem; Magis
eam praetermittendo fecit
intellegi; Deinde tres illas
adiungit · De pane cotidiano·
De remissione peccatorum·
De temptatione uitanda;
At uero quod ille in ultimo
posuit sed libera nos a malo
Iste non posuit · ut intellege
remus ad illud superius quod
de temptatione dictum est
pertinere; Ideo quippe ait·

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

sed libera · non ait . & libera
tam quam unam p(er)titionē
esse demonstrans. Noli hoc
sed hoc ut sciat unusquisq;
in eo se liberari a malo.
quod non infestur in tempta
cxxiiii tionem
xlvi ET AIT AD ILLOS; QUIS
UESTRUM HABEBIT
AMICUM ET IBIT AD ILLU(M)
MEDIA NOCTE ET DICET
ILLI; AMICE COMMODA
MIHI TRES PANES.
QUONIAM AMICUS ME
US UENIT DE UIA AD ME.
ET NON HABEO QUOD
PONAM ANTE ILLUM.
Rogatur a discipulo
saluator. non modo
formam orationis.
sed & instantiam frequentiamq;
tradidit orandi; Amicus
ergo ad quem media nocte
uenitur. ipse ds intellegitur.
Cui in media tribulatione
supplicare. & tres panes.
idest intellegentiam trini
tatis. qua praesentis uitae
consolenter labores efflagi
tare debemus; Amicus qui
uenit de uia. ipse noster est
animus. qui totiens nobis recedit.
quotiens ad appetenda terrena
& temporalia foris uagatur.
Redit uero. caelestiq; alimo
nia refici desiderat.
Cum in se reuersus superna
coeperit ac spiritalia medi
tari; De quo pulchre qui
perierat. adiungit non se
habere quod ponat ante illū;
Qm animae post saeculi tene
bras dm suspiranti. nil
praeter eum cogitare. nil
loqui. nil libet intueri.
solum quod recognouit
summae trinitatis gaudium
contemplari. atq; ad hoc plen
us intuendū peruenire satagit.
ET ILLE DEINTUS DICAT;
NOLI MIHI MOLESTUS
ESSE. IAM OSTIUM
CLAUSUM EST. ET PUERI
MEI MECUM SUNT IN CU
BILI. NON POSSUM SUR
GERE ET DARE TIBI.

Ostium amici diuini est
intellegentia sermonis
Quod sibi apostolus orat
aperiri adloquendum mys
terium xpi clausum est
tempore famis uerbi cum
intellegentia non datur.
& illi qui euangelicam
sapientiam tamquam pane
eroganter per orbem terrae
praedicauerunt pueri
patris familias iam sunt in
secreta qui&e cum dño.
& tamen orando efficitur
ut accipiat desiderans intel
lectum ab ipso dō. tanta si homo
desit p quē sapientia predicetur.
ET ILLE SI PERSEUERAUE
RIT PULSANS DICO UOBIS ET
SI NON DABIT ILLI SURGENS
EO QUOD AMICUS EIUS SIT.
PROPTER INPROBITATEM TAMEN
EIUS SURGET ET DABIT ILLI quot
quod HABET NECESSARIOS.
lxxxv ET EGO UOBIS DICO PETITE ET
DABITUR UOBIS QUAERITE
ET INUENIETIS PULSATE ET
APERIETUR UOBIS.

Comparatio est a minore.
Si enim amicus homo
surgit de lecto & dat.
non amicitia sed taedio
conpulsus quanto magis
dat ds qui sine taedio
largissime donat quod
petitur; sed ad hoc se peti
uult ut capaces donorum
eius fiant qui petunt.
Ne itaque deuia ueniens
amicus inedia dispereat.
Hoc est ne animus nuper
ab erroris sui uanitate
resipiscens desiderii spiritalis
diutius inopia tabescat.
Petamus epulas uerbi quibus
alatur. Quaeramus amicum
qui det. pulsemus ostium
quo seruantur absconsa.
Magnam enim spem dedit
& dat ille qui promittendo
non decipit.
OMNIS ENIM INQUIT
QUI PETIT ACCEPIT ET QUI
QUAERIT INUENIT ET PUL
SANTI APERIETUR.
Ergo iuxta praemissam

postulantis amici parabola
perseuerantia opus est.
ut accipiamus quod petimus
& inueniamus quod quae
rimus & quod pulsamus
aperiatur. Nam si petenti
datur & quaerens inuenit.
& pulsanti aperietur.
Ergo cui non datur & qui
non inuenit. & cui non
aperitur. apparet quod
non bene petierit. quaesie
rit. pulsauerit.
QUIS AUTEM EX UOBIS
PATREM PETIT PANEM.
NUMQUID LAPIDEM
DABIT ILLI.
Panis intellegitur caritas.
propter maiorem appeti
tum. & tam necessarium.
ut sine illa cetera nihil
sint. sicut sine pane men
sa inops. Cui contraria
est cordis duricia. quam
lapidi comparauit.
AUT SI PISCEM. NUM
QUID PRO PISCE SERPEN
TEM DABIT ILLI.

Piscis est fides inuisibilium.
uel propter aquam baptis
mi. uel quia de inuisibilib;
locis capitur. quod etiam
fides huius mundi fluctib;
circum latrata non fran
gitur. Recte pisci compa
ratur. cui contrarium
posuit serpentem propter
uenena fallaciae. quae
etiam primo homini
male suadendo prae semi
nauit.
AUT SI PETIERIT OUUM.
NUMQUID PORRIGIT
ILLI SCORPIONEM.
In ouo indicatur spes. ouum
enim nondum est fetus
perfectus. sed fouendo
speratur. Cui contrarium
posuit scorpionem.
Cuius aculeus uenenatus
retro timendus est. sicut
spei contrarium est retro
respicere. Cum spes
futurorum in ea quae
ante sunt extendat.
SI ERGO UOS CUM SITIS

MALI NOSTIS BONA DATA
DARE FILIIS UESTRIS QUAN
TO MAGIS PATER UESTER
DE CAELO DABIT SPM BO
NUM PETENTIBUS SE.

Quomodo mali dant
bona: sed malos
appellant dilectores
adhuc saeculi huius: &
peccatores: bona uero
quae dant: secundum
eorum sensum bona dicen
da sunt. Quia haec pro
bonis habent. quam quã &
in rerum natura ista bona
sint. sed temporalia. & ad
istam uitam infirmam
pertinentia. & quisquis
ea malus dat. non de suo
dat: Dñi est terra & ple
nitudo eius. Qui fecit cae
lum & terram. & mare.
& omnia quae in eis sunt;
Quantum ergo sperandũ
est daturum dm nobis bona
p&entibus. nec nos posse
decipi. ut accipiamus aliud
pro alio. cum ab ipso p&imus.

Iquando nos &iam cum simus
[...] mali nouim[...] noui
mus id dare quod p&imur;
Non enim decipimus filios
nostros. & qualiacumq;
bona damus. non de
nostro sed de ipsius damus
Aliter apostoli qui elec
tionis merito bonitatem
generis humani multis
excesserant modis: super
nae bonitatis intuitu.
mali esse dicuntur.
Quia nihil est per sem&
ipsum stabile. nihil inmu
tabile. nihil bonum nisi
deitas sola; Omnes uero
creaturae ut beatitudi
nem a&ernitatis uel in
mutabilitatis obtineant;
Non hoc per suam naturã
sed per creatoris sui par
ticipationẽ & gratiam
consequuntur; Quod uero dicit
Quanto magis pater uester
de caelo dabit spm bonum
p&entibus; Pro quo
mattheus posuit dabit bona

p&entibus se · Ostendit
spm scm plenitudinem p&entibus
esse bonorum di · & ea
quae diuiniti administrantur non alia absque
ea subsistere Quia
omnes utilitates quae
ex donorum di gratia
suscipiuntur ex isto fonte
demanant.

EXPLICIT LIBER · III ·

INCIPIT LIB QUARTUS ·

EXULTANS SPU SCO
DNS UT SUPRA LECTU
EST · CONFITEOR ATI
TIBI PATER DNE CAELI ET
TERRAE QUOD ABSCON
DISTI HAEC A SAPIENTI
BUS ET PRUDENTIBUS ·
ET REUELASTI EA
PARUULIS

Quae sententia secr&i
conscia iudicii semper
effectum suae iustitiae
iterare non desistit. Nam
& generaliter in deiectione
iudaeorum gentium
uero erectione & in singu
lis quibusq; iuxta alternam
mentium qualitatem spe
cialiter non cessat exhiberi
Denique ut proxima parum
per adtingam · legis peritus
uolens se ipsum iustificare
dnm temptaturus adiit
sed confusus abscessit At ma
ria pedibus eius humiliter
acclinis optimam partem
philosophiae caelestis elegit.
Item paruuli xpi qui non

de sua iustitia sed de re
demptoris gratia praesu
mere didicerant quibus
orationum modis eandem
gratiam aduocare debe
ant inquirunt audiuntque
confestim & quibus uerbis
orare & qua instantia
perseuerare & pro quibus
maxime rebus supplicare
oporteat fide scilic& spe
& caritate. Quodque per
fecte petenter earundem
largitorem a patre spm
bonum percipiant.
Contra sapienter & pruden
tes quia spm gratiae non
modo non pet&ere quaerere
pulsare sed & blasphemare
satagunt. inremissibiles
& hic & in futuro suae peru
catiae poenas luunt. & usq;
ad finem euangelii qui
legerit immo usq; ad finē
saeculi qui prudenter in
spexerit intelleg& quia
ds superbos resistit humi
lib; autem dat gratiam.

Quapropter ipse quartum
expositionis euangelicae
librum incipiens a lectione
in qua superbiae sps indigi
to di eicitur. tuam xpe
clementiam suppliciter
imploro. Ut sps tuus bonus
deducat me in uiam rectā
& eum qui ab aquilone
est longe faciat a me.
Quatinus eiectis a me ma
lignis scruter mandata
dī mei reuelatisq; mentis
oculis ad consideranda tuae
sacrosc̄ae legis mirabilia
deuotus lector ingrediar.

CXXVI
XLVII
ET ERAT IHS EICIENS
DAEMONIUM ET ILLUD
ERAT MUTUM ET CUM
EIECISSET DAEMONIUM
LOCUTUS EST MUTUS ET
AMMIRATAE SUNT TURBAE.

Daemoniacus iste apud
mattheum non solū mutus
sed & caecus fuisse narratur.
Curatusq; dicitur a dn̄o
ita ut loquer&ur & uider&.
Tria autem signa simul in uno

homine perp&rata sunt.
Caecus uid&. mutus loquitur.
possessus daemone liberatur
Quod & tunc quidem carnali
ter factum est. sed & cotidie
compl&ur in conuersatione
credentium Ut expulso
primum daemone fidei
lumen aspiciant deinde
ad laudes tacentia prius
hora laxentur

QUIDAM AUTEM EX EIS DIXERUNT, IN BELZEBUB PRINCIPEM DAEMONIORUM EICIT DAEMONIA

Non haec aliqui d&urba
sed pharisaei calumniabantur
& scribae sicut alii euange
listae testantur, Turbis
quippe quae minus eruditae
uidebantur, dni semper
facta mirantibus, Illi contra
uel negare haec uel qui
negare nequiuerant. sinis
tra interpra&atione per
uertere laborant. Quasi
non haec diuinitatis

sed inmundi spr opera fuis
sent. id est belzebub qui deus
erat accaron. nam bel quidē
ipse est bal. zebub autem
musca uocatur, nec iuxta
quaedam mendosa exempla
ria l. littera uel d in fine
est nominis legenda. sed b.
belzebub ergo baal mus
carum id est uir muscas
(siue habens muscas)
interpra&atur. ob sordes
uidelic& immolaticii cruoris
excuius spurcissimo ritu uel
nomine. principem daemo
niorum cognominabant.

ET ALII TEMPTANTES SIGNUM DE CAELO QUAEREBANT AB EO

Vel in morem heliae ignem
de sublimi uenire cupiebant
uel in similitudinem samuhelis
tempore aestiuo mugire
tonitrua co ruscare fulgora
imbres ruere. quasi non
possint & illa calumniari
& dicere. ex occultis & uariis
aeris passionib; accidisse.
At tu qui calumniaris ea.

quae oculis uides manu
tenes utilitate sentis Quid
facis de his quae de caelo
uenerint. utiq; responde
bis. & magos in aegypto
multa signa fecisse de caelo.
cxxviii IPSE AUTEM UT UIDIT
COGITATIONES EORUM
DIXIT EIS. OMNE REGNU
IN SE IPSO DIUISUM DESO
LATUR ET DOMUS SUPRA
DOMUM CADIT
Non addicta sed cogitata
respondit ut uel sic conpel
lerentur credere potentiae
eius qui corde uidebat oc
culta. Si autem omne reg
num in se ipsum diuisum
desolatur ergo patris &
filii & sps sci regnum non
est diuisum Quod sine ulla
contra dictione non aliquo
inpulsu desolandum. sed
aeterna est stabilitate
mansurum. si uero scae &
indiuiduae trinitatis In
diuiduum immo quia in
diuiduum manet regnum
desistant arriani minorem
patre filium. minorem
filio scm dicere spm.
quia quorum unū est regnū
horum est & una maiestas
SI AUTEM ET SATANAS
IN SE IPSUM
DIUISUS EST. QUOMODO
STABIT REGNUM IPSIUS.
QUIA DICITIS IN BELZEBUB
EICERE ME DAEMONIA
Hoc dicens ex ipsorum con
fessione uolebat intellegi
quod in eum non credendo in
regno diaboli esse elegissent.
Quod utique aduersum se diui
sum stare non posset. Eligant
ergo pharisaei quod uoluerint.
Si satanas satanan non potest
eicere. nihil contra dnm
quod dicerent inuenire
potuerunt. Si autem potest.
multo magis sibi prospiciant
& recedant de regno eius
quod aduersum se diuisum
stare non potest. in quo autē
dns xps eiciat daemones. ne
daemoniorū principē existiment.

attendant quod sequitur.
SI AUTEM EGO IN BEL
ZEBUB EICIO DAEMONIA
FILII UESTRI IN QUO EICI
UNT. IDEO IUDICES UES
TRI ERUNT

Dixit hoc utique de dis
cipulis suis illius populi
filiis, qui certe discipuli dni
nostri ihu xpi bene sibi
conscii fuerant nihil se
malorum artium a bono
magistro didicisse. ut in
principe daemoniorum
eicerent daemones. ideo
inquit ipsi iudices erunt
uestri. Ipsi inquit. ipsi igno
bilia & contemtibilia huius
mundi. in quib; non artificiosa
malignitas sed sca simplicitas
meae uirtutis appar&. ipsi
testes mei. iudices erunt uestri.
Aliter; filios iudaeorum exor
cistas gentis illius ex more
significat qui ad inuocationē di
eiciebant daemones. Et
coartat eos interrogatione
prudenti. ut confiteantur.
sps sci esse opus. Quod si
expulsio inquit daemonū
in filiis uestris dō non daemo
nibus deputatur. quare in me
idem opus non eandem habe&
causam. ergo ipsi uestri
iudices erunt. Non potestate.
sed conparatione. Dum illi
expulsionē daemonum dō
adsignant. uos belzebub
principi daemoniorum
PORRO SI IN DIGITO DI
EICIO DAEMONIA. PRO
FECTO PRAEUENIT IN
UOS REGNUM DI

Iste est digitus quem confi
tentur & magi. qui contra
moysen & aaron signa
faciebant dicentes; Digitus
di est iste. quo & tabulae
lapideae scriptae sunt in
monte sina. Igitur manus
& brachium di filius est. &
digitus eius sps scs. patris
& filii & sps sci una subs
tantia est. Non te scanda
liz& membrorū inaequalitas.
cū aedific& unitas corporis.

Aliter; digitus di uocatur spc scs propter partitione donorum quae in eo dantur unicuiq; propria siue homi num siue angelorum; In nullis enim membris nostris magis apparet partitio quam in digitis; Quod autem dixit praeuenit in uos regnum di; Regnum di nunc dicit quo damnantur impii & fidelib; de peccatis suis paenitentiam nunc agentibus secernuntur.

CUM FORTIS ARMATUS CUSTODIT ATRIUM SUUM IN PACE SUNT EA QUAE POSSIDET

Fortem diabolum; atrium uero illius mundum qui in maligno positus est appellat; in quo usq; ad sal uatoris aduentum male pacato potiebatur imperio. Quia in cordibus infidelium sine ulla contradictione quiescebat; Unde & alibi princeps mundi uocatur. Dicente dno; Uenit enim princeps mundi. & in me nihil inuenit; Et iterum, Nunc princeps huius mundi eicietur foras; De qua & hic electione subiungitur

SI AUTEM FORTIOR ILLO SUPERUENIENS UICERIT EUM UNIUERSA ARMA EIUS AUFERET IN QUIBUS CONFIDEBAT ET SPOLIA EIUS DISTRIBUET.

De se ipsa quippe loquitur. quod non concordi fallaciq; operatione quemadmodum calumniabantur. sed fortiori potentia uictor homines a daemonio liberaret. arma in quibus male fortis ille confidebat. astutiae doli quae sunt nequitiae spiritalis. Spolia uero eius ipsi homines sunt ab eo decepti Quae uic tor xps distribuit quod est insigne triumphantis; Quia captiuam ducens captiuitatem dedit dona hominib; Quosdam quidem apostolos. alios

euangelistas hos prophetas
illos pastores ordinans et doc
tores

QUI NON EST MECUM
ADUERSUM ME EST ET
QUI NON COLLIGIT MECU
DISPERGIT·

Non putet quisquam hoc de
hereticis dictum et schisma
ticis quanquam et ita ex
superfluo possit intellegi
sed ex consequentib; textuq;
sermonis ad diabolū refertur.
Et quod non possint opera
saluatoris belzebub operib;
comparari. Ille cupit ani
mas hominum tenere
captiuas· dn̄s liberare. Ille
praedicat idola· hic unius
dī notitiam. Ille trahit ad
uitia· hic ad uirtute reuocat.
Quomodo ergo possunt habe
re concordiam inter se· quo
rū opera diuisi sunt·

CXXX CUM INMUNDUS SPS
EXIERIT DE HOMINE
PERAMBULAT PER LOCA
INAQUOSA·

Quamuis simpliciter
intellegi possit dn̄m
haec ad distinctionem suorū
et satanae operum adiun
xisse quod relict et ipse semp
polluta mundare· Satanas
uero mundata grauiorib;
festinet attaminare sordib;
Tamen et de heretico quo
libet uel schismatico uel etiā
quolibet malo catholico
potest non inconuenienter
accipi de quo tempore bap
tismatis sps̄ inmundus
qui in eo prius habitauerat
ad confessionem catholicae
fidei abrenuntiationemq;
mundanae conuersationis
eiciatur· Locaq; inaquosa
peragret idest corda fideliū
quae a mollitie fluxae
cogitationis expurgata sint
callidus insidiator exploret·
si quos ibi forte suae nequi
tiae gressus figere possit·
Sed bene dicitur·

QUAERENS REQUIEM
ET NON INUENIENS

Quia castas mentes effu
giens in solo diabolus corde
prauorū gratam sibi po
test inuenire quietem.
Unde de illo dns̄. Sub umbra
inquit dormit in secreto
calami. & locis umentib; In
umbra uidelicet tenebrosas
conscientias. in calamo qui
foris nitidus intus est
uacuus simulatrices. in lo
cis umentib; lasciuas mol
lesque mentes insinuans
DICIT REUERTAR IN DO
MUM MEAM UNDE
EXIUI.
Timendus est iste uersiculus
non exponendus. Ne culpa
quam in nobis extinctam
credebamus per incuriam
nos uacantes obprimat.
ET CUM UENERIT INUE
NIT SCOPIS MUNDATAM.
Hoc est gratia baptismatis
a peccatorum labe casti
gatam. sed nulla boni operis
industria cumulatam.
Unde bene mattheus hanc
domum uacantē scopis
atq; ornatā dicit inuenit. Mundatam
mundatā; uidelicet a uitiis
pristinis per baptismum
uacantē a bonis actibus
per neglegentiam ornatā
simulatis uirtutib; per
hypocrisin.
ET TUNC UADIT ET AS
SUMIT SEPTEM ALIOS
SPIRITUS NEQUIORES SĒ
ET INGRESSI HABITANT IBI.
Per septem malos sps̄ uni
uersa uitia designat. Quę
cumque enim post baptisma
siue prauitas heretica seu
mundana cupiditas arripu
erit. mox omnium prosternet
in ima uitiorum. unde rectę
nequiores tunc eum spiritus
dicuntur ingressi. Quia
non solum habebit illa septē
uitia quae septem spiritalib;
sunt contraria uirtutib;
sed & per hypocrisin ipsas
se uirtuter habere simulabit
ET SUNT NOUISSIMA
HOMINIS ILLIUS PEIORA
PRIORIBUS

Melius quippe erat ei uiā
ueritatis non cognoscere
quam post agnitionem
retrorsum conuesti. Quod
in iuda traditore uel simo
ne mago ceterisq; talib;
specialiter legimus implētū.
Quod autem generaliter
haec parabola tendat.
Ipse secundum mattheum
saluator exposuit. ubi ea
terminata mox subdidit
dicens: Sic erit et genera
tioni huic pessime idest
quod de uno quolibet spe
cialiter geri solere narrauit
hoc in tota generaliter
huius populi gente geri
non desinit. Inmundus quip
pe sps exiuit a iudaeis
quando acceperunt legem.
Et ambulauit per loca arida
quaerens sibi requiem. Ex
pulsus uidelicet a iudaeis:
ambulauit per gentium
solitudines quae cum postea
dno credidissent ille non inuento
loco in nationib; dixit. Reuertar
ad domum meam pristinā
unde exiui. Habeo iudaeos
quos ante demiseram. Et ue
niens inuenit uacantem sco
pis mundatā. Uacabat enim
templum iudaeorum et xpm
hospitem non habebat dicentē.
Demittetur uobis domus uestra
deserta. Quia igitur dī et
angelorū praesidia non
habebant. et ornati erant su
perfluis obseruationib; phari
saeorum reuestitur adeos
diabolus et septenario
sibi numero daemonū addito:
habitat pristinam domum
et fiunt posteriora illius
populi peiora prioribus.
Multo enim nunc maiore
daemonū numero possiden
tur. blasphemantes in synago
gis suis xpm ihm quā in
aegypto possessi fuerant
ante legis notitiam. Quia
aliud est uenturum non
credere aliud eum non sus
cepisse qui uenerit. Septe
narium autem numerum.

adiunctum diabolo uel
propter sabbatum intellege
uel propter numerũ spr sci
Ut quomodo in esaia super
uirgam de radice iesse. &
florem qui de radice cons
cendit. septem spr uirtutum
descendisse narrantur. Ita
econtrario uitiorum nume
rus in diabolo consecratus sit.

XL VIII FACTUM EST AUTE CU
HAEC DICERET EXTOL
LENS UOCEM QUAEDA
MULIER DE TURBA DIXIT
ILLI BEATUS UENTER QUI
TE PORTAUIT ET UBERA
QUAE SUXISTI

Magnae deuotionis & fidei
haec mulier ostenditur quae
scribis & pharisaeis dnm
temptantib; simul & blasphe
mantib; tanta eius incarna
tionem prae omnibus since
ritate cognoscit tanta fidu
cia confitetur ut & prae
sentium procerum calum
niam & futurorum con
fundat hereticorum perfidiã.
Nam sicut tunc iudaei sci spr
opera blasphemando uerũ
con substantialemq; patri
di filium negabant. Sic heret
ci postea negando mariam
semper uirginem sci spr
operante uirtute nascituro
ex humanis membris uni
genito dõ carnis suae mate
riam ministrasse. Uerum
con substantialem qui e
matri filium hominis filiũ
hominis fateri non debere
dixerunt. Sed si caro uerbi di
secundum carnem nascentis
a carne uirginis matris pro
nuntiatur extranea sine
causa uenter qui eam portas
set & ubera quae lactassent
beatificantur. Quae enim
consequentia eius lacte
credatur nutritus cuius
semine negatur esse concep
tus; cum ex unius eiusdemq;
fontis origine secundum fisicos
utrumq; liquor emanere phibetur.
Nisi forte putanda est uirgo
sementiuam suae carnis materiã

nutriendo. in carne ~~in carne~~
di filio suggere potuisse.
Incarnando autem quasi
maiori & inusitato miraculo
minime potuisse. sed huic
opinioni obstat apostolus
dicens quia misit me dr filiu
suum. factum ex muliere
factum sub lege. Neque enim
audiendi sunt qui legendu
putant natum ex muliere
factum sub lege sed factu
ex muliere. quia conceptus
in utero uirginali. carnem
non de nihilo non aliunde
sed materna traxit ex carne
Alioquin nec uere filius
hominis diceretur qui origi
nem non haberet ex homine
Et nos igitur his contra eutic
cen dictis extollamus uocē
cum ecclesia catholica cuius
haec mulier typum gessit.
Extollamus & mentem de me
dio turbarum. dicamusq; salua
tori. Beatus uenter qui te
portauit & ubera quae suxis
ti. Uere enim beata parens

quae sicut quidam ait. enixa
est puerpera regem qui
caelum terram q; tenet per
saecula cuius nomen & aeter
no. conplectens omnia gyro
imperium sine fine manet.
Quae uentris beato. gaudia
matris habens cum uirgini
tatis honore. nec primam simi
lem uisa est. nec habere sequen
AT ILLE DIXIT QUIN IMMO
BEATI QUI AUDIUNT UER
BUM DI ET CUSTODIUNT
Pulchre saluator adtesta
tioni mulieris annuit non
eam tantummodo quae
uerbum di corporaliter
generare meruerat. sed &
omnes qui idem uerbu spiritali
auditu fidei concipere &
boni operis custodia. uel in
suo uel in proximorum cor
de parere & quasi alere
studuerint. asseuerans esse
beatos. Quia & eadem di
genetrix & inde quidem
beata. quia uerbi incarnan
di ministra est facta

temporalis sed inde multo
beatior· quia eiusdem semp(er)
amandi custos manebat
aeterna quia sententia sapi
enter iudaeorũ clam percutit·
qui uerbum d(e)i non audire
& custodire· sed negare & blas
phemare quaerebunt

cxxxii TURBIS AUTEM CONCUR
RENTIBUS COEPIT DICE
RE· GENERATIO HAEC
GENERATIO NEQUAM EST
SIGNUM QUAERIT ET
SIGNUM NON DABITUR ILLI
NISI SIGNUM IONAE

Duplici fuerant quaestio
ne pulsatus· quidam enim
calumniabantur eum in
belzebub eiecisse daemonia
quibus hactenus est respon
sum· & alii temptantes
signum de caelo quaere
bant ab eo quib; abhinc
respondere incipit· non eis
signum de caelo quo in
digni erant uidere· uerum
de profundo inferni tribuens·
quale ionas propheta
naufragus coetoque sorbente
uoratus sed de abysso ac
mortis fauce liberatus &
accepit & dedit signũ uide
licet incarnationis non diui
nitatis passionis non glori
ficationis discipulis autem
suis signum de caelo dedit·
quibus aeternae beatitudinis
gloriam & prius figuraliter
in monte transformatus
& post ueraciter in caelũ sub
leuatus ostendit·

NAM SICUT IONAS FUIT
SIGNUM NINIUETIS ITA
ERIT ET FILIUS HOMINIS
GENERATIONI ISTI

Ostendit iudaeos instar
niniuetarum peccatis gra
uibus inuolutos & subuersio
ni si non paenituerint esse
proximos· Uerum sicut nine
uitis & denuntiatur suppliciũ
& remedium demonstratur
Ita etiam iudaei non debent
desperare indulgentiã si
uelint agere paenitentiã
sed uide quod sequitur

REGINA AUSTRI SURGET IN IUDICIO CUM UIRIS GENERATIONIS HUIUS ET CONDEMNABIT ILLOS

Condemnabit utique non potestate iudicii sed conparatione facti melioris si autem regina austri quae electa esse non dubitatur surg& in iudicio cum reprobis ostenditur una cunctorũ bonorum scilic& malorũ que resurrectio mortaliũ & haec non iuxta fabulas iudaeorum mille annis ante iudicium sed in ipso esse futura iudicio.

QUIA UENIT A FINIBUS TERRAE AUDIRE SAPIENTIAM SALOMONIS ET ECCE PLUS SALOMONE HIC

Hic in hoc loco non pronomen sed aduerbium loci significat idest in praesentiarũ inter uos conuersatur qui inconparabiliter est salomone praestantior refert autem scriptura quomodo regina sabaa per tantas difficultates gente sua & imperio derelictis uenerit in iudaeã sapientiam audire salomonis & ei multa munera deferens ab eo plura perceperit quae ideo iudaeos in iudicio condemnabit quoniam ipsa ab ultimis terrae finibus eum quaesiuit quem percepto dono sapientiae cognouerat esse famosum illi uero secũ habentes eum qui non aliunde sapiens sed ipse dĩ sapientia & iustus est non modo non audire sed & blasphemare atque insidiis agitare malebant

UIRI NINEUITAE SURGENT IN IUDICIO CUM GENERATIONE HAC ET CONDEMNABUNT ILLAM QUIA PAENITENTIAM EGERUNT AD PRAEDICATIONEM IONAE ET ECCE PLUS IONA HIC

Ionas paucis diebus praedi
cauit· ego tanto tempore
ille assyriis genti incredulę
ego iudaeis populo di· ille
peregrinus· ego ciuibus· ille
uoce locutus simplici nilq;
signorum faciens acceptus
est· Ego tanta signa faciens
belzebub calumniam susti
neo· plus ergo est iona hic
hoc est in medio uestrum prae
dicans· & propterea eodem
modo quo regina austri
uiri quoq; nineuitae genera
tionem condemnabunt iudae
orum· hoc est infidelitatis
arguent· Aliter in nineuitis
& regina austri fides eccle
siae praefertur israheli·
Quae non minus per paeniten
tiam per altae insipientiae
quam per sapientiae discen
dae industriam dno conciliatur
ex duab; quippe partib; unitas
ecclesiae congregatur eorū
uidelicet qui peccare nesciunt
& eorū qui peccare desistunt· paeni
tentia enim delictū abolet sapientia cauet·

xxxiii
xlviii

NEMO LUCERNAM ACCEN
DIT ET IN ABSCONDITO PONIT
NEQUE SUB MODIO

De seipso dns haec loquitur
ostendens & si supra dixerit
nullum generationi nequā
nisi signū ionae dandum
nequaquam tamen lucis suae
claritatem fidelibus occul
tandam ipse quippe lucer
nam accendit qui testam
humanae naturae flamma
suae diuinitatis impleuit
quam profecto lucernam
nec credentib; abscondere
nec modio subponere· hoc est
sub mensura legis includere
uel intra unius iudaeae gentis
terminos uoluit cohibere

SED SUPRA CANDELA
BRUM INQUIT UT QUI
INGREDIUNTUR LUMEN
UIDEANT

Candelabrum ecclesiam dicit
cui lucernam superposuit
quia nostris in frontibus fidē
suae incarnationis adfixit·
ut qui ecclesiam fideliter

Ingredi uoluerint · lumen
ueritatis palam queant
intueri qua sententia iudaeo
rum quoq; proceres condem
nat qui signa quaerentes
exterius aperta lucis ianuā
noluerint intrare credendo
Denique praecipit ne opera
tantummodo sed & cogitatio
nes & ipsas & iam cordis in
tentiones mundare & casti
gare meminerint Nam
sequitur

.cxxxiiii. LUCERNA CORPORIS
TUI EST OCULUS TUUS

Corpus quippe dicit opera
quae palam cunctis appareNT
oculum uero ipsam men
tis intentionē qua operatur
& decernit merito eadem
opera lucis an tenebrarū
sint opera discernuntur
sicut ipse consequenter
exposuit dicens
SI OCULUS TUUS FUERIT
SIMPLEX · TOTUM CORPUS
TUUM LUCIDUM ERIT SI
AUTEM NEQUAM FUERIT
ETIAM CORPUS TUUM
TENEBROSUM ERIT

Si inquit pura rectaque in
tentione quae potes agere
bona studueris lucis profec
to sunt opera quae facis
& iam si coram hominib; in
perfectionis aliquid habere
uideantur Q̄m diligentibus
dm̄ omnia cooperantur in
bonum his qui secundum pro
positū uocati sunt sc̄i · si autē
peruersa est intentio quae
praecedit · prauum est omne
opus quod sequitur quamuis
rectum esse uideatur
UIDE ERGO NE LUMEN QUOD
IN TE EST TENEBRAE SINT

Hoc est ne ipsa cordis inten
tio quae lumen est animae
uitiorum caligine fusc&ur
sedula discr&ione perpende
iuxta quod alibi praecipitur
omni custodia serua tuum
cor q̄m ex ipso uita procedit
SI ERGO CORPUS TUUM
TOTUM LUCIDUM FUERIT
NON HABENS ALIQUAM

PARTEM TENEBRARUM
ERIT LUCIDUM TOTUM
ET SICUT LUCERNA FULGO
RIS INLUMINABIT TE.
Totum corpus nostrum
omnia nostra opera dicit
quia et apostolus membra nos
tra nuncupat quaedam opera
quae improbat & mortifican
da praecipit dicens: Morti
ficate ergo membra uestra
quae sunt super terram
fornicationem inmunditiā
libidinem & cetera talia.
Si igitur ipse bonū bona
intentione patraueris non
habens in tua conscientia
aliquam partem tenebrosae
cogitationis etiam si conti
gerit aliquem proximorū
tua bona actione noceri
uerbi gratia aut de pecunia
quam a te indigens & petens
acceperat facere uel pati
aliquid mali aut de uerbo
exhortationis quo erran
tem corrigere uolebas
forte perniciosius errare
tu tamen pro tuo simplici
& lucido corde & hic &
in futuro lucis gratia
donaberis. haec contra
hypocrisin pharisaeorum
subdole signa quaerentiū
specialiter dicta. nos iuxta
sensum moralem generaliter
instituant.
ET CUM LOQUERETUR
ROGAUIT ILLUM QUIDĀ
PHARISAEUS UT PRANDE
RET APUD SE ET INGRES
SUS RECUBUIT.
Consulte lucas non ait
& cum haec loqueretur
sed cum loqueretur ut ostendat
eum non statim finitis
quae posuerat uerbis sed
aliquot interpositis apud
pharisaeum prandere rogatū
quae autem sint illa matthe
us explicat qui hoc diu ter
minato sermone quem tamen
partim breuius luca partim
prolixius commemorat con
tinuo subiunxit; Adhuc eo
loquente ad turbas ecce mater eius

& fratres stabant foris
quaerentes loqui ei. adhuc
inquit eo loquente. ut in
tellegeres hoc eo loquente quae
superius indicabat. sed &
marcus post illud quod
de blasphemia spu sci quid
dns dixerit retulerat; &
ueniunt inquit mater eius
& fratres. lucas autem non
huius rei gestae ordine
tenuit sed prae occupauit
hoc & recordatum ante
narrauit; denique hoc sic
interposuit ut solutum
appareat a nexu & superiorū
& posteriorum; itaq; postquā
nuntiatus sibi foris matre
& fratribus ait; Qui enim
fecerit uoluntatem di hic
frater meus & soror mea &
mater est. Datur intellegi
rogatus pharisaei intrasse
conuiuium

PHARISAEUS AUTEM
COEPIT INTRA SE REPU
TANS DICERE QUARE
NON BAPTIZATUS ESSET
ANTE PRANDIUM

Causam pharisaeae cogita
tionis euangelista marcus
aperuit dicens Pharisaei
enim & omnes iudaei nisi
crebro lauent manus non
manducant. tenentes tradi
tionem seniorum & a foro
nisi baptizentur non come
dunt.

ET AIT DNS AD ILLUM NUNC
UOS PHARISAEI QUOD DE
FORIS EST CALICIS ET CATI
NI MUNDATIS. QUOD AUTE
INTUS EST UESTRUM
PLENUM EST RAPINA ET
INIQUITATE.

Et marcus quidem refert
eos baptismata calicum
& urceorum lectorumque
& aeramentorū obseruare
solitos. sed magis sub nomi
ne uasorum ipsi mendacii
& simulationis arguuntur
quod aliud ostentent homi
nib; foris. aliud domi agant.
Formam pietatis habentes
extrinsecus sed intus uitiorū

sorde deformet; uult enim
dominus explicare latius quae
supra breuiter de mundando
cordis oculo protulerat.
STULTI NONNE QUI FECIT
QUOD DE FORIS EST ETIAM
ID QUOD DE INTUS EST
FECIT

Qui inquit utramque hominis
naturam fecit utraque
mundari desiderat; hoc
contra manicheos qui ani
mam tantum a deo carnem
uero putant a diabulo
creatam. hoc contra illos
qui corporalia peccata.
fornicationem uidelicet.
inmunditiam libidinem.
furtum. rapinam et cetera
talia quasi grauissima
detestantur. spiritalia ue
ro quae non minus damnat
apostolus; hoc est amaritu
dinem. iram. indignationem.
clamorem. blesphemiam.
superbiam. et auaritiam
quae est idolorum seruitus
ut leuia contemnunt;

UERUMTAMEN QUOD
SUPEREST DATE ELYMO
NAM ET ECCE OMNIA
MUNDA SUNT UOBIS.

Quod necessario uictu
et uestimento superest
date pauperibus; iuxta quod
et iohannes praecipit. Qui
habet duas tunicas det non
habenti; neque enim ita facienda
iubetur elimosina
ut te ipsum consumas inopia.
sed ut tuta cura corporis ex
pleta inopem quantum uales
sustentes; uel ita intellegen
dum quod superest quod tam
multo scelere praeoccupatis
solum remedium restat; date
elimosinam. qui sermo ad om
nia quae utili miseratione
fiunt ualet non solum enim
qui dat esurienti cibum
sitienti potum nudo uesti
menta peregrinanti hospicium
et cetera huiusmodi. uerum
etiam qui dat ueniam peccanti
elimosinam dat et qui emendat
uerbere in quem potestas datur

uel coherceat aliqua discipli
na. & tamen peccatum eius
quo ab illo laesus aut offen
sus est dimittit ex corde;
uel orat ut ei dimittatur
non solum in eo quod dimittit
atque orat. uerum etiam
in eo quod corripit & aliqua
emendatoria poena plectit;
elemosinam dat quia
misericordiam praestat.;
multa itaq; genera sunt
elemosinarum. Quae cum
facimus adiuuamur ut
dimittantur nobis nostra
peccata; sed ea nihil est
maius qua ex corde dimit
timus quod in nos quisq; pec
cauit; an uero quod ait
date elemosinam & ecce
omnia munda sunt uobis ita
intellecturi sumus ut phari
saeis non habentibus fidem
xpi etiam si non in eum
crediderint nec renati fue
rint ex aqua & spu sco.
munda sint omnia tantum
si elemosinas dederint;

sicut quidam eas dandas
putant cum sint inmundi
omnes quos non mundat
fides xpi de qua scriptum
est; mundans fide corda
eorum; & tamen uerum
est quod audierant. date
elemosinam & ecce omnia
munda sunt uobis qui enim uult
ordinatae dare elemosinā
a seipso debet incipere & eam
sibi primum dare. est enim
elemosina opus misericor
diae; uerissimeq; dictū est
miserere animae tuae
placens dō. propter hoc
renascimur ut dō placeamus
cui merito displicet quod
nascendo contraximus.
haec est prima elemosina
quam nobis dedimus qm
nos ipsos miseros per mise
rantis dī misericordiam
requisiuimus. Propter
quem dilectionis ordinē
dictum est. Diliges pro
ximū tuum tamquam te
ipsum. Cum ergo increpasset

eos quod foris secus se lauarent intus autem rapina & iniquitate pleni essent admonens quandam elemosinam quam sibi homo debet primitus dare & interiora mundari. Uerumtamen inquit quod superest date elemosinam & ecce omnia munda sunt. Deinde ut ostenderet quid admonuisset & quid ipsi facere non curarent ne illum putarent eorum elemosinas ignorare

CXA CCXXVI SED UAE UOBIS INQUIT PHARISAEI

Tamquam diceret ego quidem commonui uos elemosinam dandam per quam uobis munda sint omnia sed uae uobis

QUIA DECIMATIS MENTEM ET RUTAM ET OMNE HOLUS

Has enim noui elemosinas uestras ne de illis me nunc uos admonuisse arbitremini

ET PRAETERITIS IUDICIUM ET CARITATEM DEI

Qua elemosina potestis ab omni inquinamento interiore mundari ut uobis munda essent & corpora quae lauatis hoc est enim. omnia & interiora scilicet & exteriora. sicut & alibi legitur Mundate quae intus sunt. & quae foris sunt munda erunt; sed ne istas elemosinas quae fiunt de fructibus terrae respuisse uideatur.

HAEC AUTEM INQUIT OPORTUIT FACERE

Id est iudicium & caritatem dei ut & nos ueraciter de nostra miseria iudicantes & dei caritatem quam donauit ipse diligentes pie recteque uiuamus iustum iudicium eius confitentes quo miseri effecti sumus. De quo dicit apostolus iudicium quidem ex uno in condemnationem; & magnae caritati eius gratias agentes.

dequa idem ipse dicit gra
tiae praedicator. commen
dat autem suam caritatem
ds innobis qm cum adhuc
peccatores essemus xps
pronobis mortuus est.
HAEC AUTEM OPORTU
IT FACERE ET ILLA
NON OMITTERE
Id est elemosinas fructuum
terrenorum; non ergo
se fallant qui per elemo
sinas quas lib& largissimas
fructuum suorum uel
cuiuscumq; pecuniae in
punitatem se emere existi
mant. in facinorũ immani
tate ac flagitiorum nequi
tia permanendo
cxxxviii UAE UOBIS PHARISAEIS
QUI DILIGITIS PRIMAS
CATHEDRAS IN SYNAGO
GIS ET SALUTATIONES
IN FORO.
Vae nobis miseris ad quos
pharisaeorum uitia transi
erunt qui breue & incertũ
uitae nostrae curriculũ
quo peccata humiliter
plangere debueramus. Pro
prio statu inuicem superbe
certando. peccatis amplius
onerare non metuimus
UAE UOBIS QUIA ESTIS
UT MONUMENTA QUAE
NON PARENT. ET HOMINES
AMBULANTES SUPRA
NESCIUNT.
Et haec superstitionem
pharisaeorum sententia
redarguit qui foris speciem
rectae doctrinae praeten
dant. intus uero quĩ fedi
tatis gerant occultent.
instar monumentorũ
quae tum super faciem
terrae communis ostentent
intus uermescentium sunt
cadauerum plena fetore.
De quibus psalmista cum
diceret. Sepulchrum pa
tens est guttur eorum.
Mox quid dixisset aperuit
adiungens linguis suis dolo
sae agebant.
cxxxviiii. RESPONDENS AUTEM

QUIDA(M) EX LEGISPERIT(IS) AIT ILLI· MAGISTER HAEC DICENS ETIAM NOBIS CONTUMELIAM FACIS·

Quam misera conscientia quae audito di uerbo sibi contumeliam fieri putat· & commemorata poena perfidorum se semper intellegit esse damnandum; Unde mihi meis que similibus unicum superest suffugium dno cum propheta supplicare;

Utinam dirigantur uiae meae ad custodiendas iustificationes tuas Tunc non confundar dum respicio in omnia mandata tua

AIT ILLE AIT· ET UOBIS LEGISPERITIS UAE QUIA ONERATIS HOMINES ONERIBUS QUAE PORTARI NON POSSUNT ET IPSI UNO DIGITO UESTRO NON TANGITIS SARCINAS.

Non possunt onera legis portare eo modo quo isti CXL· legis periti haec inponebant hominib; unde recte audiunt quod sarcinas eius uno digito non tangerent· hoc est ne in minimis quidem eam perficerent· Quam se contra morem patrum sine fide & gratia ihu xpi & seruare & seruandum tradere praesumebant, atq; ideo iugum xpi suaue & sarcinam eius leuem· ubi requies est animarum procul abicere & exterminare temptabant cu(m) scriptum sit·

Iustus autem ex fide uiuit·

Et apostolus petrus his qui credentes ex gentib; circu(m)cidi docebant· protestetur & dicat· Et nunc quid temptatis dm inponere iugum super ceruicem discipuloru(m)· quod neq; patres nostri neq; nos potuimus portare· sed per gratia(m) ihu xpi credimus saluari quemadmodu(m) & illi·

UAE UOBIS QUIA AEDIFICATIS MONUMENTA

PROPHETARUM · PATRES AUTEM UESTRI OCCIDERUNT ILLOS

Non monumenta pphetarū ornare sed interfectores prophetarum imitari sceleris iudaei ergo prophetarū monumenta aedificando · patrum suorum facta quibus occiderunt arguebant · sed paterna facinora aemulando · dum xpm apostolosque illius insequuntur in se ipsos sententiam retorquebant · eadem uidelicet ipsi quae in parentibus damnabant agentes

PROFECTO TESTIFICAMINI QUOD CONSENTITIS OPERIBUS PATRUM UESTRORUM QUONIAM QUIDEM IPSI EOS OCCIDERUNT · UOS AUTEM AEDIFICATIS EORŪ SEPULCHRA

Simulabant quidem se ob fauorem uulgi captandū · patrum suorum horrere perfidiam memorias prophetarum qui ab eis occisi sunt magnifice ornando · sed ipso opere testificantur quantum paternae nequitiae consentiant ; dnm qui ab eisdem prophetis est praenuntiatus iniuriis agendo · ubi se pariter et filios homicidarum et ad suae damnationis augmentū scienter peccare declarant ; unde recte subiungitur

PROPTEREA ET SAPIENTIA DĪ DIXIT MITTĀ AD ILLOS PROPHETAS ET APOSTOLOS ET EX ILLIS OCCIDENT ET PERSEQUENTUR

Sapientiam dī se ipsum dicit ipse est enim dī uirtus et dī sapientia sicut apostolus docet · Denique in matheo ita habes Ideo ecce ego mitto ad uos prophetas et sapientes et scribas si autem eadem sapientia dī prophetas quae apostolos

misit · cessent heretici xpo ex
exuirgine principium dare
omittant alium legis & pro
ph&arum aliu noui testa
menti dm praedicare · quam
uis saepe &iam apostolica
scriptura proph&as non
eos solum qui futuram xpi
incarnationem · sed & eos
qui uentura caelestis regni
gaudia praedicent appel
lat propheae inquit duo
aut tres dicant & c&eri
diiudicent sed nequaquam
hos crediderim apostolis
in catalogi ordine prae
ferendos

UT INQUIRATUR SAN
GUIS OMNIUM PROPHE
TARUM QUI EFFUSUS
EST A CONSTITUTIONE
MUNDI A GENERATIO
NE ISTA ·

Quaeritur quomodo
sanguis omnium
proph&arum atque iusto
rum ab una iudaeorum
generatione requiratur
cum & multi eorum siue
ante incarnatio^ne^ seu post
mortem resurrectionemq;
saluatoris ab aliis sint natio
nibus interempti ·
& ipse dns iudaeis lic& ad
clamantib; a romano tamen
praeside romanisq; sit mili
tib; crucifixus · sed moris
est scripturarum duas saepe
generationes hominum
bonorum scilic& malorumq;
conputare hoc est eorum
qui nõ ex sanguinibus neq;
ex uoluntate carnis neque
ex uoluntate uiri sed ex
dõ nati sunt ·
Et eorum quibus dicitur
Uos ex patre diabolo estis
& alibi serpentes generatio
uiperarum

A SANGUINE ABEL USQ;
AD SANGUINE ZACCHA
RIAE QUI PERIIT INTER
ALTARE & EDEM

Quare a sanguine abel
qui primus martyrum
passus est mirum non est

sed quare ad sanguinem
zachariae quaerendū est.
cum & multi post eum usq;
ad natiuitatem xp̄i. & ipso
mox nato innocentes in beth
lem pueri sint ab hac genera
tione perempti. nisi forte
quia abel pastor ouium
zaccharias sacerdos fuit.
& hic in campo ille in atrio
templi necatus est utriusq;
gradus martyres & laici
scilic& & altaris officio
mancipati sub eorum uoluit
intimare uocabulo.

cxlii UAE UOBIS LEGISPERITIS
QUIA TULISTIS CLAUEM
SCIENTIAE. IPSI NON IN
TROISTIS ET EOS QUI
INTROIEBANT PROHI
BUISTIS

Clauis scientiae humilitas
xp̄i est quam legisperiti
nec ipsi in lege & prophetis
intellegere nec ab aliis intel
legi uolebant intrare est enī
non esse contentū superficie
litterę sed usq; ad intellegentię
sacratioris arcana pen&rare
aliter omnis doctor qui au
ditores quos uerbo aedificat
exemplo scandalizat nec
ipse regnum dī intrat nec
eos qui poterant intrare
permittit.

cxliii CUM HAEC AD ILLOS
DICERET COEPERUNT
PHARISAEI ET LEGISPE
RITI GRAUITER INSIS
TERE ET CET

Quam uera perfidię
simulationis & impi&a
tis suae crimina audierint
ipsi testantur. qui tanto in
tonante turbine non ipsi
respicere sed doctorem
ueritatis insidiis moliuntur
adgredi

cxlv ADTENDITE A FERMENTO
PHARISAEORUM QUOD
EST HYPOCRISIS

Ad hoc fermentum per
tinent omnia quae recum
bens apud pharisaeum su
perius disputauerat. De quo
& apostolus praecipit

Itaque epulemur non in
fermento ueteri neque in
fermento malitiae & nequi
tiae sed in azymis sinceri
tatis & ueritatis. Nam sicut
modicum fermenti totam
farinae cui inciditur massam
corrumpit uniuersamque
mox conspersionem suo sa
pore commaculat sic nimi
rum simulatio cuius semel
animum imbuerit tota
uirtutum sinceritate & ue
ritate fraudabit.

cxlv NIHIL AUTEM OPERTUM
EST QUOD NON REUELE
TUR NEQUE ABSCONDI
TUM QUOD NON SCIATUR.

Et quomodo in praesenti sae
culo multorum diu lat&
hypocrisis ergo de futuro
tempore intellegendum
quando iudicabit deus occulta
hominum. Nam sicut unus
amicorum beati iob uerissi
me dixit. Laus impiorum
breuis est & gaudium hy
pocritae ad instar puncti.
si ascenderit usque ad caelum
superbia eius & caput eius
nubes tetigerit. quasi sterqui
linium in fine perd&ur.
In fine inquit perd&ur qui
in principio florere uidebatur.
est ergo sensus. adtendite ne
aemulemini simulatores
quia ueni& profecto tem
pus in quo & uestra uirtus
omnibus & eorum reuel&ur
hypocrisis. Uerum quod
sequitur

cxlvi QUONIAM QUAE IN TE
NEBRIS DIXISTIS IN LU
MINE DICENTUR ET QUOD
IN AUREM LOCUTI ESTIS
IN CUBICULIS PRAEDI
CABITUR IN TECTIS.

Non solum in futuro quan
do cuncta cordium abscon
dita proferentur ad lucem
sed & in praesenti tempore
potest congruenter accipi
quoniam quae in tenebras quondam
pressurarum carcerumque
umbras uel locuti uel passi sunt
apostoli nunc clarificata per orbem

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

ecclesia lectis eorũ actibus
publicae praedicantur.
Sane quod ait: Praedicabitur
in tectis: iuxta morem pro
uinciae palestinae loquitur.
ubi solent in tectis residere
non enim tecta nostro more
culminibus sublimata sed
plano schematae faciunt
aequalia. Unde lex prae
cipit ut qui nouam domũ
aedificar& murum tecti
ponere & in gyro. ne funde
r&ur ibi sanguis innoxius
labante aliquo & in praeceps
ruente & in templi construc
tione legimus. Texit quo
que domum laquearib;
cedrinis & aedificauit ta
bulatum super omnem do
mum quinque cubitis
altitudinis ergo praedica
bitur in tectis cunctis audi
entibus palam dic&ur
DICO AUTEM UOBIS
AMICIS MEIS NE TERRE
AMINI AB HIS QUI OCCI
DUNT CORPUS ET POST
POST HAEC NON HABENT
AMPLIUS QUID FACIANT.
Si persecutores sanctorum
occisis corporibus non habent
amplius quid contra illos
agant ergo superuacua
furiunt insania. qui mortua
martyrum membra feris
auibusq; discerpenda proi
ciunt uel in auras extenua
ri uel in undas solui uel
per flammas in cinerem
faciunt redigi cum nequaquã
omnipotentiae dĩ qui ea
resuscitando uiuific& ob
sistere possint
TIMETE EUM QUI POST
QUAM OCCIDERIT HA
BET POTESTATEM MIT
TERE IN GEHENNAM.
Quia duo sunt genera
persecutorum
unam palam saeuientiũ
alterum ficte fraudu
lenterque blandientium
contra utrumque nos
munire atque instituere
uolens saluator & supra

ab hypocrisi pharisaeorum adtendere & hic a carnificu caede praecipit non timere. quia uidelic& post mortem nec horum crudelitas nec illorum simulatio ualet durare. dn̄o potius qui semper uide at placendum dn̄m qui semper punire uel liberare queat esse timendum.

NONNE QUINQUE PASSERES UENIUNT DIPONDIO ET UNUS EX ILLIS NON EST IN OBLIUIONE CORAM DO

Si minutissima inquit animalia & quae quolib& per aera feruntur uolatilia ds̄ obliuisci non potest. uos qui ad imaginem facti estis creatoris non deb&is terreri ab his qui occidunt corpus quia qui inrationabilia gubernat rationabilia curare non desinit. Dipondius quo quinque passeres ueniunt id est uenduntur. genus est ponderis leuissimi ex duobus assibus compositi;

Quaerit fortasse aliquis quomodo dicat apostolus. Numquid de bubus cura est do. cum utique bos passere praetiosior existat. sed aliud cura aliud uero est scientia. Denique numerus capillorum de quo consequenter ait.

SED ET CAPILLI CAPITIS UESTRI OMNES NUMERATI SUNT

Non in actu computationis sed in facultate cognitionis accipitur; non enim sollicitam ds̄ curae numerantis intendit excubiam. sed cui cognita sunt omnia quasi numerata sunt omnia; bene tamen numerata dicuntur. quia quae uolumus seruare numeramus; ubi inmensam di erga homines ostendit prouidentiam & ineffabilem signat affectum. quod nil nostrum dm̄ lateat. & parua &iam otiosaq; dicta

eius scientiam non fugiant;
Deridant intellegentiam
ecclesiasticam in hoc loco
qui carnis resurrectionem
negant · Quasi nos ipsam
terrenam materiem quae
discendente anima fit
cadauer. ita resurrectione
reparandam dicamur.
Ut ea quae dilabuntur &
in alias atque alias aliarum
rerum species formasq;
uestiuntur. quamuis ad cor
pus redeant unde dilapsa
sunt. ad easdem quoque
corporis partes ubi fuerunt
redire necesse sit; alioquin
si capillis capitis redit quod
tam crebra tonsura de
traxit. si unguibus quod
totiens demsit exsectio im
moderata. & indecens cogi
tantibus & ideo resurrec
tionem carnis non credentibus
occurrit informositas; sed
quem admodum si statua
cuius lib& solubilis metalli
aut igne liquesceret aut
conter&ur in puluerem. aut
confunder&ur in massam &
eam uell& artifex rursus
ex illius materiae quantita
te reparare. nihil inter ess&
ad eius integritatem quae
particula materiae cui mem
bro statuae redder&ur.
Dum tamen totum ex quo
constituta fuerit resume
r&. ita deus mirabiliter atque
ineffabiliter artifex de toto
quo caro nostra constiterat.
eam mirabili & ineffabili
celeritate restitu&. nec
aliquid attinebit ad eius
redintegrationem. utrum
capilli ad capillos redeant
& ungues ad ungues. an
quicquid eorum perierat
mut&ur in carnem &
in partes alias corporis re
uoc&ur. curante artificis
prouidentia ne quid in
decens fiat.

NOLITE ERGO TIMERE
MULTIS PASERIBUS
PLURIS ESTIS ·

Non plures estis legendum. quod ad conparationem numeri pertinet sed pluris estis. hoc est maioris apud dm̄ meriti dignitatis & aestimationis quam innumera passerum uel corpora uel genera conputamini

DICO AUTEM UOBIS. OMNIS QUICUMQUE CONFESSUS FUERIT IN ME CORAM HOMINIBUS ET FILIUS HOMINIS CONFITEBITUR IN ILLO CORAM ANGELIS DĪ.

cxlvi QUI AUTEM NEGAUERIT ME CORAM HOMINIBUS DENEGABITUR CORAM ANGELIS DĪ

Respicit ad superiora ubi dictum est operta quae lib& & abscondita esse reuelanda concludens hanc reuelationem non in uili quolib& conciliabulo. sed in conspectu supernae ciuitatis a&ernique regis ac iudicis agendam.

& ne ex eo quod ait eos qui se negauerint esse denegandos. una cunctorum. hoc est eorū qui studio & eorum qui infirmitate uel ignorantia negant condicio putar&ur. continuo subiecit.

cxlvii. ET OMNIS QUI DICIT UERBUM IN FILIUM HOMINIS REMITTETUR ILLI. EI AUTEM QUI IN SPM̄ SCM̄ BLASPHEMAUERIT NON REMITTETUR

Qui scandalizatur carne mea me hominē tantum arbitrans quod filius sim fabri. & fratres habeam. iacobum & ioseph & iudam. & homo uorator ac uini potator sim. talis opinio atque blasphemia quanquam culpa non careat erroris tamen habe t ueniam propter corporis uilitatem; qui autem manifeste intellegens opera dī cum de uirtute negare

non possit. eadem stimulatur inuidia calumniatur & xpm diq; uerbum & opera sps sci dicit esse belzebub. isti non demittetur neque in praesenti saeculo neque in futuro. Non quod negemus & ei si paenitentiam agere posit posse dimitti. abeo qui uult omnes homines saluos fieri & ad agnitionem ueritatis uenire. sed quod ipsi iudici & largitori ueniae credentes qui & se paenitentiam semper accepturum & hanc blasphemiam nusquam dicit esse remittendam credamus. hunc blasphemum exigentibus meritis sicut numquam ad remissionem. ita nec ad ipsos dignae paenitentiae fructus esse peruenturum iuxta quod iohannes euangelista De quibusdam blasphemiae suae merito excaecatis uerissime scripsit. Propterea

non poterant credere quia iterum dixit esaias Excaecauit oculos eorum & indurauit eorum cor. ut non uideant oculis & intellegant corde & conuestantur & sanem illos. quidam sane uolunt illum dicere uerbum. uel blasphemare in spm scm qui unitati ecclesiae ubi in sco spu fit remissio peccatorum corde inpaenitentia resistit. dicentes unum esse suffugium. ne sit inremissibilis blasphemia cor inpaenitens. caueatur quorum multis sententia nequaquam firma uidetur. quia uidelicet quisquis unitati ecclesiae corde inpaenitenti resistit siue ille iudaeus seu gentilis siue etiam hereticus sit potest utique remissionem habere peccatorum in spu sco. si ad unitatem ecclesiae corde paenitenti refugerit.

sed dicunt quamdiu corde
inpaenitenti quis spiritui
gratiae resistit tamdiu
non hab& remissionem,
at illi obiciunt hanc con
dicionē incunctis constare
criminibus. quomodo enim
quamdiu quis fornicatio
nem idolatriā. adulteriū
masculorum concubitū.
furtum c&eraq; flagitia
gesserit. non hab& here
ditatem in regno xpi & dī,
his uero criminibus abdica
tis potest ablui. scīficari
iustificari in nomine dm̄i
nostri ihu xpi & in spū dī
nostri. ita inquiunt &iā
inpaenitens quam diu
cor inpaenitens habuerit
non potest habere ueniā;
mox uero ut paenituerit
consequ&ur & ueniam.
nulloq; discriminā in
paenitentia c&eris obli
gatior aut inremissibi
lior inuenitur esse
peccatis. quae in similitudine,

scelerum c&erorum.
usque ad paenitentiam
manens. mox acta paeni
tentia delebitur; sola
autem blasphemia in spm̄
scm̄. qua quis in similitudi
nem diaboli & angelorū
eius contra conscientiā
suam maiestatem deitatis
obpugnare non trepidat.
non hab& remissionem
in a&ernum. sed reus erit
a&erni delicti. sicut euan
gelista marcus euiden
ter exponit. qui posito
hoc dm̄i testimonio subiun
xit atque ait. Qm̄ dicebant
spm̄ inmundum hab&.
Nam neque hi qui spm̄ scm̄
non esse. neque qui hunc
esse quidem sed dm̄ non
esse. neque qui hunc dm̄
quidem esse sed patrē
filioque minorem credunt
& confitentur quia non
inuidentia diaboli, sed
humanā ignorantia ducti
faciunt hoc inremissibilis

blasphemiae crimine
tenentur. qua propriae
principes iudaeorū & quiq;
similis inuidiae peste co
rupti maiestatem blasphe
mant sine fine peribunt.
lege beati augustini librū
primum de sermone dni
inmonte.

CUM AUTEM INDUCENT
UOS IN SYNAGOGAS ET AD
MAGISTRATUS ET PO
TESTATES

Supra enim dixerat.
Mittam ad illos prophe
tas & apostolos & ex
illis occident & perse
quentur

NOLITE SOLLICITI ESSE
QUALITER AUT QUID
RESPONDEATIS AUT
QUID DICATIS. SPS ENI
SCS DOCEBIT UOS IN
IPSA HORA QUAE
OPORTEAT DICERE

Cum ergo propter xpm
ducimur ad iudices uo
luntatem tantū nostram
pro xpo debemus offerre.
ceterum ipse xps qui in
nobis habitat loquitur
pro se & sps sci in responden
do gratia ministrabitur.

AIT AUTEM QUIDAM EI
DE TURBA. MAGISTER.
DIC FRATRI MEO UT DIUI
DAT MECUM HEREDITA
TEM. AT ILLE DIXIT EI.
homo quis me consti
tuit iudicem aut
diuisorem supra uos.

Merito refutatur hic
frater. qui magistro superne
pacis unitatisq; gaudia
commendanti. terrenae
diuisionis uult ingerere
molestiam, merito hominis
uocabulo notatur. cum enim
sit inter uos inquit zelus
& contentio. nonne carna
les estis. nonne homines
estis. & secundum hominē
ambulatis. Negat que se
dns hominū esse diuisorē.
ad quos & secum & cum
angelis pacificandos uenerat.

non enim est deus dissensionis sed pacis. & multitudinis credentium erat cor & anima una. nec quisquam eorum quae possidebant. aliquid suum esse dicebat. sed erant illis omnia communia. Solus autem fraternitatis diuisor & auctor dissensionis est. ille de quo supra dicitur.

Et qui non colligit mecum dispergit. & de membris illius. omne regnum in se ipso diuisum desolatur. & domus supra domum cadit.

DIXITQUE AD ILLOS; UIDETE ET CAUETE AB OMNI AUARITIA. QUIA NON IN ABUNDANTIA CUIUSQUAM UITA EIUS EST EX HIS QUAE POSSIDET.

Sicut supra dominus aduersus blasphemos & hypocritas multa dixerat. sic & hinc ex occasione huius stulti petitoris aduersus auaritiae pestem. qua plerique mortalium satis superque laborant. & turbas & discipulos. praeceptis pariter & exemplis munire satagit. & notandum quod non ait. Cauete ab auaritia. sed adiunxit ab omni. quia nonnulla simpliciter hominibus geri uidentur. sed internus arbiter. qua intentione fiant. quia cernit iudicat; Quis enim cum fratre hereditatem diuidi. ad ultos in agro proprio fructus. in horrea recondi pro crimine deputaret.

Sed ipse est testis & iudex. ut scriptum est.

HOMINIS CUIUSDAM DIUITIS UBERES FRUCTUS AGER ATTULIT. ET COGITABAT INTRA SE DICENS; QUID FACIAM QUOD NON HABEO QUO CONGREGEM FRUCTUS MEOS. ET DIXIT. HOC FACIAM. DESTRUAM HORREA MEA. ET MAIORA

FACIAM ET ILLUC CON
GREGABO OMNIA QUAE
NATA SUNT MIHI ET
BONA MEA

Non in eo reprehenditur iste dives quod terram coluerit natam eo sive ex ea fructus in horrea collegerit sed quod omnem vitae suae fiduciam in ipsa abundantia rerum posuerit. fructusque quos uberiores solito terra protulit. suos fructus & sua bona conputans: non pauperibus erogare iuxta imperium domini dicentis. quod super est date elemosinam. sed factis receptaculis maioribus. suae in futurum luxoriae reservare studuerit.

ANIMA INQUIENS HABES MULTA POSITA IN ANNOS PLURIMOS. REQUIESCE COMEDE BIBE EPULARE.

Cui simile est quod in ecclesiastico legitur. Est qui locupletatur parce agendo. & est pars mercedis illius in eo quod dicit. Inveni requiem mihi. & nunc manducabo de bonis meis solus. & nescit quod tempus praetereat. & relinquat omnia aliis.

DIXIT AUTEM ILLI DEUS. STULTE HAC NOCTE ANIMAM TUAM REPETUNT A TE. QUAE AUTEM PARASTI CUIUS ERUNT.

Qui multa tibi deliciarum tempora stultus in vita promittebas. proxima hac nocte morte praereptus. alius congregata relinques. haec domino ad hominem dicere est. pravas eius machinationes subita animadversione compescere. aliter in nocte ablata est anima quae considerationis lucem habere noluit. ut quod poterat pati praevidere. Unde bene discipulis futura cogitantibus. Paulus apostolus dicit. Vos autem fratres non estis
+ que in obscuritate cordis [illegible]

intenebris. ut uos dies illa
tam quam fur conprehendat,
omnes enim uos filii lucis estis.
& filii diei, non sumus noctis neq;
tenebrarum. dies enim exitur.
tamquam fur innocte con
prehendit quando stultorum
animas. futura non praeme
ditantes eicit.

SIC EST QUI SIBI THESAU
RIZAT ET NON EST IN
DM DIUES.

Sius qui sibi thesaurizat. & non
est in dm diues stultus est.
& in nocte rapiendus; ergo
qui uult esse in dm diues. non
sibi thesaurizet. sed pauperibus
possessa distribuat. sic enim
sapiens. & filius lucis esse mere
bitur; Unde bene psalmista
cum de auaro quolibet diuite
praemisisset. sed & frustra
conturbatur. thesaurizat
& ignorat cui congregabit
ea. mox ubi cordis sui the
saurum locasset. aperuit di
cens. & nunc quae est expectio
mea. nonne dns. & substantia
mea apud te est.

DIXITQUE AD DISCIPULOS SUOS,
IDEO DICO UOBIS. NOLITE
SOLLICITI ESSE ANIMAE
QUOD MANDUCETIS.
NEQUE CORPORI QUID
UESTIAMINI.

Quod ait ideo dico. ad superi
ora respicit. hoc est ideo
temporalium sollicitudine
uos ne cum diuitibus saeculi
uobis thesaurizare conuinca
mini, ergo quod omnibus
natura tribuit & iumentis
ac bestiis hominibus quoque
commune est. huius cura pae
nitus liberamur. sed praecipi
tur nobis. ne solliciti simus
quid comedamus. & quia in
sudore uultus praeparamus
nobis panem. labor exercen
dus est. sollicitudo tollenda.

ANIMA PLUS EST QUAM
ESCA. ET CORPUS PLUS
QUAM UESTIMENTUM.

Ammonet ut meminerimus
multo amplius nobis
dm dedisse quod nos fecit.

& conpositut ex anima & cor
pore. quam est alimentum
atque tegimentum. ut intel
legas eum qui dedit animā.
multo facilius escam esse da
turum. similiter eum qui cor
pus dedit multo facilius escam daturum
esse uestimentum; quo loco
quaeri solet. utrum ad anima
cibus iste perueniat. cum ani
ma incorporea sit. iste autem
cibus corporeus; sed animam
hoc loco pro ista uita positam
nouerimus. cuius retinaculum
est alimentum istud corporeū;
secundum hanc significationē
dictum est etiam illud. qui
amat animam suam. perdet
illam; quod nisi de hac uita
acceperimus. quam oportet
pro regno dī perdere. quod
potuisse martyres claruit.
contrarium hoc praeceptum
erit illi sententiae qua dictum
est. quid prodest homini si totū
mundum lucretur. animae
autem suae detrimentum
faciat.

CONSIDERATE CORUOS.
QUIA NON SEMINANT NEQ;
METUNT. QUIBUS NON EST
CELLARIUM NEQUE HOR
REUM. ET DS PASCIT
ILLOS.

Quod si uolatilia absque
cura & erumnis. dī
aluntur prouidentia.
quae hodie sunt & cras non e
runt. quorū anima mortalis.
& cum esse cessauerint
semper non erunt. quanto ma
gis homines. quibus aeternitas
promittitur. promittitur dī
reguntur imperio.

QUANTO MAGIS PLURES
ESTIS ILLIS.

Id est carius uos ualetis.
quia utiq; rationale animal
sicuti est homo. sublimius ordi
natum est in rerum natura.
quam inrationalia. sicuti
sunt aues.

QUIS AUTEM UESTRUM
COGITANDO POTEST ADI
CERE AD STATURAM
SUAM CUBITUM UNUM.

SI ERGO NEQUE QUOD MINIMUM EST POTESTIS QUID DE CETERIS SOLLICITI ESTIS.

Id est cuius potestate atq; dominatu factum est ut ad hanc staturam corpus uestrum perduceretur. eius prouidentia etiam uestiri potest; non autem uestra cura factum esse ut ad hanc staturam ueniret corpus uestrum; ex hoc intellegi potest quod si curetis et uelitis adicere unum cubitum huic staturae non potestis; illi ergo etiam tegendi corporis curam relinquite. cuius uidetis cura factum esse ut tantae staturae corpus habeatis; Si ergo inquit neque quod minimum est potestis. minimum enim est hoc. sed deo corpora operari; dandum autem erat etiam documentum propter uestitum. sicut datum est propter alimentum; Itaq; sequitur et dicit.,

CONSIDERATE LILIA QUOMODO CRESCUNT. NON LABORANT NEQUE NENT.

Sed ista documenta non sicut allegorica discutienda sunt. ut quaeramus quid significent corui aut lilia; posita sunt enim. ut de rebus minoribus maiora persuaderentur;

DICO AUTEM UOBIS. NEC SALOMON IN OMNI GLORIA SUA UESTIEBATUR. SICUT UNUM EX ISTIS.

Et reuera quod fieri cum quae regum purpura quae picturarum texturarum potest floribus comparari. quid ita rubet ut rosa. quid ita candet ut lilium. uiolae uero purpuram nullo superari murice. oculorum magis quam sermonum iudicium est.

SI AUTEM FAENUM QUOD HODIE IN AGRO EST. ET CRAS IN CLIBANUM MITTITUR. DS SIC UESTIT. QUANTO MAGIS UOS PUSILLAE FIDEI.

Cras in scripturis futurum

tempus intellegitur dicente iacob; Exaudi& me cras ius titia mea; & in samuhelis fantasmate pithonissa loquitur ad saulem cras eris mecū.

ET UOS NOLITE QUAERERE QUID MANDUCETIS AUT QUID BIBATIS.

Notandum quod non ait. nolite quaerere. uel sollicitti esse de cibo aut potu. aut indumento. sed expressius. quid inquid manduc&is aut quid bibatis. & supra neque corpori quid uestiamini; ubi mihi uidentur argui. qui spreto uictu uel uestitu communi lautiora sibi uel austeriora praebis cum quibus uitam ducunt. alimenta uel indumenta requirunt.

ET NOLITE IN SUBLIME TOLLI.

Prohibita sollicitudine de alimentis consequenter ne extollantur ammonuit. Primo enī haec ad necessitatem implendam homo quaerit. Cum autem haec abundauerint incipit & superbire de talibus; Tale est hoc ac si re uulneratus quis iacet & quia hab& multa emplastra in domo. Cum hoc illi bonum esse& ut uulnera non haber& & ne uno quidem indiger& emplastro.

HAEC ENIM OMNIA GENTES MUNDI QUAERUNT. PATER AUTEM UESTER SCIT QUONIAM HIS INDIGETIS. UERUM TAMEN QUAERITE REGNUM DEI ET HAEC OMNIA ADICIENTUR UOBIS.

Hic manifestissime ostendit. non haec esse appetenda tam quam talia bona nostra. ut propter ipsa debeamus bene facere si quid facimus. sed tamen esse necessaria; quid enim inter sit inter bonum quod appetendum est & necessarium quod sumendum est. hac sententia declarauit cū ait Uerum tamen quaerite regnū dei

& haec omnia adicientur uobis; regnum ergo di. bonum nostrum est & hoc appetendum & ibi finis constituendus. propter quod omnia faciamus quaecumque facimus; sed quia in hac uita militamus. ut ad illud regnum peruenire possimus. quae uita sine his necessariis agi non potest. adicientur haec uobis inquit. sed uos regnum di quaerite; Qui enim non ait dabuntur sed adicientur. profecto indicat aliud esse quod principaliter datur. aliud quod superadditur; quia nobis in intentione aeternitas. in usu uero temporalitas esse debet. & illud datur. & hoc nimirum exabundanti superadditur.

NOLITE TIMERE PUSILLUS GREX QUIA CONPLACUIT PATRI UESTRO DARE UOBIS REGNUM.

Pusillum gregem electorum. uel ob conparationem maioris numeri reproborum. uel potius ob humilitatis deuotionem nominat. quia uidelicet ecclesiam suam. quanta libet numerositate iam dilatatam. tamen usque ad finem mundi humilitate uult crescere. & ad promissum regnum humilitate peruenire. ideoque eius labores blande consolatus. quam regnum di tantum quaerere praecipit. eidem regnum a patre dandum conplacita benignitate promittit.

UENDITE QUAE POSSIDETIS ET DATE ELYMOSINA.

Nolite inquit timere. ne propter regnum di militantibus. huius uitae necessaria desint. quin etiam possessa propter elymosinam uendite; quod tunc digne fit. quando qui semel pro dno suis omnibus spretis. nihil ominus post haec labore manuum. unde & uictum transigere. uel elymosinam dare queat operatur; Unde gloriatur apostolus dicens;

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

Argentū aut aurum aut
uestem nullius concupiui.
ipsi scitis. qm̄ ad ea quae mihi
opus erant. & his qui mecum
sunt ministrauerunt manus
istę omnia. ostendi uobis qm̄
sic laborantes. oport& suscipe
re infirmos.

FACITE UOBIS SACCULOS.
QUI NON UETERESCUNT.

Elimosinas uidelic& operando.
quarum merces in ae&ernū
maneat. ubi non hoc praecep
tum esse putandum est. ut
nil pecuniae reseru&ur a scīs.
uel suis scilic& uel pauperum
usib; suggerendae. cum & ip
se dn̄s cui ministrabant ange
li. tamen ad informandam
ecclesiam suam loculos habu
isse legatur. & á fidelibus
oblata conseruans. & suorum
necessitatib; aliisq; indigentib;
tribuens. sed ne dō propter ista
seruiatur. & ob inopiae timorē
iustitia deseratur.

THESAURUM NON DEFICI
ENTEM IN CAELIS QUO
FUR NON ADPROPIAT.
NEQUE TINEA CORRUMPIT.

Siue simpliciter accipiendum.
quod pecunia seruata deficiat.
uel uidelic& a fure thesauris
erepta. uel in thesauris ipsa
sui fragilitate fedata. data
autem pro xp̄o. perennem
misericordiae fructum
conferat in caelis. seu ceste
ra intellegendum. quod
thesaurus boni operis. si com
modi terrestris occasione
condatur. facile corruptus
intereat. at si caelesti solum
intentione congeratur. non
exterius hominum fauore.
non intus inanis gloriae
ualeat labe maculari. fur
enim deforis rapit. tinea scin
dit interius; fur abstulit
diuitias eorum. de quibus
dn̄s ait, Receperunt merce
dem suam; tinea corrupit
uestes eorum. Quos psalmista
redarguens ait. Qm̄ ds̄ dissipat
ossa hominum sibi placentium,
Ossa enim. uirtutū robur appellat

UBI ENIM THESAURUS
UESTER EST IBI ET COR
UESTRUM ERIT·

Hoc non solum de pecunia·
sed de cunctis passionibus
sentiendum est; gulosi d(eu)s
uenter est ibi ergo hab& cor·
ubi & thesaurum; luxuriosi
thesauri epulae sunt· lasciuia·
ludicra· amatoris libido· huic
seruit unusquisq; a quo uincitur·

clini· SINT LUMBI UESTRI PRE
CINCTI ET LUCERNAE
ARDENTES·

Quia multos ostenderat·
uel in totum saeculo sub
ditos· uel saecularis intuitu
commodi d(omi)no seruientes·
pulchrae breuiterq; suos doc&·
& lumbos praecingere propt(er)
continentiam ab amore reru(m)
saecularium· & lucernas ar
denter habere· ut hoc ipsu(m)
uero fine· & recta intentione
faciant; Aliter lumbos prae
cingimus cum carnis luxuria(m)
per continentiam coartamus;
lucernas autem ardenter
in manibus tenemus cum per
bona (opera) proximis nostris lucis
exempla monstramus redempto
ri & enim nostro· unum sine
altero placere nequaquam
potest· si aut(em) is qui bona agit·
adhuc luxoriae inquinamen
ta non deserit· aut is qui
castitate praemin&· necdum
se per bona opera exerc&;
sed & si utrumq; agitur· res
tat ut quisquis ille est· spe ad
superna(m) patriam tendat· nequa
quam se a uitiis pro mundi
huius honestate contineat·
sed totam spem in redemptoris
sui aduentu constituat;
Unde & protinus subdit;

ET UOS SIMILES HOMINIB;
EXPECTANTIBUS D(OMI)N(U)M
SUUM QUANDO REUER
TATUR A NUPTIIS·

Ad nuptias quippe d(omi)n(u)s abiit·
quia resurgens a mortuis
ascendens in caelum supernam
sibi angelorum multitudine(m)·
nouus homo copulauit; qui
tunc reuertitur· cum nobis

iam per iudicium manifestat;
Bene autem de seruis subditur.
UT CUM UENERIT ET PULSAUERIT CONFESTIM APERIANT EI.
Venit quippe cum ad iudicium properat. pulsat uero cum iam per egritudinis molestias esse mortem uicinam designat; cui confestim aperimus si hunc cum amore suscipimus. aperire enim iudici pulsanti non uult. qui exire de corpore trepidat. & uidere eum quem contempsisse meminit iudicem formidat. qui autem de sua spe & operatione securus est. pulsanti confestim aperit. quia laetus iudicem sustinet. & cum tempus propinquae mortis agnouerit. de gloria retributionis hilarescit; Unde & protinus subditur;
BEATI SERUI ILLI QUOS CUM UENERIT DNS INUENERIT UIGILANTES;
Vigilat qui ad aspectum ueri luminis mentis oculos apertos tenet; uigilat qui seruat operando quod credidit; uigilat qui a se torporis & neglegentiae tenebras repellit; hinc & enim paulus dicit; euigilate iusti. & nolite peccare; hinc rursus ait; hora est iam nos de somno surgere; sed ueniens dns quid uigilantibus seruis exhibeat audiamus;
AMEN DICO UOBIS QUOD PRAECINGET SE ET FACIET ILLOS DISCUMBERE ET TRANSIENS MINISTRABIT ILLIS.
Praecingit se. id est ad retributionem praeparat. faciet illos discumbere. id est in aeterna quiete refoueri; Discumbere quippe nostrum in regno quiescere est; Unde rursum dns dicit; Uenient & recumbent cum abraham. isaac & iacob; transiens autem dns ministrat quia lucis suae inlustratione nos satiat; transit uero

uero dictum est· de iudicio ad regnum redit; uel certe dns nobis post iudicium transit· quia ab humanitatis forma in diuinitatis suae contemplatione nos eleuat; & transire eius est in claritatis suae speculationem nos ducere· cum eum quem in humanitate in iudicio cernimus. &iam in diuinitate post iudicium uidemus;

ET SI UENERIT IN SECUNDA UIGILIA ET SI IN TERTIA UIGILIA UENERIT ET ITA INUENERIT BEATI SUNT SERUI ILLI.

Prima uigilia· primaeuum tempus est id est pueritia· secunda adulescentia uel iuuentus quae auctoritate sacri eloquii unum sunt dicentis; Laetare iuuenis in adulescentia tua; tertia autem senectus accipitur; qui ergo uigilare in prima uigilia noluit. custodiat uel secundam. ut qui conuersi a prauitatibus suis in pueritia neglexit ad uias uitae· saltim in tempore iuuentutis euigilet; & qui uigilare in secunda uigilia noluit· tertiae uigiliae remedia non amittat· ut qui & in iuuentute ad uias uitae non euigilat· saltim in senectute resipiscat; ad excutiendam uero mentis nostrae desidiam· &iam exteriora damna per similitudinem deducuntur· ut per haec animus ad suam custodiam suscitetur; nam dicitur;

HOC AUTEM SCITOTE QUONIAM SI SCIRET PATER FAMILIAS QUA HORA FUR UENIRET UIGILARET UTIQUE ET NON SINERET PERFODIRI DOMUM SUAM

Ex qua praemissa similitudine· &iam exhortatio subinfertur cum dicitur;

ET UOS ESTOTE PARATI· QUIA QUA HORA NON PUTATIS· FILIUS HOMINIS UENIT·

Nesciente enim patre fami
liās fur domum perfodit.
quia dum a sui custodia sps̄
dormit. inprouisa mors ue
niens carnis nostrae habitacu
lū inrumpit & eum quem
dominum domus inuenerit
dormientem necat. quia cum
uentura damna sps̄ minime
praeuid& hunc mors ad suppli
cium nescientem rapit. fur autem
resister& si uigilar& quia
aduentum iudicis qui occulte
animam rapit. prae cauens
ei paenitendo occurrer& ne
inpaenitens perir&; horam
uero ultimam dn̄s noster id
circo nobis uoluit esse incog
nitam. ut semper possit esse
suspecta. ut dum illam prae
uidere non possimus. ad illā
sine intermissione praepa
remur.;

CLVII AIT AUTEM EI PETRUS.; DNE AD NOS DICIS HANC PARABOLAM AN ET AD OMNES.

Duo quidem dn̄s praemissa
parabola monuerat. & se ui
delic& subito uenturū. & illos
eum paratos expectare debere;
sed de quo horum an de utroq;
p&rus interrogauerit. quos ue
sibi socius q; suis conparauerit.
Cum ait. ad nos dicis an ad om
nes. non facile pat&. & quidem
in eo ait nos & omnes. non
alios quam uel apostolos apos
tolorum q; similes. & c&eros
fideles uel xpīanos & infide
les uel eos qui uiritim morientes
cotidie sui iudicis aduentum
uolentes nolentes q; suscipiunt
& eos qui uemente uniuersali
iudicio. uiui sunt in carne
repperiendi. signi ficare putan
dus est. sed mirum si beatus
p&rus dubitauit. uel omnib;
qui uel in te sobrie & iuste & pie
uiuendum expectantib; bea
tam spem. & aduentum gloriae
magni dī. qui uult omnes
homines saluos fieri uel inopi
natum & singulorum & om
nium. & magnorum & pusil
lorum. & fidelium & infideliū.

futurum esse iudicium; Un
de restat intellegi his iam
bene cognitis. ea magis quae
nescire forte poterat. quaesitu
digna duxisse. uidelic& si
sublimia illa uitae caelestis
instituta. quibus possessa
uendere. sacculos qui non
ueterescerent facere. thesau
rum caelo condere. lumbis
praecinctis lucernisq; arden
tib; uigilare. & dnm expec
tare praeceperat. ad apostolos
solum similesq; illorum an &
ad omnes qui saluandi sint
pertineant. Qui sensus esse
quaerentis. ex ipsa ni fallor
dni responsione declaratur.

DIXIT AUTEM DNS; QUIS PUTAS EST FIDE
LIS DISPENSATOR ET PRU
DENS QUEM CONSTITUIT
DNS SUPER FAMILIAM
SUAM.

Respondens ad interrogata
saluator. primum doc&
iudicium cunctis ad futurū.
singulosq; iuxta meritū operis.
ac sensus sui capacitatem.
praemia uel tormenta nac
turos; Deinde quod maxime
quaesierat. gratiam institutī
quam mundo adtulerat a sin
gulis quantum possint. osten
dit esse sectandam. Ignem
inquit ueni mittere in terrā
& quid uolo nisi accendatur.
Sane quod ait quis putas est.
difficultatem non inpossibili
tatem perficiendae institutis in
sinuat. Quomodo psalmista.
Quis sapiens & custodi& haec.
Non neminē sed rarū significat;
Nam alibi idem uerbum non
pro difficili. sed pro inpossibili
posuit; Ds quis similis erit tibi.
id est nullus; tu enim solus altis
simus super omnem terram.

UT DET ILLIS IN TEMPORE
TRITICI MENSURAM.

Per mensuram tritici expri
mitur modus uerbi; alta &
enim quaeque debent multis
audientib; contegi & uix pau
cis aperiri. ne cum angusto
cordi incapabile aliquid

tribuitur. extra fundatur;
Hinc moyses a secreto di
exiens. coruscantem faciem
populo uelat. quia nimirū
turbis claritatis intimae
arcana non indicat; pro qua
litate igitur audientium
formari debet sermo docto
rum. ut et ad sua singulis
congruat. et tamen a com
munis aedificationis arte
num quam recedat.

clvii. BEATUS ILLE SERUUS.
QUEM CUM UENERIT
DNS. INUENERIT ITA
FACIENTEM; UERE DICO
UOBIS QUIA SUPRA OM
NIA QUAE POSSIDET.
CONSTITUET EUM.

Quanta inter bonos audi
tores. et bonos doctores.
meritorum distantia est;
tanta est et praemiorum;
hos enim adueniens cum ui
gilantes inuenerit. faciet
discumbere. et transiens mi
nistrabit eis. illos autem uerbi
annonam familiae sibi
creditae. fideliter prudenter
que dispensantes inuenerit.
supra omnia quae possidet
constituet. id est supra omnia
caelestis regni gaudia. non
utique ut horum soli domi
nium teneant. sed ut eorum
abundantius. ceteris sanctis aeter
na possessione fruantur;
Qui enim docti fuerint fulge
bunt quasi splendor firma
menti. et qui ad iustitiam eru
diunt multos. quasi stella
in perpetuas aeternitates;
Et apostolus ait; Qui bene
praesunt praesbiteri du
plici honore digni habeantur.
maxime qui laborant in
uerbo et in doctrina;

clviii. QUOD SI DIXERIT SER
UUS ILLE IN CORDE SUO
MORAM FACIT DNS
MEUS UENIRE. ET COE
PERIT PERCUTERE PU
EROS ET ANCILLAS. ET
EDERE ET BIBERE ET
INEBRIARI.

Sicut in uno fideli dispensatore

totus bonorum rectorum quomodo uel uiuat uel remuneretur ordo docetur. sic et in hoc nequissimo seruo cunctorum praesulum malorum damnandum pariter opus et damnatio narratur aeterna qui neglecto dn̄i timore non modo ipsi luxoriae uacant sed et subditos iniuriis stimulant. Quamuis et tripice possit intellegi pueros et ancillas percutere corda infirmorum nec adhuc fide spe et caritate solidatorum ostensio prauae operationis aut locutionis exemplo uitiare; edere autem bibere et inebriari cunctis facinoribus et saeculi inlecebris quae mentem dementent et errare faciant occupari. Nota sane inter uitia serui mali adscriptum quod tardum dn̄i sui reditū putauerit. Non autem inter boni uirtutes adnumeratum quod hunc citum sperauerit sed tantū quod ad iussionē dn̄i quandocumque uenturi conseruis in tempore tritici mensuram dederit hoc est uel sermonis diuini uel exemplis sui regulam monstrauerit; quin etiam quosdam bonos seruos legimus ab apostolo castigatos quod trementer atque anxii crederent instare diem dn̄i quem ipse inopinatum promiserit esse uenturū; unde optimum esse probatur quanquam magnopere si liceat cupiamus scire quando ueniat desideratus cunctis gentibus aequanimiter tamen nos nescire quae scire non liceat tantū in exemplum boni serui siue prope siue procul sit paratos expectare et diligere aduentum eius.

UENIET DN̄S SERUI ILLIUS IN DIE QUA NON SPERAT ET HORA QUA NESCIT ET DIUIDET EUM PARTEMQUE EIUS CŪ INFIDELIBUS PONET.

Diuidet eum non gladio dissecando sed a fideliū consortio

segregando & eis qui numquam
uel ad fidem pertinuerant
sociando. Quia qui suorum
& maxime domesticorum
curam non hab& fidem nega
uit & est infideli deterior.
Ut apostolus ait;

clviiii ILLE AUTEM SERUUS
QUI COGNOUIT UOLUN
TATEM DNI SUI ET NON
PRAEPARAUIT ET NON
FECIT SECUNDUM UO
LUNTATEM EIUS UAPU
LAUIT MULTIS.

Multi hanc sententiam male
intellegentes nolunt scire
quid faciant & quasi minus
se uapulaturos existimant
si nesciant quid operari debue
rant; sed aliud est nescisse ali
ud est scire noluisse; nescit
namque qui adpraehendere
uol& & non ual&. qui autem
ut nesciat aurem a uoce ueri
tatis auertit. iste non nesciens
sed contemptor addicitur.
QUI AUTEM NON COGNO
UIT ET FECIT DIGNA PLAGIS
UAPULAUIT PAUCIS; OM
NI AUTEM CUI MULTU
DATUM EST MULTUM
QUAERETUR AB EO
ET CUI COMMENDA
UERUNT MULTUM PLUS
PETUNT AB EO.

Quare postquam dixit.
cui multum datum est
adiecit & cui commendauerunt
multum. subaudis diuina iudi
cia. nisi forte per hoc utrumque
fidelium ordinem & rectorum
uidelic& & subditorum uoluit
intimare quia multum
saepe datur & iam quibusque
priuatis. quibus & cognitio
dominicae uoluntatis & exse
quendi quae cognoscunt fa
cultas inpenditur; multum
autem commendatur et cui
cum sua salute dominici quo
que gregis pascendi cura
committitur; Itaque potentes
potenter tormenta patiuntur.
& fortioribus fortior instat
cruciatio. hoc est maiori
gratia donatos si deliquerint

maior uindicta sequetur.
Mitissima autem omnium poena erit eorum qui praeter peccatum quod originale traxerunt nullum insuper addiderunt. tanto quisque ibi tolerabiliorem habebit damnationem quanto hic minorem habuerit iniquitatem.

IGNEM UENI MITTERE IN TERRAM ET QUID UOLO NISI ACCENDATUR

Haec est ad interrogationem beati petri sciscitantis an artioris uitae status sit ab omnibus expetendus specialiter sententia respondet; Ignem quippe dicit spiritus sancti feruorem qui secreta cordis inluminans continuis motib; ad superna prouocat. uitia concupiscentiae carnalis quasi spinas tribulosq; comburit. aurea dominicae domus uasa probando meliorat et ligna faenum stipulamq; consumit qui mox in terram missus

illas centum uiginti quas in arce sion repperit lucernas intima sui luminis aspersione fecit. De quibus supra cum diceret sint lumbi uestri praecincti addidit et lucernae ardentes. quaeris ergo inquit utrum omnes moneam lumbis accinctis et lucernis ardentib; domini aduentum praestulari sed qui ob hoc solum desinu patris exiui et ueni in mundum ut homines a terrenis cupiditatib; in caelestia desideria succendam. quid putas uolo aliud quam ut huius incendii iubar cunctas mundi plagas inlustret huius flamma deuotionis usque ad finem saeculi fidelium semper augescat in corde neque ullo infidelium uel fluctu extinguatur incursu uel flatum

BAPTISMA AUTEM HABEO BAPTIZARI

Sanguinis inquit proprii tinctione prius habeo perfundi et sic corda credentium spiritus igne

quo terrena omnia simul
& animam suam dispicere:
immo odire queant inflam
mare Non enim erat sps
datus quia ihs nondum
fuerat glorificatus hoc est
uictoria passionis. De qua
alibi Potestis inquit bibere
calicem quem ego bibo aut
baptismum quo ego baptizor
baptizari

ET QUOMODO COARTOR
USQUE DUM PERFICIA
TUR

Quidam codices habent
& quomodo angor. Tanta
itaque dni dignatio est ut
infundendae nobis deuo
tionis & consummendae
perfectionis in nobis & ma
turandae pro nobis studium
passionis sibi inesse test&ur
qui cum ipse nihil habuerit
quod doler& nostris tamen
angebatur siue coarctabatur
erumnis & sub tempore pas
sionis mestitiam praetende
bat quam non ex m&u mortis
suae sed ex mora nostrae
redemptionis adsumpserat.
Iuxta quod ait. & quomodo
angor usque dum perficiatur
utique quisque ad perfec
tionem angitur de perfectione
securus est.

PUTATIS QUIA PACEM
UENI DARE IN TERRAM.
NON DICO UOBIS SED
SEPARATIONEM

Quomodo post baptisma
suae passionis post
ignis spiritalis aduentum
terra sit arsura declarat
siquidem ad fidem xpi totus
orbis contra se diuisus est
una quaeque domus & infi
deles habuit & credentes &
propterea bellum missum
est bonum ut rumper&ur
pax mala Quod & esaias
sub typo aegypti pro... p hai
ce praecinuit dicens Ecce
dns ascendit super nubem
leuem & ingredi&ur aegyp
tum & mouebuntur simula
cra aegypti a facie eius

& cor aegypti tabescet & in medio eius & concurrere faciam aegyptios aduersus aegyptios hiis uidelicet & contra fidem illis pro fide dimicantib;

ERUNT ENIM EX HOC QUINQUE IN DOMO UNA DIUISI TRES IN DUO ET DUO IN TRES DIUIDENTUR

In duo & in tres contra duo & contra tres significat & notandum quomodo quinque diuisos dicat cum uideatur sex personarum subiecisse uocabula, patris scilicet & filii · matris & filiae · socrus & nurus · intellegendum que eandem socrus quam matris nomine designatam quia quae mater est filii ipsa est socrus est uxoris eius ideoque illa ipsa & in filiam suam & in nurum dicit esse diuisa quasi qui diuisiones etiam allegorice quaerat interpretari · Tres in duo & duo in tres diuiduntur quia boni malis & mali boni sentiunt atque agunt aduersa, trianamq; a deos qui fidem summe trinitatis seruant pestinere nemo qui dubitet · Duo quoq; illis congruere quia fidei unitate dissentiunt & multis scripturarum locis & ibi maxime probatur quod & inmunda in arca animalia sub hoc numero retinentur & sola in genesi secundi diei opera uisa a deo quia bona sit non dicitur

PATER IN FILIUM ET FILIUS IN PATREM SUUM

Pater hic diabolus est cuius aliquando filii non illo creante sed nobis imitantib; eramus dicente dño: uos ex patre diabolo estis sed postquam uocem monentis audiuimus obliuiscere populum tuum & domum patris tui · Uenit ignis ille id est gratia spiritalis separauit nos ab inuicem ostendit alterum patrem cui dicere mus pater noster qui es in caelis

MATER IN FILIAM ET

FILIA IN MATREM

Mater synagoga filia est ecclesia primitiua quae & eam de qua genus duxit synagogam fidei persecutricem sustenuit & ipsa eidem synagogae fidei ueritate contradixit

SOCRUS IN NURUM SUAM ET NURUS IN SOCRUM SUAM

Socrus synagoga nurus est ecclesia de gentib; quia sponsus ecclesiae xps filius est synagoge. Dicente apostolo. Quorum patres & ex quibus xps secundum carnē. Socrus igitur id est mater sponsi & in nurum sicut praediximus suam & in filiam diuisa est quia synagoga carnalis siue de circumcisione seu de praeputio credentes persequi non cessat sed & ipse in socrum matremq; sunt diuisae nolentes circumcisionem recipere carnalem. Ut actus apostolorū docent.

cxl DICEBAT AUTEM ET AD TURBAS CUM UIDERITIS NUBEM ORIENTEM AB OCCASU STATIM DICITIS NIMBUS UENIT ET ITA FIT ET CUM AUSTRUM FLANTEM DICITIS QUIA AESTUS ERIT ET FIT.

Nubem orientem ab occasu carnem suam a morte resurgentem significat. ex illo enim omnibus terris imber euangelicae praedicationis infusus est. Austrum flantem ante aestus tribulationes & mores ante iudicium.

HYPOCRITAE FACIEM TERRAE ET CAELI NOSTIS PROBARE HOC AUTEM TEMPUS QUOMODO NON PROBATIS

Quid nube & austro mystice design&ur prae occupando perstrinximus sed ad litteram manifestus est sensus quia qui ex elementorum inmutatione statum aurarum quia uoluerunt facillime praenoscere potuerunt possent & si uellent hoc tempus hoc est uel primi uel secundi dominici

aduentus nam de utroque non
nulla praemiserat ex dictis in
tellegere proph&arum qui
hoc utrumq; manifestissimis
uel indiciis rerum uel annorū
praesignauere curriculis & ne
qui de turba sibi forte de imperi
tia blandirentur esse idiotas
ac proph&icae lectionis ignaros
temporum cursum probare
non posse causarentur uigilan
ter adiungit.

QUID AUTEM ET A UOBIS
IPSIS NON IUDICATIS
QUOD IUSTUM EST.

Ostendens eos ut pote ratio
nalem creaturam & si litte
ras nesciant naturali tamen
ingenio posse dinoscere uel
eum qui opera ipse quae nemo
alius fecisse& supra hominem
intellegendum & ideo dm̄
esse credendum uel post tot
saeculi huius iniustitias iustum
creatoris iudicium esse uentu
rum. Nemo igitur ex eo quod
supradictum est seruum

nescientem dñi uoluntatem ris
uapulare paucis inter peccand
de remedio nesciendi praesumatur sacrificia
qui ut alia taceam ex eo ipso
quod homo est nec mala quae
caueat nec bona potest ignora
re quae app&it

cclxii CUM AUTEM UADIS CUM
ADUERSARIO TUO AD
PRINCIPEM IN UIA DA re
OPERAM LIBERARI AB
ILLO NE FORTE TRAHAT ur
TE APUD IUDICEM ET IU
DEX TRADAT TE EXACTO
RI ET EXACTOR MITTAT
TE IN CARCEREM

Et haec sicut & superiora saeculi
calcandas inlecebras aduentū
que tremendi iudicis continua
docent expectatione praestu
landum. Aduersarius quippe
noster in uia est sermo di con
trarius nostris carnalibus
desideriis in praesenti uita ER
a quo ipse liberatur qui praecep
tis eius humiliter subditur alio
quin aduersarius iudici & iudex

Et tradet exactori quia ex sermone dni contempto reus peccator tenebitur in examine iudicis quem iudex exactori trad& quia hunc maligno spiritui ad ultionem trahere permitt& ut conpulsam animam. ipse ad poenam de corpore exigat quae ei ad culpam sponte consensit: exactor mittit in carcerem quia per malignum spiritũ in inferno r&truditur. quousq; dies iudicii ueniat ex quo iam in inferni ignibus simul & ipse cruci&ur.

DICO TIBI NON EXIES INDE DONEC ETIAM NOUISSIMU MINUTUM REDDAS

Id est donec &iam minima peccata persoluas quae quia semper soluere poenas patiendo sed numquam persoluere ueniam consequendo poteris. neque enim ubi ueniae locus erit numquã exies inde ubi perp&uas operũ poenas lues.

ADERANT AUTEM

clxiii QUIDAM IPSO IN TEMLV PORE NUNTIANTES ILLI DE GALILEIS QUORU SANGUINEM PILATUS MISCUIT CUM SACRIFICIIS EORUM

Hi galilaei ab impio praeside sunt inter sua sacrificia necati. suorum quidem scelerum poenas impia scelerataque morte soluunt quib; tamen non ipsa mors nam & bonos quoque sic potuisse mori beatorum martyrum gloria declarat. sed uita improba pro qua in secundam mortem mitterentur obfuit. Uerum ad correctionem uiuentium ut pestilente flagellato stultus sapientior fier& uel certe ad exemplum corrigi nolentium ideoque perpetime periturorum talisunt morte multati. Denique sequitur

ET RESPONDENS DIXIT

ILLIS PUTATIS QUOD HI
GALILAEI PRAE OMNIB;
GALILAEIS PECCATORES
FUERUNT QUIA TALIA
PASSI SUNT. NON DICO
UOBIS SED NISI PAENI
TENTIAM HABUERITIS
OMNES SIMILITER
PERI[bi]TIS

Reuera enim qui non pae
nitentiam habuerunt
similiter perierunt quia qua
dragesimo dominicae passio
nis anno uenientes romani
quos designabat pilatus ut
pote ad eorum gentem [regnum] que
pertinens & incipientes a gali
laea unde & dominica prae
dicatio coeperat ad eo radi
citus impiam gentem dele
uerunt ut non solum atria
templi qua sacrificia defer
ri consueuerant sed & interiora
domus qua galilaeorum
accessus non erat humano
sanguine foedarent. Quia
uero typice pilatus qui
interpraetatur os malleatoris
diabolum significat semper
cedere paratum. sanguis peccatū sacrificia
bonas actiones exprimunt. Pila
tus sanguinem galilaeorum
cum sacrificiis eorum mis&
quando diabolus elemosinam
preces ieiunium c&eraq; bona
gesta fidelium uel mortifera
carnis & sanguinis delectatione
uel odii meditatione uel inui
diae furore. uel humanae laudis
ambitione. uel alia qualib&
nefaria peste commaculat.
ut quāuis oblata dño uideantur
nihil tamen offerentibus pro
desse callidus insidiator efficiat.
quod nobis cum agi cotidie utinā
nesciremus

SICUT ILLI DECEM ET OCTO
SUPRA QUOS CECIDIT TUR
RIS IN SILOAM ET OCCIDIT
EOS PUTATIS QUIA ET IPSI
DEBITORES FUERUNT PRAETER
OMNES HOMINES HABI
TANTES IN HIERUSALEM
NON DICO UOBIS SED SI NON

PAENITENTIAM EGERI
TIS OMNES SIMILITER
PERIBITIS.

Et isti hierosolymitae quemadmodum & illi galilaei non soli fuere peccatores sed in terrores sunt reliquorum puniti qui ruina turris oppressi praenuntiant omnes qui paeniteri noluerint iudaeos cum ipsis suis moenibus esse perituros non frustra decem & octo qui numero sunt apud grecos ex I & H hoc est isdem quibus nomen ihu incipit litteris exprimitur indicant eos hinc maxime meruisse damnari quia nomen saluatoris auditum spernere potius quam suscipere maluerint.

Mystice autem turris siloae illa est cui psalmista decantat Deduxisti me quia factus es spes mea turris fortitudinis a facie inimici Nam & ipsum siloe nomen quod interpretatur missus & ubi caecus a natiuitate lumen accipit eum nimirum significat. Qui ait Ego lux in mundum ueni & iterum. & qui misit me mecum est. de cuius casu sub metafora lapidis alibi dicitur. Omnis qui ceciderit supra illum lapidem conquassabitur supra quem autem ceciderit comminuet illum.

Aliter unusquisque nostrum turrem debet aedificare uirtutum prius sumptibus computatis ne cum sufficere nequiuerit a praetereuntibus rideatur. haec turris bene constructa persistit si autem erecta in superbiam firma non habuerit fundamenta cadet super eum a quo aedificata est.

DICEBAT AUTEM HANC
SIMILITUDINEM. AR
BOREM FICI HABEBAT
QUIDAM PLANTATAM
IN UINEA SUA.

Potest quidem haec arbor fici generis humani designare naturam quae bene plantata hoc est ad auctoris sui similitudinem creata est. sed do-

quaerente per triennium fructu dare negauit quia ante legē sub lege sub gratia oboedire dispexit. Uerum si ad superiora respexeris animaduertere eam & si generaliter omnium specialit̄ tamen synagogae typum posta re. Nam cum praemissa illi terribili tremendaq; sententia. Si non paenitentiam egeritis omnes similiter peribitis. mox de infecunda atq; eradicanda arbore parabolam subiungit. A pestissime doc& eos quibus loquebatur instar infructuose fici si non paenituerint esse succidendos. Uinea ergo dn̄i sabaoth domus israhel est ut isaiae cantico docemur. Synagoga autem in eadem domo condita fici est arbor in uinea sed qui uineam suam permisit a uiatorib; diripi. hic &iam ficum iussit excidi.

ET UENIT QUAERENS FRUCTUM IN ILLA ET NON INUENIT.

Ipse qui synagogam per moysen instituit dn̄s in carne natus apparuit. & crebrius in synagoga docens fructum fidei quaesiuit. sed in phari s eorum mente non inuenit.

DIXIT AUTEM AD CULTOREM UINEAE; ECCE ANNI TRES SUNT EX QUO UENIO QUAERENS FRUCTUM IN FICULNEA HAC ET NON INUENIO

Per cultorem uineae apostolorum doctorumq; ordo exprimitur. quorum precibus ac monitis assidua plebi di cura suggeritur. his &enim dn̄s saepissime de infructuosa iudaeorum gente quaerebatur. quod per tres annos suae uisitationis. hoc est in legalibus edictis. in propheticis contestationib; & in ipsa coruscantis euangelii gratia neglegens extiterit.

SUCCIDE ERGO ILLAM UT QUID ETIAM TERRAM OCCUPAT.

Non ab apostolis. sed a romanis gens iudaea succisa. & a terra repromissionis eiecta est; Sed succide inquit illam. succisionis ei uenturae cladem paenitentiam suadendo propone. quae iusto iudicio terram cum regno perdidit. pro cuius amore caeli ciues persequi. ipsumque caeli & terrae regem occidere non metuit dicens per suos pontifices & pharisaeos; Si dimittimus eum sic omnes credent in eum & uenient romani & tollent nostrum & locum & gentem; Potest etiam per terram sterili fici occupatam. iudaicae plebis turba figurari quae noxia praepositorum umbra ne ueritatis lumen recipere possit pressa. & ne supernae dilectionis solo calefieret exemplo est eorum prauitatis impedita. iuxta quod eisdem alibi saluator; Uae in quit uobis scribae & pharisaei hypocritae. qui clauditis regnum caelorum ante homines; uos enim non intratis. nec introeuntes sinitis intrare.

AT ILLE RESPONDENS DIXIT ILLI DNE DIMITTE ILLAM ET HOC ANNO USQUE DUM FODIAM CIRCA ILLAM

Vox apostolorum est. qui post passionem dni pro iudaeis summopere precabantur. ne ab impaenitentibus dominicae crucis ultio peteretur. usque dum fodiam inquit circa illam. id est radicem infructuosae mentis ligone bis acutae inuectionis humiliem. & praesentium uidelic& praessurarum & horrorem perpetuae damnationis incutiens. omnis quippe fossa in imo est. & nimirum increpatio dum mentem sibi demonstrat humiliat;

ET MITTAM STERCORA;

Id est malorum quae fecit abominationem ad animum reducam & conpunctionis gratiam quasi de putredine stercoris exsuscitem;

ET SIQUIDEM FECERIT
FRUCTUM SIN AUTEM
IN FUTURUM SUCCIDES
EAM

Cum diceret & si quidem
fecerit fructum non
subiunxit aliquid sed suspen
dit sententiam; cum uero ad
deret sin autem continuo
iudicium uenturae damna
tionis adnexit dicens; in futu
rum succides eam quia uideli
cet multo procliuiorem ad
negandum quam ad confiten
dum dm̄ synagogam uidebat;
Unde & alibi rebus eandem
figuram quam hic uerbis
agens infecundam ficum
aeternae sterelitatis maledic
tione damnauit ostendens
uidelicet eam & si fodiant apos
toli corripiendo & stercus ad
uehant peccata improperando
nulla tamen paenitentiae fru
ge cumulandam sed districte
bipennis seueritate tollendam;

ERAT AUTEM DOCENS
IN SYNAGOGA EORUM
SABBATIS ET ECCE MU
LIER QUAE HABEBAT SPM̄
INFIRMITATIS ANNIS
DECEM ET OCTO

Dicta de ficu parabola dn̄s
in synagoga docuisse narratur
ut uidelicet intimetur non alio
parabolam tendere sed hoc
esse fructum in ficulnea quae
rere & non inuenire uerbum
synagoge commodare nec
recipi quam tamen ne totam
funditus ob culpam sterelitatis
exstirpandam putares sed reli
quias per electionem gratiae
sciret esse saluandas mox ibidē
ecclesiae primitiue sanatio sub
incuruae mulieris specie subse
quitur; quae bene decem & octo
annis fuit curuata qui nume
rus ternario sexies ducto per
ficitur quia uidelicet eam quae
in testimonio legis in uaticinio
prophetiae & reuelatione gra
tiae per infirma opera langue
re ostendit; senarius enim numerus

Inquo mundi est creatura
perfecta · operum perfectionē
significat; tria uero sunt ut dixi
tempora dominicae uisitati
onis · inquibus iudaei · quia ter
rena magisquam caelestia
nouerat operari · quasi decem
& octo annis · a suae mentis
erat rectitudine curuata
ET ERAT INCLINATA NEC
OMNINO POTERAT SUR
SUM RESPICERE ·
Quia terrena sapiens · infir-
ma requirens · caelestia
cogitare nondum sciebat;
Audiens per prophetam · si uo
lueritis & audieritis me · bona
terrae manducabitis; Cui con
tra membris ecclesiae dicit
apostolus; Quae sursum sunt
sapite non quae super terram;
QUAM CUM UIDISSET
IHS UOCAUIT AD SE ET AIT
ILLI · MULIER DIMISSA
ES AB INFIRMITATE TUA;
ET INPOSUIT ILLI MANUS
ET CONFESTIM ERECTA
EST ET GLORIFICABAT DM̄
Vidit praedestinando per
gratiam · uocauit inlustran
do per doctrinam · Inposuit
manus spiritalibus donis ad
iuuando · erexit adglorifican
dum dm̄ inoperibus bonis · usq;
infinem firmam prouehendo; quos
inquit praedestinauit · hos &
uocauit · & quos uocauit · hos &
iustificauit · quos autem iustifi
cauit · illos & magnificauit ·
clxviii RESPONDENS AUTEM
ARCHISYNAGOGUS INDIG
NANS QUIA SABBATO CURAS
SET IHS DICEBAT TURBAE ·
SEX DIES SUNT INQUIBUS
OPORTET OPERARI · IN
HIS ERGO UENITE ET CURA
MINI ET NON IN DIE
SABBATI ·
Sabbato curauit ihs · ostendens
iam esse tempus · ut secundū
prophetiam cantici canticorū
aspiraret dies · & remouerentur
umbrae · sed nesciebat archi
synagogus · uel hoc uel illud ·

multo excellentius sacramentũ·
quod sabbato curando dn̄s inti
mebat· quia scilic& post sex saecu
li huius aetates· perpetua uitae
inmortalis erat gaudia daturus·
In cuius figuram moyses sabbato
non a bona sed a seruili· hoc est
noxia praecepit actione feri
andum· illud utique tempus
praefigurans quo saecularia
nostra opera· non autem reli
giosa hoc est dm̄ laudandi acta
cessarent; Fallitur ergo &
fallit archesynagogus quia
lex in sabbato non hominẽ cura
re sed onera ferre hoc est pec
catis grauari prohibuit·
RESPONDENS AUTEM
AD ILLUM dn̄s DIXIT HYPO
CRITAE UNUSQUISQUE
UESTRUM SABBATO NON
SOLUIT BOUEM SUUM
AUT ASINUM A PRAESEPI
O ET DUCIT ADAQUARE
Infidelitatis quidem arguit
principes synagogae & merito
hypocritarũ id est simulatorũ·
nomine notat· quos cum ma
gistri plebium uideri app&e
rent hominis sanationem peco
ris curae post ponere non pude
r& sed altiori sensu bouis & asini
uocabulo iudaeum grecumque
significat; De quorum uocatione
scriptum est· Bos cognouit
possessorem suum· & asinus prae
sepe dn̄i sui; Qui uterque peccati
uinculis absolutus· sitim aestumq;
mundi huius dominicae fontis
haustu deposuit;
HANC AUTEM FILIAM
ABRAHAE QUAM ALLIGA
UIT SATANAS ECCE DECEM
ET OCTO ANNIS NON OPOR
TUIT SOLUI A UINCULO IS
TO DIE SABBATI
Filia abrahae est anima quaeq;
fidelis filia abrahae ecclesia
de utroque populo ad fidei
unitatem collecta· quae tem
pore legis & dominicae resur
rectionis impl&o· per gratiam
sp̄s sc̄i septiformem uincula
longae captiuitatis erupit;

Nam & hoc modo fortasse myste
rium sabbati decemque & octo
annorum annorum potest
non inconuenienter intellegi.
Idem est ergo mystice bouem
uel asinum solutos a praesepio
potum agi. quod est filiam
abrahae a uinculo noxiae inclina
tionis erigi ecclesiam uidelicet
ex iudaeis gentibusq; congregatā
laqueis peccatorum per aquam
baptismatis absolui. atque ad
caelestia speranda sublimari.
Notandum sane. quod infandis
sima haeresis ex eo quod dns ait
mulierem alligatam a satana
conatur astruere corporum
humanorum uitia non ad dm̄
auctorem sed potius ad diabolū
pertinere quasi diabolus cum
habeat semper cupiditatem
nocendi nocere cuiquam possit
nisi ab omnipotente acceperit
potestatem. Nam quid aliud
non solum in libro beati iob quē
memorata heresis cum ceteris
ueteris instrumenti libris & cum

ipso do qui dedit quasi maligno
mundi principe uaesanus exsuf
flat sed & iam in euangelio de
claratur. ubi daemonia nec in
porcos irent nisi hoc illis ipse
concederet sicut & supra docui
mus.

clxv ET CUM HAEC DICERET
ERUBESCEBANT OMNES
ADUERSARII EIUS ET OM
NIS POPULUS GAUDEBAT
IN UNIUERSIS QUAE GLO
RIOSAE FIEBANT AB EO

Qui dicuntur saluatoris
erubescunt. ficulneae
sterili se iure conparandos
ostendunt. qui gaudent de
miraculis eius ad filiam
abrahae dm̄ de sua erectione
glorificantem hoc est ad ec
clesiam fidei pietate se perti
nere declarant.

clxv Lvi H EST REGNUM ET CUI
SIMILE

clxvi DICEBAT ERGO CUI SIMI
LE ESSE EXISTIMABO ILLUD
SIMILE EST GRANO SINAPIS.

Regnum dī praedicatio euangelii est & notitia scripturarum quae ducit ad uitam! & de qua dicitur ad iudaeos; auferetur a uobis regnū dī & dabitur genti facienti fructus eius; Simile est ergo huiuscemodi regnum grano sinapis ob feruorem utique fidei uel quod dicatur uenena expellere; Unde & alibi legimus: fidem perfectam grano sinapis comparatam quia uidelicet omnia dogmata prauitatis sua simplicitate & humilitate deuincat;

QUOD ACCEPTUM HOMO MISIT IN HORTUM SUUM

Homo xp̄s hortus est ecclesia; semper eius & disciplinis excolenda & donanda muneribus. qui bene dicitur idem quod seuerit granum accepisse. quia uidelicet dona quae nobiscum patre tribuit ex diuinitate. nobiscum accipit ex humanitate; Unde dicitur; Accepit dona in hominibus; & alibi petrus ait. Et promissione sp̄s sancti accepta a patre. effudit hunc quem uos uidetis & auditis

ET CREUIT ET FACTUM EST IN ARBOREM;

Creuit euangelii praedicatio cunctum disseminata per orbem. crescit & in mente cuiusq; credentis. quia nemo repente fit perfectus;
Sed ascensus inquit in corde eius disposuit in conualle lacrimarum; & infra ambulabunt de uirtute in uirtutem. uidebitur dī deorum in sion;
Gradatim quippe de conualle lacrimarum ascenditur ut in monte caelestium gaudiorū. dī deorum uideatur; Crescendo autem sinapis granum non herbarum quae uelociter arescunt. sed arboris instar exsurgit longo scilicet annositate. & opima fertilitate gaudentis. & nota quod dn̄ in uinea

u&eri ficus infecunda redar
guitur. noua mox in horto
euangelii sinapis arbor pro
creatur;
ET UOLUCRES CAELI
REQUIEUERUNT IN RA
MIS EIUS.
Rami huius arboris dogma
tum sunt diuersitates in
quib; animae castae. quae uirtu
tum pinnis ad superna tende
re sciunt nidificare. & requies
cere gaudent. Quis dabit
mihi inquit pennas sicut co
lumbae & uolabo & requiescam.
Potest in grano sinapis ipsa
dominicae incarnationis humi
litas intellegi. quod acceptum
homo misit in hortum suum.
Quia corpus crucifixi saluatoris
accipiens ioseph in horto sepeli
uit; Creuit autem & factum
est in arborem. quia resurrexit
& ascendit in caelum. expandit
ramos in quib; uolucres caeli
requiescerent. quia praedicato
res dispersit in mundũ. in quorum
dictis atque consolationib;
ab huius uitae fatigatione
fideles quiq; respirarent.
ET ITERUM DIXIT CUI
SIMILE AESTIMABO REG
NUM DEI ET CUI SIMILE EST
FERMENTO QUOD ACCEPTŨ
MULIER ABSCONDIT IN
FARINAE SATA TRIA DONEC
FERMENTARETUR TOTŨ.
Satum genus est mensurae iux
ta morem prouinciae palesti
nae. unum & dimidium modiũ
capiens; fermentum ergo dilec
tionem dicit. quae feruere facit.
excitat mentem; mulierem
uero illam filiam abrahae.
cui supra manus imposuit &
confestim erecta glorificabat
dñm. hoc est ecclesiam signifi
cat. cuius farina nos sumus.
quotquot timoris & spei exer
citio quasi mola superiore
& inferiore conterimur.
Ut iuxta apostolum. Unus panis
unum corpus multi sumus in xp̃o;
abscondit ergo mulier fermentũ.

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

dilectionis in farinae sata tria.
quia praecipit ecclesia ut
diligamus dnm ex toto corde.
tota anima tota uirtute. cui
sub tipo sariae per abraham
dicitur, accelera: tria sata simi
lae commisce. & fac subcineri
cios panes; possunt in farinae
satis tribus & iam tres dominici
seminis fructus tricesimus
scilicet & sexagesimus & centesi
mus intellegi; id est coniugatorum.
continentium uirginum; & pul
chrae dicit. eatenus absconditu
in farina fermentum. donec
fermentaretur totum; quia
caritas in nostra mente recon
dita eo usque crescere debet; donec
totam mentem in sui perfectio
nem commutet. ut nihil uideli
cet praeter ipsam conditoris
sui dilectionem diligere.
agere recolere anima possit
quod hic quidem inchoari sed
ibi habet perfici. ubi cum sit ds
omnia in omnibus; omnes uno eodemque
suae dilectionis igne calefacit;

AIT AUTEM ILLI QUIDAM;
DNE SI PAUCI SUNT QUI
SALUANTUR; IPSE AUTEM
DIXIT AD ILLOS CONTENDITE
INTRARE PER ANGUSTAM
PORTAM

Per angustam portam aula
salutis intratur. quia per
labores necesse est & ieiunia.
saeculi fallentis inlecebra
uincatur. & bene dixit con
tendite intrare. quia nisi men
tis contentio ferueat unda
mundi non uincitur. per quam
anima semper ad ima reuo
catur.

QUIA MULTI DICO UOBIS
QUAERUNT INTRARE ET
NON POTUERUNT

Quaerunt intrare salutis
amore prouocati. &
non potuerunt itineris aspe
ritate deterriti; quaerunt
hoc ambitione praemiorum.
a quo mox laborum timore
refugiunt non quia iugum dni
asperum aut onus est graue.

sed quia nolunt discere ab eo quo mitis est & humilis corde ut inueniant requiem animab; eoq; fit angusta porta qua intratur ad uitam

clxviii CUM AUTEM INTRAUERIT PATER FAMILIAS ET CLUSERIT OSTIUM ET INCIPIENTES FORIS STARE ET PULSARE OSTIUM DICENTES DNE APERI NOBIS

Pater familias uidelic& xps qui ubique totus est ex diuinitate. intus quidem est eis quos in caelesti patria praesens sua uisione laetificat. sed quasi foris est adhuc eis quos in hac peregrinatione certantes occultus consolator adiuuat. iuxta quod ipse promisit. Ecce ego uobiscum sum omnib; dieb; usque ad consummationem saeculi. Intrabit autem & clud& ostium quando totum corpus suum quod est ecclesia resurrectionis gloria clarificatum ad suae contemplationis gaudium perducens. reprobis locum paenitentiae toll&. quem nunc cunctis pie pulsantib; aperit. Nam foris stantes ostiu pulsare a beatorum sorte secr&os. misericordiam quam neglexerant a dō frustra flagitare

ET RESPONDENS DICET UOBIS. NESCIO UOS UNDE SITIS

Quomodo nescit unde sint. Cum psalmus dicat. Dns nouit cogitationes hominum quoniam uane sunt & alibi scriptum sit ipse nouit decipientem & eum qui decipitur. Nisi quia scire dī aliquando cognoscere dicitur. aliquando adprobare quoniam nouit dns uiam iustorum. qui autem ignorat ignorabitur. & scit ergo reprobos. quos cognoscendo iudicat. neque enim iudicare s& quos minime cognosceret. & tamen quodam modo nescit eos unde sint apud quos fidei & dilectionis suae caracterem non adprobat.

TUNC INCIPIETIS DICERE; MANDUCAUIMUS CORAM TE ET BIBIMUS ET IN PLATEIS NOSTRIS DOCUISTI;

Vel simpliter intellegendum. quod fidei mysteria spernenter iudaei eo se dño notos arbitrentur. si solum uictimas ad templum deferant· coram dño epulentur. prophetarum lectioni ausculten nescientes illud apostoli· non est regnum di esca & potus. sed iustitia & pax & gaudium in spu sco· & alibi· quorum ds uenter est· & gloria in confusione ipsorum· Id est in circumcisione carnali; uel mystice sentiendum manducare eos & bibere coram dño qui uerbi pabulum· digna auditate suscipiunt· unde ipsi qui haec dicunt· uelut exponendo subiungunt· & in plateis nostris docuisti; scriptura enim sacra· aliquando nobis cibus est· aliquando potus; in locis obscurioribus cibus est· quia quasi exponendo frangitur· & mandendo glutitur; potus uero est in locis apertioribus· quia sitta sorbetur sicut inuenitur; & occulta ergo mandata sacri eloquii & aperta se intellexisse testantur· qui reprobanti se iudici quia manducauerint coram illo & biberint conqueruntur; sed timendum est ualde quod additur

ET DICET UOBIS NESCIO UOS UNDE SITIS DISCEDITE A ME OMNES QUI OPERAMINI INIQUITATEM·

Non inquit legalium festiuitatum epulatio iuuat· quem fidei pietas non commendat· non scientia scripturarum dño notum facit· quem operum iniquitas obtutibus eius ostendit indignum·

IBI ERIT FLETUS ET STRIDOR DENTIUM

Fletus de ardore· stridor dentium solet excitari de frigore· ubi duplex ostenditur gehenna· id est nimii frigoris & intolerabilis

esse feruoris; Cui beati iob sententia consentit dicentis. Ad calorem nimium transibunt ab aquis niuium; uel certe stridor dentium prodit indignatis affectum. eo quod sero unum quemque paeniteat. sero ingemescat. sero irascatur sibi quid tam peruicaci inprobitate deliquerit

alibi quiddam

clxxxiii. ET ECCE SUNT NOUISSIMI QUI ERUNT PRIMI. ET SUNT PRIMI QUI ERUNT NOUISSIMI

Principalis quidem huiusce sententiae sensus ex superiorib; patet quia populi gentium diu sine fide uiuentes essent ad fidē uocandi. et iudaei caput fidei et iustitiae per tot saecula tenentes futuri essent in caudam, Potest autem et ita intellegi quia nonnulli ad saeculum despecti magnam in futuro sint gloriā habituri et alii apud homines gloriosi a districto sint iudice damnandi; potest et ita quia multi sero addi seruitium uenientes magnis uitae meritis excellant. alii uero a prima aetate spiritali studio feruentes ad extremum otio torpente lassescant,

clxxxiiii. LVII. IN IPSA DIE ACCESSERUNT QUIDAM PHARISAEORUM DICENTES ILLI; EXI ET UADE HINC QUIA HERODES UULT TE OCCIDERE; ET AIT ILLIS. ITE DICITE UULPI ILLI.

Propter dolos et insidias. herodem uulpem appellat. quod plenum fraudis est animal. et in fouea semper latere desiderans. odore etiam teterrimo putens. et numquam rectis itineribus. sed tortuosis anfractib; currens; quae cuncta hereticis quorum herodes typum tenet congruunt. qui xpm occidere idest humilitatem fidei xpianae credentibus eripere moliuntur,

ECCE EICIO DAEMONIA·
ET SANITATES PERFICIO·
HODIE ET CRAS ET TERTIA
CONSUMMOR;

Mystice haec adnõ & figurate
dicta intelleguntur; neque enim clxxv
eo die passus est qui est ab hoc
die tertius cum continuo dicat;
UERUMTAMEN OPOR
TET ME HODIE ET CRAS·
ET SEQUENTI AMBULARE·
QUIA NON CAPIT PROPHE
TAM PERIRE EXTRA
HIERUSALEM·;

Ergo quod ait· Eicio daemo
nia & sanitates perficio hodie
& cras & tertia consummor·
Referatur ad corpus eius·
quod est ecclesia; expelluntur
enim daemonia cum relictis
paternis superstitionib; credunt
in eum gentes· & perficiuntur
sanitates· cum secundum eius
praecepta uiuitur· posteaquã
fuerit diabolo & huic saeculo
renuntiatum· usque in finem
resurrectionis· qua tam quam
tertia consummabitur· hoc est
ad plenitudinem angelicam·
per corporis etiam in
mortalitatem perficietur ecclesia;

HIERUSALEM HIERUSA
LEM QUAE OCCIDIS PRO
PHETAS ET LAPIDAS EOS·
QUI MITTUNTUR AD TE·
QUOTIES UOLUI CONGRE
GARE FILIOS TUOS QUEM
ADMODUM AUIS NIDUM
SUUM SUB PINNIS ET
NOLUISTI·

Hierusalem non saxa & aedificia
ciuitatis· sed habitatores uocat·
quam patris plangit affectu·
sicut & in alio loco legimus quod
uidens eam fleuerit; in eo autem
quod dicit· Quoties uolui con
gregare filios tuos omnes retro
prophetas se missos esse testatur·
Auis quoq; similitudinem congre
gantis sub pinnis nidum suum in
cantico deuteronomii legimus;
Sicut aquila protegere nidũ suũ·

& super pullos suos desiderabit.
Expandens alas suas suscepit eos:
& tulit super pinnas suas; &
pulchre qui herodem de sua nece
tractantem uulpem uocarat.
seipsum aui comparat; fraudu
lenta enim uulpis semper in
sidias auibus tendere non cessat,
ECCE RELINQUITUR UO
BIS DOMUS UESTRA;
Ipsam ciuitatem quam nidum
suum uocauerat. nunc domu
iudaeorum appellat; quae non
inmerito dni auxilio nudata.
suae dicioni relinquitur.
Quia non solum auis illius om
nipotentis. quam mattheus
gallinam nuncupat alis protegi
dispexit. sed & eandem auem se
protegere uolentem. uulpibus
deuorandam. id est herodi &
pilato crucifigendum tradidit
xpm, nec mora uulpium earun
dem. hoc est regum terrae. &
ipsa rapina donatur; occisio eni
dni uenerunt romani. & quasi
nidum uacuum decipienter:
tulerunt eorum locum. gentem
& regnum,
DICO AUTEM UOBIS QUIA
NON UIDEBITIS ME DONEC
UENIAT CUM DICETIS;
BENEDICTUS QUI UENIT
IN NOMINE DNI,
Haec quidem turbe dixerunt.
dno ueniente ad hierusalem;
sed quia lucas non dicit quo
hinc abscesserit dns ut non
ueniret nisi eo tempore quo
iam illud diceretur; perseuerat
quippe in itinere suo donec
ueniat hierusalem cogit pro
fecto hoc mistice intellegi.
hoc est de illo eius aduentu.
quo in claritate uenturus est;
Maxime cum mattheus haec
dnm post decantata sibi a tur
ba laudes dixisse testetur,
aliter quod dicit. hoc est nisi
paenitentiam egeritis. & con
uersi fueritis ipsum esse me.
de quo prophetae cecinerunt.

filium omnipotentis patris.
meam faciem non uidebitis; habent
iudaei datum sibi tempus pae
nitentiae. confiteantur bene
dictum qui uenit in nomine
dclxxv dni et xpi ora conspicient.
L VIII ET FACTUM EST CUM
INTRARET IN DOMUM
CUIUSDAM PRINCIPIS
PHARISAEORUM SABBA
TO MANDUCARE PANEM;
ET IPSI OBSERUABANT
EUM; ET ECCE HOMO QUI
DAM HYDROPICUS ERAT
ANTE ILLUM

Hydropis morbus ab aquoso
umore uocabulum trahit,
Grece enim ydor aqua uocatur;
est autem humor subcutaneus.
de uitio uesicae natus cum
inflatione turgente et anhelitu
foetido. proprium quoque est
hydropici. quanto magis abun
dat humore inordinato. tanto
amplius sitire. et ideo rec
te comparatur ei quem fluxus
carnalium uoluptatum exu
berans adgrauat; comparatur.
diuiti auaro qui quanto est
copiosior diuitiis quibus non bene
utitur. tanto ardentius talia
concupiscit.

ET RESPONDENS IHS DIXIT
AD LEGIS PERITOS ET PHARI
SAEOS; LICET SABBATO
CURARE? AT ILLI TACU
ERUNT;

Quod dicitur respondisse
ihs. ad hoc respicit quod
praemissum est. et ipsi obserua
bant eum. dns enim nouit
cogitationes hominum. sed
merito interrogati tacent.
qui contra se dictum quicquid
dixerint uident. nam si licet
sabbato curare. quare saluatorem
an curet obseruant. si non licet
quare ipsi sabbato pecora curant

IPSE UERO ADPREHEN
SUM SANAUIT AC DIMISIT

Prouida dispensatione dns ante
legis peritos et pharisaeos hydropicum

curat. & mox contra auaritiam disputat. ut uidelicet per huius aegritudinem corporis. in illis exprimeretur egritudo cordis; Deniq; post multa disputationis eius hostamenta subiunctum est; Audiebant autem omnia haec pharisaei qui erant auari. & deridebant illum; Hydropicus quippe quo amplius biberit amplius sitit. & omnis auarus sitim multiplicat. Qui cum ea quae appetit adeptus fuerit. ad appetenda alia amplius anhelat; E

ET RESPONDENS AD ILLOS DIXIT; CUIUS UESTRUM ASINUS AUT BOS IN PUTEUM CADIT ET NON CONTINUO EXTRAHET ILLUM DIE SABBATI.

Sic obseruatores suos pharisaeos conuincit. ut eosdem etiam auaritiae condemnet. Si uos inquit (in sabbato) asinum aut bouem aut aliud quodlibet animal in puteum decidens eripere festinatis. non animali. sed uestrae auaritiae consulentes (quanto magis ego hominem) qui multo melior est pecore. debeo liberare; Congruenterq; hydropicum animali quod cecidit in puteum comparauit. umore enim laborabat. sicut illam mulierem quam decem & octo annis alligatam dixerat. & ab eadem alligatione soluebat. comparauit iumento quod soluitur. ut ad aquam ducatur. Et bene utroq; loco bouem posuit & asinum. quia siue sapientes quosque & hebetes. siue ut supra dictum est utrumq; populum eos significare sentiamus. eum uidelicet cuius ceruicem iugum legis adtriuit. atque eum quem quilibet seductor repperit. quasi brutum animal & nulla ratione paenitens quo uoluit errore subtraxit; Omnes saluator aduemiens. satanae uinculis adstrictos omnes in imo concupiscentiae puteo demersos

inuenit; Non est enim distinc
tio; Omnes enim peccauerunt
& egent gloriam di iustificati
gratis per gratiam per gratiã
ipsius: per redemptionem quae
est in xpo ihu,
DICEBAT AUTEM ET AD
INUITATOS PARABOLAM·
INTENDENS QUOMO
DO PRIMOS RECUBITUS
ELEGERENT DICENS AD
ILLOS; CUM INUITATUS
FUERIS AD NUPTIAS·
NON DISCUMBAS IN
PRIMO LOCO;
Aperta quidem ad litterã
est haec admonitio salua
toris: docens humilitatem non
solum apud dm· sed &iam
apud homines esse laudabilẽ ·
sed qm hanc euangelista non
frustra parabolam uocat·
breuiter intuendum quid
&iam mystice sign&; nuptias
appellari xpi & ecclesiae con
iunctionem multis locis appar&·
e quibus unum est· Numquid
possunt filii nuptiarum quam
diu sponsus cum illis est ieiunare ·
aliut· simile factum est regnũ
caelorum homini regi· qui
fecit nuptias filio suo· & misit
seruos suos uocare inuitatos
ad nuptias· Has ergo nuptias
quisquis inuitatur adierit· id
est ecclesiae se membris fidei
gratia coniunxerit · Non dis
cumbat in primo loco· hoc est
non se de meritis gloriando quasi
c&eris sublimior extollat ·
e quidem studeat iuxta alterius
loci parabolam ueste nuptialẽ
nuptiali uestitur· hoc est uirtutũ
fulgore coruscus apparere· sed
ipsarum habitum uirtutum
loco deuotae humilitatis adorn&·
NE FORTE HONORATIOR
TE SIT INUITATUS AB EO·
ET UENIENS IS QUI TE ET
ILLUM UOCAUIT DICAT
TIBI· DA HUIC LOCUM· ET
TUNC INCIPIAS CU RUBORE

NOUISSIMUM LOCUM TENERE

Honoratiori post inuitato locum dat ille qui de longae suae conuersationis confidentia securior factus. cita illorum qui se in xpo secuti sunt agilitate praeitur & cum rubore nouissimu locum ten&. quando de aliis meliora cognoscens. quicquid de sua operatione celsum sentiebat humiliat. dicens cum proph&a.
Egens sum ego & in laboribus a iuuentute mea exaltatus autem humiliatus sum & confusus.

SED CUM UOCATUS FUERIS UADE RECUMBE IN NOUISSIMO LOCO

Quanto magnus es inquit humiliate in omnibus. Et psalmista gloriatur. Humiliatus sum usquequaq; dne uiuifica me secundum uerbum tuum. Manifesta significans ita se a dno posse uiuificari si de suis ipse uirtutib; humilia sentir&.

UT CUM UENERIT QUI TE INUITAUIT DICAT TIBI AMICE ASCENDE SUPERIUS

Veniens dns quem humilem inuenerit amici nomine beatificans superius ascendere praecipi&. Quicumq; humiliauerit se sicut paruulus. hic est maior in regno caelorum

TUNC ERIT TIBI GLORIA CORAM SIMUL DISCUMBENTIBUS

Pulchre dicitur. Tunc erit gloria ne nunc quaerere incipias quod tibi seruatur in fine quia sicut salomon ait hereditas ad quam festinatur in principio in nouissimo benedictione carebit. Potest autē & in hac uita intellegi. qui in nouissimo loco recumbens inuenitur dno ueniente.

sublimatur · quia cotidie dns
suas nuptias intrat cotidie
mores sedes habitus conuiuan
tum diiudicat · & superbos
despiciens · humilibus saepe
tanta sui sps munera praestat
ut eos merito simul discumbentium
hoc est in fide quiescentium coetus
unanima admiratione glorific& ·
Stupensq; in auctoris sui lauda
tionem prosiliat dicens · Mihi
autem nimis honorificati sunt amici
tui ds · nimis confortatus est
principatus eorum ·

clxxvii QUIA OMNIS QUI SE EX
ALTAT HUMILIABITUR
ET QUI SE HUMILIAT EX
ALTABITUR

Et ex hac conclusione mani
feste clar& praecedentem
dni sermonem tripliciter intelle
gendum Neque enim mox
omnis qui se coram hominib;
exalt& humiliabitur aut
qui se in conspectu hominum
humiliat exaltabitur ab eis

Sed econtrario non numquam
quis se uel in apice dignitatis
uel in alia qualib& adquirenda
gloria subleuat usque in finem
exaltari non cessat Similiter
& humilis quilib& ac uerecundus
in sua qua contentus est usq; ad
uitae terminum medio caritate
perseuerat · Et ideo quia iuxta
ueritatis sententiam · omnis qui
se incaute demeritis adleuat ·
humiliabitur a dno · & qui prouide
de se benefactis humiliat exal
tabitur ab eo · In eundem procul
dubio sensum praemissus sermo
redemptoris · quo primos in
nuptiis accubitus quaeri uetat
congruit ·

DICEBAT AUTEM ET EI
QUI SE INUITAUERAT; CUM
FACIS PRANDIUM AUT
CENAM · NOLI UOCARE
AMICOS TUOS · NEQUE
FRATRES TUOS · NEQUE
COGNATOS · NEQUE UICINOS
DIUITES ·

Fratres · amicos & diuites alterutrum conuiuia celebrare · non quasi scelus interdicit · sed sicut cetera necessitatis humanae commercia · Ubi & peccatores peccatoribus fenerantur · ut recipiant aequalia ad promerenda uitae caelestis praemia nil ualere ostendit · Deq; quo subiungit ·

NE FORTE ET IPSI TE REINUITENT ET FIAT TIBI RETRIBUTIO ·

Non ait · & fiat tibi peccatu̅ sed & fiat inquit tibi retributio ·

Cui simile est quod alibi dicit ·

Et si bene feceritis his qui uobis benefaciunt · quae uobis est gratia · neque hic dicit peccatu̅ est uobis · sed quae uobis est gratia · siquidem & peccatores hoc faciunt · quamuis sint quaeda̅ mutua fratrum amicorum cognatorum uicinorumque diuitu̅ conuiuia quae non solum in praesenti retributionem sed & da̅m damnatione percipiunt in futuro · Denique ab apostolo inter opera tenebraru̅ annumerantur · sicut in die inquit ambulemus honeste · Non in commessationib; & ebrietatib; · Commesationes quippe sunt luxoriosa conuiuia · quae aut conlatione omnium celebrantur · aut uicib; solent a contubernalibus exhiberi · ut neminem pudeat inhoneste aliquid dicere aut facere · quia ad hoc conueniuntur · ut feda illic gerantur copia uini & incitetur libidinis diuersa uoluptas ·

SED CUM FACIS CONUIUIUM UOCA PAUPERES DEBILES CLAUDOS CAECOS ET BEATUS ERIS QUIA NON HABENT RETRIBUERE TIBI · RETRIBUETUR ENIM TIBI IN RESURRECTIONE IUSTORUM ·

Resurrectionem iustorum dicit qui & si omnes resurgant ·

eorum tamen non inmerito
quasi propria cognominatur.
qui in hac se beatos non dubitant
esse futuros; ergo qui paupe
res ad conuiuium uocat in fu
turo praemium percipit; Qui
amicos fratres & diuites uocat.
recipit mercedem suam; sed &
si hoc propter dm̄ facit in ex
emplum filiorum beati iob.
sicut cetera fraternae dilectio
nis officia. ipse qui ius sit remu
nerat. Qui gulosos ac luxorio
sos propter lasciuiam inuitat.
poena in futuro plect&ur
aeterna;

HAEC CUM AUDISSET
QUIDAM DE SIMUL DIS lviii
CUMBENTIBUS DIXIT EI; lviiii
BEATUS QUI MANDU
CAUIT PANEM IN REG
NO DI;

Panis qui manducatur in
regno di non iuxta cerealem
corporalis intellegendus est
cibus sed ille utique qui ait.
Ego sum panis uiuus qui de
caelo discendi. si quis manduca
uerit ex hoc pane. uiu& in aeter
num. Id est si quis meae incar
nationis sacramento perfecte
incorporatus meae diuinae
maiestatis uisione frui meruerit.
hic perpetuae uitae inmortalis
beatitudine gaudebit; sed quia
nonnulli hunc panem fide tenus
quasi odorando percipiunt. Dul
cedinem uero eius adtingere
ueraciter gustando fastidiunt.
Subiecta parabola dn̄s talium
torporem caelestib; epulis dig
num non esse redarguit;
sequitur enim.

AT IPSE DIXIT EI; HOMO
QUIDAM FECIT CENAM
MAGNAM ET UOCAUIT
MULTOS.

Quis iste est homo nisi ille.
de quo per proph&am dicitur.
Et homo est & quis cognoscit eum.
qui fecit cenam magnam. quia
satiatatem nobis internae

dulcedinis praeparauit · qui uocat multos sed pauci ueniunt · quia nonnumquam ipsi qui ei per fidem subiecti sunt · a&erno ei conuiuio male uiuendo contra dicunt ;

ET MISIT SERUUM SUUM HORA CENAE DICERE INUITATIS UT UENIRENT QUIA IAM PARATA SUNT OMNIA ;

Quid hora cenae nisi finis est mundi · In quo nimirũ nos sumus · Sicut iam dudum paulus testatur dicens · Nos in quos fines saeculorum deuenerunt ; Si ergo iam hora cenae est cum uocamur · tanto minus debemus excusare conuiuio dĩ · quanto propinquas se iam cernimus finem saeculi ·

Idcirco autem hoc conuiuium dĩ non prandium sed cena nominatur · quia post prandium cena restat · post cenã uero conuiuium nullum restat · & quia a&ernum dĩ conuiuium nobis in extremo praeparabitur · rectum fuit ut hoc non prandiũ sed cena uocar&ur ; Sed quis per hunc seruum · qui a patre famil. ad inuitandũ mittitur · nisi praedicatorum ordo signatur ; Ad repellendum autem fastidium nostrum · iam parata sunt omnia · quia abstergendum mentis nostrae teporem in cena dĩ · Ille nobis singularis agnus occisus est · qui tulit peccata mundi ;

ET COEPERUNT SIMUL OMNES EXCUSARE ;

Offert dñs quod rogari debuit · non rogatus dare uult · quod uix sperari poterat · Quia dignar&ur largiri postulatus contemnitur · uero paratus delicias refectionis a&ernae denuntiat · Et tamen simul omnes excusant · Sed dicunt aliqui excusare nolumus ; Ad illud enim supernae refectionis conuiuium · & uocari & peruenire gratulamur ·

Qui uerum profecto dicunt. si non plus terrena quam caelestia diligunt. si non amplius rebus corporalibus quam spiritalibus occupantur; unde hic quoque ipsa excusantium causa subiungitur cum protinus subinfertur.

PRIMUS DIXIT EI UILLAM EMI ET NECESSE HABEO EXIRE ET UIDERE ILLAM; ROGO TE HABE ME EXCUSATUM.

Quid per uillam nisi terrena substantia designatur? Exit ergo uidere uillam qui sola exteriora cogitat propter substantiam.

ET ALTER DIXIT IUGA BOUM EMI QUINQUE ET EO PROBARE ILLA. ROGO TE HABE ME EXCUSATUM.

Quid in quinque iugis boum nisi quinque corporis sensus accipimus? Qui recte quoque iuga uocati sunt quia in utroque sexu geminantur. qui uidelicet corporales sensus. quia comprehendere nesciunt interna sed sola exteriora cognoscunt. et deserentes intima ea quae extra sunt tangunt. recte per eos curiositas designatur; Graue namque curiositatis est uitium quae dum cuiuslibet mentem ad inuestigandam uitam proximi exterius ducit semper ei sua intima abscondit. Propter hoc namque et de eisdem quinque iugis boum dicitur eo probare illa quia uidelicet aliquando pertinere probatio ad curiositatem solet. Sed notandum quod et is qui propter uillam et is qui propter probanda iuga boum a cena sui inuitatoris excusat uerba humilitatis permiscet dicens.

ROGO TE HABE ME EXCUSATUM.

Dum enim dicit rogo, et tamen uenire contemnit.

humilitas sonat in uoce superbia in actione. Et ecce hoc deiudicat prauus quisque cum audit. Nec tamen ea quae deiudicat agere desistit. Nam dum cui lib& peruersae agenti dicimus ~~conuestere dicimus~~ conuestere dominum sequere mundum relinque. Ubi hunc nisi addominicam cenam uocamus. sed cum respondet ora prome quia peccator sum humilitatem insinuat subiungens autem conuesti non possum superbiam demonstrat.

hoc facere non possum quid aliud agit nisi rogat & excusat dicens namque peccator sum

ET ALIUS DIXIT. UXOREM DUXI. ET IDEO NON POSSUM UENIRE.

Quid per uxorem nisi uoluptas carnis accipitur. nam quamuis bonum sit coniugium atque ad propagandam subolem prouidentia diuina constitutum. Nonnulli tamen non per hoc fecunditatem prolis sed desideria explent uoluptatis.

& ideo per rem iustam significari potest non incongrue res iniusta. Ad cenam nos ergo aeterni conuiuii summus paterfamilias inuitat sed dum hunc terrena cura occupat. illum alieni actus sagax cogitatio deuastat. alterius &iam mentem uoluptas carnalis inquinat. fastidiosus quisque ad aeternae uitae aepulas non festinat.

ET REUERSUS SERUUS NUNTIAUIT HAEC DOMINO SUO. TUNC IRATUS PATERFAMILIAS DIXIT SERUO SUO. EXI CITO IN PLATEAS ET UICOS CIUITATIS. ET PAUPERES AC DEBILES ET CAECOS ET CLAUDOS INTRODUC.

Ecce qui terrenae substantiae plus iusto incubat. uenire addominicam cenam recusat. qui labori curiositatis insudat. praeparata uitae alimenta fastidit. Qui carnalibus desideriis inher&. spiritalis conuiuii epulas respuit.

Quia ergo uenire superbi ren
nuunt pauperes pauperes eligun
tur; Cur hoc quia iuxta pauli
uocem infirma mundi eligit dr̄
ut confundat fortia. pauperes autē
& debiles dicuntur qui iudicio
suo apud semetipsos infirmi sunt.
Nam pauperes & quasi fortes sunt.
qui & positi in paupertate super
biunt caeci uero sunt. qui nullū
ingenii lumen habent. Claudi
quoque qui rectos gressus in
operatione non habent. sed dum
morum uitia in membrorum
debilitate signantur; Profecto
liquet quia sicut illi peccatores
fuerunt. qui uocati uenire no
luerunt. Ita hi quoque pecca
tores sunt. qui inuitantur &
ueniunt. sed peccatores superbi
respuuntur. & peccatores
humiles eliguntur; Hos itaq;
eligit quos despicit mundus.
quia plerumque ipsa despec
tio hominem reuocat ad se
metipsum pauperes & debiles.

caeci & claudi uocantur & ue
niunt; Quia infirmi quique
atque in hoc mundo despecti
plerumque tanto celerius uocem dī
audiunt. quanto & in hoc mundo
non habent ubi delectentur.
sed ducti sunt ad cenam pauperib;.
Quid puer subiungat audiamus.

DN̄E FACTUM EST
UT IMPERASTI, ET ADHUC
LOCUS EST.

Multi tales ad dominicam
caenam ex iudaea collecti sunt.
sed multitudo quae ex israheli
tico populo credidit. locum super
ni conuiuii non impleuit; Intra
uit iam frequentia iudaeorum.
sed adhuc locus uacat in regno.
ubi suscipi debeat numerositas
gentium; Unde & eidem seruo
dicitur;

EXI IN UIAS ET SEPES ET
CONPELLE INTRARE
UT IMPLEATUR DOMUS
MEA.

Cum de uicis & plateis ad cenā

dn̄s inuitat . illum uidelic& populum designat . qui tenere legem sub urbana conuersatione nouerat ; cum uero conuiuas suos colligi exiuis & saepibus praecipit nimirum agrestem populum colligere . idest gentilem quaerit ; notandum uero . quod in hac inuitatione tertia non dicitur inuita sed compelle intrare ; nam sunt nonnulli . qui bona facienda intellegunt . sed haec facere desistunt . his ut superius diximus plerumque contingit ut eos in carnalibus desideriis suis . mundi huius aduersitas feriat . sepe namque aut longa egritudine tabescunt aut afflicti iniuriis concidunt . aut percussi grauiorib; damnis affliguntur . seque ipsos in suis desideriis reprehendentes . ad dn̄m corda conuestunt . qui ergo huius mundi aduersitatibus fracti . ad dī amorem redeunt . atque a praesentis uitae desideriis corriguntur . quid isti nisi conpelluntur ut intrent . Sed ualde est tremenda sententia quae protinus subinfertur ; Ait enim .

DICO AUTEM UOBIS QUOD NEMO UIRORUM ILLORU(M) QUI UOCATI SUNT GUSTABIT CENAM MEAM

Ecce per se uocat per angelos uocat per patres uocat per proph&as uocat per apostolos uocat per pastores uocat plerumque per miracula uocat . plerumque per flagella uocat aliquando per mundi huius prospera uocat . aliquando per aduersa . Nemo contemnat ne dum uocatus excusat cum uoluerit intrare non ualeat ;

LX. IBANT AUTEM TURBAE MULTAE CUM EO ET CONUERSUS DIXIT AD ILLOS . SI QUIS UENIT AD ME ET NON ODIT PATREM SUUM ET MATREM ET UXORE(M)

ET FILIOS ET FRATRES ET SORORES ADHUC AUTEM ET ANIMAM SUAM NON POTEST MEUS ESSE DISCIPULUS.

Per cōitari lib& quomodo parenter & carnaliter propinquos praecipimur odisse qui iubemur & inimicos diligere & certe de uxore ueritas dicit quod ds iunxit homo non separ&. Et paulus ait. Uiri diligite uxores uestras sicut & xps ecclesiā. Ecce discipulus uxorem diligendam praecipit. Cum magister dicit. Qui uxorē non odit non potest meus esse discipulus; numquid aliud iudex nuntiat aliud preco clamat. An simul & odisse possumus & diligere. Sed si uim precepti perpendimus utrumque agere per discr&ionem ualemus. ut eos qui nobis carnis cognatione coniuncti sunt & quo proximos nouimus diligamus. & quo aduersarios in uia dī patimur. odiendo & fugiendo nesciamus; ut autem dns demonstrar& hoc ergo proximos odium non de inaffectione procedere sed de caritate. addidit protinus dicens. Adhuc autem & animam suam; tunc & enim bene animam nostram odimus. Cum eius carnalibus desideriis non adquiescimus. Cum eius app&itum frangimus. eius uoluntatibus reluctamur. quae ergo contempta ad melius ducitur quasi per odium amatur. Sic sic nimirum exhibere proximis nostris odii discr&ionem debemus. ut in eis diligamus quod sunt. & habeamus odio quod in dī nobis itinere obsistunt. hoc ipsū uero animae odium qualiter exhiberi debeat. subdendo ueritas manifestat dicens

ET QUI NON BAIULAT CRUCEM SUAM ET UENIT POST ME NON POTEST MEUS ESSE DISCIPULUS.

Crux quippe a cruciatu dicitur. & duobus modis crucem dn̄i baiulamus. cum aut per abstinentiam carnem afficimus. aut per conpassionē proximi necessitatem illius nostram putamus; qui enim dolorem exhib& in aliena necessitate, crucem portat in mente. Sciendum uero est. quod sunt non nulli qui carnis abstinentiam non pro dō. sed pro inani gloria exhibent & sunt pleriq; qui conpassionem proximo non spiritaliter sed carnaliter inpendunt. ut ei non ad uirtutē. sed quasi miserando ad culpas faueant; Hi itaque crucem quidem uidentur ferre sed dn̄m non sequuntur; Unde recte haec eadem ueritas dicit. Qui non baiulat crucem suā & uenit post me non potest meus esse discipulus. Baiulare & enim crucem & post dn̄m ire est. uel carnis abstinentiā, uel conpassionem proximo studio aeternae intentionis exhibere; Nam quisquis haec pro temporali intentione exhib&. Crucem quidem baiulat. sed ire post dn̄m recusat; quia uero sublimia praecepta data sunt. protinus conparatio aedificandae sublimitatis adiungitur. Cum dicitur.

clxxxiii QUIS ENIM EX UOBIS UOLENS TURREM AEDIFICARE NON NE PRIUS SEDENS COMPUTAT SUMPTUS QUI NECESSARII SUNT SI HABET AD PERFICIENDAM.

Omne quod agimus. praeuenire per studium considerationis debemus; Ecce

enim iuxta ueritatis uocem. qui turrem aedificat. prius aedificii sumptus parat, si igitur humilitatis turrem construere cupimus. prius nos praeparare ad aduersitates huius saeculi debemus; hoc enim inter terrenum & caeleste aedificium distat. quod terrenum aedificium expensas colligendo construitur. caelestae autem aedificium expensas dispergendo. ad illud sumptus facimus. si non hab&a colligamus. ad istud sumptus facimus. si & hab&a relinquamus; considerandum uero quod dicitur

NE POSTEA QUAM POSUERIT FUNDAMENTUM ET NON POTERIT PERFICERE OMNES QUI UIDERINT INCIPIANT INLUDERE EI DICENTES QUIA HIC HOMO COEPIT AEDIFICARE ET NON POTUIT CONSUMMARE.

Quia iuxta pauli uocem spectaculum facti sumus mundo & angelis & hominibus. & in omne quod agimus considerare occultos aduersarios nostros debemus. qui semper nostris operibus intendunt. semper ex nostro defectu gratulantur. Quos propheta intuens ait. Ds meus in te confido non erubescam. Neque inrideant me inimici mei; In bonis enim operib; intenti. nisi contra malignos sps sollicite uigilemus. ipsos inrisores patimur. quos ad malū persuasores habemus. Sed quia de construendo aedificio comparatio data est. Nunc ex minori ad maius similitudo subditur. Ut ex rebus minimis maiora pensentur. Nam sequitur.

AUT QUIS REX ITURUS COMMITTERE BELLUM ADUERSUM

ALIUM REGEM· NON
SEDENS PRIUS COGITAT
SI POSSIT CUM DECEM
MILIBUS OCCURRERE
EI QUI CUM UIGINTI MI
LIBUS UENIT AD SE· ALIO
QUIN ADHUC ILLO LON
GE AGENTE LEGATIONE
MITTENS ROGAT EA
QUAE PACIS SUNT·

Rex contra regem ex
aequo uenit ad proelium.
& tamen si se perpendit non
posse sufficere. legationem
mittit· & ea quae pacis sunt postu
lat; quibus ergo nos lacrimis
sperare ueniam debemus.
qui in illo tremendo examine·
cum rege nostro ex aequo
ad iudicium non uenimus.
quos nimirum condicio· infir
mitas & causa inferiores exhi
bet· sed fortasse iam mali ope
ris culpas abscidimus. iam
praua quaeque exterius de
clinamus. numquid ad reddendam
rationem cogitationis nos
trae sufficimus. cum duplo
ergo exercitu contra simplu
uenit· qui nos uix in solo
opere praeparatos. simul
de opere & cogitatione dis
cutit· & ideo dum adhuc
longe est legationem mit
tamus. rogemus ea quae
pacis sunt; longe enim esse
dicitur quia adhuc praesens
per iudicium non uidetur
mittamus legationem la
crimas nostras. mittamus
misericordiae opera· macte
mus in ara eius hostias pla
cationis. haec est nostra lega
tio· quae regem uenientem
placat·

SIC ERGO OMNIS EX UO
BIS QUI NON RENUNTI
AT OMNIBUS QUAE POS
SIDET· NON POTEST
MEUS ESSE DISCIPULUS·

Manifestissime dns hac
conclusione docet quid sit·

aedificare turrem. uel cum
rege fortiore facere pacē
suum uidelicet esse discipulū
praeparare autem sumptus
adperficiendam turrem. &
mittere legationem adin
petrandam pacem. non esse
aliud quam renuntiare
omnibus quae possidemus.
inter quae omnia & amor
proximorū. De quo praedic
tum est. & ipsa anima nostra
quam quidam pro temporali
hac uita dictam putant in
tellegatur necesse est. quā
sic possidere ad tempus oportet.
ut non nos impediat ab aeter
na. si quis eam fuerit auferre
minatus; distat sane inter
renuntiare omnibus & relin
quere omnia. paucorum
enim perfectorum q; est
relinquere omnia. curas
mundi post ponere. solis de
sideriis aeternis inhiare.
cunctorum autem fideliū est.
renuntiare omnibus quae possi
dent. hoc est sic tenere quae
mundi sunt. ut tamen per ea
non teneantur in mundo. habere
rem temporalem in usu. aeternā
in desiderio. sic terrena gerere.
ut tamen tota mente ad caelestia
tendant.

Luca BONUM EST SAL. SI AUTE
SAL QUOQUE EUANUERIT.
IN QUO CONDIETUR.

Ad superiora respicit. ubi tur
rem instrutum non solū in
choandam sed etiam praeceperat
esse consummandam; bonum
quippe est dī uerbum audire
frequentius. sale sapientiae spi
ritalis cordis arcana condiri.
immo ipsum cum apostolis sal
terre fieri. id est eorum quoq;
qui adhuc terrena sapiunt imbu
endis mentibus sufficere; at si quis
semel condimento ueritatis inlu
minatus ad apostasiam redierit.
quo alio doctore corrigitur.
Qui eam quam ipse gustauit.

sapientiae dulcedinem uel ad-
uersis saeculi perterritus uel
inlecebris allectus abiecit. iuxta
hoc quod quidam sapiens ait.
Quis medebitur incantatori a
serpente percusso. Qua sententia
iudae scariothis socios ipsumq;
designari non inmerito creda
tur. qui filargyria uictus & gra
dum apostolatus prodere & dn̄m
tradere non dubitauit

NEQUE IN TERRAM NEQ;
IN STERCOLINUM UTILE
EST SED FORAS MITTETUR

Sicut sal infatuatum cum ad
condiendos cibos carnesque siccan
das ualere desierit nullo iam
usui aptum erit; neque enim
in terram utile est cuius iniectu
germinare prohib&ur neque
in sterculinum agricultura pro
futurum. quod uiua cibus lic&
glebis inmixtum non f&are
semina frugum sed extinguere
sol&. sic omnis qui post agnitionē
ueritatis retro redit neque ipse
fructum boni operis ferre neq;
alios excolere ual&. sed foras
mittendus hoc est ab ecclesiae
est unitate secernendus ut
iuxta praemissam parabolā
inridentes eum inimici dicant.
Quia hic homo coepit aedificare
& non potuit consummare &
ideo multum utilis exhortatio
subinfertur cum dicitur

QUI HABET AURES AU
DIENDI AUDIAT

Id est qui hab& aures intelle
gentiae quibus dī uerbum
percipere possit non contem
nat sed audiat oboediendo
uidelic& & faciendo quae didicit.
Non enim auditor obliuiosus
sed factor operis hic beatus in
facto suo erit

clxxxvi / lxi ERANT AUTEM AD
PROPINQUANTES EI
PUBLICANI ET PECCATORES
UT AUDIRENT ILLUM
ET MURMURABANT
PHARISAEI ET SCRIBAE

DICENTES QUIA HIC
PECCATORES RECIPIT
ET MANDUCAT CUM
ILLIS

Quia non solum iustus
peccare per inertiam,
sed & peccator resipiscere
per solertiam potest, Postquã
sal infatuatum foras mitti
debere narratum est, mox
paenitentium cohors intus ad
missa describitur, qui ad au
diendum di uerbum adpro
pinquantes non solum adcon
loquendum, sed &iam adcon
uescendum recepti sunt, quod
uidentes pharisaei dedigna
ti sunt, Quia uera iustitia
conpassionem hab&, falsa
iustitia dedignationem.
quamuis & iusti soleant
peccatoribus
recte indignari, sed aliud
est quod agitur typho super
biae, aliud quod zelo discipli
nae; sed qui egri erant, ita
ut egros se esse nescirent.
quatinus quod erant agnoscerent.
caelestis eos medicus blandis fo
mentis curat. benignum para
digma obicit, & in eorum cor
de uulneris tumorem praemit,
ait namque

clxxxvii QUIS EX UOBIS HOMO
QUI HABET CENTUM
OUES ET SI PERDIDERIT
UNAM EX ILLIS, NONNE
DIMITTIT NONAGINTA
NOUEM IN DESERTO ET
UADIT AD ILLAM QUAE
PERIERAT DONEC INUENIT
ILLAM

Ecce mira dispensatione pi&atis,
similitudinem ueritas dedit,
quam & in se ipse homo recog
nosceret, & tamen haec speciali
ter ad ipsum auctorem hominũ
pertiner&, quia enim centena
rius numerus est perfectus, ipse
centum oues habuit, cum ange
lorum substantiam & hominũ
creauit, sed una ouis tunc perit,
quando peccando homo pascua uitae

dereliquit; Dimisit autem
nonaginta nouem oues in de
serto. quia illos summos ange
lorum choros reliquit in caelo.
Cur autem caelum desertum
uocatur, nisi quod desertum
dicitur derelictum? tunc autem
caelum homo deseruit cum pec
cauit. In deserto autem nonagin
ta nouem oues remanserant
quando in terram dns unam
quaerebat. quia rationabilis
creaturae numerus angelorum uidelicet
& hominum quae ad uidendum
dm condita fuerat, pereunte
homine erat inminutus & ut
perfecta summa ouium inte
graretur in caelo homo perdi
tus quaerebatur in terra;
ET CUM INUENERIT
ILLAM INPONIT IN U
MEROS SUOS GAUDENS.
Quem in umeris suis inpo
suit, quia humanam naturam
suscipiens peccata nostra
ipse portauit

ET UENIENS DOMUM
CONUOCAT AMICOS ET
UICINOS DICENS ILLIS
CONGRATULAMINI MI
HI QUIA INUENI OUEM
MEAM QUAE PERIERAT.
Inuenta oue ad domum redit
quia pastor noster repara
to homine ad regnum cae
leste redit. ibi amicos & ui
cinos inuenit, illos uidelicet
angelorum choros quia ami
ci eius sunt, quia uoluntatem eius
continue in sua stabilitate
custodiunt; uicini quoque eius
sunt, quia claritate uisionis
illius sua assiduitate perfruun
tur; & notandum quod non
dicat congratulamini oue in
uentae sed mihi, quia uideli
cet eius est gaudium uita
nostra. & cum nos ad caelum
reducimur, solemnitatem
laetitiae illius implemus.
DICO UOBIS QUOD ITA
GAUDIUM ERIT IN CAELO

SUPER UNO PECCATORE
PAENITENTIAM HA
BENTE QUAM SUPER
NONAGINTA NOUEM
IUSTIS QUI NON INDIGENT
PAENITENTIA

Plus de conuersis peccatorib;
quam de stantibus iustis gau
dium erit in caelo quia ple
rumque hi qui nullis se ob
praessos peccatorum molib;
sciunt. Stant quidem in uia
iustitiae nulla inlicita per
petrant sed tamen ad caelestē
patriam anxie non anhe
lant tantoque sibi in rebus
licitis usum praebent quanto
se perpetrasse inlicita nulla
meminerunt & plerumque
pigri remanent ad exercen
da bona praecipua quia
ualde securi sunt qđ nulla
commiserint mala grau
iora. At contra nonnumquā
hi qui se aliqua inlicita egis
se meminerunt ex ipso suo

dolore conpuncti inardes
cunt ad amorem di̅ se seque
in magnis uirtutibus exercent
maius ergo de peccatore con
uerso quam de stante iusto
gaudium fit in caelo quia &
dux in proelio plus eum militē
diligit qui post fugam reuer
sus hostem fortiter premit
quam illum qui numquam terga praebuit & numquā
aliquid fortiter fecit sed inter
haec sciendum est quia sunt plerique
iusti in quorum uita tantū
est gaudium ut eis quaelib&
peccatorum paenitentia prae
poni nullatenus possit Nam
multi & nullorum sibi malorū
sunt conscii & tamen in tanti
ardoris afflictione se exe
runt acsi peccatis omnibus
angustentur cuncta &iam licita
respuunt ad dispectum mundi
sublimiter accinguntur lamen
tis gaudent in cunctis sem&ip
sos humiliant & sicut nonnulli
peccata operum sic ipsi peccata

cogitationum deplorant hinc
ergo colligendum est quantū
dō gaudium faciat quando
humiliter plangit iustus si facit
in caelo gaudium quando hoc
quod male gessit per paenitentiā
damnat iniustus

clxxxviii AUT QUAE MULIER HA
BENS DRAGMAS DECEM
SI PERDIDERIT DRAGMĀ
UNAM NONNE ACCEN
DIT LUCERNAM ET EUER
TIT DOMUM ET QUAERIT
DILIGENTER DONEC INUE
NIAT.

Quid signatur per pastorem
ipse & per mulierem ipse
enim dr̄ ipse & dī sapientia &
quia imago exprimitur in drag-
ma mulier dragmam perdidit
Quando homo qui conditur ad
imaginem dī fuerat peccando
a similitudine sui conditoris re
cessit, sed accendit mulier lucer
nam quia sapientia dī apparuit
in humanitate, lucerna quippe

lumen in testa est · lumen
uero in testa est diuinitas in
carne · Accensa autem lucerna
euertit domum quia mox ut
eius diuinitas per carnem claruit
omnis se nostra conscientia concus
sit · Domus namq; euestitur cum
consideratione reatus sui humana
conscientia ꝑturbat̄ · euersa uero
domu inuenit̄ dragma quia dū per
turbat̄ conscientia hominis reparat̄
in homine similitudo conditoris ·

ET CUM INUENERIT CON
UOCAT AMICAS ET UICINAS
DICENS CONGRATULAMI
NI MIHI QUIA INUENI
DRAGMAM QUAM PER
DIDERAM

Quae amicae uel uicinae
nisi ille potestates sunt
caelestes tanto superius dictae
quae supernae sapientiae iux
ta sunt quanto ei per gratiā
continuae uisionis adpropinquant
sed intuendū cur ista mulier
decem dragmas habuisse

perhibetur. Angelorum quippe et hominum naturam ad cognoscendum se dns condidit quam dum consistere ad aeternitatem uoluit eam proculdubio ad suam similitudinem creauit. Decem uero dragmas habuit mulier quia nouem sunt ordines angelorum sed ut compleretur electorum numerus. homo decimus creatur est qui a conditore suo nec post culpam periit quia hunc aeterna sapientia per carnem miraculis coruscans ex lumine teste reparauit.

xxviii ITA DICO UOBIS GAUDIUM ERIT CORAM ANGELIS DI SUPER UNO PECCATORE PAENITENTIAM AGENTE

Paenitentiam agere est et perpetrata mala plangere et plangenda non perpetrare. Nam qui sic alia deplorat ut tamen alia committat adhuc paenitentiam agere aut ignorat aut dissimulat. Quid enim prodest si peccata quis luxoriae defleat et tamen adhuc auaritiae aestibus anhelet. aut quid prodest si irae culpas iam lugeat et tamen adhuc inuidiae facibus tabescat sed minus est ualde quod dicimus ut qui peccata deplorat ploranda minime committat. Nam cogitandum summopere est ut quis se inlicita meminit commisisse a quibusdam etiam licitis studeat abstinere quatinus per hoc conditori suo satisfaciat ut qui commisit prohibita sibimet ipsi abscidere debeat etiam concessa.

cxc Axii AIT AUTEM HOMO QUIDAM HABUIT DUOS FILIOS ET DIXIT ADULESCENTIOR EX ILLIS PATRI DA MIHI PORTIONEM SUBSTANTIAE QUAE CONTINGIT ET DIUISIT ILLIS SUBSTANTIAM.

Murmurantib; de peccatorum susceptione scribis & pharisaeis. tres ex ordine parabolas salua tor posuit duabus primis de quibus disputatum est. Quan tum ipse cum angelis de paeni tentium salute gaudeat insinu ans. tertia uero quae sequitur non suum tantummodo suorumq; gaudium demonstrans sed & inuidentium murmur repre hendens. Homo itaque qui duos filios habuisse dicitur ds pater intellegitur duorum uidelic& genitor populorum & quasi duarum generis humani stirpi um auctor atque creator.

Maior enim filius eos qui in unius di permansere cultura. minor eos qui usque ad colenda idola dm deseruere significat. pars substantiae quae minorem fili um contigit ipse sensus in homi ne rationalis est. Uiuere enim. intellegere meminisse ingenio alacri excellere diuini substantia muneris est quam minor fili us expo&it a patre cum homo sua potestate delectatus per libe rum se se arbitrium regere atq; a domino quaesiuit ex uere conditoris. diuisitque illis substan tiam fidelib; scilic& suae gratiae protectionem quam desiderabant inpertiendo. Infidelib; uero natu ralis solu ingenii quo contenti erant beneficium concedendo.

ET NON POST MULTOS DIES CONGREGATIS OMNIBUS ADULESCENTIOR FILIUS PEREGRE PROFECTUS IN REGIONEM LONGINQUA ET IBI DISSIPAUIT SUBSTANTIA SUA UIUENDO LUXURIOSE.

Longe profectus est non locu mu tando sed animum. quanto & eni quisque plus in prauo opere de linquit tanto a di gratia longius recedit. quod non post multos dies dixit factum ut congregatis omnibus peregre proficisceretur in regionem longinqua quia

quia non multo post institutionē
humani generis placuit animae
per liberum arbitriū ferre secū
quandam uelut potentiā naturae
suae & deserere eum a quo con
dita est praefidens uiribus suis;
quas uires tanto consumit citius
quanto eum deserit a quo datae
sunt; Itaque hanc uitam prodigā
uocat amantem fundere atque
spatiari pompis exterioribus intus
inanescentē cum ea quisq; sequit(ur)
quae ab illa procedunt & relin
quit eum qui sibi est interior;
ET POSTQUAM OMNIA DISSI
PASSET FACTA EST FAMES
UALIDA IN REGIONE ILLA;
Omnia quae dissipauit orna
menta naturae quae consump
sit significat; fames in regione
longinqua indigentia uerbi
ueritatis & in obliuione creatoris;
De qua dictum est in prophetis;
Quia mittet dns famen in terra
non famem panis neque sitim aquae
sed audiendi uerbum di;

ET IPSE COEPIT EGERE ET
ABIIT ET ADHESIT UNI CIUI
UM REGIONIS ILLIUS;
Merito egere coepit qui the
sauros sapientiae di diuitiarumq;
caelestium altitudinem dereliquit;
Unus autē ciuium regionis illius
cui egens adhesit ille est utiq;
qui concupiscentiis terrenis merito
suae peruersitatis praepositus prin
ceps huius mundi a dno uocatur;
Et de quo apostolus; Ds inquit
huius saeculi excaecauit mentes infideliū;
ET MISIT ILLUM IN UILLAM
SUAM UT PASCERET PORCOS;
In uillam mitti est substantiae
mundi aliis cupiditate subiugari;
De qua in alia parabola quidam
spiritales epulas ad quas inuitaba
tur fastidiens dixit; uillā emi &
necesse habeo exire & uidere illam;
Porcos uero pascere est ea quibus
inmundi spūs gaudeant operari;
ET CUPIEBAT IMPLERE UEN
TREM SUUM DE SILIQUIS QUAS
PORCI MANDUCABANT;

Silice quibus porcos pascebatur, sunt doctrinae saeculares sterili suauitate resonantes; De quibus laudes idolorum fabularumq; adeos gentium uario sermone atq; carminib; percrepant quib; daemonia delectantur; Unde cum iste saturari cupiebat ali quid solidum & rectum quod ad beatam uitam pertineret inuenire uolebat in talibus & non poterat; hoc est enim quod ait;

ET NEMO ILLI DABAT; IN SE AUTEM REUERSUS.

Iam scilicet ab eis quae forinsecus frustra inliciunt & seducunt in conscientiae interiora reducem faciens intentionem suam;

DIXIT; QUANTI MERCENARII PATRIS MEI ABUNDANT PANIBUS, EGO AUTEM HIC FAME PEREO;

Unde hoc scire poterat in quo tanta erat obliuio di sicut in omnib; idolatris fuit, nisi quia ista recogitatio iam resipientis est cum euangelium praedicaretur. Mercenarii ergo patris abundant panibus quia qui futurae mercedis intuitu digna operari satagunt cotidianis superna gratiae reficiuntur alimoniis; At uero fame pereunt qui extra patris aedes positi uentrem cupiunt implere de siliquis; Id est qui sine fide uiuentes uitam beatam inanis philosophiae studiis inquirunt; Sicut enim panis qui cor hominis confirmat uerbo di quo mentem reficiat assimilatur, ita silica quae & ipsa intus inanis foris mollis est & corpus non reficit sed implet ut sit magis oneri quam usui saeculari sapientiae non inmerito comparatur cuius sermo fecundiae plausu sonorus sed uirtute utilitatis est uacuus;

SURGAM ET IBO AD PATREM MEUM ET DICAM ILLI; PATER PECCAUI IN CAELUM ET CORAM TE;

Quam miser i cordem pium q; nouerat patrem qui nec offensus a filio patris dedignetur audire

uocabulũ; Surgam ergo inquit
quia me iacere cognoui · & ibo
quia longe recessi ad patrem
meũ quia sub principe porcorũ
miserabili egestate tabesco; Pec
caui autem in caelum coram
spiritibus angelicis sciisque animab;
in quib; sedis est dĩ significat; Corã
te uero in ipso conscientiae inte
rioris conclaui qua dĩ solius ocul;
pen&rare ualebant;

ET IAM NON SUM DIGNUS
UOCARI FILIUS TUUS; FAC ME
SICUT UNŨ DE MERCENARI
IS TUIS;

Ad filii quidem affectũ qui
omnia quae patris sunt sua esse
non ambigit adspirare nequaquã
praesumit sed mercennarii statũ
iam pro mercede seruiturus de
siderat; Uerũ ne hunc quidẽ nisi
paterna dignatione se mereri
posse testatur · Ubi sunt ergo pela
gianistae qui sua seruitute sal
uari posse confidunt contra
apertissimã ueritatis sententiã.

quae ait · sine me nihil potestis facere

ET SURGENS UENIT AD PATREM SUU.

Venire ad patrem est in ecclesia
constitui per fidem · ubi iam possit 75
esse peccatorum legitima & fruc
tuosa confessio;

CUM AUTEM ADHUC LONGE ESSET.

Et antequam intellegeret dm̃ sed
tamen cum iam pie quaereret

UIDIT ILLUM PATER IPSIUS.

Impios enim & superbos conuenienter
non uidere dicitur tamquã ante
oculos non habere · ante oculos enim
haberi non nisi qui diliguntur dici solent.

ET MISERICORDIA MOTUS EST
ET OCCURRENS CECIDIT SU
PER COLLUM EIUS;

Non enim pater unigenitũ filiũ
deseruit · in quo usque ad nostram lon
ginquam & iam peregrinationẽ cu
currit atq; discendit · quia dñs erat in
xp̃o mundum reconcilians sibi; & ipse
dñs ait · Pater in me manens ipse facit
opera sua; Quid est autem cadere su
per collum eius nisi inclinare & humi
liare in amplexum eius brachium suum.

Et brachium dn̄i cui reuelatū est.
quod est utique dn̄s noster ih̄s xp̄s;
ET OSCULATUS EST EUM.,
Consolari uerbo gratiae dī ad spem
indulgentiae peccatorum. hoc est
post longa itinera remeantem a
patre mereri osculum caritatis.,
DIXITQUE EI FILIUS PATER.
PECCAUI IN CAELUM ET CO
RAM TE IAM NON SUM DIG
NUS UOCARI FILIUS TUUS.,
Incipit iam peccata constitutus
in ecclesia confiteri. nec dicit om
nia quae dicturum se esse pro
miserat. sed usque ad illud Non sū
dignus uocari filius tuus. hoc enim
uult fieri per gratiam. quod se in
dignum esse per merita fatetur.
non addidit quod in illa meditatio
ne dixerat. fac me sicut unum de
mercennariis tuis; Cum enim panē
non haberet & uel mercennarius esse
cupiebat. quod post osculū patris gene
rosissime iam dedignat. Intellegit
namq; inter filiū mercennariū & ser
uum non minimam esse distantiam.

seruum uidelicet esse eum. qui ad
huc metu gehennae siue praesen
tium legum. uitiis temperat. mo
cennarium. qui spe atque deside
rio regni caelorum. filium affec
tu boni ipsius. atque amore uirtu
tum, In quarum uirtutum trium
consummatione. beatus apostolus
omnem salutis summam concludens.
Nunc inquit manet fides. spes cari
tas. tria haec. maior autem his
caritas; fides namque est quae
futuri iudicii ac suppliciorum
metu uitiorum facit contagia
declinare. spes quae mentem nos
trā de praesentib; auocans uniuer
sas corporis uoluptates caelestiū
praemiorum expectatione con
temnit. Caritas quae nos ad
amorem
mortem xp̄i & spiritalium uirtutū.
fructū mentis ardore succendens.
quicquid illis contrarium est toto
facit odio detestari; Unde pro
digus iste. postquam in semet ipsū
reuersus dirae famis supplicia
formidabat. uelut iam seruus.

effectus etiam mercennarii
statum de mercede iam cogitans
concupiscit. sed eum pater occur
rens non contentus minora con
cedere. utroque gradu sine
dilatione transcurso pristinae
filiorum restituit dignitati. nec
iam de mercede conductoris: sed
de hereditate fecit cogitare pa
rentis ;

DIXIT AUTEM PATER AD
SERUOS SUOS. CITO PRO
FERTE STOLAM PRIMAM
ET INDUITE ILLUM.

Stola prima est uestis innocentiae.
quam homo bene conditus accepit.
sed male persuasus amisit. quando
post culpam praeuaricationis cog
nouit esse se nudum. gloriaq;
inmortalitatis perdita pelliceum
hoc est mortale sumpsit indumentum;
Serui qui eam proferunt reconci
liationis praedicatores sunt; profe
runt enim stolam primam quan
do mortales terrenosque homines
ita sublimandos asseuerant.

ut non solum ciues angelorum sed
& heredes di & coheredes sint xpi futuri,

ET DATE ANULUM IN MANU
EIUS ET CALCIAMENTA IN
PEDES EIUS.,

Anulus est uel sincerae fidei
signaculum quo cuncta promissa
in credentium cordib; certa inpres
sione signantur. uel nuptiarum
pignus illarum quib; ecclesia sponsatur,
& bene anulus in manu datur. ut
per opera fides clarescat & per fidem
opera firmentur. Calciamenta
autem in pedes officium euangeli
zandi denuntiant. ut cursus mentis
ad caelestia tendens a terrenarum
contagio rerum inuiolata seruetur
& munda priorumq; munitus
exemplis super serpentes & scorpi
ones securus incedat; manus igitur
& pedes. id est opus ornatur & cursus: opus ...
Cursus ut ad aeterna gaudia properemus.
Non enim habemus hic manentem
ciuitatem. sed futuram inquirimus;

ET ADDUCITE UITULUM
SAGINATUM ET OCCIDITE.

Vitulus saginatus ipse item dns est sed secundum carnem; & bene saginatus quia caro eius adeo spiritali est opima uirtute. ut pro totius mundi salute sufficiat in odorem suauitatis. nidorem uidelic& immolationis ad dnm mittere & pro omnibus exorare; adducere autem uitulū & occidere est praedicare xpm & mortem eius insinuare. Tunc & enim cuiq; nostrū quaerecens occiditur cum credit occisum. tunc caro eius comeditur. cum eius passionis sacramentum & ore ad emundationem percipitur & corde ad imitationem cogitatur;

ET MANDUCEMUS ET EPULEMUR QUIA HIC FILIUS MEUS MORTUUS ERAT ET REUIXIT PERIERAT ET INUENTUS EST.

Non solū filium qui reuixit & inuentus est. uerum pater & serui illius sacrosci uituli qui propter filium occisus erat carne refecti epulantur. quia patris cibus salus est nostra & patris gaudium nostrorum est remissio peccatorū. Nec tantum patris sed & filii & sps sci quia sicut una indiuinitate uoluntas & operatio ita & una est delectatio scae & indiuiduae trinitatis; Unde beatus abrahā tres angelos hospitio recipiens uitulum tenerrimum & optimū occidisse eisque cum lacte pane & butyrā epulandum legitur obtulisse. quia qui beatam trinitatē recte deuotionis officiis reficere idest laetificare desiderat mortem quoq; deb& unigeniti filii dī incarne quae est una in eadem trinitate persona pie confessionis sinceritate caelebrare; & notandū quod ante stola prima. ante anulus. ante calciamenta praestantur. & sic deinde uitulus immolatur. quia nisi spem quisq; primae inmortalitatis induerit nisi anulo fidei opera praemunierit. nisi ipsam fidem pie confitendo praedicauerit. Non potest sacramentis inter esse caelestibus;

ET COEPERUNT EPULARI

Istae epulae atq; festiuitas nunc celebrantur per orbem terrarū ecclesia dilatata atq; diffusa. Uitulus enim ille in corpore & sanguine dominico & offertur patri & pascit totam domum

ERAT AUTEM FILIUS EIUS SENIOR IN AGRO·

Filius senior populus israhel est qui lic& in longinqua non abierit non tamen domi sed in agro dicitur esse moratus quia populus isdem neque usque ad colenda idola creatorē deseruit neque legis quam acceperat interiora pen&rauit sed litterae solum custodia contentus exteriora magis & terrena operari simul & sperare solebat. Audiens per prophetam si uolueritis & audieritis me bona terrae comed&is

ET CUM UENIR&T ET ADPROPINQUAR&T DOMUI AUDIUIT SYMPHONIĀ ET CHORUM

Adpropinquat filius domui cum populus ille in quibuscumq; israhelitis consideratoribus; Nam multi tales inuenti sunt in eis & saepe inueniunt [ab apostolis] seruilis operis improbato ex hisdem scripturis ecclesiae libertatem considerat audit symphoniam & chorū scilic& spū plenos uocib; consonis euangelium praedicare. Quibus dictū est. Obsecro uos fratres ut id ipsum dicatis omnes & concorditer conuersantiū animā & cor unum in laudes dī·

ET UOCAUIT UNUM DE SERUIS ET INTERROGAUIT QUAE HAEC ESSENT IS QUE DIXIT ILLI·

Vocat unum de seruis cum sumit ad legendū aliquem prophetarū & in eo quaerens quodāmodo interrogat unde ista festa in ecclesia celebrantur in quibus se esse non uid& respondeat ei seruus patris propheta

FRATER TUUS UENIT ET OCCIDIT PATER TUUS UITULU SAGINATUM QUIA SALUU ILLUM RECEPIT

In extremis enim terrae fuit·

frater tuus. sed inde maior exultatio cantantium dno canticum nouum quia laus eius ab extremis terrae & propter eum qui absens erat. Occisus est ille cui dictum est. & holocaustum tuum pingue fiat

INDIGNATUS EST AUTEM ET NOLEBAT INTROIRE PATER ERGO ILLIUS EGRESSUS COEPIT ROGARE ILLUM

Indignatur etiam nunc & adhuc non uult introire. cum ergo plenitudo gentium intrauerit. egredietur oportuno tempore pater eius ut etiam omnis israhel saluus fiat. Ex cuius parte caecitas facta est uelut absentia in agro. Donec plenitudo fili minoris longe in idolatria gentium constituti redux ducatur ad mandu uitulu intraret. erit enim quandoque aperta uocatio iudaeorū in salute euangelii. quam manifestationem uocationis tamquā egressum patris appellat ad rogandum maiorem filium

AT ILLE RESPONDENS DIXIT PATRI SUO ECCE TOT ANNIS SERUIO TIBI ET NUMQUAM MANDATUM TUUM PRAETERII

Quaeritur quomodo ille populus numquā mandatū dī praeterisse dicatur. sed facile illud occurrit neque de omni mandato dictum esse. sed de uno maxime necessario quo nullum alium dm̄ colere iussus est neque iste filius in omnibus israhelitis sed in his intellegitur habere personam qui numquā ab uno dō ad simulacra conuersi sunt. quamuis enim tamquā in agro positus iste filius terrena desiderar&. ab uno tamen dō ista desiderabat bona quod &iā patris ipsius testimonio comprobat. Cum dicit Tu mecum es semper. Non enim quasi mentientem redarguit. sed secum perseuerantiā eius adprobans ad perfectionem potioris atque iocundioris exultationis inuitat.

ET NUMQUAM DEDISTI MIHI HEDUM UT CUM AMI

CIS MEIS EPULARER.

Peccator profecto hedi nomine significari sol&. sed absit ut antixpm intellegam. multum enim absurdum est eum cui dicitur. Tu mecum es semper. hoc a patre optasse. ut antichristo crederet. neque omnino ne iste iudaeorum qui antichristo credituri sunt. istum filium fas est intellegi; quomodo autem epularetur ex illo hedo. si ipse est antichristus qui non ei crederet. aut si hoc est epulari ex hedi occisione quod est de antichristi perditione laetari quomodo dicit filius quem recipit. Pater. hoc sibi non fuisse concessum. Cum omnes filii di de illius aduersarii damnatione laetaturi sint; mirum ergo ipsum dnm sibi negandum (negatum) adepulandum conquaerit. Dum eum peccatore putat. cum enim hedus est illi genti. Id est cum eum sabbati uiolatore. & profanatorem legis existimat. Iocundari epulis eius non meruit.

Ut quod ait. Numquam dedisti mihi hedum ut cu amicis meis epularer. Tale sit ac si diceret. eum qui mihi hedus uidebatur. numquam mihi dedisti ad epulandu. eo ipso mihi illum ipsum non concedens. quo mihi hedus uidebatur; quod autē dicit cum amicis meis. Aut ex persona principum cum plebe intellegitur. aut persona populi hierosolymitani cum ceteris populis iuda.

SED POSTQUAM FILIUS TUUS HIC QUI DEUORAUIT SUBSTANTIAM SUAM CUM MERETRICIBUS UENIT OCCIDISTI ILLI UITULŪ SAGINATUM.

Meretrices sunt gentium superstitiones. cum quibus substantiam dissipare est. relicto uno conubio ueri dī. cum turba daemonum cupiditate turpissima fornicari.

AT IPSE DIXIT ILLI FILI. TU SEMPER MECUM ES.

ET OMNIA MEA TUA SUNT·
EPULARI AUTEM ET GAUDE
RE OPORTEBAT QUIA FRA
TER TUUS HIC MORTUUS ERAT,
ET REUIXIT· PERIERAT·
ET INUENTUS EST·

Quod dicit & omnia mea tua
sunt. non putandum est ita
dictum· quasi non sint &
fratris ut tamquam in terre
na hereditate patiaris angus
tias; quomodo possint esse
omnia maioris si habet
ibi & iam iunior partem suam.
sic enim a perfectis & per purgatis
& iam inmortalibus filiis ha
bentur omnia ut sint & omni
um singula· & omnia singulo
rum· ut enim cupiditas nihil
sine angustia· ita nihil cum
angustia caritas tenet; Cum
ergo beatitatem illam obtinue
rimus· nostra erunt ad uiuendum
superiora· nostra erunt ad con
uiuendum aequalia· nostra erunt
ad dominandum inferiora, si

quem autem mouet quomodo
patri supplicans ueritas dicat
Et mea omnia tua sunt, & tua
mea· cui simillimum uidetur sonare
quod huic filio dicitur. & omnia
mea tua sunt sciat unigeniti filii
esse omnia quae patris sunt per
hoc quod & iam ipse deus est & de pa
tre natus patri est aequalis· nam
& illud quod de spiritu sancto loquens ait
Omnia quae habet pater mea sunt
Propterea dixi quia de meo ac
cipiet & adnuntiabit uobis·
De his dicit quae ad ipsam patris
pertinent diuinitatem in quibus
ille est aequalis· omnia quae
habet pater habendo neque enim
spiritus sanctus de creatura quae patri est
subiecta & filio erat accepturus
quod ait de meo accipiet· sed utique
de patre de quo procedit spiritus de quo
natus est & filius; siue itaque duos
filios hos ad utrumque populum.
siue ut quibusdam placet ad duos
quoslibet homines paenitentem
uidelicet & iustum uel quis sibi

iustus uideatur referre uolu
eris: congaudeat maior frater
quia frater iunior mortuus
erat & reuixit. perierat & in
uentus est.

EXPOSITIONIS IN EU
ANGELIUM LUCAE
XPI ADIUUANTE GRA
TIA LIB QUARTUS EXPL

INCIPIT LIBER
QUINTUS LEGE
FELICITER

POSTQUAM
MURMURANTES DE
PECCATORUM UEL PO
TIUS PAENITENTIUM
RECEPTIONE. EOS QUI
SIBI IUSTI UIDEBANTUR
TRIBUS CONTINUIS
PARABOLIS. DE QUIBUS
SUPRA disputatũ est saluator
redarguit docens salutem resipis
centium dõ quidem & angelis
gratissimum sed inuidis hominib;
esse grauissimam quartam mox
quintam que. de elemosina danda.
& parsimonia sequenda subiun
gens pia iustaque discretione
manifestat eos qui bona terrena
disperserint dederintque pauperib;
ab his in aeterna tabernacula reci
piendos: illos autem qui in his soli
luxuriari desiderent in inferno
sepeliendos: & nec stillam aquae
per modicam qua perennes tormen
torum ardores uel admomentũ
refrigerare queant esse nacturos;
quia uidelicet & ordo praedicandi

aptissimus est. ut post paenitentiam
elemosina idest opus misericor
diae suggeratur; ille enim iuste
a d(e)o paenitens ut sui misereatur
inpetrat qui proximi indigen
tis quantum ualet ipse misereri
non tardat. At qui auertit aurem
suam ne audiat pauperem oratio
eius erit execrabilis. Unde et
iohannes baptista cum turbis
suaderet ne merito suae stere
litatis in ignem mitterentur.
dignos paenitentiae fructus esse
faciendos. mox consilium salutis
suae quaerentibus adiunxit atque
ait Qui habet duas tunicas det non
habenti et qui habet escas similiter
faciat. et idem pharisaei ac scribae
non minus auaritiae quam super
biae peste languentes. sicut pae
nitentibus ueniam sic et egentibus
pecuniam dare negabant; Uerum
ille qui uult omnes homines
saluos fieri et ad agnitionem ueri
tatis uenire. Nunc ad eos nunc
eis audientibus ad discipulos suos
uerba faciendo consuetae pieta
tis dona benignus inpendere
non cessat, sed ueniamus ad textum

LXIII DICEBAT AUTEM ET AD
DISCIPULOS SUOS; HOMO
QUIDAM ERAT DIUES
QUI HABEBAT UILICUM
ET HIC DIFFAMATUS
EST APUD ILLUM QUASI
DISSIPASSET BONA IPSI
US; ET UOCAUIT ILLUM
ET AIT ILLI; QUOD HOC
AUDIO DE TE. REDDE
RATIONEM UILICATIO
NIS TUAE; IAM ENIM
NON POTERIS UILICARE;
AIT AUTEM UILICUS IN
TRA SE. QUID FACIAM
QUIA DOMINUS MEUS
AUFERET A ME UILICATIO
NEM. FODERE NON UALEO.
MENDICARE ERUBESCO.
SCIO QUID FACIAM UT CUM
AMOTUS FUERO A UILICA
TIONE RECIPIANT ME
IN DOMOS SUAS.

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

Inuilico hoc quem dominus
eiciebat de uilicatu & laudauit
eum quod in futurũ sibi prospe
xerit. Non omnia debemus
ad imitandum sumere; non enĩ
aut dño nostro facienda est in
aliquo fraus. ut de ipsa fraude
elemosinas faciamus. aut eos
a quib; recipi uolumus in taber
nacula aeterna: tamquam
debitores dĩ & dñi nostri fas
est intellegi. Cum iusti & sci
significentur hoc loco qui eos
introducant in tabernacula
aeterna qui necessitatib; suis
terrena bona communicauerint.
De quib; & iam dicit Quod si quis
alicui eorũ calicem aque frigide
dederit tantum in nomine
discipuli non perd& mercedem
suã. Sed & iam e contrario di
cuntur iste similitudines ut
intellegamus si laudari potuit
ille a domino cui fraudem facie
bat quanto amplius placeant
dño do qui secundum eius

praeceptũ illa opera faciunt.
sicut & iã de iudice iniquitatis
qui interpellabatur a uidua
conparationem duxit ad iudi
cem dm cui nulla ex parte iu
dex iniquus conferendus est.
Uilici sane uocabulo discimus
eos qui pecunias habent non
iam dominos suae sed alienae
potius rei dispensatores esse
putandos; qui si iuxta huius
serui exemplum sedulo
finiendae uilicationis ac ratio
nis reddendae tempus praeui
derint. Facile terrenorum
omnium delectatione simul
& dilectione nudati plus sibi
de amicis conquirendis in futu
ro quam diuitiis in praesenti
colligendis prospicere cura
bunt; qui multa secum anxius
pertractando. Quid faciam
inquit. fodere non ualeo mendi
care erubesco; ablata quippe
uilicatione. fodere non uale
mus quia finita hac uita.

In qua tantum lic& operari.
Nequaquā ultra bonae conuer
sationis fructum ligone deuo
tae conpunctionis lic& inqui
rere; mendicare confusionis est!
illo scilic& pessimo genere men
dicandi quo uirgines ille fatue
mendicasse referuntur. quae
ingruente tempore nuptiarū.
oleo uirtutum deficiente. sapien
tibus dixerunt. Date nobis
de oleo uestro quia lapides
nostrae extinguuntur. Et de
quo salomon ait. Propter fri
gus piger arare noluit; men
dicabit ergo aestate. & non dabitur ei.
CONUOCATIS ITAQUE
SINGULIS DEBITORIBUS
DOMINI SUI DICEBAT PRI
MO QUANTUM DEBES
DOMINO MEO. AT ILLE
DIXIT; CENTUM CHADOS
OLEI; DIXITQUE ILLI; AC
CIPE CAUTIONEM TUAM.
ET SEDE CITO SCRIBE
QUINQUAGINTA. DEINDE
ALIO DIXIT; TU UERO
QUANTUM DEBES? QUI
AIT; CENTUM CHOROS
TRITICI; AIT ILLI; ACCI
PE LITTERAS TUAS. ET
SCRIBE OCTOGINTA.
Chadus greca amphora est.
continens urnas tres. chorus
uero modios triginta compl&.
Quod autem de centum chadis
olei quinquaginta scribi fecit a debitore. & de centū
choros tritici octoginta
a d nihil aliud ualere arbitror.
nisi ut ea quae similiter in sa
cerdotes atque leuitas iudaeos quis
que operatur. In xpi ecclesia
abund& iustitia eius super
scribarum & pharisaeorum.
ut cum illi decimas darent.
isti dimidias dent. sicut non
de fructib; sed de ipsis bonis
suis fecit zaccheus aut certe
duplic& decimas. ut duas deci
mas dando super& impendia
iudaeorū. Nisi forte quis sim
pliciter accipiendum put&.

quo domnis qui indigentiam
cuius lib& pauperis scorũ uel
ex dimidia uel certe ex quinta
parte quantum uiginti uel
quinquaginta ad centum sum
adleuauerit · certa suae miseri
cordiae sit mercede donandus
ET LAUDAUIT DOMINUS
UILICUM INIQUITATIS
QUIA PRUDENTER FECIS
SET · QUIA FILII HUIUS
SAECULI PRUDENTIO
RES FILIIS LUCIS IN GENE
RATIONE SUA SUNT
Audiant sapientes huius
saeculi · ut stultam sapientiam
deserere & sapientem dĩ · stultitiã
discere queant · Quanti eorũ sa
pientiam diuina aequitas aesti
mauerit quos non uere prudentes
sed in generatione sua prudentes
esse commemorat iuxta hoc
quod alibi dicitur · Uae qui sapi
entes estis in oculis uestris & co
ram uobis m& ipsis prudentes
necnon & amatores aeternae
uitae filios lucis appellando.
non aliud eos qui sapientes sunt
ut faciant mala · bene autem
facere nescierunt quam filios
arguit esse tenebrarum · filii
autem lucis & filii huius saeculi
uocantur · quomodo filii regni
& filii perditionis · Cuius enim quisq;
agit opera eius cognominat̃ & filius
ET EGO UOBIS DICO FACITE
UOBIS AMICOS DE MA
MONA INIQUITATIS UT
CUM DEFERITIS RECIPI
ANT UOS IN AETERNA
TABERNACULA
Mãmonam iniquitatis ob
hoc appellat istam pecuniam
quam possidemus ad tempus.
quia mãmona diuitiae interprae
tantur · Nec sunt istae diuitiae
nisi iniquis qui in eis constituunt
spem atq; copiam beatitudinis su
ae · a iustis uero cum haec posside
tur est quidem ista pecunia · sed
non sunt illis diuitiae nisi caelestes
& spiritales · quib; indigentiã suã

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

spiritaliter supplenter exclusa
egestate miseriae beatitudinis
copia ditabuntur; si autem hi
qui praebent elemosinam de
iniquo mamonae faciunt sibi
amicos a quibus in aeterna taber
nacula recipiantur. quanto
magis hi qui spiritales largiun
tur epulas quidant conseruis
cibaria in tempore suo. certis
sime debent spe summae retri
butionis erigi.

QUI FIDELIS EST IN MINI
MO ET IN MAIORE FIDE
LIS EST ET QUI IN MODICO
INIQUUS EST ET IN MAIO
RE INIQUUS EST

Sunt qui uiscera pietatis et opera
misericordiae quae proximis
debentur ignorantes merito
se tamen castitatis uigiliarum
longe orationis plenae fidei
ieiuniorum ceterarumque uirtu
tum quae dei dilectio gignere
solet ueraciter fideles existi
mant sed ipso iudice adtestante
qui fidelis est in minimo id est in
pecunia cum paupere partici
panda et in maiore fidelis est.
Illo uidelicet actu quo specialiter
adherere creatori et unus cum
eo spiritus effici desiderat
At qui temporalia quae possi
det recte dispensare dissimulat
aeternorum sibi gloriam
De qua tumet euacuat. Qui enim
non diligit fratrem suum
quem uidet deum quem non uidet
quomodo potest diligere. Et
sicut idem dicit qui habuerit
substantiam mundi et uiderit
fratrem suum necesse habere
et concluserit uiscera sua ab eo
quomodo caritas dei manet in eo.

SI ERGO IN INIQUO MA
MONA E FIDELES NON
FUISTIS QUOD UERUM
EST QUIS CREDIT UOBIS

De iniquo mamonae quod diui
tias malorum significet supra
explanatum est. Quarum men
tionem saluator faciens alibi

dicit · Quia fallacia diuitiarum
suffocat uerbum. Ueras autem
diuitias uel ipsa aeternae
uitae gaudia. De quibus scrip
tum est · quae diuitiae heredi
tatis eius in sanctis uel uirtutum
spiritalium quibus ad uitam
peruenitur copiam significat
De quibus dicit isaias · Diuitiae
salutis sapientia et scientia ·
timor domini ipse thesaurus eius

ET SI IN ALIENO FIDELES NON FUISTIS QUOD UESTRUM EST QUIS DABIT UOBIS ·

Alienae sunt a nobis huius seculi
facultates id est extra
naturam sitae · Nihil enim
intulimus in hunc mundum
haud dubium quia nec auferre
quid possumus nostra autem
possessio regnum caelorum
nostra uita xps est nostrae
opes sunt spiritalium operum
fructus. De quibus salomon ait
Redemptio animae uiri propriae
diuitiae eius. Arguit ergo
pharisaeos fraudis et auaritiae
qui quoniam in facultatibus
suis fideles non fuerint com
munia conditoris bona pri
uatim habere malentes
nec xpm accipere meruerunt
quem publicanus ille cuius
paulo ante meminimus zaccheus
ut adquirere possit dimidiam
partem bonorum suorum obtulit

CXCI / LXIIII

NEMO SERUUS POTEST DUOBUS DOMINIS SERUIRE

Quia non ualet simul transi
toria et aeterna dili
gere · si enim aeternitatem
diligimus cuncta temporalia
in usu non in affectu possidemus

AUT ENIM UNUM ODIET ET ALTERUM DILIGET AUT UNI ADHEREBIT ET ALTERUM CONTEMNET ·

Haec uerba diligenter consi
deranda sunt. Nam qui sint duo
domini consequenter exponit dicens.

NON POTESTIS DO SERUIRE ET MAMONAE.

Audiat hoc auarus audiat qui censetur uocabulo xpiano non posse simul mamonae hoc est diuitiis xpo q; seruire. & tamen non dixit qui hab& diuitias. sed qui seruit diuitiis. Qui enim diuitiarū seruus est. diuitias custodit ut seruus. Qui autē seruitutis excussit iugū distribuit eas ut dominus. Sed qui seruit mamonae illi utique seruit qui rebus istis terrenis merito suae peruersitatis praepositus princeps huius saeculi a dño dicitur. Ergo aut unum odi& & alterū dilig& ut fieri deb&. Odi& scilic& diabolū. dilig& dm. Aut uni adherebit & alterū contemn&. Adherebit scilic& diabolo cum quasi eius praemia temporalia sectatur. Contemn& autē dm. non dixit odi& sed sicut solent minas eius postponere cupiditatib; suis qui de bonitate eius ad inpunitatem sibi blandiunt. Quibus per salomonem dicitur. Fili ne adicias peccatum super peccatum & dicas miseratio di magna est.

cxcii AUDIEBANT AUTEM OMNIA HAEC PHARISAEI QUI ERANT AUARI ET DIRIDEBANT ILLUM.

Monebat quidem dñs scribas & pharisaeos non superbe sapere. non de sua iustitia praesumere sed & peccatores publicanosque recipere. paenitentes & sua quae forte inciderent elimosinis peccata redimere; sed illi praeceptorem misericordiae humilitatis & parsimoniae duas maxime deridebant ob causas. Quia scilic& uel minus utilia neque umquam facienda quasi noxius imperar& uel certe utilia sed a se iam facta superflua ingerer&.

ET AIT ILLIS UOS ESTIS

QUI IUSTIFICATIS UOS CO
RAM HOMINIBUS DS
AUTEM NOUIT CORDA
UESTRA; QUIA QUOD
HOMINIBUS ALTUM
EST ABOMINATIO EST
APUD DM.

Iustificant se coram hominib;·
qui peccatores quidem quasi
infirmos desperatosque contem
nunt. se autem ipsos quasi per
fectos in omnibus cunctaeq; fra
gilitatis expertes elemosinarū
remedio opus habere non credunt.
Sed haec noxii tumoris altitudo.
quam sit iuste damnanda uidet
ille qui inluminabit abscondi
ta tenebrarum. & manifestabit
consilia cordium.

CXCIII. LEX ET PROPHETAE USQ;
AD IOHANNEM EX EO
REGNUM DI EUANGE
LIZATUR ET OMNIS IN
ILLUD UIM FACIT

Disputantem contra filargi
riam saluatorem pharisaei
deridebant. quasi contraria
legi prophetisque praeciperet.
Ubi multi & ditissimi fuisse.
& tamen dō placuisse legerent.
sed & ipse moses populum quem
regebat si legem sequeretur.
omnib; quae terra gignit bonis
abundaturū. sin autem negle
geret. peste. fame. inopia. cunctisq;
malis praediceret esse feriendū.
Quib; ille occurrens ostendit
inter legem & euangelium.
sicut promissionum ita &
praeceptorū non minimam
debere esse distantiam. & ma
iora quidem propter regnū
caelorum. minora uero propt
regnum terrarum imperari
ab eodem uno dō. qui caelū fecit
& terram. Ibi namq; dictū est
Si uolueritis & audieritis me.
bona terrae comedetis. hic
uero beati pauperes spū. qm
ipsorum est regnum caelorū.
Ideoque recte cum diceret
regnum dī euangelizari addidit

& omnis in illud uim facit; magna enim uis & uiolentia grandis est. nos terra genitos caelorum sedem quaerere. possidere uelle per uirtutem quod non potuimus tenere per naturam. Nec solum terrena contemnere. sed & linguas deridentium nos talia contemnentes. hoc enim subdidit. Cum de spernendis diuitiis locutus a pharisaeis esset derisus.

ccxciiii. FACILIUS EST AUTEM CAELUM ET TERRAM PRAETERIRE QUAM DE LEGE UNUM APICEM CADERE.

Ne putarent in eo quod dixit lex & prophetae usque ad iohannem. legis uel prophetarum ab eo destructionem praedicari. manifeste protestatur: facilius maxima mundi elementa quam minima legis dicta transire.

Et re uera. praeterit enim figura huius mundi; & alibi; caelos autem nouos & terram nouam & promissa ipsius expectamus in quibus iustitia habitat. De lege [xiii] ne unius quidem litterae summitas. hoc est nec minima quaeque; & quae leuia uel superstitiosa uidentur a sacramentis spiritalibus uacant. quin omnia recapitulentur in euangelio. & tamen lex & prophetae usque ad iohannem quia non potuit ultra uenturum prophetari quod iohannis praeconio iam uenisse clarebat.

OMNIS QUI DIMITTIT UXOREM SUAM ET DUCIT ALTERAM MOECHATUR ET QUI DIMISSAM A UIRO DUCIT MOECHATUR

Quod de lege in perpetuum non uiolanda praedixerat. unum exempli gratia de illa sumpto testimonio confirmat. ut ex hoc uno discerent. & iam in ceteris eum non ad soluenda. sed ad implenda legis decreta uenisse. Cuius expositionem testimonii si qui plenius uidere desiderat.

non nostra sed maiorū monumenta scrutetur; beatissimi & enim patres augustinus in libro de sermone dn̄i in monte primo. Hieronimus & ambrosius in commentariis evangelistarum matthei & lucae. sed & alii quam plurimi in suis quisque opusculis. de illo satis superque dixerunt

xcvi HOMO QUIDAM ERAT DIUES ET INDUEBATUR PURPURA ET BYSSO ET EPULABATUR COTIDIE SPLENDIDE.

Purpuram re^gn^ habitus esse colorem marinis e conculis tinctam. nemo fere qui dubitet. Nam concilia ferro circumcisa lacrimas purperei coloris. quibus lana tinguatur emittunt. byssum uero genus est quoddam lini nimium candidi & mollissimi quod greci papaten uocant. Ammonuerat ergo dn̄s supra facere amicos de mamona iniquitatis. qui cum ab hac uita defecerimus recipiant nos in aeterna tabernacula. quod audientes pharisaei deridebant. Uerum ille quae proposuerat exemplis astruens. ostendit ideo diuitem purpuratum inremediabiliter apud inferos tortū. quia pauperem lazarum a quo inuitae tabernaculis recipi posset amicum sibi facere neglexerat. Nonnulli autem putant. praecepta ueteris testamenti districtiora esse quam noui; sed hi nimirum inprouida consideratione falluntur. in illo enim non tenacia sed rapina multatur. ibi res iniuste sublata restitutione quadrupli punit^ur^. Hic autem diues iste non abstulisse aliena reprehenditur sed sed propria non dedisse. nec dicitur quia unū quempiam oppraessit sed quia in acceptis rebus se extulit. Hinc ... ergo hinc summopere colligendū est.

qua poena multandus sit
qui aliena diripit si inferni
damnatione concutitur qui
propria non largitur. Et sunt
nonnulli qui cultum subtilium
preciosarum que uestium
non putant esse peccatum.
quod si uidelic& culpa non ess&
nequaquam sermo di tam uigi
lanter exprimer& quod di
ues qui torquebatur apud infe
ros bysso & purpura indutus
fuiss&; nemo quippe uestimen
ta praecipua nisi ad inanem
gloriam quaerit. uidelic&
ut honorabilior caeteris esse
uideatur; quam culpam pos
sumus melius & iam ex diuer
so colligere quasi abiectio
uilis indumenti uitius non
ess& euangelista uigilanter
de iohanne ... non dicer&.
Erat indutus. pilis camelorum;
sed notandum nobis magnopere
est in ore. ueritatis. de superbo
diuite. & de humili paupere

quantus sit ordo narrationis.
Ecce enim dicitur. homo quidam
erat diues. & protinus subiungit.

ET ERAT QUIDAM MEN
DICUS NOMINE LAZARUS

Certe in populo plus solent
nomina diuitum quam
pauperum sciri. Quid est ergo
quod dns de paupere & diuite
uerbum faciens. nomen pauperis
dicit & nomen diuitis non dicit
nisi quod ds humiles nouit atq;
adprobat & superbos ignorat
Unde & quibusdam de miracu
lorum uirtute superbientib;
in fine dicturus est. Nescio uos
unde sitis. discedite a me omnes
qui operarii iniquitatis At con
tra moysi dicitur. Noui te ex
nomine tuo; Ait ergo de diuite
homo quidam. Ait de paupere
egenus nomine lazarus ac si
aperte dicat pauperem humilem
scio. superbum diuitem nescio illum
cognitum per adprobationem habeo
hunc per iudicium reprobationis ignoro.

QUI IACEBAT AD IANUAM EIUS ULCERIBUS PLENUS CUPIENS SATURARI DE MICIS QUAE CADEBANT DE MENSA DIUITIS SED ET CANES UENIEBANT ET LINGUEBANT ULCERA EIUS.

Plenus ulcerib; mendicus lazarus ante ianuas diuitis iac& quadere una dñs duo iudicia expleuit. habuiss& enim fortasse aliquam excusationem diues. si lazarus pauper & ulcerosus ante eius ianuam non iacuiss&; si remotus fuiss&; si eius inopia non ess& oculis inpostura. rursus si longe ess& diues ab oculis ulcerosi pauperis. minorem tolerass& temptationem pauper in animo. sed dum egenum & ulceratũ ante ianuam diuitis & deliciis affluentis posuit. In una eademq; re & ex uisione pauperis non miserenti diuiti cumulum damnationis intulit. & rursũ ex uisione diuitis temptatum cotidie pauperem probauit. Cui certe poterat ad poenam sufficere paupertas &iam si sanus fuiss&. rursum sufficiss& egritudo &iam si subsidium adess&. sed ut probar&ur amplius pauper simul hunc & paupertas & egritudo tabefecit. Atq; insuper uidebat procedentem diuitem obsequentib; caneis fulciri & se in infirmitate & inopia a nullo uisitari. Nam quia nemo ei ad uisitandum aderat testantur canes qui licenter uulnera lingebant. Ex una ergo re omnipotens dñs duo iudicia exhibuit dum lazarum pauperem ante ianuam diuitis iacere permisit. Ut & diues impius damnationis sibi auger& ultionem. & temptatus pauper cresc& ad remunerationem

FACTUM EST AUTEM UT MORIRETUR MENDICUS ET PORTARETUR AB ANGELIS IN SINUM

ABRAHAE MORTUUS EST AUTEM ET DIUES ET SEPULTUS EST IN INFERNO.

Sinus abraham. requies est beatorum pauperum. quorum est regnum caelorum quo post hanc uitam recipiuntur; sepultura inferni. poenarum profunditas. quae superbos & inmisericordes post hanc uitam uorat.

ELEUANS AUTEM OCULOS SUOS CUM ESSET IN TORMENTIS UIDEBAT ABRAHAM A LONGE ET LAZARUM IN SINU EJUS. ET IPSE CLAMANS DIXIT PATER ABRAHAM MISERERE MEI ET MITTE LAZARUM UT INTINGUAT EXTREMUM DIGITI SUI IN AQUAM ET REFRIGERET LINGUAM MEAM QUIA CRUCIOR IN HAC FLAMMA.

O quanta est subtilitas iudiciorum di. o quam districte agitur bonorum actuum malorumq; retributio. Ceste superius dictum est quia in hac uita lazarus cadentes micas de mensa diuitis quaerebat & nemo illi dabat. Nunc de supplicio diuitis dicitur quia de extremo digito lazari destillari aquam in ore suo concupiscit. Qui ergo mensae suae uel minima dare noluit in inferno positus usque ad minima quaerenda peruenit. Sed notandum ualde est quid sit quod diues in igne positus linguam suam refrigerari petit. mos quippe est sacri eloquii ut aliquando aliud dicat sed ex eodem dicto aliud inuitat. Superius autem hunc superbum diuitem dns non loquacitati uacantem dixerat sed superflue conuiuantem neq; hunc de loquacitate narrauit sed cum elatione & tenacia de edacitate peccasse. sed quia abundare

In conuiuiis loquacitas sol&.
is qui hic male conuiuatus
dicitur apud inferos a
grauius in lingua ardere per
hibetur. sed cum graui ualde
pauore pensandum est hoc
quod sequitur.

ET DIXIT ILLI ABRAHAM
FILI RECORDARE QUIA
RECEPISTI BONA IN UI
TA TUA ET LAZARUS
SIMILITER MALA
NUNC AUTEM HIC CON
SOLATUR TU UERO
CRUCIARIS

Ecce enim dicitur recepisti bona
in uita tua. Indicatur & diues
iste bonae aliquid habuisse
ex quo in hac uita bona reciper&.
Rursumque dum de lazaro
dicitur quia recepit mala.
profecto monstratur & lazarū
habuisse malum aliquod quod
purgar&ur. sed mala lazari
purgauit ignis inopiae. & bona
diuitis remunerauit felicitas
transeuntis uitae.

ET IN HIS OMNIBUS INTER
UOS ET NOS CHA OS MAG
NUM FIRMATUM EST UT
HI QUI UOLUNT HINC TRAN
SIRE AD UOS NON POSSINT
NEQUE INDE HUC TRANS
MEARE.

Qua in re ualde quaerendū
est quomodo dicatur hi
qui uolunt ad uos transire non
possint. quia enim hi qui in infer
no sunt ad beatorū sortem transi
re cupiunt dubium non est.
Qui uero iam in beatitudinis sorte
suscepti sunt quo pacto dicitur
quia transire ad eos qui in infer
no cruciantur uolunt. sed sicut
transire reprobi ad electos cupiunt
id est a suppliciorum suorum
afflictione migrare. ita ad
afflictos atque in tormentis
positos transire iustorū est
mente ire per misericordiā
eosque uelle liberare. sed qui
uolunt de beatorum sede

ad afflictos atque in tormentis
positos transire non possunt·
quia ius— torum animae
quamuis in suae naturae boni
tate misericordiam habeant·
Iam tunc auctoris sui iustitiae
coniunctae tanta rectitudine
constringuntur ut nulla ad
reprobos conpassione moueantur.
sed postquam ardenti diuiti
de se spes tollitur eius animus
ad propinquos quos reliquerat
recurrit· quia reproborum men
tem poena sua quandoque in
utiliter erudit ad caritatem ut
iam tunc etiam suos spiritalit̄
diligant qui hic dum peccata
diligerent nec se amabant·
unde nunc sequitur

ET AIT ROGO TE ERGO
PATER UT MITTAS EUM
IN DOMUM PATRIS MEI·
HABEO ENIM QUINQUE
FRATRES UT TESTETUR
ILLIS NE ET IPSI UENIANT
IN LOCUM HUNC TORMENTORU̅

Qua in re notandum est
ardenti diuiti quanta ad
supplicium cumulantur ad
poenam namq; suam et & cog
nitio seruatur & memoria
cognoscit enim Lazarum quē
dispexit fratrum quoq; suorū
meminit quos reliquit perfec
ta quippe esultio de paupere
non esset· si hunc in retributio
ne non cognosceret & perfecta
poena in igne non esset si non
hoc quod ipse patitur etiam suis
timeret ut ergo peccatores
amplius in supplicio puniantur.
& eorum uident gloriam quos
contempserunt & de illorum etiā
poena torquentur quos inutili
ter amauerunt credendum
uero est quod ante retributio
nem extremi iudicii iniusti
in requiem quosdam iustos cons
piciunt ut eos uidentes in gaudio
non solum de suo supplicio sed
etiam de illorū bono crucientur
iusti uero in tormentis semper

Intu[illegible]entur iniustos · ut hinc
eorum gaudium crescat quia
malum conspiciunt quod mise
ricorditer euaserunt tantoq;
maiores ereptori suo gratias
referant quanto uident malis
quid ipsi perpeti fierent neglec
ti potuerunt quia qui creatoris
sui claritatem uident nihil in
creatura agitur quod uideri
non possint

ET AIT ILLI ABRAHAM
HABENT MOYSEN ET
PROPHETAS AUDIANT
ILLOS

Sed qui uerba dī despexerat
haec audire non posse suos
sequaces aestimabat · Unde &
respondit diues

NON PATER ABRAHAM
SED SI QUIS EX MORTUIS
IERIT AD EOS PAENITEN
TIAM AGENT

Cui mox ueraci sententia
dicitur

SI MOYSEN ET PROPHETAS.
NON AUDIUNT NEQUE
SI QUIS EX MORTUIS SUR
REXERIT CREDENT

Quia nimirum qui uerba
legis despiciunt redempto
ris praecepta qui ex mortuis
surrexit quanto subtiliora sunt
tanto haec difficilius implebunt
& nimirum constat quia cuius
implere dicta renuunt ei
proculdubio credere recu
sant.

QUEM UERO IUXTA
ALLEGORIAM

Diues iste qui induebatur
purpura & bysso & epulabatur
cotidie splendide nisi iudaicū
populum significat · qui cultū
uitae exterius habuit qui ac
ceptae legis deliciis ad nitorē
usus est non ad utilitatem ·
Quem autem lazarus ulcerib;
plenus nisi gentilem populum
figuraliter exprimit quidū
conuersus ad dm̄ peccata sua
confiteri non erubuit huic uulnus

in cute fuit in cutis quippe uulne
re uirus & uisceribus trahitur foras
foras erumpit. quid est ergo
peccatorum confessio nisi quae
dam uulnerum ruptio. quia
peccati uirus salubriter aperitur
in confessione quod pestifere
latebat in mente. Sed lazarus
uulneratus cupiebat saturari
de micis quae cadebant de mensa
diuitis & nemo illi dabat. quia
gentilem quemque ad cogni
tionem legis admittere
superbus ille populus dispiciebat
qui dum doctrinam legis non
ad caritatem habuit sed ad ela
tionem quasi de acceptis opibus
tumuit. & quia ei uerba de
fluebant de scientia quasi
micae cadebant de mensa. At
contra iacentis pauperis uul
nera lingebant canes. nonnum
quam solent in sacro eloquio
per canes praedicatores intelle
gi. canum & enim lingua uulnus
dum lingit curat. quia & doctores
sci dum in confessione peccati
nostri nos instruunt quasi uul
nus mentis per linguam tangunt
& quia nos loquendo a peccatis
eripiunt quasi tangendo uulne
ra ad salutem reducunt. Unde
& bene lazarus adiutus interpre
tatur. Quia ipsi hunc ad ereptionem
iuuant quia eius uulnera per lin
guae correptionem curant.
Contigit uero ut uterque mori
retur. diues qui induebatur purpu
ra & bysso sepultus in inferno.
In sinu uero abrahae lazarus ab
angelis ductus est. Quid abrahae
sinus nisi secretam requiem signi
ficat patris. De qua ueritas.
Multi inquid uenient ab oriente
& occidente & recumbent cum
abraham & isaac & iacob in reg
no caelorum. filii autem regni
huius eicientur in tenebras exte
riores. qui enim purpura indu
tus dicitur recte filius regni
uocatur. Qui de longinquo ad
uidendum lazarum oculos leuat.

quia dum per damnationis suae
supplicia infideles inimo sunt
fideles quosque ante diem extre
mi iudicii super se in requiem ad
tendunt quorum post gaudia
contemplari nullatinus possunt.
longe uero est quod conspiciunt
quia illuc per meritum non at
tingunt. In lingua autem ampli
us ardere ostenditur. Cum dicit
Mitte lazarum ut intinguat
extremum digiti sui in aquam
& refriger& linguam meam
quia crucior in hac flamma.
Infidelis populus uerba legis in
ore tenuit quae opere seruare
contempsit. ibi ergo amplius ar
debit ubi se ostendit scire quod
facere noluit. Ab extremo digiti
se tangi desiderat quia aeternis
suppliciis datus optat operatione
iustorum uel ultima participari
Cui respond&ur quod in hac uita
bona receperit. quia omne suum
gaudium felicitatem transitoriã
putauit habere. hic & enim possunt.

& iusti bona. nec tamen haec
in reconpensatione recipere quia
dum meliora id est aeterna appetunt
eorum iudicio quaelib& bona adfue
rint cum scis desideriis aestuant l
bona minime uidentur. Inter
haec uero notandum est quod
ei dicitur memento fili. Ecce
enim abraham filium uocat quẽ
tamen a tormento non liberat.
quõ huius infidelis populi
praecedentes patres fideles
quia multos a sua fide deuiasse
considerant eos nulla conpassione
a tormentis eripiunt. quos tamen
per carnem filios recognoscunt.
In tormentis autem diues positus
quinque fratres habere se perhi
b& quia superbus isdem iudaicus
populus qui ex magna iam parte
damnatus est. sequaces suos quos
super terram reliquit quinque
sensib; corporis deditos nouit.
Quinario ergo numero fratres
quos reliquerat exprimit. quia
eos ad spiritalem intellegentiam

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

non adsurgere in inferno positus gemit. Petit ut ad eos lazarus mittatur. cui quia mosen et prophetas habeant dicitur. sed aut quia non credunt nisi quis ex mortuis resurrexerit. cui pro tinus respondetur. Si mosen et prophetas non audiunt nec si quis a mortuis surrexerit cre dent ei. Certe de mosen ueri tas dicit. si crederetis mosi crederetis utique et mihi. de me enim ille scripsit. Impletur ergo quod per abrahae respon sionem dicitur. Ex mortuis enim dominus resurrexit. sed iudaicus populus quia mosi credere noluit etiam qui resurrexit ex mortuis credere contempsit. Cumque mosi uerba spiritaliter intellegere renuit ad eum de quo moses locutus fuerat non peruenit.

CCXCVII LXVI ET AD DISCIPULOS SUOS AIT INPOSSIBILE EST UT NON UENIANT SCANDALA UAE AUTEM ILLI PER QUEM UENIUNT.

Dicit et apostolus oportet autem et hereses esse ut qui probati sunt manifesti fiant in uobis. Inpossibile est ergo in hoc mundo erroribus erumnisque plenissimo scandala saepissime non uenire. sed uae illi qui quod inpossibile non uenire. suo uitio facit ut per se ueniat. Ubi quamuis generali sententia uel aliquis falsus frater uel ipse iudas qui proditioni animum praeparabat intellegi queat. tamen iuxta consequentiam sermonis hic lo cus ad superiora respicit. Ubi dominus de elemosina danda locutus a pharisaeis inridetur. qui enim recta loquentem uituperat scandalum profecto id est offen diculum et ruinam auditoribus praebet infirmis maxime si et ipse cum pharisaeis legis uideatur habere scientiam. Quem increpans apostolus ait. Et peribit infirmus.

intua scientia frater propter
quem xps mortuus est
UTILIUS EST ILLI SI LAPIS
MOLARIS INPONATUR
CIRCA COLLUM EIUS ET
PROICIATUR IN MARE
QUAM UT SCANDALIZET
UNUM DE PUSILLIS ISTIS.
Secundum morem prouinciae
loquitur quo maiorum crimi
num ista apud ueteres iudaeos
poena fuerit ut in profundum
ligato saxo demergerentur
& reuera utilius est innoxium
poena quamuis atrocissima tem
poraria tamen uitam finire
corporeum quam fratri nocente
mortem animae mereri perpetuā.
Recte autem qui scandalizari
potest pusillus appellatur qui
enim magnus est quodcumque
uiderit quodcumque passus
fuerit non declinat a fide qui
autem pusillus est animo & par
uus occasiones quaerit quomodo
scandalizetur propterea denique
oportet & nos maxime his consulere
qui parui sunt in fide ne occasione
nostri offendantur & recedant
a fide ac decidant a salute.
Notandum sane quia in nostro
bono opere aliquando cauendū
est scandalum proximi aliquan
do uero pro nihilo contemnendū
in quantum enim sine peccato
possumus uitare proximorum
scandalum debemus si autem
de ueritate scandalum sumitur
utilius permittitur scandalū
nasci quam ueritas relinquatur.
CXCVIII ADTENDITE UOBIS SI
PECCAUERIT FRATER
TUUS INCREPA ILLUM
ET SI PAENITENTIAM
EGERIT DEMITTE ILLI.
Tale quid & in deuteronomio
legimus ne oderis fratrem
tuum in corde tuo sed publice
argue eum ne habeas super
illo peccatum. Quo igitur
ordine scandala declinare
& uitae perpetuum uitare

possimus. insinuat si nos uidelicet ipsos ne quem ledamus adtendimus. et si peccantem zelo iustitiae corripimus. si ex corde paenitenti misericordiae pietatisque uiscera pandimus. ubi caute intuendum est. quia non passim peccanti demittere. sed paenitentiam agenti dimittere iubemur. Et primo quidem peccantem misericorditer increpare. ut sit cui postmodum habeamus iuste dimittere. Qui ergo fratrem uidens peccare tacuerit. non minus dominici praecepti transgressor est quam is qui eidem paenitenti ueniam dare noluerit. quia qui dixit si paenituerit dimitte. praemisit si peccauerit increpa. Itaque uenia fratri post increpationem largienda est. sed illi utique qui se paenitendo ab errore conuertit. ne uel difficilis uenia uel remissa sit indulgentia.

cxcviii ET SI SEPTIES IN DIE PECCAUERIT IN TE ET SEPTIES IN DIE CONUERSUS FUERIT AD TE DICENS. PAENITET ME DEMITTE ILLI.

Septenario numero non ueniae dandae terminus ponitur. sed uel omnia peccata dimittenda. uel semper paenitenti dimittendum praecipitur. solet enim saepe per septem cuiuscumque rei aut temporis uniuersitas indicari. Unde quod in psalmo canitur. Septies in die laudem dixi tibi. nil est aliud quam semper laus eius in ore meo. Nam et alibi petro interroganti quoties peccanti in se fratri dimittat an usque septies. Respondit dominus. Non dico tibi usque septies. sed usque septuagies septies. Id est quadringentis nonaginta uicibus. ut toties peccanti fratri dimitteret in die quoties ille peccare non posset. Peccanti igitur in te fratri si paenitentiam

egerit dimittendi habes potesta
tatem · immo necessitatem ut
& tibi paenitenti ac ueniam fla
gitanti · pater qui est in caelis
ignoscat; At si increpatus con
uerti & paenitentiam agere
neglexerit quid super hoc
ueritatis sententia decernat
intuere; si peccauerit in te
frater tuus uade & corripe
eum · & cetera usque quo ait;
si autem & ecclesiam non audie
rit · sit tibi sicut ethnicus & publi
canus; & merito quia sub nomine
fidelis egit opera infidelium;
Aliter sane ueniam fratri paenitenti
aliter inimico persequenti dare
praecipimur · huic uidelicet ut
accepta remissione peccati ·
quo nos insontes nocuit · socia
nobis caritate communicet;
Illi uero ut cum nobis malum
uult & si potest facit nos semper
bonum uelimus faciamusque
quod possimus; Neque enim dauid
eundem ueniae modum persecutorib;
suis paenitentiae remedio priuatis ·
quamuis misericorditer eos lugens
praestare potuit quem fratrib;
salubri conpunctione castigatis
ioseph beniuolae cognoscendus
exhibuit ·

CC ET DIXERUNT APOSTOLI
LXVII DNO; ADAUGE NOBIS FIDEM ·

Dixerat supra dns qui fidelis
est in minimo & in maiore
fidelis est; & si in alieno fideles
non fuistis quod uestrum est quis
dabit uobis · & ideo apostoli
qui in alieno ac minimo hoc est
in terrenorum contemptu iam
fuere fideles · In suo sibi ac maio
re fidem postulant augeri;
Nemo enim repente fit summus ·
sed in bona conuersatione a mini
mis quisque inchoat ut ad magna
perueniat; Alia namque sunt
uirtutis exordia · aliud profectus ·
aliud perfectio; quam magnopere
quaerentes aiunt · dno adauge
nobis fidem

DIXIT AUTEM DNS

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

SI HABERETIS FIDEM
SICUT GRANUM SINAPIS.
DICERETIS HUIC ARBORI
MORO ERADICARE ET
TRANSPLANTARE IN
MARE ET OBOEDIRET
UOBIS.

Fidem perfectam grano sinapis comparat quae sit uidelic& & ad faciem humilis & in pectore feruens uilis quidem passim contuentib; nullarumq; uirium apparens sed presuris adtrita quid perfectionis intus gerat ostendens sed & hoc notandum quia granum sinapis ad purgationem capitis saluberrime prodest. Nam si optime tritum & cribellatum tepidae pingui mulsae admisceat & hoc ieiunus contra solem calidum uel in balneo gargarizet. Omnem umorem noxium &iam si crassior fuerit de capite purgat & imminentium quoq; inbecillitatū facit pericula uitari. Sic profecto fides temptationum pistillo probata ab omni leuium cogitationū superficie cribro discr&ionis castigata & perfectae dilectionis melle dulcorata omnes de corde quod est interioris nostri hominis caput uitiorum sentinas non solū ad praesens exhaurit sed & in futurum ne recolligi ualeant praecau&. Arbor autem morus eradicanda & in mare transplantanda uel simpliciter posita potest intellegi quia uidelic& consummatae fidei indicium sit uerbo elementis imperare ut quod de uno specialiter dictum est hoc generaliter de omnib; sentiendum credatur. Denīq; alibi dn̄s arefacta uerbo ficulnea discipulis mirantibus ait. Si habueritis fidem & non hesitaueritis non solum de ficulnea facib&is sed & si monti huic dixeritis tolle & iacta te in mare fi&. Uel certe pomorum cuius colore sanguineo fructus & uirgulta rubent. Unde & a latinis rubus appellatur

euangelium crucis exprimitur quae per fidem apostolorum degente iudaeorum in qua uelut in stirpe generis tenebatur uerbis praedicationis eradicata & in mare gentium translata est atq; plantata cui sententiae subiunctae quoque parabolae quae de uerbi ministris agit sensus astipulatur iuuat & illud quod folia mori serpenti superiecta necem inferunt quia uerbum crucis ut cuncta salutaria confert cuncta noxia tollit

QUIS AUTEM UESTRUM HABENS SERUUM ARANTEM AUT PASCENTEM.

Haec parabola doc& ut fides quo uirtutib; foris excellentior eo in ipsa conscientia fiat intus humilior seruus quippe arans aut pascens quilib& ecclesiae doctor intellegitur. De quo dns ait

Nemo mittens manum suam in aratrum & aspiciens retro aptus est regno di. & alteri sese amare ... testanti tertio respondit pasce oues meas.

QUI REGRESSO DE AGRO DICET ILLI STATIM TRANSI RECUMBE ET NON DICET EI PARA QUOD CENEM

Seruus de agro regreditur cum intermisso ad tempus opere praedicandi ad conscientiam doctor recurrit atque a publico locutionis ad curiam cordis rediens sua secum secr& ac acta uel dicta retractat cui non statim dns transi recumbe dicit. Id est transi de hac uita mortali & in aeterne uitae beata sede refouere haec enim postea dicturus est interim post pastum atque agri culturam. domi sibi iub& parare quod cen& hoc est post laborem apertae locutionis humilitatem quoque propriae considerationis exhibere. Talis namque conscientiae templum dns dignanter ingredi tali cena libentissime pasci desiderat. Ecce enim ego inquit sto ad ianuam

& pulso · si quis surrexerit & aperu
erit mihi · intrabo ad illum & cenabo
cum illo & ipse mecum ·

ET PRAECINGE TE ET MI
NISTRA MIHI DONEC
MANDUCEM ET BIBAM ·

Praecinge est mentem humilia
tam ab omnib; fluitantium cogi
tationum sinib; quibus operum
gressus inpediri sol& constrin
gere · Namque uestimenta p(ro)p(ter)e
cingit hoc ait [agit] utique ne incedens
inuoluatur ad lapsum ministrare
uero d(omi)no est minimum se per om
nia & absque gratiae eius auxi
lio nihil uirium habentem
profiteri minister enim a mino
ri statu id est subiectione sicut
& magister a maiori uocabulu(m)
sumpsit ministrat ergo condito
ri qui eius naturam considerans
eius iudicia pertimescens de
suis se uirtutib; humiliat

ET POST HAEC TU MAN
DUCABIS ET BIBES ·

Postquam inquit ipse tuae
praedicationis opere delectatur
tuaeque conpunctionis epulis
fuero refectus tunc demum tu
uero transies & recumbes a&ernis
meae sapientiae dapib; in a&ernu(m)
reficieris

NUMQUID GRATIAM
HABET SERUO ILLI QUIA
FECIT QUAE SIBI IMPERA
UERAT NON PUTO SIC ET
UOS CUM FECERITIS OM
NIA QUAE PRAECEPTA
SUNT UOBIS DICITE SERUI
INUTILES SUMUS

Si homo inquit ab homine seruo
Non uniform e sed multipl&
ministeriu(m) exigit nec tamen ei
gratiam hab& · Quanto magis
uos qui sine me nihil potestis fa
cere non temporu(m) lo(n)gitudine
laboru(m) merita pensare debitis
sed amore & famulatu [spontaneo] nouis
semper studiis augere priora ·
Itaque dicite serui inutiles sumus
Serui quidem [illegible] qui p(re)tio
empti estis inutiles uero quia d(omi)n(u)s

bonorum uestrorum non indig&.
si autem inutilis est qui fecit
omnia quid de illo dicendum est
qui explere quae praecepta
sunt uel infirmitate non potuit
uel quod peius est superbia despexit.
Aliter serui inutiles sumus
quia non sunt condignae passio
nes huius temporis ad super
uenturã gloriam quae reuela
bitur in nobis. Et alibi qui coro
nat te in miseratione & miseri
cordia. Non ait in meritis & ope
rib; tuis quia eius misericordia
praeueniãtur ut humiliter dõ
seruiamus eius munere corona
mur ut sublimiter cũ illo regnemus.

QUOD DEBUIMUS FA
CERE FECIMUS.

Reuera debuimus. quia qui
non uenit ministrari sed minis
trare debitores sibi nos fecit ne
nostris uidelic& operibus confi
denter sed dei ius semper examine
pauenter cum proph&a dicamus.
Quid r&ribuamus dño pro omnib;
quae r&ribuit nobis. qui ut fidẽ
se grano sinapis simulandam humi
lem scilic& & feruentem habuisse
monstrar& praemisit dicens.
Credidi propter quod locutus sum
ego autem humiliatus sum nimis.
Ut quam suis se uiribus minime
credidiss& ostender& in extasi
locutus adiunxit. Omnis homo
mendax. ut inutilem se seruum
&iam calice pr&iosae mortis accepto
significar& exclamauit.
O dñe ego seruus tuus ego seruus
tuus & filius ancillae tuae. Dis
rupisti uincula mea. Non ait ipse
disrupi ipse mihi saluando sufficio.
sed tu disrupisti uincula mea tibi
sacrificabo hostiam laudis. Haec est
igitur in hominib; sola fidei perfectio
si omnib; quae praecepta sunt impl&is
imperfectos esse se nouerint
Et quamdiu peregrinantur a dño
semper in esse sibi mala quae defleant
semp meminerint deesse bona.
ad quae gratia eius iuuante
proficiant.

LXVIII ET FACTUM EST DUM IRET IN HIERUSALEM TRANSIEBAT PER MEDIAM SAMARIAM ET GALILAEAM; ET CUM INGREDERETUR QUODDAM CASTELLUM· OCCURRUNT EI DECEM UIRI LEPROSI·

Leprosi non absurde intellegi possunt qui scientiã uerae fidei non habentes uarias doctrinas profitentur erroris non enim uel abscondunt inperitiam suã· sed pro summa peritia proferunt in lucem & iactantia sermonis ostentant; Nulla porro falsa doctrina est quae non aliqua uera intermisceat; Uera ergo falsis inordinate permixta in una disputatione uel narratione hominis tam quã in uno uis corporis colore apparentia significant leprã tamquã ueris falsisque colorũ locis humana corpora uariantẽ atq; maculantẽ hi autẽ tam uitandi sunt ecclesię ut fieri potest longius remoti magno clamore xp̄m interpellent unde & apte subiungitur·

QUI STETERUNT A LONGE ET LEUAUERUNT UOCEM DICENTES; IHU PRAECEPTOR MISERERE NOSTRI·

Et bene ut saluentur ihm̄ praeceptorem nominant quia enim in eius uerbis se errasse significant hunc saluandi humiliter praeceptorem uocant; Cumque ad cognitionem praeceptoris redeunt mox ad formam salutis recurrunt; Nam sequitur

QUOS UT UIDIT DIXIT; ITE OSTENDITE UOS SACERDOTIBUS; ET FACTUM EST DUM IRENT MUNDATI SUNT

Nullũ dn̄s eorum quib; haec corporalia beneficia praestitit inuenitur misisse ad sacerdotes nisi leprosos. Quia uidelicet & sacerdotium iudaeorũ figura erat futuri sacerdotii regalis quod est in ecclesia quo consecrantur omnes pertinentes ad corpus xp̄i summi & ueri principis sacerdotũ & quisquis uel

heretica prauitate uel superstitione
gentili uel iudaica perfidia uel
etiam schismate fraterno quasi
uario colore per dni gratiam
caruerit necesse est ad ecclesiam
ueniat colorem que fidei uerum
quem acceperit ostendat. Cetera uero
uitia tamquā ualetudinis & quasi
membrorum animae atque sensuum
per seipsum interius in conscientia
& intellectu dns sanat & corrigit.
Denique & paulus uocem dni audita
quid me persequeris & ego sum ihs
quem tu persequeris. Ad annaniam
tamen missus est ut illo sacerdotio
quod in ecclesia constitutū est sacra
mentū doctrinae fidei perciperet.
& uerus eius adprobaretur color. Non
quia non potest per seipsū dns omnia
facere. Nam quis alius haec facit
etiam in ecclesia. sed ut ipsa societas
congregatorū fidelium approban
do inuicem atq; communicando
uerae fidei doctrinam in omnib;
quae dicuntur uerbis uel signant
sacramentis tamquam unam speciem
ueri coloris obducat. Cornelius etiā
cum elemosinae eius acceptae &
preces eius auditae illi ab angelo
nuntientur. Propter doctrinae ta
men sacramentorūq; unitatem ad
petrum iubetur mittere. tamquā
illi & eis diceretur. Ite ostendite
uos sacerdotib;. Nam & cū irent
mundati sunt. Iam enim ad eos uene
rat petrus. sed tamen ipsi nondū ac
cepto baptismatis sacramento. non
dum spiritaliter ad sacerdotes per
uenerant. & tamen infusione sps
sci & admiratione linguarum
eorum mundatio declarata est.

UNUS AUTEM EX ILLIS
UT UIDIT QUIA MUNDA
TUS EST. REGRESSUS EST
CUM MAGNA UOCE MAG
NIFICANS DM ET CECIDIT
IN FACIEM ANTE PEDES
EIUS GRATIAS AGENS

Unus iste qui magnificans dm
regressus est unius ecclesiae deuo
tam xpo humilitatē significat. Qui
bene cadens ante pedes dni gratias egit.

qui repressit praesumptionis suae cogitationib; quam in semet ipso infirmus sit humiliter uidet, qui nihil sibi iustitiae tribuit qui bona quae agit esse de misericordia conditoris agnoscit; Unde et recte subiungitur;

ET HIC ERAT SAMARITANUS;

Samaritanus quippe interpretatur custos quo nomine ille populus aptissime significatur qui gratias agendo ei a quo accepit tribuit omne quod accepit quoddam modo cantans illud de psalmo; fortitudinē meā ad te custodiā quia tu ds susceptor meus es. ds meus misericordia eius praeueniet me; Cadit autē in faciem quia ex malis quae se perpetrasse meminit erubescit; Ibi enim cadit homo ubi confunditur; Unde et paulus. Quasi quibusdam in facie iacentib; dicebat; Quem ergo fructū habuistis tunc in illis. In quib; nunc erubescitis. At contra de ascensore equi id est de eo qui huius mundi gloria elatus est dicitur Ut cadat ascensor eius retrorsum; Et de persecutorib; dni scriptū est; Abierunt retrorsum et ceciderunt in terram; Quid est hoc quod electi in faciem et reprobi retrorsum cadunt. Nisi quod omnis qui post se cadit ibi proculdubio cadit ubi non uidet. Qui uero ante se ceciderit sibi cecidit ubi uidet. Iniqui ergo quia in inuisibilib; cadunt post se cadere dicuntur quia ibi corruunt ubi quid eos tunc sequitur modo uidere non possunt, Iusti uero quia istis uisibilib; semet ipsos sponte deiciunt ut in inuisibilib; erigantur quasi in faciem cadunt quia timore conpuncti uidenter humiliantur;

RESPONDENS AUTEM IHS DIXIT; NONNE DECEM MUNDATI SUNT ET NOUEM UBI SUNT.

Unum si addatur ad nouem quaedā effigies unitatis impletur quo fit tanta complexio ut ultra non progrediatur numerus nisi reuersus ad unū redeat et haec per infinitatem numeri regula custodiat. Nouem itaq; indigent uno ut quadam unitatis forma coaculentur et decem sint; Unum autē non eis indiget ut custodiat

unitate; quamobrem ut unus ille
qui gratias egit unicae ecclesiae
significatione approbatur atque lauda
tur est. Ita illi nouem qui gratias
non egerunt reprobi effecti a
consortio unitatis exclusi sunt;
Ideoque tales in nouenario numero
tamquam inperfecti remanebunt.
Et merito eos saluator quasi igno
tos sibi sunt inquirit. scire enim
dieligere. nescire reprobare est:

NON EST INUENTUS
QUI REDIRET ET DARET
GLORIAM DEO NISI HIC
ALIENIGENA.

Secundum corpus quidem facile
est uidere posse hominem non habe
re lepram & tamen animi esse
non boni; secundum significationem au
tem huius miraculi conturbat conside
rantem quomodo mundus dici possit
ingratus. sed iam facile est etiam
illud uidere fieri posse ut quisque
in ecclesiae societate doctrinam
integram ueramque assequatur
& omnia secundum catholicae regulam
disserat. distinguat a creatore
creaturam. Eoque manifestetur uari
etate mendaciorum tamquam lepra
caruisse & tamen ingratus sit deo
& domino mundatori suo quia elatus
superbia gratiarum agendarum
pia humilitate non sternitur. similisque
efficitur eis. De quibus dicit apostolus.
Qui cum cognouissent deum non ut deum
magnificauerunt aut gratias ege
runt; quod enim dicit eos dominum cog
nouisse ostendit quidem a lepra
fuisse mundatos sed tamen statim
accusat ingratos.

ET AIT ILLI SURGE UADE
QUIA FIDES TUA TE SAL
UUM FECIT

Qui deuotus ante dominum cecidit
surgere & ire praecipitur
quia qui infirmitatem suam subtiliter
cognoscens humiliter iacens. per
diuini uerbi consolationem surgere
ad fortia opera & crescentibus cotidie
meritis ad perfectiora passim pro
ficere iubetur; si autem fides
saluum fecit eum quem ad agendas

saluatori & emundatori suo grati
as inclinauit; ergo perfidia per-
didit eos qui deo acceptis beneficiis
d(e)o gloriam dare neglexerunt;
quapropter & haec lectio superiori
ea ratione coniungitur. quo dibi
fidem per humilitatem augeri
debere parabola data decernitur,
hic autem manifestius ipsis rebus
ostenditur. Non fidei tantum agni
tam rationem sed exsecutam fidei
operationem esse quae saluum faciat
credentem d(eu)m & quae gloriam patri
qui est in caelis.

CCIII. LXVIIII.

INTERROGATUS AUTE(M)
A PHARISAEIS QUANDO
UENIT REGNUM D(E)I
RESPONDIT EIS ET DIXIT
NON UENIT REGNUM D(E)I
CUM OBSERUATIONE.

Interrogant de tempore regni d(e)i
quia sicut infra lucas aperuit ex
istimabant quod ueniente hierosoly
mam d(omi)no confestim regnum d(e)i
manifestaretur. Ita ut & ipsi apos
toli hac opinione ducti post resurrec
tione(m) eius interrogantes eum aie
rent; D(omi)ne si in tempore hoc restitues
regnum israhel. & alibi cleophas,
Nos autem sperabamus quia ipse
esset redempturus israhel; Non
uenit autem regnu(m) d(e)i cum obseruatione
NEQUE DICENT ECCE HIC
Quia quando ueniat neq(ue) ab angelis
neque ab hominib(us) potest obseruari.
sicut tempus dominicae incarnationis
certissimis & prophetarum uaticinus
praefixum & angeloru(m) manifestatu
praeconiis adeo ut conceptus. natus.
& baptizatus. praedicans & iam
moriens & resurgens. Atque ad
caelos rediens. comitantib(us) indesinen
ter uel angelorum uel hominum
uel certe misticulorum sit de
claratus indiciis,

ECCE ENIM REGNUM D(E)I
INTRA UOS EST,

Regnum d(e)i seipsum dicit intra
illos utique positum hoc est
in cordib(us) eorum ubi credidere reg
nantem; Unde scriptum est;
Prope est uerbum in ore & tuo

& in corde tuo; hoc est autem uerbum fidei, quod praedicamus;

cciiii ET AIT AD DISCIPULOS, UENIENT DIES QUANDO DESIDERETIS UIDERE UNUM DIEM FILII HOMINIS ET NON UIDEBITIS.

Hoc est regnum dī quod uenturum speramus diem uidelicet xp̄i uidere, & bene unum diem quia nulla beatitudinis gloria. De qua propheta suspirans agebat: Quia melior est dies una in atriis tuis super milia. Tenebrarum interruptio nulla est. Nulla saltim memoria miseriae uel doloris quae prima abierunt lucem perpetuae pacis obnubilat; huius ergo diei bonum est desiderare praesentiam. Nec tamen magnitudine desiderii nobis somnia fingere quasi instet dies domini. Unde et apte dominus uentura praenuntiando subiunxit;

ET DICENT UOBIS ECCE HIC ECCE ILLIC NOLITE IRE NEQUE SECTEMINI

Quamuis haec sententia non solum ad tempus sed etiam ad personam possit intellegi et ad tempus quidem quia extitere nonnulli qui curricula conputantes aetatum certum se consummationis saeculi annum diem et horam dicerent inuenisse. Contra auctoritatem domini dicentis: Non est uestrum nosse tempora uel momenta. Ad personam uero quia multi contra ecclesiam uenire multi uenturi sunt heretici qui se xpos asseuerent quorum primus simon magus extremus autem ille maior ceteris est antichristus; Si qui ergo dixerint ecce hic ecce illic. Id est in hac uel illa persona uel hora uenire uel uenturum esse regnum dei. Non sunt sequendi qui altiora se quaerere et infanda dicere non timent.

ccv NAM SICUT FULGOR CORUSCANS DE SUB CAELO IN EA QUAE SUB CAELO SUNT FULGET ITA ERIT FILIUS HOMINIS IN DIE SUA,

Hoc est quod psalmus ait: Deus manifestus ueniet deus noster et non silebit; Quia uidelicet secundus saluatoris

aduentus non in humilitate ut prius
sed in gloria sit & maiestate futurus;
Et pulchre ut coruscans de sub caelo·
quia iudicii discrimen sub caelo· hoc
est in aeris medio geretur· Teste
apostolo qui ait; Simul rapiemur
cum illis in nubibus obuiam dño in
in aera; Si autem dñs in iudicio
sicut fulgor apparebit· nullus
tunc in sua mente latere permittitur
quia ipso iudicis fulgore penetratur;
Non eius ergo uenturi tempus aut
locus potest a mortalibus obseruari
qui fulgoris instar omnib; coruscus
uidelicet & repentinus adueniet·
Potest autem haec dñi responsio
& de illo eius aduentu quo cotidie
uenit in ecclesia non incongruenter
accipi· Regnũ quippe dĩ intra nos
est quia qui quandoq; iudex uentu
rus est omnium nunc etiam prae
sens in corde fidelium regnat; In
tantum uero saepe turbauerunt
ecclesiam heretici dicendo in suo sin
guli dogmate manere fidem xp̃i
ut fideles quiq; temporũ illorum
desiderarent dñm uel uno die si fieri
posset redire ad terras· & semet ip
sum quomodo se habeat fidei ueritas
intimare; Et non uidebitis inquit.
quia non opus est hoc corporali ui
sione dñm redibere; quod semel
disperso per uniuersum mundum
euangelii sui fulgore spiritaliter
exhibuit· & contra omnes apocrifo
rũ nenias indiuisibili caritatis suae
luce firmauit;
CCVI PRIMUM AUTEM OPORTET
ILLUM MULTA PATI ET
REPROBARI A GENERA
TIONE HAC·
Loquens multa dñs de aduentus sui
gloria terrorem quoq; passionis
paucis inserere curauit ut eum
morientem cernerent quem glori
ficandum audierant dolorem passi
onis spe promisse clarificationis
mitigarent simulq; se ipsi pararent
si gloriam regni diligerent mortis
non horrere periculũ; generationẽ
autẽ non tantum iudaeorum uerũ
omnium reproborũ appellat.

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

a quibus etiam nunc filius hominis in corpore suo hoc est in ecclesia multa patitur et reprobatur. Nam quamuis caput huius corporis quod uidelicet nos sumus iam sese super omnia liberum exerit. reproborum tamen uulnera adhuc quod sursum quod deorsum reliquit corpus sentit.

CXVII ET SICUT FACTUM EST IN DIEBUS NOE ITA ERIT ET IN DIE FILII HOMINIS.

Subitum aduentus sui diem plurimis adfirmat exemplis; Nam quem fulgori cito omnia transuolanti conparauerat. eundem diebus noe uel loth quando repentinus mortalibus superuenit interitus aequiperat.

EDEBANT ET BIBEBANT. UXORES DUCEBANT ET DABANTUR AD NUPTIAS.

Non hic iuxta uaesanum marcionis et manichei et tatiani principis encratitarum dogma coniugia uel alimenta damnantur. Cum in his successionis in illis naturae sint posita subsidia; sed iuxta quod apostolus ait. Omnia mihi licent sed non omnia expediunt. Inmoderatus potius licitorum usus arguitur. Neque enim quia haec agebant sed quia his se totos dedendo dei iudicia contemnebant. aqua uel igne perierunt.

USQUE IN DIEM QUA INTRAUIT NOE IN ARCAM. ET UENIT DILUUIUM ET PERDIDIT OMNES.

Noe arcam aedificat cum dominus ecclesiam de uiris fidelibus quasi lignis leuigatis adunando construit. quam perfectae consummatam ingreditur. cum hanc in die iudicii praesentia suae uisionis aeternus habitator inlustrat; sed cum arca aedificatur. iniqui luxoriantur. Cum uero intratur intereunt. quia qui sceleris hic certantibus insultant. eis illic coronatis aeterna damnatione plectentur.

SIMILITER (Sicut) FACTUM EST IN DIEBUS LOTH. EDEBANT ET BIBEBANT. EMEBANT

ET UENDEBANT PLANTABANT ET AEDIFICABANT.

Praetermisso dn̄s illo maximo & infando sodomorum scelere sola ea quae leuia uel nulla putari poterant delicta commemorat. ut intellegas inlicita qualis poena feriantur. si licita & ea sine quib; haec uita non ducitur inmoderatius acta igne & sulphure puniunt. Merito ergo beatus augustinus uisis noxie consuetudinis inlecebris ac iusto dolore commotus exclamat. Uae peccatis hominum quae sola inusitata inhorrescimus. usitata uero pro quib; abluendis filii di̅ sanguis effusus est. quamuis tam magna sint ut omnino claudi contra se faciant regnum di̅. saepe uidendo omnia tolerare saepe tolerando non nulla etiam facere cogimur. atque utinam o dn̄e non omnia quae non potuerimus prohibere faciamus

QUA DIE AUTEM EXIIT LOTH A SODOMIS PLUIT IGNEM ET SULPHUR DE CAELO ET OMNES PERDIDIT

Hactenus loth in sodomis. Id est electorum populus inter reprobos ut aduena moratur. & ipse aspectu & auditu iustus. & iuxta interpraetationem nominis loth eorum flagitia quantum ualet declinans. Exeunte autem loth sodoma peribit. Quia in consummatione saeculi exibunt angeli & separabunt malos de medio iustorum & mittent eos in caminum ignis. Ubi notandū quod ignis & sulphur quae de caelo pluisse commemorat non ipsam perennis supplicii flammam sed subitaneum diei illius significat aduentum. Neque enim ignis ille perpetuus superueniens impios punit. sed ipsi potius a conspectu iudicis eiecti in ignem mittentur aeternū. Quamuis & eidem igni sulphur non dubitemus inesse. testante iohanne qui utrumq; ignem & subite scilicet correptionis & sempiternae concremationis describens ait.

Et descendit ignis a dō de caelo & devoravit eos & diabolus qui sedu cebat eos missus est in stagnum ignis & sulphuris. ubi & bestia & pseudo propheta & cruciabuntur die ac nocte in saecula saeculorum.

SECUNDUM HAEC ERIT QUA DIE FILIUS HOMINIS REUELABITUR

Pulchre revelabitur quia qui interim non apparens omnia vid& tunc apparens omnia iudicabit. apparebit autem iudicaturus eo maxime tempore quo cunctos iudiciorum eius oblitos huic saeculo conspexerit esse mancipatos. Quia lic& mundi terminus olim praefinito sit venturus in tempore. frigente tamen circa finem caritate multorum tanta crebresc& humani generis iniquitas ut merito debeat cum ipso quem inhabitat orbe deleri. Nam & nunc quidem innumeros adeo comesationi & ebri&ati emptioni & venditioni c&erisq; mundi rebus inherere videmus ut palam districti iudicis iram eos provocare non lateat. sed tamen quod sine gravi merore sapiens quisque saltim cogitare non val& peiora iam iamq; superventura formidamus. quod enim de una quondam peccatrice gente delenda dictum est. Necdum conpl&a sunt peccata amorreorum: de tota procul dubio pravorum massa damnanda constat esse sentiendum.

ccviii. IN ILLA HORA QUI FUERIT IN TECTO ET UASA EIUS IN DOMO NE DESCENDAT TOLLERE ILLA

Hactenus de eo quod regnum dī id est xp̄s non cum observatione sed insperatus adveniat. Nunc a qualib; idem adventus expectari debeat ostenditur. In tecto ergo est qui excedens carnalia & moli tamquam in aura libera[illegible]alium n̄ spiritaliter vivit. vasa eius in domo concupiscentiae sunt carnales quas nimis amaverat. sed superna p&ens in hoc mundo reliquerat. quasi inminente iudicio

necesse est nullatinus repetat; illam enim horam nonam qua iudex uenit, sed qua uenturus est dicit; Non qua ignis sodomam descendit· sed qua loth exire cogitur· uel potius ipse dissimulans ab angelis adprehensus extrahitur; neque enim ueniente & apparente iam iudice quisquam in hunc mundum ut aliquid inde rapiat· poterit descendere uelle· sed haec hora hodieque agitur cum uenturum iudicem sollicitis praestolamur excubiis quando ueniat incerti; De qua iohannes ait· filioli nouissima hora est;

ET QUI IN AGRO SIMILITER NON REDEAT RETRO

Qui operatur in ecclesia & sicut paulus & apollo plantat & rigat non respiciat spem saecularem cui non nulli renuntiauit.

CCX· ME atque u MORES ESTOTE UXORIS LOTH;

Uxor loth significat eos qui in tribulatione retro respiciunt & se a spe diuinae promissionis auertunt & ideo statua salis facta est ut ammonendo homines ne hoc faciant tamquam condiat cor eorum ne sint fatui;

CCXI· QUICUMQUE QUAESIERIT ANIMAM SUAM SALUAM FACERE PERDET ILLAM

Duobus modis haec sententententia recte potest intellegi sed ad unum omnino finem utraque intellectus refertur ut uidelicet aduersa pro xpo pati immo ipsam mortem non timeamus obire; Qui enim minante morte persecutore si negauerit xpm magis eligit ad tempus saluare animam suam negando aeternae hanc procul dubio perditioni praeparat; Item qui salutem animae suae quaerit aeternam temporaliter eam inter persecutorum manus perdere hoc est in mortem dare non dubitat; Utrique autem sensui congruit apte quod sequitur·

ET QUICUMQUE PERDIDERIT ILLAM UIUIFICABIT EAM;

Id est qui hic perdiderit illic uiuificabit;

qui propter xpm morti tradiderit.
Tota die aestimans eam ut ouem
occisionis exsurgente. tunc & adiu
uante xpo liberam eam inueni&
propter nomen xpi;

ccxij DICO UOBIS ILLA NOCTE
ERUNT DUO IN LECTO UNO;

Dixerat supra dns eum qui in
agro sit retro redire non debere.
quod ne de his tantum qui aperte
de agro redituri. hoc est palam dnm
negaturi sunt. dictum putares.
pergit ostendere nonnullos quicu
faciem in anteriora tenere uideant.
animo tamen ac mente retro respi
ciant; in illa ergo nocte dixit in illa
tribulatione tam tenebrosa ut in
errorem inducantur si fieri potest;
Duo erunt in lecto illi uidelic& qui otiu
& quie&em eligunt neq; negotiis saecu
larib; neq; negotiis ecclesiasticis occu
pari. quae illorum quies. lecti nomi
ne significata est.

UNUS ASSUMETUR ET
ALTER RELINQUETUR.

Non quasi de duob; hominib; dictu est.
sed de duob; generib; affectionum;
qui enim propter dnm continentiae
studuerit ut sine sollicitudine uiuens.
cogit& quae dni sunt assumetur a dno;
qui uero uel humanae laudis amore.
uel alia qualib& uitiorum corruptione.
statum monasticae uitae quo im
butus est laeserit. hic ubi relinquen
dus sit. hieremiae lamentationes
insinuant qui otiosae cuius lib& &
peccatricis animae. sub iudeae specie
lapsum describens ait; uiderunt eam
hostes & deriserunt sabbata eius;

DUAE ERUNT MOLENTES
IN UNUM;

Molentes appellat eos qui in plebib;
constituti reguntur a doctorib;
agentes ea quae sunt huius saeculi;
quos & feminarum nomine signifi
cauit. quia consiliis ut dixi peritorum
regi eis expedit; & molentes dixit
propter temporalium negotiorum
orbem atque circuitum. quas tamen
in uno molentes dixit inquantum
de ipsis rebus & negotiis suis praebent
usib; ecclesiae; Unaquaeq; enim

huius mundi actio mola est; quae dum multas curas cogerit humanas mentes quasi per gyrum uertit; atque ex se uelut farinas proicit; quia in qua iacet corde semper minutissimas cogitationes gignit;

UNA ASSUMETUR ET ALTERA RELINQUETUR.

Assumetur ea pars quae conubia propter amorem tantum generis exercuerit; terrenamque substantiam ob adquirenda caelestia dispensauerit; relinquetur autem quae coniugius ob inlecebras carnis seruierit. Terrena uero si qua ecclesiae uel pauperib; obtulerit ut quasi redempto dño his amplius abundet;

DUO IN AGRO UNUS ASSUMETUR ET ALTER RELINQUETUR.

Sicut supra in lecto uno et molentes in unum posuit; sic et hic in agro uno reor intellegendum; significat autem eos qui operantur in ecclesiae ministerio tamquam in agro dĩ; cui suus agricola dicebat; Dĩ agricultura estis; Assumetur autem ille qui non adulterans uerbũ dĩ sed sicut ex dõ coram dõ in xp̃o locutus fuerit; qui uero xp̃m adnuntiauerit non caste sed ex occasione relinquetur ab eo. Nec puto alia genera esse hominum quib; constat ecclesia quam ista tria habentia binas differentias propter assumptionem et relictionem; quã uis in singulis multae studiorũ uoluntatumq; diuersitates ad concordiam tamen unitatemq; concurrentes possint inueniri. Unde et hiezechiel propheta tres uiros liberatores uidit; Noe danihel et iob; In quib; uidelicet trib; praedicatores continentes atq; coniugati signati sunt; Nam noe arcam in undis rexit atq; ideo figuram rectorum tenuit; Danihel et in aula regia abstinentiae deditus fuit et idcirco uitam continentium signauit; Iob uero in coniugio positus et curam domus propriae exercens placuit per quẽ digne bonorũ coniugum ordo figuratur;

RESPONDENTES DICUNT ILLI; UBI DOMINE QUI DIXIT EIS, UBICUMQUE FUERIT CORPUS ILLUC CONGREGABUNTUR AQUILAE,

Duo saluator interrogatus ubi scilicet boni assumendi et ubi sint mali relinquendi; unum dixit. aliud subintellegendum reliquit. sanctos enim secum futuros asseuerando. reprobos nimirum a sua uisione secernendos. et ideo non alibi quam cum diabolo damnandos insinuat; Ubicumque ergo fuerit dominus corpore. illo congregabuntur electi qui eius passionem humilitatemque imitando tamquam de eius carne saturantur. Quorum per resurrectionem renouabitur ut aquilae iuuentus; Concinit etiam studiis eorum qui gloriam supernae maiestatis tota mente contemplari sitiunt; quod aquila ceteras aues uolatu transgrediens in ipsum solis radium oculos gaudet infigere. congruit et illud quod aetiten lapidem ueneniis resistentem suis nidis solet adferre ne forte serpens accedere uel pullos aut oua sua tangere praesumat; Quia uidelicet omnis sapiens ut alitus cogitatusque suos ab antiqui serpentis ualeat inruptione defendere; illum necesse est lapidem qui praecisus de monte sine manibus diaboli regnum strauit. hoc est fidem dilectionemque Christi suo semper in pectore seruet;

ccxiiii
LXX.

DICEBAT AUTEM ET PARABOLAM AD ILLOS QUONIAM OPORTET SEMPER ORARE ET NON DEFICERE.

Dicit et apostolus semper gaudete. sine intermissione orate; Quis autem potest ita semper orare et sine defectu uel intermissione precibus insistere; ut nec alimentum sumendi aut dormiendi tempus habeat; Aut ergo dicendum est eum semper orare et non deficere. qui canonicis horis cotidie iuxta ritum ecclesiasticae traditionis psalmodiis precibusque consuetis dominum laudare et rogare non desistit. et hoc esse quod psalmista

dicebat. Benedicam dnm in omni tempore semp laus eius in ore meo.
Aut certe omnia quae iustus secundum dnm gerit et dicit adoratio nem esse reputanda. quia enim iustus sine intermissione quae iusta sunt agit; per hoc sine intermissione iustus orabit. nec umquam ab oratione cessabit. nisi iustus esse destitit.

IUDEX QUIDAM ERAT IN QUADAM CIUITATE QUI DM NON TIMEBAT ET HOMINE NON REUEREBATUR. UIDUA AUTEM QUEDAM ERAT IN CIUITATE ILLA. ET UENIEBAT AD EUM DICENS. UINDICA ME DE ADUERSARIO MEO. ET NOLEBAT PER MULTUM TEMPUS. POST HAEC AUTEM DIXIT INTRA SE. ET SI DM NON TIMEO. NEC HOMINEM REUEREOR. TAMEN QUIA MOLESTA EST MIHI HAEC UIDUA. UINDICABO ILLAM NE IN NOUISSIMO UENIENS SUGGILLET ME.

Parabolas dns aut secundum similitudinem aliquam ponit. sicut de homine qui habebat duos filios maiorem in agro sibi propinquantem. minorem autem in longinquo luxuriantem. aut ex ipsa dissimilitudine aliquid probat. uelut est illud. quod si faenum agri quod hodie est et cras in clibanum mittitur ds sic uestit. quanto magis uos modicae fidei; Itaque illud superius genus his uerbis adiungi potest. sicut illud ita et illud. hoc autem posterius his uerbis. si illud. quanto magis illud. aut si illud quanto minus illud; sed alicubi obscure alicubi aperte ista ponuntur. hic ergo in iniquus iudex. non ex similitudine. sed ex dissimilitudine adhibitus est; Non enim illo modo ille iniustus iudex personam di allegorice sustinet. sed tamen quantum ds qui bonus et iustus est curet deprecantes se. hinc conicit dns

uoluit quod nec iniustus homo
eos qui illū assiduis precib;
tundunt uel propter taedium
deuitandum potest contemnere;
Nam hoc est quod ait. Ne ueniens
suggillet me. Ipsa uero uidua po
test habere similitudinē ecclesiae.
quod desolata uidetur. donec ueni
at dns. qui tamen in secreto etiam
nunc curam eius gerit.

AIT AUTEM DNS AUDI
TE QUID IUDEX INIQUITA
TIS DICIT; DS AUTEM NON
FACIET UINDICTAM ELEC
TORUM SUORUM CLAMAN
TIUM AD SE DIE AC NOCTE
ET PATIENTIAM HABE
BIT IN ILLIS; DICO UOBIS
QUIA CITO FACIET UIN
DICTAM ILLORUM;

Si quem mouet cur electi di se uindicari
deprecentur. Quod etiam in apoca
lipsi iohannis de martyrib;
dicitur. Cum apertissime moneamur.
ut pro nostris inimicis et persecutorib;
oremus. Intellegendum est eam
uindictam esse iustorū ut omnes
mali pereant; Pereunt autem duob;
modis. aut conuersione ad iustitiam.
aut amissa per supplicium potestate.
Qua nunc aduersus bonos quam
diu hoc ipsum bonis expedit uel tem
poraliter aliquid ualent. quem finē
iusti cum uenire desiderant. quam
uis pro inimicis suis orent. tamen
non absurde uindictā desiderare dicunt.

UERUMTAMEN FILIUS
HOMINIS UENIENS PUTAS
INUENIET FIDE IN TERRA.

Quamuis omnipotens conditor.
semper electos suos ad se cla
mantes sit uindicare paratus. In die
tamen iudicii quod trementi est
corde retinendum. Cum idem conditor
in forma filii hominis apparuerit.
tanta erit raritas electorum. ut
non tam ob clamorem fidelium in
iuste damnatorum quam ob eorū
torporem iuste damnandorum.
totus iam mundi sit ad celeranda
ruina; quod autem dns quasi dubi
tatiue dicit. Putas inueniet fidem.

Non dubitat sed arguit uerbo quip
pe dubitationis increpatur infidelitas.
non opinatur diuinitas; Nam et nos
aliquando de reb; quas certas habemus.
increpatiue uerbum dubitationis
ponimus cum corde non dubitemus.
uelut si indigeris seruo tuo et dicas
Contemnis me considera forsitan do
minus tuus sum. Et apostolus ad
quosdam contemptores suos. Puto
autem inquit et ego spm di habeo;
Qui dicit puto dubitare uidetur sed
ille increpabat non dubitabat. Ita
ergo et dns scit quidem omnia per
quem facta sunt omnia et tamen
dubitando increpat infidelium corda;

LXXI. DIXIT AUTEM ET AD QUOS
DAM QUI IN SE CONFIDEBANT
TAMQUAM IUSTI ET ASPER
NABANTUR CETEROS.
PARABOLAM ISTAM

Quia parabolam dns qua semper
orare et non deficere docebat.
ita conclusit ut diceret et ueniente
iudice difficile fidem in terra reppe
riendam. Ne quis sibi forte de
super uacua fidei cognitione uel
etiam confessione blandiretur.
Mox altera iuncta parabola dili
gentius ostendit a dō fidei non
uerba examinanda sed opera.
Inter quae nimirum opera maxime
regnat humilitas; Unde et supra
cum fidem grano sinapis minuto
quidem sed ex contritione fla
granti compararet quasi exponendo
subiunxit. Cum feceritis omnia
quae praecepta sunt uobis. Dicite
serui inutiles sumus; Cui contra
superbi cum nequaquam omnia
sed modicum quid eorum quae
praecepta sunt faciant. Non solum
mox de sua iustitia praesumunt.
sed et infirmos quosque despici
unt. Atque ideo quasi fide
uacui cum orauerint non exaudi
untur.

DUO HOMINES ASCEN
DERUNT IN TEMPLUM
UT ORARENT UNUS PHA
RISAEUS ET ALTER PU
BLICANUS.

Publicanus humiliter orans.
Ad illa praefatae uiduae. hoc est
ecclesiae membra pertinet.
De quibus supra dicitur.
Ds autem non faciet uindictam
electorum suorum clamantium
ad se. Pharisaeus autem merita
iactans. ad ea de quib; terribilis in
conclusione sententia subditur;
Uerumtamen filius hominis ueni
ens putas inueniet fidem in terra.

PHARISAEUS STANS HAEC
APUD SE ORABAT. DS GRA
TIAS AGO TIBI QUIA NON
SUM SICUT CETERI HO
MINUM RAPTORES IN
IUSTI ADULTERI UELUT
ETIAM HIC PUBLICANUS.

Quattuor sunt species quibus
omnis tumor arrogantium
demonstratur. cum bonum aut
a semetipsis habere se aestimant.
aut si sibi datum desuper credunt.
pro suis se hoc accepisse meritis
putant. aut certe cum iactant
se habere quod non habent.
aut despectis ceteris singulariter
uideri appetunt habere quod ha
bent; Qua pharisaeus iste iactantiae
peste laborasse depraehenditur;
qui idcirco de templo absque iusti
ficatione descendit. Quia bonorum
operum merita sibi quasi singula
riter tribuens. oranti publicano
se praetulit;

IEIUNO BIS IN SABBATO.
DECIMAS DO OMNIUM
QUAE POSSIDEO;

Hiezechiel propheta de ostensis
sibi caeli animalib; scribit. & totum
corpus plenum oculis in circuitu
ipsorum quattuor; corpora quip
pe animalium idcirco plena oculis
describuntur. quia scorum actio
ab omni parte circumspecta est.
Bona desiderabiliter prouidens.
mala sollerter cauens. sed nos saepe
dum aliis rebus intendimus fit
ut alia neglegamus. & ubi neglegi
mus ibi procul dubio oculum
non habemus; Nam ecce pharisae
us ad exhibendam abstinentiam.

ad inpendendam misericordiam. ad referendas d(e)o gratias oculu(m) habuerat; sed ad humilitatis custodiam non habebat; Et quid prodest. quod contra hostium insidias pene tota ciuitas caute custoditur; si unum foramen apertum relinquitur. unde ab hostib; intratur

ET PUBLICANUS A LONGE STANS NOLEBAT NEC OCULOS AD CAELUM LEUARE. SED PERCUTIEBAT PECTUS SUUM DICENS. D(EU)S PROPITIUS ESTO MIHI PECCATORI. DICO UOBIS DESCENDIT HIC IUSTIFICATUS IN DOMUM SUAM AB ILLO.

Quantam ueniae fiduciam digne paenitentibus praebet. quod publicanus qui reatum suae nequitiae perfectae cognouit; fleuit conuersus est. & si iniustus ad templum uenit. iustificatus a templo rediit. Typice autem pharisaeus iudaeorum est populus. qui ex iustificationib; legis extollit merita sua. Publicanus uero gentilis est. qui longe a d(e)o positus confitetur peccata sua. Quorum unus superbiendo recessit humiliatus. Alter lamentando adpropinquare meruit exaltatus.

CCXV QUIA OMNIS QUI SE EXALTAT HUMILIABITUR ET QUI SE HUMILIAT EXALTABITUR

Et de utroque populo praefato. & de omni superbo uel humili recte potest intellegi. sicut & illud quod alibi legimus. Ante ruinam exaltatur cor. & ante gloriam humiliatur; atque propter & de uerbis elati pharisaei quibus humiliari meruit. Possumus ex diuerso formam humilitatis qua sublimemur adsumere. Ut sicut ille consideratis & peiorum uitiis. & suis uirtutib; est elatus ad ruinam. ita nos non nostra solum pigritia. sed & meliorum uirtutib; inspectis humiliemur ad gloriam. Quatinus unusquisque nostrum

haec apud se supplex ac summissus obsecret. Deus omnipotens miserere supplici tuo quia non sum sicut innumeri serui tui! Contemptu saeculi sublimes. Iustitiae merito gloriosi. Castitatis laude angelici! uelut etiam multi illorum qui post flagitia publica paenitendo tibi meruerunt esse deuoti; Qui etiam siquid boni tua gratia largiente fecero! quo fine haec faciam qua ue ante districtione pensentur ignoro

CCXVI AFFEREBANT AUTEM
XXII AD ILLUM ET INFANTES UT EOS TANGERET. QUOD CUM UIDERENT DISCIPULI INCREPABANT ILLOS.

Et haec humilitatis magisterio lectio plena micat. quae uidelicet innocenter ac simplices ad dñi gratiam pertingere posse demonstrat; Increpabant autem offerentes discipuli. Non quo nollent infantibus saluatoris et manu et uoce benedici sed quo necdum habentes plenissimam fidem putarent eum in similitudinem hominum. offerentium inportunitate lassari.

IHS AUTEM CONUOCANS ILLOS DIXIT SINITE PUEROS UENIRE AD ME ET NOLITE EOS UETARE. TALIUM EST ENIM REGNUM DI.

Significanter dixit talium non istorum ut ostenderet non aetatem regnare sed mores! et his qui similem haberent innocentiam et simplicitatem praemium repromitti! apostolo quoque in eandem sententiam congruente; fratres nolite pueri fieri sensibus! sed malitia paruuli estote. sensu autem ut perfecti sitis.

AMEN DICO UOBIS QUICUMQUE NON ACCEPERIT REGNUM DI SICUT PUER NON INTRABIT IN ILLUD.

Sicut puer non perseuerat in iracundia. non laesus meminit. non uidens pulchram mulierem delectatur. non aliud cogitat aliud loquitur. sic et uos nisi talem

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK Baden-Württemberg

habueritis innocentiam & animi puritatem · regnum caelorum Non poteritis intrare. Aliter regnū dī idest doctrinam euangelii sicut puer accipere iubemur. quia puer indiscendo neque contradicit docto rib; neque rationes & uerba con ponit aduersum eos resistens sed fideliter suscipit quod docetur. & cum metu obtemperat & quiescit.

LXXIII · ET INTERROGAUIT EUM QUIDAM PRINCEPS DICENS MAGISTER QUID FACIENDO UITAM AETERNAM POSSIDEBO ·

Audierat credo iste princeps a dn̄o tantum eos qui puerorum uelint esse similes, regnum dī intraturos · Atq; ideo tractatus certioris sollicitus. poscit sibi non parabolatim sed palam quibus operum meritis uitam aeternam consequatur exponi

DIXIT AUTEM EI IHS QUID ME DICIS BONUM NEMO BONUS NISI SOLUS DS

Quia magistrum uocauerat bonum & non dm̄ uel dī filium confessus erat didicit quamuis sc̄m hominem conparatione dī non esse bonum De quo dicitur. confitemini dn̄o qm̄ bonus. solus autem ds̄ bonus non pater solus intellegendus est · sed & filius qui dicit ego sum pastor bonus. sed & sp̄s sc̄s. quia pater de caelo dabit sp̄m bonum p&entib; se · id ē ipsa una & indiuidua trinitas. pater & filius & sp̄s sc̄s solus & unus ds̄ bonus ē. Non igitur dn̄s se bonum negat sed esse dm̄ significat. non se magistrum bonū non esse sed magistrum absq; dō. nullum bonum esse testatur;

MANDATA NOSTI NON OCCIDES NON MOECHABERIS · NON FURTUM FACIES NON FALSUM TESTIMONIŪ DICES · HONORA PATREM TUUM ET MATREM ·

Haec est pueritis innocentiae castitas. quae nobis imitanda proponitur. si regnū dī

uolumus ingredi; Notandum
sane quia iustitia legis suo tempore
custodita non solum bona terrae sed
& uitam confert aeternam.

QUI AIT HAEC OMNIA
CUSTODIUI A IUUENTUTE
ccxviiii. MEA QUO AUDITO IHS
AIT EI ADHUC UNUM
TIBI DEEST

Non est putandus hic princeps
cum legis se mandata custodisse
dicebat esse mentitus sed simpli
citer ut uixerit esse confessus.
quasi mendacii noxia reus tene
retur. nequaquam marcus euan
gelista de illo scribens adiceret,
Ihs autem intuitus eum dilexit
eum & dixit illi unum tibi deest.
Uade quaecumque habes uende &c.
Diligit enim dns eos qui legis man
data quamuis minora custodiunt.
sed nihilominus quod in lege mi
nus fuerat his qui perfecti esse
desiderant ostendit.

OMNIA QUAECUMQUE
HABES UENDE ET DA
PAUPERIBUS ET HABEBIS
THESAURUM IN CAELO
ET UENI SEQUERE ME

Quicumque perfectus esse uolue
rit debet uendere quae ha
bet & non ex parte uendere sicut
annanias fecit & safphira sed totum
uendere & cum uendiderit dare
omne pauperibus & sic sibi praepa
raret thesaurum in regnum cae
lorum; Nec hoc ad perfectionem
sufficit nisi post contemtas diui
tias saluatorem sequatur. Id est
relictis malis faciat bona. faci
lius enim sacculus contemnitur.
quam uoluntas; multi diuitias relin
quentes dnm non sequuntur; sequi
tur autem dnm qui imitator eius
est & per uestigia illius graditur;
Qui enim dicit se in xpo credere
debet quomodo ille ambulauit
& ipse ambulare.

ccxx. HIS ILLE AUDITIS CON
TRISTATUS EST QUIA DI
UES ERAT UALDE

Haec est saeculi tristitia quae

mortem operatur. hae diuitiae
fallaces. quae spinarum instar.
sementem suffocauere
dominicam.

UIDENS AUTEM ILLUM
IHS TRISTEM FACTUM.
DIXIT QUAM DIFFICILE
QUI PECUNIAS HABENT.
IN REGNUM DI INTRABUNT

Clar& quidem. quia qui hic
multiplicandis diuitiis incum
bunt alterius uitae gaudia quae
rere contemnunt; sed inter pecu
nias habere & pecunias amare.
non nulla distantia est. multi
enim habentes non amant. multi
non habentes amant. Item alibi
& habent & amant. alii nec habere
nec amare se diuitias saeculi gau
dent. quorum tutior status est.
Cum apostolo dicentium. Nobis
mundus crucifixus est & nos
mundo. Unde & salomon non
ait. Qui hab&. sed qui amat diui
tias. Non fructus non capi& ex
eis. & ipse dñs secundum marcu

obstupescentib; in uerbis huiusce
sententiae discipulis exponendo
subiunxit. Filioli quam difficile
est confitentes in pecuniis regnu
di introire. & notandum quod
non ait. Inpossibile sed difficile.
hoc est maximi laboris esse pecu
nias habentes uel in pecuniis con
fidentes exutis filargyriae r&i
naculis aulam regni caelestis
intrare

FACILIUS EST ENIM CAME
LUM PER FORAMEN ACUS
TRANSIRE QUAM DIUITE
INTRARE IN REGNUM DI.

Si facilius est camelum ingentib;
membris enormem. angustum
foramen acus penetrare. quam
diuitem intrare in regnum di.
Nullus ergo diues intrabit in reg
num di. & quomodo uel in euan
gelio mattheus zaccheus & ioseph.
uel in ueteri testamento quam
plurimi diuites di intrauerunt
in regnum. nisi forte quia diuitias
uel pro nihilo habere uel ex toto

relinquere domino inspirante didicerunt; Num quidem enim dauid in regni diuitiis confidebat, qui et de semetipso canit. Quoniam unicus et pauper sum ego; Et alios hortatur; Diuitiae si afluant nolite cor adponere; Credo non ausus dicere nolite suscipere; Numquid abraham domino substantiam praetulisse credibile est pro quo unicum ferire non dubitauit heredem. altiori autem sensu facilius est xpm pati pro dilectoribus saeculi quam dilectores saeculi ad xpm posse conuerti; cameli enim nomine se intellegi uoluit quia sponte humiliatur; infirmitatis nostrae onera sustulit; In quo enim manifestius intellegitur quam in ipso quod scriptum est; Quanto magnus es humilia te in omnibus; pera cum autem punctiones (significat punctiones) dolores in passione susceptos; foramen acus dicit (ergo) angustias passionis qua scissa nostrae quasi uestimenta naturae quodammodo resarcire. Id est recuperare dignatus est. quatinus post lapsum melius reformati gaudeamus ad testimonium apostoli dicentis. Quicumque enim in xpo baptizati estis xpm induistis.

ET DIXERUNT QUI AUDIEBANT. ET QUIS POTEST SALUUS FIERI

Quo pertinet ista responsio. cum inconparabiliter maior sit turba pauperum quae diuitibus perditis potuerit saluari nisi quia intellexerunt omnes qui diuitias amant. etiam si adipisci nequeant. in diuitum numero deputari.

AIT ILLIS QUAE INPOSSIBILIA SUNT APUD HOMINES POSSIBILIA SUNT APUD DEUM.

Non ita accipiendum est quod cupidi et superbi qui nomine illius diuitis significati sunt. in regnum caelorum sint intraturi cum suis cupiditatibus et superbia.

sed possibile est deo ut per uerbum · sicut etiam factum esse et cotidie fieri uidemus · a cupiditate temporalium ad caritatem aeternorum et a perniciosa superbia · ad humilitatem saluberrimam conuertantur ·

AIT AUTEM PETRUS ECCE NOS DIMISIMUS OMNIA ET SECUTI SUMUS TE.

Grandis fiducia · petrus piscator erat · diues non fuerat · cibos manu et arte quaerebat · et tamen loquitur confidenter · Dimisimus omnia · et quia non sufficit tantum dimittere · iungit quod perfectum est · et secuti sumus te · fecimus quod iussisti · quid igitur nobis dabis praemii ·

ccxxi **QUI DIXIT EIS AMEN DICO UOBIS NEMO EST QUI RELIQUIT DOMUM AUT PARENTES AUT FRATRES AUT UXOREM AUT FILIOS PROPTER REGNUM DEI · ET NON RECIPIAT MULTO PLURA IN HOC TEMPORE · ET IN SAECULO UENTURO · UITAM AETERNAM ·**

Quidam ex occasione huiusce sententiae · iudaicam mille annorum fabulam post resurrectionem iustorum aedificant · quando omnia quae propter dominum dimisimus multiplici nobis sint fenore reddenda · insuper et uita aeterna donanda · nec uident inepti quod et si in ceteris digna sit repromissio · in uxoribus tamen iuxta alios euangelistas centenis appareat turpitudo · praesertim cum dominus et in resurrectione nubendum non esse testetur · et iuxta euangelistam marcum ea quae dimissa fuerint in hoc tempore cum persecutionibus accipienda confirmet · quas utique persecutiones illi chiliastae · sicut et cetera contraria mille annis suis omnimodis abesse dogmatizant · sensus igitur iste est qui propter regnum dei adquirendum omnes affectus contempserit · omnes saeculi delicias luxusque

calcauerit. multo plura in praesenti recipit. quia a fratribus atque consortibus propositi sui quieti spiritali glutino conligantur. multo gratiorem etiam in hac uita recipit caritatem; hanc siquidem quam inter parentes ac filios atque germanos coniuges. uel propinquos. siue societas conpulae. seu consanguinitatis necessitudo coniungit. satis breuem esse constat ac fragilem; Denique interdum etiam honesta causa interueniente diuellitur. soli perpetuae coniunctionis retinent unitatem atque indiscrete possident uniuersa qui omnia sua esse quae fratrum. omnia fratrum credunt esse quae sua sunt; lege actus apostolorum. Quia multitudinis credentium erat cor et anima una et erant illis omnia communia. nullus que egens erat inter eos. qui sua pro domino relinquerunt. De quibus et paulus ait. Tamquam nihil habentes et omnia possidentes; recipitur sane etiam de continentia coniugali multo maior suauitas ab illa quae eis inuicem per commixtionem sexuum praebebatur. uxorem ante in lasciua passione desiderii possidebam. hanc eandem in honore sanctificationis et uera christi dilectione possideo. una est mulier sed centuplum creuit meritum castitatis;

Nam quod secundum marcum dicitur. Accipiet centies tantum. hanc in tempore hoc domos et fratres. et sorores et matres et filios et agros cum persecutionibus; Potest altius accipi. centenarius quippe numerus de sinistra translatus ad dexteram. Licet eandem in flexu digitorum uideatur tenere figuram. nimirum tamen quantitatis magnitudine supercrescit. quia uidelicet uniuersi qui propter regnum dei temporalia spernunt. etiam in hac uita persecutionibus plenissima eiusdem regni gaudia fide certa degustant; Atque in expectatione patriae caelestis omnium pariter electorum sincerissima dilectione

fruuntur.

cc.xx.ii LXXVIII ADSUMPSIT AUTEM IHS DUODECIM ET AIT ILLIS ECCE ASCENDIMUS HIEROSOLYMAM ET CONSUMMABUNTUR OMNIA QUAE SCRIPTA SUNT PER PROPHETAS DE FILIO HOMINIS. TRADETUR ENIM GENTIBUS ET INLUDETUR ET FLAGELLABITUR ET CONSPUETUR ET POSTQUAM FLAGELLAUERINT OCCIDENT EUM ET DIE TERTIA RESURGET.

Praeuidens saluator ex passione sua discipulorum animos perturbandos eis longe ante et eiusdem passionis poenam et resurrectionis suae gloriam praedicit. Ut cum morientem sicut praedictum esset cernerent etiam resurrecturum non dubitarent, praeuidens etiam quosdam hereticos in ecclesia futuros qui xpm dicerent legi prophetisque docuisse contraria. aliumque ueteris testamenti atque alium noui dnm esse credendum ostendit prophetarum praesagia non alio magis quam ad suae dispensationis quam pro nobis temporarie suscepit intendisse misterium. adeo consummatio sit prophetiae suae passionis et posterioris gloriae celebrata perfectio. Necnon et paganorum dementiam qua eius crucem derident apertissime confutat quando proxime suae passionis et tempus quasi futurorum praescius ostendit et locum quasi mortis intrepidus adiit.

cc.xx.iii ET IPSI NIHIL HORUM INTELLEXERUNT ET ERAT UERBUM ISTUD ABSCONDITUM AB EIS ET NON INTELLEGEBANT QUAE DICEBANTUR.

Legimus in euangelio secundum Iohannem dicente dno. Si exaltatus fuero a terra omnia traham ad me ipsum. respondisse

turbam atq; dixisse, Nos audi
uimus ex lege quia xps manet in
aeternum. & quomodo tu dicis
oportet exaltari filium hominis;
Quid est ergo quod discipuli totiens
replicatum dominicae passionis
arcanum intellegere nequeunt.
& iudaei ad unum uerbum. & tam
obscure positum ut hoc expositione
dignum euangelista ducat. Hoc
autem dicebat inquit significans
qua morte esset moriturus. mox
quia crucis exaltatio significaretur
intellegunt nisi quia discipuli
cuius uitam maxime uidere desi
derabant eius mortem audire non
poterant. Quem non solum hominē
innocentem. sed & dm̄ uerū sciebant.
hunc nullatinus mori uel posse puta
bant. & quia per parabolas eum
saepe loquentem audire consueuerant.
Quotiens aliquid de sua passione dicebat
hoc non ita ut sonabat intellegen
dum. sed amore distante ad aliud
quid allegorice referendum esse
credebant. Iudaei uero quia in eius
necem conspirauerant quicquid de
sua passione uel cruce loquebatur
intellegebant. hoc enim loquebatur
quod ipsi summopere & fieri opta
bant & perficere satagebant. sicque
miro & inusitato modo idem sub eun
dē crucis sacramentum quod fide
lib; amor abscondit. Infidelib; in
uidia pandit.

ccxxiiii lxxv FACTUM EST AUTEM CŪ
ADPROPINQUARET HIERI
CHO CAECUS QUIDAM
SEDEBAT SECUS UIAM MEN
DICANS ET CUM AUDIRET
TURBAM PRAETE
REUNTEM. INTERROGA
BAT QUID HOC ESSET. DIXE
RUNT AUTEM EI QUOD
IHS NAZARENUS TRAN
SIRET.

Caecus iste per allegoriam ge
nus humanum significat quod
in parente primo a paradisi gau
diis expulsum claritatem superne
lucis ignorans damnationis
suae tenebras patitur. sed cum

hiericho. Adpropinquare ihs
dicitur. caecus inluminatur; hie
richo quippe in[ter]pr[et]atur luna.
Luna autem in sacro eloquio pro
defectu ponitur carnis. quia dum
menstruis momentis decrescit. de
fectum nostrae mortalitatis desig
nat; Dum igitur conditor noster
adpropinquat hiericho caecus ad
lumen redit. quia dum diuinitas
defectum nostrae carnis suscipit
humanum genus lumen quod amise
rat recipit. Quia videlicet caecus recte
& iuxta uiam sedere & mendicans
esse describitur; Ipsa enim ueritas
dixit. Ego sum uia. ergo qui aeter
nae lucis claritatem nescit caecus est.
Sed si iam in redemptorem credit iuxta
uiam sedet. Si autem iam credit. sed ut
aeternam lucem recipiat rogare
dissimulat atque a precibus cessat.
Caecus quidem iuxta uiam sedet.
sed minime mendicat; Si uero & cre
dedit & exorat. & iuxta uiam sedet
caecus & mendicat.
ET CLAMAUIT DICENS.
IHU FILI DAUID MISERERE
MEI. ET QUI PRAEIBANT
INCREPABANT EUM UT
TACERET. IPSE UERO
MULTO MAGIS CLAMA
BAT FILI DAUID MISERE
RE MEI.

Quid isti designant qui ih[esu]m ueni
entem praecedunt. nisi desideri
orum carnalium turbas tumultusque
uitiorum. qui priusquam ihs ad cor
nostrum [ueniat] temptationibus suis cogita
tionem nostram dissipant. & uoces
cordis in oratione perturbant. Saepe
namque dum conuerti ad dominum post perpetra
ta uitia uolumus. dum contra haec
eadem exorare uitia quae perpetra
uimus conamur. occurrunt cordi
fantasmata peccatorum. quae feci
mus mentis nostrae aciem reuerbe
rant. confundunt animum & uocem
nostrae deprecationis praemunt. Sed
quem turba increpat ut taceat magis
ac magis clamat quia quanto gra
uiori tumultu cogitationum carna
lium premimur. tanto orationi insistere

ardentius debemus.

STANS AUTEM IHS IUSSIT ILLUM ADDUCI AD SE.

Ecce stat qui ante transiebat. quia cum adhuc turbas fantasmatum in oratione patimur. Ihm aliquatenus transeuntem sentimus. Cum uero orationi uehementer insistimus. stat ihs & lucem restituit. quia ds in corde figitur. & lux amissa reparatur.

ET CUM ADPROPINQUASSET INTERROGAUIT ILLUM DICENS QUID TIBI UIS FACIAM AT ILLE DIXIT DNE UT UIDEAM

Numquid qui lumen reddere poterat quid uell& caecus ignorabat. sed p&i uult hoc quod & nos p&ere & se concedere praenoscit. Inportune namque ad orationem nos ammon&. & tamen dicit. scit namque pater uester quid opus sit uobis antequam p&atis eum. Ad hoc ergo requirit ut p&atur. ad hoc requirit. ut cor ad orationem excit&. Unde & caecus protinus adiungit Dne ut uideam. Ecce caecus a dno non aurum sed lucem quaerit. paruipendit extra lucem aliquid quaerere. quia & si habere caecus quodlib& potest sine luce non potest uidere quod hab&. Imitemur ergo eum quem & corpore audiuimus. & mente saluatum. Non falsas diuitias. non terrena dona. non fugitiuos honores a dno. sed lucem quaeramus. illam uidelic& lucem quam uidere cum solis angelis possumus. quam nec initium inchoat nec finis angustat. Ad quam profecto lucem uia fides est. Unde recte & inluminando caeco protinus subiungitur.

ET IHS DIXIT ILLI RESPICE FIDES TUA TE SALUUM FECIT ET CONFESTIM UIDIT ET SEQUEBATUR ILLUM MAGNIFICANS DM

Uid& & sequitur. qui bonum quod intellegit operatur. uid& autē sed non sequitur. qui bonum quidē intellegit sed bona opera contemnit. Ihm enim sequitur qui imitatur.

hinc namque dicit · si quis mihi minis
trat me sequatur · Consideremus ergo
qua graditur · ut sequi mereamur ·
sicque fit ut non solum nostra uita ·
in dnm proficiat · sed haec ipsa nostra
conuersio ad laudem di & alios accen
dat · Unde illic subditur

ET OMNIS PLEBS UT UIDIT
DEDIT LAUDEM DI

Dedit enim plebs laudem do ·
non solu pro impetrato munere
lucis · sed & pro merito fidei impetran
tis; Dedit laudem do quia & ihm ui
dit misericorditer · ac potenter luce
restituisse roganti & obstinatae
fidei clamorem quae iuste quaesie
rit mox consequi posse cognouit ·
Unde notandum quia dns incarne
apparens omnia quae uerbis docuit
exemplis firmauit; Qui enim nobis;
praecepit sic luceat lux urã corã homi
nib; ut uideant opera uestra bona &
glorificent patre urm qui in caelis est ·
& ipse in uniuersis quae coepit facere
& docere · non suam ab hominib; sed
patris gloriam quaerebat ;

lxxv ET INGRESSUS PERAM
lxxvi BULABAT HIERICHO ET
ECCE UIR NOMINE ZAC
CHEUS · ET HIC ERAT PRIN
CEPS PUBLICANORUM
ET IPSE DIUES · ET QUAE
REBAT UIDERE IHM QUIS
ESSET ET NON POTERAT
PRAE TURBA QUIA STA
TURA PUSILLUS ERAT
ET PRAECURRENS AS
CENDIT IN ARBOREM
SYCOMORUM UT UIDE
RET ILLUM QUIA INDE
ERAT TRANSITURUS

Quae inpossibilia sunt apud
homines possibilia sunt apud
dm ecce enim camelus deposita
gibbi sarcina per foramen acus
transit · hoc est diues & publicanus
relicto onere diuitiaru contemp
to censu fraudium angustam porta
stamque uiam quae ad uitam
ducit ascendit ; Qui mira deuo
tione fidei ad uidendu saluatore
quod natura minus habuerat ·

ascensu supplet arboris; atque ideo
iuste quamuis ipse rogare non
audeat · benedictionē dominicę
susceptionis quam desiderabat
accipit; Mystice autem zacche
us qui interpr&atur iustificatus ·
credentem ex gentib; populum
significat · qui quanto curis sae
cularib; occupatior · tanto fla
gitiis deprimentib; erat factus
humilior · sed ablutus est sed scifi
catus · sed iustificatus · In nomine dn̄i nostri ihū
xp̄i · & in sp̄u di nostri; Qui in
trantē hiericho saluatorem
uidere quaerebat · sed prae turba
non poterat · quia gratiae fidei
quam mundo saluator adtulit
participare cupiebat · sed inolita
uitiorum consuetudo ne aduotū
perueniret obstiterat · Eadem nam
que turba noxie consuetudinis quae
supra caecum clamantem ne
lumen peteret increpabat · etiam
suspicientem publicanum ne
ihm̄ uideat tardat; sed sicut caecus
turbarum uoces magis ac magis

clamando deuicit · Ita pusillus
necesse est turbe nocentis obstacu
lum altiora petendo transcendat ·
terrena relinquat arborē crucis
ascendat; Sycomorus namque
quae est arbor foliis moro simi
lis sed altitudine praestans ·
Unde & a latinis celsa nuncupatur ·
ficus fatua dicitur; & eadem do
minica crux credentes alit ut ficus ·
ab incredulis inrid&ur ut fatua ·
Nos enim praedicamus xp̄m
crucifixum · Iudaeis quidem scan
dalum · gentib; autem stultitiā ·
ipsis uero uocatis iudaeis atq;
gentib; xp̄m di uirtutem & di
sapientiam; quam uidelic& ar
borem pusillus statura zaccheus
quo exaltari possit ascendit ·
Dum quilib& humilis & proprię
conscius infirmitatis confidens
in dn̄o proclamat · Mihi autē
absit gloriari nisi in cruce dn̄i
nostri ihū xp̄i; Ascensa autem
sycomoro transeuntē prope
dn̄m cernit · quia per hanc laudabilē

fatuitatem & si necdum ut est solide iam tamen raptim & quasi intransitu luci sapientiae caelestis intendit.

ET CUM UENISSET AD LOCUM SUSPICIENS IHS UIDIT ILLUM.

Perambulans hiericho saluator uenit adlocum ubi praecurrens zaccheus sicomorum conscenderat. quia missis per mundum sui uerbi praeconib; inquib; ipse nimirum & loquebatur & ibat uenit adpopulum nationum qui passionis eius fide iam sublimis existens & iam diuinitatis eius ardebat agnita facie beari; suspiciens uidit illum. quia per gratiam fidei á terrenis cupiditatib; eleuatum turbisque infidelib; preeminentem elegit; uidere enim di eligere. uel amare est. Unde est illud. Oculi dni super iustos. Nam & nos quae amamus uidere. abhis quae execramur inaui tum festinamus auertere. Uidit ergo ihs uidente se quia elegit. eligentem se & amauit amantem. hunc sane ordinem proficiendi. hoc est per fidem dominicę incarnationis ad cognitionē diuinitatis perueniendi quasi sicomorum ihū faciem speculandi doctor egregius ostendit cum ait. Non enim iudicaui scire me aliquid inter uos nisi xpm ihm & hunc crucifixum. Item que aliis exprobrans. facti estis inquit quib; lacte opus sit non solido cibo. Lac infirma temporarię dispensationis. solidum cibum ardua perpetuae maiestatis appellans.

ET DIXIT AD EUM. ZACCHEE FESTINANS DESCENDE QUIA HODIE IN DOMO TUA OPORTET ME MANERE ET FESTINANS DESCENDIT ET EXCEPIT ILLUM GAUDENS;

Manebat aliquando dns indomo principis pharisaeorum hoc est inIudaeorū sinagoga docebat;

sed quia non baptizatum ante prandium. sabbato curantem publicanos & peccatores recipientem contra auaritiam disputantem & cętera digna dō gerentem. lingua ueneniati carpebant. pertaesus eorum facinora discessit & aufugit dicens. Relinquetur uobis domus uestra deserta. hodie autem in domo pusilli zacchei oportet illum manere. hoc est nouae lucis gratiam coruscante in humili credentium nationum corde quiescere. Quod autem descendere desycomoro zaccheus & sic in domo sua xpo mansionem praeparare iubetur hoc est quod apostolus ait. Quia & si cognouimus secundum carnem xpm sed iam nunc non nouimus. & si enim mortuus est ex infirmitate sed uiuit ex uirtute dī.

ET CUM UIDERENT OMNES MURMURABANT DICENTES QUOD AD HOMINE PECCATORE DIUERTISSET.

Manifestum est iudaeos semper gentium odisse salutem. scriptum est enim. Sequenti uero sabbato pene uniuersa ciuitas conuenit audire uerbum dn̄i. uidentes autem turbas iudaei repleti sunt zelo & contradicebant his quae a paulo dicebantur. & alibi fideles etiam fratres aduersus apostolorum principem disceptabant dicentes. Quare introisti ad uiros praeputium habentes & manducasti cum illis.

STANS AUTEM ZACCHEUS DIXIT AD DNM ECCE DIMIDIUM BONORUM MEORUM DNE DO PAUPERIBUS. ET SI QUID ALIQUEM DEFRAUDAUI REDDO QUADRUPLUM.

Aliis calumniantibus hominem peccatorem. ipse zaccheus stans id est in ea quam coeperat fidei ueritate persistens. non solum se ex peccatore conuersum sed etiam inter perfectos probat esse conuersatum. Dicente enim dno. Si uis perfectus esse uade uende

omnia quae habes & da pauperib;
Quisquis ante conuersionē innocen
ter uixit. omnia conuersus potest
dare pauperib; atqui aliqua fraude
sustulit primo haec iuxta legem
reddere deinde quod sibi remanse
rit debet dare pauperib; Ac sic & ipse
quia sibi nil retinet. Omnia sua dis
pergit dat pauperib; iustitia eius
manet in saeculum saeculi. & haec
est sapiens illa stultitia quam de
sicomoro publicanus quasi fructū
uitae legerat rapta uidelicet red
dere propria relinquere uisibilia
contemnere pro inuisibilib; etiam
mori desiderare seipsum abnega
re. & eius qui nec dum uideatur.
dn̄i uestigia sequi concupiscere.
AIT IHS AD EUM QUIA HO
DIE SALUS DOMUI HUIC
FACTA EST EO QUOD ET
IPSE FILIUS SIT ABRAHAE;
Filius abrahae dicitur zaccheus.
non quia de eius stirpe generatus.
sed quia eius est fidem imitatus.
ut sicut abraham terrā cognationē
domumque paternam ob spem
futurae hereditatis dn̄o iubente
deseruit. ita & ille quo thesaurū
in caelis adquireret. bona sua pau
perib; partienda relinqueret. &
pulchrae dicit & ipse ut non so
lum eos qui iusti perseuerant.
sed & eos qui ab iniustitia resipis
cunt ad filios promissionis perti
nere declaret. Aliter. salus que
olim iudaeorum domum implebat.
hodie populo nationum inluxit.
eo quod & ipse populus filius sit
abrahae credendo in dm̄. De quo
dicit apostolus. Si autem uos xp̄i
ergo abrahae semen estis; & si
cut alibi dicit. ipse abraham sit
pater circumcisionis non his
tantum qui sunt ex circumcisi
one. sed & his qui sectantur ues
tigia quae est in praeputio
fidei patris nostri abrahae.
ccxxvi UENIT ENIM FILIUS
HOMINIS QUAERERE
ET SALUARE QUOD
PERIERAT.

Hoc est quod alibi dicit. Non
ueni uocare iustos sed peccatores.
Pius sane magister qui murmu
rantib; turbis sua mysteria non
dedignatur exponere. adeo scilicet
peccatorum paenitentiam non esse
respuendam. ut ipse dei filius ob
hanc maxime quaerendam sit
destinatus ad terras. Qui ut pieta
tis suae nobis dispensationem
inculcet saepissime se filium ho
minis appellat. Commendans
sollicite nobis quod factus est
benigne pro nobis.

ccxxvii HAEC ILLIS AUDIENTI
lxxvii BUS ADICIENS DIXIT PARA
BOLAM. EO QUOD ESSET
PROPE HIERUSALEM ET
QUIA EXISTIMARENT
QUOD CONFESTIM REG
NUM DEI MANIFESTA
RETUR.

Moris est dno praemissum
sermonem parabolis adfirmare
subiectis. Suscepta igitur et
commendata paenitentia publicani
diuitis. adiciens parabolam. Docet
sibi paenitentiam magis peccatorum
quam iustitiam placere superborum.
Latiusque se gentibus de ignorantia
legis humilib; quam in iudaeis
de iustitia quae ex lege est elatis
esse regnaturum. Et quia disci
puli supra audita dni passione
uel resurrectione hierosolymis
implenda non intellegebant
quae dicebantur. Existiman
tes continuo regnum dei esse
uenturum. hanc eorum igno
rantiam inluminans. ostendit
se primo sui regni fidem toto
orbe dispersurum. ac sic in fine
mundi iudicem omnium saeculo
rum regemque uenturum.

ccxxviii DIXIT ERGO. HOMO
QUIDAM NOBILIS ABIIT
IN REGIONE LONGINQUA
ACCIPERE SIBI REGNUM
ET REUERTI.

Homo nobilis ille est cui cae
cus supra clamabat. fili dauid
miserere mei. et uenienti hierosolymam

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

concinebant. Osanna filio dauid
benedictus qui uenit in nomine domini
rex israhel. longinqua regio ec
clesia est ex gentibus; De qua eidem
homini nobili qui loquitur. Ego
autem constitutus sum rex ab eo.
Dicitur a patre; Postula a me et
dabo tibi gentes hereditatem tuam
et possessionem tuam terminos
terrae. Quae uidelicet hereditas
ac possessio: bifaria ratione regio
longinqua uocatur. uel quia
a finibus terrae clamat ad dominum.
uel quia longe est a peccatoribus
salus. et cum deus ubique sit praesens.
longe tamen ab eorum sensu qui
idola colunt. Deus uero abest sed
qui erant longe facti sunt pro
pe in sanguine christi

ccxxviii UOCATIS AUTEM DE
CEM SERUIS SUIS DEDIT
ILLIS DECEM MNAS.

Denarius numerus ad legem
pertinet propter decalogum; Uo
cat itaque pater familias decem
seruos. quia eligit discipulos
per litteram legis imbutos. Dat
illis decem mnas. quia legis dic
ta spiritaliter intellegenda re
uelat; Post passionem quippe
resurrectionemque suam ape
ruit illis sensum. ut intellege
rent scripturas; Mna namque
quam greci mnam uocant. centum
drachmis appenditur. Et omnis
scripturae sermo quia uitae cae
lestis perfectionem suggerit qua
si numeri centenarii pondere
fulgescit.

ET AIT ILLIS NEGOTIA
MINI DUM UENIO

Verba inquit legis ac propheta
rum mystica interpraetatione
discussa populis offerte atque
ab eis fidei confessionem morumque
probitatem recipite. Iuxta quod
psalmista suis auditoribus prae
cipit dicens. Sumite psalmum et
date tympanum. hoc est laudem
praedicationis in cordis intentione
percipite. et deuotionem operis
in carnis castigatione redhibete.

Tympanum quippe est pellis in
ligno extenta. Pellis uero in ligno
extenta caro est nostra ad exem
plum dominicae crucis afflicta,
CIUES AUTEM EIUS ODE
RANT ILLUM ET MISE
RUNT LEGATIONEM
POST ILLUM DICENTES
NOLUMUS HUNC REGNA
RE SUPER NOS.
Ciues impios iudaeos dicit. De quib;
alibi protestatur. Nunc autem
& uiderunt & oderunt & me &
patrem meum. Qui non solū prae
sentem usq; ad mortem crucis ode
rant. sed &iam post resurrectionē
eius miserunt persecutionē aposto
lis. & praedicationē regni caelestis
spreuerunt.
ET FACTUM EST UT RE
DIRET ACCEPTO REGNO,
Significat tempus quando inmani
festissima & eminentissima clari
tate uenturus est. qui eis humilis
apparuit. Cum diceret, Regnū
meum non est de hoc mundo.

ET IUSSIT UOCARI SERUOS
QUIBUS DEDIT PECUNIAM.
UT SCIRET QUANTŪ QUISQ;
NEGOTIATUS ESSET,
Ut sciret inquit. Non quo eum
quid lateat. Cui uerissime
dictum est. Dne tu omnia scis;
sed sciret dicit. scire omnes faceret.
tunc enim omnium opera & cogi
tationes palam omnib; ostendun
tur. quomodo in deuteronomio.
Temptat inquit uos dns ds uester
ut sciat si diligatis eum. hoc est sciri
faciat. Nemo sane arbitretur eos
solummodo quib; gratia praedican
di data est, non autem & eos quib;
praedicatum est ad iudicium tunc
esse uocandos ipsi sunt enim pecu
nia quam boni serui adquisiere
mercando. qum &iam sciat eos quo
que. quib; numquam est praedi
catum ibidem adesse damnandos.
De quibus infra dicemus.
UENIT AUTEM PRIMUS
DICENS DNE MNA TUA
DECEM MNAS ADQUISIUIT

Primus seruus ordo doctorum est in circumcisionem missorum qui unam mnam negotiaturus accepit. Quia unum dominum unam fidem unum baptisma unum deum praedicare iussus est. sed haec eadem mna decem mnas adquisiuit. quia populum sub lege constitutum sibimet docendo sociauit.

ET AIT ILLI EUGE BONE SERUE QUIA IN MODICO FIDELIS FUISTI ERIS POTESTATEM HABENS SUPRA DECEM CIUITATES.

In modico seruus est fidelis qui non adulterat uerbum dei sed sicut ex deo coram deo in christo loquitur. Quicquit enim in praesenti percipimus donorum in conparatione futurorum per paucum est et modicum. Quia ex parte cognoscimus et ex parte prophetamus. Cum autem uenerit quod perfectum est. euacuabitur quod ex parte est. Ciuitates autem decem sunt animae per legis uerbum ad gratiam euangelii uenientes quibus tunc iure glorificandus ille praeponitur. Qui eis pecuniam uerbi digne deo commodauerit. Unde quidam negociator egregius. ciuitates quibus praeerat hoc est animas quas reg[...]andas acceperat alloquens Quae est autem nostra spes aut gaudium aut corona gloriae nonne uos ante dominum iesum.

ET ALTER UENIT DICENS DOMINE MNA TUA FECIT QUINQUE MNAS.

Seruus iste coetus est eorum qui praeputio euangelizare missi sunt. Cui dominus ad praedicandum eunti unam mnam hoc est unam eandemque fidem. quae et circumcisioni credita est praestiterat. sed haec quinque mnas fecit. quia gentes corporis sensibus antea mancipatas. ad fidei euangelicae gratiam conuertit.

ET HUIC AIT ET TU ESTO

SUPRA QUINQUE CIUITATES

Hoc est ex earum quas imbueras animarum fide & conuersione magnus sublimisque fulges. De quibus mistice dicit Isaias: In die illa erunt quinque ciuitates in terra aegypti loquentes lingua chanaan; Quinque enim ciuitates in terra aegypti quinque sunt corporis sensus: quibus in hoc mundo utimur uidelicet uisus auditus gustus olfactus & tactus; Et qui uiderit mulierem ad concupiscendum eam: qui auertit aures suas ne audiat pauperem: qui inebriatur uino in quo est luxoria. Qui coronare se gaudet rosis antequam marcescant: cuius sanguine plenae manus: & dextera est repleta muneribus; huius quinque ciuitates loquuntur lingua aegypti id est uniuersi sensus faciunt opera tenebrarum; aegyptus enim tenebras sonat. At qui obturat aures suas ne audiat sanguinem & claudit oculos suos ne uideat malum. Qui gustat & uidet quam suauis est dominus: qui castigat corpus suum & seruituti subicit. Qui potest dicere cum apostolo Christi bonus odor sumus deo. huius ciuitates loquuntur lingua mutata quod interpretatur chanaan & quietas a tenebris docendo communitauerat. Recte quinque ciuitatibus praefici memoratur. quia non de suis tantum sed & de auditorum suorum quos ad lucem uocauit profectibus honoratur

ET ALTER UENIT DICENS DOMINE ECCE MNA TUA QUAM HABUI REPOSITAM IN SUDARIO TIMUI ENIM QUIA HOMO AUSTERUS ES TOLLIS QUOD NON POSUISTI ET METIS QUOD NON SEMINASTI

Seruus qui negotiari iussus acceptam domini pecuniam in sudario reposuit ostendit eos qui ad praedicandum idonei praedicationis officium iubente domino per ecclesiam uel saltim

suscipere uel susceptam digne gerere
detrectant; Pecuniam quippe in sudario
λ· ligare est percepta dona sub otio lenti tor
poris abscondere; Sunt enim homines
hac sibi peruersitate blandientes ut di
cant sufficit ut de se unusquisque rationem
reddat; Quid opus est aliis praedicare.
ut etiam de ipsis rationem reddere
quisque cogatur. cum apud dominum
etiam illi fiant inexcusabiles. quibus
lex data non est neque audito euan
gelio dormierunt. quia per crea
turam poterant creatorem cognos
cere. Hoc est enim quasi metere
ubi non seminauit. Id est etiam eos
impietatis reos tenere quibus uerbum
legis aut euangelii non ministratum
est. Hoc autem ueluti periculum
iudicii deuitantes pigro languore
a uerbi ministratione conquiescunt.
Et hoc est quasi in sudario ligare
quod acceperunt.

DICIT EI DE ORE TUO TE
q· IUDICO SERUE NEQUAM.

Seruus nequam uocatur quia et pi
ger ac desidiosus est ad exercendum
negotium et procax ac superbus ad
accusandum domini iudicium.

SCIEBAS QUOD EGO AUSTE
RUS HOMO SUM TOLLENS
QUOD NON POSUI ET ME
TENS QUOD NON SEMINAUI.
ET QUARE NON DEDISTI
H· PECUNIAM MEAM AD MENSAM

Quod putauerat se pro excusa
tione dixisse in culpam propri
am uestitur. Si inquit durum et crude
lem esse me noueras et aliena secta
ri ibique metere ubi non seuerim.
quare non tibi istiusmodi cogitatio
incussit timorem. ut scires me mea
diligentius quaesiturum. et dares pecuniam
meam siue argentum ad mensam
utrumque enim ΑΡΓΥΡΙΟ
Grecus sermo significat; Eloquia
domini inquit eloquia casta argentum
R· igne examinatum. Pecunia ergo et
argentum praedicatio euangelii
est et sermo diuinus qui dari debu
it ad mensam hoc est promptis
paratisque fidelium cordibus inti
mari ad quam uidelicet mensam

idest mentem auditorũ non alia
quam dominica est deferenda pe
cunia ut omnis sermo docentis
scripturae sensum sequatur. Nam
q͞d hic dn͞s non quamlib& pecuniã
sed suam dicit nummularus esse fe
rendam. Exponit apostolus dicens
Siquis loquitur quasi sermones dĩ.
ET EGO UENIENS CUM USU
RIS UTIQUE EXIGISSEM ILLUD.
Qui uerbi pecuniam a doctore
percipit emitq; credendo ne
cesse est eam cum usuris soluat
operando. ut quod auditu didicit.
exsequatur & actu. In usura quip
pe pecunia &iam non data recipi
tur. uel cesse de accepto uerbi fenore
usuras soluit qui ex eo quod audit
&iam alia stud& intellere quae
necdum ex praedicatoris ore didicit.
ET ADSTANTIBUS DIXIT
AUFERTE AB ILLO MNAM
ET DATE ILLI QUI DECEM
MNAS HABET. ET DIXERUNT
EI DNE HABET DECEM MNAS.
Recte amittit conlatam gratiam

quam praedicando alius communicare
neglexit. ut ei augeatur qui inde labo
rauit iuxta quod angelo ephesi ecclesię
dicitur. Et mouebo candelabrum tuũ
de loco suo nisi paenitentiam egeris.
& cum regium chrisma quod super
biendo saul amisit. dauid oboediendo
promeruit sp͞s inquit dn͞i discessit
a saul & directus est in dauid a die illa
& deinceps. quod uero ablata a nequã
seruo mna ei qui decem mnas habe
bat dari iussa est. mystice ut
reor indicat intrante plenitudine
gentium omnem israhel saluum futu
rum & tunc abundantiam gratiae
spiritalis quam modo nos tepenter
excercemus illius populi doctorib;
esse conferendam.
DICO AUTEM UOBIS QUIA
OMNI HABENTI DABITUR
A BEO AUTEM QUI NON HA
BET ET QUOD HABET AUFE
RETUR AB EO.
Haec ad superiora sententia respicit.
docens & illũ posse amittere munus
dĩ qui habens non hab&. idest non utitur

hanc quoq; oleo exultationis.

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

& in eo augeri qui habens hab& hoc
est bene utitur quae gratiarū mu
tatio quō in hac uita geri sol& Notan
dum quod illud dn̄i redeuntis examen
&iam nunc ex parte celebratum sed
tunc est uniuersaliter implendū coti
die namq; accepto a patre regno
redit quia peregrinantis in terra
ecclesiae semper statū conspicit.
Cotidie in tanto fidelium seruorū
numero huic pecuniā negotiaturo
commodat. In altero modum consum
mati operis examinat hunc fideliter
prudenterq; laborantem amplioris
gratiae munere donat. illū desidias
molles & marcida luxu otia sectantē
& eo quod dederat priuat. Uerum
uniuersali manifestato iudicio quod
dictu quoque terribile ē multi
qui ad docendum uidebantur idonei
ob neglegentiae suae noxam inter
indoctos reputabuntur at alii sim
pliciores fratres & elementorum
penitus ignari ob conuersationis ta
men eximię deuotionē inter apostolicos
doctores praemia summa percipient

, Qui enim recipit proph&am in nomi
, ne proph&ae mercedē pph&ae accipi&.

Jc lxxxi UERUMTAMEN INIMICOS
MEOS ILLOS QUI NOLUERUNT
ME REGNARE SUPER SE AD
DUCITE HUC ET INTERFICI
TE ANTE ME.

Impi&atem iudaeorum uel omniū
reproborum ad xp̄m conuerti no
lentiū significat. In die iudicii puni
endam ut per duos seruos fideles utri
usq; populi doctores. per decem &
quinq; mnas idem credentes populi.
per seruum nequam mali catholici
per inimicos qui eum super se regnare
noluerunt impi&as eorum qui uerbū
fidei aut numquam audire aut malū
interpr&ando corrumpere maluerunt.
Per messionem ruris non seminati
eorū &iam quos uerbum di nec audire
contigit discussio sign&ur quibus
quinque personis omne genus hu
manū quod in die iudicii futurum
est exprimitur.

Jc lxxxii ET HIS DICTIS PRAECEDE
BAT ASCENDENS HIEROLYMA

Finita parabola ascendit hierosoly
ma. ut ostendat de eiusdem maxime
ciuitatis euentu parabolam fuisse
praemissam. quae non longo post
tempore & ipsum occisura & obodiu(m)
regni eius hostilis sit clade peritura.

lxxvii. ET FACTUM EST CUM
lxxviii ADPROPINQUASSET AD
BETHPHAGE ET BETHANIA
AD MONTEM QUI UOCA
TUR OLIUETI MISIT [illegible]
DUOS DISCIPULOS SUOS DI
CENS. ITE IN CASTELLUM
QUOD CONTRA EST.

Bethphage erat uiculus sacerdotu(m)
in monte oliueti. bethania quoq; uil
lula siue ciuitas in latere montis
eiusde(m) quasi stadiis quindecim ab hie
rusale(m) sicut iohannes euangelista
manifestat. ubi lazarus est suscitatus
a mortuis. cuius & monumentu(m) eccle
sia nunc ibide(m) constructa [demonstrat]. Bethpha
ge aute(m) domus buccae. bethania
domus oboedientiae dicitur. Quas hie
rosolima uenturus saluator praesen
tiae suae dignatione sublimauit
quia multos ante passione(m) sua(m) do
cendo donis piae confessionis & oboe
dientiae spiritalis impleuit. Quae
pulchre ciuitates in monte oliueti
positae referuntur; hoc est in ipso
d(omi)no qui nos unctione spiritalium
charismatu(m) & scientiae piscatisq;
luce refouet. Unde alibi cu(m) diceret
non potest ciuitas abscondi sup(ra)
monte(m) posita continuo subiecit
neq; accendunt lucernam & po
nunt eam sub modio. Quia idem
mons oliueti. id est summus spirita
liu(m) distributor gratiaru(m) qui ciuita
te(m) suam ut eminet exaltat [hanc quoq; oleo exultationis] ut lucere
possit inflammat & quia idem
lumen sub modio poni noluit misit
discipulos in castellum quod contra
eos erat. id est doctores qui indocta
ac barbara totius orbis litora quasi
contra positi castelli moenia
euangelizando penetrare & destina
re curauit; recte aute(m) duo mittun
tur siue propter scientiam ueritatis
& munditia(m) operis seu propter
gemine dilectionis d(e)i uidelic&

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

& proximi sacramentũ toto orbe praedicandum·

IN QUO INTROEUNTES INUENIETIS PULLUM ASINAE ALLIGATUM· CUI NEMO UMQUAM HOMINUM SEDIT SOLUITE ILLUM ET ADDUCITE· ET SI QUIS UOS INTERROGAUERIT QUARE SOLUITIS· SIC DICETIS EI QUIA DNS OPERA EIUS DESIDERAT·

Introeuntes mundũ praedicatores inuenerunt populũ nationũ perfidie uinculis inretitũ funiculis enim peccatorũ suorũ unusquisq; constrictus erat· Nec solũ nationũ sed & iudaeorũ· Omnes enim peccauerunt & egent gloriã dī· Unde bene apud mattheum asina quoq; cũ pullo alligata repperitur asina quippe quae subiugalis fuit & edomita iugũ legis traxerat· synagogã significat· Pullus asinae lasciuus & liber populũ nationũ demonstrat·

Cui nemo umquã hominũ sedit· Id est nemo rationabilium doctorũ frenũ correptionis quo uel linguã a malo cohibere uel in artam uitae uiam ire coger&ur· nemo indumenta salutis quib; spiritaliter cale fier& utilia suadendo contulerat· seder& namq; illi homo· si qui ratione utens eius stulta deprimendo corriger&· Unde non inmerito possunt duo discipuli ad exhibenda dño animalia destinati· iuxta parabolae superioris exemplũ duo praedicatorũ ordines unus ingentes alter incircumcisionẽ directus intellegi· & notandũ quod tres euangelistae qui greco sermone scripsere pullũ tantummodo commemorant· Mattheus uero solus qui hebreis hebreoq; suũ euangelium descripsit eloquio asinã quoq; solutã & dño refert adductam· ut eiusdem &iam gentis hebreae si paenituerit non desperandã monstr& esse salutẽ· Solute inquit & adducite· Quaecumq; enim solueritis super terram erunt soluta & in caelis·

LXXXIII· ABIERUNT AUTEM QUI

MISSI FUERANT ET INUENER(UNT) SICUT DIXIT ILLIS STANTEM PULLUM

Marcus scribit pullu(m) ante ianua(m) foris in biuio iuuentum. Ego sum ianua ouium per me si quis introie rit saluabitur & ingredietur & egredietur & pascua inueniet. Quib; uitae pascuis iste pullus id est populus gentium carebat quando adhuc extra hanc ianuam in biuio ligatus stabat. & recte in biuio. quia non unam certus uitae fideique uiam tenebat sed plures dubiosque sectarum calles sequebatur erroneus de quib; apte subiungitur.

SOLUENTIBUS AUTEM ILLIS PULLUM DIXERUNT DOMI NI EIUS AD ILLOS QUID SOLUI TIS PULLUM

Multos quippe habebat dominos qui non uno dogmati & superstitioni deditus sed pro libitu inmundoru(m) spirituum ad uarios diuersosq; miser raptabatur errores ad simulacra muta prout ducebatur incedens.

Denique uernacula quadam scriptu rae consuetudine commune esse dicitur quod inmundu(m) est. Sicut & ad petrum uox de caelo dicit. Quod d(eu)s mundauit tu commune ne dixeris. Quia quis (cr)e est solus d(e)i est & cum nulla ei communis est. Qui autem peccator est & inmundus multoru(m) est. multi enim daemones possidenteu(m) & ideo communis appellatur.

AT ILLI DIXERUNT QUIA D(OMI)N(U)S EUM NECESSARIUM HABET ET DUXERUNT ILLUM AD IH(ESU)M

Qui soluendo pullo contradixerant audito d(omi)ni nomine quiescunt quia magistri errorum qui uenien tib; ad salutem gentium doctorib; obsistebant eatenus suas tenebras defendere. Donec miraculis adtes tantib; ueri possessoris ac d(omi)ni uirtus emicuit. At postquam fidei domi nicae potestas apparuit cedentib; passim aduersariorum querelis liber credentium coetus qui d(omi)m corde portet adducitur.

:/: Ianua aut(em) ipse est. qui ait.

ET IACTANTES UESTIMENTA SUA SUPRA PULLUM INPOSUERUNT IHM·

Vestimenta apostolorum uel doctrina uel edisseftio scripturarū uel uistutū ceste ecclesiasticorū dogmatum uarietates intellegi possunt quib; illi corda hominū ante nuda & frigida quo xpo sessore digna fiant operiunt

EUNTE AUTEM ILLO SUBSTERNEBANT UESTIMENTA SUA IN UIA·

Post ante dnm asino discipuli uestimenta in uia sternunt quia proprii se corporis exuentes amictu iuam simplicioribus di famulis suo sanguine parant ut uidelicet inoffenso gressu mentis hierosolyma quo ihs ducit incedant· Ihs enim asellum sedens hierusalem tendit quando uel unius cuiusque fidelis animam regens uidelicet lumentum suū ad pacis intimae uisionē ducit uel etiam cum scae ecclesiae uniuersaliter praesidet eamque insupernae pacis desiderium accendit quia uero iuxta alios euangelistas non discipuli tantum sed et plurimi de turba sternebant uestimenta sua in uia possunt per eos etiam hi designari qui exempla martyrū secuti corpora sua per abstinentiam edomant ut dno iter ad mentem parent uel exempla bona sequentib; praebeant

CCXXXIII ET CUM ADPROPINQUARET IAM AD DESCENSUM MONTIS OLIUETI· COEPERUNT OMNES TURBAE DISCENDENTIUM GAUDENTES LAUDARE DM UOCE MAGNA

Descendente de monte oliuarū dno gaudenter laudanterque turba simul et ipse descendunt quia humiliato sua sponte misericordiae auctore· necesse est eos qui misericordia plurimū indigent humilitatis eius uestigia quantū praeualent imitari necesse est in quam nos intuentes quomodo ihs

demonte oliueti descendit id est
cum in forma di esset humiliauit
semetipsum factus oboediens usq; ad
mortem mortem autem crucis. Hu
miliemur et ipsi sub potenti manu
eius ut exaltari mereamur in tem
pore uisitationis

SUPER OMNIBUS QUAS
UIDERANT UIRTUTIBUS
DICENTES. BENEDICTUS
QUI UENIT REX IN NO
MINE DNI

Multas quidem uirtutes dni uide
rant sed maxime lazari resurrec
tionem quae nuper facta erat stu
pebant. testimonium perhibente
turba quae erat cum eo quando illum
uocauit de monumento et suscita
uit a mortuis. Nam et propterea
obuiam uenit ei turba quia audi
erunt eum fecisse hoc signum.
Notandum est enim non nunc
primum uenientem de galilaea
saluatorem. id est ante quinq;
dies paschae hierusalem adisse
sed anno praeterito mense septi
mo illic ad diem festum scenophegiae
uenisse sicut iohannes memorat.
Et exinde sex mensib; continuis
hoc est usque ad diem paschae quo
passus est modo hierosolymis sig
na fecisse et docuisse. modo mon
tem oliuarum ascendisse modo iudaea
expulsum trans iordanem abisse.
modo in ciuitate deserti quae di
citur effrem mansisse cum discipu
lis numquam tamen id temporis
galilaeam fuisse reuersum super
omnib; ergo quas eum tanto tem
pore fecisse uiderant uirtutib;
turbae dnm laudant dicentes.

BENEDICTUS QUI UENIT
REX IN NOMINE DNI.
PAX IN CAELO ET GLORIA
IN EXCELSIS.

Benedictus autem qui uenit rex
in nomine dni. sic potius acci
piendum est ut in nomine dni in
nomine di patris intellegatur.
quamuis possit intellegi etiam
in nomine suo quia et ipse dns est
Unde et alibi scriptum est. pluit
dns a dno. sed uerba eius melius
nostrum dirigunt intellectum

Qui ait. Ego ueni in nomine patris
mei. & non suscepistis me. Alius ue
nit in nomine suo hunc suscipietis.
Humilitatis enim magister est xp̅s.
Qui humiliauit semetipsum factus oboe
diens usq; ad mortem. Non itaq;
amittit diuinitatem quando nos
docet humilitatem. Non autem
rex israhel xp̅s ad exigendum
tributum uel ferro exercitum
armandum hostesq; uisibiliter de
bellandos. sed rex israhel quod men
tes regat quod in aeternum consu
lat quod in regnum caelorum
credentes sperantes amantesq;
perducat. Di ergo filius aequalis
patri uerbum per quod facta sunt
omnia. Quod rex esse uoluit isra
hel dignatio est non promotio; mi
serationis indicium est. Non potesta
tis augmentum. Qui enim appella
tur est in terra rex iudaeorum.
In caelis est dn̅s angelorum.
Uerum quia xp̅s in carne totius
mundi propitiatio & hominum
uidelicet & angelorum inluxit
Pulchre sibi inuicem in eius laude
dispensationis caelestia simul &
terrena concinunt. Quo enim nas
cente caelestium uirtutum agmina
dm̅ laudantia decantant. Gloria
in excelsis d̅o & in terra pax homi
nib;. Eo de mundi principe trium
phaturo moxque se caelis reditu
ro. mortales uicem laudis reponunt.
Pax in caelo & gloria in excelsis
CCXXXV ET QUIDAM PHARISAEO
RUM DE TURBIS DIXERUNT
AD ILLUM. MAGISTER
INCREPA DISCIPULOS
TUOS.
Mira inuidorum dementia
quem magistrum appellandum
non dubitant quia uera docentem
nouerant huius ipsi discipulos
quasi melius edocti redarguen
dos autumant eumque corrigere
quos instituit suadent quem signis
adprobantib; dm̅ clarescere
uident
QUIBUS IPSE AIT DICO
UOBIS QUIA SI HI TACUE
RINT LAPIDES CLAMA
BUNT

Crucifixo dn̄o stabant omnes noti eius alonge· dm̄ confiteri timebant quem fixum ligno uidebant sed his tacentib; lapides & saxa regem qui uenit in nomine dn̄i magno clamore canebant·
, Emisit enim spm̄· & ecce terra mota
, est & petrae scissae sunt & monu
, menta apesta sunt· Quem que homines uel timore uel perfidia confiteri trepidant· hunc durissima etiam elementa dm̄ mundi ac dn̄m apesto ore praedicant· Uerũ altiori misterio gentium nationes incredulas aliquando ac duri cordes lapidum nomine demonstrat quib; ablato corde lapideo dedit cor carneum hoc est sensibile & humanum quo dm̄ creatorem q; suũ credere laudare & cernere possent & si ergo turbae tacuerint hominum lapides clamabunt· Quia
: caecitas ex parte contigit in israhel· donec plenitudo gentium intrar& & sic omnis israhel saluus fier&

ET UT ADPROPINQUAUIT

LXXVIIII·

UIDENS CIUITATEM FLEUIT SUPER ILLAM DICENS QUIA SI COGNOUISSES

ET TU·

Quod flente dn̄o illa hierosolimorũ subuersio describatur quae a uespasiano & tito romanis principib; facta est nullus qui historiam euersionis eiusdem legit ignorat sed quaerendum prius est quid sit quod dicitur·
, Uidens ciuitatem fleuit super illã
, dicens quia si cognouisses & tu fleuit & enim pius redemptor ruinam perfidae ciuitatis· quam ipsa sibi ciuitas non cognoscebat esse uenturam· Cui a flente dn̄o recte dicitur· Quia si cognouisses & tu· subaudis fleueras quae modo quia nescis quod imminet exultas Unde & subditur

ET QUIDEM IN HAC DIE TUA QUAE AD PACEM TIBI

Cum enim carnis uoluntatibus dar& uentura mala non prospicer& in die sua quae ad pacem ei esse poterant habebat

Cur uero bona praesentia ad pacem
habuerit manifestatur cum subdi
tur

NUNC AUTEM ABSCON
DITA SUNT AB OCULIS TUIS

Si enim cordis eius oculis mala
quae imminerent abscondita
non essent. laeta in praesentib;
prosperis non fuiss&. Cuius mox
&iam poena quae de romanis
sicut praedixi principibus immi
nebat adiuncta est cum dicitur.

QUIA UENIENT DIES IN TE
ET CIRCUMDABUNT TE INI
MICI TUI UALLO ET CO
ANGUSTABUNT TE UNDI
QUE ET AD TERRAM
PROSTERNENT TE ET
FILIOS TUOS QUI IN TE
SUNT

Hoc quoq; quod additur

Sec xxxvi ET NON RELINQUENT
IN TE LAPIDEM SUPER LAPI
DEM.

Etiam ipsa iam eiusdem ciuitatis
transmigratio testatur quia
dum nunc in eo loco constructa est
ubi extra portam dns crucifixus
fuerat prior illa hierusalem fun
ditus est euersa. Cui ex qua culpa
euersionis suae poena fuerit
inlata subiungitur

EO QUOD NON COGNOUE
RITIS TEMPUS UISITATI
ONIS TUAE

Creator quippe omnium per in
carnationis mysterium hanc
uisitare dignatus est sed ipsa
timoris & amoris illius recorda
ta non est. Unde &iam per pro
ph&am increpatione cordis hu
mani aues caeli ad testimonium
deducuntur. Dum dicitur miluus
in caelo cognouit tempus suum
turtur & hirundo & ciconia cus
todierunt tempus aduentus sui
populus autem meus non cognouit
iudicium dni

Sec xxxvii ET INGRESSUS IN TEM
PLUM COEPIT EICERE
UENDENTES IN ILLO ET
EMENTES DICENS ILLIS
SCRIPTUM EST QUIA
DOMUS MEA DOMUS.

ORATIONIS EST

Qui enarrauit mala uentura & protinus templum ingressus est ut de illo uendentes & ementes eicer& profecto innotuit quia ruina populi maxime ex culpa sacerdotum fuit euersionem quippe describens se uendentes & ementes in templo feriens in ipso effectu sui operis ostendit. Unde radix prodit perditionis

UOS · AUTEM FECISTIS ILLAM SPELUNCAM LATRONUM

Qui ad accipienda munera in templo residebant profecto quia quibusdam non dantib; lesiones exquirerent dubium non erat. Domus ergo orationis spelunca latronum facta fuerat quia ad hoc in templo adsistere nouerant. Ut aut non dantes munera studerent corporaliter persequi aut dantes spiritaliter necare quia uero redemptor noster praedicationis uerba nec indignis & ingratis subtrahit. Postquam disciplinae uigorē eiciendo peruersos tenuit. Donū mox gratiae ostendit. Nam subditur

CCXXVIIII · ET ERAT DOCENS COTIDIE IN TEMPLO ·

Haec iuxta historiam breuiter tractando transcurrimus. Nunc eadem morali intellectu discutienda rep&amus. Uidens ciuitatem fleuit super illam dicens. Quia si cognouisses & tu · Hoc semel egit cum perituram ciuitatem esse nuntiauit · hoc cotidie redemptor noster per electos suos agere nullatinus cessat · Cum quosdā ex bona uita ad mores reprobos peruenisse considerat · Plangit enim eos qui nesciunt · Cur plangantur quia iuxta Salomonis · uerba laetantur cum male fecerint & exultant in rebus pessimis · Qui si damnationem suam quae eis immin& agnouissent sem& ipsos cum lacrimis delictorū plangerent & quidem in hac die tua quae ad pacem tibi · Suam hic diem hab& anima peruersa quae transitorio gaud& in tempore

Cui ea quae ad sunt ad pacem sunt. quia dum ex rebus temporalib; laetatur dum honorib; extollitur dum in carnis uoluntate resoluitur. Dum nulla uenturae poenae formidine terretur. pacem habet in die sua quae graue damnationis suae scandalum in die habebit aliena. Ibi enim affligenda est ubi iusti laetabunt. Nunc autem abscondita sunt ab oculis tuis. Peruersa anima reb; praesentib; dedita. inter renis uoluptatib; resoluta. abscondit sibi mala sequentia. quia praeuidere futura refugit quae praesentem laetitiam perturbent. Dumq; in praesentis uitae oblectatione se deserit. Quid aliud quam clausis oculis ad ignem uadit. Quia uenient dies in te & circumdabunt te inimici tui uallo qui umquam sunt humanae animae maiores inimici quam maligni sps qui hanc a corpore exeuntem obsident. Quam in carnis amore positam deceptoris delectationib; fouent quam uallo circumdant quia ante mentis eius oculos reductis iniquitatib; quas perpetrauit hanc ad societatem suae damnationis trahentes coartant. & circumdabunt te & quo angustabunt te undiq; Maligni sps undique animam coangustant. quando ei non solum operis uerum etiam locutionis atq; insuper cogitationis iniquitates replicant. Ut quae prius se per multa dilatauit in scelere. ad extremum de omnib; angustetur in retributione. & ad terram consternent te & filios tuos qui in te sunt. Tunc anima per cognitionem reatus sui ad terram consternitur cum caro quam uitam suam credidit. redire ad puluerem urguetur. Tunc in morte filii illius cadunt. Cum cogitationes inlicitae quae modo ex illa prodeunt in extrema uitae ultione dissipantur sicut scriptum est. In illa die peribunt omnes cogitationes eorum. Quae scilicet durae cogitationes intellegi etiam per lapidum significationem ualent

Nam sequitur · Et non relinquent
in te lapidem super lapidem · Perver
sa etenim mens cum perversae cogi
tationi adhuc perversiorem adicit ·
quid aliud quam lapidem super la
pidem ponit · sed in destructa civitate
super lapidem lapis non relinquitur ·
quia cum ad ultionem suam anima
deducitur · Omnis ab illa cogitatio
num suarum constructio dissipatur ·
Eo quod non cognoveris tempus
visitationis tuae · perversam quae
cumque animam omnipotens dominus
dis multis visitare consuevit · Nam
assidue hanc visitat praecepto
aliquando autem flagello aliquan
do vero miraculo · Ut et vera quae
nesciebat audiat et tamen adhuc
superbiens atque contemnens aut
dolore compuncta redeat · aut
beneficiis devicta malum quod
fecit erubescat · Sed malum quia
visitationis suae tempus minime
cognoscit · illis in extremo vitae
inimicis traditur · Cum quibus
in aeterno iudicio damnationis
suae societate colligatur

Et ingressus in templum
coepit eicere vendentes in illo et
ementes · Sicut templum dei in civitate
est ita in plebe fideli vita reli
giosorum · Et saepe nonnulli reli
gionis habitum sumunt · sed dum
sacrorum ordinum locum percipi
unt · sanctae religionis officium in com
mercium terrenae negotiationis
tribuunt · Vendentes quippe
in templo sunt · qui hoc quod quibusdam
iure conpetit ad praemium largi
untur · Iustitiam enim vendere est
hanc pro praemii acceptione serva
re · Ementes vero in templo sunt
qui dum hoc persolvere proximo
quod iustum est nolunt · Dumque
rem iure debitam facere contem
nunt · dato patronis praemio emunt
peccatum quibus benedicitur · Do
mus mea domus orationis est
Vos autem fecistis eam speluncam
latronum · Quia dum nonnumquam
perversi homines locum religio
nis tenent · ibi malitiae suae gladiis
occidunt ubi vivificare proxi
mos orationis suae intercessione

debuerunt. Templum quoque & domus di est ipsa mens atque conscientia fidelium quae siquando in lesione proximi peruersas cogitationes profert. Quasi in spelunca latrones resident & simpliciter gradientes interficiunt quando in eos qui in nullo rei sunt lesionis gladios defigunt mens enim fidelium non iam domus orationis sed spelunca latronis est. Quando relicta innocentia & simplicitate satagit illud conatur agere unde ualeat proximis nocere sed quia contra peruersa haec omnia uerbis redemptoris nostri per sacras paginas indesinenter instruimur. Nunc usque hoc agitur quod factum fuisse perhibetur. Cum dicitur

ET ERAT DOCENS COTIDIE IN TEMPLO

Cum enim mentem fidelium ad cauenda mala subtiliter erudit cotidie ueritas in templo docet

PRINCIPES AUTEM SACERDOTUM ET SCRIBE ET PRINCIPES PLEBIS QUAEREBANT ILLUM PERDERE ET NON INUENIEBANT QUID FACERENT ILLI.

R Vel quia cotidie docebat in templo uel quia latrones eiecerat de templo uel quia ueniens rex illo quasi rex & dns a tanta credentium turba laudem hymni caelestis accepit. Inuidi principes eum perdere quaerebant

OMNIS ENIM POPULUS SUSPENSUS ERAT AUDIENS ILLUM

Duobus modis potest intellegi quia uel timentes populi tumultum non inueniebant quid facerent ihu quem perdere disposuerunt uel ideo ihm perdere quaerebant quia suo magesterio neglecto plures ad eum audiendum confluere cernebant. Libet interea paucis intueri quam pulchre legalis umbra paschae nostro uero pasche in quo immola

tus est xps. Non tantum mysterii
sed & temporis ratione concord&.
Decima inquit die mensis primi
tollat unusquisque agnum per
familias domus suae. Iuxta quem
ritum toll&is (&hedum) & seruabitis eum
usq; ad quartum decimum die
diem eiusdem mensis. Decima enim
die mensis primi id est ante quinq;
dies paschae sicut iohannes euange
lista testatur. Egrediens omnis po
pulus in montem oliuarum tulit
inde dnm qui agnus est quia uenit
ut peccata toller& & peccatum in
eo non est hedus quia peccati insi
mulatus est agnum domi intule
runt qui gaudentes canebant.
Benedictus qui uenit rex in no
mine dni hedum qui contra ze
lantes aiebant. Magister incre
pa discipulos tuos. Agnum popu
lus omnis suspensus erat audiens
illum. hedum principes qui eum
perdere cupiebant. Quinque
autem dies ante pascha id est
a decima luna usque ad quartā
decimam agnum siue hedum
immolaturi seruabant
Quia lic& &iam tunc eius
sanguinem sitirent nemo
tamen in eum misit manus
quia necdum uenerat hora
eius. Agnum seruabant qui
libenter eius dictis auscultabant.
hedum qui insidiantes quaere
bant capere aliquid ex ore eius
ut accusarent eum. At uero
quarta decima die compl&a
id est declinata in uesperam
postquam corporis & sangui
nis sui celebranda discipulis
sacramenta contradidit
Uenientib; qui eum conprehensum
uincerent coepit impleri qd
sequitur. & immolabit eum
omnis multitudo filiorū israhel
ad uesperam. stabant enim iux
ta crucem ihū non solum impii
qui mortem eius deriderent
sed &iam sci qui lugerent haec
paucis perstrinxisse libuit quo
moneremus lectorem ...
omnia quae deinceps ad passionē
usque dni sequuntur. ad agni

in domo recepta et ad occisionem parati pertinere figurat

CCXL. LXXX. ET FACTUM EST IN UNA DIERUM DOCENTE ILLO POPULUM IN TEMPLO ET EUANGELIZANTE CONUENERUNT PRINCIPES SACERDOTUM ET SCRIBAE CUM SENIORIBUS ET AIUNT DICENTES AD ILLUM DIC NOBIS IN QUA POTESTATE HAEC FACIS.

H Diuersis modis eadem quam supra calumniam struunt quando dixerunt. In belzebub principe daemoniorum eicit daemonia. Quando enim dicunt in qua potestate haec facis de dei dubitant potestate et subintellegi uolunt diaboli esse quod faciat addentes quoque.

AUT QUIS EST QUI DEDIT TIBI HANC POTESTATEM

Manifestissime dei filium negant quem putant non suis sed alienis uiribus signa facere.

RESPONDENS AUTEM DIXIT AD ILLOS INTERROGABO UOS ET EGO UNUM UERBUM RESPONDITE MIHI. BAPTISMUM IOHANNIS DE CAELO ERAT AN EX HOMINIBUS.

Poterat dominus aperta responsione temptatorum calumniam confutare sed prudenter interrogat ut suo uel silentio uel sententia condemnentur.

AT ILLI COGITABANT INTER SE DICENTES. QUIA SI DIXERIMUS DE CAELO. DICIT QUARE ERGO NON CREDIDISTIS EI.

Quem confitemini de caelo habuisse prophetiam mihi testimonium perhibuit. et ab illo audistis in qua ego ista faciam potestate

SI AUTEM DIXERIMUS EX HOMINIBUS. PLEBS UNIUERSA LAPIDABIT NOS; CERTI SUNT ENIM IOHANNEM PROPHETAM ESSE.

Viderunt ergo quod lib& horu

res pondissent in laqueum se casuros.
timentes lapidationem · sed magis
timentes ueritatis confessionem · ccxli
ET RESPONDERUNT SE lxxxi
NESCIRE UNDE ESSET · ET
IHS AIT ILLIS · NEQUE EGO
DICO UOBIS IN QUA POTESTA
TE HAEC FACIO

Non uobis dico quod scio quia non
uultis fateri quod scitis iustissime
repulsi utique confusi abscesserunt.
& impletum est quod per prophetı
am dicit ds pater · paraui lucernã
xpo meo idest ipsum iohannem
Inimicos eius induam confusione
Notandum autem quia duas ob cau
sas maxime scientia ueritas est
occultanda quaerentib; cum uide
licet is qui quaerit aut minus capax
est ad intellegendum quod quaerit
aut odio uel contemptu ipsius ueri
tatis indignus est cui debeat aperiri
quod quaerit quorũ propter unum
dns ait Adhuc multa habeo uobis
dicere sed non potestis illa portare
modo · Propter aliud uero discipulis
praecipit · Nolite dare scm canib;
neq; mittatis margaritas ues
tras ante porcos ·

COEPIT AUTEM DICERE
AD PLEBEM PARABOLA
HANC · HOMO PLANTA
UIT UINEAM ET LOCAUIT
EAM COLONIS · ET IPSE
PEREGRE FUIT MULTIS
TEMPORIBUS ·

Docente dno populum & euan
gelizante conuenerunt
principes sacerdotum & scribę
cum seniorib; interrogauerunt
temptantes in qua potestate
signa faceret · Quib; sua aste
speratis · dns quae coeperat ex
sequitur siquidem & illis audien
tib; plebem magis quod uerba
sua libentius audiat alloquitur
parabolam scilicet inferens
qua & illos impietatis arguat ·
& ad gentes regnum di doceat
transferendum · homo ergo
qui plantauit uineam ipse est
qui iuxta aliam parabolam
conduxit operarios in uineam
suam · Uinea enim dni sabaoth

domus israhel est. Coloni idem
sunt operarii qui ad excolendā
uineam hora prima tertia sexta
& nona dicuntur eē conducti,
Ipse autem peregre fuit. Non
loci mutatione nam dš unde ab
esse potest qui loquitur Caelū
& terram ego impleo, & alibi
Ego dš adpropinquans & non de
longinquo dicit dñs, sed abire
dicitur a uinea ut uinitorib;
liberum operandi arbitrium
derelinquat, cui simile est
quod locata colonis uinea
per isaiam dicit, expectaui
ut facer& uuas.

ET IN TEMPORE MISIT
AD CULTORES SERUŪ
UT DE FRUCTU UINEAE
DARENT ILLI, QUI CAE
SUM DIMISERUNT
EUM INANEM

Bene tempus fructuum posuit
non prouentum; Nullus enim
fructus exstitit iudaeorum.
Nullus huius uineae prouen
tus. tam & si crebro ac sollicite
quaerer& ur inuentus est. Seruus
ergo qui primo missus est ipse
legifer moyses intellegitur.
qui quadraginta annos continuos
fructum aliquem legis quam de
derat a cultorib; inquirebat.
sed caesum eum dimiserunt inanē
Inritauerunt eum moysen in
castris. & aaron scm dñi. &
uexatus est moyses propter eos.
quia exacerbauerunt spm eius.
Qui & ipse seruus quid de fructu
uineae sentiat. palam carmine
declarat dicens, Ex uinea enim
sodomorum uitis eorum. & propa
go eorum ex gamorra, Uua
eorum uua fellis. & botrus
amaritudinis ipsis; furor draco
num uinum eorum & furor
aspidum insanabilis

ET ADDIDIT ALTERUM
SERUUM MITTERE; IL
LI AUTEM HUNC QUOQUE
CAEDENTES ET AFFI
CIENTES CONTUMELIA
DIMISERUNT INANEM

Seruus alter dauid propheta

regemque significat qui post moysen
missus est ut colonos uineae post
edicta legalia psalmodiae modulati
one & dulcedine cithare ad exerci
tatum boni operis excitaret. Nam
& ipse dauid quo cor populi ad su
perna suspenderet interritus car
nalium uictimarum laudes dni
continuas suaui melodia decanta
ri constituit. sed & hunc affectum
contumelia dimiserunt inanem.
Dicentes enim quae nobis pars in
dauid. aut quae hereditas in filio
isai. regnum sibi dauid ignobili
stirpe & religionem impietate
mutarunt. Attamen ille pro hac
uinea quae de aegypto transla
ta palestine montes sua umbra
protexit. Ne funditus extermi
netur exorat Dne ds uirtutum
conuertere nunc. respice de caelo
& uide & uisita uineam istam
& dirige eam quam plantauit
dextera tua. Ubi pariter ex
ponit quis sit homo ille qui hanc
uineam plantauit Dns scilicet
ds uirtutum.

ET ADDIDIT TERTIUM
MITTERE QUI ET ILLUM
UULNERANTES EIECE
RUNT.

Tertium seruum prophetarum
chorum intellege. qui conti
nuis adtestationibus populum
conuenerint. & quae huic uineae
uentura inminerent mala
praedixerint. sed quem propheta
rum non sunt persecuti & occi
derunt eos qui non nuntiabant
de aduentu iusti; & hi autem
multa de huius uineae sterelita
te dixerunt. sed unius hieremię
planctum ponere sufficiat.
Ego autem inquit plantaui te
uineam electam omne semen
uerum. Quomodo ergo conuer
sa es in prauum uinea aliena.
Pro cuius uineae tuitione ne uide
licet uinea siue pro ea fragilis &
infime citoque periturae suauitatis
holus nasceretur. Naboth iezra
heliten non modo uulneratum
uerum etiam legimus extinctum
Cuius & si nullum propheticum

dictum accipimus tamen pro
phetICum factum · quia multos
pro hac uinea futuros martyres
proprio sanguine prophetauit
his sane tribus seruorum gradib;
omnium sub lege doctorum figu
ram posse conprehendi dns alibi
mani feste prodit dicens; qm
necesse est impleri omnia quae
scripta sunt in lege mosi & pro
phetis & psalmis de me

DIXIT AUTEM DNS UINE
AE QUID FACIAM MITTA
FILIUM MEUM DILECTU
FORSITAN CUM HAEC
UIDERINT UEREBUNTUR

Quod dns uineae dubitatiue &
deliberatiuo modo loqui di
citur non de ignorantia uenit·
H quid enim nesciat dns uineae
qui hoc loco dr pater intellegit?
sed semper ambigere dicitur dr
ut libera uoluntas homini
reseruetur ·

QUEM CUM UIDISSENT
COLONI COGITAUERUNT
INTER SE DICENTES HIC
EST HERES OCCIDAMUS ILLU
UT NOSTRA FIAT HEREDITAS

Manifestissime dns probat iudaeoru
R principes non per ignorantiam
sed per inuidentiam crucifixisse
filium di intellexerunt enim hunc
esse cui dicturus e · postula a me &
dabo tibi gentes hereditatem tuam ·
& propterea quasi sibi consulentes
aiebant · Ecce mundus totus post
eum abiit · & si dimittimus eum
sic omnes credent in eum · heredi
tas ergo filii ecclesia est cunctis
ei data degentib; quam non mo
riens illi pater reliquit sed ipse sua
morte mirabiliter adquisiuit ·
quia resurgendo possidit · hanc
autem occiso eo mali coloni prae
ripere moliebantur cum cruci
figentes eum iudaei fidem quae
per eum est extinguere & suam
magis quae ex lege est iustitiā
praeferre ac gentib; imbuendis
conabantur inserere ·

ET EIECTUM ILLUM EX
TRA UINEAM OCCIDERUNT

Extra uineam heres uineae

trucidatur· quia ihs ut sacrifica
ret per suum sanguinem populū
extra portam passus est siue eiectus
extra uineam & occisus est quia
prius ab incredulorum corde re
pulsus ac deinde cruci addictus est
In cuius figuram moyses altare holo
causti in quo uictimarum sanguis
funderetur non intra tabernaculū
sed ad ostium posuit· mystice do
cens quia & dominice crucis altare
extra hierosolymorū portam ponen
dum & ipsa uera patris hostia xps
a domu iudaeorum quam scificatu
rus adierat non intimo corde reci
piendus sed foris esset suo cruore
tinguendus· Quod uero secundum
marcum mutato ordine dicitur·
Et adprehendentes eum occiderunt
et eiecerunt extra uineam· Notat
eos pertinaciae qui nec crucifixo
et resuscitato amoltius dño prae
dicantib; apostolis credere uolue
runt sed quasi cadauer uile proie
cerunt quia quantum in se erat
a suis eū finibus excludentes
gentib; suscipiendum dederunt.

QUID ERGO FACIET ILLIS
DNS UINEAE UENIET
ET PERDET COLONOS
ISTOS ET DABIT UINE
AM ALIIS· QUO AUDITO
DIXERUNT ILLI ABSIT·
Contra dixerunt sententiae dñi
quia contra suam perfidiā
dictam esse cognouerunt In
tellegebant enim parabolam
non merito scitatis ad capienda
mysterii uerba lampati sed ma
li tiae flammis ad agenda
quae dicebantur accensi atque
ideo quae in mente habuerant
quamuis in parabolis dicta
quasi iam olim meditata cog
noscere parati negantib; ergo
iudaeis iustum fore sententiam
diuinae legis quam ipsi sperne
bant ad gentes transferri
quid saluator respondeat
Intuere·
ILLE AUTEM ASPICIENS
EOS AIT QUID EST
ERGO HOC QUOD SCRIP
TUM EST LAPIDEM QUEM

REPROBAUERUNT AE
DIFICANTES HIC FAC
TUS EST IN CAPUT AN
GULI.

Quomodo inquid implebitur haec prophetia quae lapidem ab aedificantib; reprobatum in caput anguli dicit esse po nendum · nisi quia xps a uobis reprobatus & occisus credentu ris est gentib; praedicandus ut quasi lapis angularis duos condens in se met ipsum ex utroque populo unam sibi fide lium ciuitatem unum templū aedificet Eosdem enim synago gae magistros quos supra colonos dixerat · Nunc aedificantes appellat quia qui subditam sibi plebem ad ferendos uitae fructus quasi uineam excolere ipsi hanc dō inhabitatore dignā quasi domum construere & ornare iubebantur Unde & apostolus fidelib; scribens ait · dī agricultura dī aedificatio estis sed qui uineae dī fructum negare quasi agricolae mali Idem quasi mali cementarii domui dī lapidem pretiosum electum qui uel in fundamentis uel in angulo ponendus erat subtrahere · hoc est fidem xpi au ditorib; suis conabantur eripere · sed illis licet nolentib; idem lapis caput anguli firmauit quia de utroque populo quotquot ipse uo luit sua fide coniunxit ·

OMNIS QUI CECIDERIT SUPRA ILLUM LAPIDEM CONQUASSABITUR SUPRA QUEM AUTEM CECIDERIT COMMINUET ILLUM

Aliud est offendere xpm per mala opera aliud negare per impietatem qui peccator est & tamen illi credit cadit quidem super lapidem & conquassatur sed non omnino comminuitur reseruatur enim per sapientiam ad salutē supra quem uero ille ceciderit hoc est cui lapis ipse inruerit & qui xpm penitus negarit comminuet eum ut ne testa quidem remaneat in qua hauriatur

a quae pusillum, siue debilis dicit
quod cadunt super eum qui
illum modo contemnunt uel in
iuriis afficiunt ideo nondum peni
tus intereunt sed tamen conquas
santur ut non recti ambulent
supra quos autem cadit ueniet
illis desuper in iudicio cum poena
perditionis ideo dixit comminuet
eos ut sint impii tamquam pul
uis quem proicit uentus a facie
terrae

cclxii lxxxii ET QUAEREBANT PRIN
CIPES SACERDOTUM ET
SCRIBAE MITTERE IN IL
LUM MANUS ILLA HORA
ET TIMUERUNT POPULU
COGNOUERUNT ENIM
QUOD AD IPSOS DIXERIT
SIMILITUDINEM ISTAM

Principes sacerdotum et scribae
quasi mentientem contra se
dnm quaerebant interficere
sed hoc idem quaerendo docebant
uera esse quae dicebat ipse quip
pe est heres cuius iniustam necē
aiebat esse uindicandam illi

nequam coloni qui ab occidendo
dī filio ad modicum quidem timore
humano retardari donec ueniret
hora eius. numquam uero diuino
amore potuere cohiberi.

Morali sane intellectu cuique
fidelium cum misterium baptis
mi quod exerceat operando com
mittitur quasi uinea quam ex
colat locatur. mittitur seruus
unus alter et tertius qui de fruc
tu accipiunt. Cum lex psalmodia
prophetia quarum monitionē
bene agendo sequatur legitur.
sed missus seruus contumeliis
affectus uel caesus eicitur. Cum
sermo auditus uel contemnitur.
uel quod peius est etiam blasphe
matur. missum insuper heredem
quantum in se est occidit qui et
filium dī conculcauerit et spiritui
gratiae quo scificatus est contu
meliam fecerit. perdito malo
cultore uinea dabitur alteri cum
dono gratiae quod superbus spreuit
humilis quisque ditabitur sed
et hoc quod principes sacerdotū et scribae

manummittere quaerentes in hm̄
terrore populi ret&inentur· Cotidie
geritur in ecclesia· cum quilib&
solo de nomine frater eam quam
non diligit ecclesiasticę fidei ac
pacis unitatem propter cohabitan
tium fratrum bonorum multi
tudinem· uel aerubescit uel tim&
inpugnare· Qui tamen sicut destul
tissima auium struthione dn̄s att·
Cum tempus fuerit in altum alas
erig&· quia persequendo ecclesiam·
quasi dn̄m cruci addicere &
ostentui gaudebit habere·

Tcc xl iii· ET OBSERUANTES MISE
RUNT INSIDIATORES QUI
SE IUSTOS SIMULARENT UT
CAPERENT EUM IN SERMO
NE ET TRADERENT ILLUM
PRINCIPATUI ET POTESTATI
PRAESIDIS·

Quaerentes dn̄m conprehende
re principes sacerdotum &
scribae timuerunt populum atq;
ideo quod per se non poterant·
praesidis manib; efficere tempta
bant & uelut ipsi a morte eius

H uiderentur inmunes; nuper enim
sub caesare augusto iudaea sub
iecta romanis· quando in toto or
be est celebrata descriptio stipen
diaria facta fuerat & erat in
populo magna seditio dicentib;
aliis pro securitate & quiete qua
romani pro omnib; militarent·
debere tributa persolui· pharisaeis
uero qui sibi adplaudebant iustitiā·
e contrario nitentib; non debere
populum dī qui decimas soluer&·
& primitiua dar&· & cęt&era quae
in lege scripta sunt humanis legib;
subiacere· Cuius seditionis adeo
fomes inualuit· ut post dn̄i pas
sionem insistentib; sibi romanis pa
triam gentē & regnum· nobile
illud cum sua religione templū·
immo ipsam lucem perdere quam
tributa pendere maluerint

ET INTERROGAUERUNT
ILLUM DICENTES MAGISTER
SCIMUS QUIA RECTE DICIS
ET DOCES ET NON ACCIPIS
PERSONAM SED IN UERITA
TE UIAM DĪ DOCES· LICET

NOBIS DARE TRIBUTUM
CAESARI AN NON·
Blanda & frudulenta interro
gatio: illuc prouocat responden
tem ut magis dm̄ quam caesarem
timeat · & dicat non debere tribu
ta solui · ut statim audientes minis
tri praesidis qui iuxta alios euan
gelistas adfuisse leguntur sedi
tionis contra romanos principem
teneant ·
CONSIDERANS AUTEM
DOLUM ILLORUM DIXIT
AD EOS QUID ME TEMPTA
TIS OSTENDITE MIHI DE
NARIUM CUIUS HABET
IMAGINEM ET INSCRIP
TIONEM ·
Sapientia semper sapienter agit
ut suis potissimum temptatores
sermonib; confutentur · Osten
dite mihi inquit denarium · hoc
est genus nummi quod pro de
cem nummis inputabatur & ha
bebat imaginem caesaris · qui
autem putant interrogationē
saluatoris ignorantiam esse
& non dispensationē discant ex
praesenti loco · quod utiq; potu
erit scire ihs̄ cuius imago esset
in nummo · sed interrogat ut ad
sermonem eorum competenter
respondeat ·
RESPONDENTES DIXERUNT·
CAESARIS · ET AIT ILLIS ·
REDDITE ERGO QUAE CAE
SARIS SUNT CAESARI · ET
QUAE DĪ SUNT DŌ ·
Caesarem non putemus augustū
sed tiberium significari ·
priuignum eius qui in loco successe
rat uitrici · sub quo & passus est dn̄s ·
omnes autem reges romamani ·
a primo gaio caesare qui imperiū
arripuerat caesares appellati
sunt · porro quod ait reddite
quae sunt caesaris caesari · num
mum tributum & pecuniam ·
& quae sunt dī dō · decimas pri
mitias oblationes ac uictimas
sentiamus · Quomodo & ipse reddit
tributa pro se & petro · & dō
reddit quae dī sunt patris faciens
uoluntatem · Aliter reddite ·

quae caesaris sunt caesari. & quae
dei sunt deo. Quemadmodum caesar
a uobis exigit inpressionem ima
ginis suae. sic & deus. ut quemad
modum illi redditur nummus.
sic deo anima lumine uultus eius
inlustrata atque signata. Unde
psalmista. signatum est
inquit in nobis lumen
uultus tui domine. Hoc quippe
lumen est totum hominis & uerum
bonum quod non oculis sed mente
conspicitur. signatum autem
dixit in nobis tamquam dena
rius signatur regis imagine.
homo enim factus est ad imagi
nem & similitudinem dei quam
peccando corrupit. bonum ergo
eius est uerum atque aeternum
si renascendo signetur.

ET NON POTUERUNT
UERBUM EIUS REPRE
HENDERE CORAM PLE
BE ET MIRATI IN RES
PONSIS EIUS TACUERUNT.

Qui credere debuerant ad tanta
sapientiam mirati sunt quod
calliditas eorum insidiandi non
inuenisset locum

LXXXIII ACCESSERUNT AUTEM
QUIDAM SADDUCAEORUM
QUI NEGANT ESSE RE
SURRECTIONEM

Duae erant hereses in iudaeis
una pharisaeorum & altera
sadducaeorum. pharisaei traditionum
& obseruationum quas illi de
uterosis uocant iustitiam praefe
rebant. Unde & diuisi uocaban
tur a populo. sadducaei autem
qui interpretantur iusti &
ipsi uindicabant sibi quod non
erant. prioribus & corporis &
animae resurrectionem creden
tibus; confitentibus angelos & spiri
tus. sequentes iuxta acta aposto
lorum omnia denegebant.

ET INTERROGAUERUNT
EUM DICENTES MAGISTER
MOYSES SCRIPSIT NOBIS
SI FRATER ALICUIUS MOR
TUUS FUERIT HABENS UXOREM ET
HIC SINE FILIIS FUERIT.
UT ACCIPIAT EAM FRATER

EIUS UXOREM ET SUSCI
TET SEMEN FRATRI SUO ·
Vide distantiam litterae &
sps iuxta litteram nubere
cogitur inuita ut defuncti
semen excitet frater sps autem
magister est castitatis
SEPTEM ERGO FRATRES
ERANT ET PRIMUS AC
CEPIT UXOREM ET MOR
TUUS EST SINE FILIIS ET
SEQUENS ACCEPIT ILLAM
ET IPSE MORTUUS EST
SINE FILIO ET TERTIUS
ACCEPIT ILLAM SIMILI
TER ET OMNES SEPTEM
ET NON RELIQUERUNT
SEMEN ET MORTUI
SUNT NOUISSIMA OM
NIUM MORTUA EST
ET MULIER
Qui resurrectionem corpo
rum non credebant
animam iudicantes interire
cum corporib; recte istiusmodi
fingunt fabulam quae delira
menti arguat eos qui resurrectionem
adserant mortuorum potest
autem fieri ut fere in gente
eorum aliquando hoc accide
rit
IN RESURRECTIONE
ERGO CUIUS EORUM ERIT
UXOR SIQUIDEM SEPTEM
HABUERUNT EAM UXO
REM
Turpitudinem fabulae obponunt
ut resurrectionis denegent ueri
tatem · Uerum mystice septem
hi fratres sine filiis defuncti
reprobis quibusque congruunt
qui per totam huius saeculi uitam
quae septem dieb; uoluitur a bonis
operib; steriles existunt quibus
uritim morte misera praerep
tis adultimum & ipsa mundana
conuersatio quam illi sine uitali
opere transegerent quasi uxor
infecunda transibit·
ET AIT ILLIS IHS·
FILII SAECULI
HUIUS NUBUNT
ET TRADUNTUR
AD NUPTIAS·

Cum dn̄s dicat nolite dare scm̄ canib; neq; mittatis margaritas uestras ante porcos: quod ipse quaedam uel hic de gloria resurrectionis uel alibi de dispensationis aut &iam diuinitatis suae mysterio dixisse inuenitur. quae multi qui aderant uel resistendo uel contemnendo non acceperunt non putandus est scm̄ dedisse canibus aut margaritas misisse ante porcos. Non enim eis dedit qui capere non poterant. sed eis qui poterant & simul aderant. Quos propter aliorum inmunditiam neglegi non oportebat & cum eum temptatores interrogabant respondebatq; illis ita ut qui contradicerent non haberent quamuis ueneniis suis contabescerent. Potius quam illius cibo saturarentur alii tamen qui poterant capere ex illorum occasione multa utiliter audiebant.

ILLI AUTEM QUI DIGNE HABEBUNTUR SAECULO ILLO ET RESURRECTIONE EX MORTUIS NEQUE NUBUNT NEQUE DUCUNT UXORES.

Non ita intellegendum est quasi digni tantum uel resurrecturi uel sine nuptiis futuri sint. Indigni autem idest peccatores uel minime resurrecturi uel ad nuptias resurrecturi sint credendi sed ita potius sentiendum quod omnes & resurrecturi & absque nuptiis sint in saeculo illo mansuri. Dn̄s autem saluator ut ad gloriam resurrectionis animos excitar& inquirendam. De electis solum modo uoluerit facere sermonem. si autem in resurrectione neq; nubunt neq; ducunt uxores: resurgunt ergo corpora quae possunt nubere & ducere uxores. hoc est feminarum & uirorum certis discreta membra speciebus. sed nulla concumbendi uoluptate uel necessitate mancipata; nemo quippe dicit de lapide & arbore & his rebus

quae non habent membra geni
talia quod non nubant. neque
ducant uxores sed de his qui cum
R possint nubere tamen alia ratio
ne non nubunt
NEQUE ENIM ULTRA
MORI POTERUNT
Quia conubia propter filios
A filii propter successionem
successio propter mortem ubi
ergo mors non est neq; conubia
AEQUALES ENIM AN
GELIS SUNT ET FILII SUNT
DI CUM SINT FILII RE
SURRECTIONIS·
Aequales angelis & filii sunt
di qui gloria resurrectio
nis innouati sine ullo mortis
metu sine ulla labe corruptionis
sine ullo terreni status actu per
petua di uisione fruuntur ad
quam necesse est angelicae dig
nitatis aequalitatem quisquis
tunc ascendere desiderat nunc
minimis fratrib; condescendat·
QUIA UERO RESURGANT
MORTUI ET MOYSES
OSTENDIT SECUS RUBUM
SICUT DICIT DNM DM
ABRAHAM ET DM ISAAC
ET DS IACOB·
H Ad conprobandam resurrec
tionis ueritatem multo aliis
manifestioribus exemplis uti
potuit· E quibus est illud·
suscitabuntur mortui & resur
gent qui in sepulchris sunt·
Quaeritur itaque quid sibi uo
luerit· dns hoc proferre testi
monium· quod uidetur ambi
guum uel non satis ad resurrec
tionis pertinet ueritatem
sed saducaei quinque tantum li
bros mosi recipiebant propheta
rum uaticinia respuentes.
stultum ergo erat inde profer
re testimonia quorum auctori
tatem non sequebantur. Porro
ad aeternitatem animarum pro
bandam de mosi ponit exemplū·
Ego sum ds abraham & ds isaac
& ds iacob statimq; infert
DS AUTEM NON EST
MORTUORUM SED UIUORUM

Ut cum probauerit animas
permanere post mortem quod
illi inter c&era negabant neq;
enim poterat fieri ut eorum
esset deus qui nequaquam subsis
terent consequenter introduceren
tur & corporum resurrectio
quae cum animab; bona malaue
gesserunt
OMNES ENIM UIUUNT EI.
Omnes uidelic& illi quorum
dominus est deus uiuunt ei uita utiq;
uera qua iusti uiuunt &iam
quando corpore moriuntur.
De qua alibi dominus ait. Qui cre
dit in me &iam si mortuus
fuerit uiu&. Crede ergo & si
mortuus fueris uiues. si autem
non credis. & cum uiuis mortuus
es. Uidua enim quae in deliciis
est uiuens mortua est
RESPONDENTES AUTE(M)
QUIDAM SCRIBARUM
DIXERUNT. MAGISTER
ccxliiii BENE DIXISTI ET AMPLI
US NON AUDEBANT EUM
QUICQUAM INTERROGARE

Principes sacerdotum saddu
caei & scribae quaerentes
occasionem calumniae & uer
bum aliquod (inuenire quo) pater & insidiis
quia in sermonibus confutati
sunt ultra non interrogant
sed apertissime conprehensum
romanae tradunt potesta
ti ex quo intellegimus uenena
liuoris posse quidem superare
sed difficile conquiescere
ccxlu. DIXIT AUTEM AD ILLOS
Λ xxxiiii QUOMODO DICUNT XPM
FILIUM DAUID ESSE ET
IPSE DAUID DICIT IN LIBRO
PSALMORUM. DIXIT DOMINUS
DOMINO MEO SEDE A DEXTRIS
MEIS. DONEC PONAM
INIMICOS TUOS SCABEL
LUM PEDUM TUORUM.
DAUID ERGO DOMINUM ILLUM
UOCAT ET QUOMODO
FILIUS EIUS EST
Interrogatio ihu nobis profi
cit usq; hodie contra h...
iudaeos & hi enim qui confi
tentur xpm esse uenturum

hominem simplicem & sc̄m uirū
adserunt degenere dauid · Inter
rogemus ergo eos docti adn̄o ·
sisimplex homo est & tantum
filius dauid; quomodo dauid R̄
uoc& eum dn̄m suum · non autē
reprehenduntur quia dauid
filium dicunt sedquia dī filiū
noncredunt · siquidem ipse & dn̄s
dauid est · ds̄ ante tempora
manendo · & filius dauid apparuit
homo intemporum fine nascendo ·
quod autem apatre subiciuntur
inimici · Non infirmitatem filii
sed unitatem naturae qua in
altero alter operatur signifi
cat · Nam & filius subicit inimicos
patri · quia patrem clarificat
super terram

ccLvi · AUDIENTE AUTEM OM
NI POPULO DIXIT DISCIPU
LIS SUIS ADTENDITE A SCRI
BIS QUI UOLUNT AMBULARE
IN STOLIS · ET AMANT SALU
TATIONES IN FORO · ET PRI
MAS CATHEDRAS IN SYNA
GOGIS ET PRIMOS DISCUBITUS
IN CONUIIS ·

Ambulare instolis cultioribus
uestimentis indutos adpubli
cum procedere significat inquo
intercetera diues ille qui epula
batur cotidie splendide peccasse
describitur notandum autem
quodnon salutari inforo non
primos sedere uel discumbere
u&at eos quibus hoc offici ordi
ne compe&it sed eos nimirum qui
haec siue habita seu certe non habi
ta indebite amant afidelibus quibus
que quasi reprobos doc& esse cauen
dos · Animum uidelic& non gradū
iusta districtione redarguens quā
uis & hoc culpam non careat siidem
inforo litibus interesse qui in ca
thedra moysi synagogae ma
gistri desiderant appellari · Du
plici sane ratione a uanae glorię
cupidis adtendere iubemur ne
scilic& eorum uel simulatione
seducamur aestimantes bona
esse quae faciunt · uel aemula
tione inflammemur frustra gau
dentes inbonis laudari quae

simulant.

ccxlvii. QUI DEUORANT DOMOS UIDUARUM SIMULANTES LONGA ORATIONE HI ACCIPIENT DAMNATIONEM MAIOREM

Non tantum ait accipient damnationem sed adiunxit maiorē ut insinuet etiam illos qui in angulis stantes orant ut uideantur ab hominibus damnationem mereri. sed eos qui haec prolixius quasi religiosiores agendo. non solum laudes ab hominib; sed et pecunias quaerunt prolixiori damnatione plectendos. Sunt enim qui se iustos et magni apud dm̄ meritis simulantes ab infirmis quib; libet et peccatorum suorum conscientia turbatis quasi patroni pro eis in iudicio futuri pecunias accipere non dubitant. et cum porrecta manus pauperi preces iuuare soleat illi ob hoc maxime in precib; ut pauperi nummum tollant pernoctant quibus illa iudae maledictio non inmerito congruit. Cum iudicatur exeat condemnatus. et oratio eius fiat in peccatum. Condemnatur quippe cum iudicatur exit. et orationem suam in peccatum recipit qui magnae nunc aestimationis apud homines habitus in diuino tunc examine non solum non pro aliis se interuenire sed nec sua sibi merita sufficere posse deprehendit immo ipsarum quib; humanum iudicium fefellit precum inter crimina poenas luit.

RESPICIENS AUTEM UIDIT EOS QUI MITTEBANT MUNERA SUA IN GAZOPHYLACIUM DIUITES.

Quia sermone greco phylaxe seruare dicitur. et gaza lingua persica diuitiae uocantur. gazophylacium locus appellari solet. quo diuitiae seruantur erat autem archa foramen habens

desuper posita iuxta altare ad
dextram ingredientib; domum
dni inquam mittebant sacerdotes
qui custodiebant ostia omnem
pecuniam quae deferebatur ad
templum dni atque ad instaura
tionem eiusdem templi seruatur.
lege uerba dierum; &iam nunc
autem qui orantes in domu dni
circuit ipse quoque dona feren
tes respicit & quem dignum
uiderit laudat quem reprobum
damnat.

UIDIT AUTEM ET QUANDA(M)
UIDUAM PAUPERCULAM
MITTENTEM AERA MINU
TA DUO ET DIXIT UERE DICO
UOBIS QUIA UIDUA HAEC
PAUPER PLUS QUAM OM
NES MISIT.

Hic nobis locus moraliter quidem
intimat quam sit acceptabile do
quicquid bono animo obtulerimus
qui cor nimirum & non substantiam
pensat. nec perpendit quantum
in eius sacrifici sed ex quanto pro
feratur. iuxta uero leges allegoriae
diuites qui in gazophilacium
munera mittebant. iudaeos
de iustitia legis elatos. porro
uidua pauper ecclesiae sim
plicitatem designat quae
recte paupercula uocatur
quia uel superbiae spm uel
peccata tamquam mundi
diuitias abiecit. uidua uero
quia uir eius pro ea mortem
pertulit. & nunc in caeli
penetralibus ab eius oculis
occultus quasi in parte alte
rius regionis uiuit. haec
in gazophilacium aera minu
ta duo mittit quia in cons
pectum diuinae maiestatis
qua nostri operis oblationes
quasi certo numero conscripta
& consignata seruantur siue
dilectionem di & proximi seu
fidei orationisq; suae munera
defert quae consideratu propriae
fragilitatis minuta sed merito
piae deuotionis accepta. cunctis
superborum iudaeorum operib;
praestant.

NAM OMNES HI EX ABUN
DANTI SIBI MISERUNT
IN MUNERA DI HAEC AU
TEM EX EO QUOD DEEST
ILLI OMNEM UICTUM
SUUM QUEM HABUIT
MISIT

Ex abundantia sibi iudaeus
mittit in munera di qui de
iustitia sua praesumens haec
apud se orat · Ds gratias
ago tibi quia non sum sicut cete
ri hominum raptores iniusti
& cet

Omnem autem uictum suum
ecclesia in di munera mittit
quae omne quod uiuit non sui
meriti seddi esse muneris in
tellegit dicens · Ds propicius
esto mihi peccatori · &
alibi · fortitudinem meam
ad te custodiam quia
tu ds susceptor meus ds
meus misericordia eius
praeueniet me

EXPLIC · IN LUCAM
EXPOSITIONIS BEDA
HUMILIS PRESBYTERI ·
LIBER QUINTUS ·

INCIPIT · EIUSDEM
LIBER SEXTUS FELICITER ·

XC BO HO HCONACI

CUM SAPI
ENTISSIMUS REGUM
SALOMON IN FIGURAM
XPI ECCLESIAE TEM
PLUM DNO CONDERET

Hoc quoque inter cetera non
indecentib; figurarum prae
monebat exemplis quod adue
niente tandem & apparente
rerum illarum quae tunc
umbratice signabantur uerita
te ad luce mox omnis illa um
bratilis ut ita dicam & imagi
naria compositio ... triporum esset
penitus auferenda Post factum

namque de lapide ligno & auro
incomparandi operis domum
misit & in figuram crediturí de
gentib; populi tulit hiram de
tyro filium mulieris uiduae.
haud dubium quin illius quae
supra duos nummos in gazophi
lacium mittendo plus omnib;
misisse laudatur. De tribu in
quit nepthalim patre tyrio
artificem aerarium & plenum
sapientia & intellegentia &
doctrina. Omnia autem uasa
quae fecit hiram regi sa
lomoni in domo dñi de auri cal
cho erant in campestri regione
iordanis fudit ea rex in argillo
sa terra. Qui enim omnia sua ua
sa non ductili sed fusili opere
fecit. Prius nimirum ad similitu
dinem cuiusque uasis figmentū
luti formabat. necessarium qui
dem donec opus uasis expleretur.
Uerum postea non modo nullis
usibus aptum sed etiam ut per
fectio uasis appareret & absque
ulla dubietate frangendum

quasi ergo forma de argilla
caerimonia legalis ante cedat.
Ut dona ueritatis euangelicae
quasi uasa de auricalcho succe
dant conposita pro tempore testa
uilis atteratur. ut fulgor orna
menti permansibilis qui latebat
ostendatur. Cinis uitulae qui
inquinatos scificabat tollatur.
& crux xpi quae mundum redi
mat praedicetur. Incumbente
tempore quo mare aeneum cuius
unda uiuificatrice cuncti eccle
siam intraturi baptizentur.
quo columnae legis geminae
quae lilia pro capite gestantes
xpo deuotarum ianuam hinc
inde firment ouium quo bis
quini luteres operum nostro
rum abluendis hostiis parati
quo innumera. Deniq; uasorū
electionis milia ad montem
templi deferantur soluitur ar
gillosa terra quae in campestri
regione diutius haec occulta
tegebat hoc est inminente prae
conio dominicę passionis. Perquā

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

recondita dudum littere uelamento ecclesiae sacramenta patescerent labat paulatim & destrui iam incipit illa caelestium occultatrix umbra secretorum. Unde recte post oblationem uiduae pauperis. id est ecclesiae fidem dn̄i ore laudatam euangelista sequitur adiunxit.

ccclviii. lxxxvi. ET QUIBUSDAM DICENTIBUS DE TEMPLO QUOD LAPIDIBUS BONIS ET DONIS EXORNATUM ESSET DIXIT. HAEC QUAE UIDETIS UENIENT DIES. IN QUIBUS NON RELINQUETUR LAPIS SUPER LAPIDEM QUI NON DESTRUATUR

Erat namque prius hierusalem urbs illa magna regalis ubi templum famosissimum dō fuerat extructum. Postea uero quam uenit ille qui erat uerum templum dī & caelestis hierusalē coepit aperire mysteria deleta est illa terrena ubi caelestis apparuit & in templo illo non remansit lapis super lapidem. Erat prius pontifex sanguine taurorum & hircorum purificans populum. sed ex quo uenit uerus pontifex qui sanguine suo purificat & credentes nusquam est ille pontifex prior nec ullus ei relictus est locus altare fuit prius & sacrificia celebrabantur sed ut uenit uerus agnus qui se ipsum obtulit hostiam dō cuncta illa uelut pro tempore posita cessauerunt propterea sane diuina dispensatio procurauit ut & ciuitas ipsa & templum & omnia illa pariter subuerterentur Ne qui forte adhuc paruulus & lactans in fide si uiderit illa constare. Dum sacrificiorum ritum dum ministeriorum ordinem ad...tonitus stupet ipso diuersarum formarum sā peretur intuitu sed prouidens dš infirmitati nostrae & uolens multiplicari ecclesiam suam omnia illa subuerti fecit & penitus auferri ut sine ulla cunctatione illis cessantibus haec esse uera pro quib; in illis

tripus praecesserit crederemus.

CCXLVIII. INTERROGAUERUNT AUTEM ILLUM DICENTES PRAECEPTOR QUANDO HAEC ERUNT ET QUOD SIGNUM CUM FIERI INCIPIENT

Quia laudantib; quibusdam aedificationes templi dn̄s palam responderat haec omnia fore destruenda discipuli secr&o sedenti eo super montem oliu&i sicut mattheus marcusq; testant̄ tempus & signa praedictae destructionis interrogant.

QUI DIXIT UIDETE NE SEDUCAMINI MULTI ENIM UENIENT IN NOMINE MEO DICENTES QUIA EGO SUM ET TEMPUS ADPROPINQUAUIT NOLITE ERGO IRE POST ILLOS.

Multi inminente hierosolymorū excidio principes exstitere qui se esse xp̄os tempusque liberatis iam iamque adpropinquare referrent. multi in ecclesia ipsis &iam temporibus apostolorū heresi archae prodiere qui inter alia plurima ueritati contraria diem dn̄i instare praedicarent. Quos apostolus in epistola ad thessalonicenses damnat. Multi in nomine xp̄i uenere antixp̄i. Quorum primus est simon magus. Cui sicut in actis apostolorum legimus Auscultabant omnes quin sam aria erant a minimo usq; ad maximum dicentes hic est uirtus dī quae uocatur magna eo quod multo tempore magicis suis dementass&eos.

CUM ... AUDIERITIS AUTē PROELIA ET SEDITIONES NOLITE TERRERI OPORTET PRIMUM HAEC FIERI SED NON STATIM FINIS.

Proelia ad hostes pertinent. seditiones ad ciues. quae utraq; a tempore dominicae passionis in populo iudaeorum qui sibi pro saluatore seditiosum latronem elegit. satis superque constat abundasse sed his praecurrentibus apostoli ne terreantur ne hierosolyma

iudaeam q; deserant ammonentur
quia uidelic& non statim finis
quinquagesimum potius
differenda sit annum idest
desolatio patriae supremumque
urbis ac templi sequatur ex
cidium

TUNC DICEBAT ILLIS · SURGET GENS CONTRA GENTE(M) ET REGNUM ADUERSUS REGNUM ET TERRAE MOTUS MAGNI ERUNT PER LOCA ET PESTILENTIAE ET FAMES ·

Constat haec ante finem desolationis templi hoc est tempore iudaicae seditionis ad litteram contigisse ·

H Potest autem regnum contra regnum & pestilentia eorum quorum sermo serpit ut cancer · & fames audiendi uerbi d(e)i · & commotio uniuersae terrae & a ue(ritate) fide separatio & iam in her&icis intellegi qui contra se inuicem dimicantes

R · ecclesiae uictoriam faciunt ·

TERRORES Q; DE CAELO ET SIGNA MAGNA ERUNT

Et haec tempore eodem compl&a quisque iosephi historiam legerit inueni&. Nam & stella gladio similis ut perhib&, per annum totum supra hierosolima pendens infausto trepidos ciues portento terrebat & currus itidem equitesque armati per aera discurrere ac morem bellantium imitari per dies quadraginta sunt uisi · sed & uitula sacrificiis admota inter immolantium manus enixa est agnam quo autem haec merito contigerint protinus subinfertur cum dicitur

Sed SED ANTE HAEC OMNIA INICIENT UOBIS MANUS SUAS ET PERSEQUENTUR TRADENTES IN SYNAGOGAS ET CUSTODIAS TRADENTES AD REGES ET PRAESIDES PROPTER NOMEN MEUM ·

Haec quippe iudaicae genti uel sola uel maxima causa excidii fuerat quia post d(omi)ni saluatoris occisione(m) nominis quoque eius praecones simul & confessores impia crudelitate uexauit ·

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

CONTINGET AUTEM UOBIS IN TESTIMONIUM

Testimonium uidelic& quorum nisi eorum qui aut persequendo mortes inferunt aut uidendo non imitantur mors quippe iustorum bonis in adiutorium est malis in testimonium. Ut inde peruersi sine excusatione pereant unde electi exemplum capiunt ut uiuant sed auditis tot terroribus turbari poterant infirmorum corda atque ideo consolatio adiungitur cum protinus subinfertur.

PONITE ERGO IN CORDIBUS UESTRIS NON PRAEMEDITARI QUEMADMODUM RESPONDEATIS EGO ENIM DABO UOBIS OS ET SAPIENTIAM CUI NON POTERUNT RESISTERE ET CONTRADICERE OMNES ADUERSARII UESTRI.

Ac si apeste membris suis infirmantibus dicat nolite terreri nolite pertimescere uos ad certamen acceditis sed ego proelior uos uerba editis sed ego sum qui loquor.

TRADIMINI AUTEM A PARENTIBUS ET FRATRIBUS ET COGNATIS ET AMICIS ET MORTE AFFICIENT EX UOBIS ET ERITIS ODIO OMNIBUS PROPTER NOMEN MEUM

Minorem dolorem mala ingerunt quae ab extraneis inferuntur plus uero in nobis ea tormenta saeuiunt quae ab illis patimur de quorum mentibus praesumebamus quia cum damno corporis mala nos cruciant amissae caritatis sed quia dura sunt quae praedicuntur de afflictione mortis protinus consolatio subditur de gaudio resurrectionis cum dicitur.

ET CAPILLUS DE CAPITE UESTRO NON PERIBIT

Scimus quia caro incisa dolet capillus non dol& incisus. Ait ergo martyribus suis. Capillus de capite uestro non peribit. Uidelic& apeste dicens cur tim&is ne pereat quod incisum dol& quando & illud in uobis perire non potest.

quod incisum non dolet. Alter capil
lus de capite discipulorum domini non
peribit quia non solum fortia quaeque
gesta uel dicta sanctorum. De quibus
dicitur: Dominus custodit omnia ossa
eorum. Sed et uolatilis ut ita dicam
ac tenuissima cogitationum fidelium
superficies quae de occulto (cordis) radice
quasi de cerebro caesaries exit
apud iustum iudicem conseruata
digna mercede donabitur. Unde
recte prophetia ut bonorum etiam
cogitatum merita domino quam sint
accepta demonstret. Et reliquiae
inquit cogitationum diem festum
agent tibi. Unde etiam nazare
ni in lege tempore consecrationis
comam nutrire iubentur et no
uacula super caput samuhel non
ascendisse perhibetur. At contra
mulier captiua ut uiro israhelitae
nubere queat mundatur a lepra
ut ecclesiae communicare merea
tur. Omnes sui corporis pilos
praecipiuntur eradere quia uide
licet omnis sapientium cogitatio
quae bona placens et perfecta est

saluatur in perpetuum et apud
dominum est merces eius. Stultorum
uero prauorumque quasi di aspec
tibus indigna radix operum cogi
tatio penitendo debet excidi.

ET IN PATIENTIA UESTRA
POSSIDEBITIS ANIMAS UES
TRAS.

Idcirco possessio animae in uirtute
patientiae (ponitur) quia radix omnium
custosque uirtutum patientia est.
Per patientiam uero possidemus
animas nostras quia dum nobis
ipsis dominari discimus hoc ipsum
incipimus possidere quod sumus.
Sic enim conditi mirabiliter su
mus ut ratio animam et anima
possideat corpus. Ius uero animae
a corporis possessione repellitur
si non prius anima a ratione possi
detur. Custodem igitur conditio
nis nostrae patientiam dominus esse
monstrauit qui in ipsa (nos possedere) nosmet ip
sos docuit. Patientia autem uera
est aliena mala aequanimiter
perpeti. Contra eum quoque
qui mala irrogat nullo dolore

mouerι nam quisic proximι mala
postat uel tamen tacitus doleat
& tempus digne retributionis
quaerat · patientiam non exhi
beat sed ostendit · R

CUM AUTEM UIDERITIS
CIRCUMDARI AB EXERCITU
IERUSALEM TUNC SCI
TOTE QUIA ADPROPINQUA
UIT DESOLATIO EIUS

Hactenus ea quae per quadra
ginta annos necdum fine
adueniente futura erant hinc
ipse finis desolationis quia a roma
no exercitu facta est dñi uerbis
exponitur

TUNC QUI IUDAEA SUNT
FUGIANT IN MONTES

Ecclesiastica narrat historia
cunctos qui in iudaea erant xpi
anos inminente hierosolymorū
excidio cōmonitos a dño loco
decessisse · & trans iordanen
in ciuitate quadam pella nomi
ne donec desolatio iudaeae
conpleretur habitasse ·

ET QUI IN MEDIO EIUS
DISCENDANT ET QUI IN RE
GIONIBUS NON INTRENT
IN EAM QUIA DIES ULTIONIS
HI SUNT UT IMPLEANTUR
OMNIA QUAE SCRIPTA
SUNT

Videtur quidem ad congruam
pertinere admonitionem ut
qui extra sunt non in eam intrent
qui autem in medio sunt quomodo
discendent ab exercitu iam ci
uitate circumdata nisi forte quod
praemisit · tunc id est tunc qui in iudaea
sunt fugiant non ad ipsum tempus
obsidionis sed ad proximum ante ob
sidionem tempus cum se primo miles
romanus per galilaeae uel samariae
fines coepiss& diffundere pertinere
dicimus ut tunc fugere quisque qui fugae
adhuc tempus esse& accelerar&
dies autem ultionis hi sunt domini
ci uidelic& sanguinis ultionem
petentes

UAE AUTEM PRAEGNAN
TIBUS ET NUTRIENTIBUS
IN ILLIS DIEBUS

Vae praesente captiuitate

praegnantib; & nutrientib; siue
mammantib; ut quidam interpre
tantur quarum uel utero uel
manus filiorum sarcina praegra
uatę fugae necessitatem non
minimum impediunt. lege regũ
historiam ubi uxor ionathae
malum captiuitatis praepropera
fuga uitando lapsum sine filii
um perpetuo claudum recepit
ccl u. ERIT ENIM PRESSURA
MAGNA SUPRA TERRAM
ET IRA POPULO HUIC
Haec pressura & ira populo
illi usq; hodie per omnes
gentes disperso indiuidua comes
adheret non tamen in aeternũ
adhesura credenda est. nam post
quam ordinem eiusdem pres
surae uel irae dñs ostendit dicens
ET CADENT IN ORE GLADII
ET CAPTIUI DUCENTUR
IN OMNES GENTES ET
HIERUSALEM CALCABI
TUR A GENTIBUS
Protinus iuxta prophetiam
quae canit in ira misericordiae
memor erit subiunxit atque ait.
DONEC IMPLEANTUR
TEMPORA NATIONUM.
Tempora quippe nationum illa
sunt quae commemorat apostolus
dicens. Quia caecitas ex parte
facta est in israhel. Donec pleni
tudo gentium introiret. & sic
omnis israhel saluus fieret.
Qui cum promissa salutis fuerit
potitus patrium quoq; reditu
rus ad solum & metropolis quon
dam suae possessione atque in habi
tatione gauisurus esse forsitan
non temere speratur. quia non
in perpetuum sed donec tempora
nationum impleantur ira pre
mendus esse narratur. Quid
autem impletis nationum tem
poribus & sic omni israhel salua
to sequatur. Dñs ex ordine ma
nifestat. Nam & hoc secundum
mattheum discipuli interroga
bant non solum templi euertendi
tempus sed & signum aduentus
eius & consummationis saeculi
quaerendo

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

ET ERUNT SIGNA IN SOLE ET LUNA ET STELLIS ET IN TERRIS PRESSURA GENTIUM PRE CONFUSIONE SONITUS MARIS ET FLUCTUUM

Quia ergo sicut dns insequentibus intimat apparente uniuersali iudicio caelum & terra transibunt. & sicut in iohannis apocalypsi legimus mare iam non erit merito eodem incumbente iudicio. sonitus maris & fluctuum confunditur. terrarum orbis praementibus se inuicem colonis inficitur. maxima caeli luminaria percussis horrore nouo radiis turbatam faciem uelant. & quomodo inpulsae ad casum arbores fragoris motusque sui praemittere solent indicia sic termino adpropiante quasi pauentia nutant actremunt elementa. Ergo quod ait mattheus sol obscurabitur & luna non dabit lumen suum & stellae cadent de caelo ipsam iudicii praesentiam significat quando apparente uerae gloria lucis omnia mundi lumina tenebris umbrisq; comparantur. Quod uero dicit lucas. Erunt signa in sole & luna & stellis. Praecursores uicini eiusdem iudicii quasi nuntios indicat e quibus est & illud prophetae. Sol uertetur in tenebris & luna in sanguinem antequam ueniat dies dni magnus & manifestus. Item quod lucas ait. & in terris pressura gentium. Ipsum esse reor quod antichristi tempora describens mattheus dicit. Erit enim tunc tribulatio magna qualis non fuit ab initio mundi usque modo neq; fiet. Quod autem lucas subiungit praeconfusione sonitus maris & fluctuum praeco est illius quod inter cetera mutabilia saeculi iohannes mare abiturum conspexit.

ARESCENTIBUS HOMINIBUS PRAE TIMORE ET EXPECTATIONE QUAE SUPERUENIENT UNIUERSO ORBI; NAM UIRTUTES CAELORUM

MOUEBUNTUR·

Credo ipsum iudicii aduentum
hac sententia designari. quan
do iuxta alterius loci parabolam
omnes hoc est & prudentes & fatu
ae uirgines insolito clamore susci
tatae lampadas ornant idest sua
secum opera numerant proquib;
maximo cum timore iam iamque
instantem aeterni discriminis ex
pectant euentum nam eatenus
absque ullo timore iudicis uniuer
sus pene orbis acturus est · apostolo
adtestante qui ait: Cum enim
dixerint pax & securitas tunc
repentinus eis superueniet interi
tus · tunc itaque superueniente
uniuerso orbi timore & expecta
tione districti examinis multi qui
in hoc mundo florere uidebantur
cum se sine fructu conspexerint
arescent tunc fides quae sine ope
rib; uiuerat probante se iusti iu
dicis igne marcescet nec mirum
homines · hoc est uel natura uel
sensu terrestres ad eius iudicium
turbari · cuius aspectum & ipsae
caelorum uirtutes hoc est angelicę
trement · potestates: beato quoq;
Iob adtestante qui ait · Columnae
caeli contremescunt & pauent
ad nutum eius · Quid ergo faciunt
tabulae quando trement colum
nae quid uirgula deserti patitur
cum cedrus paradisi concutitur

Lxxviii ET TUNC UIDEBUNT
FILIUM HOMINIS UENIEN
TEM IN NUBE CUM POTES
TATE MAGNA ET MAIESTA
TE ·

In potestate & maiestate uisuri
sunt quem in humilitate positum
audire noluerunt ut uirtutem
eius tanto tunc districtius senti
ant quanto nunc ceruicem cordis
ad eius patientiam non inclinant
sed quia haec contra reprobos
dicta sunt mox ad electorum con
solationem uerba uertuntur
nam subditur ·

Lxxxvi HIS AUTEM FIERI INCI
PIENTIBUS RESPICITE
ET LEUATE CAPITA UES
TRA · QUONIAM APPRO

PINQUAT REDEMPTIO UESTRA·

Cum plage inquit mundi crebrescunt cum terror iudicii uirtutib; commotis ostenditur leuate uos capita idest exhilarate corda quia dum finitur mundus cui amici non estis prope fit redemptio quam quaesistis· In scriptura & enim sacra saepe caput pro mente ponitur quia sicut capite reguntur membra ita cogitationes mente disponuntur· Leuare itaque est capita mentes nostras ad gaudia patriae caelestis erigere quod autem calcari mundus ac despici debeat prouida dñs comparatione manifestat· Nam sequitur·

ET DIXIT ILLIS SIMILITUDINEM· UIDETE FICULNEAM ET OMNES ARBORES CUM PRODUCUNT IAM EX SE FRUCTUM· SCITIS QUONIAM PROPE EST AESTAS ITA ET UOS CUM UIDERITIS HAEC FIERI· SCITOTE QUONIAM PROPE EST REGNUM DĪ

A perte ergo doc& quia sicut ex fructu arborum uentura aestas agnoscitur ita ex ruina mundi prope esse cognoscitur regnum dī· Quib; profecto uerbis ostenditur· Quia fructus mundi ruina est· ad hoc enim crescit· ut cadat· Ad hoc germinat ut quaeq; germinauerit cladibus consumat· Bene autem regnum dī aestati comparatur quia tunc meroris nostri nubila transeunt et uitae dies a&erni solis claritate fulgescunt quae omnia cum magna certitudine confirmantur cum sententia subiungitur qua dicitur·

AMEN DICO UOBIS QUIA NON PRAETERIBIT GENERATIO HAEC DONEC OMNIA FIANT·

Multum quippe commendat dñs quod ita pronuntiat quodam modo si dici fas est iuratio eius est Amen dico uobis· amen enim interpr&atur uerum & tamen non est interpr̄tatū·

cum potuiss& dicere uerum dico uobis
nec grecus hoc interpres ausus est
facere nec latinus. sic mansit non
est interpr&atum ut honorem habe
r&. uelamento secr&i non ut ess&
negatum sed ne uilescer& nudatu[m]
Igitur uerum dico uobis ueritas
dicit quae utique & si non dicer&
mentiri omnino non poss&. Tamen
commendat insulcat dormientes
quodam modo excitat. Intentos
facit. contemni non uult. Amen in
quiens dico uobis quia non prae&e
ribit generatio haec donec omnia fiant.
Generationem autem aut omne ho
minum genus dicit aut specialiter
Iudaeorum.

CAELUM ET TERRA
TRANSIBUNT UERBA
AUTEM MEA NON TRAN
SIENT

Caelum quod transibit non ae&e
reum siue siderium sed aeriu[m] a quo
& aues celi & nubila cęli cognominant[ur]
Intellegere debemus p&ro at
testante qui dicit Quod caeli
erant prius & terra de aqua
& per aquam consistens uerbo d[e]i.
per quae ille tunc mundus perit
caeli autem qui nunc sunt & terra
eodem uerbo repositi sunt igni re
seruati in die iudicii & perditionis
hominum impiorum. Aperte do
cens quia non alii caeli sunt ig
ne perituri quam qui aqua per
diti hoc est inania haec & nubilo
sa uentosi aeris spatia neque enim
aqua diluuii quae quindecim
tantum cubitis montium cacumi
na transcendit ultra aeris ae&he
risq; confinia peruenisse creden
da est quocumq; autem perueni
re potuit eo nimirum iuxta pre
fatam beati p&ri sententiam &
ignis iudicii perueni&. Si autem
caelum & terra transibunt. mo
uere potest quomodo dicat eccle
siastes. Generatio pra&erit &
generatio aduenit. terra uero
in ae&ernum stat sed aperta ra
tione. Caelum & terra per eam
quam nunc habent imaginem
transeunt attamen per essentiam
sine fine subsistunt. Pra&erit

enim figura huius mundi. & ad Io
hannem angelus. Erit inquit cae
lum nouum & terra noua quae
quidem non alia condenda sunt
sed haec ipsa renouantur caelū
igitur & terra & transit & erit
quia & ab ea quam nunc hab&
specie per ignem tergitur
& tamen in sua semper natura
seruatur. Unde per psalmistā
dicitur. mutabis ea & mutabun
tur quam quidem ultimam com
mutationem suam ipsis nobis nunc
uicissitudinib; nuntiant quibus
nostris usibus indesinenter alter
nant. Nam terra a sua specie
hiemnali ariditate deficit uer
nali humore uiridescit. Caelum
cotidie caligine noctis obducitur
& diurna claritate renouatur
hinc ergo hinc fidelis quisq; colli
gat & interire haec & tamen
per innouationem refici
quae constat nunc adsidue
uelut ex defectu reparari.

ADTENDITE AUTEM
UOBIS NE FORTE GRAUENTUR
CORDA UESTRA IN CRA
PULA ET EBRIETATE ET
CURIS HUIUS UITAE ET
SUPERUENIAT IN UOS
REPENTINA DIES ILLA.
TAMQUAM LAQUEUS
ENIM SUPERUENIET
IN OMNES QUI SEDENT
SUPER FACIEM OMNIS
TERRAE

O stultam praesumptionē
cordis humani quae lamenta
bilem finem cupiditatis ebri&atis
& crapulae nec ipso iudice contestan
te praeuideat. sed edictum regis ae&er
ni more serui nequam postquam
didicerit spernat. & certe si qui nobis
peritus ac sapiens medicus praecipere&
Adtendite inquiens uobis ne qui uer
bi gratia de illius uel illius herbae
suco auidius sumat quod si fecerit
repentinus ei superueni& interi
tus quanto quisque studio praemo
nentis medici mandata seruare&
ne uidelic& ue&itum gustando
perire&. At nunc animarum simul
& corporum saluator ac dn̄s iub&

ebriecatis herbam & crapulae
uitandam nec non & curarum sae
cularium uelut mortiferos sucos
esse cauendos & quanti tamen nos
trum his non solum sauciari sed etiã
consumi non timent nulla credo
alia causa nisi quia fidem quam
medici prebent dictis dñi prebere
contemnunt si enim credidissent
credendo utique timerent timendo
autem inpendens periculum caue
rent sed illi e contra torpendo quã
iuste dictum sit probant
filius hominis ueniens putas inueni&
fidem in terra

UIGILATE ITAQUE OMNI
TEMPORE ORANTES UT
DIGNI HABEAMINI FUGE
RE ISTA OMNIA QUAE FU
TURA SUNT ET STARE AN
TE FILIUM HOMINIS

Qui ante filium hominis stare
eiq; iuxta apocalypsin iohannis
die noctuq; in templo eius seruire
desiderat nec ab eius aspectibus
in ignem aeternũ maledictus
abici non solum ab inlecebris
saecularibus castigari sed & orare
& uigilare & hoc non certis quibus
dam dieb; sed omni tempore face
re deb& iuxta quod psalmus ait
Benedicam dñm in omni tempore
semper laus eius in ore meo sic
namq; merebitur habitare in do
mo dñi in saeculum saeculi lauda
re illum

ERAT AUTEM DIEBUS DOCENS
IN TEMPLO NOCTIBUS UERO
EXIENS MORABATUR IN
MONTE QUI UOCATUR OLI
UETI ET OMNIS POPULUS
MANICABAT AD EUM IN
TEMPLO AUDIRE EUM

Quae uerbis praecipit dñs
suis confirmat exemplis
nam qui nos ante repentinum
iudicii uniuersalis aduentum
ante incertum singulorum nos
trum exitũ delictis simul
& curis huius uitae neglectis
ad uigilandum hortatur & oran
dum & ipse inpendente suae tem
pore passionis doctrinae uigilus
& precibus instat pariter & exemplo

insinuans hoc esse digne d(e)o uigilare uel dicto uel facto proximis quibusque uiam ueritatis ostendere & eos pro quibus passurus erat uel uerbo ad fidem prouocans uel patri oratione commendans & nos quoque cum inter prospera sobrie & iuste & pie conuersamur inter aduersa uero numquam de diuinae misericordiae celsitudine disperamus diebus profecto cunctis in templo docemus: quia fidelibus operis boni formam praebemus noctibus uero in monte oliueti moramur quia in tenebris angustiarum gaudii spiritalis consolatione respiramus iuxta eum qui dixit Ego autem sicut oliua fructifera in domu d(omi)ni speraui in misericordia d(e)i mei. Id est sicut is qui misericordiae fructum quibus ualuit impendit mei a d(omi)no miserendum esse non ambigo & ad nos quoque audiendos omnis populus manicat· cum uel discussis operibus tenebrarum uel euictis d(e)i gratia nebulis pressurarum· sicut in die honeste ambulantes non in comesationibus & ebrietatibus nos filii lucis imitantur

ADPROPINQUABAT AUTEM DIES FESTUS AZEMORUM QUI DICITUR PASCHA

Pascha quod hebraice dicitur phase non a passione ut plerique arbitrantur sed a transitu nominatur eo quod exterminator uidens sanguinem in foribus israhelitarum pertransierit nec percusserit eos uel ipse d(omi)n(u)s praebens auxilium populo suo desuper ambularit Cuius sacramentum uocabuli sublimius exquirens euangelista iohannes ait· Sciens ih(esu)s quia uenit eius hora ut transeat ex hoc mundo ad patrem ubi manifeste declarat ideo festiuitatis huius diem per legem mystice transitum uocari· quo agnus d(e)i qui peccata mundi tolleret & in eo de hoc mundo uel ipse esset transiturus uel nos salubri transitu quasi de aegypto a seruitute ducturus hoc sane iuxta ueteris instrumenti litteram inter pascha & azyma distat· quod pascha ipse solus dies appellatur in quo agnus occidebatur ad uesperam

quarta decima luna primi mensis
quinta decima autem luna quando
egressum est de aegypto succedebat
festiuitas azymorum cuius septem
diebus id est usque ad uicesimam primam
eiusdem mensis diem ad uesperam
est statuta sollemnitas. Uerum euan
gelii scriptura indifferenter et di
em azemorum pro pascha et pro
diebus azymorum pascha ponere
solet. Dicit enim lucas. dies festus
azymorum qui dicitur pascha. Item
iohannes cum primo azimorum
die id est quinta decima luna res
agerentur ait. Et ipsi non introie
runt in praetorium
ut non contaminarentur sed man
ducarent pascha. Quia uidelicet
et paschae dies in azymis panibus
est caelebrari praeceptus et non nos
quasi pascha perpetuum facientes
semper ex hoc mundo transire
praecipimur una quippe die agno
immolato ad uesperam septem ex ordi
ne dies sequuntur azymorum quia
xpistus ihesus semel pro nobis in plenitu
dine temporum passus in carne
per omne nobis huius saeculi tempus
quod septem diebus agitur in azy
mis sinceritatis et ueritatis praecipit
esse uiuendum totoque semper nisu
desideria saeculi quasi aegypti te
nacula fugere et quasi a mundana
conuersatione secretam solitudinem
iter nos ammonet subire uirtutum

ET QUAEREBANT PRINCI
PES SACERDOTUM ET SCRI
BAE QUOMODO EUM INTER
FICERENT TIMEBANT
UERO PLEBEM

Haec ante biduum paschae con
gregatis principibus sacerdo
tum et senioribus populi ac scribis
in atrium caiphae mattheus acta
testatur. Timebant uero plebem
non seditionem metuentes sed
cauentes ne auxilio populi de suis
manibus tolleretur.

clxiii / lxxx / viii

INTRAUIT AUTEM SATA
NAS IN IUDAM QUI UOCATUR
SCARIOTH UNUM DE XII

Scribit in euangelio suo iohannes.
Quia cum intinxisset dominus panem
dedit iudae simoni scariothis et post

bucellam tunc introiuit in illum
satanas· sed non est contrarium luce
qui eum & ante bucellam a satana
inuasum iam esse commemorat
quia quem nunc intrauit ut decipe
ret postmodum intrauit ut sibi iam
traditum plenius possideret· nunc
intrauit ut quasi adhuc alienum
temptaret· tunc ut quasi
proprium ad quaecumque uellet
agenda noxia traheret·
ET ABIIT ET LOCUTUS EST
CUM PRINCIPIBUS SACER
DOTUM ET MAGISTRATI
BUSQUEMADMODUM ILLU
TRADERET EIS ET GAUISI
SUNT
Quod dixit abiit & locutus
est ostendit non a principi
bus inuitatum non ulla neces
sitate constrictum· sponte propria
sceleratae mentis inisse consilium
ET PACTI SUNT PECUNIAM
ILLI DARE ET SPOPONDIT
ET QUAEREBAT OPPORTUNITA
TEM UT TRADERET IL
LUM SINE TURBIS

Multi hodie iudae scelus quod
dnm ac magistrum dm que
suum pecunia uendiderit uelut
inmane & nefarium exhorrent
nec tamen cauent nam cum pro
muneribus falsum contra quem
libet testimonium dicunt profec
to quia ueritatem pro pecunia
negant· Dnm pecunia uendunt·
ipse enim dixit Ego sum ueritas
cum societatem fraternitatis aliqua
discordiae peste commaculant dnm
produnt quia ds caritas est qui
etiam si nullus pecuniam det dnm
argenteis uendunt quia principis
saeculi imaginem· id est exempla
hostis antiqui neglecta conditoris
ad quam creati sunt imagine su
munt Nam sicut iohannes baptista
qui non pro xpi confessione sed pro
defensione ueritatis occubuit ideo
tamen pro xpo quia pro ueritate
martyrium suscepit Ita econtrario
qui caritatis & ueritatis iura sper
nit xpm utique qui est ueritas
& caritas prodit maxime cum
non infirmitate uel ignorantia

subripiente peccat sed in similitu
dinem iudae quaerit opostunitatē
ut arbitris absentib; ueritatem men
dacio uirtutem crimine mutet
UENIT AUTEM DIES AZY
MORUM IN QUA NECESSE
ERAT OCCIDI PASCHA ET
MISIT PETRUM ET IOHAN
NEM DICENS EUNTES PA
RATE NOBIS PASCHA UT
MANDUCEMUS.
Diem azymoru paschae quartam
decimam primi mensis appellat
quando fermento abiecto pascha
id est agnus occidi consuerat ad uespe
ram ut supra iam dictum est quod
exponens apostolus ait. Et enim
pascha nostrum immolatus est xps.
hoc et enim pascha tunc necesse erat
occidi. hoc est paterno consilio ac defi
nitione sanctitū. quilicet die sequente
hoc est quinta decima sit luna cru
cifixus. hac tamen nocte qua ag
nus immolabatur et carnis sangui
nisq; sui discipulis tradidit mysteria
celebranda et a iudaeis tentus ac
ligatus ipsius immolationis hoc est
passionis suae sacrauit exordium.
AT ILLI DIXERUNT UBI
UIS PAREMUS.
Non habemus domicilium non ha
bemus tabernaculum. Audi
ant quibus aedificandarum do
morum cura est et ambitiosarū
porticuum cogitatur instruc
tio. quos pretiosorum marmorū
pompa et distincta auro laquea
ria delectant. Cognoscant xpm
omnium dnm qui locum ubi
caput inclinaret non habuit et
idcirco eum discipuli interrogant
Ubi uis paremus tibi manducare
pascha.
ET DIXIT AD EOS ECCE
INTROEUNTIBUS UOBIS IN
CIUITATEM OCCURRET
UOBIS HOMO AMPHORĀ
AQUAE PORTANS SEQUI
MINI EUM IN DOMUM
IN QUA INTRAT.
Indicium quidem praesciae diui
nitatis est. quod cum discipulis
loquens quid alibi futurum sit
nouit pulchre ... autem

paraturis pascha discipulis homo amphoram aque portans occurrit ut ostendatur huius paschae mys terium pro ablutione perfecta mundi totius esse celebrandum. aqua quippe lauacrum gratiae amphora mensuram perfectam significat parant ergo pascha ubi aquae infertur amphora. quia tempus uidelicet adest quo ueri paschae cultoribus typicus de limine cruor auferatur et ad tollenda crimina uiuifici fontis baptisma consecretur.

ET DICETIS PATRIFAMILIAS DOMUS DICIT TIBI MAGISTER UBI EST DIUERSORIUM UBI PASCHA CUM DISCIPULIS MEIS MANDUCEM.

Consulte uel aquae baiuli uel domini domus sunt praetermissa uocabula ut omnibus pascha celebrare uolentibus hoc est xpi sacramentis imbui xpm suae mentis hospitio suscipere querentib; facultas danda signetur.

ET IPSE UOBIS OSTENDIT CENACULUM MAGNUM STRATUM ET IBI PARATE. EUNTES AUTEM INUENERUNT SICUT DIXIT ILLIS. ET PARAUERUNT PASCHA.

Cenaculum magnum lex spiritalis est quae de angustiis litterae egrediens in sublimi loco recipit saluatorem nam qui adhuc occidentem litteram seruauerit. Qui non aliud in agno quam pecus intellexerit. iste nimirum in imis pascha facit quia sps maiestatem conpraehendere necdum didicit atqui aquae baiulum hoc est gratiae praeconem in domum ecclesiae fuerit secutus hic per spm uiuificantem tectum litterae transcendendo in alto mentis diuersorio xpo mansionem praeperat quia cuncta uel paschae sacramenta uel cetera legis decreta de eo scripta intellegit.

ET CUM FACTA ESSET HORA DISCUBUIT ET DUODECIM APOSTOLI

CUM EO·

Horam manducandi paschae designat quae ut saepius inculcatum est quarta decima die mensis primi perducta aduesperam & quinta decima luna iam terris apparente iuxta edicta legis instabat·

ccLxiiii· ET AIT ILLIS DESIDERIO DESIDERAUI HOC PASCHA MANDUCARE UOBISCUM ANTEQUAM PATIAR·

Desiderat primo typicum pascha cum discipulis manducare & sic passionis suae mundo misteria declarare· quatinus & antiqui legalisque paschae probator exsistat· & hoc ad suae dispensationis figuram pertinuisse docendo carnaliter ultra uet& exhiberi immo umbra transeunte ueri iam paschae lumen aduenisse demonstr&· Quod pulchre temporibus iosue consummandi mannae tempus & ordo praefigurat· ubi scriptum est·

Et fecerunt phase quarta decima die mensis aduesperum in campestribus hiericho & comederunt de frugibus terrae die altero azymos panes & polentam eiusdem anni· defecitq; manna postquam comederunt de frugib; terrae nec usi sunt ultra cibo illo filii israhel·· Siquidem iosue susceptum defuncto moyse populum solitis aliquamdiu trans iordanen mannae reficit alimentis quib; & ipse quamuis agnito olim que gustato terrae repromissionis fructu reficitur· Ex in iordanem traicit cultris petrinis circumcidit & tres semis menses usq; ad diem scilic& paschae completam consu&um manna non tollit· Moyse quippe mortuo iosue dux ordinatur quia lege traditionib; pharisaeorum corrupta xps incarnatur· iosue trans iordanen manna pascit & pascitur quia dns usq; ad tempus sui baptismatis caerimonias legis & ipse seruat·

& a cunctis seruari desiderat trans
ductam plebem iordanem. Iosue p&r
circumcidit. quia baptismi gratia ce
lebrata saluator &iam cogitationu
quod lex nequiuerat inlecebras fidei
se ueritate praecidit. & tres semis an
nos quasi solito manna nutriri sa
cramenta legis quamuis ad caelestia
promissa paulatim prouocans obser
uare non cessat. donec tempore
praefixo desideratum pascha
cum discipulis manducans. Ita demu
mane inlucescente mundissima sui
corporis & sanguinis mysteria in
crucis altari consecrata quasi
azyma terrae repromissionis
imbuendis fidelib; offerat. Deniq;
quod sequitur

Sec. cclxv DICO ENIM UOBIS QUIA
EX HOC NON MANDU
CABO ILLUD DONEC IM
PLEATUR IN REGNO DI

Quantum Iosue uerbis consonat
qui ait. Nec usi sunt ultra cibo
illo filii israhel. sed comederunt
de frugibus terrae chanaan.
Ergo non manducabo inquit illud
donec impleatur in regno di. Id est
nequaquam ultra mosaicum pascha
celebrabo. donec in ecclesia spirita
liter intellectum compleatur. Ipsa
est enim regnum di. De quo alibi
discipulis ait. Regnum di intra
uos est. In quo regno dns hodieq;
uid&ur pascha impl& cum manducat
quando ea quae moyses rudi popu
lo carnaliter obseruanda praecepit
in membris suis. hoc est in ipsa eccle
sia spiritaliter exerc&.

ET ACCEPTO CALICE GRA
TIAS EGIT ET DIXIT ACCI
PITE ET DIUIDITE INTER
UOS.

Et hic calix adu&us illud pascha
cui finem desiderabat inponere
pertin&. quo accepto gratias egit
ob hoc nimirum. quia u&era transi
tura & uentura fuerant omnia
noua

DICO ENIM UOBIS QUOD
NON BIBAM DE GENERA
TIONE UITIS DONEC REG
NUM DI UENIAT

Potest quidem hic uersiculus

& simpliciter accipi quod ab hac hora
cene usque ad tempus resurrectio
nis quo in regno di erat uenturus
uinum bibiturus non ess& postea
namque illum cibum potumque
sumpsisse. testatur apostolus pe
trus qui ait · Qui manducauimus
& bibimus cum illo postquā resur
rexit a mortuis· sed multo con
sequentius ut sicut supra typicū
agni esum sic & iam potum pas
chae typicum neg& se ultra gus
taturum· donec ostensa & mani
festata resurrectionis suae glo
ria regni di fides mundi adue
niat· ut per duo maxima legis
edicta· esum uidelic& potumq;
paschalem spiritaliter inmutatā
disceres omnia. legis sacramen
ta uel iussa quae carnaliter sona
re uidebantur ad spiritalem iam
nunc obseruantiam fuisse transfe
renda

cclxvi ET ACCEPTO PANE GRA
TIAS EGIT ET FREGIT ET DE
DIT EIS DICENS HOC EST
CORPUS MEUM QUOD PRO
UOBIS DATUR· HOC FACITE
IN MEAM COMMEMORA
TIONEM·

Finitis paschae ueteris solemniis
quae in commemoratione antiquę
de aegypto liberationis agebantur
transit ad nouum quod in suae re
demptionis memoriam ecclesiā fre
quentare desiderat· ut uidelic&
pro carne agni uel sanguine suae
carnis sanguinisque. sacramentū
in panis ac uini figura substituens·
ipsum se esse monstrar& Cui iura
uit dns & non paenitebit eū· tu es
sacerdos in aeternum secundū ordi
nem melchisedech· Frangit autē
ipse panem, quem porrigit ut
ostendat corporis sui fractionē non
sine sua sponte futurā sed sicut alibi
dicit Potestatē se habere ponendi
animā suam & iterum sumendi eā
& sicut de u&erib; terminandis
egerat· sic & de nouis incipiendis
patri gratias agit· nobis pariter
exemplum tribuens· In omni boni
operis inchoatione uel perfectio
ne· patrem qui est in caelis esse

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

glorificandum. Quod autē dicit
hoc facite in meam commemoratio
nē. Exponit apostolus paulus qui
cū uerba ipsius poner& dicentis.
Hoc facite in meā commorationē
hoc est corpus meum quod pro uobis
confringitur. & iterū hic est calix
nouum testamentum in meū sangui
nē. hoc facite quotiēscumq; bib&is
in meā commemorationē. subiunxit
exponendo & ait. Quotiēscumq;
enim manducatis panē hunc & calicē
bib&is. mortem dni adnuntiate
donec ueniat

cclxvii SIMILITER ET CALICEM POSTQUAM CENAUIT DICCENS. HIC EST CALIX NOUU TESTAMENTUM IN SANGUINE MEO QUOD PRO UOBIS FUNDETUR

Quod dicit similit& & calicem. subauditur ΑΠΟΚΟΙΝΟΥ dedit eis ut sit plena sententia. similiter & calicem posquam cenauit dedit eis. quia ergo panis confirmat. uinum uero sanguinem operatur in carne. hic ad corpus xpi mystice. illud refertur ad sanguinem. Uerum quia & nos in xpo & in nobis xpm manere opor&. uinū dominici calicis aqua misc&ur. attestante enim iohanne aquae populi sunt. & neque aquam solam neque solum uinum sicut nec granum frumenti solum sine quae admixtione & confectione in panem cuiquam lic& offerre. ne talis uideli c& oblatio quasi caput a membris secernendum esse signific&. & uel xpm sine nostrae redemptionis amore pati potuisse. uel nos sine xpi passione saluari ac patri offerri posse confingat. Quod si quaeri emmou& cum cenatis saluator apostolis suum corpus ac sanguinem tradiderit quare nos uniuersalis ecclesiae consu&udine ieiuni doceamur eadem sacramenta percipere. breuiter audiat ideo tunc cenatos communicasse apostolos. quia necesse erat pascha illud typicum antea consummari. & sic aduerti paschae sacramenta transiri. nunc in honorem tanti tamque terribilis

sacramenti placuisse magistris
ecclesiae primo nos dominicae
passionis participatione muniri.
primo spiritalibus epulis interi
us exteriusq; sacrari. ac deinde
terrenis dapibus corpus & uilibus
escis refici. quod autem dicit.
, hic est calix nouum testamentum
, in sanguine meo. Ad distinctionē
ueteris testamenti respicit quod
hir corū & uitulorum est san
guine dedicatum. dicente inter
aspergendum legislatorem
, hic sanguis testamenti quod manda
, uit ad uos dr. necesse est enim exempla
, ria quidem caelestium his mundari.
, ipsa autem caelestia melioribꝫ hos
, tiis quam istis. Iuxta qđ apostolus
per totam ad hebreos epistolam in
ter legem distinguens & euangeliū.
pulcherrima expositione & plenaria
ratione declarat.

Tcclxviii. UERUMTAMEN ECCE
MANUS TRADENTIS ME
MECUM EST IN MENSA.
ET QUIDEM FILIUS HOMI
NIS SECUNDŪ QUOD DEFI
NITUM EST UADIT UERŪ
TAMEN UAE ILLI HOMINI
PER QUEM TRADETUR

Qui de passione praedixerat
& de proditore praedicit
dans locum paenitentiae, ut cum
intellexiss& sciri cogitationes su
as occulta consilia paeniter& eū
facti sui & tamen non designat
specialiter. ne manifeste correptus
inpudentior fier& mittit crimen
in numero. ut agat conscius pae
nitentiam praedicit & poenam.
ut quem pudor non uicerat.
corrigant denuntiata supplicia
sed & hodie quoque & in sem
piternum uae illi homini qui
ad mensam dn̄i malignus ac
cedit. qui insidiis mente condi
tis. qui praecordiis aliquo
scelere pollutis mysteriorum
xp̄i secr&is participare non m&ui
it. & ille enim in exemplum
iudae filium hominis tradit
non quidem iudaeis peccatoribꝫ
sed tamen peccatoribꝫ membris
uidelic& suis. quibus illud

Inaestimabile & inuiolabile
dni corpus uiolare praesumit.
ille dnm uendit qui eius amore
ac timore neglecto. terrena & cadu
ca immo &iam criminosa plur
amare & curare conuincitur.
Uae inquam illi homini de quo
ihs qui altarib; sacrosc̃is inter
immolandum utpote proposita
consecraturus adesse non dubi
tatur adstantib; sibi minis
tris. Caelestibus quaeri cogitur.
ecce inquiens manus tradentis
me mecum est in mensa.

ccLxviiij. ET IPSI COEPERUNT QUAERERE INTER SE QUIS ESSET EX EIS QUI HOC FACTURUS ESSET

Et certe nouerant undecim apos
toli quod nihil tale contra
dnm cogitarent. sed plus credunt
magistro quam sibi. & timentes
fragilitatem suam triste quae
runt de peccato. cuius conscienti
am non habebant. quaerit & iu
das inpudens sicut mattheus
marcusque commemorant
ut audaciam bonam conscientiam
mentiretur.

ccLxx. / Lxxx / VIIII. FACTA EST AUTEM ET CONTENTIO INTER EOS QUIS EORUM UIDERETUR ESSE MAIOR.

Sicut bonis esse moris solet in scrip
turis semper exempla patrum
praecedentium quib; ad meliora
proficiant. quibus agnitis de suis
actibus humilientur inquirere.
sic econtrario reprobi si quid for
te in electis reprehensibile rep
periunt. quasi suas ex eo nequitias
obtecturi. aut pro iusto defensu
ri libentissime solent amplecti.
Ideoq; multo ardentius legunt
quod facta est contentio inter
discipulos xpi quis eorum uide
retur esse maior quam quod
multitudinis credentium erat
cor & anima una. Multo reco
lunt tenacius quo facta est dis
sensio inter barnaban & paulũ.
ita ut discederent ab inuicem.
quam quod idem paulus ait.
Cum enim sit inter uos zelus

& contentio non ne carnales estis non
ne homines estis quasi nobis in
firmitas scorum imitanda ppo
natur. & non illud potius quia
conualuerunt de infirmitate
fortes facti sunt in bello. hoc maxi
me in loco ubi & ipsa contentio
nis eorum causa est nobis incogni
ta neque enim incredibile est
quia iuxta hoc quod alibi praeci
pitur Contendite intrare per
angustam portam. honore se in
uicem praeueniendo certarint.
Uerum qualib& ex causa conten
derint nos potius non carnales
adhuc discipuli quid gesserint.
sed spiritalis magister quid iusserit
uideamus

DIXIT AUTEM EIS REGES
GENTIUM DOMINANTUR
EORUM. ET QUI POTESTA
TEM HABENT SUPER EOS
BENEFICI UOCANTUR. UOS
AUTEM non sic SED QUI MAIOR
EST IN UOBIS FIAT SICUT
IUNIOR ET QUI PRECESSOR
fiat SICUT MINISTRATOR

Certantibus de pri oratu discipu
lis. pius magister eos non in itae
contentionis arguit sed formam
quam sequantur humilitatis mo
desta ratione describit. In qua
tamen forma obtinenda maiores
& praecessores id est doctores
ecclesiae non minima discretio
ne opus habent ne uidelic& reg
num gentium instar dominari
subiectis seque ab eis gaudeant me
super uacuis laudib; attolli.
sed ad exemplum regis a & terni
quasi iuniores eis quib; regendis
praesunt efficiantur ac ministri.
quia nimirum necesse ut sic bene
agentib; per humilitatem sint
socii. quatinus contra delinquen
tium uitia per zelum iustitiae
sint erecti. ut & bonis in nullo
se praeferant. & cum prauoru
culpa exigit potestatem prori
nus sui prioratus agnoscant Ne
enim praesidentis animus ad
elationem potestatis suae
delectatione rapiatur recte
per quendam sapientem dicitur

Ducem te constituerunt noli ex
tolli sed esto in illis quasi unus ex
illis. hinc etiam petrus ait. Non do
minantes in clero. sed forma facti
gregi. et tamen non numquam gra
uius delinquitur. si inter peruer
sos plus aequalitas quam discipli
na custoditur. quia enim falsa
pietate superatus. ferire heli de
linquentes filios noluit apud dis
trictum iudicem semet ipsum cum
filiis crudeli damnatione percus
sit. Unde necesse est ut rectorē
subditis et matrem pietas et pa
trem exhibeat disciplina. atq;
Inter haec sollicita circumspec
tione prouidendum. ne aut dis
trictio rigida aut pietas sit
remissa.

cclxxi NAM QUIS MAIOR EST
QUI RECUMBIT AN QUI
MINISTRAT. NONNE
QUI RECUMBIT. EGO AUTĒ
IN MEDIO UESTRUM SŪ
SICUT QUI MINISTRAT

Ad uerba exhortationis suum et
adiungit exempla. quae
Iohannes euangelista plenius
commemorans inter cetera scribit.
Si ergo laui uestros pedes dns et
magister. et uos debetis alter alte
rius lauare pedes. Quamuis
etiam uerbo ministrandi possint
omnia quae dr in carne gessit in
tellegi. Nam et ipsum sui sanguinis
sacramentum in ministrandum
nobis se effundere significat
cum dicit. Sicut filius hominis
non uenit ministrari sed ministra
re et dare animam suam redemp
tionem pro multis. Et hoc quoque
maioribus ecclesiae praeceptum
ministrandi genus imitandum
ostendit. ut non solum misericor
dis elemosinae doctrinae saluta
ris. spiritalis exempli ministeria
fratribus inpendamus. uerum etiā
sicut ille pro nobis animam suam
posuit. ita et nos pro inuicem ani
mas ponere discamus.

UOS AUTEM ESTIS QUI
PERMANSISTIS MECUM
IN TEMPTATIONIBUS
MEIS ET EGO DISPONO UOBIS

SICUT DISPOSUIT mihi PATER
MEUS REGNUM.

Non inchoatio patientiae sed perseuerantia caelestis regni gloria donatur. quia nimirũ perseuerantia quae alio nomine constantia uocatur. robur quoddam & fortitudo mentis cunctarumque ut ita dixerim est columna uirtutum. quaecũ bene recta & firma consistit nihil est certius. nihil tutius bonis morib; quod si aliquo deiciatur inpulsa turbine. non sola labitur. omnia enim prorsus animi bona simul corruunt. sicut ergo pater disposuit filio regnũ. Quem factum oboedientem usque ad mortem mortem autem crucis exaltauit & donauit illi nomen quod est super omne nomen. sic & filius idem permanentes secum in temptationib; aeternum duc& ad regnum. si enim conplantati facti sumus similitudini mortis eius. simul & resurrectionis erimus. A cuius sublimitate promissi iudas infelix excipitur. Nam & antequam haec dñs dicer& exisse credendus est qui non modo permanere cum illo in temptationib; spreuit. Uerum ipsos temptationum eius iuuit auctores excipiuntur & illi qui auditis inconprehensibilis sacramentis uerbis abierunt retro. & iam non cum illo ambulabant. non enim recedentes a dño nisi quotquot paenitendo redierunt potuere saluari.

UT EDATIS ET BIBATIS
SUPER MENSAM MEAM
IN REGNO.

Mensa haec proposita omnib; scis ad fruendum caelestis est gloria uitae. cibus potusque ille de quo alias dicitur Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam qm ipsi saturabuntur. fruendo scilic& olim desiderato & amato gaudio ueri & inconcussi boni.

ccLxxii ET SEDEATIS SUPER
THRONOS IUDICANTES

DUODECIM TRIBUS ISRAHEL·

Haec est (illa) quam psalmus canit Inmutatio dexterae excelsi· ut qui nunc humiles gaudent ministrare conservis· tunc super d(omi)ni mensam sublimes vitae perpetuae dapibus alant(ur)· qui hic in temptationib(us) iniuste iudicati cum d(omi)no permanent· illic cum eo super temptatores suos iusti iudices veniant· & quanto huic mundo magna humilitate dispecti sunt· tanto tunc acceptis sedibus maiore culmine potestatis excrescant·

lxxiii AIT AUTEM D(OMI)N(U)S SIMON SIMON ECCE SATANAS EXPETIUIT UOS UT CRIBRARET (sicut) TRITICUM· EGO AUTEM ROGAUI PRO TE UT NON DEFICIAT FIDES TUA

Ne gloriarentur undecim apostoli suis vel virib(us) tribuerent quod soli pene inter tot milia iudaeorum dicerentur in temptationibus permansisse cum d(omi)no ostendit & eos si non iuvantis sed d(omi)ni essent opitulatione protecti eadem procella cum ceteris potuisse conteri· Verum cum satanas expetit eos temptare & velut qui triticum purgat ventilando concutere· docet nullius fidem a diabolo nisi d(e)o permittente temptari· Satanae quippe ad cribrandum bonos expetere est· ad afflictionem eorum militiae aestib(us) anhelare· quo enim eoru(m) temptatione invidens appetit· eo illorum quasi probationem deprecans petit· Cum vero pro petro rogans salvator non ut (non) temptetur sed ut non deficiat fides eius obsecrat· hoc est ut post lapsum negationis ad statu(m) pristinum paenitendo resurgat insinuat utile scis esse temptationum flammis examinari· ut vel temptati quia fortes fuerunt appareant vel cognita per temptationes sua infirmitate fortiores fieri discant· & sic cum probati

fuerint accipiant & ipsi coronā
uitae quam repromisit d͞s diligen
tib; se.

sec.ccxxiiii ET TU ALIQUANDO
CONUERSUS CONFIR
MA FRATRES TUOS.

Sicut ipse tuam inquit fidem
ne satana temptante deficiat
orando protexi ita & tu infirmi
ores quosq; fratres exemplo tuae
paenitentiae ne de uenia forte
disperent erigere & confortare
memento quod idem & post resur
rectionem exhortatur cum ei
tertio sese amare profitenti dice
bat enim ut timorem terne nega
tionis terne confessionis amor
eluer& Tertio nihilominus
pascendas suas oues commendat

sec.ccxxv Txc QUI DIXIT EI D͞NE TECU͞
PARATUS SUM ET IN CAR
CEREM ET IN MORTEM
IRE AT ILLE DIXIT DICO
TIBI PETRE NON CAN
TABIT HODIE GALLUS
DONEC TER ABNEGES ME

Quia dixerat se d͞ns prop&ri
fide rogasse. conscius ille prae
sentis affectus fideique feruen
tis sed futuri casus nescius non
credit se ullatenus ab eo posse
deficere. Uerum qui solus nouit
quid sit in homine. Ne qui fideli
um suo uel de statu incaute con
fidat uel de casu incautius diffi
dat. & quasi d͞s modum temporis
ac numerum negationis eius
praedicit & quasi misericors
auxilium suae defensionis pro
mittit.

sec.ccxxvi ET DIXIT EIS QUANDO
MISI UOS SINE SACCULO
ET PERA ET CALCIAMEN
TIS NUMQUID ~~ALIQUID~~
ALIQUID DEFUIT UOBIS.
AT ILLI DIXERUNT NIHIL
DIXIT ERGO EIS SED NUNC
QUI HABET SACCULUM
TOLLAT SIMILITER ET
PERAM ET QUI NON HA
BET UENDAT TUNICA͞
SUA͞ ET EMAT GLADIUM

Quam iuste discr&ionem
matrem cunctaru͞ nutriceq;

uistutum patrum sententia defi
niat & ex hoc dni sermone pro
batur qui non eadem uiuendi regu
la persecutionis qua pacis tempore
discipulos informat · sunt namq;
uirtutes quae semper obnixeque
tenendae sunt quae pro tempore
locoque prouida sunt discretione
mutandae quis& enim nesciat
uiscera misericordiae benigni
tatem humilitatem patientiam
modestiam castitatem fidem spem
caritatem & his similia sine ulla
temporum intercapidine fidelib;
esse seruanda · At uero famem
sitim uigilias nuditatem lectio
nem psalmodiam orationem · laborem · ope
randi doctrinam silentium & ce&e
ra huiusmodi · siquis semper exse
quenda putauerit non modo se ho
rum fructu priuabit sed & nota
indiscre&e obstinationis immo
stultitiae peruicacis incurr& ·
Magister itaque dns que uirtutum
ut modum discr&ionis insinu&mis
sis ad praedicandum discipulis
ne quid tollerent in uia praecipit

uidelic& ordinans ut qui euange
lium adnuntiant de euangelio
uiuant mortis uero instante pe
riculo & tota simul gente pastore
pariter gregemque persequente
congruam tempori regulam
decernit pecuniā scilic& uictui
necessariam donec sopita perse
cutorum insania · Tempus euange
lizandi redeat tollere permittendo ·
Ubi nobis quoque dat exemplum
ista nonnumquam causa instan
te quaedam de nostri propositi
rigore posse sine culpa intermit
ti · Uerbi gratia cum per inhos
pitales porro regiones iter agimus
plura uiatici causa quam domi
habebamus licere portari gladiū
quoque uel hab&um sumere uel
non hab&um iub& emere ut sciant
legentes non facultatem resisten
di deesse discipulis sed magistro
amorem potius inesse patiendi ubi
& si nulla ess& alia causa euagi
nandi gladii sufficerat illa ut
amputata seruo auricula tactu
dni sanar&ur & bene fica uirtus

saluatoris &iam percussores suos
neiram percussi sustinere sedfidem
resurgentis suscipere mallent ammo
nere&

cclxxxiii DICOENIMUOBISQUO
NIAMADHUCHOCQUOD
SCRIPTUMESTOPORTET
IMPLERIINMEETQUODCU[M]
INIUSTISDEPUTATUS
EST·ETENIMEAQUAE
SUNTDEMEFINEM
FINEMHABENT

Ecce quare discipuli· sacculum
peram &gladium tollere mo
nentur uidelic& quia dns cum
iniustis erat deputandus quod
passionem eius describens inter
cetera ponit isaias uel latrones
utiq; inquorum medio crucifigen
dus uel inferos adquos per mortē
erat descensurus insinuans· &tunc
enim deputatus est cum iniustis
cum discendit adinferos & quos
suos ibi repperit reuocauit ad
superos iuxta quod eidem alius
propheta decantat· Tuquoq; in
sanguine testamenti tui emisisti
uinctos tuos delacu inquo non
est aqua

cclxxxiiii ATILLIDIXERUNT
DNEECCEGLADIIDUOHIC·
ATILLEDIXITEISSAT EST

Duo gladii sufficiunt adtes
timonium sponte passi sal
uatoris Unus qui &apostolis
audaciam prodno certandi &
euulsa ictu eius auricula
dno &iam morituro pi&atem
uirtutemque docer& ines se
medicandi alter quinequaquā
uagina exemptus ostender&
eos nectotum quod potuere pro
eius defensione facere permissos

cclxxxv ETEGRESSUSIBATSECUN
DUMCONSUETUDINEM
INMONTEMOLIUARUM
SECUTISUNTAUTEMILLU[M]
ETDISCIPULI·

Tradendus a discipulo dns consu&i
secessus locum quo facillime
repperiri possit adit· ubi sunt ergo
qui eum mortem timuisse inuitumq;
contendunt esse crucifixum· &
pulchre sui corporis & sanguinis

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

myſteriiſ inbutoſ inmontē oliuarū discipulos educit utomnes inmoſte sua baptizatos altissimo sci spc chrismate confirmandos eſſe de sign& qui dicere poſſint. Cum psalmista. Signatum est super nos lumen uultus tui dne dedisti laetitiam in corde meo. & de quibus apte subiungitur. A tempore frumenti uini & olei sui multiplicati sunt.

ccLxxx ET CUM PERUENISSET AD LOCUM DIXIT ILLIS. ORATE NE INTRETIS IN TEMPTATIONE.

Inpossibile est humanā animā non temptari. Unde & in oratione dominica dicimus. Ne nos inducas in temptationem; (non temptationem) penitus refutantes sed uires sustinendi in temptationib; deprecantes. Ergo & in praesentiarum non ait. Orate ne temptemini sed ne intr&is in temptationem. hoc est ne temptatio uos super& ultima. & intra suos casus teneat. Uerbi gratia martyr qui pro confessione dni sanguinem fundit. Temptatus quidem est sed temptationis r&ib; non ligatur. Qui autem negat in plagas temptationis incurrit.

ccLxxxi ET IPSE AUULSUS EST AB EIS QUANTUM IACTUS EST LAPIDIS ET POSITIS GENIBUS ORABAT DICENS.

Dato apostolis praecepto orandi & ipse auulsus ab eis solus orat pro omnib; qui solus erat passurus pro omnib; significans tantum orationē suam quantum & passionē a nostra distare. & positis genib; orat ut humilitatem mentis habitu carnis ostendat. auulsus est autē ab eis quantum iactus ē lapidis tamquam hoc eos typice ammonuerit ut in eum dirigerent lapidem id est usque ad ipsum perducerent intentionem legis quae scripta erat in lapide usque ad illum enim potest peruenire ille lapis qm finis legis est xps ad iustitiam omi credenti.

ccLxxxii PATER SI UIS TRANSFER CALICEM ISTUM A ME UERUM TAMEN NON MEA UOLUNTAS SED TUA FIAT.

Transferri a se calicem postulat

non quidem timore patiendi sed mi
sericordia prioris populi ne ab illo
bibat calicem propinatum. Unde &
signanter non dixit Transfer a me
calicem sed calicem istum hoc est po
puli iudaeorum qui excusationē igno
rantiae habere non potest si me oc
ciderit habens legem & prophetas.
Qui me cotidie uaticinantur. & tamen
reuestens in se met ipsum quod ex
hominis persona trepidanter ren
nuerat ex dei filii potestate confirmat.
UERUMTAMEN NON MEA
UOLUNTAS SED TUA FIAT.
Non inquit hoc fiat quod humano
affectu loquor sed propter quod
ad terras tua uoluntate discendi
si ergo inquit fieri potest ut sine inte
ritu iudaeorum credat gentium
multitudo. passionem recuso si nau
tem illi excaecandi sunt ut omnes
gentes uideant Non mea pater
uoluntas sed tua fiat. Aliter ad
propinquans passioni saluator
infirmantium in se uocem sumpsit
dicens. Pater si uis transfer calicē
istum a me eorumque timorem
ut abstraheret suscepit & rursus
per oboedientiam fortidinem men
tis ostendens ait. Uerum tamen
non mea uoluntas sed tua fiat.
Ut cum hoc in minet quod fieri no
lumus. sic per infirmitatem pecca
mus ut non fiat quatinus per
fortitudinē parati simus ut uo
luntas conditoris nostri etiam co
tra nostram uoluntatem fiat.
Sec. lxxxiii. APPARUIT AUTEM
ILLI ANGELUS DE CAELO
CONFORTANS EUM
Alibi legimus quia angeli ac
cesserunt & ministrabant ei.
In documento ergo utriusque
naturae et ei angeli ministrasse
& eum angelus confortasse descri
bitur. Quoniam quidem ante saecula
exstitit. homo factus est in fine
saeculorū. Qui & priusquam per
resurrectionis exaltaretur glori
am diuinitate super angelos fuit
sed tamen ab angelis ut scriptum
est humanitate minoratus ex qua et
& morti subiacuit. At postquam
mortem resurgendo calcauit

humanitatem suam etiam maies
tatibus archangelorum super
posuit. ceste si quid sibi heresis ex
hoc blanditur ut infirmum adfir
met cui opus fuerit angeli con
fortantis auxilio meminerit
creatorem angelorum creatu
rae suae non eguisse praesidio
quippe qui si uellet duodecim
milia legionum de caelis angelo
rum deduceret. Tum deinde
necessario eo modo eum confor
tatum quo et tristem esse.
Nam si nobis tristis est id est
propter nos tristis est necesse
est ut propter nos sit conforta
tus et nobis

ET FACTUS IN AGONIA
PROLIXIUS ORABAT

Quid pro se ille cum agonia
peteret qui in terris po
situs caelestia cum potestate
tribuebat sed ad propinquan
te morte nostrae mentis in
se certamen expressit. qui
cum quandam terroris ac
formidinis patimur cum per
solutionem carnis ab aeterno
iudicio propinquamus. neque
enim tunc cuius libet anima
in merito terretur quando
post pusillum hoc inuenit quod
in aeternum mutare non possit.

ET FACTUS EST SUDOR
EIUS SICUT GUTTE SANGUI
NIS DECURRENTIS IN
TERRAM

Nemo sudorem hunc infir
mitati deputet quia et contra
naturam est sudare sangui
nem. neque ad heresim infir
mitatis pertinere ullo modo
poterit quod aduersus here
sim phantasma mentientem
proficit per sudorem sangui
nis ad corporis ueritatem sed
potius intellegat per inrigata
sacrataque eius sanguine terra
non sibi qui nouerat sed nobis
aperte declaratum quod effectu
iam suae precis obtineret ut fidem
uidelicet discipulorum quam
terrena adhuc fragilitas argue
bat suo sanguine purgaret.

& quicquit illa scandali de eius
morte pertulisset · hoc ipse totū
moriendo deler& · immo uniuer
sum late terrarum orbem pecca
tis mortuum · sua morte innoxia
caelestem resuscitaret ad uitā

Icclxxxiii. ET SURREXISSET AB ORA
TIONE ET UENISSET
AD DISCIPULOS SUOS IN
UENIT ILLOS DORMIEN
TES PRAE TRISTITIA ET
AIT ILLIS · QUID DORMI
TIS · SURGITE ET ORA
TE NE INTRETIS IN
TEMPTATIONEM ·

Id est ne in uos calix meae passi
onis incumbat · ubi liquido de
monstrat quia & pro illis ora
uerit quos & ipsos sedulo mon&
orationum suarum uigilando &
orando existere participes ·

Icclxxxu. ADHUC EO LOQUENTE EC
CE TURBA ET QUI UOCABAT
IUDAS UNUS DE DUODECIM
ANTECEDEBAT EOS ET
ADPROPINQUAUIT IHU
UT OSCULARETUR EUM ·

Quare oscul&ur · alii euan
gelistae manifestant hoc est
ut hoc indicio dinoscere possint
ipsum esse quē trader& · suscipit
autem dns osculum traditoris
non quo simulare nos doceat · sed ne
proditionem fugere uideatur ·
simul & illud dauiticum com
plens · Cum his qui oderunt pa
cem eram pacificus ·

Icclxxxui. IHS AUTEM DIXIT EI ·
IUDA OSCULO FILIUM
HOMINIS TRADIS

Filium inquit hominis tradis
quia caro non diuinitas compre
henditur illud tamen plus con
futat ingratum quod eum tra
diderit · qui cum esse& di filius
propter nos tamen filius homi
nis esse uoluit & quasi dicat prop
ter te suscepi ingrate quod
tradis Interrogatiue sane pro
nuntiandum puto quasi amantis
affectu corripiat proditorem
Iuda osculo filium hominis tradis
hoc est amoris pignore uulnus
infligis & caritatis officio sanguinē ·

fundis & pacis instrumento morte
inrogaes seruus dnm discipulus
m p̄dis magistrum electus auctorē.
cclxxvii. Uidentes aut̄ hi qui circa ipsū
erant quod futurū erat dixerunt ei
D ne si percutimꝰ in gladio & percussit
unꝰ ex illis seruum principis sa
cerdotū & amputauit auriculā eiꝰ
dextram. P&rus hoc fecit
ut iohannes euangelista doc&.
E odem primitiuum mentis ardore
quo & erat fecerat sciebat enī
quomodo finees puniendo sacri
legos mercedem iustitiae &
sacerdotii perennis accepert
quod uero sequitur.
Respondens autem ihs ait.
Sinite usque huc.
A Non ita sentiendum est
quae si placuerit eiusq; huc
factum sed amplius fieri
noluerit. Cum in uerbis quae
matheus ponit dixisse dnm
Conuerte gladium tuum in lo
cum suū Omnes enim qui acce
perint gladiū gladio peribunt.

Intellegatur potius totum factū
quo usus ē gladio p&rus dno
displicuisse. illud enī uerius ē
quod cum eum interrogarent &
dicentes. Dne si percutimꝰ in gladio.
Tunc respondit. sinite usq; huc
Id est non uos moueat quod futurū ē
Permittendi sunt huc usq; progre
di hoc est ut me capp̄hendant
& impleantur quae de me scripta sunt.
Sed inter moras uerborum int
rogantium dnm. & illius res
pondentis p&rus defensionis
auiditate maiore pro dno com
monitione percussit.
Sed n̄ potuerunt & iam simul dici
quae simul fieri potuerunt.
Non enim dicer& Respondens
autem ihs nisi illorum introga
tioni responder&. Nam de fac
to p&ri qui iudicauerit. Matheus
solus dicit. Ubi etiam non dix
Matheus. respondit ihs p&ro.
Conuerte gladiumtuū sed dixit
Tunc ait illi ihs. Conuerte gladiū
tuū quod post factum appar& dixisse dnm.

cclxxxiiii · ET CUM TETIGISS& AURICULAM EIUS SANAUIT EUM ·

Numquam pietatis suae dominus obliviscitur
quia etiam hostes suos non patitur
vulnerari · Illi iusto mortem
inferunt · Ille persecutorum vulne
ra sanat · Mystice docens et
ipsos si convertantur posse sanari
qui in se sunt mortis consentione vul
nerati · Iuxta allegoriam servus
iste populus est iudaeorum princi
pibus sacerdotum indebito man
cipatus obsequio adeo ut illorum
suasu barabban dimitti Iesum uero
quem paululo ante osanna conci
nentes filium david regemque
clamabant peterent crucifigi
qui in domini passione dexteram
auriculam id est spiritalem legis
intellegentiam perdidit · Sinistra
tantum hoc est utilitate litterae contentus ·
Quae videlicet auris petri gladio detruncatur
Non quod ille sensum intellegendi
audientibus tollat · sed divino ablatum
iudicio neglegentibus pandat ·
[V]erum eadem dextera auris in his qui ex eodem
populo credere meruerunt ·
divinae dignatione pietatis
pristino est restitutus officio ·

Altera auris [amputata et a domino] per dominum sanata significat
auditum oblata vetustate reno
vatum · Ut sit in novitate spiritus et non
in vetustate litterae · Quod cui praestitum
fuerit a Christo praestabitur et regnare
cum Christo · Unde bene et malchus quo
nomine servus ille vocabatur · rex
sive regnaturus interpretatur ·
Quod autem servus invenitur est et hoc
pertinet ad illam vetustatem quae in
servitutem generat · quod est agar ·
Sed cum accessit sanitas figuratum est
et libertas ·

DIXIT AUTEM IHS AD EOS
QUI UENERANT AD SE PRINCI
PES SACERDOTUM ET MAGISTRA
TUS TEMPLI ET SENIORES ·

Quaeritur quomodo Iesus principes
sacerdotum magistratus templi
et seniores qui ad se uenerint adloqui
dicatur · Cum apud alios euange
listas non ipsi uenisse · Verum magistro
caiphe expectantes ministros
misisse perhibentur · Sed quia pontificis

pharisei & seniores ita de dn̄o nece
agebant ut uel ut ipsi a sangui
ne ei uiderentur innoxii tra-
deretur per nos sed discipulus suus
non conphenderetur a nob sed a tribu
no turbaq; non a nobis pillo barra
bas sed eligetur a populis et ad ex
tremu non a nob sed a ps̄ide dān̄dus ...
Neq; non sic romanae militiae manu
cruci ad figetur. Volens euange
lista eos maxime quorū cuncta
consilio gerebantur sanguinis ei
ostendere reos dicit principes sa- ccxc
cerdotū & magistratus templi & se
niores ad phendendū uenisse salua
torem. Ut hinc consideraret ...
sicut illi non per se ipsos sed per eos quos mise
runt ad phendendum xp̄m. quid
aliud quam ipsi iussu eius sionis potesta
te tenuerunt sic omnes qui crucifigendū
eū impiis uocib; clamauerunt non
quidem per se ipsos eū sed per illū qui
eorū clamore ad hoc nefas inpulsus ē
occiderunt; QUASI AD LATRONĒ
EXISTIS CŪ GLADIIS & FUSTIBUS
COTIDIE UOBISCŪ FUERAM IN TEMPLO.
NON EXTENDISTIS MANUS IN ME.
SED HAEC EST HORA UESTRA & PO
TESTAS TENEBRARUM.

Stultū est inquid eū cū gladiis &
fustib; quaerere qui ultro se uris tra
deret manib; & in nocte quasi lati
tantem & uiros oculos declinantem
p proditorem inuestigare qui cotidie
in templo doceret. sed ideo aduersum me
in tenebris congregamini quia po
testas uestra sunt quae contra lucē mundi
armamini in tenebris ē.

ccxc CONPREHENDENTES AUTEM EUM DUXE
RUNT AD DOMŪ PRINCIPIS SACERDOTŪ;
Merito a longe sequebatur qui iam p
ximos erat negaturo neq; enim negare
poss& si xp̄o p̄ximus adhesiss& uerum
in hoc maxima nobis est admiratione
ueneranda quod dn̄m non reliquid
& iam cū timer& quod enim ... natura ē.
Quod sequitur deuotionis quod neget
obreptionis quod penit& fidei. Alter
quod ad passionem euntē dn̄m a longe
sequitur petrus significabat ecclesia
secuturā quidem hoc est imitaturā
passiones dn̄i sed longe differenter.

✠ Principem sacerdotū caiphum significat
qui erat pontifex anni illius sic iohannes
euangelista testatur.

ccxci PETRUS AUTĒ SEQUEBATUR A LONGE.

Ecclesiae enim p̄separatur ad ille
Lc pecclesiae. ACCENSO AUTEM IGNI
IN MEDIO ATRIO ET CIRCUM
SEDENTIBUS ILLIS ERAT
PETRUS IN MEDIO EORUM.
Est dilectionis ignis. est et cupi
ditatis. De hoc dicitur. Ignem
ueni mittere in terram. & quid uolo
nisi ut ardeat. De illo. Ecce uos
omnes accendentes ignem. ac
cincti flammis ambulate in
lumine ignis uestri & flammis quas
succendistis. Iste super credentes
in cenaculo sion de caelo descen
dens uariis linguis dm̄ lau
dare docuit. Ille terrenae
tip. fotus in atrio flammis negauit di — materiae caiphe ·h(oc) e(st)· dnm̄ turbas
accendit. Hoc moses aureum
idoli caput. Illos de chiros hie
remiae p(ro)ph(et)ae scripta
consumpsit. Quicumq; uitioru(m)
noxium quem in se extinguit in
cendium. Potest dn̄o cantare
Quia factus sum sicut uter in pru
ina. Iustificationes tuas non
sum oblitus. Atqui flamma

uirtutum p(er)didit. audit a dn̄o.
Quo abundauit iniquitas
refrigescit caritas multoru(m).
Quo frigore torpens ad hora(m)
apostolus petrus p(er)secutorum
primis calefieri cupiebat.
qui co temporalis commodi solaciu(m)
p(er)fidiorum societate q(ue)rebat
s(ed) h(ic) timore respectus a dn̄o. cum
ignem foriu(m) corpore tu(m) infide
litatem corde reliquit.
QUEM CUM UIDISSET ANCILLA
QUEDAM SEDENTEM AD LUMEN
ET CUM FUISSET INTUITA DIXIT.
ET HIC CUM ILLO ERAT
A. Quid sibi uult quod primo eu(m)
p(ro)dit ancilla cum uiri utiq; ma
gis eum potuerint recognoscere
nisi ut iste sexus peccasse in nece
dn̄i uideretur. & iste sexus re
dimeretur p(er) dn̄i passionem.
Et ideo mulier resurrectionis
accepit primam misterium. & man
data custodit ut ueterem praeua
M ricationis aboleret errorem.
AT ILLE NEGAUIT EUM DICENS.

MULIER NON UIDI ILLUM.
Quid tam pio erga apostolum
parum affectu locum hunc
taliter premunt quasi benedi
xerit se illum non esse nosse
quem mens humana nescit
comprehendere quia nemo scit
filium nisi pater. Iterumque
quae inquisitus dixerit. O homo
non sum. malens se negare
quam xpm. Si at tertio rogatus
cum ait. Homo nescio quid dicis.
Significauerit se sacrilegia illo
rum nescire. Hoc est reprehen
do & execrando damnare
Si haec quam friuola sit expositio
& dns qui se uere dicat contestatio
ne ter negandum a petro praedixerat.
& ipse petrus insinuat qui se
haec non de industria sed de subrep
tione locutum subsequentibus lacri
cexxii mis manifestat. ET POST
PUSILLUM ALIUS UIDENS EUM
DIX. & TU DE ILLIS ES. PETRUS
UERO AIT. O HOMO NON SUM.
In hac negatione beatus petrus

cum non solum a deo negari xpm
qui dicit eum non esse xpm. sed ab illo
etiam qui cum sit negat se esse xpianum.
Dns autem non ait petro. discipulum meum
te negabis [sed me negabis]. Negauit ergo ipsum
cum se negauit eius esse discipulum.
ET INTERUALLO FACTO
QUASI HORAE UNIUS ALIUS
QUIDAM ADFIRMABAT DICENS.
UERE & HIC CUM ILLO ERAT.
NAM & GALILEUS EST..
Non quod alia lingua galilei atque
alia loquerentur hierusolymitae
qui utrique fuerunt hebraei. sed quod
unaquaeque prouincia et regio suas
habendo proprietates uernaculum [i. domesticum. heimiskun. hûsiskun.]
loquendi sonum uitare non possit.
Unde in actibus apostolorum cum hi quibus
sps scs insederat omnium gentium
linguis loquerentur. Inter alios
qui de diuersis mundi climate
conuenerant. & iam qui habitabant
iudaeam mirantes dixisse referuntur.
Nonne ecce omnes isti qui loquun
tur galilei sunt. & quomodo
nos audiuimus unusquisque linguam nostram.

inquit natissum. ET AIT PETRUS HOMO NESCIO QUID DICIS. ET CONTINUO ADHUC ILLO LOQUENTE CANTAVIT GALLUS.

Solet scriptura sacra saepe meritum causarum per statum designare temporum. Unde petrus qui media nocte negavit ad galli cantum paenituit. Qui et post resurrectionem diurna sub luce dominum quem ter negaverat tertio se amare professus est. quia nimirum quod in tenebris oblivionis erraverat. Et sperata iam lucis rememoratione correxit. Et eius demum verae lucis adepta praesentia plene totum quicquid nutaverat erexit.

Hunc opinor gallum aliquem doctorum intellegendum qui nos iacentes excitans et somnolentes increpans dicat. Evigilate iusti et nolite peccare.

cxxiii. ET CONVERSUS DOMINUS RESPEXIT PETRUM ET RECORDATUS EST PETRUS VERBI DOMINI SICUT DIXERAT QUIA PRIUS QUAM GALLUS CANTET TER ME NEGABIS. ET EGRESSUS FORAS PETRUS FLEVIT AMARE.

Respiciente domino petrus ad cor reversus maculam negationis paenitentiae lacrimis tersit. quia non solum ut agatur paenitentia verum etiam ut agatur domini misericordia necessaria est. Unde psalmista. Usquequo inquit exaltabitur inimicus meus super me. respice et exaudi me domine deus meus. Id&minuerere & adiuuat. Quam nec uera sanctalloquia perfidorum

Petrus inter iudaeos vel hominem se non novisse negavit. quem inter discipulos dei filium confessus erat. sed nec in atrio caiphae residens poterat agere paenitentiam. Egreditur foras ut ab impiorum concilio secretus pavidae negationis sordes liberis fletibus;

Respiciente quoque eum misertus est

ccxciiii abluat. ET UIRI QUI TENEBANT ILLUM INLUDEBANT EI CAEDENTES ET UELAUERUNT EUM & PERCUTIEBANT FACIEM EIUS;

Impleta est hoc loco prophetia quae ait. In uirga percutient maxillam iudicis isr(ahe)l. Sed qui tunc caesus est colaphis iudaeorum. Caeditur etiam nunc blasphemiis falsorum christianorum. Uelauerunt autem eum non ut eorum ille scelera non uideat, sed ut a se ipsi sicut quondam moysi fecerunt. Faciem eius abscondent; si enim crederent mori crederent forsitan & domino. Quod uelamentum usque hodie manet super cor eorum non reuelatum. Nobis autem in christum credentibus ablatum est. Neque enim frustra eo moriente uelum templi scissum est medium. ET INTERROGAUERUNT EUM DICENTES PROPHETIZA QUIS EST QUI TE PERCUSSIT. ET ALIA MULTA BLASPHEMANTES DICEBANT IN EUM. Haec quae nunc contumeliae faciebant ei qui et a populis propheta uoluerat haberi. Sed ab ipso dispensante qui patitur omnia quae pro nobis fiunt. Ut et sicut petrus hortatur christo in carne passo, nos eadem cogitatione armemur. & heretici autem uel iudaei usque hodie qui christum deum negant. Et mali catholici qui eum prauis actibus exacerbantes uidere ab illo suas cogitationes & opera tenebrarum non aestimant, quasi eum inludentes aiunt. Prophetiza quis est qui te percussit;

ccxcv ET UT FACTUS EST DIES CONUENERUNT SENIORES ET PRINCIPES SACERDOTUM ET SCRIBAE & DUXERUNT ILLUM IN CONCILIUM SUUM DICENTES. SI TU ES CHRISTUS DIC NOBIS.

Non ueritatem desiderabant, sed calumniam praeparabant. Siquidem christum hominem tantummodo de stirpe dauid uenturum sperantes, sicut et interrogati alias ipsi responderunt. Hoc pro magno.

ab eo q(ue)rebant. Ut si diceret &
ego sum xps. Secundu(m) quod illi
solu(m) sapiebant de semine dauid
calu(m)niarentur quod sibi arro
garet regiam potestatem.

ccxcvii. ET AM ILLIS. SI UOBIS DI
XERO N CREDITIS MIHI.
SI AUTE(M) ET INTERROGAUE
RO N RESPONDEBITIS MIHI.
NEQ; DEMITTETIS.

Sepe illis dixerat xpm se ee
uidelic& quando aiebat.
Ego & pater unu(m) sum. Et iterum
Opera q(ue) ego facio in nomine patris
mei. haec testimoniu(m) phibent
de me. Sed uos n creditis. & c(a)etera
talia. Interrogauerat quoq;
quomodo dicerent xpm filium ee
dauid. Cum ipse dauid in spu
dnm suum illum uocauerit.
Ut aliq(ua)n mirum interrogatione
prouocati. Discerent eum non
solum uerum hominem quia filiu(m)
dauid sed etiam uerum dnm quia
dnm ee dauid. Uerum illi neq;
dicenti credere sequendo. neq;
interroganti respondere q(ue)
rendo. Neq; eum qui innocens
ee pbatus e(st). Inmunem dimitte
re uolebant. Qui autem semen
dauid calumniari q(ue)rebant
plus e(st) quod audiunt.

ccxcviii. EX HOC AUTEM ERIT FILIUS
HOMINIS SEDENS A DEX
TRIS UIRTUTIS DI.

Si ergo tibi in xpo o iudaee
pagane & heretice contemptui
infirmitas & crux contumeliae e(st).
Uide quia ab hac filius hominis
ad dexteram di patris sessurus
Et ex parte uirginis homo natus
in sua cu(m) glis nubib; e(st) maiestate
uenturus. Unde & apostolus
cu(m) crucis abiecta descripsiss&.
Adiunxit dicens. Propter quod
& ds illu(m) exaltauit. & donauit
illi nom(en). quod est sup omne
nomen. Ut in nomine ihu
omne genu flectatur
Caelestium terrestrium
& infernorum. Et omnis
lingua confiteatur quia ihs.

christum in gloria esse dei patris.
ccxcviii. DIXERUNT AUTEM OMNES: TU ERGO ES
FILIUS DEI? QUI AIT: VOS DICITIS
QUIA EGO SUM. Talis responsio
ne temperat sua ut et verum diceret
et sermo eius calumniae non pateret.
Malunt enim se christum filium dei probare
quam dicere. Ut condempnandi
causa tolleretur. hi qui quod obici
unt hoc ipsi fatentur. AD ILLI
ccxcviiii. DIXERUNT QUID ADHUC DESIDE
RAMUS TESTIMONIUM IPSI ENIM
AUDIVIMUS DE ORE EIUS.
Testimonium domini quod ipse esset christum
et filium dei se ostendit. In eo acceperunt
quod ait: Et filius hominis
sedens a dextris virtutis dei. Et
interrogantibus: tu ergo es filius dei?
Respondit: Vos dicitis quia ego sum.
Sua se ergo sententia condempnant
qui eum mortis reum ducunt. Quem et oris
et operis sui testimonio dominum esse agnoscunt.
Condempnant et arrianos qui verbi divinae maiestatis humilia clarificato iam post mortem
domino nolunt intellegere. Qui ergo
unctum ac flagellatum et irrisum ipsi
qui crucifixuri erant intellexere
ccc carnifices. ET SURGENS OM
NIS MULTITUDO EORUM DU
XERUNT ILLUM AD PILATUM.
Ut sermo ihesu compleretur quem de
sua morte praedixit: Tradetur
enim gentibus et inludetur et flagellabitur
et conspuetur. Et
postquam flagellaverint occident
eum. Gentibus quippe romanis significat.
Nam pilatus romanus erat.
Eumque in iudaeam romani praesidem
miserant. Cui crucifigendum
tradunt dominum iudaei. Qui se isto
modo ab eius interfectione velut
alienos facere cupiunt. Nam et eius
innocentia sed et clementia monstratur.
ccci COEPERUNT AUTEM ACCUSARE ILLUM
DICENTES HUNC INVENIMUS
SUBVERTENTEM GENTEM NOSTRAM
ET PROHIBENTEM TRIBUTA DA
RE CAESARI. ET DICENTEM
SE CHRISTUM REGEM ESSE.

Arguuntur impietatis Iudaei
quod accusantes Salvatorem
ne falso quidem aliquid verisimile
quod ei obicere possint inveniunt.
Et ideo sicut Marcus dicit. Convenientia eorum testimonia non erant.
Verum ipse ut nobis patientiae praeberet
exemplum. Sicut antea verberatus.
sic et modo accusatus silet et tacet.

ccci. PILATUS AUTEM INTERROGAVIT EUM DICENS. TU ES REX IUDEORUM. AT ILLE RESPONDENS AIT. TU DICIS.

Eodem verbo praesidi quo et principibus
sacerdotum respondet. ut propria sententia condempnentur. Et notandum quod duobus domino obiectis id est et tributa Caesari dicere prohiberet et Christum regem diceret. Pilatus de uno
regni verbo interrogandum putavit.
Potuit enim fieri ut illud domini iudicium
quod ait. Reddite Caesari quae Caesaris sunt et quae Dei sunt Deo. Etiam Pilatum
audisse cognoverit ideoque causam hanc
quasi apertum Iudaeorum mendacium nihili
pendens. solum hoc quod necdum sciebat.
quaerendum dignum duxerit.

cccii ccciii AIT AUTEM PILATUS AD PRINCIPES SACERDOTUM ET TURBAS NIHIL INVENIO CAUSAE IN HOC HOMINE.

Hoc est quod ipse
pridie quam pateretur in Galilea discipulis ait. Venit enim princeps mundi
huius et in me non habet quicquam.
Sed quia princeps mundi hoc est Pilatus eum absolvit in quo nihil causae
quam damnaret invenit. Vide quid
agant Iudaei. qui nec aequitatis amore
verum investigare sed invidiae stimulo
iustum dampnare satagunt.

cccv AT ILLI INVALESCEBANT DICENTES. COMMOVET POPULUM DOCENS PER UNIVERSAM IUDAEAM. ET INCIPIENS A GALILEA USQUE HUC.

Hic accusantium sermo magis
et eius qui accusatur innocentiam
et eos qui accusant docet esse perversos. Docuit enim populum
et a pristini temporis ignavia

docendo commovit et aliqua etiam in Galilea
leam usque ad Iudaeam. Hoc est tota a fine
usque ad finem terrae repromissionis per
transisse. Nec immerito sed in dictum constat
esse iratis. Poterantque aliqui
amatores domini sicut et hi fecere eandem senten
tiam laudis loco ponere. Dicendo au
ditoribus bonis. Vox etiam quod fac
tum est verbum per universam Iudaeam inci
piens a Galilaea post baptismum quod
praedicavit Iohannes Iesum a Nazareth
et cetera. Denique Pilatus nec inter
rogandi de hoc curat talium rerum.
sed magis per inventam occasionem tu
praebet iudicando liberum addere.
Nam sequitur. PILATUS AUTEM
AUDIENS GALILAEAM INTERRO
GAVIT SI HOMO GALILAEUS
ESSET. ET UT COGNOVIT QUOD
DE HERODIS POTESTATE EST.
REMISIT EUM AD HERODEM
QUI ET IPSE HIEROSOLYMIS
ERAT ILLIS DIEBUS. Pilatus
quidem nec contentiose cum quem innocentem
et propter invidiam traditum cognove
rat sententiam dare cunctatur.

Herodi eum misit audiendum ut impius potius
eum quia ei patriae tetrarches erat
vel absolveret quasi non ipsi sed Romani
Christum crucifixerint. Herodes quoque
qui natu et religione erat Iudaeus cum
exercitu suo quid de illo sentiret.
Et ostentare per invicem simul et impietatis
iteriusque pu nitate. Iudaei scilicet
inquinantur. Et gentiles inquinantur
tuis e et eversatus in nece eorum compi
rantis ostenditur. HERODES AUTEM
VISO IESU GAVISUS EST VALDE.
ERAT ENIM CUPIENS EX MULTO
TEMPORE VIDERE ILLUM EO QUOD
AUDIRET MULTA DE ILLO ET
SPERABAT SIGNUM ALIQUID
VIDERE AB EO FIERI. INTERRO
GABAT AUTEM ILLUM MULTIS SER
MONIBUS. AT IPSE NIHIL RES
A PONDEBAT. Tacuit et nihil fecit
quia nec ille crudelitas merebatur
videre divina. Et domini iactantiam
declinabat. Et fortassis in herode
omnes impii significantur qui si legis
crediderint et prophetis mirabilia
M Christi opera. In evangelio quoque videre non
possint.

vel puniret. verum divina providentia neque iudaeis ex consectio remuneret.

cccv. STABANT ETIAM PRINCIPES SACERDOTUM ET SCRIBAE CONSTANTER ACCUSANTES EUM

Accusantibus se principibus sacerdotum et scribis, dominus noster apud pilatum pauca et apud herodem nulla respondit. Ne videlicet crimen diluens dimitteretur a passione et crucis utilitas differretur.

Nam et iustus ipse perfecto erat ut pilato qui invitus ferebat sententiam aliquid in parte responderet.

Herodem vero ceterosque iudeorum optimates quia contra legis suae decreta innoxium condempnabant,

Indignos penitus suo sermone duxit. Propter illa ergo quibus respondere noluit. Ad hoc data est de agno similitudo ut in silentio non reus sed innocens haberetur.

Ubi enim tacebat quasi agnus de toto grege immolandus pacientiam praestabat. Ubi vero respondebat quasi pastor bonus pro credentis sibi ovibus contra luporum vel latronum insidias pugnabat.

cccvi SPREVIT AUTEM ILLUM HERODES CUM EXERCITU SUO ET INLUSIT INDUTUM VESTE ALBA ET REMISIT AD PILATUM

Quod veste alba induitur immaculatae data indicia passionis. Quia agnus dei immaculatus totius mundi sit peccata ablaturus. Quia enim in veste alba spretus et inlusus ipse in casta carne est passus et sepultus; alter quod hic alba,

Iuxta vero alios evangelistas purpurea vel coccinea veste indutus inluditur geminum martyrii genus quo sanctae ecclesiae passiones adornatur exprimit. Quae et innocuam eius domini ac sponsi sui morte tincta. Dilectus inquid meus candidus et rubicundus.

Candidus scilicet actione.

Rubicundus sanguine et pre uarus membrorum suorum flosculis vernans in pace lilia gignit in bello rosas.

ET FACTI SUNT AMICI HERODES ET PILATUS

IN IPSA DIE NAM ANTEA
INIMICI ERANT AD INUICEM
Hoc nefandissimum herodis &
pilati foedus quod occidendo
xpo pepigerunt. Hactenus eorum uelut
hereditario iure successores custo
diunt. Quando gentiles & iudei
sicut genere & religione ita & etiam
mente dissidentes. In xpianis
tamen persequendis xpi que in eis fide
perimenda consentiunt.
PILATUS AUTEM CONUOCA
TIS PRINCIPIB; SACERDOTUM
ET MAGISTRATIBUS & PLEBE
DIXIT AD EOS; Quantum dimit
tendi ihu studium gerat pilatus
adtende. Primo accusantib;
sacerdotum principib; Nihil se
in eo causae dic inuenisse. Dein
de illis in cepto persistentib; mit
tit ad herodem. ut si uel ille
quid in eo sceleris inuenire posset
An forte dimittendum decerneret
uideret explorat. Postrema
& huius agnita uoluntate
nec inuento in ihu facinore.
Etiam plebis cui unum dimittere
per pascha consueuerat sententiam
querit. Iterumque quoq; a tertio dimit
tere illum uolens. Interrogat. si quo
curiosius auxiliatore dimittendi
ihm quem non repperit querit eo crimino
siores eos quos sua nimium in morte
desiderantes repperit arguit.
OBTULISTIS MIHI HUNC HO
MINEM. QUASI AUERTENTEM
POPULUM. ET ECCE EGO CORAM
UOBIS INTERROGANS NULLAM
CAUSAM INUENIO IN HOMINE
ISTO EX HIS IN QUIB; EUM ACCUSATIS.
Haec dicendo pilatus absoluit
quidem ihm quem non probauit insontem.
Sed ut implerentur scripturae
quem absolute iudicio crucifixit
misterio. SED NEQUE HERO
DES. NAM REMISI UOS AD ILLUM
ET ECCE NIHIL DIGNUM MORTE
ACTUM EST EI. Audi caece iudex
audi crudelis pagane. Pilatus
ipse fatetur. neque se neque herodem
dignum quid morte in xpo repperisse
stantum in occidendo uel inludendo.

innoxio eiusne crudelitatis obtentu
petitam esse clamoribus perierunt.
Ergo scripta quae tanto tempore
contra Christum composita sunt illa apud
Pilatum maiestatis accusatum
Seductorem apud deum perfidiae et falsitatis
accusandos esse demonstravit.
EMENDATUM ERGO ILLUM
DIMITTAM. Licet gravi illa et lu
dibriis quantum cupistis iubetis dummodo
innoxium sanguinem iustitiae sitis afficiat
cccxj. NECESSE AUTEM HABEBAT DI
MITTERE EIS PER DIEM FESTUM
UNUM. Necesse habebat non
imperiali lege sanctione sed annuae
gentis cupiditati placere gaudebat
consuetudine devinctus.
cccxj. EXCLAMAVIT AUTEM SIMUL
UNIVERSA TURBA DICENS
TOLLE HUNC ET DIMITTE NOBIS
BARRABAN QUI ERAT PROPTER
SEDITIONEM QUANDAM FACTAM
IN CIVITATE ET HOMICIDIUM MIS
SUS IN CARCEREM. Haeret
iudaeis usque hodie sua petitio quam
tanto labore impetraverunt. Quia enim
data sibi optione pro Ihesu latronem
pro salvatore interfectorem pro auctore
vitae elegerunt adeo merito et
salutem vitamque perdiderunt.
Et latrociniis et seditionibus in tantum
submersi sunt ut et patriam et regnumque
suum quod plus Christo amavere perdide
runt et hactenus eam quam vendidere
vel animae vel corporis libertatem
recipere non meruerint. ITERUM AU
cccxj TEM PILATUS LOCUTUS EST
AD ILLOS VOLENS DIMITTE
RE IHESUM. AT ILLI SUCCLAMA
BANT DICENTES CRUCIFIGE
CRUCIFIGE EUM. Quanta
perfidorum crudelitas
qui non solum occidere inno
centem sed et pessimo genere
mortis occidere hoc est
Crucifigere desiderant. Pendentes
enim in ligno crucifixi clavibus
ad lignum pedibus manibusque
confixi. Producta morte
necabantur et diu videbatur
in cruce non quia longior vita
digebatur sed quia mors

c ipsa protendebatur. Pro dolor
citius finiretur; uerum pre
de morte pessima accidit omnem
mortem. Pessima enim erat
non intellegentibus iudeis. Nam
a dño electa erat; ipsam enim crucē
suam signum habiturus erat.
Ipsam crucem de diabolo super ac
to tamquam throphęum in fron
tibus fidelium positurus. Ut dice
ret apostolus. Mihi autem absit
gloriari nisi in cruce dñi nri ihu
xpi per quem mihi mundus
ē crucifixus est & ego mundo.

cccxvi ILLE AUTEM TERTIO DIX[IT]
AD ILLOS. QUID ENIM MALI
FECIT ISTE. NULLAM CAU
SAM MORTIS INUENIO IN EO.
CORRIPIAM ERGO ILLUM
& DIMITTAM.

Hanc eorum repetionem quae po
pulo satis facere neutiq; ad cru
cifigendum saluatorē seui
rent summopere querebat.
Non modo eum obtulisse rogi
tando sed etiam dirigendo

& flagellando nefandorū desi
deriis exhibuisse. Ut uerba
euangelistę iohannis & ipse testa
tur; columnae. Cui alligatur ille
qui soluere compeditos sol& &
plenitudo membra uerberibus
subdidit. Quae uidelic& colūna
in ecclesia montis sion posita domi
nici cruoris usq; hodie cernentib;
uestigia certe demonstrat. Sed
haec lic& agat pilatus quid insatia
bilis sacrilegorum furor concu
piscat attende. planedi

cccxvii AT ILLI INS
TABANT UOCIBUS MAGNIS
POSTULANTES UT CRUCIFI
GERETUR. & INUALESCE
BANT UOCES EORUM.

Quia totam accusationem quae
aduersus dnm detulerant.
Crebra et sollicita pilati
interrogatione uidebant
euacuatam tandem inpudici
ad solas se preces conuerterunt.
Ut quod criminando & quasi ratio
cinando nequiuerant. saltem pos
tulando. & uociferando.

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

per ficiant quem ex iudeor(um) di
nem saeuiendi & iam beatoru(m)
martyrum persecutores
tenuisse sacra ecclesiastica de
monstrat historia.

cccxiiii. ET PILATUS ADIUDI
CAUIT FIERI PETI[TIO]
NEM EORUM. DIMISIT
AUTEM ILLIS EUM QUI P(RO)P
TER HOMICIDIUM & SEDI
TIONEM MISSUS FUERAT
IN CARCEREM QUEM P(ETE)
BANT. IHM UERO TRADI
DIT UOLUNTATI EORUM.

Latro seditiosus & homicidioru(m)
auctor dimissus e(st) popu
lo iudeorum. Id est diabol(us)
qui iam olim patria lucis ob cul
pam superbiae depulsus & in te
nebrarum fuerat carcerem
missus. Atq; ideo iudei
pacem habere non possunt.
Qui seditionum principem
quam d(omi)n(u)m eligere maluerunt.
Qui uero barrabbas filius pa
tris uel filius magistri eorum
interpretatur. Potest
antichristi typum gerere.
Quem illi quibus dicitur.
Uos ex patre diabolo estis
uero d(e)i filio sunt praelaturi.
Filius autem diaboli antichristus.
Non ab ipso nascendo. Sed sicut
ceteri peccatores illum imi
tando uocatur.

cccxv. ET CUM DUCERENT EU(M)
ADPREHENDERUNT
SIMONEM QUENDAM
CYRENENSEM UENI
ENTEM DE UILLA. &
INPOSUERUNT ILLI CRUCE(M)
PORTARE POST IHM.

Iohannes euangelista
narrat ipsum d(omi)n(u)m sibi ba
iulasse crucem. Unde
intellegitur primo a d(omi)no
crucem portatam. Ac de
inde simoni quem forte
exeuntes obuium habuer(unt)
inpositam congruo satis
ordine mysterij quia ipse
passus est pro nobis.

relinquens nobis exemplum
ut sequamur uestigia eius.
qui bene crucem post ihm
portasse describitur. Iuxta
quod ipse praecipit. Et
tollat crucem suam et
sequatur me. Et quia
simoniste non hierosoli
mita sed cyrineus esse
perhibetur. cyrene enim
lybiae ciuitas est.
sicut in actibus aposto
lorum legimus.
Recte per eum populi
gentium designantur.
Qui quondam peregrini
et hospites testamen
torum. Nunc oboedi
endo fidei ciues sunt
et domestici di.
Et sicut alibi dicitur.
heredes quidem di
coheredes autem xpi.
Unde pulchre simon
oboediens cyrene heres
interpretatur.

Nec praeter eundum
quod simon de uilla uenisse
refertur. Uilla enim
grece pagos uocatur. a qua
pagani nomen trahunt.
eo quod a ciuitate di
alieni. et quasi urbanae
sint conuersationis ignari.
sed de pago simon egrediens
crucem portat post ihm.
Cum populus nationum
paganis ritibus derelictis
uestigia dominicae
passionis oboedienter
amplectitur.

Tcccxvi SEQUEBATUR AUTEM
ILLUM MULTA TURBA
POPULI ET MULIERU
QUAE PLANGEBANT
ET LAMENTABAN
TUR EUM. CONUER
SUS AUTEM AD ILLAS
IHS DIXIT.

Multa simul turba
crucem dni sed non una
eademque mente

sequebatur. Nam popu
lus quidem ut cuius
mortem impetrauerat.
morientem laetus
aspiceret. Mulieres
uero ut quem uiuere
desiderabant. moritu
rum morientem et
mortuum plorarent.
Non autem ideo solus
mulierum planctus
eum sequebatur.
Quia non in numerus
etiam credentium
uirorum coetus de eius
erat passione mestissimus
Sed quia femineus quasi
contemtibilior sexus. libe
rius poterat praesentibus
sacerdotum principibus
et magistratibus quid
contra eos senserit osten
tare. Uerum quia nouit
dns qui sunt eius. praeter
missa iam furentis populi
turba adamantes plangen
tesque se feminas oculos et ora
conuertit dicens.
FILIAE HIERUSALEM
NOLITE FLERE SUPER
ME SED SUPER UOS IP
SAS FLETE ET SUPER FI
LIOS UESTROS
Ne me inquit moriturum
lamentemini cuius cita resur
rectio mortem soluere potest.
Cuius mors et omnem mortē
et ipsũ mortis destructura est
auctorem. Uos potius ipsas uestrã
q; progeniem. Ne in meae crucis
ultionem cum perfidis aeterna
morte damnemini. Dignis lacri
marum fontibus abluite; notan
dũque cum filias hierusalem ap
pellat. quod non solae quae cũ
eo uenerant a galilaea sed et eius
dem urbis ciues ei mulieres adhe
serint. Et nunc quoq; quasi im
molandum ihm duplex turba
prosequitur. Cum eius passionis
historiam alii tam quam
risu dignas fabulas.

alii lacrimantib; ut dec& oculis
legunt audiunt recolunt eius
carnis sanguinisq: mysteria chi
quasi uiles cõmunesq: escas illi pec
tore tantu re digno pcipiunt. sed
dn̄s ubi cor contritum & humilia
tum respicit mox addita saluti
fente conpunctionis gratia un
de gratius dulcius uberius flere
debeat magister sedulus & blan
dus consolator inrogat.

QUIA ECCE UENIENT DIES IN
QUIBUS DICENT BEATAE STE
RELES ET UENTRES QUI NON
GENUERUNT ET UBERA QUAE
NON LACTAUERUNT. TUNC
INCIPIENT DICERE MONTIB;
CADITE SUPER NOS ET COLLI
BUS OPERITE NOS.

Dies uenturae a romanis ob
sidionis & captiuitatis signi
ficat. De quib; superius in talia
discipulis ait. Tunc qui in iudaea
sunt fugiant in montes. & pau
lo post. Uae autẽ pregnantib;
& nutrientib; in illis dieb; quia
& naturale ee̅ inminente cap
tiuitate hostili que p agros
urbesq: clade feruente cunctos
qui euadere queant alta quaeq:
& abdita quib; abscondant re
fugia conquirere. & specialit
refert iosephus insistentib; sibi
romanis iudaeos cauernas
cellarum montium colliumque
p&isse speluncas. ita ut sem& ip
sum test& munitiore quodam
destructe urbis iotapatae
in speleo cum quadraginta co
mitatib; pditum inuentum atq:
ab hostib; captum. Potest autẽ
& ex sup fluo quod beatificandos
dicit steriles & non parientes
Debis intellegi qui se ipsos in nutro
lib& sexu castrauerunt ppter
regnum caelorum. montib;q:
& collib; dici Cadite sup nos
& operite nos. Cum quilib&
suae fragilitatis memores in
gruente temptationum articu
lo sublimium quorumq: uel ipsa
uirginitate uel martyrio uel
quacumq: alia uirtute uirorũ
quaesierint exemplis montis
& precibus defendi.

QUIA SI IN UIRIDI LIGNO.

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

HAEC FACIUNT IN ARIDO QD FIET.

Viride lignum se ipsum suosq; elec
tos. aridum uero impios & pec
catores significat. Si ergo ipse
inquid qui peccatum non feci.
qui lignum uitae merito ap
pellatus fructus gratiae
duodenos p singulos menses
adfero. sine igne passiones
a mundo non exeo. Quid putas
eos manere tormenti qui fruc
tib; uacui ipsum in se putae
lignum flammis daren tor
ment; si nunc e tempus ut in
cipiat iudicium de domu di.
& oms qui uolunt pie uiuere
in xpo. psecutionem patiunt.
Qui finis eor qui non credunt
euangelio di.

DUCEBANTUR AUTEM ET
ALII DUO NEQUAM CU EO
UT INTERFICERENTUR.

Ut impler& ur quod ait. Et
cum iniquis deputatus e.
Sed ille cum iniquis deputatus e
in morte. ut iniquos iustificar&
in resurrectione. Quicuq; for
mudi err& pp homines.

homo factus e. ut in hominib; potes
tate daret filios di fieri.

ET POSTQUAM UENERUNT
IN LOCUM QUI UOCATUR
CALUARIAE. IBI CRU
CIFIXERUNT EUM.

Extra uerbam hierusale & foris
post am loca erant in quib; trun
cabantur capita dānatorū.
& caluariae. Id est decollator
sumpsere nomen. Propterea
autem ibi crucifixus e dns.
ut ubi prius erat area damna
torum. erigerentur uexilla
martyrii. Et quomodo p nob
maledictum crucis factus e
& flagellatus & crucifixus.
sic p omnium salute quasi noxi
us int noxios cruci figitur.
ut ubi abundauit peccatum.
supabund& gratia. Qualit
sane dns in cruce sit positus.
qui due eadem sacratissimi
corporis positio regalis inse
ri pi contineat. Sedulius in
paschali carmine pulchre
uersib; dixit. Neue quis igno
r& speciē crucis e colendam.

Quae dum posita manet quantis ratio
[Quattuor inde plagas]
ne potenti quadrata colligit
orbis splendidus auctoris de uer
tice fulget eous; Occiduos arce
lambuntur sidere plantae;
arcton dextra tenet medium leua
erigit axem; Cunctaque de me
bris uiuit natura creantis et cruce
Complexum xps regit undique mun
dum. Mortalem quoque sacrosanc
tae crucis figuram describit Apostolus
ubi ait In caritate radicati et fun
dati ut possitis conprehendere cum
omnibus sanctis quae sit latitudo et
longitudo altitudo et profundum
cognoscere etiam supereminentem
scientiae caritatem xpi. In lati
[caritatis]
tudine quippe bona opera sig
nificat. In longitudine perseue
rantiam sanctae conuersationis us
que in finem. In altitudine spem
caelestium praemiorum in profundo
inscrutabilia iudicia dei unde
ista gratia in homines uenit.
Et haec ita coaptantur sacra
mento crucis ut in latitudine
accipiatur transuersum lignum
quo extenduntur manus propter

operum significationem. In longi
tudine ab ipso usque in terram ubi
totum corpus crucifixum stare
uidetur quod significat persistere
hoc est longanimiter permanere.
In altitudine ab ipso transuerso lig
no sursum uersus quod ad caput
eminet propter expectationem
supernorum. Ne illa opera bona
atque in eis perseuerantia propter
beneficia dei terrena ac tempora
lia facienda credantur sed
potius propter illud quod desup
sempiternum sperat fides quae
per dilectionem operatur. In pro
fundo autem pars illa ligni
quae in terrae addita defixa
latet sed inde consurgit illud
omne quod eminet. Sicut ex oc
culta dei uoluntate uocatur
homo ad participationem tantae
gratiae alius sic alius autem sic.
Super eminentem uero scientiae
caritatem xpi eam perfecto ubi
paxilla est quae praecellit omnem
intellectum

ET LATRONES UNUM A DEXTRIS
ET ALIUM A SINISTRIS.

Latrones qui cu(m) d(omi)no sunt hinc
inde crucifixi significant eos
qui sub fide & confessione xp(ist)i
agonem martyrii uel quæ con
tinentiæ artioris instituta
subeunt. sed quotquot hæc p(ro)
æt(er)na solum cælestiq(ue) gloria
gerunt hi p(er)fecto dextri latronis
merito & fide designantur. at qui
humanæ laudis intuitu ł quali
b& minus digna intentione
sæculo abrenuntiant n(on) inme
rito blasphematoris & sinistri
latronis mentem & actus imi
tantur. De qualib(us) dicit ap(osto)l(u)s.

Si tradidero corpus meu(m) ut ar
deam. si dedero om(ne)s faculta
tes meas in cibos pauperu(m). si
alia multa fecero. caritate(m) aut(em)
n(on) habeam. nihil mihi prodest.
At uero beati qui p(er)secutionem
patiuntur p(ro)pter iustitiam
q(uonia)m ipsoru(m) est regnum cælorum.

xci. IH(ESU)S AUTE(M) DICEBAT. PATER
DIMITTE ILLIS NON ENI(M)
SCIUNT QUID FACIUNT.

Quia lucas p(ro)ut ualuit p(ro)p(ri)um sacer
dotium xp(ist)i scribere disposuit
recte apud eu(m) d(omi)n(u)s & p(ro) p(er)secutori
b(us) suis ut re sacerdotis intercedit
& eodem munere latroni confitenti
paradisi ianuam pandit. neq(ue) enim
putandum est eum hæc patre
frustra orasse. sed in eis nimirum
qui post eius passionem credi
dere quod orabat impetrasse.

Notandum sane quod n(on) p(ro) eis qui
liuoris ac sup(er)biæ stimulis ac
censi quem filium d(e)i intel
lexere crucifigere qua(m) confi
teri maluerunt sed p(ro) eis tantu(m)
qui zelum d(e)i habentes sed n(on)
secundum scientiam nescire
quod fecerunt patri p(re)ces ob
tulerit. sed & iohannes ap(osto)l(u)s
dicit. Est peccatum ad morte(m).
n(on) p(ro) illo dico ut roget quis. Imita
re ergo d(omi)n(u)m tuum p(ro) inimicis
intercede & si necdum potes
saltim caue ne contra illos orare
p(re)sumas. Sic & enim cotidianis
p(ro)fectib(us) auctus & ad illud
quandoq(ue) d(omi)no iuuante p(er)uenies ut
& p(ro) illis intercedere possis.

VIDENTES UERO UESTI
MENTA EI(US) MISER(UNT) SORTES ET

STABAT · POPULUS SPECTANS ·cccxxiii· ET DERIDEBANT ILLUM PRINCIPES CUM EIS DICENTES ALIOS SALUOS FECIT SE SALUUM FACIAT SI HIC EST XPS DI ELECTUS ·

Haec euangelista iohannes plenius exponit quia scilic& milites c&era in quattuor partes iuxta suum numerum diuidentes · de tunica quae in consimilis erat · desuper contexta per totum · sortem miserunt · quadripertita autem uestis domini quadripertita eius figurauit ecclesiam toto scilic& quae quattuor partib; constat terrarum orbe diffusam · & omnib; eisdem partib; aequaliter · id est concorditer distributam · tunica uero illa sortita omnium partium significat unitatem quae caritatis uinculo contin&ur · si enim caritas iuxta apostolum & super eminentiorem hab& uiam & super emin& scientiae & super omnia praecepta est · merito uestis qua significatur desuper contexta perhib&ur · in sorte autem quid nisi di gratia commendata est sic quippe in uno ad omnes peruenit cum sors omnib; placuit ... quia & di gratia in unitate ad omnes peruenit & cum sors mittit non personae cuiusque uel meritis sed occulto di iudicio ceditur

Etiam nolentes confitentur principes & populi iudaeorum quod alios saluos fecerit · Itaque uestra uos condemnat · sententia · Qui enim alios saluos fecit · utique si uell& seipsum saluare poterat · se saluum faciat (inquiunt) si hic est xps di electus · Immo ideo se saluum facere de cruce descendendo noluit · quia ipse est xps di electus ·

Nam qui ideo uenit ut pro nobis crucifigeretur ideo seipsum saluare de cruce descendendo neglexit quia cum c&eris peccatorib; &iam illos qui crucifixere saluare moriendo curauit

·cccxxiiii· INLUDEBANT AUTEM ET MILITES ACCEDENTES ET ACETUM OFFERENTES ILLI DICENTES SI TU ES REX IUDAEORUM SALUUM TE FAC

Acetu ipsi erant iudaei degeneran
tes a uino patriarcharu & prophe
taru · quo uidelic& acęto militer
dnm potauerunt quem eoru sug
gestione mosti tradiderunt &
notandu est quod iudaei uocabulu
xpi & filii di scripturae sibi aucto
ritate creditum blasphemanter in
rident · milites uero utpote scriptu
raru nescii non xpo di electo sed
regi iudaeorum insultant ·

ccccxxiiii · ERAT AUTEM ET SUPER
SCRIPTIO SCRIPTA SUPER
ILLUM LITTERIS GRECIS
ET LATINIS ET HEBREICIS ·
HIC EST REX IUDAEORUM

Pulchre titulus qui xpm regem
testatur non infra sed supra cruce
ponitur · quia lic& in cruce pro
nobis hominis infirmitate dole
bat · super crucem tamen regis
maiestate fulgebat · qui apte
etiam quia rex simul & sacerdos
est cu eximiam patri suae car
nis hostiam in altari crucis offer
ret Regis quoque qua praedi
tus erat titulo dignitatem
praetendit · ut cunctis legere
hoc est audire & credere uolentib;
innotescat quia suum per crucem
non perdiderit sed confirmarit
potius & corroborarit imperiu ·
Unde & apostolus cum ignomia
crucis descripsisse adiunxit ·
, Propter quod & ds illu exaltauit
, & donauit illi nomen quod est super
, omne nomen · & c&era · Nam quod
, hoc nomen hebreice grece & latine
, scriptum erat · Hoc est quod idem
apostolus subsecutus adnectit &
, omnis lingua confiteatur quia ihs
, xps in gloria est di patris · Quan
tum uero ad litteram hae tres
linguae ibi praec&eris eminebant
hebrea propter iudaeos in lege glo
riantes · greca propter gentium sa
pientes · latina propter romanos
multis ac pene omnib; iam tunc
gentib; imperantes · uelint nolint
ergo iudaei omne mundi regnu ·
omnis mundana sapientia omnia
diuinae legis sacramenta testan
tur quia ihs rex iudaeorum est ·
hoc est imperator credentium &
confitentium dm

ccccxxv · UNUS AUTEM DE HIS QUI

PENDEBANT LATRONIBUS·
BLASPHEMABAT EUM DI
CENS SI TU ES XPS SALUUM
FAC TE METIPSUM ET NOS·
Mou& forte aliquos quomodo alii
euangelistae dicant latrones
qui crucifixi erant cum eo conuicia
tos ei unus eorum quidem quando
conuiciatus est secundū lucae testi
monium· alter & conpescuit eum
& in dm̄ credidit· sed intellegamus
eos breuiter praestringentes hunc
locū pluralem numerū pro singu
lari posuisse· sicut in epistola ad
hebreos legimus pluraliter dictū·
Cluserunt ora leonum· Cum solus
danihel significari intellegatur·
& pluraliter dictum sec[…]ti sunt·
cū de solo isaia tradatur· In psalmo
&iam quod dictum est· Adstite
runt reges terrae & principes
conuenerunt in unū· pluralem
numerō pro singulari positum
In actib; apostolorū inuenitur,
Nam reges propt herodē· principes
propt pilatū intellexerunt qui
testimonium eiusdem psalmi ad
hibuerunt· Quid autem usitatius
uerbi gratia quam ut dicat
aliquis· & rustici mihi insultant·
&iam si unus insult&·
cccxxvi RESPONDENS AUTEM
ALTER INCREPABAT ILLŪ
DICENS· NEQUE TU TIMES
DM̄ QUOD IN EADEM DAM
NATIONE ES· ET NOS QUIDĒ
IUSTE NAM DIGNA FAC
TIS RECIPIAMUS· HIC UE
RO NIHIL MALI GESSIT·
ET DICEBAT AD IHM̄· DNE
MEMENTO MEI CUM UE
NERIS IN REGNUM TUUM
Quis huius latronis animū non
mir&ur· immo iuuantis eum
dn̄i gratiam quis digne mir&ur
digna gratiarū actione uene
r&ur; in cruce clauis manus eius
pedesq; ligauerunt· nihilq; in eo
a poenis liberum nisi cor & ligua
remanserat inspirante dō totū
illi obtulit quod inse liberū inue
nit· Ut iuxta hoc quod scriptū
est· Corde creder& ad iustitiā
ore confiter&ur ad salutem In cor
de autē fidelium tres summopere
manere uirtutes testatur·

apostolus dicens: Nunc autem manet fides spes caritas. Quas cunctas subita repleuit gratia & accepit latro & seruauit in cruce. Fidem namque habuit qui regnaturum dnm credidit quem secum pariter morientem uidit. Spem habuit qui regni eius aditum postulauit. Caritatem quoque in morte sua uiuaciter tenuit qui fratrem & conlatronem pro simili scelere morientem & de iniquitate sua arguit & ei uitam quam cognouerat praedicauit. Ille qui talis ad crucem uenit ex culpa. Ecce qualis a cruce recedit ex gratia. Confitebatur dnm quem uidebat secum humana infirmitate morientem. Quando negabant apostoli eum quem miracula uiderant diuina uirtute facientem

ET DIXIT ILLI IHS AMEN DICO TIBI HODIE MECUM ERIS IN PARADISO.

Pulcherrimum affectande conuersationis exemplum quod tam cito latroni uenia relaxatur & uberior est gratia quam precatio semper enim plus dns tribuit quam rogatur. Ille enim rogabat ut memor sui fuisset dns cum uenisset in regnum suum. Dns autem ait Amen dico tibi hodie mecum eris in paradiso. Uita est enim esse cum xpo. Quia ubi xps ibi regnum. Quidam duos latrones cum dno crucifixos duobus baptizatorum generibus coaptant. Quicumque enim baptizati sumus in xpo ihu in morte ipsius baptizati sumus. Ambo namque similes crucifixi. Sed unus in cruce blasphemus peior. Alter est confessione martyr effectus quia per baptismum quo cum peccatores essemus abluimur. Aliud dum dm in carne passum fide spe & caritate laudant coronantur. Alii dum aut fidem aut opera baptismum habere rennuunt dono quod accepere priuantur

ERAT AUTEM FERE HORA SEXTA ET TENEBRAE FACTAE SUNT IN UNIUERSAM TERRAM USQUE AD HORAM NONAM ET OBSCURATUS EST SOL.

Clarissimum mundi lumen

r&raxit radios suos. ne aut pendentē
uider& dnm aut impii blaspheman
R ter sua luce fruerentur. & notan
dum quod dns sexta hora. hoc est
recessuro a centro mundi sole cru
cifixus sit. deluculo autē. hoc est
oriente iam sole resurrectionis
suae mysteria celebrarit. statu
enim temporis signauit quod ef
fectu operis exhibuit. Quia mortu
us est propt peccata nostra & resur
rexit propter iustificationem
nostram. Nam & adam peccante
scriptum est. Quod audierit uocē
dni dī deambulantis in paradiso
ad auram post meridiem. Post
meridiem namq; inclinata luce
fidei. ad auram uero refrigescen
te feruore caritatis. Deambulans
autem audiebatur quia ab homi
ne peccante recesserat rationis
igitur ordo poscebat ut eodem
temporis articulo quo tunc
adae peccati ob cluserat. nunc
latroni paenitenti dns paradisi
ianuam panderet.

cccxxvii. ET UELUM TEMPLI SCISSUM EST MEDIUM.

Hoc exspirante dno factum est
sicut mattheus marcusque con
testantur. sed lucas praeoccupan
do narrauit. Uolens enim mira
culū miraculo adiungere. Cum
dixiss& sol obscuratus est conti
nuo subiungendum existimauit
& uelum templi scissum est me
diū. Scinditur autem uelum tem
pli ut arca testamenti & omnia
legis sacramenta quae prius
tegebantur appareant atque
ad populum transeant nationū
ante & enim dictum fuerat.
Notus in iudaea ds. in israhel
magnum nomen eius. Nunc au
tem. Exaltare super caelos ds
& super omnē inquit terram
gloria tua. Et in euangelio prius
dixit. In uiam gentium ne abieri
tis. Post passionem uero. euntes
doce&e omnes gentes.

cccxxviii. ET CLAMANS UOCE MAGNA IHS AIT PATER IN MANUS TUAS COMMENDO SPM MEUM ET HAEC DICENS EXSPIRAUIT

Patrē inuocando filium dī se esse declarat. spm uero commendando non defectum suae uirtutis sed confidentiam eiusdem cum patre potestatis insinuat. enim dare gloriā patri. ut nos aedificet gloriam dare creatori; commendat itaq; patri spm iuxta hoc quod delectato corde & exultantib; spe resurgendi labiis. In also psalmo loquitur. Qm non derelinques animam meam in inferno. nec dabis scm tuum uidere corruptionem.

ccxxx UIDENS AUTEM CENTURIO QUOD FACTUM FUERAT GLORIFICAUIT DOM DICENS UERE HIC HOMO IUSTUS ERAT

Non solus centurio glorificauit dm sed & milites qui cum eo erant custodientes ihm. sicut mattheus scribit. Uiso terrae motu & his quae fiebant timuerunt ualde dicentes. Uere di filius erat iste. Quanta ergo caecitas iudaeorū qui tot per dnm uirtutib; factis tantis in morte eius apparentib; signis credere respuerunt & insensibiliores gentib; dm glorificare uel timere contempserunt. Unde merito per centurionē fides ecclesiae designatur quae uelo mysteriorū caelestium per mortem dni reserato continuo ihm & uere iustum hominem & uere di filium synagoga tacente confirmat. Nam & ipsa summa centenaria quae in flexu digitorum sicut & supra memoratum est de sinistra transit in dexteram ecclesiae sacramentis & fide [illegible] aptissime congruit cui pro lege euangelium creditū. pro terre diuitiis regnum est caeleste promissum

ccxxxi ET OMNIS TURBA EORUM QUI SIMUL ADERANT AD SPECTACULUM ISTUD ET UIDEBANT QUAE FIEBANT PERCUTIENTES PECTORA SUA REUERTEBANTUR

Quod percutiebant pectora quia paenitentiae est & luctus indicium potest dupliciter intellegi. siue enim eum cuius uita dilexerunt. iniuste occisum dolebant seu cuius mortem se impetrasse meminerunt hunc in morte amplius

glorificatum tremebant sed siue
haec siue illa siue utraque causa
diuersas in turba dissidentesq; per
sonas pectus tundere coegerit.
Notandu(m) distantia gentis & gentis
gentiles quippe moriente xp(ist)o d(omi)n(u)m
timentes a pect(or)e confessionis uoce
glorificant iudaei percutientes solu(m)
pectora silentes domu(m) redeunt
STABANT AUTEM OMNES
NOTI EIUS A LONGE ET
MULIERES QUAE SECUTAE
ERANT EUM A GALILAEA
HAEC UIDENTES·
Hoc est quod ipse d(omi)n(u)s in psalmo expli
cita suae passionis serie patri quae
ritur dicens· Elongasti a me amicu(m)
& proximum· & notos meos a mi
seria·
ET ECCE UIR NOMINE IO
SEPH QUI ERAT DECURIO
UIR BONUS ET IUSTUS· HIC
NON CONSENSERAT CON
SILIO ET ACTIBUS EORUM·
Decurio uocatur quod sit de ordine
curiae & officium curiae admi
nistr& qui &ia(m) curialis a pro
curando munera ciuilia sol& appellari·

AB ARIMATHIA CIUITATE
IUDAEAE QUI EXPECTA
BAT ET IPSE REGNUM D(E)I
Abarimathia ipsa est ramathaim
ciuitas helcane & samuhelis in regio
ne thamnitica iuxta diospolim
HIC ACCESSIT AD PILATUM
ET PETIIT CORPUS IH(ES)U·
Magnae quidem ioseph iste dig
nitatis ad saeculu(m)· sed maiores apud
d(eu)m meriti fuisse laudatur ut & per
iustitiam meritorum sepeliendo cor
pori dominico dignus for& & per
nobilitatem potentiae saecularis
idem corpus accipere poss&· Non
enim quilib& ignotus ad praeside(m)
accedere & crucifixi corpus poterat
imp&rare·
cccxxxiii· ET DEPOSITUM INUOL
UIT SINDONE ET POSUIT
EUM IN MONUMENTO
EXCISO IN QUO NONDUM
QUISQUAM POSITUS
FUERAT
Et ex simplici sepultura d(omi)ni ambitio
diuitum condemnatur qui ne in
tumulis quidem possunt carere diui
tiis possumus autem iuxta intellegentia(m)

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

spiritalem & hoc sentire quod ille
in sindone munda inuoluat ihm
qui pura eum mente susceperit. In
nouo autem ponitur monumento. Ne post
resurrectionem ceteris corporibus re
manentibus, resurrexisse alius finge
retur. Quod bene monumentum de petra
excisum fuisse memoratur. ne si ex
multis lapidibus aedificatum esset
suffossis tumuli fundamentis abla
tus furto diceretur. Aliter solus
tumulo dominus includitur ut specia
lis illius sepultura id est nostrae
dissimilis sicut et cetera dispen
sationis eius arcana a nostrae natu
rae fragilitate discrepauere
specialis et resurrectio designet
Nam et uerus homo apparuit. sed
ex uirgine matre conceptus et na
tus. et temptatus est per omnia
sed pro similitudine absque peccato
mortuus est sed quomodo ipse
uoluit & sepultus est sed quamdiu
uoluit & suscitatus est sed quan
do uoluit. hoc est ergo quod ait.
singulariter sum ego donec transeam.
& alibi de singulari sepultura:
In pace in id ipsum obdormiam & requi
escam. Quoniam tu domine singulariter
in spe constituisti me. Id est cetero
rum mortalium in fine resurrectione
seruata me singulari dono a mortuis
die tertia resurgere promisisti

cccxxxiiii ET DIES ERAT PARASCE
UES ET SABBATUM INLUCES
CEBAT.

Parasceue praeparatio interpre
tatur quo nomine iudaei qui inter
grecos conuersabantur sextam
sabbati quae nunc a nobis sexta
feria uocatur appellabant quod
eo uidelicet die quae in sabbatum
forent necessaria praepararent
iuxta quod de manna quondam
erat praeceptum. sexta autem die
colligetis duplum & cetera. Qui
uero inter romanos uitam ducunt
iudaei usitatius eum latine cenam
puram cognominant. Qui ergo
sexta die homo factus & tota
mundi est creatura perfecta
septima autem conditor ab opere
suo requieuit. Unde & hanc sab
batum id est requiem uocari
praecepit. Recte dominus eadem
die sexta crucifixus humane

reparationis impleuit arcanū. Unde
cum accepisset acetum dixit con
summatum est. Id est sexti diei quod
pro mundi refectione suscepi totū
est opus perfectum sabbato autē in
sepulchro requiescens resurrectionis
quae octaua die uentura erat ex
pectabat euentum ubi nostrae simul
deuotionis praeluc& exemplū
quos in hac quidem sexta mundi
aetate pro dn̄o pati & uelut mundo
crucifigi necesse est. in septima
uero aetate id est cum lo&i quis
debitum soluit corpora quidē
in tumulis animas autem secreta
in pace cum dn̄o manere &
post bona opera quiescere
donec octaua tandem ueniente
aetate etiam corpora ipsa resur
rectione glorificata. Cum anima
b; simul incorruptionē aeternae
hereditatis accipiant. Unde pul
chre septima dies in genesi uespe
ram habuisse non legitur quia
requies animarum quae illo
in saeculo nunc est. non ullo con
sumenda merore sed plenore gau
dio futura est resurrectionis

ad augenda

SUBSECUTAE AUTEM MULI
ERES QUAE CUM IPSO UENE
RANT DE GALILEA UIDE
RUNT MONUMENTUM
ET QUEMADMODUM
POSITUM ERAT CORPUS
EIUS

Supra legimus quia stabant omnes
noti eius alonge. & mulieres quae
secutae erant eum. His ergo notis illu
post depositum eius cadauer ad sua
remeantib; solae mulieres quae
artius amabant funus subsecutae
quomodo poner&ur inspicere cupi
ebant. ut ei tempore congruo
munus possent suae deuotionis of
ferre sed & hactenus scae mulieres
faciunt idem die parasceues cum
animae humiles & quo maioris sibi
consciae fragilitatis eo maiori
sed saluatoris dilectione feruentes
passionis eius uestigiis in hoc saeculo
quo requies est praeparanda futura
diligenter obsequuntur & si forte
ualeant imitari sedula curiositate
quo ordine sit eadem passio compl&a
perpendunt

ccxxxv ET REUERTENTES PARAUERUNT AROMATA ET UNGENTA ET SABBATO QUIDE[M] SILUERUNT SECUNDUM MANDATUM

Mandatum erat ut sabbati silentium a uespera usque ad uesperam seruaretur. & ideo religiosae mulieres sepulto d[omi]no quamdiu licebat operari id est usq; ad solis occasum in ungentis praeparandis erant occupatae quod non solu[m] in die parasceues egerant. Verum transacto sabbato id est sole occidente. mox ut operandi licentia remeabat emerunt aromata ut mane uenientes ungerent corpus eius sicut marcus euangelista testatur neq; enim uespere sabbati praeoccupante iam noctis articulo momentu[m] adire ualuerunt. Inspecta autem d[omi]ni sepultura reuestentes parant aromata & ungenta qui lecta audita recordata passione dominica mox ad p[er]acranda se opera uirtutum quib; x[ris]p[tu]s delectetur conuestunt & sabbato quidem paratis aromatib; silent uenturi post sabbatum cum muneribus ad d[omi]n[u]m cum finita praesentis uitae parasceue beata in requie gaudenter expectant quando tempore resurrectionis apparente redolentib; x[rist]o spiritaliu[m] actionum quasi aromatib; occurant.

ccxxxvi XCII UNA AUTEM SABBATI UALDE DILUCULO UENERUNT AD MONUMENTUM PORTANTES QUAE PARAUERANT AROMATA.

Una sabbati siue prima est dies a sabbato. quam diem dominicam propter d[omi]ni resurrectionem mos x[ris]pianus appellat. Quod autem ualde diluculo mulieres uenerunt ad monumentu[m] iuxta historiam quidem magnus quaerendi & inueniendi D[omi]n[u]m feruor caritatis ostenditur. Iuxta intellectum uero mysticum, nobis datur exemplu[m] inluminata facie decussisq; uitioru[m] tenebris ad sacro s[an]c[tu]m d[omi]ni corpus accedere. Nam & sepulchrum illud uenerabile figuram dominici habebat altaris in quo carnis eius ac sanguinis solent mysteria celebrari. Unde regula

ecclesiastica tenet eadem misteria
non in serico non in panno tincto. sed
instar sindonis quo eum ioseph in
uoluit in linteo puro debere consecra
ri. Ut sicut ipse ueram terrenae
mortalisq; naturae substantiam
pro nobis morti obtulit. Ita et nos in
commemorationem eiusdem tremen
di et uenerabilis sacramenti purū
de terrae germine candidum que
et multimodo quasi mortificationū
genere castigata linum inponamus.
Aromata autē quae mulieres de
ferunt odorem uirtutum et ora
tionum quibus altari adpropin
quare debemus suauitatē signifi
cant. Unde iohannes in apocalypsi
sua cum fialas in manu angelo
rum aureas idē mundas in elec
torum corde conscientias plenas
odoramentorum descripsisset sub
iunxit exponens atque ait.
quae sunt orationes scōrum.
ET INUENERUNT LAPI
DEM REUOLUTUM A MO
NUMENTO ET INGRESSAE
NON INUENERUNT COR
PUS DNI IHU.

Quomodo lapis per angelum
reuolutus sit. Mattheus
sufficienter exposuit sed reuolutio
lapidis mistice reserationem sacramen
torum quae uelamine litterae tege
bantur insinuat lex enim in lapide
scripta est cuius ablato tegmine cor
pus dni mortuum non inuenitur sed
uiuum euangelizatur. Quia et si cog
nouimus secundum carnē xpm sed iā
nunc non nouimus.
ET FACTUM EST DUM MEN
TE CONSTERNATAE ESSENT
DE ISTO. ECCE DUO UIRI STE
TERUNT SECUS ILLAS IN UES
TE FULGENTI.
Mente consternatae erant quia et
lapidem tam inmensae magnitudinis
reuolutum stupebant. et corpus
tam eximiae uenerationis non in
uentum dolebant. sicut autē tempta
to in solitudine dno mox inpleta
uictoria accedentes ei angeli minis
trant. Ita eodem passo in carne salua
tore post deuictae certamina mortis
ueniunt angeli. qui non solum uer
bo consolante sed et fulgente habi
tu gloriam triumphantis adnuntient

Quomodo autē posito in sepulchro
corpori saluatoris angeli adstetisse
leguntur. Ita etiam celebrandis
eiusdem sacratissimi corporis myste
riis tempore consecrationis adsiste
re sunt. Credendum monente apos
tolo mulieres in ecclesia uelamen
habere propter angelos.

ccxxxvii CUM TIMERENT AUTEM
ET DECLINARENT UULTUM
IN TERRAM DIXERUNT
AD ILLAS QUID QUAERITIS
UIUENTEM CUM MORTUIS
NON EST HIC SED SURRE
XIT

Nolite inquiunt cum mortuis hoc
est in monumento qui locus est
proprie mortuorum quaerere
eum qui ad uitam iam resurrexit
a mortuis. Et nos autem exemplo
deuotarū dō feminarum quotiens
ecclesiam intramus mysteriis
caelestibus adpropinquamus.
siue propter angelicae praesentiam
uirtutis seu propter reuerentiā
sacrae oblationis. Cum omni humi
litate et timore debemus ingredi.
ad conspectum quippe angelorū.
uultum declinamus in terram
cum supernarum ciuium quae sint
gaudia aeterna contemplantes
humiliter nos cinerem esse terram
que recolimus. sicut beatus abra
ham loquar inquit ad dnm meum
cum sim puluis et cinis. Et notandum
quod sctae mulieres adstantib; sibi
angelis non in terram cecidisse
sed uultum dicuntur in terram
declinasse, nec quempiam scōrum
legimus tempore dominicae resur
rectionis uel ipso dño uel angelis
sibi uisis terrae prostratum ado
rasse. Unde mos obtenuit ecclesias
ticus ut uel in memoriam dominicae
uel in nostrae spem resurrectionis.
et omnib; dominicis dieb; et toto
quinquagesime tempore non fle
xis genib; sed declinatis in terram
uultib; oremus

RECORDAMINI QUALITER
LOCUTUS EST UOBIS CUM AD
HUC IN GALILEA ESSET DICENS
QUIA OPORTET FILIUM HO
MINIS TRADI IN MANUS
HOMINUM PECCATORŪ
ET CRUCIFIGI ET DIE TERTIA

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

RESURGERE·

Die tertia dn̄s. sicut ipse q(uo)d
ex hoc loco discamus inter
discipulos uiros. & iam feminis
quae eum sequebant(ur), praedixit
resurrectionis suę triumphum
celebrauit. Die namq; parasce
ues hora nona sp̄m tradens. ues
pere sepultus. mane prima sabba
ti surrexit. sicut ap(er)te marcus
euangelista designat. Non ergo
inmerito uno die in sepulchro &
duabus noctibus iacuit. quia ui
delic& lucem suae simplae mor
tis tenebris duplae nostrae mor
tis adiunxit. Ad nos quippe ue
nit qui in morte sp̄s carnisque
tenebamur unam ad nos suam
idest carnis mortem detulit. &
duas nostras quas recepit soluit
si enim ipse utramq; susciper&
nos a nulla liberar&. sed unā mise
ricorditer accepit. & iuste utrāq;
que damnauit. simplam suam
duplae nostrae contulit. & duplā
nostram moriens subegit.
ET RECORDATAE SUNT.

UERBORUM EIUS

Mulieres quae in monumento
dn̄i stantes uerborum quae de sua
dispensatione praefatus est recordan
tur formam nobis praebeant ut
inter ipsa dominicae passionis myste
ria celebranda non solum eiusdem
beatae passionis. sed & ab inferis re
surrectionis. necnon & in caelos glori
osae ascensionis digna semper uene
ratione recordemur.

cclxxxviii. ET EGRESSAE A MONU
MENTO NUNTIAUERUNT
HAEC OMNIA ILLIS UNDECI
ET CETERIS OMNIBUS.

Sicut in principio mulier auctor A
culpae uiro fuit uir exsecutor erroris
Ita nunc quae prior mortem gustaue
rat resurrectionē prior uidit & ne
perpetui reatus apud uiros obpro
brium sustiner& quae culpam uiro
transfuderat transfundit & gratiam. M

cclxxxviiii. ERAT AUTEM MARIA
MAGDALENE ET IOHANNA
ET MARIA IACOBI ET CETERE
QUE CUM EIS ERANT QUAE DI
CEBANT AD APOSTOLOS HAEC

Maria magdalene ipsa est soror lazari · quae unxit dnm unguento

Iohanna uxor chuza procuratoris herodis · De quibus supra lectum est

Maria iacobi mater est iacobi minoris & ioseph · Ut marcus euangelista dicit soror matris dni · Unde & ipse iacobus frater dni meruit uocari

ET UISA SUNT ANTE ILLOS SICUT DELIRAMENTUM UERBA ISTA ET NON CREDEBANT ILLIS

Q Quod resurrectionem dominicam discipuli tarde crediderunt ·

Non tam illorum infirmitas quam nostra ut ita dicam futura firmitas fuit · Ipsa namque resurrectio illius dubitantib; per multa argumenta monstrata est · Quae dum nos legentes agnoscimus quid aliud quam de illorum dubitatione solidamur ·

R PETRUS AUTEM SURGENS CUCURRIT AD MONUMENTU ET PROCUMBENS UIDIT LINTEAMINA SOLA POSITA ET ABIIT SECUM MIRANS QUOD FACTUM FUERAT ·

Lucas breuiter decursu p&ri commemorat · sed hoc quomodo gestum sit plenius exsequitur iohannes · Dicens & iam illum discipulum quē diligebat ihs cucurrisse cum p&ro se uidelic& insinuans · Unde quaeritur quomodo lucas de p&ro dicat · & procumbens uidit linteamina sola posita · Cum iohannes se potius hoc fecisse signific& p&rū uero introeunte in monumentū uidisse non solum linteamina sed & sudarium quod fuerat super caput eius · Sed intellegendum est p&rū primo procumbente uidisse quod lucas commemorat iohannes tac& · post autē ingressum ut dili gentius interiora dinoscer& in gressū tamen antequā iohannes intrar&

xcvii

ET ECCE DUO EX ILLIS IBANT IPSA DIE IN CASTELLU QUOD ERAT IN SPATIO STADIORŪ SEXAGINTA AB HIERUSALEM NOMINE EMMAUS ET IPSI LOQUEBANTUR AD INUICEM DE HIS OMNIBUS QUAE ACCIDERANT ·

Stadium quo greci auctore ut di
cunt hercule uiarū spatia mensu
rant octaua est pars miliari. &
ideo sexaginta stadia septem milia
passuum & quingentos significant.
Quod bene spatium itineris congru
it eis qui de morte ac sepultura sal
uatoris certi dubii de resurrectio
ne gradiebantur; Nam resurrec
tionem quae post septimam sabba
ti facta est octauo numero conci
nere quis ambigat; Discipuli ergo
qui de dño loquentes incedebant
& sextum coepti itineris miliariū
compleuerunt; quia illum sine
querela uiuentem usque ad mortē
quam sexta sabbati subiit peruenisse
dolebant compleuerunt & septimū;
Quia hunc in sepulchro quieuisse
non dubitabant. Uerū de octauo
dimidium tantū peregerunt. quia
gloriā celebratę iam resurrectio
nis nondum perfecte credebant.
emmaus autem ipsa est nicopolis
ciuitas insignis palestinę.
quae post expugnationem iudaeae
sub marco aurelio antonino
principe restaurata cum statu
mutauit & nomen

ET FACTUM EST DUM FABU
LARENTUR ET SECUM QUAE
RERENT ET IPSE IHS ADPRO
PINQUANS IBAT CUM ILLIS

Loquentes de se dñs adpropin
quans comitatur, ut & fidem suae
resurrectionis eorum mentibus
incendat & occulte praesentia
maiestatis semper se quod promisit
impleturum designet. Ubi enim
sunt duo uel tres congregati in
mine meo ibi sum in medio eorum.

OCULI AUTEM ILLORUM TE
NEBANTUR NE EUM AGNOS
CERENT ET AIT AD ILLOS.
QUI SUNT HI SERMONES QUOS
CONFERTIS AD INUICEM
AMBULANTES ET ESTIS TRISTES

Apparuit quidem discipulis dñs.
sed eis speciem quam recognos
cerent non ostendit, hoc ergo egit
foris dñs in oculis corporis quod
apud ipsos agebatur intus in
oculis cordis, ipsi namq; apud semet
ipsos intus & amabant & dubitabant.

eis autem dns foris & praesens
aderat · & quis esset non ostendebat ·
de se ergo loquentibus praesentiã
exhibuit · sed de se dubitantibus
cognitionis suae speciem abscondit
ET RESPONDENS UNUS CUI
NOMEN CLEOPHAS DIXIT EI
TU SOLUS PEREGRINUS ES
IN HIERUSALEM ET NON
COGNOUISTI QUAE FACTA
SUNT IN ILLA HIS DIEBUS ·

R Peregrinum putabant eum cuius uultum non agnoscebant; sed & reuera peregrinus erat eis · a quorum naturae fragilitate per- cepta iam resurrectionis gloria longe distabat · peregrinus erat eis a quorum adhuc fide utpote resurrectionis eius nescia manebat extraneus ·

QUIBUS ILLE DIXIT QUAE
ET DIXERUNT EI DE IHU
NAZARENO QUI FUIT UIR
PROPHETA POTENS IN
OPERE ET SERMONE
CORAM DO ET OMNI
POPULO ·

Prophetam & magnum fatentur filium di tacent; uel scilicet nondum perfecte credentes · uel solliciti ne inciderent in manus iudaeorum persequentium quia nesciebant quis esset cum quo loquebantur · quod uerum credidere caelantes

ET QUOMODO TRADIDERUNT
EUM SUMMI SACERDOTES
ET PRINCIPES NOSTRI IN
DAMNATIONE MORTIS ·
ET CRUCIFIXERUNT EUM
NOS AUTEM SPERABA
MUS QUIA IPSE ESSET
REDEMPTURUS ISRAHEL ·

Merito tristes incedebant · quia & seipsos quodam modo arguebant · quod in illo redemptionem sperauerint · quem iam mortuum uiderant; nec resurrecturum credebant; & maxime dolebant eum sine culpa occisum · quia nouerant innocentem

ET NUNC SUPER HAEC OMNIA
TERTIA DIES HODIE QUOD
HAEC FACTA SUNT SED ET
MULIERES QUAEDA EX NOSTRIS

TERRUERUNT NOS QUAE AN
TE LUCEM FUERUNT AD MO
NUMENTUM ET NON IN
UENTO CORPORE EIUS uenerunt
DICENTES SE ETIAM UISIO
NEM ANGELORUM UIDISSE
QUI DICUNT EUM UIUERE
Terruisse dicuntur merito eos
quorum mentib; plus de non inuen
to corpore dominico mestitiam
qua dolebant addere quam de
nuntiata per angelos eius re
surrectione gaudium quo recre
arentur inde reportauerunt
ET ABIERUNT QUIDAM
EX NOSTRIS AD MONU
MENTUM ET ITA INUENE
RUNT SICUT MULIERES
DIXERUNT IPSUM UERO
NON INUENERUNT
Cum ipse lucas supra petrum dixerit
cucurrisse ad monumentum
& nunc cleopan dixisse ipse re
tulerit quod quidam eorum ierant
ad monumentum intellegitur at
testari quod duo ierint ad monu
mentum sed petrum solum primo
commemorauit quia illi primitus
maria nuntiauerit
ET IPSE DIXIT AD EOS
O STULTI ET TARDI CORDE
AD CREDENDUM IN OMNIB;
QUAE LOCUTI SUNT PRO
PHETAE NONNE HAEC O
PORTUIT PATI XPM ET ITA
INTRARE IN GLORIAM SUAM
ET INCIPIENS A MOSE ET
OMNIB; PROPHETIS IN
TERPRETABATUR ILLIS
IN OMNIBUS SCRIPTU
RIS QUAE DE IPSO ERANT
Hoc nobis in loco non nulla scrip
turarum interpretandi sed gemi
na nos ipsos humiliandi necessitas
incumbit qui neque in scripturis
quantum oportet edocti neque ad
implenda quae discere forte potui
mus quantum decet sumus intenti;
Nam si moses & omnes prophetae
xpm locuti sunt & hunc per an
gustiam passionis in gloriam
suam intraturum qua ratione
se gloriantur esse xpianos qui
iuxta uirium suarum modulum

neque scripturas qualiter … ad xp̄m pertineant inuestigare. neq; ad gloriam quam cum xp̄o habere cupiunt per passiones tribulationum desiderant attingere

ET ADPROPINQUAUERUNT CASTELLO QUO IBANT ET IPSE SE FINXIT LONGIUS IRE ET COEGERUNT ILLUM DICENTES MANE NOBISCUM QUONIAM AD UESPERASCIT ET INCLINATA EST IAM DIES ET INTRAUIT CUM ILLIS

Nihil simplex ueritas per duplicitatem fecit. sed quod dicitur finxit se longius ire. talem se exhibuit discipulis in corpore qualis apud illos in mente erat. probandi autem erant si hi qui eum et si necdum ut dm̄ diligerent. saltem et peregrinū amare potuissent. sed quia esse extranei a caritate non poterant hi cum quib; ueritas gradiebatur. eum ad hospitium quasi peregrinum uocant. Cur autem dicimus uocant cum illic scriptum sit et coegerunt illum. ex quo nimirum exemplo colligitur. quia peregrini non solum ad hospicium inuitandi sunt sed etiam trahendi.

ET FACTUM EST DUM RECUMBERET CUM ILLIS ACCEPIT PANEM ET BENEDIXIT AC FREGIT ET PORRIGEBAT ILLIS ET APERTI SUNT OCULI EORUM ET COGNOUERUNT EUM

Quem in scripturae sacrae expositione non cognouerunt in panis fractione cognoscunt. audiendo praecepta dī inluminati non [faciendo inluminati sunt] sunt. quia scriptum est. Non auditores legis iusti sunt apud dm̄. sed factores legis iustificabuntur. quisquis ergo uult audita intellegere. festinet ea quae iam intellegere potuit opere implere.

ET IPSE EUANUIT EX OCULIS EORUM ET DIXERUNT AD INUICEM NONNE COR NOSTRUM ARDENS ERAT IN NOBIS DUM LOQUERETUR IN UIA ET APERIRET NOBIS SCRIPTURAS.

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

Ignem inquit ueni mittere in terram
& quid uolo nisi ut ardeat. Ignem
quippe dns in terram misit. cum
aflatu sps sci cor carnalium incendit
& terra ard& cum cor carnaliũ in
suis prius uoluptatib; frigidum
relinquit concupiscentias praesentis
saeculi. & incenditur ad amorem di
Nonne cor nostrum inquiunt ardens
erat in nobis. Dum loqueretur in
uia & aperir& nobis scripturas.
Ex audito quippe sermone inardescit
animus. corporis frigus recedit.
fit mens in superno desiderio anxia.
a concupiscentiis terrenis aliena
Amor uerus qui hanc repleuerit in
fl&ib; cruciat. sed dum tali ardore
cruciatur ipsis suis cruciatib; pascitur.
Audire ei lib& praecepta caelestia
& quot mandatis instruitur quasi
tot facibus inflammatur.

ET SURGENTES EADEM HORA
REGRESSI SUNT IN HIERU
SALEM ET INUENERUNT
CONGREGATOS UNDECIM
ET EOS QUI CUM IPSIS ERANT.
DICENTES QUOD SURREXIT
DNS UERE ET APPARUIT
SIMONI

Iam erat fama quod resurrexerat
ihs ab illis mulieribus facta.
& a simone p&ro cui iam apparuerat.
Hoc enim isti duo inuenerunt lo
quentes ad quos in hierusalem uene
runt. fieri itaq; potest ut amore
prius in uia noluerint dicere quod
eum audierant resurrexisse. quando
tantummodo angelos dixerunt
uisos esse mulierib; ignoranter
enim cum quo loquerentur merito
possent esse solliciti ne quid passim
de xpi resurrectione iactantes in
manus inciderent iudaeorũ. Omni
um ergo uirorum primo dns appa
ruisse intellegitur p&ro ex his dum
taxat omnib; quos euangelistae
quattuor & paulus apostolus comme
morauerunt. Loquitur enim ad
corinthios de dno paulus. Quia
sepultus est & quia resurrexit
tertia die secundum scripturas &
quia apparuit cephe & postea undecim.

ET IPSI NARRABANT QUAE
GESTA ERANT IN UIA ET

QUOMODO COGNOUERUNT
EUM IN FRACTIONE PANIS.

Praeter hoc quod pro merito mentis
eorum adhuc ignorantis quod oportebat xpm mori et resurgere simile
aliquid eorum oculi passi sunt; Non
ueritate fallente sed ipsis ueritatem
percipere non ualentib; & aliud
quam res est opinantibus; certi et
mysterii causa factum est ut eis in
illo alia ostenderetur effigies.
Et sic eum non nisi in fractione panis
agnoscerent ne quisquam se xpm
agnouisse arbitretur si eius corporis particeps non est id est ecclesiae.
Cuius unitatem in sacramento panis commendat apostolus dicens.
Unus panis unum corpus multi sumus; ut cum eis benedictum panem
porrigeret (aperti sunt oculi eorum et agnouerunt eum) aperirentur utique
ad eius cognitionem remoto scilicet impedimento quo tenebantur
ne agnoscerent; non autem incongruenter accipiamus hoc impedimentum in oculis eorum a satana
fuisse ne agnosceretur ihs. Sed tamen a xpo facta est permissio
usque ad sacramentum panis. Ut unitate
corporis eius participata remoueri
intellegatur impedimentum inimici ut xps possit agnosci.

CCXL

DUM HAEC AUTEM LOQUUNTUR IHS STETIT IN MEDIO EORUM ET DICIT EIS PAX UOBIS EGO SUM NOLITE TIMERE.

Hanc ostensionem dni post resurrectionem intellegitur et iohannes commemorare sic loquens. Cum esset ergo sero die illo una sabbatorum et fores essent clausae ubi erant discipuli propter metum iudaeorum. Uenit ihs et stetit in medio et dicit eis. Pax uobis. Et cetera quod autem dicit iohannes non cum illis fuisse tunc apostolum thomam. Cum secundum lucam duo illi quorum erat unus cleopas regressi hierusalem inuenerunt congregatos undecim et eos qui cum ipsis erant procul dubio intellegendum est. Quod inde thomas exierit antequam eis dns haec loquentibus appareret.

CONTURBATI UERO ET

CONTERRITI EXISTIMA
BANT SE SPM UIDERE

Quod heretici manichei de xpo sus
picantur & credunt quia non
erat uera caro sed sps erat. haec
prima cogitatio surrexit in cordib;
apostolorum & illi quidem mani
chei Numquam credunt ihm fuis
se hominem. Discipuli autem noue
rant hominem. Cum quanto tempo
re fuerant conuersati. sed postea
quam mortuus est quod nouerant
quando crederent hoc potuisse
resuscitari quod potuit mori.
Apparuit ergo oculis ipsorum
talis qualem illum nouerant. &
non credentes tertio die potuisse
ueram carnem de sepulchro re
surgere putauerunt se spm ui
dere Error iste apostolorum secta
est manicheorum solent autem
quando illis hec obiciuntur haec respon
dere. Quid mali cre
dimus. Quia xpm dm credimus
spm fuisse credimus. Carnem non
credimus melior est sps quam
caro. quod melius est credimus
Quod deterius est credere nolumus.
Si nihil mali est in isto sermone di
mittat ihs discipulos suos in isto erro
re quod mali crediderunt & discipu
li xpm spm crediderunt Non enim
esse putauerunt nullum sed spm par
uo morbo te putas periclitari audi
sententiam medici.

ET DIXIT EIS QUID TURBA
TI ESTIS ET COGITATIONES
ASCENDUNT IN CORDA
UESTRA

Quales utique cogitationes. nisi
falsae morbidae perniciosae perdidit
enim xps fructum passionis si non es
set ueritas resurrectionis Quid turbati estis
& cogitationes ascendunt in corda
uestra tamquam bonus agricola dice
ret Quod ibi plantaui ibi inueniam
non spinas quas non plantaui In cor
uestrum. Descendit fides quia desu
per est Cogitationes autem istae
non desuper descenderunt sed in ipso
corde sicut herba mala ascenderunt

UIDETE MANUS MEAS.
ET PEDES MEOS QUIA IPSE
EGO SUM PALPATE ET UIDETE

QUIA SPS CARNEM ET OSSA NON
HABET SICUT ME UIDETIS
HABERE

Resurrectionem suam certam et ueram
multis et uariis documentis persua
dere dignatus est propter aedifican
dam fidem et fugandam de corde per
fidiam omnemque dubitationem de
sua resurrectione tollendam. Parum
fuit oculis se uidendum praebere
si non praeberet etiam manibus con
trectandum. Qui dum palpanda
discipulis ossa carnemque demons
trat. Apertae statum uerae resur
rectionis quae et in se facta et in nobis
est futura significat. Quia non
sicut euthicius constantinopolitani
urbis episcopus scripsit corpus nostrum
in illa resurrectionis gloria erit in
palpabile uentis aerique subtilius.
In illa enim resurrectionis gloria
erit. Corpus nostrum subtile quidem
per effectum spiritalis potentiae
sed palpabile per ueritatem naturae.
Neque huic assertioni putetur apos
toli sermo repugnare. Quia caro
et sanguis regnum di non possidebunt

hoc enim loco apostolus carnis et
sanguinis nomine non substantiam
ueri corporis sed corruptionem mor
talitatis significat. sicut ipse conse
quenter exposuit dicens. Neque
corruptio incorruptelam possidebit.
Aliter namque caro in scriptura sa
cra iuxta naturam aliter iuxta cul
pam aliter iuxta corruptionem
mortalitatis quae ex culpa contigit
appellatur. Iuxta naturam quidem
cum dictum est. Hoc nunc os ex ossibus
meis et caro de carne mea. Et uer
bum caro factum est et habitauit
in nobis. Iuxta culpam uero cum
dicitur. Caro concupiscit aduersus
spm et sps aduersus carnem. Iuxta
corruptibilitatem autem cum
scriptum est et memoratus est quia
caro sunt idest fragiles et mori
bundi. hoc enim se carnis nomine
designasse manifestat ipse psalmista
qui protinus addidit spiritus uadens
et non rediens. Regnum itaque di
caro non possidebit. Idest caro iuxta
culpam uel mortalitatem. Et tamen
caro possidebit regnum di idest caro

iuxta naturam quam et dominus post
resurrectionem uidendam palpan
damque discipulis exhibuit. et de
qua beatus iob cum gloriam resurrec
tionis describeret ait. et rursum
circumdabor pelle mea et in carne
mea uidebo deum. Lege epistulam
sancti augustini ad consentium de cor
pore domini post resurrectionem

ET CUM HOC DIXISSET OS
TENDIT EIS MANUS ET
PEDES

Non solum manus et pedes quibus
indita clauorum claruere uestigia
sed attestante iohanne etiam latus
quod lancea foratum fuerat ostendit
Ut uidelicet ostensa uulnerum suorum
cicatrice dubietatis atque infidelitatis
eorum uulnus sanaret. Uerum quo
modo post resurrectionem clauorum
uel lanceae loca pandendo discipulo
rum dignatus est fidem spemque roborare
ita in die iudicii et eadem suae passionis
indicia et ipsam pariter crucem mons
trando uenturus est impietatem su
perborum infidelitateque confundere
scilicet ut ipsum se esse qui ab impiis
et pro impiis mortuus est cunctis palam
angelis et hominibus ostendat. Uideant
quia ut scriptum est in quem pupunxerunt
et plangant se super eum omnes tribus terrae
Sane notandum quod solent in hoc loco
gentiles calumniam struere et fidem
speratae a nobis resurrectionis stulta garru
litate deridere. Si enim ipse deus esset
inquiunt nec sibi inflicta a iudaeis
uulnera curare praeualuit. sed cica
tricum uestigia caelo secum ut dicitis
inuexit qua temeritate putatis eum
uestra de puluere membra ad integrum
esse restauraturum. Quibus responden
dum quia deus noster qui suam perpetua
iam immortalitate glorificatam de sepul
chro carnem resuscitare quando uoluit
et quomodo uoluit potuit etiam qua
lem uoluit suscitauit. Neque enim conse
quens est. Ut qui maiora fecisse probatur
minora facere nequiuerit. sed certe
dispensationis gratia quia maius fecit
minus facere supersedit. Hoc est qui
mortis regna destruxit signa mortis
obliterare noluit. Primo uidelicet ut
per haec discipulis fidem suae resur
rectionis astrueret. Deinde ut patri

pro nobis supplicans · quale genus mortis pro mortalium uita ... pertulerit semper ostendat · Testio ut sua morte redempti quam misericorditer sint adiuti propositis semper eiusdem mortis innou& indiciis · Ideoq; misericordias dni in a&ernum cantare non cessent · sed dicant qui redempti sunt a dno quo bonus qm in a&ernu misericordia eius · Postremo ut &iam perfidis in iudicio quam iuste damnent?

Ostensa inter alia flagitia &iam uulnerum quae ab eis suscepit cicatrice denunti&. Ueluti similes aliqui fortissimus iubente suo rege pro totius gentis salute singulari certamine desudans multis quidem uulnerib; exceptis hostem tamen interficiat · spolia eius deripiat uictoriam suae genti repor&. & interrogatus a medico cui curandus committitur. Ita ne uelit curari ut nec uestigia uulneru ulla resideant amagis ita ut cicatrices quidem remaneant deformitas uero prorsus omnis & feditas absit · respondeat se potius ita uelle sanari · ut toto salutis decorisque pristini statu recuperato perp&ua secum tanti circum ferat signa triumphi · sic profecto dns perp&is obsignum uictoriae non excepta pro nobis uulnera passionis sed ipsoru cicatrices caelo inferre quam abolere maluit nec tamen ex his quippiam fidei nostre resurrectionis praeiudicat · De qua ueraci promissione praedicitur · & capillus de capite uestro non peribit ·

[...]l. ADHUC AUTEM ILLIS NON CREDENTIBUS · ET MIRANTIB; PRAE GAUDIO DIXIT HABETIS HIC ALIQUID QUOD MANDUCETUR

Ad insinuandam resurrectionis suae ueritatem non solum tangi a discipulis sed &iam conuesci cum illis dignatur · non quidem quasi post resurrectione cibo indigens nec quasi nos in resurrectione quam expectamus cibis egere significans · sed ut eo modo naturam corporis resurgentis astruer& ne illud non corpus sed spm esse arbitrarentur & sibi non solide sed imaginaliter apparere manducauit pote state non necessitate · Aliter enim absorb& aquam

terra sitiens aliter solis radius ca
dens illa indigentia iste potentia

AT ILLI OBTULERUNT EI PAR
TEM PISCIS ASSI ET FAUUM
MELLIS ET CUM MANDU
CASSET CORAM EIS SUMENS
RELIQUIAS DEDIT EIS

Quid signare credimus piscem
assum nisi ipsum mediatorem
dei et hominem passum ipse enim
latere dignatus in aquis generis
humani capi uoluit laqueo mortis
nostrae et quasi tribulatione assa
tus est tempore passionis suae sed
qui piscis et assus fieri dignatus est
in passione fauus mellis nobis exsti
tit in resurrectione an qui in pisce
asso figurari uoluit tribulationem
passionis suae in fauo mellis utram
que naturam exprimere uoluit
personae suae fauus quippe mel
in cera est mel uero in cera est
diuinitas in humanitate sic autem
sua redemptor indicat ut imita
tionis uiam nobis sequentibus
sternat ecce enim in cibo suo pisci
asso coniungere fauum uoluit

quia uidelicet illos in suo corpore ad
aeternam quietem suscipit qui cum
hic tribulationes pro deo sentiunt ab
amore internae dulcedinis non rece
dunt cum asso pisce fauus sumitur
quia qui hic adflictionem pro ueritate
suscipiunt illic dulcedine uera satiantur

ET DIXIT AD ILLOS HAEC
SUNT UERBA QUAE LOCUTUS
SUM AD UOS CUM ADHUC ES
SEM UOBISCUM

Id est cum adhuc essem in carne
mortali in qua estis et uos tunc enim
in eadem carne resuscitatus erat sed
cum illis in eadem mortalitate non erat
et cum illis quidem postea quam
resurrexit fuit quadraginta dieb;
ut legitur exhibitione corporalis
praesentiae sed non cum illis fuit con
sortio infirmitatis humanae

QUONIAM NECESSE EST
IMPLERI OMNIA QUAE SCRIP
TA SUNT IN LEGE MOYSI
ET PROPHETIS ET PSALMIS
DE ME

Uide quomodo tulit omnes amba
ges uisus est tactus est manducauit

ipse ceste erat tamen ne inaliquo
sensus humanos ludificasse uideret&c; ur
misit manus adscripturas. Dicant paga
ni. Quicquid uoluit magus fuit
potuit se sic ostendere. Numquid
magus antequam natus potuit se
proph&are. Da scripturas. quia
quod uid&is ante prouisum est. quod
cernitis ante praedictum est. Audi
filia & uide audi praedicta uide
compl&a

TUNC APERUIT ILLIS SENSUM
UT INTELLEGERENT SCRIP
TURAS ET DIXIT EIS QUONIAM SIC
SCRIPTUM EST ET SIC OPOR
TEBAT XPM PATI ET RESUR
GERE A MORTUIS DIE TERTIA

Praeb& se uidendum oculis praeb&
manib; contrectandum parum est
lege commemorat scripturas. &
hoc parum est aperit sensum ut
quod legis intellegas. Deinde
post commendatam sui corporis
ueritatem commendat ecclesiae
unitatem

ET PRAEDICARI IN NOMINE
EIUS PAENITENTIAM ET
REMISSIONEM PECCATORUM
IN OMNES GENTES INCIPIEN
TIBUS AB HIEROSOLYMIS.

Non lat& rabies her&icorum
de angulo toto terrarum orbe
ecclesia diffusa omnes gentes
habent ecclesiam. nemo nos fallat
ipsa est uera ipsa est catholica
coepit ab hierusalem peruenit
ad nos & ibi est & hic Non enim
ut huc ueniret inde discessit creuit
non migrauit & merito sic scriptu
est inter c&era dominice pi&atis
sacramenta & sic opostebat ut mi
nistri sermonis qui in nomine xpi
crucifixi & resuscitati amostuis
paenitentiam erant & remissione
peccatorum in omnes gentes prae
dicaturi ab hierosolimis incipient.
Non solum quia credita sunt illis
eloquia di quia eorum adoptio
est filiorum & gloria & testamen
ta & legislatio & obsequium &
promissa quia eorum patres &
ex his xps secundum carnem qui
est super omnia ds benedictus in
saecula. Uerum &iam ut gentes

quae uariis erant erroribus et facino
ribus implicatae. hoc maxime diuinae
pietatis indicium ad spem impetran
dae ueniae prouocaret quod eis quoque
qui filium dei crucifixerunt non tantum
ueniam reatus a patre sed et uitae
aeternae gaudium uiderent esse
donatum.

UOS AUTEM ESTIS TESTES
HORUM ET EGO MITTO PRO
MISSUM PATRIS MEI IN UOS

Promissum patris spiritus sancti
gratiam dici et in euangelio iohan
nis plenius et hic quoque breuiter
intimatur. Cum sequitur.

UOS AUTEM SEDETE IN CI
UITATE QUOADUSQUE INDU
AMINI UIRTUTE EX ALTO

De qua uirtute idest spiritu sancto et
mariae dicit angelus et uirtus
altissimi obumbrabit tibi. et ipse
dominus alibi Nam et ego noui uirtutem
de me exisse. sed et ipse lucas aper
tius in actibus apostolorum huius
promissae uirtutis ex alto et prae
ceptae in ciuitate sessionis meminit
Praecepit inquit eis ab hierosolymis
ne discederent sed expectarent pro
missionem patris quam audistis per
os meum quia iohannes quidem bap
tizauit aqua uos autem baptizabi
mini spiritu sancto. Non post multos hos
dies et paulo post sed accipietis uirtu
tem superuenientis spiritus sancti in uos et
eritis mihi testes. Notandum sane
quia sunt quos a praedicationis offi
cio uel inperfectio uel aetas pro
hibet et tamen praecipitatio im
pellit qui ammonendi sunt ut con
siderent quod ipsa ueritas quae re
pente quos uellet roborare potu
isset ut exemplum sequentibus daret
ne inperfecti praedicare praesume
rent. postquam plene discipulos
de uirtute praedicationis instruxit
illico adiunxit. Uos autem sedete
in ciuitate quoadusque induamini
uirtute ex alto. In ciuitate quippe
considemus si intra mentium nostrarum
nos claustra constringimur. ne lo
quendo exterius euagemur ut cum
diuina uirtute perfecte induimur
Tunc quasi a nobis met ipsis foras et iam
alios instruentes exeamus

EDUXIT AUTEM EOS FORAS · INBETHANIAM ET ELEUATIS MANIBUS SUIS BENEDIXIT EIS ET FACTUM EST DUM BENEDICERET ILLIS RECESSIT AB EIS ET FEREBATUR INCAELUM

Praetermissis omnib; quae per quadraginta dies agi ab illo cum discipulis potuerunt · Primo diei resurrectionis eius coniungit tacite nouissimum diem quo ascendit incaelum · Pulchre autem ascensurus incaelum discipulos quib; benedicat foras in bethaniam educit · Primo quidem propter nomen ciuitatis quae domus oboedientiae dicitur · quia qui propter inoboedientiam peruersorum descendit propter oboedientiam nimirum conuersorum ascendit · Mortuus est enim sicut apostolus ait propter delicta nostra & resurrexit propter iustificationem nostram · Deinde etiam propter situm eiusdem uillae siue ciuitatulae quae in latere montis oliuarum posita esse narratur quia uidelicet oboedientis ecclesiae domus apostolico digna hospitio non alibi quam in ipsius summi montis idest xpi latere fidei spei dilectionisque suae fundamenta locauit · De quo nimirum latere lancea patefacto sacramenta sibi sanguinis & aquae quibus nascatur simul & nutriatur gaudet emanasse · De cuius uertice uberrimo idest apice diuinitatis unctionis spiritalis munera desiderat · lucisque ac pacis perpetuae promissa inhianter expectat · Testio quia sicut iohannes scribit · Erat bethania iuxta hierosolyma quasi stadiis quindecim · Qui profecto numerus propter septem & octo quib; constat scripturarum mysteriis accommodus · Uel uitam quae nunc est & futuram uel uetus & nouum testamentum uel sabbatum animarum in futuro & carnis resurrectionem uel certe aliud aliquid caelestis semper & spiritalis continet arcani & ideo recte quib; utriusque testamenti scientiam aperuit ·

quos omnem uiuendi & sperandi
regulam edocuit eos quindecim
stadiis in locum quo eis benediceret
& praecepta docendi traderet edu
xit recte quindecim stadiis locu͞
gloriosae ascensionis a loco uicto
riosissime passionis secreuit ut
omnes pro se uel uiuere uel mori
cupientes. & primo quiescendi
post mortem & in fine a mortuis
resuscitandi desiderio pariter &
amore firmaret.

ETIPSI ADORANTES RE
GRESSI SUNT IN HIERUSA
LEM CUM GAUDIO MAG
NO. ET ERANT SEMPER
IN TEMPLO LAUDAN
TES ET BENEDICENTES
DM͞

Ascendente in caelum dn͞o discipu
li adorantes in loco ubi steterunt
nouissime pedes eius. Confestim
hierosolyma redeunt quia ibi
promissione͞ patris quam audiere
per os dn͞i sunt expectare prae
cepti gaudia magna referunt
quia dm͞ ac dn͞m suum

post triumphum resurrectionis etiam
caelos penetrasse laetantur.
Manent semper in templo laudantes
& benedicentes dm͞ ut in loco orationis
& inter laudum deuotiones promis
sum sc͞i sp͞s aduentum promptis per
omnia paratisque cordib; expectent
& nos autem discipulorum exemplo
post celebrata hierosolymis hoc est
in uisione pacis dominice passionis &
resurrectionis sollemnia bethaniae
mox arua xp͞o duce petamus. i. ut cum
mente quieta & ab omni discordia
rum turbine iam peccata carnis
eius & sanguinis sacramentis imbui
mur ipsi domus oboedientiae cure
mus existere illius nimirum uesti
gia sequentes. Qui ut nobis formam
uiuendi tribueret factus est oboedi
ens usque ad mortem sic etenim co
tidiana illius etiam nos meremur
benedictione sublimari cotidie 940
triumphalis illius in caelum ascen
sionis memores. Laudantes & bene
dicentes dm͞ in hierusalem͞ idest.
in supernae pacis sperata iam iamq;
ac desiderata ui[illegible]e quiescimus

similes hominib; expectantib:
dnm suum quando reuertatur a nup
tus. Quia uero beatus euangelista
lucas inter quattuor caeli animalia
per uitulum cuius uictimatione qui
in sacerdotium eligebantur initia
ri sunt iussi. designatus accipitur
eo quod ipse sacerdotium xpi ceteris
amplius exponendum susceperit
Pulcherrime qui euangelium su
um a ministerio templi per sacerdo
tium Zachariae coepit. hoc in tem
pli deuotione compleuit. Cum apos
tolos inibi ministros uidelicet
noui sacerdotii futuros non in
uictimarum sanguine sed in lau
de di & benedictione concludit.

EXPOSICIONIS IN LUCAM
IUVANTE DOMINO

EXPOSITIONIS IN
LUCAM IUUANTE
DNO LIB. VI EXPLIC
...
AMEN

pulcherrime qui euan
gelium suu a ministerio
templi per sacerdoti

... BIBLIOTHEK KARLSRUHE